

Universitat Autònoma de Barcelona

ADVERTIMENT. L'accés als continguts d'aquesta tesi queda condicionat a l'acceptació de les condicions d'ús establertes per la següent llicència Creative Commons: http://cat.creativecommons.org/?page_id=184

ADVERTENCIA. El acceso a los contenidos de esta tesis queda condicionado a la aceptación de las condiciones de uso establecidas por la siguiente licencia Creative Commons: <http://es.creativecommons.org/blog/licencias/>

WARNING. The access to the contents of this doctoral thesis it is limited to the acceptance of the use conditions set by the following Creative Commons license: <https://creativecommons.org/licenses/?lang=en>

**LA CONSTRUCCIÓ D'UN PERSONATGE
CONVINCENT A TRAVÉS DE LES
ESTRATÈGIES DISCURSIVES:
EL CAS D'ENRIC MARCO**

TESI DOCTORAL

Dirigida per la Dra. Montserrat Vilà Santasusana

RICARD INGLÉS YUBA

Doctorat en Llengua i literatura catalanes i
Estudis teatrals

Departament de Filologia Catalana
Universitat Autònoma de Barcelona

2015

TAULA DE CONTINGUTS

1	INTRODUCCIÓ	11
2	MARC TEÒRIC.....	21
2.1	La identitat o el <i>self</i>	22
2.1.1	Disciplines i enfocaments de fons	23
2.1.2	Nocions de referència constant en l'anàlisi de la identitat..	28
2.1.3	El <i>self</i> narrador	39
2.1.4	Resum.....	47
2.2	Les estratègies discursives	48
2.2.1	El concepte d'estratègia	50
2.2.2	Les estratègies discursives i la identitat	76
2.2.3	Estratègia i gènere discursiu	80
2.2.4	La implicació o <i>Involvement</i> i les estratègies discursives....	87
2.2.5	Resum.....	101
2.3	La macroestructura del discurs	102
2.3.1	El concepte de macroestructura	103
2.3.2	Consideracions per a l'anàlisi de la macroestructura	105
2.3.3	Macro-operacions i reducció de la informació semàntica .	109
2.3.4	Resum.....	114
3	METODOLOGIA.....	116
3.1	Perspectiva metodològica. Consideracions generals	116
3.2	Estratègia d'indagació utilitzada en aquesta recerca	119
3.2.1	L'estudi de casos	119
3.3	El disseny metodològic de la investigació	121
3.3.1	Fase 1: anàlisi de documents dels mèdia	122
3.3.2	Fase 2: contacte directe amb el cas d'estudi.....	124
3.3.3	Fase 3: acotació d'objectius i jerarquitització del <i>corpus</i>	129

4	ENRIC MARCO: UNA BIOGRAFIA MEDIATITZADA	135
4.1	Una vida registrada: dades biogràfiques del personatge	136
4.1.1	Infantesa i Guerra Civil	136
4.1.2	Exili, detenció i internament.....	137
4.1.3	Alliberament i retorn a Catalunya.....	138
4.1.4	Activisme i reconeixement	139
4.1.5	Descoberta de la mentida	140
4.2	I tanmateix, de qui se'ns parla? Enric Marco i els mèdia	140
4.2.1	Dos llibres recullen l'experiència de Marco als camps	146
4.2.2	Enric Marco als mèdia com a supervivent i divulgador	152
4.2.3	La descoberta de la mentida: qui és ara, Enric Marco?....	156
4.3	I al periodista, qui l'entrevista? Autocrítica des dels mèdia ...	164
5	ANÀLISI DEL <i>CORPUS</i>	168
5.1	Les macroestructures d'Enric Marco	168
5.1.1	Enric Marco, supervivent dels camps de concentració nazis i divulgador.....	170
5.1.2	Enric Marco, un mentider que ha dit veritats; una víctima del nazisme	191
5.2	Les estratègies discursives d'Enric Marco	199
5.2.1	Les estratègies de didacticitat (A).....	199
5.2.2	Les estratègies de legitimització (B).....	201
5.2.3	Les estratègies de captació intel·lectual (C)	206
5.2.4	Les estratègies de complicitat emocional (D)	210
5.3	Graella d'estratègies.....	217
5.4	Anàlisi de fragments.....	218
6	CONCLUSIONS GENERALS DE LA RECERCA.....	245
7	BIBLIOGRAFIA	254

Agraïments

Somrient, amb cara de pau retrobada.

Jaume Cabré, *El sentit de la ficció*

La nostra identitat no és un do que es rep, sinó més aviat una construcció que es fa i es desfà, que ara es referma i ara s'amaga. Afortunadament, pensem, els entesos afirmen que no és mai una construcció solitària; ve sempre recolzada per les persones que tenim més a la vora a cada moment. I, de fet, com que de gent a la vora en podem tenir de molt variada, admetrem que el tipus d'identitat que fem surar, amb més o menys fortuna, varia sempre en funció del contacte que establim amb aquestes persones, i d'allò que ens aporten i generen en nosaltres.

Vull encetar aquest treball que parla de les estratègies i situacions amb què es construeix una identitat, agraint tot allò que m'han aportat i han generat en mi aquelles persones que s'han situat al meu costat en el decurs d'aquesta investigació.

En primer lloc, vull agrair ben sincerament la bona disposició i el suport valuós de la directora d'aquest treball, la Dra. Montserrat Vilà, que m'ha acompanyat en tot el recorregut de la recerca i m'ha ajudat amablement a resoldre vacil·lacions i dubtes. Els seus comentaris i suggeriments, també presents en totes les comissions de seguiment d'aquest treball, han estat sempre valuosos i encoratjadors.

De la mateixa manera, vull donar les gràcies de tot cor a la Dra. Margarida Bassols, per creure en aquest projecte des de bon començament però, sobretot, per fer-m'hi creure a mi també; enriquint-lo constantment amb els seus coneixements, fent-me'l atractiu en tot moment amb la seva passió per la llengua en ús. És ben bé un goig poder dir que sempre, absolutament sempre he sortit reforçat de totes les trobades que hem mantingut.

A més a més, vull agrair a la Dra. Elvira Teruel, a la Dra. Mila Segarra, al Dr. Joan Albert Argenter i al Dr. Xavier Villalba tot el suport i el tracte afable que m'han dedicat en les comissions de seguiment de la tesi en què han participat com a tribunal avaluador.

Amorosir la por.

Pilar Senpau, "El cel, a distància"

I en el context més personal, vull donar les gràcies als de casa, als que sempre hi són; tant quan els necessites, com quan et fan veure que sí, que també els necessitaves –i per molts anys. L'escalfor que m'arriba de cadascun d'ells ve de lluny i, no obstant, es manté sempre nova de trinca i m'ajuda a trampejar les petites i les no tan petites pors.

He d'agrair als meus pares que m'ho hagin donat absolutament tot sense demanar res a canvi. I que, al damunt, encara els hagi quedat molt d'humor per contagiar-me, molta alegria per encomanar-me. Un agraïment immens a la meva mare, una de les persones més joves que he conegut i coneixeré mai. I un altre igual de gros per al meu pare, per la seva fortalesa, per com em fa veure que hi és sempre, quan calgui i on calgui; i, què caram, perquè, com em va dir una bona persona fa poc temps, fer de pare tampoc és gens fàcil. Gràcies, doncs; de debò.

I d'entre les millors coses que m'han donat els pares, n'hi ha dues amb nom i cognoms que em tenen ben entretingut –en el millor sentit de l'expressió. Vull agrair als meus germans, a l'Eduard i a l'Enric, la seva gran paciència i comprensió durant tot aquest llarg procés de tesi doctoral. Sobretot, però, els vull agrair l'original truc de màgia que han estat capaços d'executar sense que gairebé me n'adonés, i que els ha convertit, tot i néixer cinc i deu anys més tard que jo, en els meus germans grans.

També vull donar les gràcies als bons amics que tinc, que em coneixen massa bé i, tot i així, segueixen trucant. Tots sempre m'han encoratjat a no abandonar la recerca, triant el to i les paraules justes per a cada moment. En aquest sentit, un agraïment molt sincer al meu bon amic Ignasi Baena, per estar sempre, absolutament sempre de bon humor; o per posar-s'hi de cop quan ens trobem, per animar-me. Per acabar sempre arrencant-me un d'aquell riures sorollosos que diuen que ens allarguen la vida.

Igualment, dono les gràcies de tot cor al meu bon amic Khaled Hussein per com em va fer sentir com a casa cada dia en la meva estada d'un any a Alemanya. Per encomanar-me el gust per la recerca però, sobretot, per regalar-me tantes bones estones farcides d'anècdotes i records. Un records tan ben falcats en la memòria, que tretze anys més tard, en tenim prou de trobar-nos i esmentar-ne algun petit detall per, de cop, veure'ns-hi immersos novament.

Uns i altres m'han regalat bocins de discurs que, al seu torn, m'han mostrat una part, sempre la millor part, de la seva identitat. D'aquests bocins de discurs, en tinc molts de col·leccionats i, en evocar-los, recordo també aquell acte d'identitat que vaig valorar, aquella persona que vaig sentir i sento tan propera: *“Ich bin für dich wie ein Bruder”*

["Sóc per a tu com un germà"], "aprendre és tornar-hi a pensar", "Ricard, faràs el que et proposis", "la gent maca sempre acaba trobant gent maca", i tants altres.

"Veus com t'ha anat bé, de venir a sopar a casa? Això rejuveneix l'esperit!", em va dir el meu pare, un dels molts dies que, per atabalament, per feina, o per ves a saber què, em resistia a deixar-me convidar a un bona estona de sobretaula.

"Llegeix-t'ho com un conte", em va dir la meva mare, una de les moltes nits abans d'exàmens, per asserenar-me, per transmetre'm pau; amb la intenció que m'enfrontés a la munió d'apunts de l'escriptori amb la mateixa bona disposició amb què hom rep una bona història.

Aquesta tesi doctoral és per l'un i per l'altra; està dedicada als meus pares. A la meva mare, per ser tan tossuda i decidir que no marxarà mai. I al meu pare, per seguir fent àlbums de fotos amb tots nosaltres, amb la certesa que els continua omplint no només per a ell. I té tota la raó.

1 INTRODUCCIÓ

When somebody tells you his life, it is always a cognitive achievement rather than a through-the-crystal recital of something univocally given. In the end, it is a narrative achievement.

(Bruner 2004: 693)

La nostra investigació neix d'un retall de diari. Germina, podríem dir, a partir d'una notícia molt concreta, publicada l'onze de maig de 2005: "Un veí de Sant Cugat del Vallès, de nom Enric Marco i Batlle, falseja la seva biografia durant gairebé trenta anys i es fa passar per un supervivent del camp de concentració nazi de Flössenburg".

Aquesta és, en essència, la informació que aporten els principals diaris de l'àmbit català i que expliquen els butlletins de les ràdios i televisions de major difusió del país. El ressò mediàtic que genera la notícia, però, és internacional i arriba a capçaleres com *Le Monde*, el *Frankfurter Allgemeine* o el *New York Times*.

Uns i altres, en qualsevol cas, centren el seu focus d'atenció, sobretot, en trobar resposta a dos interrogants:

- "Per què?"
- "Durant quant de temps?"

Des del punt de vista dels mitjans de comunicació, la raó que hauria dut algú a explicar un relat fals de la pròpia vida sembla destacable, així com també resulta noticiable el lapse temporal en què s'hauria mantingut, i repetit, la mentida. És a dir, mediàticament es considera

important apuntar les possibles raons i subratllar la duració de l'engany.

La recerca que presentem, tanmateix, pretén respondre un interrogant diferent:

- “Com?”

Per a nosaltres, el relat de vida d'Enric Marco no és una mera *crònica* linial; no és un “*through-the-crystal recital of something*” que finalment resulta ser mentida. Per contra, creiem que és una *construcció* en el sentit més genuí del terme: el resultat d'una manera molt precisa d'elaborar discurs, seqüència a seqüència, fins a obtenir un producte satisfactori. Al capdavall, com diu Jerome Bruner, és un “*cognitive achievement*”; constitueix, finalment, un “*narrative achievement*”.

Preguntar-nos “com ho fa”, doncs, passa per plantejar-nos la manera com el locutor va teixint el relat; fent provatures, destacant això, matisant allò, fins a l'assoliment d'una història a l'alçada de les seves intencions.

Per entendre aquest procés, per començar a dibuixar-nos la manera de fer del nostre cas d'estudi, podem traçar un paral·lelisme amb l'ofici del novel·lista. Referim-nos a la selecció del to d'un relat, per exemple: com s'arriba a aconseguir, què cal prendre en consideració? N'hi ha prou de consultar els dietaris d'alguns dels nostres escriptors per adonar-nos de la munió de tries i recursos que s'han aplicat a aquell producte final que nosaltres acabem rebent. I precisament sobre el to, ens semblen molt il·lustradors aquests apunts de Jaume Cabré a *Itinerari privat. El sentit de la ficció*:

No trobava el to que em convencés. Què és, el to? No és només l'estil. És el tipus de llenguatge, el tipus de registre, la cadència de les frases, la seva llargària, el tipus de paraules, la correspondència entre una manera de dir del narrador i la veu per als diàlegs, la

celeritat o la morositat de la presentació dels fets, el ritme de les frases, el lloc exacte destinat a la ironia, l'ús o l'absència del grotesc... i algunes coses més. (1998: 35)

Com veiem, el *com* implica el desplegament de tot un ventall d'eines i decisions.

La nostra recerca té en consideració la finalitat que el nostre cas d'estudi persegueix a l'hora d'elaborar el seu relat. Anteriorment ja ho hem suggerit, quan hem parlat de "producte satisfactori" o "d'història a l'alçada de les seves intencions". El *com*, tal com sostenim, té a veure aquí amb la manera com el locutor es vol presentar davant de l'auditori; amb el mode com vol generar una identitat, un personatge convincent.

Un cop exposades aquestes consideracions, oferim en les properes línies la tesi general amb què encetem la investigació. A continuació, afegim uns apunts sobre els estudis d'identitat duts a terme per Anna de Fina i Patrick Charaudeau que han estat, en bona part, el sòcol de la nostra reflexió teòrica inicial. Aquests apunts ens serveixen de fonament per llistar, seguidament, els objectius de la investigació i les preguntes que ens proposem contestar en acabar-la. Finalment, exposem la manera com s'estructuren els apartats que segueixen a aquesta introducció.

La tesi general que adoptem com a punt de sortida és la següent: creiem que, en el discurs que Enric Marco va construir en qualitat de víctima del nazisme i President de l'Amical de Mauthausen entre els anys 2000 i 2005, no hi plana únicament l'exposició d'uns fets biogràfics, l'explicació d'un testimoni de vida, sinó que hi sura constantment l'afany per fer créixer en els seus auditoris unes emocions i uns sentiments que els facin esdevenir admiradors de la seva figura i fermes seguidors del seu activisme.

En relació amb la nostra hipòtesi inicial de treball, pensem que en les intervencions d'Enric Marco, en aquelles que es produeixen abans que es descobreixi la seva impostura, però també en les que tenen lloc després, predomina la seducció en detriment de l'argumentació. Marco no hauria hagut de convèncer ningú, atès que la seva trajectòria sempre és presentada a l'auditori, en la majoria dels casos, per una instància externa: un díptic informador repartit al públic, un conductor d'un espai de ràdio, un periodista que glossa la seva figura, etc. I tanmateix, ens interessa comprovar què li és garantit *a priori* i què necessita refermar, modificar o neutralitzar a través de l'articulació de discurs, per tal de fer surar un determinat tipus d'identitat.

Partint de l'afirmació de Charaudeau (2012: 125) que “totes les relacions estan marcades per un joc d'influències” aquesta investigació pretén escatir quin tipus d'influències es produeixen en l'acte comunicatiu que construeix Enric Marco, i la mesura en què aquest contribueix a generar-les.

Tot procés d'interacció reuneix una sèrie de participants que posseeixen unes identitats determinades. Com a subjectes empírics (periodistes, escriptors, alumnes, etc.) es defineixen per uns trets socials i psicològics externs al llenguatge; per un atribut, en paraules de Charaudeau (2009), admès a l'avançada per una comunitat en nom d'un saber reconegut per una institució (acadèmica, política, religiosa, etc.), d'un saber sobre l'actuació d'un individu, d'una experiència perquè s'ha viscut un determinat esdeveniment o s'hi ha estat involucrat, etc.

Aquesta identitat psicosocial, però, no es pot deslligar del comportament lingüístic d'aquests participants, els quals construeixen la seva identitat discursiva a través del discurs que enuncien. D'aquesta manera, la identitat psicosocial necessita ser reforçada, ocultada o recreada pel comportament lingüístic del subjecte parlant. I, igualment,

la identitat discursiva necessita el suport d'una identitat social per poder-se construir.

La identitat, doncs, és social, però es manifesta a través del discurs.

Paral·lelament, Anna de Fina ens aporta un bon punt de partida lligant, no només el “fer” coses amb l'articulació de discurs, amb el “dir” (en la línia dels *Speech acts* de Searle), sinó que amplia la combinació amb l'afegitó de “ser”:

The means of 'doing' things through talk simultaneously provide means of 'being'. (De Fina 2006: 22)

Tenint en compte tots aquests punts d'ancoratge, presentem els objectius bàsics de la recerca tot seguit:

- Verificar, a través de la reflexió teòrica i la posterior anàlisi del *corpus*, si la identitat del nostre cas d'estudi és, tal com plantegem, quelcom que es produeix i reproduïx, s'esbossa i es dissenya, i sovint es coconstrueix entre el *self* i l' “altre”.
- Posar en valor el paper que juguen els mitjans de comunicació com a interlocutors del nostre cas d'estudi a l'hora de contribuir a la difusió i construcció de la seva identitat.
- Observar que els parlants, els participants d'un procés d'interacció, tenen la capacitat de fer eleccions. I, en aquest sentit, avaluar aquelles eleccions repetides en l'ús del llenguatge per part del nostre cas d'estudi, així com els canvis i les desviacions en aquestes mateixes tries al llarg del temps, per tal de considerar-les estratègies que, al seu torn, constitueixen actes d'identitat.

- Examinar, dins de la voluntat de captivar l'interlocutor que endevinem en el nostre cas d'estudi, la importància que juga el fenomen de *l'involvement* o complicitat; una connexió interna, gairebé emocional, que els individus experimenten i que els lliga a altres persones, així com a llocs, coses, activitats, idees, records i paraules (Tannen 1989; Gumperz 1982).
- Concretar, a través de la reflexió lingüística i la posterior anàlisi del *corpus*, els patrons a través dels quals es genera la complicitat i el tipus d'estratègies discursives que hi intervenen.
- Comprovar la utilitat per al nostre cas d'anàlisi d'unes estratègies que l'ajudarien a comprimir, a reduir a la seva essència, el seu discurs. Emprant-les, evitaria haver de recordar fil per randa cada paraula exacta amb què, d'origen, hauria volgut bastir un producte discursiu que acabarà articulant múltiples vegades, i sense que això suposi una pèrdua de la informació semàntica essencial.

A més, el treball de reflexió teòrica i d'anàlisi textual ha de permetre contestar, entre d'altres, aquestes preguntes:

- Compta Enric Marco amb algun tipus de macroestructura de discurs que l'ajuda a reeixir en la construcció de la seva identitat sigui quina sigui la situació comunicativa i els agents que hi prenen part?
- Hi ha unes determinades estratègies discursives que Marco fa seves per construir exitosament el seu personatge convincent?

Les pàgines que segueixen a aquesta introducció s'estructuren en els apartats següents:

- Capítol 2: Marc teòric. En aquest capítol desenvolupem tres constructes teòrics clau per a la nostra investigació: el *self*, les estratègies discursives i la macroestructura. Pel que fa al *self* o identitat, -tots dos mots funcionaran, gairebé sempre, com a sinònims-, ens fixem en aquells acostaments científics que comparteixen un mateix compromís: entendre l'un i l'altra, no pas com a propietats essencials de la persona, sinó constituïdes a través del discurs, i particularment de la pràctica social.
- Capítol 3: Metodologia. Recull els aspectes metodològics de la recerca. Hi exposem la perspectiva metodològica que hem adoptat i les corrents o tendències a què ens acollim, així com l'estratègia d'indagació i el disseny metodològic de les fases de la investigació desenvolupades.
- Capítol 4: Enric Marco: una biografia mediatitzada. En aquest capítol elaborem una biografia d'Enric Marco tenint en compte tot allò que els mèdia n'han difòs; és a dir, no perseguim establir què és cert i què no ho és en el conjunt de dades recollides per a la investigació. Més aviat, volem presentar les tècniques i formats que han triat els mitjans per parlar de Marco, així com aquells elements de la seva persona que han volgut subratllar en un determinat moment.
- Capítol 5: Anàlisi del *corpus*. En aquest capítol presentem les dues macroestructures que hem descobert en el discurs d'Enric Marco. A continuació, detallem quines estratègies discursives planen en el seu discurs; les expliquem i les oferim endreçades en una graella per facilitar-ne la posterior aplicació a fragments de discurs.

La recerca acaba amb les conclusions generals i amb les referències bibliogràfiques consultades.

Generalment, les citacions apareixen en la llengua original dels autors corresponents. En algun cas, però, les obres que hem consultat són traduccions (Van Dijk 1993, per exemple) i aleshores fem la cita en la llengua de la traducció que hem utilitzat.

Creiem que aquest treball pot ser una contribució a l'estudi de la construcció d'identitats a través del discurs i els processos d'interacció en què es generen, per les particularitats que presenta. Una de força destacable és la presència dels mitjans de comunicació com a co-constructors d'identitat.

Certament, la nostra recerca pretén explicar els mecanismes discursius que permeten a Enric Marco construir el seu personatge exitosament, i no pas analitzar les tècniques dels mitjans de comunicació per fer-ne difusió. I tanmateix, precisament perquè el nostre focus és Marco, ens interessa tot allò de què pugui servir-se a l'hora de bastir una identitat discursiva reeixida.

I en aquest sentit, no podem obviar l'ús i el profit que el nostre locutor extreu d'aquesta circumstància privilegiada que representa tenir un interlocutor que li ofereix reaccions instantànies al seu discurs i, al damunt, les llança al conjunt d'oients, espectadors o lectors del canal de comunicació on té lloc la interacció.

Així doncs, el paper dels mitjans de comunicació, sigui d'altaveu promotor o de jutge, beneficia el procés de construcció d'identitat per com, en definitiva, s'acaba fent saber a Enric Marco quins bocins de discurs penetren millor en el receptor, quines estratègies cal que accentuï i quins aspectes necessita modificar urgentment.

Obtenim, doncs, que els mitjans de comunicació són un agent valuósíssim pel nostre cas d'estudi. I ens semblen una peça clau a incorporar en l'estudi de processos de construcció d'identitat. La nostra investigació només n'adverteix la presència i en valora el potencial, però les possibilitats d'anàlisi que planteja la relació dinàmica de "personatge convincent-

mèdia-receptor” deixen obertes noves línies de recerca ben estimulants que, esperem, podran ser desenvolupades en un futur.

2 MARC TEÒRIC

En aquest capítol desenvolupem tres constructes teòrics clau per a la nostra investigació: el *self*, les estratègies discursives i la macroestructura.

Pel que fa al *self* o identitat, -tots dos mots funcionaran, gairebé sempre, com a sinònims-, ens fixem en aquells acostaments científics que comparteixen un mateix compromís: entendre l'un i l'altra, no pas com a propietats essencials de la persona, sinó constituïdes a través del discurs, i particularment de la pràctica social. Així, descrivim algunes tendències en l'estudi de la identitat o *self*, i el discurs; començant amb aquelles que han esdevingut àmpliament acceptades en la recerca sobre discurs i identitat, per cloure amb alguns aspectes que generen divisions entre els investigadors. A continuació, exposem què signifiquen, i de quina manera són útils en la gestió d'identitats, les nocions d'indexicalitat i de posicionament, així com l'ordre d'interaccions, l'adreçament o *footing*, la intertextualitat i la polifonia.

Quant a les estratègies discursives, veiem com les han definides tres dels lingüistes que més atenció hi han dedicat en els seus estudis: Teun Van Dijk, Herman Parret i Jeff Verschueren. Paral·lelament, ens referim a les quatre direccions a què apunten aquestes estratègies dins de qualsevol procés d'interacció segons Patrick Charaudeau. A continuació, posem el focus en les estratègies discursives com a eina en la construcció i gestió d'identitats. I finalment, tenint en compte el doble model cognitiu narratiu-argumentatiu, reflexionem sobre l'elecció de l'embolcall discursiu, del gènere textual, com a part de les estratègies desplegades a l'hora de projectar un determinat *self* al destinatari.

Finalment i en relació a la macroestructura, no pretenem pas explicar les propietats lingüístiques que inclou, sinó fer algunes observacions sobre la seva naturalesa semàntica i el seu ús en la gestió d'identitats.

2.1 La identitat o el *self*

En els darrers trenta anys les categories “identitat” i “*self*” han anat ocupant un lloc destacat en les ciències socials. Publicacions encapçalades amb una d’aquestes dues etiquetes, incloent-hi monografies, volums editats, i fins i tot noves revistes (*Identity*, fundada l’any 2000; *Self & Identity*, el 2001) han anat multiplicant-se en un ventall prou ampli d’especialitats. I tanmateix -potser precisament pels múltiples contextos en què són emprades-, no sempre hi ha hagut un acord unànim, a l’hora de concretar què ha d’entendre’s per “identitat” o, -sobretot-, “*self*”. L’editorial amb què Mark R. Leary obre el tercer exemplar de *Self & Identity*, -“What is the self? A plea for clarity” (Leary 2004: 1-3)-, n’és una bona prova; especialment en el fragment següent, en què s’admet un cert desconcert a l’hora de dotar “*self*” de sentit (1):

As pleased as I am with the vitality of the field and the success of the journal, one question troubles me nearly every time I read an article that invokes the construct of “self” –what are we really talking about when we refer to the “self?” Philosophers, psychologists, and other scientists have wrestled with this issue for many years, and I do not intend to address it here (even if I could). Rather, I wish only to make the plea that we use the word “self” very carefully if, indeed, we use it at all.

“Self” has been used in so many different ways that it is not only difficult to know precisely what a particular writer means by it, but I sometimes begin to despair that it means anything at all.

En termes generals, podem dir que, a hores d’ara, ja existeix un acord de mínims, segons el qual queda clar que “*self*” i “identitat” no haurien de ser considerats com a mers sinònims de “persona” i “personalitat”, respectivament (Bamberg *et. al.* 2007). Dit això però, ja no és tan clar si

tots dos termes són els adequats per referir-nos a un procés cognitiu; volem dir, a un conjunt de modificacions i canvis en l'ésser que s'emmarcaria dins de les capacitats d'allò que ha estat anomenat el nostre “*self-system*” (Morf 2005).

Per al nostre estudi considerarem els acostaments a la identitat i el *self* que comparteixin aquest mateix compromís: entendre l'una i l'altra, - tots dos mots funcionaran, gairebé sempre, com a sinònims-, no pas com a propietats essencials de la persona, sinó constituïdes a través del discurs, i particularment de la pràctica social. De fet, atès que *self* i identitat són considerats fenòmens emmarcats sempre per un determinat context, els trobarem sovint definits i considerats en plural, com “*selves*” i “identitats”.

2.1.1 Disciplines i enfocaments de fons

A continuació descrivim algunes tendències en l'estudi de la identitat o *self*, i el discurs. Començarem amb aquelles que han esdevingut àmpliament acceptades en la recerca sobre discurs i identitat, i clourem amb alguns aspectes que generen divisions entre els investigadors.

a. El constructivisme social

Aquesta és segurament la perspectiva més general, aquella que aporta una manera molt bàsica de pensar la identitat; garanteix, en qualsevol cas, un lligam indiscutible amb el discurs. Així doncs, el constructivisme social (ex.: Berger i Luckman 1967; Hall 1996; Kroskrity 2000) assumeix que la identitat no és ni un do ni un producte. Més aviat és un procés que, per començar, té lloc en espais d'interacció concrets i específics. A més, la identitat no emana simplement de l'individu, sinó que resulta de processos de negociació i “entextualització” (Bauman i Briggs 1990: 61) que són eminentment

socials. I finalment, sempre suposa una “tasca discursiva” (Zimmerman i Wieder 1970: 288).

A l'hora d'avaluar-ne la recerca generada, trobem que el constructivisme social ha centrat el focus d'anàlisi en l'ús d'estratègies lingüístiques per enfrontar la tasca discursiva que suposa evocar i construir identitats, així com en l'emergència de versions conflictives del *self* en la interacció social i, consegüentment, també en la demostració de l'existència de “repertoris d'identitats” (Kroskrity 1993: 206). Finalment, el constructivisme social també estudia els efectes dels interlocutors, els auditoris i altres actors socials en el desplegament d'identitats en situacions socials concretes.

En resum, els estudis duts a terme des d'aquest enfocament han contribuït a dissipar concepcions transcendents de la identitat, i a dirigir l'atenció dels investigadors cap a l'acció social, més que no pas cap a interpretacions psicològiques.

El constructivisme social també emfasitza que la identitat és un procés que està sempre adherit a pràctiques socials (Foucault 1972), en les quals les pràctiques discursives (Fairclough 1989) tenen un paper central. D'aquesta manera, tant les pràctiques socials com les pràctiques discursives emmarquen, i en bona mesura defineixen, la manera com els individus i els grups es presenten ells mateixos als altres, negocien rols i conceptualitzen els seus *selves*.

En tot el que acabem d'exposar hi sura, certament, el concepte de “pràctica”; cal que el situem com a eix central en els processos de formació i expressió de la identitat. Fent-ho, assegura Anna de Fina, ens garantim de poder observar ben de prop les maneres com les definicions d'identitat canvien i evolucionen en el temps i l'espai; maneres, doncs, gràcies a les quals les afiliacions dels individus són establertes i negociades (De Fina *et al.* 2006: 2).

b. La categorització i la definició d'afiliacions

El segon acostament a l'hora de pensar la identitat en relació amb el discurs s'inspira en els estudis de Harold Sacks sobre les activitats i els processos duts a terme per establir i limitar categories (1972, 1995), i té com a màxims representants els investigadors del *Membership Categorization Analysis Movement* (Antaki i Widdicombe 1998). Tots ells afirmen que la construcció de la identitat es troba, tot sovint, relacionada amb la definició i l'acotament de categories, destinades a permetre la inclusió o l'exclusió d'un mateix, i dels altres, en certs àmbits o posicions.

Tanmateix, estudis recents en l'àmbit de la categorització adverteixen sobre les limitacions que comporta aplicar categories preestablertes; prioritzen, en canvi, la naturalesa canviant, provisional i local d'un *self* que, com veiem, pren així moltes formes i matisos diferents i que, genèricament i com a mostra de la seva variabilitat, s'anuncia en plural: parlarem en aquest cas de les "*Identity claims*" (De Fina *et al.* 2006). Aquestes afirmacions o reivindicacions d'identitat són vistes com "actes" a través dels quals creem noves definicions de qui som.

La concepció present desafia els acostaments de la sociolingüística tradicional, que partint de categories socials prèviament establertes, estableix el lligam de les categories amb tota una sèrie variables de la llengua. El mètode d'estudi basat en la categorització, per contra, té en compte el propi fet de seleccionar, d'entre un ventall ampli de possibilitats, una variant en particular (en una determinada ocasió), com una manera de simbolitzar, de manera activa, les nostres pròpies afiliacions (Auer 2002: 4). Així, les identitats són vistes, no com merament representades dins del discurs, sinó més aviat com encarnades, incorporades i posades en escena a través d'un conjunt d'eines pròpies, tant del llenguatge verbal com del no verbal.

c. Una visió del *self* anti-essencialista

Els estudis de gènere han contribuït àmpliament al nostre refús postmodern a concebre el *self* com quelcom que posseïm, i que representa una mena d'essència última de la persona (Bucholtz *et al.* 1999). Investigadors d'aquest corrent han demostrat que podem desplegar identitats "polifòniques", -assumir simultàniament veus que poden estar associades amb diferents categories d'identitat diferents-, i també han defensat que podem "posar en escena" identitats, -expressar-nos de manera diferent a la manera com les nostres característiques "visibles" suggeririen que ho féssim- (Barrett 1999); i conclouen que no hi ha res de preestablert o de "natural" a formar part d'una categoria social o grup.

La inadequació d'una noció essencialista de la identitat, que ens la planteja com quelcom que rau inalterable dins nostre, també ha estat advertida pels psicòlegs del discurs. Aquests han mogut el focus d'anàlisi des d'un "model predefinit d'actor humà" (Potter 2003), cap a la investigació de la manera com les categories psicològiques emprades per descriure o definir el *self* són categories també configurades d'acord amb pràctiques socials i relacionals específiques.

d. Dos acostaments oposats: l'Anàlisi de la conversa i l'Anàlisi crítica del discurs

Les aproximacions que hem exposat breument fins ara es basaven en assumpcions bàsiques i de consens sobre les relacions entre discurs, identitat i processos socials. No obstant això, els estudiosos de la identitat es mostren també profundament dividits en alguns punts teòrics i metodològics. Així, trobem dos acostaments en extrems oposats; d'una banda, el que practiquen els investigadors que treballen des del marc de l'Anàlisi de la conversa; de l'altra, el que defensen els acadèmics que treballen des de l'Anàlisi crítica del discurs.

Val a dir que la divisió que apuntem no és exclusiva de l'estudi de la identitat. Més aviat deriva de concepcions diferents pel que fa a la relació entre el llenguatge i la vida social, al paper de l'investigador i a la metodologia a seguir en la recopilació de dades i la seva anàlisi posterior.

Quant als investigadors en l'àmbit de l'Anàlisi de la conversa, advoquen per una restricció metodològica segons la qual l'analista ha de "deixar d'emprar tot aquell tipus d'identitats que hom podria voler emprar en, diguem-ne, un marc d'anàlisi polític o cultural" (Antaki i Widdicombe 1998: 5), i considerar exclusivament aquelles categories d'"identitat per definició d'afiliacions", que són exercides dins d'un determinat context localitzat, i posades en relleu pels participants concrets que hi prenen part.

Segons aquesta visió, les identitats són ocasionades localment, -en moments ben concrets-; són una conseqüència de la interacció més immediata; i, per tant, els participants clarament s'hi "orienten". La tasca de l'investigador és, doncs, la de reconstruir els processos d'adscripció i negociació d'identitats, tal com aquestes van manifestant-se dins de l'activitat en què s'han implicat els participants. D'acord amb aquest acostament, per tant, l'únic context rellevant per entendre com emergeixen les identitats, és el context local, immediat i concret.

A l'altre extrem de l'espectre trobem els investigadors que s'identifiquen amb l'Anàlisi crítica del discurs (Billig 1999). Des d'aquesta disciplina, defensen que els contextos que són rellevants per a l'expressió, la negociació i la perpetuació d'identitats són molt més amplis. Justifiquen l'afirmació adduint que les identitats són, sovint i en molts aspectes, produïdes i imposades als individus i grups a través de pràctiques de discursos dominants i d'ideologies.

Des del seu punt de vista, limitar l'anàlisi al nivell de la interacció local només pot voler dir ignorar la manera com tant les instàncies de poder com les circumstàncies socials generals i de major abast malden per

emmarcar i constrènyer la manera com les identitats són percebudes i projectades en interaccions específiques.

La conseqüència d'aquest posicionament és que l'Anàlisi crítica del discurs tendeix a prioritzar l'anàlisi de contextos polítics i ideològics en la formació d'identitats, i a concentrar-se en la manera com aquestes identitats són representades, més que no pas en la seva projecció o negociació en interacció.

2.1.2 Nocions de referència constant en l'anàlisi de la identitat

En aquest punt volem presentar aquells constructes teòrics que són un lloc comú per a la gestió i l'anàlisi de la identitat.

Com hem vist anteriorment, els enfocaments, a l'hora d'estudiar la identitat, són distints; sovint, per qüestions de matís, i en algun cas, per qüestió de base. Tots els investigadors, però, admeten el lligam entre identitat i discurs, i comparteixen unes mateixes eines teòriques que els permeten de localitzar i identificar aquelles especificitats que els resulten destacables, i que els aporten unes determinades conclusions. A continuació exposem què signifiquen, i de quina manera són claus en la gestió d'identitats, les nocions següents: la indexicalitat, el posicionament, l'ordre d'interaccions, l'adreçament o *footing*, la intertextualitat i la polifonia.

a. La indexicalitat

La recerca duta a terme des de totes les perspectives que abans assenyalàvem ha subratllat la centralitat dels anomenats "processos d'indexicalitat" (De Fina *et al.* 2006: 4) en la creació, execució, i atribució d'identitats.

La indexicalitat és l'aparell teòric amb què denominem les connexions dutes a terme entre les expressions discursives i la realitat

extralingüística, a través de la capacitat dels signes lingüístics per apuntar cap a aspectes del context social.

El lligam entre la indexicalitat i la identitat ha estat un focus d'atenció de la lingüística i l'antropologia des dels primers estudis sobre la dixi (Benveniste 1971, Silverstein 1976); dirigits a provar l'indissoluble nexa establert entre el parlant i el mateix acte expressiu, a través de la funció d'aquests elements lingüístics que comentem. Així, aquests signes identifiquen els parlants no només en termes dels seus rols en una conversa o del gènere que els és propi, sinó també en termes de l'orientació cap a elements de la situació discursiva com són el temps i l'espai. D'aquesta manera, emprant locatius o expressions temporals, -així com pronoms personals-, els usuaris del llenguatge refermen no només els seus papers com a emissors o receptors, sinó també la seva situació en el temps i l'espai, i la seva relació amb els altres parlants (presents o absents).

Des del punt de vista de la indexicalitat, la incorporació del context és, en si mateix, un procés dinàmic a través del qual els parlants construeixen les seves posicions dins d'allò que ha estat anomenat "la base indexadora" (Hanks 1992). Duent a terme actes de referència, els actors diferents d'una interacció constitueixen i reconstitueixen contínuament les seves posicions en relació a l'altre, a objectes, llocs i moments.

La indexicalitat és doncs, un procés de totes totes creatiu, i que cal situar al centre de tot el conjunt de recursos simbòlics que pot construir el llenguatge. Així, la idea de considerar tota una sèrie de signes com indexadors va més enllà de veure'ls com un simple ancoratge referencial, i pretén subratllar la capacitat de les expressions lingüístiques per evocar i relacionar sistemes complexos de significat, com ara conceptualitzacions socialment compartides d'espai i temps, ideologies, representacions socials sobre afiliacions de grup, rols socials

i atributs, pressuposicions sobre aspectes de la realitat social, o expressions individuals i col·lectives.

La indexicalitat és, com podem veure, una eina per a la creació (i l'anàlisi) d'identitats. I en aquest sentit, planteja un camp doble d'estudi: la indexació de les identitats locals, i la de les identitats globals. Formulats com una pregunta seria: de quina manera les nostres interaccions amb els altres contribueixen a la nostra reflexió i construcció de qui som? O encara: com es relaciona el nostre *self* desplegat en les interaccions de cada dia, del cara a cara, amb categories d'afiliació més àmplies? I amb aspectes socials, culturals i ideològics del món en general?

Efectivament i com acabem de palesar, bona part de l'interès que suscita l'eina de la indexicalitat en l'anàlisi de la identitat rau en la investigació de les relacions entre les identitats expressades localment - de manera puntual, en processos d'interacció- i aquelles identitats socialment compartides, més globals. En aquest sentit, des de la perspectiva del constructivisme social se subratlla la naturalesa processal de la construcció d'una identitat, i els seus lligams amb esdeveniments comunicatius concrets, però queda poc concretada la qüestió de l'emergència d'aquests lligams en el discurs, i del paper que juguen tipus de context diferents a l'hora d'interpretar-los.

Tanmateix, molts investigadors miren de mostrar com s'interrelacionen constantment en el discurs allò que, de manera general, hi ha prou consens a anomenar "micro-" i "macro-identitats" (De Fina *et al.* 2006: 14). Aquestes interseccions entre les primeres i les segones són detectades quan s'analitza de quina manera nivells diferents en la construcció d'identitats contribueixen igualment a l'hora d'interpretar els rols diferents dels actors que prenen part en una interacció.

I, si atenem a la classificació que en fa Zimmerman (1998), podem filar encara més prim a l'hora de determinar el ventall d'identitats que poden

surar, de manera simultània, dins d'un espai d'interacció comunicativa, i són les següents:

- “Identitats discursives”: aquelles relacionades amb l'alternança, moment a moment, de papers tals com “qui parla/qui escolta”, “qui fa preguntes/qui respon preguntes”.
- “Identitats situacionals”: són les que es donen en tipus de situacions particulars, com ara entre “entrevistador/entrevistat”, o “client/proveïdor”, per exemple.
- “Identitats transportables”: aquelles que deriven d'unes característiques més generals de l'individu, com ara el gènere o l'ètnia.

En general, i en relació amb la classificació que acabem d'apuntar, els investigadors sostenen que aquestes identitats no només es construeixen simultàniament en ocasions d'interacció concretes, sinó que aquelles d'àmbit més local (hi inclouríem les “identitats discursives” i les “identitats situacionals”) contribueixen d'una manera crucial a l'emergència d'identitats més globals; volem dir, més “transportables”. Així, la gestió que van fent, a cada moment, els integrants d'una interacció, la seva assumpció de papers encarats a aquella situació concreta, té conseqüències importants per a la projecció de la seva imatge a un nivell més general.

El concepte d'indexicalitat ens ajuda a entendre la manera com s'estableixen connexions no només entre el llenguatge i les identitats locals, sinó també entre el llenguatge i les identitats globals. Formes lingüístiques a tots nivells poden ser emprades per assenyalar les relacions d'afiliació o dissociació dels individus respecte a grups o comunitats, a través de l'associació d'aquells trets lingüístics amb ideologies, actituds, accions i pràctiques atribuïdes a membres d'aquells grups.

Qualsevol aspecte del llenguatge pot esdevenir indexador d'identitats socials, des de variables fonològiques a mots concrets, o a estructures complexes del discurs, com ara determinats patrons d'acció en narracions

b. Posicionament

Aquest segon paràmetre teòric pretén avaluar la manera com totes aquelles relacions que establim a través d'accions realitzades lingüísticament i d'interaccions amb aspectes diferents dels nostres mons ideològics, socials i culturals contribueixen a definir qui som.

Les anàlisis de posicionament parteixen de la certesa que la identitat és socialment construïda des de nivells diferents:

- A través de relacions entre un mateix i l'altre, -o entre qui parla i qui escolta-, en les interaccions comunicatives, (incloent-hi tant les eines de producció com l'expressió avaluadora o epistèmica).
- A través de les relacions representades en el contingut proposicional de l'intercanvi, (què és allò que una instància textual fa a una altra instància textual?).
- A través de relacions amb les ideologies dominants, les pràctiques socials més esteses i les estructures de poder subjacents; considerat, tot plegat, com a Discurs (Gee 1996).

Un dels objectius de la teoria del posicionament és identificar més clarament els mecanismes a través dels quals processos lingüístics i socials esdevenen cosificats com a productes observables que poden acabar sent definits pels altres com "identitats". En aquest sentit, si les pràctiques en què prenem part habitualment són vistes com a essencials per als processos de formació d'identitat, el concepte que exposem pretén incidir en quin tipus de posicionament personal s'inscriu en aquestes pràctiques.

Mentre que alguns investigadors se centren intensament en els factors socials i institucionals que limiten i dibuixen el radi de posicionament d'individus i grups, n'hi ha d'altres que precisament atorguen crèdit a aquests individus i grups; els fan posseïdors d'una capacitat de posicionament que els facilita de fer quelcom més que obeir i ajustar-se a aquestes forces socials. Aquesta última orientació té un interès particular en els papers que es fan seus els participants d'una determinada interacció; ja que els consideren rellevants per deduir-ne pràctiques dominants, tipus de discursos i, fins i tot, nous patrons de narració.

En resum, els estudis i les anàlisis derivades del posicionament tenen en compte els mecanismes lingüístics que permeten als parlants de situar-se en posicions d'acceptació o refús, podríem dir; però també d'ideologies d'ètnia o gènere, o de concepcions àmpliament esteses sobre els rols familiars i les relacions que se'n deriven (Bell 2006; Wortham 2006).

Així, investigar els nivells de construcció d'identitat com un procés de posicionament, descobrir les eines adoptades per expressar diverses posicions, condueix a reflectir les maneres diferents de "fer identitat" (De Fina 2006: 8): des de la proclamació i l'assignació oberta d'afiliació dins de categories socials, fins a l'execució de tipus diferents de *selves*, o l'evocació indirecta d'afiliacions i dissociacions; o encara, la col·locació d'agents socials en rols preassignats.

c. L'ordre d'interacció

Així com el posicionament constitueix, com hem vist, una mena de paraigües per a diferents maneres de generar identitat dins del discurs, trobem altres constructes més específics dirigits a aspectes particulars en el camp de recerca de la identitat. En aquest sentit, l'ordre

d'interacció és una eina per a la recerca del “qui som” quan estem interactuant amb algú *tête à tête*.

La investigació de l'ordre d'interacció com un recurs central per a la construcció d'identitats constitueix un *corpus* significatiu del camp d'anàlisi actual. Molts autors il·lustren la manera com tot un ampli ventall d'identitats són gestionades a través d'interaccions socials, recolzant-se en Goffman com a punt de partida fonamental, atesos els seus estudis sobre la importància de la reciprocitat en comunicació i sobre la presència fonamental de l' “altre” en el maneig públic del nostre *self*.

Aquesta visió relacional de la comunicació té una rellevància immediata per a l'anàlisi de la identitat gràcies a dues nocions que Goffman desenvolupa àmpliament en els seus estudis. D'una banda, comptem amb el *face* (1967): el conjunt d'atributs socials positius que una persona s'atribueix com a seus en el decurs d'una interacció social; d'altra banda, el *footing* (1981: 128): l'adreçament que prenem cap a nosaltres mateixos i cap als altres, segons la forma com gestionem la producció o recepció d'una expressió, -d'aquesta última noció n'haurem d'especificar algun nou matís més endavant.

El treball de camp en aquest nivell relacional que comentem suposa una gran quantitat d'anàlisi d'identitats en intercanvis i converses, tant dins l'àmbit privat com públic. Els autors que s'hi han dedicat (p. ex.: Holmes 2006, Ribeiro 2006) il·lustren de quina manera la presentació d'un perfil *-face-* positiu als altres suposa l'elecció de termes de referència o l'explicació de relats i anècdotes, i la provisió de detalls en el seu decurs; i tant un recurs com l'altre poden representar el *self* com una “figura”, les accions, interaccions i relacions de la qual dins dels mons del relat o l'anècdota tenen rellevància potencial per a la interacció.

Paral·lelament, també a través de l'anàlisi d'aquest ordre d'interacció que exposem, s'arriba a la conclusió que certes identitats són

modelades per la necessitat de preservar una imatge d'un mateix que sigui conseqüent amb els requeriments i les exigències de la situació, la interacció i les necessitats dels interlocutors (De Fina *et al.* 2006: 9).

La confrontació i desconstrucció de tots els actes lingüístics destinats a formar un determinat *face* du els analistes a interpretar la presentació i l'execució d'identitats concretes no tant com expressions del *self*, sinó més aviat com a construccions que tenen en compte tant els objectius dels actes d'interacció, com les limitacions de les estructures institucionals; admetent que, tant els primers com les segones estan sempre en joc de manera simultània quan ens comuniquem.

I, en qualsevol cas, sembla clar que les anàlisis dels processos d'interacció estan sobretot basades en un principi fonamental d'intersubjectivitat, que permetria a les identitats de ser construïdes i reeixides a través dels moviments recíprocs entre els participants d'una interacció (Schiffrin 2006).

d. Adreçament o *Footing*

Amb una definició que ja hem presentat dins de l'apartat anterior, el *Footing* s'entén, generalment, com aquell mesurador útil a l'hora de desllorigar un tipus d'interrogant com ara: qui està pronunciant les paraules de qui, i quin paper tenen uns i altres en el discurs?

Efectivament, la qüestió de qui articula els mots de qui, -i la incorporació d'altres veus i textos en l'ara i aquí- ha estat extensament examinada; tant des de perspectives sociològiques, com lingüístiques o literàries.

D'entre totes les perspectives esmentades, volem destacar l'enfocament de Goffman arran del seu treball sobre les estructures i els sistemes de participació, i la desconstrucció de la noció de "parlant" en tota una sèrie de subtils distincions.

Goffman (1981: 128) distingeix entre quatre aspectes diferents del *self* en la producció de discurs:

- L'autor: la persona que dissenya, que crea l'expressió.
- L'executor: la persona que articula les paraules que poden haver estat dissenyades per algú altre.
- El director: la persona que es responsabilitza dels sentiments subjacents a les paraules.
- El figurant: el personatge en una història o un altre text.

Aquests aspectes del *self* defineixen la manera com les persones es comprometen en els processos d'identitat; assumint una o més relacions respecte a una expressió. Així, els parlants poden assenyalar o evocar, a través d'una varietat d'eines lingüístiques com ara la referència, la tria pronominal o la citació, que estan assumint una "autoritat" respecte als altres interlocutors; per exemple, reivindicant expertesa en certes àrees de coneixement o experiència (Schiffrin 1996). Paral·lelament, també poden assenyalar la seva autoritat per representar els altres en una comunitat, transmetent així, que no són simplement individus que posen en escena les seves pròpies històries, sinó també "directors" que estan compromesos de manera col·lectiva amb versions particulars del passat.

e. Intertextualitat

Totes les interaccions estarien fetes de textos previs sobre els quals projectem noves perspectives i maneres. Així ho suggereix la lingüista de la Universitat de Georgetown Deborah Tannen (1989):

Both the meanings of individual words and the combinations in which we put them are given to us by previous speakers, traces of whose voices and contexts cling inevitably to them (100).

És, doncs, des d'aquesta perspectiva que s'enfoca la noció d'intertextualitat un cop s'aplica a la identitat discursiva. Un enfocament que, a banda de Tannen, parteix sobretot de Becker (1984) que, al seu torn, es recolza en Bakhtin (1986) i Kristeva (1980).

Aquest tipus de noció d'intertextualitat té un recorregut llarg i productiu en els estudis literaris. Així, Kristeva (1980), per exemple, assenyala que els textos no només tenen un eix horitzontal, que connecta l'autor amb el destinatari, sinó també un eix vertical, que connecta un text amb altres textos. Tal com Fairclough (1992: 84) acaba de reblar:

Intertextuality is basically the property texts have of being full of snatches of other texts, which may be explicitly demarcated or merged in, and which the text may assimilate, contradict, ironically echo, and so forth. In terms of production, an intertextual perspective stresses the historicity of texts: how they always constitute additions to existing "chains of speech communication" (Bakhtin 1986: 94) consisting of prior texts to which they respond.

De fet, pel que ha estat apuntat fins ara, sembla lògic d'afegir que, si una expressió pot incloure expressions prèvies de textos anteriors en el temps, també, doncs, pot generar material per a futures expressions (i/o textos) que miri de construir un destinatari en un temps o lloc posteriors. Així, l'intercanvi entre interlocutors diferents (l'eix horitzontal) és crucial, tal com destaca Bakhtin (1986: 68):

When the listener perceives and understands the language meaning of speech, he simultaneously takes an active, responsive attitude toward it [...] Any understanding is imbued with response and necessarily elicits it in one form or another: the listener becomes the speaker.

f. Polifonia

Textos i veus anteriors són, com hem vist, fonamentals per a la nostra comprensió de la identitat com a procés. Per acabar amb els paràmetres teòrics que ens hem proposat de descriure, n'incorporem un que representa una eina per explotar, de manera molt més explícita, les bases que sustenten la intertextualitat com a recurs per a la construcció d'identitat. Així doncs, posem en funcionament la polifonia quan recorrem a la citació de les paraules d'altres per, posem per cas, subratllar una idea determinada, o bé avaluar un comportament, potser resumir o acabar d'arrodonir una opinió, etc.

En relació amb aquesta qüestió, la recerca de Bakhtin en el diàleg construït, i en el dialogisme en general, és un marc teòric àmpliament referenciat. Bakhtin va introduir el concepte central que el discurs reportat no és una tasca passiva, sinó un procés actiu de transformació. Així, qualsevol acte de reportatge és, des del seu punt de vista, un acte d'apropiació de les paraules d'altri i una reformulació de l'acte original simultàniament. Bakhtin (1981) va mostrar, per exemple, que el discurs reportat en narrativa pot ser presentat, en una escala d' "objectivitat", amb una clara separació de la veu del narrador respecte a la del personatge que parla, o amb una mescla subtil de veus diferents dins del mateix text, que pot fer gairebé impossible de distingir què és reportat i què és comentat.

Així doncs, segons el que hem apuntat i prenent el cas de la narrativa - que desenvoluparem al proper punt-, podem dir ara, en relació amb la polifonia, que els narradors poden manllevar les veus d'altres per construir la seva pròpia identitat; ja sigui en oposició a allò que les figures d'autoritat expressen en el món de ficció que el narrador recrea o com a suport de tot plegat. Paral·lelament, també poden adoptar-les per transmetre avaluacions del seu paper i del paper d'altres dins d'experiències del present i del passat.

2.1.3 El *self* narrador

L'editorial de Mark Leary a *Self & Identity* palesa tot un ventall d'expressions metafòriques que presenten el *self* “*as-knower*”, “*as-known*”, o bé “*as-decision-maker and doer*” (2004: 3). Tanmateix, segons Michael Bamberg, Anna De Fina i Deborah Schiffrin (2007), aquest desplegament oblida el *self* “*as-speaker/narrator*”; un nou joc metafòric que ells insisteixen a afegir-hi, i que remet a una visió que cada cop té més bona acollida entre els investigadors de la identitat sota les capçaleres de “narrativa” o bé de “gir discursiu”.

Volem parlar ara, precisament, de la identitat des del punt de vista de la narrativa i, en concret, des d'aquelles narracions amb què presentem qui som als altres. Tractarem, doncs, el *self* en el relat de vida; en l'autobiografia.

D'entrada, cal recordar que la narrativa ha esdevingut un dels camps interdisciplinaris més importants en ciències socials. Anna de Fina (2010) remarca l'atracció que ha suposat aquest model textual pels investigadors, arran sobretot dels estudis que s'han dut a terme entorn dels girs del discurs:

Following the “narrative turn” analysts have turned to narratives as one of the most central tools for qualitative research to investigate social issues and how people construct them and position themselves with respect to them in discourse, to study social identities, to analyze a variety of social practices in institutional and private domains and in different media. (3)

D'entre totes les finalitats que duen els investigadors a treballar amb seqüències narratives, com veiem, hi figura efectivament l'estudi de les identitats que s'hi poden generar. És cert que pot endevinar-se un nexa

entre llenguatge i identitats en molts i molt variats tipus de discurs, però la narrativa ha facilitat, de totes totes, un dels punts d'estudi més fèrtils a l'hora de forjar aquesta intersecció (De Fina *et al.* 2006: 16).

Tot seguit referim camps d'estudi que situen la narrativa al bell mig de la gestió i l'anàlisi dels *selves*.

a. La narrativa com a mode de pensament

Per bé que les narracions poden ser simplement etiquetades com a mostres d'un gènere discursiu entre d'altres, com ara la descripció o l'argumentació, són també contemplades com un mode de pensament.

La majoria d'autors, s'inclinin per l'un o l'altre, admeten dos acostaments ben diferenciats en el camp de la narrativa. D'una banda, l'enfocament centrat en el text. Aquest acostament incideix únicament en l'anàlisi de la mateixa estructura interna del text i, per verificar-ne la validesa, busca que s'adigui amb la definició de relat que el veu com una sèrie d'esdeveniments ordenats causalment i temporalment (Bal 1985; Genette 1980; Prince 1973). D'una altra, tenim l'enfocament que apunta cap al discurs. I la diferència entre "text" i "discurs" que hauríem d'entendre aquí radica en el fet que aquest segon és vist com a producte fruit de les pràctiques socials, i com a generador d'identitats, - no només les dels personatges que formen part de la narració, sinó també les que desplega per a si mateix el mateix narrador.

Cal dir que, si tracem una línia evolutiva en el tipus d'anàlisi que ha presentat la narrativa, observarem una tendència canviant: veurem com es passa d'examinar les narracions com a textos literaris (se n'ha ocupat extensament la narratologia), a veure-les també com objectes de cognició, o a considerar-les esdeveniments comunicatius per, finalment, arribar a tractar-les, com hem avançat en començar, efectivament, com maneres de pensament.

Certament, les vides són viscudes i els relats són contats. I tanmateix, tot i l'evident propensió vers qualsevol vida ja pel propi fet d'haver estat viscuda, semblaria que emprem una mena de "coherència narrativa" (Ricoeur 1992) com el punt de guia necessari per processar, transmetre i entendre com les vides són viscudes realment i dotades de sentit. Se sosté que la coherència actua com aquell aglutinant estructural que és afegit a la vida i la història, o fins i tot com aquella "fàbrica" amb què la vida és imaginable (Freeman 1998, 2004), cosa que possibilita de localitzar-hi un *self* amb un començament, un nus i un desenllaç.

Són ben diversos els punts de vista a l'hora de localitzar aquest aglutinant que apuntàvem. D'una banda, se'l situa abans de l'activitat d'*story-telling*; com un intent intern, experiencial i bàsicament cognitiu, de convertir esdeveniments més o menys toscos i caòtics en models plens de significat. De l'altra, se'l col·loca en el propi acte de narrar el relat; en la narració localitzada i concreta d'una determinada experiència. En qualsevol cas, sembla prou clar que la narrativa és aquell principi ordenador que omple de significat la vida:

In short, narrative functions as the glue that enables human life to transcend the natural incoherence and discontinuity of the unruly everyday by imposin a point of origin and an orientation toward closure, and thereby structuring the otherwise meaningless into a meaningful life [...] By way of reflecting on the past, a (more or less) coherent sense of self is recreated.

(Bamberg, De Fina, Schiffrin 2007: 5)

b. Enfocament constructivista de l'autobiografia

El pensament lògic no és l'únic tipus de pensament possible; fins i tot, podem dir que no és el més estès. Aquest plantejament, que podria considerar-se hipòtesi vàlida després de tot el que hem exposat

anteriorment, és defensat com a sentència pel psicòleg Jerome Bruner (2004, 1986), que distingeix dos tipus de pensament: d'una banda, el "lògico-científic", en què entren en joc els fets i les hipòtesis, i que contempla la veritat; de l'altra, el "narratiu", que és de tipus emocional conduït per la intuïció. En aquest cas, no necessàriament contempla la veritat (1986: 18).

Aquest possible desarrelament del mode narratiu pel que fa a la veritat, no impedeix Bruner de relacionar-lo amb l'autobiografia, un cop defineix els trets essencials d'aquesta forma de pensament:

One that is quite different in form from reasoning: the form of thought that goes into the construction not of logical or inductive arguments but of stories or narratives. What I want to do now is to extend these ideas about narrative to the analysis of the stories we tell about our lives: our "autobiographies". (2004: 691)

En el moment en què apliquem aquest enfocament a l'autobiografia, però, ens trobem amb un dilema. Bruner mateix n'és conscient i també l'exposa:

The constructivist view that "stories" do not "happen" in the real world but, rather, are constructed in people's heads, (or as Henry James once put it, stories happen to people who know how to tell them).

Significa això, doncs, que les nostres autobiografies són una construcció? Que no són sinó una contínua interpretació i reinterpretació de la nostra experiència? Davant d'aquests interrogants, se'ns suggereix una proposta (2004: 692): així com el filòsof Goodman

argumenta que la física, la pintura o la història són “*ways of world making*”, també l’autobiografia (formal o informal) pot ser estudiada com un seguit de procediments de “*life making*”:

And just as it is worthwhile examining in minute detail how physics or history go about their world making, might we not be well advised to explore in equal detail what we do when we construct ourselves autobiographically?

I un cop justificat l’interès vers les autobiografies, també des d’una concepció constructivista, Bruner exposa tot un seguit de tesis concloents per a l’estudi de qualsevol relat de vida (692-694). Nosaltres les exposem de manera sintètica tot seguit:

- Aparentment no tenim cap altra manera de descriure el “temps viscut” més enllà de la narrativa.
- La narrativa és una qüestió de doble via; és a dir, així com l’art imita la vida en el sentit aristotèlic, també doncs, en el sentit d’Oscar Wilde, la vida imita l’art. Per tant, la narrativa imita la vida, sí, però la vida també imita la narrativa. Bruner conclou:

“Life” in this sense is the same kind of construction of the human imagination as “a narrative”. (692)

- Quan algú ens explica la seva vida, som davant, sobretot, d’un assoliment cognitiu, més que no pas d’un recital transparent de quelcom esdevingut de manera unívoca. En el fons, som davant d’un assoliment narratiu.
- Una història de vida és una narrativa privilegiada i, tanmateix, n’és una de ben problemàtica, també; en el sentit que és sempre reflexiva. En aquest sentit, el crític Paul de Man parla de la “desfiguració” que es produeix quan ens concentrem en nosaltres

mateixos per erigir allò que ell qualifica de “monument” (1984: 84; citat per Bruner 2004: 693).

- Atesa la naturalesa constructivista que tenen els relats de vida i que depenen de convencions culturals i usos del llenguatge, les autobiografies reflecteixen, òbviament, aquelles teories que prevalen sobre “vides possibles” dins d’una determinada cultura. De fet, un mètode destacat per arribar a caracteritzar una cultura és recórrer als models narratius que té a l’abast quan ha de descriure el curs d’una vida.

A banda de Bruner, Hymes (1996) també recull la noció que la narrativa s’emmarca dins d’un sistema de pensament que no elabora raonaments lògics o inductius. I, de retruc, també planteja, doncs, que un relat de vida és una construcció cognitiva més que no pas un llistat endreçat d’esdeveniments ocorreguts inevitablement. Hymes atorga el paper de “creador” al *self* narrador -amb les restriccions d’usos del llenguatge i patrons culturals que també esmentava Bruner-, i acaba destacant allò que anomena “*narrative inequality*”, contraposant el relat d’una vida a aquesta vida mateixa.

En la línia de la doble via per a la narrativa que apuntàvem dins les tesis de Bruner, i del reconeixement que no només l’art imita la vida, sinó que la vida també imita l’art, Polkinghorne (1988, 1991) defensa que és a través de la narrativa que som capaços de donar argument a la realitat; d’embolcallar amb una trama coherent la nostra vida.

I veient l’acord que hi ha per desvincular l’autobiografia de la pròpia vida, entesa com a successió de fets viscuts i endreçats causalment i temporalment; Shuman (2005: 9) no pot estar-se de remarcar alguns hàbits en recerca que encara han de ser perfeccionats, si no directament corregits:

The biggest challenge to the study of personal experience narrative continues to be to avoid the collation of experience with the authentic and the real.

Efectivament, es critica que la comprovació del grau de veracitat en els relats de vida sigui sovint un escull, que entorpeix un estudi més aprofundit sobre la pròpia estructura del discurs i les motivacions que han dut a generar aquell relat i no pas un altre. Al capdavant, i com apunta McAdams (1993: 5) en relació amb els possibles lligams entre autobiografia i veritat:

Identity is a life story. And a life story is a personal myth than an individual begins working on in late adolescence and young adulthood in order to provide his or her life with a purpose.

O com acaba de reblar Bruner (2004: 694):

We *become* the autobiographical narratives by which we “tell about” our lives.

c. La narrativa en la conversa

Aquest darrer camp d'estudi que volem destacar centra el seu interès no només en l'anàlisi dels relats per si mateixos, sinó en el paper d'eina per a la interacció que desenvolupen.

Schegloff (1997) es pregunta per què analitzem tant i tant els relats, i arriba a la conclusió que, si ho fem, és perquè hi veiem, desplegadas, accions socials. Expliquem relats als altres per queixar-nos, per alertar, per donar explicacions, per vantar-nos d'alguna cosa, etc. I d'aquesta manera, la conclusió és que les narracions no només transmeten uns esdeveniments, sinó que proposen i provoquen tasques en els diferents actors que prenen part d'una conversa; en tots els participants d'un procés d'interacció.

Paral·lelament, i sobretot gràcies a la contribució de Harold Sacks (1992[1970]), l'estudi de la narrativa dins la conversa posa èmfasi en la manera com els parlants fan pertinents els seus relats; com malden per establir nexes que demostrin que aquell relat que es pretén inserir en la

conversa és del tot adequat a allò que s'està tractant en l'intercanvi lingüístic. I és per això que Sacks (222) defensa que:

Stories routinely take more than one turn to tell.

I, consegüentment, s'estableix una mena de patró marcat clarament per la participació, també, de qui rep el relat:

Typical sequence:

- (a) Preface from the teller.
- (b) Question raised by the recipient.
- (c) Story goes on.

En general, podem dir amb Anna de Fina (2010) que un relat no és només el “producte” de l'emissor, sinó també del receptor; en la mesura en què aquest darrer hi pren part, com a mínim, a través d'una d'aquestes dues accions que de Fina apunta:

- (a) Initiate a story by inviting someone to tell it.
- (b) Show appreciation for the narrative.

Hi ha un interès, que pot remuntar-se a Jefferson (1978), per localitzar i dotar de valor clau els començament i els finals d'una narració. Així Jefferson mateix al·ludeix a la “*story-prefixed phrase*” (224) per englobar-hi aquells elements lingüístics que fan notar l'inici d'una història, o que rematen la manera com es vol subratllar el final, la forma de cloure-la; “*as a matter of fact*” o bé “*that's true, now*”, són dos exemples de la seva recerca en llengua anglesa.

I, tot incidint en la mateixa qüestió, Elionor Ochs i Lisa Capps (2001) estudien les maneres diferents d'allargar el nus d'un relat, les formes que permeten ajornar-ne el desenllaç per augmentar l'efecte que pugui produir. Després d'analitzar molts tipus de relats nascuts dins de la

conversa, observen la presència constant del que apunten com “slow disclosure” intencionat (135), per tal d’assegurar que el receptor va fent més seva -fins i tot, exigint nous detalls, tot ampliant-la- la història abans de cloure-la.

2.1.4 Resum

Per cloure aquesta aproximació al concepte d’identitat o *self*, trobem convenient d’apuntar tot un seguit de conclusions provisionals, que es desprenen dels temes que hem desenvolupat al llarg de tot l’apartat, i que seran confirmades, ampliades, o revisades, si escau, en finalitzar la nostra recerca.

Així doncs, presentem de manera sintètica els punts següents:

- L’anàlisi de qualsevol aspecte del llenguatge és inseparable de l’anàlisi del seu ús en contextos.
- Aquest fet comporta una conseqüència en l’anàlisi de la identitat, que no és vista com un element que els parlants “tenen”, sinó com quelcom que emergeix a través de processos d’interacció social.
- Atès que, de manera contínua i constant, la identitat es produeix i reproduïx, s’esbossa i es dissenya, i sovint es coconstrueix entre el *self* i l’ “altre”, hauríem d’esforçar-nos a demostrar la manera com les identitats, -en plural, tal com advertíem en començar l’apartat-, són (re)produïdes a través del llenguatge (i altres mitjans), i com prenen forma a través de la interacció social.
- No només és dins de la interacció social que les identitats són dibuixades; podem dir, de fet, que la construcció i projecció d’identitats són ja processos d’interacció en si mateixos. Pràctiques tan variades com l’escriptura de cartes, -o de correus

electrònics-, les converses, les entrevistes, les narratives o els relats de vida suposen eines sistemàtiques –i, tanmateix, emergents-, de “fer” coses mitjançant el llenguatge que, simultàniament, estan proporcionant també eines per “ser”.

- Observem una convicció bàsica: els parlants, els participants d'un procés d'interacció, tenen la capacitat de fer eleccions. Poden triar entre tot l'ampli ventall d'opcions sintàctiques, prosòdiques i fins i tot fonètiques, per a les seves intervencions. I, en aquest sentit, entenem com a actes d'identitat les eleccions repetides en l'ús del llenguatge, així com els canvis i les desviacions en aquestes mateixes tries al llarg del temps.

2.2 Les estratègies discursives

Una de les paraules amb què hem volgut tancar les conclusions anteriors, el mot clau “eleccions”, ens resulta ara vital per al desenvolupament de l'apartat que encetem. Ens proposem de relacionar aquestes eleccions amb unes finalitats comunicatives ben concretes; amb un “pla” que l'emissor traçaria, -sent-ne més o menys conscient-, per a obtenir uns certs resultats en el decurs d'una interacció. En definitiva, volem lligar aquestes eleccions amb l'ús i el desplegament d'unes determinades estratègies discursives.

En aquest sentit, i segons Patrick Charaudeau (2012), totes les relacions comunicatives estan marcades per un joc d'influències, que es manifesta en el llenguatge segons el principi d'alteritat (no hi ha un *jo* sense un *tu*). Entenem doncs, que és a través de la situació i del context, que es defineixen simultàniament la posició de legitimitat dels parlants. Ara bé, Charaudeau afegeix una precisió; aquesta legitimitat pot ser garantida a priori, però també ha de generar-se d'alguna manera durant el procés d'interacció:

Como la legitimidad no emerge sólo del acto de habla, es necesario que los hablantes se ganen la credibilidad y que sepan cautivar al interlocutor y al público. Por tanto, surge un juego de influencias ejercidas por medio de estrategias discursivas. (125)

Les estratègies discursives que Charaudeau té en ment apunten en quatre direccions diferents (126), i nosaltres mirem de sintetitzar-les tot seguit, perquè creiem que són un bon marc de referència a tenir en compte, a l'hora d'escatir què ens convindrà entendre per "estratègies discursives" en la nostra recerca. Les quatre direccions que proposa l'investigador equivalen, de manera resumida, a les següents consideracions:

- 1) La manera d'*entrar en contacte* amb l'altre i el tipus de relació que es construeix entre els interlocutors.
- 2) La construcció de la imatge del parlant (el seu *ethos*).

D'aquí se'n deriva una necessitat de fer-se reconèixer com una persona digna de ser escoltada (o llegida).

- 3) La manera d'*arribar a l'afecte* de l'altre per tal de seduir-lo o persuadir-lo (el *pathos*).

En aquest cas, per *arribar a l'altre* se'ns proposa el procés de dramatització, que Charaudeau descriu com "*un ardid discursivo destinado a hacer caer al otro en las redes de las emociones*" (126).

- 4) Els *modes d'organització* del discurs que permeten descriure el món i explicar-lo segons els principis de veracitat (el *logos*).

D'aquí se'n derivarà sempre una determinada retòrica narrativa i argumentativa perquè, segons Charaudeau, "*hablar es también organizar la descripción del mundo que se propone (o impone) al otro*".

D'aquestes quatre direccions a què apunten les estratègies discursives tal com hem resumit, es crea el context d'un acte de parla, que podrem descriure segons els trets que corresponguin a "la intencionalitat psico-socio-discursiva del parlant" (126), que se situa davant d'un destinatari ideal i que, tanmateix, no pot acabar de controlar els efectes que li produeix. En aquest sentit, segons Charaudeau és possible determinar la intencionalitat emprant un criteri doble; vet aquí:

- La intenció pragmàtica del *Jo* respecte al *Tu*; la seva posició de legitimitat.
- La posició que s'atribueix al *Tu*.

En qualsevol cas, si el parlant no pot mai mesurar del tot els efectes que produeix en el seu interlocutor, és perquè aquest també pot desenvolupar unes estratègies cognitives de comprensió del discurs.

A continuació, tot mirant de resseguir l'origen i l'abast del concepte d'estratègia aplicat al discurs, destacarem les aportacions que hi han fet Teun Van Dijk, Herman Parret i Jeff Verschueren. De tots tres, el primer és qui té més en compte les estratègies discursives des del punt de vista de la comprensió del discurs que esmentàvem abans; és a dir: posant el focus de l'interlocutor i la manera com és capaç de processar el discurs del parlant.

2.2.1 El concepte d'estratègia

La noció d'estratègia ha estat emprada en molts estudis de ciència cognitiva, així com en ciència política, econòmica i d'altres disciplines, relacionades sempre amb accions complexes i encarades a reeixir uns objectius. Sembla clar que, en tots els casos, el concepte "estratègia" palesa sempre una preocupació que va més enllà de l'assoliment d'un objectiu en si: es pretén arribar a aquest objectiu d'alguna manera

especialment òptima; -per exemple: ràpidament, de forma efectiva, o amb un baix cost.

a. Van Dijk

As a metaphor it has been borrowed from military science (Greek *strategia* means 'military command'), where it is used to denote the organization of military actions to reach a particular military goal. (1983: 62)

Amb aquesta referència etimològica, observem la manera com Teun Van Dijk lliga des de bon començament la noció d'estratègia amb la Teoria de l'acció. Tal com es desprèn de la cita, una estratègia implica acció humana; és a dir, un comportament intencional, conscient, controlat i adreçat a uns objectius. Les estratègies impliquen canvis en el món; estableixen aquests canvis o bé eviten que s'esdevinguin.

I tenint com a fons, precisament, aquesta Teoria de l'acció, Van Dijk continua definint el seu objecte d'estudi d'una manera força intuïtiva; concloent que:

"A strategy is the idea of an agent about the best way to act in order to reach a goal". (65)

La noció d'estratègia és vista aquí, efectivament, com algun tipus de representació cognitiva; de la mateixa manera que un pla seria una representació cognitiva d'algun tipus de macroacció, -entenguem-hi aquí, una representació semàntica d'un conglomerat de tasques amb un determinat endreçament. Ara bé, segons Van Dijk, mentre que un pla és un concepte global de la macroacció i el resultat final o l'objectiu que n'obtenim, una estratègia seria la representació global dels mitjans per obtenir aquell resultat final. Aquests mitjans o eines, al seu torn, inclouen -dominen, podríem dir-, tot una sèrie de decisions i accions més detallades.

Segons això, si l'estratègia que se segueix està globalment caracteritzada, -n'aporta el supòsit Van Dijk (65)-, pel concepte RÀPID, a cada punt oportú s'emprendran accions que duguin a un escenari diferent de la manera més àgil; i així fins a l'objectiu final. En canvi, si l'estratègia és OBJECTIU ÒPTIM, llavors a cada punt es prendrà una decisió per tal d'executar les consegüents accions que duguin, no només a l'objectiu que s'ha plantejat, sinó en aquest cas, al màxim nombre de propietats laterals, totes elles desitjades, d'aquell nou estat de coses que es persegueix.

De forma similar, podem tenir una estratègia SEGURA, que implicarà sempre la tria de l'alternativa d'acció que amb més probabilitats ens proporcioni els resultats i objectius, tant intermedis com finals, que desitgem. O encara una estratègia ECONÒMICA; en aquest cas, s'optaria per l'alternativa d'acció que ens proveeix d'objectius a més baix cost. En aquest sentit, les combinacions són ben possibles, és clar; per exemple ECONÒMICA-RÀPIDA, o bé SEGURA-COSTOSA.

Tinguem en compte novament ara, amb la breu tipificació que acabem d'exposar, la diferència entre pla i estratègia. Un pla, que com sabem és merament una representació global d'una acció, podria ser, posem per cas, 'Agafar un avió a Nova York'. Una estratègia, tanmateix, serà aquí la representació mental de tot un estil; és a dir, d'una manera d'aconduir aquesta acció global de la forma més efectiva (ex.: amb baix cost, amb un mínim risc, etc.). Així, reservar un vol *charter* seria l'acció pròpia d'una estratègia ECONÒMICA per a l'acompliment de l'acció global, per bé que una elecció d'aquest tipus pugui implicar pèrdua de temps, canvi d'avió, reserva amb considerable antelació, manca de llibertat en la pròpia planificació, etc.

Així, i d'acord amb la definició que n'hem ofert amunt, una estratègia no és una representació detallada d'una seqüència d'accions. Van Dijk en aquest sentit hi afegeix com a raonament que, en general, hi ha moltes i molt complexes (inter-)accions que no tenen com a

correspondència unes circumstàncies i resultats intermedis que puguin ser coneguts i previstos abans que aquestes accions s'hagin emprès. I que, per tant, una planificació detallada a l'avançada de totes i cadascuna d'aquestes accions resulta impossible. En aquest sentit, s'admet que:

A strategy is merely a global instruction for each necessary choice to be made along the path of the course of action: whatever happens, always choose the cheapest, fastest, surest, etc., alternative. (65)

Afegim-hi encara que, tal com ocorre amb els plans, les estratègies poden també ser modificades en el decurs del procés per aconseguir els objectius desitjats. Així, una estratègia ECONÒMICA pot requerir una inversió de temps tan considerable, o implicar tantes modificacions, que l'objectiu final resulti de totes totes difícil d'assolir en el marge de temps desitjat, o amb el grau de confiança volgut. Així, des d'un determinat moment de la seqüència, ens pot interessar canviar l'estratègia per una altra de menys econòmica, però més ràpida, o més segura.

No cal dir que en el nostre dia a dia duem a terme moltes accions sense gaire gens d'estratègia: acabem decidint amb la progressiva arribada dels esdeveniments com actuar. I tanmateix, segons Van Dijk "*even this lack of a strategy may be characterized as a strategy (WAIT-AND-SEE)*" (66).

Com podem mesurar, doncs, a partir de quin moment, o en quines circumstàncies resulten necessàries les estratègies? O si més no, quan som més conscients d'estar-ne emprant? Segons apunta l'estudiós del discurs:

Strategies become necessary as soon as the end goals become extremely important, or the means very costly or risky (e.g., in governing countries or big organizations, or in making important life decisions). (66)

Pel que fa ja pròpiament a les estratègies discursives, Van Dijk no les concep aïllades o independents d'aquelles altres que poden activar-se específicament en la gestió d'una frase:

Sentence strategies are closely linked to discourse strategies: The production and comprehension of sentences depends on textual information of a larger scope or of a higher level. Conversely, the semantic and pragmatic interpretation of the discourse will have sentential information as input. This is precisely as it should be. One of the fundamental properties of strategies is that they are not independent, contrary to many grammatical rules. (78).

I, sigui com sigui, l'estudiós del discurs aporta una classificació de tipus d'estratègies que poden ser emprades, segons la seva recerca, en el processament de discursos. Cal recordar, -ho avançàvem en començar l'apartat-, que Van Dijk concentra la seva anàlisi en el tipus d'estratègies discursives que s'activen en la comprensió d'un discurs. Tanmateix, i tal com ell mateix afirma, "*similar strategies may be formulated for production*" (80).

La classificació de Van Dijk ens mostra set tipus d'estratègies discursives que presentem breument tot seguit:

- Estratègies culturals: són les que representen un camp d'acció més ampli. Impliquen un coneixement sobre diferents àrees i localitzacions geogràfiques, diferents estructures socials i institucions, diferents esdeveniments comunicatius, diferents

llengües, tipus de discurs i superestructures (ex.: diferents esquemes narratius), diferents condicions de coherència local i global, diferents estils i retòriques, diferents valors i funcions rituals o simbòliques, diferents coneixements, creences, opinions actituds, ideologies, normes i valors, -així com el seu ús implícit o explícit en la producció del discurs-, i en definitiva, diferents ordenacions conceptuals del món i la societat. I en cas que aquesta llista pugui no ser completa, Van Dijk recalca que tots els aspectes de la comprensió dels discurs estan directa o indirectament afectats pel tipus d'usos estratègics que fem de la informació cultural (81).

- Estratègies socials: impliquen informació sobre l'estructura social general d'un grup, sobre institucions, papers o funcions dels participants, gèneres discursius d'institucions o d'esdeveniments socials, possibles actes de parla que hi poden ser duts a terme, i les normes socials, convencions, valors o ideologies dels actors que hi prenen part. Dit d'una altra manera, apliquem estratègies diferents segons si estem davant d'un discurs produït pel govern, un banc, un advocat en un judici, un estudiant de la nostra classe, un amic en un bar, o el nostre fill durant l'esmorzar. Van Dijk extreu una conclusió clara que podria aplicar-se a totes les situacions que hem plantejat i afirma que:

“The strategic nature of the understanding process lies in the fact that we activate different kinds of expectations about possible interactional functions (intentions), speech acts, global themes, discourse types, coherence styles, etc. From a government or bank we do not expect stories, but laws, documents, or reports –discourse types we, in turn, do not expect from friends or family members in everyday conversation. [...] These examples show that a language understander has a strategy to limit the interpretation of many aspects of the discourse to rather restricted sets”. (82)

- Estratègies d'interacció: l'oient o el lector d'un discurs no és, en aquest cas, simplement un observador dels contextos socials o culturals, sinó un participant directe en la relació comunicativa; el discurs li és adreçat directament. En aquest sentit, concebre un discurs estratègicament com una acció en una seqüència d'interacció social en procés, significa que el receptor fa assumpcions sobre les intencions, desitjos, preferències, creences, opinions, actituds, ideologia, emocions i personalitat de l'emissor. Val a dir que aquesta informació pot ser satisfeta recorrent a la memòria episòdica de l'emissor, si ja compta amb les claus sobre el seu interlocutor degudament establertes en actes comunicatius anteriors, però també pot ser inferida a través de la representació de la situació comunicativa i el context social d'aquell moment concret. Així, per exemple, d'algú que sembla òbviament perdut a la nostra ciutat i que es dirigeix cap a nosaltres, en podem esperar una demanda d'informació sobre la localització de ciutats o edificis. En aquest sentit, els desitjos, així com la finalitat i la intenció de l'acte de parla, poden ser inferits fins i tot abans de sentir la pregunta concreta. Sabem que el parlant assumeix que podem i volem donar la informació que necessita, és a dir, que la seva acció està concebuda per dirigir-lo a d'altres accions específiques. Així, una estratègia d'interacció per a la comprensió del discurs significa aquí que l'oient fa néixer expectatives efectives del context social respecte a les intencions i motivacions interactives del parlant, ja que aquestes es relacionen amb els canvis cognitius i d'acció de l'oient.

- Estratègies pragmàtiques:

A cognitive model of pragmatics should, among other things, specify how the utterances of a language user can be comprehended as specific speech acts. How does a hearer know that an utterance such as *Can you lend me that book?* can be taken, in a specific context, as a request? (84)

Per tal de dur a terme la tasca que Van Dijk ens suggereix, cal assumir que els usuaris de la llengua, a banda d'aplicar regles pragmàtiques, se serveixen, també en aquest cas, d'estratègies. Des del punt de vista del discurs, això significa que els parlants tenen la capacitat d'inferir d'un determinat text i context no només quins actes de parla es construeixen a través de cadascuna de les frases del discurs, sinó també l'estatus pragmàtic del discurs com un tot. I de fet, la raó per assumir que també aquí són necessàries les estratègies, és que sembla probable que un oient no esperarà, en general, fins al final d'una expressió per inferir quin tipus d'acte de parla està sent representat; -en discursos llargs, especialment, és altament improbable que ho faci. Després de les primeres frases, l'oient sovint ja pot endevinar en quina direcció avança l'emissor, -pragmàticament parlant-, és a dir, què està fent i intentant, (ex.: prometre alguna cosa, fer una petició, o acusar algú). Una correcta i puntual identificació facilitarà que l'oient dissenyi les seves pròpies estratègies per a una producció de discurs adequada. I en qualsevol cas, Van Dijk remarca aquí sempre la importància del context per sobre del propi text:

We assume that pragmatic strategies, which link textual structures with context, especially the interactional context, combine two kinds of information, namely, properties of the utterance and properties of the pragmatic context. Our hierarchical treatment of discourse comprehension strategies implies that the contextual information has priority. This is indeed plausible: A systematic analysis of the relevant context may enable a language user to make intelligent guesses about the possible speech acts that can be expected from a speaker. (84)

- Estratègies semàntiques: resulten essencials en la mesura en què prenem consciència de la següent certesa:

A language user wants to know not only what an utterance means, but also what it refers to, what it is about, or what it describes. (88)

En aquest sentit, i d'acord amb les teories lingüístiques i cognitives del discurs podem distingir dos tipus d'estratègies semàntiques, unes de locals i unes de globals. Les estratègies locals estableixen els significats de les locucions i frases, i els significats i funcions de relacions entre frases. Pel que fa a les estratègies globals, determinen els significats de fragments del discurs o del discurs com un tot. Les unes i les altres, és clar, han d'interactuar: per tal de saber de què tracta un discurs globalment, normalment necessitem com a mínim una mica d'informació del nivell local (del nivell de frases). I, de la mateixa manera, per tal de saber el significat precís i la funció de frases soltes, ens cal tenir una idea sobre el significat global o el tema d'un discurs.

- Estratègies d'esquematització: se sustenten sobre la base de que els membres d'una determinada cultura coneixen sempre l'organització global prefixada d'alguns tipus de discurs. Partint d'aquesta premissa, aquest tipus d'estratègies s'activarien tan bon punt comencem a llegir o a escoltar un discurs i mirem d'establir-ne ràpidament el tema inicial o la macroestructura. De la mateixa manera, però, també volem establir tan aviat com sigui possible la funció global d'una determinada secció i el tema que desenvolupa en relació al discurs com un tot. Segons apunta Van Dijk (92), aquestes estratègies poden operar de dalt a baix o de baix a dalt. Així, endevinar la funció d'una macroproposició seria operar de baix a dalt, mentre que el coneixement parcial del tipus de discurs i, per tant, de l'esquema que li correspon, seria de dalt a baix.

- Estratègies estilístiques i retòriques: en aquest cas, Van Dijk reconeix una certa dificultat a l'hora d'escatir quines estratègies fa servir el receptor d'un cert discurs per a localitzar-hi totes les estructures retòriques i estilístiques:

In many cases this may not be conscious, and most naive language users will not be able to recognize a rhetorical device as such, but we may assume that their postulated effectiveness presupposes interaction with the semantic and pragmatic representation of the discourse. (93)

Tal com ha estat destacat en començar, Van Dijk té en compte sobretot la manera com un discurs és processat des del punt de vista de qui el rep, i és des d'aquest angle d'estudi, que elabora les set estratègies discursives que hem presentat amunt. En aquest processament del discurs, segons apunta (2014: 65-66), hi podem distingir dos tipus de models mentals; n'oferim un resum tot seguit:

- 1) *Models situacionals*: representen la situació sobre la qual gira un discurs, i per tant també ens hi podem referir com “models semàntics”. Aquests models tenen en compte el significat o la interpretació personal del discurs i defineixen la seva significació i coherència (local i global). Aquesta mena de models mentals són més complexos i complets que el significat expressat explícitament en el discurs, perquè els usuaris del llenguatge són capaços d'inferir aspectes rellevants d'un model situacional aplicant-hi el seu coneixement compartit.
- 2) *Models contextuais*: representen sobre la marxa la situació o experiència comunicativa en constant canvi en la qual els usuaris del llenguatge passen a estar implicats. Com tots els models mentals, són subjectius i representen la manera com cada

participant entén i representa la situació comunicativa. Defineixen la pertinença del discurs respecte a la situació comunicativa i, per tant, també poden ser anomenats “models pragmàtics”. No només controlen quina informació d’una situació model (ex.: una experiència personal) pot o hauria de ser tractada, sinó també, de manera especial, com fer-ho. Efectivament, relatem de diferent manera una mateixa experiència (i, per tant, un mateix model mental), -per exemple, un robatori a casa nostra-, si ho fem a una comissaria de policia, que si ho expliquem a un grup d’amics.

Van Dijk sosté (66) que la *comprensió* d’un text implica un procés estratègic en el qual les diverses unitats de frases i de discurs són analitzades i interpretades de forma seqüencial a la Memòria a curt termini en termes d’estructures semàntiques relacionades amb els Models situacionals subjacents a la Memòria episòdica. Contràriament, la *producció* de discurs sobre una experiència personal comença amb un Model situacional, del qual se selecciona informació pragmàticament rellevant per a l’estructura semàntica d’un discurs, sota el control del Model contextual, -que, al seu torn, controla la manera com aquests significats són formulats de manera apropiada i sota quin gènere discursiu, (una conversa, un correu electrònic, un reportatge de televisió, una declaració policial, etc.).

b. Herman Parret

Parret sosté que ens hem acostumat, des de Wittgenstein, a concebre el llenguatge com un “*réseau de régularités*”, i l’activitat discursiva com “*essentiellement gouvernée par des règles*” (1980: 250). En aquest sentit, la seva recerca persegueix situar correctament en quines circumstàncies neix aquesta “xarxa de regularitats” i ho fa a través d’una reconstrucció epistemològica. Paral·lelament, elabora una crítica

dirigida a les “regles” citades amunt, subratllant la confusió terminològica que genera l’ús del mot.

Segons Parret, la majoria de filòsofs del llenguatge pressuposen sempre una o altra variant d’aquella teoria segons la qual la significació del llenguatge en context és una qüestió de regles, com ara:

- 1) El *fet* que una expressió lingüística tingui una certa significació és el *fet* que el seu ús està governat per regles.
- 2) El *concepte* de significació lingüística és (hauria de ser) el *concepte* de ser governat per certes regles.

A través d’aquesta lògica, a algú que coneix una llengua natural se li ha de suposar tàcitament el coneixement d’un sistema de regles. I tanmateix, Parret creu que la confusió terminològica en aquest terreny s’imposa, amb tota una sèrie de mots, -relacionats o oposats a la noció de regla-, que es trepitgen els uns als altres; com ara: costum, convenció, estratègia, llei, generalització, lligam, principi, funció, condició, etc. La clarificació, doncs, epistemològica resulta imprescindible. Així, la seva tasca crítica i reconstructora pretén presentar-nos:

La conception du langage-en-contexte comme un *réseau de régularités* gouverné par des *stratégies* de quatre types différents (des contraintes, des fonctions, des conditions et des principes). (1980: 250)

Veiem, doncs, que per Parret, la crítica cap al mode com s’ha avaluat la xarxa de regularitats del llenguatge en context, passa per una correcció terminològica d’arrel: aquesta xarxa ja no està governada per “regles”, sinó per “estratègies”. I aquestes estratègies, a més, poden ser de quatre tipus diferents: de lligam, de funció, de condició o de principi.

➤ La noció d'estratègia pragmàtica segons Parret

Abans de passar a descriure els quatre tipus d'estratègies que acabem d'esmentar, cal saber exactament què entén Parret sota la noció d'estratègia. En aquest sentit, podem apuntar que en construeix la definició, sobretot, com a refutació de la teoria del llenguatge de Chomsky i la seva definició de l'*a priori* aplicat al llenguatge.

Parret creu que l'anàlisi del llenguatge en context és transcendental, en tant que descoberta de les "condicions de possibilitat" (251) de l'activitat discursiva. El conjunt d'aquestes condicions de possibilitat forma un *a priori*. Ara bé, és essencial que es conegui la naturalesa d'aquest *a priori*. Chomsky ens ha familiaritzat amb la doctrina segons la qual l'*a priori* que fa possible tota activitat discursiva és de tipus substancial o ontològic: l'esperit creador és una entitat psico-biològica i és així que el sistema gramatical de regles s'identifica en relació amb l'estructura psico-biològica de l'home. Per Parret, aquest plantejament chomskià és erroni:

Ce réductionnisme psycho-biologique de la théorie chomskyenne du langage compromet dangereusement la notion de règle et repose sur un malentendu fondamental concernant le statut épistémologique de l'*a priori formel* gouvernant la production du discours. (251)

Segons Parret, és absolutament superflu que s'intenti encarnar aquest *a priori* dins d'una realitat, sigui ontològica, psicològica o sociològica. I afegeix que el reduccionisme de la teoria del llenguatge de Chomsky té com a rerefons una altra tendència a l'hora de definir la noció de regla: la idealització i l'abstracció del comportament lingüístic. En tot cas, la distància entre les regles gramaticals de Chomsky i l'activitat discursiva efectiva són tals, segons Parret, que aquestes regles esdevenen totalment inconsistentes.

La concepció de l'*a priori* formal encarregat de governar la producció del discurs que Parret defensa és radicalment oposada a la doble tendència d'ontologització i idealització que hem vist. Segons manté, l'anàlisi del discurs ens fa descobrir regularitats que la gramàtica reconstrueix sota la forma d'estratègies, i la forma específica d'aquestes estratègies resulta del treball de la lingüística. En conseqüència, no té sentit que ens quedem amb posicions filosòfiques com el Mentalisme, atès que el treball de reconstrucció serà sempre el preu de tota metodologia científica, sigui quina sigui la seva superestructura filosòfica o ideològica.

Per evitar tota confusió amb un projecte reduccionista o idealitzant (com el que proposa la gramàtica de Chomsky), on la noció de regla és central, Parret dirà que l'*a priori* formal que governa les regularitats del discurs és una xarxa d'estratègies (i no pas un sistema de regles). I la pragmàtica, essent l'anàlisi del llenguatge en context (o discurs), serà l'encarregada de reconstruir aquesta xarxa d'estratègies. Parret, en definitiva, fa abstracció de la noció de regla explotant a fons la d'estratègia. Vegem-ho amb les seves pròpies paraules:

J'oppose stratégie à loi, à règle et à généralisation. Une *stratégie*, notion centrale en pragmatique, a les caractéristiques suivantes : elle est *compétentielle*, *translinguistique* et *normative*. Je définis informellement une stratégie comme une régularité *intériorisée* et *valorisée* générant le fragment discursif à partir du contexte d'énonciation. (252)

A continuació, mirem de reprendre amb més detall els termes de la definició d'estratègia discursiva que Parret ens apunta; ho fem detallant les tres característiques que, segons el seu plantejament, tota estratègia ha de tenir, i hi afegim aquells continguts que Parret associa a cadascuna d'elles:

- a) Una estratègia és *competencial* si s'oposa a una generalització empírica: una estratègia és la interiorització d'una regularitat del discurs. Tenint això en ment, Parret té clar quin serà el primer criteri per a una possible tipologia d'estratègies, i apunta cap a l'acceptabilitat competencial específica de les expressions discursives generades per aquestes estratègies.
- b) Una estratègia és *translingüística* i s'oposa a una regla (en el sentit restringit i idealitzant que Parret critica i que hem descrit abans): una estratègia genera el fragment de discurs a partir del context translingüístic d'enunciació. Parret n'extreu com a conseqüència un segon criteri per a la tipologia d'estratègies que té en ment; en aquest cas, apunta cap a la contextualització translingüística específica dels fragments discursius generats per aquestes estratègies. Vegem la manera com, fugint de la semàntica de Katz-Fodor, Parret situa amb detall aquesta segona propietat de les estratègies discursives:

J'oppose donc la stratégie translinguistique à la "règle circulaire": le meilleur exemple de cette détermination circulaire d'une régularité du langage est sans doute présent dans la sémantique "tautologique" à la Katz-Fodor, où la signification est considérée comme totalement immanente au dictionnaire et aux procédures syntaxiques. L'idée sous-jacente de ma caractérisation du réseau de stratégies pragmatiques est liée à une certaine vue intégrée et dialectisante incorporant l'homme, son monde et son discours. (252-253)

- c) Una estratègia és *normativa* i s'oposa així a una llei natural: una estratègia no és descriptiva, sinó justificadora o valorativa. El tercer i darrer criteri per la tipologia de les estratègies serà, en conseqüència, el de la normativitat justificadora específica dels

fragments discursius generats per aquestes estratègies. Tal com Parret ens ho resumeix amb gran capacitat aclaridora:

Une stratégie est une raison nécessaire et suffisante B pour un certain comportement discursif A. (253)

➤ Tipus d'estratègies pragmàtiques

Tal com dèiem en començar, Parret descriu quatre tipus d'estratègies diferents, (255); les apuntem i en destaquem els trets diferenciadors de cadascuna tot seguit:

- 1) Estratègia de lligam: estratègia pragmàtica, *gramaticalment* interioritzada, i valoritzada al nivell de la *pertinència* distributiva, generant el fragment discursiu a partir del context *estereotípat*. Davant la incertesa que pot generar aquesta explicació, Parret mateix n'admet la poca precisió, però hi afegeix un aclariment:

La notion de “contexte stéréotypique” reste vague : il s'agit tout simplement du contexte non spécifié, hétérogène, standardisé, ou du simple fait que le fragment discursif est généré dans un certain temps, par une certaine personne et à un certain lieu. (255)

- 2) Estratègia de funció: estratègia pragmàtica, *proposicionalment* integrada, i valoritzada al nivell de l'*expressivitat* denotativa, generant el fragment discursiu a partir del context *referencial*.
- 3) Estratègia de condició: estratègia pragmàtica, *analíticament* interioritzada, i valoritzada al nivell de la *contractualitat* convencional, generant el fragment discursiu a partir del context *accional* (la situació de comportament de què participen els actors de la interacció discursiva).

- 4) Estratègia de principi: estratègia pragmàtica, *deductivament* interioritzada, i valoritzada al nivell de l'*autenticitat* discursiva, generant el fragment discursiu a partir del context *psicològic*. D'aquest tipus de context, Parret n'especifica que és:

le contexte des structure internes des participants au discours, c'est-à-dire leurs croyances, leurs intentions et leurs désirs. (255)

I pel que fa a l'autenticitat discursiva, assegura que:

Un fragment discursif est authentique au niveau des structures internes ou psychologiques des interlocuteurs.

c. Jeff Verschueren

Verschueren pretén comprendre el funcionament del llenguatge en tota la seva complexitat. I tanmateix, tal com ell mateix afirma (2002), tot i que la intenció sigui d'alta volada, això no significa que no es pugui reduir, -si més no, per començar-, a un intent de formular algunes preguntes directes, senzilles i pràctiques. Nosaltres les trobem pertinents i una bona manera de desllorigar el sentit que prenen les estratègies discursives per Verschueren; apuntem, doncs, els interrogants:

¿Qué hace la gente cuando usa el lenguaje? o ¿Qué se hace mediante el lenguaje? o ¿Qué le ocurre a la gente cuando usa el lenguaje?
(109)

Per Verschueren, la clau de volta de totes aquestes preguntes són les "eleccions": constantment en fem i constantment n'esperem uns resultats, alhora que en rebem unes conseqüències; -i allò que esperem, val a dir, no sempre coincideix amb allò que rebem. Per descomptat,

tant Van Dijk com Parret podrien afegir-se a aquesta reflexió, després d'haver vist com un i altre enfoquen la qüestió de les estratègies. Ara, però, ens interessa veure les particularitats en la visió de Verschueren; quines característiques atorga l'estudiós a allò que considera una "contínua elecció lingüística" (110) per part dels usuaris del llenguatge.

➤ Caracterització de les eleccions segons Verschueren

Encara que se'n puguin dir moltes altres coses, per Verschueren l'ús del llenguatge ha de consistir en aquesta constant tria lingüística que apuntàvem, i afegeix que l'elecció, en si, pot ser conscient o inconscient, i per raons internes (ex.: estructurals) i/o externes al llenguatge. A més, aquestes eleccions poden situar-se a qualsevol nivell de la forma lingüística: tant a nivell fonètic/fonològic, com morfològic, sintàctic, lèxic o semàntic i, a més, poden desenvolupar el seu paper en opcions ocasionades per varietats internes, o bé suposar tipus de variació distribuïts social o funcionalment. D'aquest plantejament, Verschueren conclou clarament que:

Se necesita una teoría del uso del lenguaje que debería, por tanto, ser capaz de dar sentido a estas "elecciones". (110)

I, precisament per dotar de sentit les eleccions a què es refereix, Verschueren desenvolupa fins a set consideracions (110-114) per descriure en profunditat el contingut i la funció que aquestes desenvolupen en el discurs. N'exposem allò més destacat tot seguit:

- 1) Les eleccions es duen a terme a qualsevol nivell possible de l'estructura. Cal triar una llengua, -o la combinació de més d'una-, així com un gènere. I com que hem de construir oracions a mesura que teixim el nostre discurs, també hem de fer eleccions

de paraules i formes gramaticals. La tria entre totes aquestes possibilitats pot semblar trivial, però Verschueren adverteix que, de vegades, una tria inadequada pot arribar a arrossegar “greus conseqüències polítiques” (110). I, de fet, quan parlem seleccionem i produïm patrons d’entonació i formem paraules dins d’un ventall d’allò que també hem de considerar, al capdavant, eleccions, -en aquest cas, és clar, fonològiques i/o fonètiques.

- 2) Els parlants no només seleccionen formes, seleccionen també estratègies. Per tant, en certa manera, matisa Verschueren (111), pot ser més encertat de tornar a formular la primera consideració corregint que, no és que les eleccions estiguin fetes des de qualsevol nivell possible de l’estructura, sinó que es prenen de manera que incloguin qualsevol nivell possible de l’estructura dins del seu àmbit. Així, seleccionar una estratègia de defensa, per exemple, pot requerir que es facin eleccions específiques dins d’una gran gamma de nivells estructurals com el llenguatge, l’estil, les formes de dirigir-se a altres persones, el lèxic en general, etcètera.
- 3) El terme “eleccions” pot ser confús en el sentit que pot suggerir invariablement un acte conscient. Verschueren adverteix, però, que els processos a què s’està referint “poden mostrar qualsevol grau de consciència” (111), i afegeix que, fins i tot aquelles característiques lingüístiques que normalment es consideren com merament gramaticals, -com ara la concordança entre subjecte i verb-, estan incloses en l’àmbit dels processos referits aquí com eleccions.
- 4) Les eleccions es fan:

en la producció y en la interpretació de un enunciado y ambos tipos de elección son de igual importancia para el flujo comunicativo y para el modo en que se genera el significado. (112)

Segons Verschueren, aquesta observació és probablement la raó principal per no permetre un èmfasi exclusiu en la intencionalitat de l'emissor de l'enunciat en l'estudi de l'ús del llenguatge.

- 5) Un usuari del llenguatge no té llibertat per triar entre seleccionar o no fer-ho, excepte si l'elecció rau en emprar el llenguatge o romandre en silenci, -sent la segona opció tan significativa com la primera en determinades circumstàncies. Un cop el llenguatge és utilitzat, qui l'empra està, segons Verschueren, “sota l'obligació de fer eleccions” (112), sense importar si el ventall de possibilitats pot satisfer les necessitats comunicatives del moment o no. Per aquesta raó, exemplifica Verschueren, els científics creen contínuament noves terminologies. I tanmateix, ells tenen l'avantatge de poder estar molt de temps considerant les opcions disponibles i decidir si són satisfactòries, o bé si no poden crear una nova opció. A més, poden explicar tot el procés. La comunicació de cada dia, però, s'aturaria si els usuaris regulars del llenguatge fossin tan selectius en les seves eleccions. Vet aquí la formulació de Verschueren:

Siempre tenemos que quedarnos con la aproximación que viene a la mente como la más cercana a lo que necesitamos. (112)

Una formulació que il·lustra el seu propi propòsit perquè comporta el risc que es dediqui massa atenció als nivells conscients d'elecció i a la intencionalitat. Dit d'una altra manera, segons Verschueren “*siempre hay serios riesgos en el uso del lenguaje*” (112).

- 6) Com a regla, direm que les eleccions mai no són equivalents. Verschueren explica com, ja des de fa força temps, l'Anàlisi de la conversa s'ha encarregat d'il·lustrar aquesta màxima amb el

fenomen de l'“organització de la preferència”. Tècnicament, una oferta pot respondre's tant amb una acceptació com amb un refús. L'acceptació és, no obstant, l'opció preferent, de manera que és necessari atenuar els refusos, quan n'hi ha. Una altra manera de parlar sobre aquest fenomen tradicional en lingüística ens l'apunta Verschueren:

la distinción entre la opción *marcada* y la *no marcada*. Usando esta terminología, la respuesta preferida a una oferta, p. ej. La aceptación, es la opción no marcada, mientras que el rechazo sería la marcada [...] Hay que considerar, sin embargo que la ausencia de marca no debe confundirse con la *neutralidad* en el sentido general del término. (113)

En relació al seu advertiment en contra d'aquesta pretesa “neutralitat”, Verschueren afegeix com exemple l'ús, durant un temps, del pronom *ell* com a englobador de la parella *ell-ella*. Recorda com aquest costum era vist com no marcat i acostumava a emprar-se per englobar-hi qualsevol ésser humà. Per Verschueren, però, això no significa que, ni tan sols durant aquell temps, hi hagués alguna cosa de “neutral” en l'elecció. Sembla clar que hi havia una correlació amb els patrons de domini social, fet que per Verschueren explicaria per què, sota la influència dels canvis socials actuals, l'*ell* genèric ha esdevingut inacceptable en moltes comunitats lingüístiques anglosaxones; esdevenint, per tant, una opció marcada.

- 7) Les eleccions evoquen o comporten les seves alternatives. Dit d'una altra manera, qualsevol elecció de forma, motivada per la seva ubicació en la dimensió del significat, no només designa aquesta ubicació específica, sinó que evoca, a més, tota la dimensió completa. En el camp de les eleccions lèxiques, per

exemple, és fàcil demostrar que els efectes comunicatius estan assenyalats, tant amb la no elecció d'una opció disponible com amb l'elecció duta a terme en aquell moment. Així, i a un nivell baix de complexitat conceptual, on l'usuari del llenguatge ha de triar entre conjunts contrastius relativament simples, observem com *venir*, posem per cas, evoca sempre el contrast *venir-anar*, de la mateixa manera que *comprar* ho fa amb *comprar-vendre*; cap dels termes podria entendre's totalment sense la seva fonamental connexió amb l'altre; -connexió de contrast i complementarietat.

➤ Tres propietats de l'ús del llenguatge per comprendre les eleccions de Verschueren

Segons apunta l'estudiós del llenguatge (114), resulten necessaris, com a mínim, tres conceptes clau relacionats jeràrquicament, per comprendre el procés de l' "elecció" com la descripció bàsica de l'ús del llenguatge; aquest són la variabilitat, la negociabilitat i l'adaptabilitat. Tot seguit els definim, amb la informació més destacada que Verschueren apunta per a cada cas:

- a) La **variabilitat** és la propietat del llenguatge que defineix la gamma de possibilitats dins les quals es pot seleccionar. En aquest sentit, per Verschueren:

La noción de variabilidad debe tomarse tan en serio que la gama de opciones posibles no se puede ver como algo estático o estable. No es una noción fija, al contrario, está en continuo cambio. (115)

- b) La **negociabilitat** és la propietat del llenguatge responsable que les eleccions no es facin mecànicament o segons unes regles estrictes o unes relacions de forma-funció fixes, sinó que es basin

en principis i estratègies altament flexibles. Verschueren ens hi fa pensar (116) a través d'un exemple, deduït segons aquesta propietat, que no hi ha d'haver cap regla que ens digui quan s'hauria de seleccionar, posem per cas, "Estic raonablement satisfeta" en detriment de "No estic insatisfeta", ja que, segons ens defensa l'estudiós, representen dues formes lògiques diferents d'expressió per a un estat d'ànim comparable. I tanmateix, afegeix, hi ha un principi (Verschueren admet que és "manipulable"), que diu que la forma amb la doble negació, fins i tot si descarta la negació, està més avall en l'extrem negatiu de l'escala positiu-negatiu, que no pas l'enunciat que evita totalment la negació.

La negociabilitat, defensa Verschueren (117), també implica una indeterminació de diversos tipus. En primer lloc, hi ha una indeterminació en l'elecció per part del productor del llenguatge. I és que els usuaris del llenguatge operen sempre sota la restricció d'haver de prendre decisions; independentment de si aquestes es corresponen o no amb les seves necessitats.

Verschueren també assenyala una indeterminació d'elecció per part de l'interpret i apunta el següent:

Todo lo que se diga puede interpretarse de muchas maneras, siendo una de las razones que las elecciones no excluyen necesariamente sus alternativas del mundo de la interpretación. (118)

En tercer lloc, la indeterminació es produeix també perquè les eleccions, un cop fetes, ja sigui des del cantó de la producció o de la interpretació, poden ser contínuament renegociades.

- c) L'**adaptabilitat** és la propietat del llenguatge que capacita els éssers humans per fer eleccions lingüístiques dins d'una gamma de possibilitats variable, de manera que aquests s'acostin a la satisfacció de les seves necessitats comunicatives. Un cop definida la propietat, però, Verschueren troba necessaris uns advertiments (119) que en matisen l'abast. En primer lloc, la referència a les "necessitats comunicatives" que s'ha fet no implica que les necessitats a què serveix l'ús del llenguatge hagin de ser totes "comunicatives" en el sentit estricte de la paraula. Fixem-nos com Verschueren mateix justifica la precisió:

Aunque tomamos la postura de que casi todo el uso del lenguaje es en cierto sentido comunicativo (incluso si sólo implica a una persona), no queremos hacer de esto una cuestión de fe de lo que debe depender todo lo que sigue; tenemos en cuenta también formas de usar el lenguaje que al menos están próximas a ser puramente expresivas, sin ningún propósito o efecto comunicativo. (119)

En segon lloc, l'etiqueta "necessitats comunicatives" pot semblar que vol referir-se a necessitats que són en certa manera "generals". Cal emfasitzar, doncs, que les "necessitats" en qüestió es generen majoritàriament en context i poden, per tant, ser bastant específiques.

En tercer lloc, la "satisfacció" a què al·ludeix la definició donada amunt pot donar-se en diferents graus. Aquest terme, a més, no hauria d'excloure la possibilitat d'un fracàs comunicatiu, sempre possible, ni la incidència de circumstàncies sota les quals hi hagi una necessitat de no comunicació o fins i tot de mala comunicació.

Finalment, l'adaptabilitat no hauria de ser interpretada unidireccionalment; Verschueren en fa l'advertiment:

El término en sí mismo puede guiar a una versión simplificada de que las elecciones de la lengua se hacen según criterios preexistentes. Eso también interviene, però aquí no acaba todo. El otro lado de la moneda es que las elecciones hechas cambian las circunstancias, o se adaptan a ellas. (119)

Fins ara hem mirat d'entendre la noció d' "estratègia discursiva" recurrent a Teun Van Dijk, Herman Parret i Jeff Verschueren, tres dels estudiosos del llenguatge que més han reflexionat sobre el concepte, ahora que hem tingut sempre presents les quatre direccions a què apuntaven, segons Patrick Charaudeau, totes les estratègies en la construcció o comprensió del discurs.

A continuació, abans de relacionar les estratègies discursives amb la construcció d'identitats, o d'observar-les sota el coixí d'un determinat embolcall textual, -sigui expositiu o argumentatiu-, creiem convenient, encara, mirar de dibuixar els trets comuns que comparteixen sempre, sigui quin sigui l'enfocament de l'autor que ens les presenta, les estratègies discursives; si més no, comprovar si és possible. Per fer-ho ens servim de l'estudi que elaboren Castellà, Comelles, Cros i Vilà (2007) sobre les estratègies comunicatives desenvolupades pels docents a l'aula. S'hi admet una certa dificultat, a l'hora d'abraçar totes i cadascuna de les definicions que han sorgit i sorgeixen entorn de les estratègies aplicades a l'estudi del discurs.

I tanmateix, potser per aquesta mateixa quantitat d'acostaments distints, troben necessari de fixar alguns conceptes recurrents a l'hora de definir "estratègia". Sense ànim, segons afirmen (44), de proposar una definició universal, apunten tres nocions que consideren clau. A continuació les presentem, n'exposem allò que creiem més rellevant i, si escau, matisem alguna de les seves afirmacions, considerant tot allò que defensen els tres autors exposats anteriorment:

- 1) *Consciència*: les estratègies són opcions triades pels parlants de manera conscient, o com a mínim, amb un cert grau de consciència. Aquesta característica les distingeix d'altres opcions, com, per exemple, les morfològiques, que els parlants competents d'una llengua realitzen de manera automatitzada, i que caldria situar dins de la categoria de regles que assegurin la possibilitat de comunicació.
- 2) *Intencionalitat*: els parlants tenen el control sobre el repertori d'estratègies que coneixen, de manera que seleccionen unes i altres intencionalment per tal d'aconseguir un efecte determinat.
- 3) *Eficàcia*: la utilització i la selecció de les estratègies estan destinades a assegurar i a incrementar l'eficàcia del discurs.

Els autors d'aquesta tríada de nocions defensen (45) que els conceptes consciència i intencionalitat permeten establir una frontera, per bé que en alguns casos sigui difusa, entre allò que pot considerar-se una estratègia i el que s'ha de considerar una regla i una norma. Tal com hem pogut veure nosaltres, tant Van Dijk, com Parret i Verschueren malden per distingir, en els seus estudis, estratègia de regla o norma; - tal vegada Parret és qui ho fa d'una manera més contundent.

Val a dir, però, que no tots admeten que les estratègies siguin conscients o, com hem apuntat amunt, fetes "amb un cert grau de consciència". En el cas de Verschueren, s'afirma clarament que poden ser, també, inconscients. En qualsevol cas, l'estudi que ara comentem i les tres nocions que n'extraiem en ajuden, -juntament amb les sentències de Parret-, a separar amb prou nitidesa les estratègies de les regles i les normes. Veiem com unes i altres queden ara definides:

Las reglas no constituyen normalmente una opción, sino que acostumbran a tener un carácter obligatorio y su utilización – muchas veces automatizada- asegura la posibilidad de

comunicación. En cambio, el uso de estrategias incrementa la eficacia comunicativa. Las normas pueden definirse como tendencias de comportamiento habituales y compartidas por un colectivo, que funcionan más en términos de adecuación a la situación (qué se suele hacer y decir en una situación determinada; cómo se regulan los turnos de palabra; cómo se suele interpretar un contenido explícito o implícito, etc.) que de corrección o incorrección. Las estrategias pueden coincidir con algunas de las normas características de un género o, al contrario, pueden consistir en romper esas normas. (45)

2.2.2 Les estratègies discursives i la identitat

En aquest apartat ens demanem com es construeixen les identitats discursives dels participants en un procés d'interacció social a partir de les estratègies discursives que fan servir i dels indicadors que ens permeten analitzar-les.

Els processos d'interacció social, tal com recorden Cros, Brunat i González (2012), posen en l'escena discursiva una sèrie de participants que posseeixen unes identitats determinades. Com a subjectes empírics (científics, historiadors, etc.), es defineixen per uns trets socials i psicològics externs al llenguatge; per un atribut, en paraules de Charaudeau (2009), admès a l'avançada per una comunitat en nom d'un saber reconegut per una institució (acadèmica, política, religiosa), d'un saber sobre l'actuació d'un individu, d'una experiència acreditada perquè s'ha viscut un esdeveniment o s'hi ha estat involucrat, etc. Aquest conjunt de trets és definit a Cros *et al.* com a "identitat psicosocial" (111), però, no es pot deslligar del comportament lingüístic d'aquests participants, els quals construeixen la seva identitat discursiva a través del discurs que enuncien. D'aquesta manera, tal i com es presenta a Cros *et al.*:

la identitat psicosocial necessita ser reforçada, recreada, ocultada pel comportament lingüístic del subjecte parlant. I igualment, la

identitat discursiva necessita el sòcol d'una identitat social per poder-se construir. (111)

A partir d'aquest conjunt de trets que constitueixen la identitat comunicativa dels subjectes, se'n determina la legitimitat que justifica el seu dret a la paraula. La identitat, doncs, és social, però es manifesta a través del discurs.

A l'estudi de Cros, Brunat i González citat amunt s'analitzen les identitats discursives dels participants en discursos de mediatització científica que tenen lloc en nous formats televisius. Els tipus d'estratègies que s'hi detecten tenen en compte les propostes de Charaudeau (2009, 2008) i són útils, també, per a la nostra recerca; a l'estudi que comentem són denominades estratègies de *legitimació*, de *credibilitat* i de *captació*. Les presentem tot seguit, endreçades tal com les presenten Cros *et al.* (114-116), juntament amb la funció amb què són emprades i els indicadors discursius que permeten identificar-les:

- 1) Estratègies de legitimació: estan dirigides a crear o reforçar la legitimitat del locutor per dotar-lo amb dret a la paraula, per autoritzar-lo a actuar en funció del seu estatus (a parlar "en nom de").

Indicadors discursius i lingüístics:

- Locutor transparent (*jo, a mi...*)
- Locutor difuminat (*tu* generalitzador, expressions impersonals...)
- Asserció estricta
- Asserció matisada (amb *jo: jo crec*; o sense *jo: probablement, segurament, podríem suposar, en canvi, però...*)
- Lèxic especialitzat

- 2) Estratègies de credibilitat: tenen la funció de mostrar el locutor com a portaveu autoritzat i, per tant, incorporen altres veus en el seu discurs, la qual cosa permet que validi allò que diu identificant-se de maneres diferents amb els membres d'un col·lectiu.

Indicadors discursius i lingüístics:

- Locutor diluït en un col·lectiu (*nosaltres*)
 - Locutor difuminat (expressions impersonals: *es pot saber, es dedueix...*)
 - Discurs reportat directe i indirecte
 - Discurs narrativitzat
- 3) Estratègies de captació intel·lectual: potencien la imatge del locutor i del destinatari com a interlocutors vàlids perquè l'un posseeix els coneixements i l'altre és capaç d'entendre'ls. En aquest sentit, el locutor preveu què pot saber, què pot interessar i què pot comprendre el destinatari i s'esforça a adequar-s'hi. Aquí Cros *et al.* (116) utilitzen, per il·lustrar aquestes estratègies, la comparació amb el docent que es dirigeix al seu alumnat, que és menys expert, i que, per tant, es veu obligat a utilitzar alguns dels recursos característics del discurs didàctic, basats en els procediments de reiteració i analogia.

Indicadors discursius i lingüístics:

- Explicitació de l'estructura discursiva.
- Definició
- Paràfrasi
- Exemplificació

- Comparació
 - Metàfora
- 4) Estratègies de captació emocional: van dirigides a provocar una reacció emocional en el destinatari. D'una banda, poden fer-lo entrar en el discurs per posar-li de manifest la proximitat que manté amb allò que s'explica. D'altra banda, però, tal com recalquen Cros *et al.*:

que el locutor evidenciï les posicions o les reaccions més personals davant d'allò explicat es converteix en un recurs persuasiu més, que acostia locutor i destinatari a través de percepcions o emocions que dins de la situació comunicativa esdevenen (o es pretén que esdevinguin) compartides. (116)

Indicadors discursius i lingüístics:

- Locutor diluït en un col·lectiu (*nosaltres*)
- Pregunta retòrica
- Pregunta directa
- Humor
- Interpel·lació directa
- Expressions intensificadores i emocionalitzadores

2.2.3 Estratègia i gènere discursiu

Com dir-ho? O més aviat, amb quin embolcall dir-ho? Ens volem referir en aquest apartat al gènere o gèneres que tria el *jo* per transmetre aquell *self* concret que vol fer brillar davant del seu interlocutor en un procés d'interacció.

Margarida Bassols (2012), definint els gèneres en relació amb les estratègies que s'hi van descabdellant, afirma que:

Els gèneres s'entenen com un conjunt de pautes, rituals, obligacions i restriccions, associades a les *maneres de dir* diferents, que la instància de producció comparteix amb la instància de recepció. Són com una mena de motlles, de macros, de models, que els parlants reconeixen per tradició cultural i aprenentatge propi. Gràcies a aquest reconeixement, saben quines estratègies productives i interpretatives s'hi solen posar en joc i, per tant, els aprenen a bastir, a emplenar de continguts diferents i a comprendre. Vénen a ser com el manual d'instruccions d'ús d'un text o un discurs. (39)

Com veiem, cada gènere fa seves unes determinades estratègies, i són vàlides tant per a la construcció com per a la interpretació del discurs inserit dins d'aquesta cotilla social, d'aquest "motlle". Els actors que prenen part en l'acte d'interacció a què convida un determinat gènere, han de dominar les estratègies que hi són afins, si volen reeixir en l'intercanvi.

Al capdavant, un gènere és un "espai d'estratègies", recorda Soulages (2007: 50), de tàctiques orientades a una finalitat. Al seu torn, Charaudeau (2005: 30) sosté que cada discurs té una manera particular de construir el significat, de dur a terme el procés de semiotització, en un doble sentit: d'una banda, transformant allò que pot ser significatiu en quelcom que ho és, tot anomenant, qualificant, argumentant o modalitzant (*del món al discurs*); de l'altra, donant

significat psicosocial a la producció del macroacte de comunicació que l'emmarca (*del discurs al món*).

Per bé que els gèneres se situen en un contínuum i, en conseqüència, comparteixen estratègies i trets, segons Charaudeau (2008: 17) podem destriar a quina mena de gènere correspon un text si tenim en compte les característiques de la situació i la finalitat del contracte comunicatiu.

Al seu torn, Bassols (2012) afegeix un altre aspecte important per a caracteritzar un gènere discursiu:

l'estatus dels participants, la seva identitat discursiva (derivada del fet de "dir") i la seva identitat social (derivada del fet de "ser"). (39)

Aquest afegidor ens reafirma vers una possibilitat interessant per a l'anàlisi de les estratègies discursives, i que ja s'ha suggerit abans; insistim-hi: segons el tipus d'identitat que el locutor vulgui fer surar en una situació comunicativa, podrà considerar més adequat emmarcar el seu discurs en un gènere o en un altre. I aquesta recerca del motlle adequat, -amb una voluntat estratègica, és clar-, com és comprensible, demanarà un coneixement dels trets característiques de cada model; tant per part del locutor, que s'hi amotllarà un cop destriat el gènere més adient als seus propòsits, com per part de l'oient, que en valorarà la pertinència.

ARGUMENTACIÓ I NARRACIÓ

Charaudeau (2012) té en compte aquestes consideracions i reflexiona entorn els tipus de discurs amb què el *jo* adopta una posició de no autoritat, però, tot i així, persegueix l'objectiu de *fer creure* quelcom al

destinatari. I arriba a la conclusió que, per assolir l'objectiu de *fer creure* i ubicar el receptor en la posició d'*haver de creure*, el discurs més efectiu s'organitza segons un esquema cognitiu doble (128); vegem-lo:

- Narratiu: serveix, sobretot, per seduir l'interlocutor. De fet, una narració no imposa res, únicament proposa un imaginari de recerca en el qual l'interlocutor podria, si ho desitgés, constituir-se en l'heroi d'un relat que li suggeriria, com a mínim de manera implícita, el següent:

- 1) Vostè pren consciència que està mancat d'alguna cosa.
- 2) Vostè pot/ha d'emprendre una recerca per tal de compensar aquesta mancança.
- 3) Heus aquí l'objecte desitjat que li permetrà satisfer la recerca i compensar la mancança.

- Argumentatiu: té com a objectiu persuadir l'interlocutor, imposant-li un mode de raonament i d'argumentació, per tal d'invalidar les possibles objeccions respecte a l'esquema narratiu.

Com veiem, doncs, l'esquema cognitiu de la narració sedueix, mentre que l'argumentació persuadeix. I, d'entre totes dues possibilitats, es prefereix la primera perquè comporta una manera d'embolcallar continguts que evita al locutor haver d'atorgar-se el rol discursiu d'autoritat. I tanmateix, l'esquema cognitiu de l'argumentació reforça, si escau, les tesis del locutor que, encapsulades dins del motlle narratiu, han pogut aixecar certs dubtes, recels o opinions contràries als interessos del locutor.

Aquesta preferència pel gènere narratiu quan volem transmetre uns determinats *selves* al receptor, per tal de despertar-li uns sentiments molt concrets que, a última hora, l'hagin de moure a actuar o manifestar-se de determinada manera, lliga molt amb el que desenvolupa Laborda (2008) quan reflexiona sobre la retòrica

interpersonal, que considera els aspectes intencionals i il·locutius de l'emissor i els reactius o perlocutius del destinatari. Segons apunta (27), formen part del component psicològic els mòbils i les estratègies:

- **Els mòbils** apelen a tres tipus de mecanismes psicològics:
 - Conformitat: mitjançant arguments externs que apelen al jo conceptualitzador.
 - Identificació: mitjançant arguments que es dirigeixen al jo socialitzat.
 - Interiorització: mitjançant arguments interns que evoquen el jo primari.

- Els tres mòbils, per la seva banda, s'actualitzen amb les tres **estratègies bàsiques de persuasió**:

- Estratègia d'instrucció: consisteix a proporcionar al receptor raons o justificacions per preferir un comportament determinat.
- Estratègia de sanció: basa el seu mecanisme en la recompensa o càstig, -material o simbòlic.

I, sobretot, per com Laborda la lliga amb l'ús del motlle narratiu (28), la tercera estratègia; que ens resulta ben útil per a la nostra recerca:

- Estratègia altruista: es basa en les relacions emotives i d'identificació entre els interlocutors. El parlant cerca, sobretot, la identificació del destinatari amb el seu missatge. El destinatari actua per un impuls ètic o bé per un sentiment de simpatia o admiració. El

resultat és que el destinatari té la gratificació de sentir-se inclòs en un col·lectiu èticament desitjable.

Veiem com, amb les estratègies que acabem de presentar, -i amb l'ús, com a teló de fons, del canemàs, ara narratiu, ara argumentatiu- es busca que el destinatari d'un missatge, l'interpret d'un discurs, n'accepti les conclusions no només per la via de la lògica, -si les premisses exposades hi duen indefectiblement-, sinó també per la via de la simpatia, de l'admiració cap al locutor: és ben bé el debat intern de, si acceptem una conclusió perquè és lògica, o bé perquè hi estem d'acord; perquè hi combreguem, perquè ens admira i ens emociona com ens hi ha anat conduint el locutor.

Són molts els autors consultats que confirmen la pertinència del gènere narratiu a l'hora de promocionar certes identitats; de posar-les en valor i fer-les acceptar, valorar, lloar o seguir per part d'un auditori. Per exemple, a De Fina *et al.* (2006) se'ns defineix la narració com un recurs valuósíssim per expressar, de manera velada dins del teixit narratiu, les opinions i preferències del locutor:

Because narrators can use their own characteristics or actions as protagonists in storyworlds as a point of reference to express evaluations of many facets of social experience, they are able to convey their position on a variety of social problems such as gender roles, race and ethnicity without openly asserting their views. (11)

Paral·lelament, a Bamberg *et al.* (2007), se'ns dibuixa la narració com a terreny de joc particularment eficaç per a fer provatures amb tots aquells *selves* que el locutor vulgui mostrar als altres (i a si mateix):

Narratives form something like a playground –a ground that allows us to test our identity categories. [...] These narratives and discursive

play- and testing-grounds, where individual and social identities are explored, are communal grounds. They are parts of interactive and communal practices with others whose actions range from support to challenge. (6)

I Ekström (2000), al seu torn, creu fermament en el potencial únic del gènere narratiu per assolir complicitat amb l'auditori i donar forma a models que ajudin a entendre la realitat, els altres i un mateix:

Stories have a potential to involve the audience in ways only this mode of communication can achieve. First, they elicit empathy, identification and excitement and a desire to find out how the story ends. Second, stories perhaps more than other modes, offer models which help us understand reality, other people and ourselves. Clear cut plots and well defined characters help viewers create order in reality and reinforce established interpretations of real-life phenomena and relationships. (474)

LA TRANSVERSALITAT DE LA TRADICIÓ ORAL

Fins ara hem reflexionat entorn del doble sistema cognitiu que combinava la narració i l'argumentació, i hem vist com la primera amortia els possibles recels per part de l'auditori davant les mostres d'autoritat que es poden desprendre del motlle argumentatiu. De la mateixa manera, però, hem subratllat com la presència argumentativa era un bon reforç per afegir contundència al món de possibilitats i actituds que desplega la narració, i així, acabar d'aconduir l'auditori cap on el locutor desitja.

Ara volem posar el focus en les característiques de la tradició oral de gèneres, en contraposició a la tradició, podríem dir, alfabetitzada, pel que fa a la interacció comunicador/auditori que faciliten.

Ong (1967) observa que, en la tradició oral, el pensament és exquisidament elaborat a través d'un conglomerat de fórmules de llenguatge; un estil que ell anomena "rapsòdic". Quant a la tradició escrita, el pensament és analític, seqüencial, lineal. En aquest sentit, Olson (1977) fa notar com la veritat, en la tradició oral, resideix en les referències de sentit comú cap a l'experiència, mentre que en la tradició escrita aquesta veritat resideix en un argument lògic i coherent. Tannen (1993: 2), sintetitzant la reflexió, admet: "*It is the oral sense of truth that comes naturally*". De vegades, apunta Olson (1977: 39) per reblar el clau, -i en la línia del que hem suggerit en els primers paràgrafs de l'apartat-, hom no pot distingir entre una conclusió que és lògica i una amb què s'està d'acord.

Ong (1977) explica, a més, que el "saber" en la tradició oral s'aconsegueix a través d'una sèrie d'identificacions amb el parlant o amb els personatges del discurs. Aquesta afirmació va en la línia d'allò que sosté Havelock (1971, 1963): la comprensió en la tradició oral és subjectiva. Això explica el fet que Plató volgués vetar els poetes de la participació en l'educació dins la República. Eren perillosos per la seva habilitat per commoure l'auditori emocionalment; representaven una amenaça per la transició cap al discurs científic, en què es pretenia que el receptor suspengués les seves emocions i aconseguís el coneixement a través de processos lògics, analítics.

En un sentit ampli, doncs, i tal com resumeix Tannen (1993) introduint novament la noció d'estratègia al nostre estudi:

Strategies associated with oral tradition place emphasis on shared knowledge and the interpersonal relationship between communicator and audience. (3)

I en aquest tipus de relació, hi ha lloc per a que es produeixi allò que Bateson (1972) anomena la funció metacomunicativa del llenguatge: l'ús de les paraules, per transmetre quelcom sobre la relació entre comunicador i auditori. Per contra, la tradició escrita emfasitza allò que

Bateson anomena la funció comunicativa del llenguatge: l'ús de paraules per transmetre informació o contingut.

De tota manera, Scollon i Scollon (1993) alerten contra una excessiva generalització pel que fa a les diferències entre oralitat i escriptura. Demostren que les tradicions orals poden diferir entre si enormement. Suggerixen, doncs, més que no pas una distinció entre models completament orals i models enterament escrits o de tradició alfabetitzada, una mena de contínuum on poden primar les situacions focalitzades o les no focalitzades; “*focused and nonfocused situations*”:

- Situacions focalitzades: hi ha fortes limitacions pel que fa a la negociació entre participants.
- Situacions no focalitzades: el valor més important és la construcció mútua de sentit entre els participants.

Aquesta anàlisi reforça la hipòtesi que no és pas l'oralitat per se, que ha de ser tema d'estudi i debat, sinó més aviat el relatiu focus en la interacció comunicador/auditori, en contraposició al relatiu focus en el contingut. Tal com conclou Deborah Tannen (1993: 4), “*Literate tradition does not replace oral*”.

I el que nosaltres obtenim i ens ha de ser valuós per a l'anàlisi de com es construeix un personatge convincent, una identitat exitosa, són estratègies de la tradició oral i de la tradició escrita que intervenen, totes dues, tant en un tipus de discurs com en un altre, creant un contínuum oral/escrit.

2.2.4 La implicació o *Involvement* i les estratègies discursives

La idea central que exposarem en aquest apartat és que els bocins de discurs que neixen de qualsevol procés d'interacció social, -d'una conferència, però també de les converses informals de cada dia-, es

construeixen, en part, a través d'estratègies discursives que han estat pensades de manera típicament literària.

Deborah Tannen, que ha desenvolupat àmpliament aquesta teoria (1989), afirma que aquest tipus d'estratègies són dominants, espontànies i funcionals en la conversa de cada dia i és ella qui les anomena "*involvement strategies*" perquè, diu: "*they reflect and simultaneously create interpersonal involvement*" (1). Tannen parla concretament de tres estratègies, -o tres grups d'estratègies-, que apuntem breument tot seguit:

- Repetició: recurrència de paraules i expressions en el decurs d'una conversa.
- Diàleg construït: creació de discurs emmarcat com una veu diferent de la del parlant.
- Imatgeria: ús, particularment, de les imatges que s'evocuen amb detalls gràfics.

Totes tres interaccionen. D'alguna manera, però, la repetició sustenta tot l'entramat; sura sempre. Vegem-ho:

- Repetició sincrònica (anteriorment, "Repetició en conversa"): la recurrència de paraules i ordenació de paraules en el mateix discurs.
- Repetició diacrònica (anteriorment, "Diàleg construït"): la recurrència o, tal com sosté Tannen (1989: 2), la "sensació de recurrència", de paraules en un discurs que s'esdevé més tard.
- Repetició visual (anteriorment, "Imatgeria"): la representació en el discurs que s'està produint, d'impressions visuals experimentades prèviament; coses i gent vistes, més que no pas sentides. Aquí el raonament és que, si el diàleg és repetició verbal, la imatgeria és, ben bé, repetició visual.

LA NOCIÓ D'INVOLVEMENT

Nosaltres optem per traduir *involvement* per “complicitat” un cop analitzats els contextos en què els autors consultats fan ús del concepte.

I, si hem de definir què cal entendre sota l'etiqueta “*involvement/complicitat*”, se'ns fa necessari recórrer a John J. Gumperz, atès que és un dels primers lingüistes a situar la noció dins d'un sistema d'estratègies discursives. A la primera pàgina de la introducció al seu llibre *Discourse strategies* (1982: 1), Gumperz afirma:

Once involved in a conversation, both speaker and hearer must actively respond to what transpires by signaling involvement, either directly through words or indirectly through gestures or similar nonverbal signals.

La complicitat conversacional, per Gumperz, és a la base de tota comprensió lingüística:

There is a tendency to take for granted that conversational involvement exists, than interlocutors are cooperating, and that interpretive conventions are shared. (4)

Per Gumperz, doncs, la complicitat és el feliç resultat de la inferència en la conversa; l'habilitat per inferir, globalment, de què tracta la interacció i com s'espera que sigui la participació que nosaltres hi tenim, així com, localment, què és el que significa cada expressió que s'hi construeix.

Un altre investigador destacable per desllorigar els constructes teòrics de l'*involvement* és Wallace Chafe, que anota tres tipus diferents de complicitat (1985:116):

- La complicitat del locutor amb ell mateix.
- La complicitat interpersonal entre el locutor i l'auditori.
- La complicitat entre el locutor i el tema de què tracta la seva allocució.

Els usos que Gumperz i Chafe fan del terme "complicitat" són lleugerament diferents, tot i que estan estretament relacionats. Per Gumperz, la complicitat descriu una participació notablement activa en una conversa; és a dir: un estat observable de que es pertany a una interacció coordinada, i no pas una simple co-presència. Per Chafe, en canvi, la complicitat descriu un estat més intern, més psicològic que, això sí, es mostra en fenòmens lingüístics observables.

Pel que fa a la concepció de Deborah Tannen, creiem que s'acosta més als postulats de Chafe. Vegem la definició que la lingüista contempla per a la complicitat:

an internal, even emotional connection individuals feel which binds them to other people as well as to places, things, activities, ideas, memories, and words. (1989: 12)

No obstant, el sentit de complicitat de Tannen també deriva, en certa manera, de la concepció de Gumperz, per com l'estudiosa de la llengua considera la complicitat, no pas com quelcom que ens és donat, sinó com un assoliment fruit dels processos d'interacció.

A més, la definició de Tannen s'alimenta de tot un considerable *corpus* de recerca destinat a emfasitzar la naturalesa interactiva de la conversa:

What may seem at first like the self-evident claim that it takes more than one person to have a conversation, is actually a more subtle and significant one: that conversation is not a matter of two (or more) people alternately taking the role of speaker and listener, but rather that both speaking and listening include elements and traces of the other. (12)

Segons aquesta visió, escoltar és una tasca activa, no pas passiva, i requereix un nivell de comprensió comparable al que es requereix per parlar. Al seu torn, parlar implica simultàniament projectar l'acte d'escoltar. En paraules de Tannen, cal tenir en compte:

the active role of the listener in interpreting and shaping a speaker's discourse. [...] But the point goes further than that. Not only is the audience a co-author, but the speaker is also a co-listener.

La concepció d'*involvement* de Tannen també depèn, en gran part, de la noció de Becker (1979) d'una "*aesthetic response*", que defineix com una mena de sentit emergent de coherència: el procés d'acabar veient com diferents tipus de significats convergeixen dins d'una expressió en concret. Becker considera que "*For an aesthetic response to be possible, a text must appear to be more or less coherent*" (241). Així, experimentar coherència també possibilita una resposta emocional. Percebre significat a través de la coherència del discurs enforteix (Becker 1984a), així com percebre's un mateix com coherent dins d'una interacció constituïda pel discurs, crea una experiència emocional de revelació

(comprendre el text) i lligam (amb altres participants, amb el llenguatge, amb el món). D'aquesta manera, obtenim, doncs, que es possibilita la correcta participació en la interacció i, alhora, la comprensió de significat. I, si l'habilitat de percebre la coherència és essencial per un desenvolupament adequat d'aquell sentit de saber-nos pertanyents al món, la incapacitat de percebre coherència desconcerta. En conclusió, doncs, una "resposta estètica" no és pas una mena d'atracció extra cap a la comunicació, que pot afegir-se a més a més o no; sinó que en representa l'essència última.

- La complicitat: la suma del ritme del llenguatge i el sentit que transmet

Per acabar de plantejar-nos la manera com l'*involvement* arriba a ser generat, resulten de gran ajuda els estudis de Friedrich (1986) sobre la imaginació individual, que defineix com "*all processes by which the individual integrates knowledge, perceptions, and emotions*" (74). Segons exposa Friedrich, les dimensions poètiques del llenguatge activen la imaginació individual. I tanmateix, ens matisa, és precisament l'activació de la imaginació individual allò que permet comprendre el discurs d'algú altre.

En aquest sentit, i pel que defensa Friedrich, podem dir que la comunicació és possible perquè el diàleg, els detalls i les imatges conjurades en el discurs d'una determinada persona inspiren altres persones a crear un cert ritme i unes determinades imatges en les seves mentes. Així, és en la imaginació individual que es construeix el significat, i és allí on resulta pertinent. I és la creació d'un significat compartit tal, -la comunicació-, allò que converteix un grup d'individus en comunitat, allò que transforma persones en relacions.

Deborah Tannen (1989) pren de Friedrich aquesta noció de significat compartit, de sentit construït conjuntament. La lingüista defensa que,

així com en educació existeix un ampli acord quan s'afirma que els estudiants entenen la informació millor, -únicament, potser-, quan l'han descoberta per ells mateixos, que no pas quan els l'han ensenyada frontal i unidireccionalment, -de la mateixa manera que ens preocupem més per una persona, animal, lloc o objecte de què ens hem fet càrrec durant un temps-,

so listeners and readers not only understand information better but care more about it -understand it *because* they care about it- if they have worked to make its meaning. (1989: 17)

LES ESTRATÈGIES DE COMPLICITAT

El tema central de l'anàlisi de Tannen (1989, 1993) és que les estratègies de complicitat són la força bàsica tant en el discurs conversacional com en el literari, i es generen a través dels seus patrons de ritme i de sentit.

Els primers faciliten la complicitat de l'audiència amb el parlant o l'escriptor, i amb el discurs, lligant-los en allò que Scollon (1982) anomena "*rhythmic ensemble*"; en la línia de la sensació que hom rep quan queda endut per la música i es descobreix a si mateix movent-se al ritme que marca la melodia. En definitiva, doncs, locutor i intèrpret esdevenen rítmicament còmplices.

Els patrons de sentit, al seu torn, creen complicitat a través de la participació de l'auditori en la construcció de significat: duent a terme la tasca d'anar bastint significat, oients i lectors esdevenen participants en el discurs.

Tannen té clar la pertinència de tots dos patrons per a la seva concepció de la complicitat:

I am suggesting, furthermore, that these two types of involvement are necessary for communication, and that they work in part by creating emotional involvement. (1989: 17)

Resumint el que ha estat dit, i en vistes a posar en solfa les tres estratègies discursives amb què es genera el fenomen de la complicitat, fins ara hem exposat com l'*involvement* és garantit en els processos d'interacció a través de dos recursos; mitjançant el so o ritme i mitjançant el sentit:

- A través del so o la musicalitat del llenguatge, els oients i els lectors estan rítmicament implicats.
- Al mateix temps, també estan implicats en la construcció de significat.

Tot el ventall d'estratègies i indicadors lingüístics de la complicitat operen d'aquestes dues maneres. Dit això, cal demostrar el com; de quina manera les estratègies discursives pertinents, -repetició, diàleg, i imatgeria i detall- creen *involvement* en el discurs. Per Tannen (1989: 3) és ben clar: a través de la naturalesa escènica i musical del pensament, l'experiència i el discurs.

I, si seguim l'ordre mateix en què hem apuntat les estratègies de complicitat quan encetàvem l'apartat, observem un moviment en el focus d'atenció, que bascula sempre entre els dos pols bàsics per a la producció d'*involvement*; la musicalitat i el significat: passem d'un relatiu focus en la música del llenguatge, cap a un relatiu focus en el significat. Efectivament, el viatge que apuntem va del so al sentit. Comprovem-ho referint-nos a cada estratègia:

- La repetició: és poderosament eficaç, en efecte, per la manera com les formes repetides sempre estableixen patrons rítmics.

- El diàleg: engloba palpablement tots dos àmbits. Així, el significat expressat és inseparable dels sons de les veus convocades; dels sons i els ritmes del discurs.
- Imatgeria i detalls: són eminentment una qüestió de significat, per la manera com els mots creen representacions visuals d'objectes, gent i escenes en què interactuen; per bé que tot s'expressa en formes verbals que tenen so i forma.

Aquest viatge discursiu, en els processos d'interacció, del ritme a l'escena, de la sonoritat a l'evocació de mons queda perfectament justificat en la manera com Tannen concep la complicitat. Segons apunta (1989: 29), les imatges es combinen amb el diàleg per crear escenes. Al seu torn, el diàleg es combina amb la repetició per crear ritme.

Com veiem, el diàleg és liminar entre la repetició i les imatges: com la repetició, és fortament sonor. És, a més una forma de repetició: repetir paraules que suposadament van ser dites per altres en un altre moment. Però és que de fet, la utilitat del diàleg reportat en la creació de complicitat, depassa fins i tot la presumpció d'autenticitat, segons Tannen. L'estudiosa del llenguatge, que, com veurem, no creu que existeixi, estrictament, cap bocí de discurs reportat, insisteix en que és la sensació de reportatge, la creació de diàlegs per sí sola, que genera *involvement*:

Even when the words were not actually said, casting ideas as dialogue echoes the form of dialogue, the speaking of words, by others at other times in other contexts. It is the familiarity of that form that makes the dialogue “ring true” –gives it resonance and meaning. (29)

A més a més, com la imatgeria, el diàleg és particular i crea una escena. Les imatges creen una escena visualment: “Com eren aquelles coses i aquelles persones?”, per exemple. El diàleg crea una escena auditivament: “Què va dir aquella gent i com sonaven?”.

- La repetició

L'anàlisi de la repetició com a estratègia de complicitat ens aporta informació sobre la manera mateixa com produïm llenguatge. En aquest sentit, resulta d'utilitat el constructe teòric de “*linguaging*” que apunta Becker (1984b) i que, en poques paraules, suggereix que el llenguatge no és generat de manera tan lliure com un gruix considerable de teoria lingüística defensa, sinó que es basa majoritàriament en patrons preestablerts.

Això no vol dir, és clar, atorgar als usuaris del llenguatge el paper d'autòmats que generen llenguatge maquinament. Més aviat, tal com defensa Becker, aquest *linguaging*, és un recurs per a la creativitat. Tannen, al seu torn, -que fa seva aquesta noció i la conjuga amb l'etiqueta de “*prepatternning*”-, defensa que la creació de significat és la suma perfecta entre uns patrons previs despleats i l'adveniment de novetat:

It is the play between fixity and novelty that makes possible the creation of meaning. (1989: 37)

- ❖ Funcions de la repetició:

A continuació, i partint d'una transcripció que inclou Tannen en la seva recerca (1989), exemplifiquem la conjunció de predisseny i novetat que acabem d'exposar, i veiem els quatre àmbits on pot

intervenir, de manera simultània, la repetició; -la producció, la comprensió, la connexió i la interacció.

And he knows Spanish,
and he knows French,
and he knows English,
and he knows German,
and HE is a GENTleman. (48)

- *Producció*: la repetició, al capdavant, aquí facilita que l'emissor pugui produir un discurs fluït mentre va formulant què dirà a continuació. Possibilita, de fet, que pugui establir un paradigma on anar afegint noves informacions; i ho fa allà on el propi marc que ha creat li n'indica la idoneïtat, -estalviant-se, per tant, haver-ne de formular un de nou per cada dada que afegeix.
- *Comprensió*: Així com l'emissor es beneficia d'un xic d'espai, podríem dir, relativament mort d'activitat creativa, i l'aprofita per pensar la propera cosa que dirà, de la mateixa manera el receptor pot beneficiar-se d'aquest mateix espai mort, -i de la redundància-, per anar absorbint allò que li és transmès.
- *Connexió*: la repetició fa un paper d'enllaç, de suport referencial. Ara bé, tal com s'encarrega de recalcar Tannen:

In a more pervasive and subtle way, repetition evidences a speaker's attitude, showing how it contributes to the meaning of the discourse.
 (50)

És en aquest cas on destaca, sobretot, l'exemple que hem citat amunt, és clar: l'emissor, a través de la repetició d'un mateix paradigma, mira de crear en el seu receptor una sensació

d'acumulació abundosa de coneixements i de qualitats. A més a més, trencant la cadència repetidora al final, augmenta el pes semàntic de la seva asseveració última. Tot plegat, doncs, una estratègia que diu molt de l'actitud de l'emissor; de com vol transmetre una certa informació. I, tenint en compte que considerem la repetició com una estratègia de complicitat, també ens diu molt de com l'emissor proposa que el seu receptor sigui co-autor del significat: li ofereix la possibilitat d'anar amuntegant rítmicament, ara una llengua, ara una altra i, entremig, és clar, que vagi fent seva una sensació de *crescendo*, que anirà guanyant en contundència, en contingut semàntic i que, finalment, -de fet, l'emissor ho espera-, tindrà un *finale* contundent. Paradoxalment, doncs, repetir el paradigma, situa en primer pla i intensifica la part repetida, -així com, de fet, també situa en primer pla i intensifica la part que és diferent.

- o *Interacció*: la repetició no només enllaça parts del discurs entre elles, sinó que també lliga els receptors amb aquest discurs, i entre ells. Serveix, doncs, d'eina per a l'assoliment d'objectius socials: transmetre a l'auditori el gust per una determinada frase tot repetint-la, fent-ne el destacat d'alguna de les parts, si escau; en definitiva, donant la sensació que s'està assaborint aquella informació, i que aquest plaer es vol compartir.

- *El diàleg*

Rosen (1988) defensa la força crucial, transformadora, constant i persuasiva del mode autobiogràfic de discurs; un mode farcit de diàlegs, de paraules dites per altres persones, i que l'emissor articula i situa en punts claus del seu relat.

Hymes (1973), per la seva banda, recorda amb intensitat la reacció que va experimentar en visitar Mrs. Tohet, una dona ameríndia, i com va comprovar la manera com aquesta li contava un relat tradicional indi. Pel que ens interessa ara, ens fixarem en com Hymes emfasitza l'articulació dels seus diàlegs:

All this in detail, with voices for different actors, gestures for the actions, and, always, animation. For that, as people will be glad to tell you, is what makes a good narrator: the ability to make the story come alive, to involve you as in a play. (14-15)

Com veiem, la pròpia admiració de Hymes vers la seva *storyteller* ens dóna la clau de volta per entendre el valor estratègic dels diàlegs: juntament amb la imatgeria i els detalls, l'articulació de diferents veus “fa que la història prengui vida”, “implica” els oients “com en una obra”.

Ara bé, Deborah Tannen és qui va més enllà a l'hora de concebre els relats com a creacions artístiques, més que no pas com a tirallongues de fets endreçats cronològicament, i amb el farciment de detalls i observacions propis d'un reportatge. Tannen qüestiona l'etiqueta de “*Reported speech*” i defensa, en canvi, que el llenguatge emmarcat com a diàleg és sempre un “*constructed dialogue*” (1989: 4); una creació en què l'emissor té tota responsabilitat i crèdit. Se'ns assegura que:

What is framed as dialogue is not a “report” at all because it was never spoken by anyone. (5)

Per tant, si el diàleg construït no aconsegueix la funció teòrica de reportar discurs, llavors què fa? Quin paper juga en el procés d'interacció? Com a resposta se'ns suggereix que els locutors utilitzen diàleg construït per

crear escenes formades per personatges relacionats entre si; escenes que oients i lectors recreen quan les reben, tenint com a conseqüència els dos eixos que hem comentat en encetar l'apartat:

- Comprensió del significat: en la línia d'entendre què s'està dient perquè el sentit que es pretén transmetre acaba sent, no només rebut frontalment, sinó co-construït entre emissor i receptor.
- Creació de complicitat: com a conseqüència de la implicació del receptor en la construcció de significat, de l'adopció que fa del ritme, de les imatges i de les escenes que llança l'emissor.

- Imatgeria i detalls

Sens dubte, una forma destacable de participació mútua en la construcció de sentit és la creació d'imatges: tant per part del parlant, que descriu o suggereix una imatge a través de paraules, com de l'oient o el lector, que crea una imatge basada en aquella descripció o insinuació.

A més a més, la força de les imatges en comunicar significat i emocions rau en la seva capacitat per evocar escenes. Les imatges, com el diàleg, evoquen escenes, i la comprensió a què s'arriba deriva de les escenes perquè aquestes es componen de persones relacionades entre si, fent accions que són cultural i personalment recognoscibles i significatives.

Quant al detallisme com a força generadora d'*involvement*, Chafe (1984: 1099) inclou la particularitat com un aspecte de la complicitat. Part de l'impacte del diàleg, i dels detalls i les imatges és la seva particularitat.

Tannen, per la seva banda, es refereix a "*that sense of involvement in readers by telling the stories of named individuals*" (1989: 35). La lingüista de Georgetown està convençuda que allò particular és central

per a l'emoció que, al seu torn, és la clau per a tot tipus d'inspiració: cognitiva, intel·lectual, creativa i romàntica.

En definitiva estem exposant el paper que juga la creació de vincles en una conversa dins del procés en què es desplega un discurs, un relat. Tenint això en compte, no ens estranya veure com Tannen acaba de reblar que: *“The telling of details establishes (romantic) intimacy”*. (5)

2.2.5 Resum

Per cloure aquesta aproximació al concepte d'estratègia aplicat al discurs, trobem convenient d'apuntar tot un seguit de conclusions provisionals, que es desprenen dels temes que hem desenvolupat al llarg de tot l'apartat, i que seran confirmades, ampliades, o revisades, si escau, en finalitzar la nostra recerca.

Així doncs, presentem de manera sintètica els punts següents:

- Usar el llenguatge consisteix en la contínua elecció lingüística dins d'una gamma de possibilitats variables que és àmplia i inestable.
- Aquesta elecció lingüística no està regida per regles, sinó més aviat dirigida per principis i estratègies altament flexibles i permanentment negociables.
- Totes les relacions comunicatives estan marcades per un joc d'influències, que es manifesta en el llenguatge segons un principi d'alteritat (no hi ha un jo sense un *tu*).
- la identitat psicosocial necessita ser reforçada, recreada, ocultada pel comportament lingüístic del subjecte parlant. I igualment, la identitat discursiva necessita el sòcol d'una identitat social per poder-se construir.

- La legitimitat dels parlants pot ser aconseguida durant el procés d'interacció, o bé garantida *a priori*. En aquest segon cas però, descobrim que mai no ho estarà del tot.
- D'aquesta insuficiència de l'*a priori*, en derivem la necessitat que els parlants s'hagin de guanyar la credibilitat, també durant la interacció, i sàpiguen captivar l'interlocutor i el públic.
- Dins d'aquest voler captivar l'interlocutor, observem la importància que juga el fenomen de l'*involvement* o complicitat: una connexió interna, gairebé emocional, que els individus experimenten i que els lliga a altres persones, així com a llocs, coses, activitats, idees, records i paraules.
- Aquest fenomen, que es genera a través de dos patrons juxtaposats, la sonoritat i la capacitat escenificadora del llenguatge, comporta la gestió de tres estratègies discursives afins: la repetició, el diàleg i la imatgeria.

2.3 La macroestructura del discurs

Lord (1960) ha demostrat que l'èpica medieval no es memoritzava, sinó que era elaborada cada vegada que es pronunciava; a través, d'una banda, de frases estratègicament col·locades, que ajudaven el locutor a situar la resta d'informació, i de l'altra, a través d'un argument que li resultava sempre familiar.

Aquesta troballa ens sembla adequada per encetar aquest nou apartat. Tal com veurem, i tal com ja podem extreure dels apunts de Lord, els usuaris de la llengua disposen d'unes estratègies que els ajuden a comprimir, a reduir a la seva essència, un determinat discurs. I semblaria que, emprant-les, el locutor evita haver de recordar fil per randa cada paraula exacta amb què, d'origen, va voler bastir un

producte discursiu; que articularà múltiples vegades i sense que això suposi una pèrdua semàntica important. Ben al contrari, l'exercici resultant ofereix un benefici doble per l'emissor: li transmet la tranquil·litat de saber-se en possessió de tota la càrrega de significat que ha de transmetre i, alhora, l'esperona a introduir variacions en la forma, l'ordre, el ritme i la concisió amb què van descabdellant-se els continguts.

Aquesta càrrega de significat encapsulada, reduïda a l'essencial, però amb el poder evocatiu per a que el locutor n'articuli un discurs complet i coherent quan convingui, conforma un constructe que volem desenvolupar en els propers paràgrafs: la macroestructura.

2.3.1 El concepte de macroestructura

Teun Van Dijk (1993: 195) concep la macroestructura com un tipus de caracterització semàntica de les estructures discursives en un nivell d'organització més global. Juntament amb Kintsch, ja n'havia establert les bases en el seu estudi conjunt de 1983:

The notion of macrostructure has been introduced in order to provide an abstract semantic description of the global content, and hence of the global coherence of discourse. (189)

Aquí no pretenem pas explicar les propietats lingüístiques de la macroestructura, sinó fer algunes observacions sobre la seva naturalesa semàntica. I surant entremig d'aquestes observacions, compartim la hipòtesi del lingüista holandès (1993: 195) que les macroestructures constitueixen un nivell separat d'anàlisi lingüística.

Van Dijk intenta formular regles generals que relacionin estructures de frase i seqüència amb macroestructures de discurs, i arriba a la

conclusió que, sovint i especialment en discursos breus, aquestes macroestructures resultants són “frases metafòriques que, d’alguna manera, són gairebé paràfrasis d’una mateixa representació semàntica subjacent” (195).

Un concepte o una estructura conceptual (una proposició) pot convertir-se en tòpic de discurs si organitza jeràrquicament l’estructura conceptual (proposicional) de la seqüència. Aquest plantejament, evidentment, demana precisar què haurem d’entendre per “tòpic” (del discurs o d’una part del discurs). En aquest sentit Van Dijk defineix la noció com “proposició vinculada al conjunt unit de proposicions expressades per una seqüència” (203). Si hi ha més d’una proposició que segueixi aquesta regla, parlarem d’alternatives, i el conjunt d’aquestes alternatives s’anomenarà “conjunt tòpic”.

Si ens hi fixem, la caracterització de la noció de tòpic que acabem d’oferir és idèntica a allò que pretenem que constitueixin les macroestructures. Per tant, una macroestructura d’una seqüència de frases és una representació semàntica d’algun tipus, és a dir, una proposició vinculada a la seqüència de proposicions que se succeeixen en el discurs.

Aquesta suposició, de fet, implica que la macroestructura de frases simples pot ser idèntica a la seva estructura proposicional subjacent.

Exemple:

Ex.: “En Pere va a París la setmana entrant” = anar a
/ Pere – París / setmana pròxima.

Val a dir però, que, tal com aclareix Van Dijk (1993: 205), quan parlem de la macroestructura d’una seqüència, ens referim a *la*

macroestructura més general, vinculada amb les altres macroestructures que dominen tota la seqüència.

2.3.2 Consideracions per a l'anàlisi de la macroestructura

❖ *Procediments per a l'obtenció del tòpic d'una seqüència/discurs*

Proposem, per a l'exposició del funcionament d'aquests procediments, un fragment del *Decameró* de Boccaccio (segona jornada, quart conte), que ha estat emprat per Van Dijk amb freqüència en els seus estudis. N'exposem una de les citacions (Van Dijk 1993: 206):

Este Rufolo, pues, habiendo hecho la clase de cálculos preliminares que los comerciantes hacen normalmente, adquirió un barco muy grande, lo cargó con un cargamento mixto de bienes pagados enteramente de su bolsillo y embarcó con ellos a Chipre. Pero a su llegada descubrió que otros varios barcos habían atracado allí, llevando precisamente el mismo tipo de bienes que él había traído. Y por esta razón, no sólo tuvo que malbaratar su cargamento, sino que para completar sus negocios estuvo prácticamente forzado a regalar la mercancía, llevándole esto al borde de la ruina.

- Primerament, el concepte complex de “comerciar”, com una acció, es construeix des de les primeres proposicions de la seqüència (a través d'un “marc”).
- Aquest concepte complex té un marc (“si quiere comerciar, tendrá que hacer cálculos, comprar bienes, transportar-los...”; aquest és, doncs, el marc de “comerciar”).
- Tot marc d'acció consisteix en els següents elements:

- Accions preparatòries (fer càlculs).
- Accions auxiliars (adquirir un vaixell).
- Accions components: són parts necessàries de l'acció composta o complexa; defineixen el concepte en qüestió. En aquest cas vindria a ser una paràfrasi de “comerciar”: comprar un carregament i intentar vendre'l.

Intuïtivament, i després d'haver vist els procediments d'anàlisi de la macroestructura, el tòpic d'aquesta seqüència pot expressar-se amb una frase com: “Un comerciant vol comerciar, però és arruïnat per la competència”.

❖ *Canvi de tòpic*

Els parlants no només tenen la capacitat de produir o interpretar (parts de) discurs respecte a un cert tòpic; també poden canviar un tòpic i percebre un canvi d'aquestes característiques en un discurs o conversa. En aquest sentit, el camí obvi a prendre, segons analitza Van Dijk (1993), és fer ús d'aquell criteri formal segons el qual, per tal que una seqüència tingui un tòpic, cada frase o les seves proposicions constituents han de “satisfer” (207) aquest tòpic, directa o indirectament, (una seqüència amb aquesta propietat és coherent respecte a un tòpic o, més àmpliament, a una macroestructura).

Així doncs, podem esperar que tingui lloc un canvi de tòpic si una de les frases d'un discurs ja no pertany a aquell cert tòpic que havia estat donat al conjunt, i si la frase és el primer element d'una seqüència amb un tòpic diferent.

❖ *Els elements específicament tematitzats*

Imaginem-nos una seqüència discursiva amb el marc “ciutat”. I posem per cas que, enmig d’aquesta seqüència, se’ns parla d’un diari. Tot i que admetrem que, de fet, és part normal del marc “ciutat” que hi localitzem un diari, direm que el diari està “específicament tematitzat” (Van Dijk 1993: 208) quan no hagi estat únicament introduït, sinó que li hàgim aplicat una sèrie de predicats; de manera que “diari”, finalment, acabarà adquirint, en aquesta seqüència hipotètica, un caràcter de tòpic independent.

Segons Van Dijk, d’aquest fenomen que acabem d’exemplificar en direm “estructures globals subjacents” (208). I en aquest sentit, una manifestació superficial clara de les estructures globals subjacents és l’ús de la conjunció *però*. En aquest cas, és clar, ens referim a un *però* que connecta seqüències senceres, no pas proposicions individuals; s’estableix un contrast, doncs, amb la proposició tòpica. Per Van Dijk, aquesta evidència dóna valor al seu objecte d’estudi; a la pertinència de la macroestructura com a constructe teòric a tenir en compte:

Esta es una clara razón lingüística por la que debe hacerse la suposición acerca de las macroestructuras semánticas en el discurso. (1993: 212)

❖ *La part essencial del marc i la informació factual*

Per tal de distingir amb seguretat què és part essencial d’un determinat marc i què en constitueix informació factual, reproduïm tot seguit un fragment de “*Efemérides en el comité*”; un conte de James Joyce pertanyent a *Dublínenses* i que, igual que la seqüència anterior del *Decameró*, Van Dijk cita (1993: 210) en el decurs dels seus anàlisis per tal de destriar-ne aquells elements estructuralment destacables.

N'oferim el bocí que ens interessa per a distingir-hi uns i altres elements del marc:

Es difícil saber de qué manera criar a los hijos. ¡Quién iba a saber que me iba a salir así! [...] Si yo no fuera ya un viejo lo haría cambiar de melodía. Cogía un bastón y le aporreaba la espalda a todo lo que da... como hacía antes.

Com hem dit, en aquest fragment hi busquem distingir:

- La informació factual: que entendrem com aquells “fets del món” que són temptativament formulats i, per tant, passen a ser coneguts pels participants concrets de l'acte d'interacció des del moment en què l'emissor els els articula.
- La part essencial: que entendrem com els postulats semàntics generals. És a dir, aquella informació que l'emissor pot pressuposar que coneix el destinatari per la seva experiència de vida.
 - o L'una i l'altra produeixen la informació global resumida. Així, segons el fragment de Joyce, n'obtindríem la següent:
 - “Vaig intentar pujar el meu fill decentment”.
 - “El meu fill va tornar-se un penques”.
 - o La informació semàntica que constitueix la part essencial que l'emissor suposa al destinatari, implicaria, en aquest cas, especificar, per exemple, que tustar algú és una forma de càstig, i que el càstig és un acte correctiu després d'una mala conducta.

Van Dijk adverteix (213) que aquests postulats proporcionen informació general que no sempre pot distingir-se de la informació factual, de la informació més incidental sobre el món.

- o En aquest cas el significat de castigar és la part essencial d'un possible marc de càstig que pot, per exemple, contenir informació no essencial sobre el càstig; informació factual, per tant.

Val a dir que és característic d'aquesta classe de narracions que el destinatari, amb el seu coneixement de marc general, posseeixi certes suposicions sobre el desenvolupament dels fets narrats i, així, pugui fer preguntes buscant confirmació a les seves hipòtesis anticipades, o bé donar confirmació als fets invocant veritats generals dels respectius marcs.

2.3.3 Macro-operacions i reducció de la informació semàntica

Assegura Van Dijk (1993: 213) que una de les funcions cognoscitives de la macroestructura és "l'organització, en tractament i memòria, de la informació semàntica completa". En concret, vindrà a ser que els parlants no poden, i no tenen per què, emmagatzemar tota la informació proposicional d'un discurs donat en el procés verbal. Per tant, aquesta informació serà, si més no parcialment, reduïda a les macroestructures.

La propietat general que es manté per aquesta reducció és que la informació reduïda ha d'estar vinculada per la informació semàntica "plena" del discurs.

❖ *Les relacions entre l'estructura proposicional de seqüències i les macro-estructures:*

És ben clar que les macroestructures “*no se postulan meramente para dar cuenta del tratamiento de información cognoscitiva*” (Van Dijk 1993: 213).

- En aquest sentit, la hipòtesi és que són una part integral del significat d'un discurs i que, per tant, han de ser tingudes en compte en una representació semàntica.
- La idea bàsica és que el significat d'una seqüència no és merament la suma de les proposicions que conformen aquesta seqüència, sinó que, en un altre nivell, hem de parlar del significat de la seqüència com un tot, que ordena jeràrquicament els significats respectius de les seves frases.

❖ *Les macro-estructures i les micro-estructures:*

És un principi sòlid de les teories semàntiques explícites que el significat de les unitats compostes o complexes s'hagi de definir en base als significats de les seves unitats components. Així doncs, tant el significat “seqüencial” com el significat global d'un discurs han d'estar representats per un conjunt ordenat de proposicions.

Nosaltres suposarem per tant que les macro-estructures es relacionen amb les micro-estructures –que és com anomenem breument l'estructura semàntica de la seqüència de frases- a través de conjunts de projeccions semàntiques.

- En altres paraules, per tal d'obtenir macro-estructures de qualsevol seqüència hem d'aplicar una sèrie d'operacions.

- Ja que una certa quantitat d'informació més detallada es “perd” durant aquestes operacions, podem parlar d'operacions de reducció d'informació semàntica.
- Val a dir que la informació no és “suprimida” en aquestes operacions, sinó que és també integrada.
 - o És a dir: un cert nombre de proposicions poden ser substituïdes per una (macro)proposició que col·loqui la informació més detallada en un nivell més global de representació.

REGLES DE REDUCCIÓ D'INFORMACIÓ:

- Elisió
 - o d'informació accidental: el tamany d'una ciutat, per exemple, -pot créixer en qualsevol moment. Ex: “Sant Miquel de Balenyà és un poble de 5 km.” La informació pot ser eliminada sense canviar el significat o influir en la interpretació de les frases subsegüents del discurs. No obstant, és un tipus d'informació irrecuperable; hom no sap quines proposicions han estat elidides).
 - o d'informació constitutiva: s'especifiquen les causes normals, les conseqüències esperades d'un fenomen, i la localització d'un cert objecte. La informació elidida és inductivament recuperable; -fet que tindrà les seves conseqüències en el procés cognoscitiu.
- Generalització simple: aquí la informació que adaptem és essencial. Així, per exemple, podem generalitzar d'un gat a un

animal, fent abstracció de les propietats inherents de l'espècie gat.

- El paper macro-semàntic interessant d'aquesta regla és que diferents objectes o propietats de la mateixa classe poden ser esmentats, globalment, amb el nom d'aquesta classe que els abraça a tots: “hi havia joguines desendreçades”, en lloc de “hi havia una pilota, una nina, una baldufa... desendreçats”.
- Aquí la informació no s'elideix com a tal, sinó que es combina o s'integra.

❖ *Valoració de l'ús d'aquestes regles*

Totes les operacions satisfan la relació de vinculació. És a dir, després de l'aplicació de qualsevol operació, les macroproposicions resultants estan vinculades amb la microestructura (per exemple, la seqüència de proposicions de la frase).

Veiem ara que les macro-operacions redueixen realment la informació per diferents tipus d'abstraccions: detalls irrellevants, especificacions de subconjunt, o propietats necessàries no són inclosos en les macroproposicions. Dit d'una altra manera: les operacions defineixen què és relativament important en un passatge.

Davant del tipus de gestió d'informació per elisió o substitució, Van Dijk afirma que les operacions d'elisió són selectives, mentre que les operacions per substitució són constructives (1993: 217).

❖ *La inducció per part del destinatari*

La formació de macroestructures, tot i estar teòricament basada en una relació de vinculació, -tenint, així, una naturalesa deductiva-, pot tenir tanmateix, sovint una naturalesa inductiva. Podem inferir una proposició que no estigui inclosa en el discurs, però que ens ajudi a construir la macroproposició. Aquest procediment inductiu és normal a totes les classes de tractament de la informació: elaborem conclusions hipotètiques amb una evidència parcial. En paraules de Van Dijk: “No necessitem tots els components d’un concepte o marc per arribar a inferir el concepte general” (219).

❖ *La reducció d’informació segons el tipus de discurs*

Podem suposar que en els discursos narratius, per exemple, les descripcions de succés i acció són més importants -pel que fa a les macroestructures- que les descripcions d’estats. Això significa que la macroestructura d’una narració hauria d’incloure, també, vàries descripcions d’acció/succés i no merament una descripció de l’estat inicial i/o final d’un episodi.

Van Dijk, en qualsevol cas, adverteix que els principis reguladors que va induint i que nosaltres hem anat sintetitzant i exposant amunt, no només són generals, sinó també “ideals” i teòrics (1993: 219). No indiquen, doncs, com els parlants individuals construïran realment les macroestructures d’un discurs donat.

En definitiva, doncs, les macroestructures cognoscitives realment construïdes poden ser diferents segons quin parlant les dugui a terme o, fins i tot, diferents per a un mateix parlant en diferents contextos pragmàtics o situacions socials.

2.3.4 Resum

Per cloure aquesta aproximació al concepte de macroestructura, trobem convenient d'apuntar tot un seguit de conclusions provisionals, que es desprenen dels temes que hem desenvolupat al llarg de tot l'apartat, i que seran confirmades, ampliades, o revisades, si escau, en finalitzar la nostra recerca.

Així doncs, presentem de manera sintètica els punts següents:

- Els usuaris de la llengua disposen d'unes estratègies que els ajuden a comprimir, a reduir a la seva essència, un determinat discurs: les macroestratègies.
- Emprant-les, el locutor evita haver de recordar fil per randa cada paraula exacta amb què, d'origen, va voler bastir un producte discursiu que articularà múltiples vegades, sense que això suposi una pèrdua semàntica important.
- D'aquests procediments estratègics en resulta la macroestructura, que ofereix un benefici doble per l'emissor.
- En primer lloc, la macroestructura transmet a l'emissor la tranquil·litat de saber-se en possessió de tota la càrrega de significat que ha de transmetre.
- En segon lloc, aquesta macroestructura l'esperona a introduir variacions en la forma, l'ordre, el ritme i la concisió amb què van descabdellant-se els continguts.
- Els principis reguladors en la construcció de les macroestructures són generals i teòrics.
- Les macroestructures cognoscitives realment construïdes poden ser diferents segons quin locutor les dugui a terme o, fins i tot, diferents per a un mateix emissor en diferents contextos pragmàtics o situacions socials.

3 METODOLOGIA

En aquest capítol presentem els aspectes metodològics de la recerca. Hi exposem la perspectiva metodològica que hem adoptat, l'estratègia d'indagació i el disseny metodològic de les fases de la investigació desenvolupades.

3.1 Perspectiva metodològica. Consideracions generals

Per a la nostra investigació hem pres com a referència el *constructivisme social*, una perspectiva que parteix de l'assumpció que la identitat no és cap do ni cap producte. Per contra, concep que és un procés que (1) té lloc en processos d'interacció concrets i específics, (2) produeix constel·lacions d'identitats en lloc de constructes monolítics i individuals, (3) no emana simplement de l'individu, sinó que resulta de processos de negociació i textualització (Bauman i Briggs 1990) que són eminentment socials, i implica "treball discursiu" (Zimmerman i Wieder 1970).

Paral·lelament, ens hem acollit a l'escola de l'*Anàlisi crítica del discurs* (Van Dijk 2015, 2014, 1993; Van Dijk i Kintsch 1983) i de l'*Anàlisi de la conversa* (Goffman 1981; Sacks 1995, 1992; Tannen 1989). De la mateixa manera, hem tingut en compte la *Pragmàtica* (Parret 1984, 1983, 1980; Verschueren 2002), per com ens ha interessat desenvolupar i aplicar la noció d'estratègia entesa com una regularitat interioritzada i avaluada que percep el parlant quan posa en funcionament un fragment discursiu, en un context determinat, i amb un propòsit concret (Parret 1980).

La perspectiva metodològica que hem seguit en aquesta recerca ha estat la *interpretativa* o *qualitativa*. En aquesta perspectiva es pretén comprendre l'experiència, els factors que incideixen en algun fenomen social –en el nostre cas, la gestió d'identitats–, considerant que la realitat és construïda pels individus en interacció amb el seu món social. En la investigació qualitativa l'interès rau a comprendre els significats que els individus construeixen, és a dir, com capten el sentit del seu món i de les experiències que hi tenen. S'assumeix, a més, que el significat està immers en les experiències dels individus i que aquest significat actua a través de les percepcions pròpies de l'investigador.

D'altra banda, aquesta perspectiva segueix una estratègia d'investigació principalment inductiva, per la qual cosa el producte d'estudi és àmpliament descriptiu. En la investigació qualitativa l'investigador és el principal instrument en l'obtenció i l'anàlisi de dades (Merriam 1998).

En el context de la investigació qualitativa s'han descrit diverses formes d'investigació que s'han denominat orientacions (Tesch 1990); tradicions teòriques (Patton 1990); estratègies d'indagació (Denzin i Lincoln 1994); gèneres (Wolcott 1992) o tradicions principals (Jacob 1988, 1987; Lancy 1993). Aquestes diverses tipologies subratllen la vasta varietat de la investigació qualitativa, així com la manca de consens en definir unes tipologies principals. Merriam (1998) suggereix que a la investigació educativa i social prevalen cinc tipus d'investigació qualitativa: *estudis qualitius bàsics o genèrics*, *etnografia*, *fenomenologia*, *teoria fonamentada* i *estudi de casos*.

En els *estudis bàsics o genèrics* l'investigador mira simplement de descobrir i comprendre un fenomen, un procés, o les perspectives i visions dels individus involucrats en la investigació. L'estudi no s'enfoca en la cultura ni construeix una teoria fonamentada; no són estudis intensius de casos, unitats o sistemes delimitats. Les dades es recullen a través d'entrevistes, observacions, o anàlisis de documents i els resultats són una mescla de descripció i anàlisi.

Els estudis *etnogràfics* normalment s'ocupen de la cultura d'una determinada comunitat. En aquest tipus d'estudis acostuma a existir una confusió entre els mètodes etnogràfics de recollida de dades (entrevistes, anàlisis de documents, històries de vida, diaris de notes, observació de participants) i l'etnografia com a interpretació sociocultural d'aquestes dades. Una *etnografia* és una interpretació cultural de les dades; és una descripció interpretativa o reconstruccions dels significats simbòlics dels participants i dels patrons de la interacció social. Una *etnografia* presenta una anàlisi sociocultural de la unitat d'estudi.

La *fenomenologia* és una escola de pensament filosòfic subjacent a tota la investigació qualitativa. La investigació qualitativa pren de la filosofia de la fenomenologia l'èmfasi en l'experiència i la interpretació. En la conducció d'un estudi fenomenològic el focus estarà en l'essència o estructura d'una experiència (fenomen) explorant sistemàticament el sentit d'allò que s'esdevé i la forma en què s'esdevé.

La *teoria fonamentada* és una metodologia específica en la qual el resultat final de la investigació és una teoria que emergeix a partir de les dades. Una descripció abundosa hi és també important, però no n'és el focus principal, i l'èmfasi es posa en el desenvolupament d'una teoria.

L'*estudi de casos* s'utilitza per tal d'obtenir una comprensió en profunditat d'una situació i del seu significat per part dels qui hi estan implicats. L'interès rau en el procés més que no pas en el producte, en el context més que en una variant específica, en el descobriment més que en la confirmació. Els *estudis de casos* són descripcions i anàlisis intensius d'unitats simples o de sistemes delimitats (Smith 1978), com ara un individu, un programa, un esdeveniment, un grup, una *intervenció* o una comunitat.

3.2 Estratègia d'indagació utilitzada en aquesta recerca

L'estratègia d'indagació (Denzin i Lincoln 1994) seguida en aquest estudi ha estat, d'una banda, la de l'*estudi bàsic o genèric* per a l'anàlisi de documents de premsa, i la de l'*estudi de casos* per descriure i analitzar el procés de construcció d'un personatge convincent.

L'*estudi bàsic o genèric* s'ha seleccionat perquè ens permet descriure i analitzar les fonamentacions teòriques subjacents en documents escrits i indagar sobre un procés.

Quant a l'*estudi de casos*, s'ha escollit per l'interès de comprendre en profunditat el procés de construcció d'una determinada identitat. Aquesta estratègia, doncs, s'ha triat per l'interès a observar, descobrir i interpretar més que a provar una hipòtesi fermament elaborada *a priori*. A banda, s'ha considerat que el coneixement generat a partir de l'*estudi de casos* és més concret i contextual i pot donar lloc a generalitzacions quan s'afegeixen noves dades a les anteriors (Stake 1994).

3.2.1 L'estudi de casos

Atès que no hi ha gaire consens sobre què és un estudi de casos, o sobre com es du a terme aquest tipus d'investigació (Merriam 1998), considerem important caracteritzar el tipus d'estudi de casos que s'ha desenvolupat en la nostra recerca.

Sovint l'estudi de casos s'equipara amb el treball de camp, l'etnografia, l'observació participant, la indagació naturalista, la teoria fonamentada o la investigació exploratòria. Part de la confusió que envolta l'estudi de casos és que el seu procés de conducció (Yin 1994) s'equipara tant amb la unitat d'estudi (Stake 1994) com amb el producte d'aquest tipus d'investigació (Merriam 1998). Segons sembla, la característica definitòria més simple de l'estudi de casos és l'objecte d'estudi; és a dir,

el *cas* (Merriam 1998). Smith (1978) defineix el cas com un sistema delimitat i Stake (1994) afegeix que el cas és un sistema integrat; per tant, el cas és una entitat simple, una unitat al voltant de la qual existeixen fronteres (Merriam 1998). Miles i Huberman (1994), al seu torn, consideren el cas com un tipus de fenomen que ocorre en un context delimitat.

L'estratègia d'indagació d'*estudi de casos* es caracteritza per mirar d'interpretar el fenomen en el context en què s'esdevé (Cronbach 1975), enfocant-se en descripcions i explicacions holístiques. És un procés en què es tracta de descriure, analitzar i interpretar una entitat en termes qualitatius, complexos i complets (Wilson 1979). Més encara, les característiques especials de l'estudi de casos ens el presenten com *particularista, descriptiu i heurístic*.

L'estudi de casos és *particularista* perquè s'enfoca a una situació, esdeveniment o fenomen particular. El cas en si mateix és important per tot el que revela sobre el fenomen i pel que representa.

És *descriptiu* perquè el producte final és una descripció rica i densa del fenomen sota estudi. Inclou tantes variables com sigui possible i retrata les seves interaccions, generalment, en un període determinat de temps.

És *heurístic* perquè il·lumina l'investigador en la comprensió del fenomen sotmès a estudi. Pot donar lloc al descobriment de nous significats, ampliar l'experiència de l'investigador o confirmar allò que ja sap.

- Caracterització dels estudis de cas

Depenent de l'orientació disciplinar o de la intenció general de la recerca, l'estudi de casos pot ser de diversos tipus (Merriam 1998).

Considerant l'orientació disciplinar, els estudis de cas poden ser *etnogràfics*, *històrics*, *psicològics* i *sociològics*. Els estudis de cas *etnogràfics* s'enfoquen, per exemple, cap a la cultura d'una universitat, un grup d'estudiants o el context d'una classe. En els estudis de cas *històrics* es fan descripcions de l'evolució d'institucions, programes i pràctiques a través del temps. Els estudis de cas *psicològics* se centren en l'individu i els estudis de cas *sociològics* estudien els constructes de la societat i la socialització en els fenòmens d'interacció comunicativa.

Tenint en compte la intenció general de l'estudi, els estudis de cas poden ser *descriptius*, *interpretatius* i *avaluatius*. En l'estudi de casos *descriptiu* s'explica detalladament el fenomen sota estudi. Sovint, en aquest tipus d'estudis es forma una base de dades per a futures comparacions i la construcció de teories. En l'estudi de cas *interpretatiu* es du a terme una descripció rica i densa, i aquestes dades descriptives s'utilitzen per desenvolupar categories conceptuais o per il·lustrar, recolzar o desafiar supòsits teòrics sostinguts amb anterioritat a la recopilació de dades. Més que descriure allò que s'ha observat, en l'estudi de casos interpretatiu es consideren totes les dades per desenvolupar una tipologia, un continu o categories que conceptualitzin diferents enfocaments de la tasca.

D'acord amb aquestes consideracions, els estudis de cas duts a terme en la present investigació han estat principalment psicològic, descriptiu i interpretatiu, ja que se centren en un individu, s'expliquen detalladament els fenòmens sota estudi i les dades s'utilitzen per il·lustrar i recolzar supòsits teòrics.

3.3 El disseny metodològic de la investigació

Després de descriure breument algunes consideracions sobre la metodologia qualitativa, a continuació es descriu i es fonamenta el disseny metodològic d'aquesta recerca.

D'acord amb la nostra hipòtesi inicial d'investigació i els objectius plantejats, la recerca s'ha estructurat en tres fases.

De manera general, en la recollida de dades s'han utilitzat també mètodes etnogràfics a través d'anàlisi de documents, entrevistes i observació participant. L'anàlisi i interpretació de les dades obtingudes a la segona fase ha estat, concretament, un enfocament fenomenològic, incidint en l'essència de les experiències –cinc entrevistes amb el nostre cas d'estudi i una entrevista prèvia amb membres d'una de les associacions on estigué vinculat. La finalitat, en aquest cas, ha estat explorar sistemàticament el sentit de tot allò esdevingut durant aquestes interaccions i la forma amb què va ocórrer.

3.3.1 Fase 1: anàlisi de documents dels mèdia

- Vam comprovar la presència mediàtica d'Enric Marco amb l'ús d'hemeroteques, i d'arxius bibliotecaris i virtuals.
- De la lectura dels documents de premsa no en vam extreure únicament notícies i textos d'opinió sobre un fet concret, -aquell fet que coneixíem inicialment: que el nostre cas d'estudi, Enric Marco, inventa el seu passat com a presoner en un camp de concentració nazi i que la mentida es fa pública l'11 de maig de 2005.
- Per contra, vam observar una presència destacada i freqüent del nostre cas d'estudi en els diaris en tot el període 2000-2005.
- De la lectura de tot allò imprès als diaris, vam verificar:
 - o La presència del cas d'estudi a d'altres mitjans (ràdios i televisions).

- El predomini de conferències pronunciades abans de la descoberta; en alguns casos, en vam obtenir detalls del lloc i el dia.
- El compromís de Marco amb entitats al llarg de la seva trajectòria pública: la CNT a finals dels anys 70, la FAPAC als anys 90 i, al llarg del període 2000-2005, l'*Amical de Mauthausen*.

Per arribar a verificar el que acabem de llistar, prèviament va caldre dur a terme una *anàlisi de contingut* de tots els documents de premsa seguint Ruiz (1996), tot realitzant una interpretació del discurs que es presenta als documents. Segons aquest autor, l'anàlisi del contingut és una tècnica per llegir i interpretar el contingut de qualsevol document, més concretament dels documents escrits. Es basa en la lectura com a instrument de recollida d'informació, i ha de fer-se de manera sistemàtica, objectiva, replicable i vàlida.

Per Ruiz (1996), des de la perspectiva qualitativa, l'anàlisi de contingut parteix d'una sèrie de premisses segons les quals qualsevol text equival a un suport en què convergeixen una sèrie de dades amb un sentit simbòlic que hom pot extreure. Aquest sentit simbòlic no sempre es manifesta i, de fet, no és únic, sinó que és o pot ser múltiple, en funció de la perspectiva i del punt de vista des del quals s'ha llegit aquell text.

DECISIONS:

Un cop exposats i fonamentats els passos que s'han dut a terme en començar la recerca, i juntament amb les verificacions que se n'han derivat, vam decidir que:

- 1) Prenem com a *corpus* els cinc diaris de més difusió a Catalunya, amb tot allò que informaven o jutjaven del nostre cas d'estudi.

- a. Aquests diaris són *El Periódico*, *La Vanguardia*, *l'Avui*, *El Punt* i *El País*.
 - b. Vam descartar la premsa estrangera, per bé que vam observar que es feia ressò del nostre cas d'estudi –sobretot l'alemanya, però també la francesa o l'anglesa. Adduïm raons d'acotació necessària davant d'un volum de textos de gruix molt considerable, però, sobretot, de focalització en l'àmbit més proper al nostre cas d'estudi, ja que els mitjans catalans se'n fan interlocutors directes; especialment durant el període 2000-2005.
- 2) Ens vam adreçar a aquells altres mitjans citats dins dels textos dels cinc diaris considerats, i on el cas d'estudi hauria participat.
- a. Vam demanar a les televisions i ràdios pertinents informació sobre les participacions del cas d'estudi dins dels seus espais.
 - b. Vam sol·licitar o bé sessions de visionat o audició (n'han acabat sent dues, totes a Televisió de Catalunya), o bé còpies dels enregistraments que considerem pertinents (a *COM-ràdio*, *RAC-1* i també a *TV3*).

3.3.2 Fase 2: contacte directe amb el cas d'estudi

Vam intentar contactar amb les entitats a què va estar vinculat Enric Marco més recentment, segons vam descobrir amb el buidatge de dades fet a la fase 1 de la recerca.

- L'Amical de Mauthausen:
 - o Vam concertar telefònicament una sessió informativa amb l'entitat, que ens va citar a la seu del carrer de Sils número 6 de Barcelona.

- La persona que ens va rebre era la presidenta de l'Amical, Rosa Toran. En exposar-li la nostra recerca i demanar-li informació sobre el cas d'estudi, Toran reaccionà amb incomoditat, admetent que no volia remoure aquesta qüestió i preferia no parlar-ne. Tampoc ens facilità cap dada sobre el cas d'estudi.
 - Llibert Tarragó, soci de l'Amical i familiar d'una víctima dels camps nazis, ens va fer una sessió explicativa sobre el funcionament de l'entitat i, a diferència de Toran, s'avingué a parlar-nos sobre el seu antic company a l'Amical. Va preferir que no enregistréssim la conversa, però en vam prendre nota i en destaquem especialment un bocí, que sembla ben bé un encàrrec: "Digues a l'Enric que ho faig tot com ell em va dir; que no es preocupi". Pel que Tarragó ens aclarí, ara és ell que fa bona part de les xerrades de l'Amical a centres educatius i casals de cultura.
 - De la sessió informativa de l'Amical –sobretot dels comentaris de Tarragó, que va semblar que havia entès que coneixíem Enric Marco personalment– deduïm que el nostre cas d'estudi és viu, i passem a considerar un pas essencial per a la recerca poder-hi contactar.
- FAPAC (Federació d'Associacions de Pares d'Alumnes de Catalunya):
- Hi vam establir un primer contacte telefònic i de seguida se'ns va redirigir cap a membres i exmembres de la federació que, segons ens asseguraren, van mantenir contacte amb Marco. Ens recomanaren que contactéssim amb ells a través dels correus electrònics..
 - A través del correu electrònic, vam mantenir una correspondència amb un membre de la Federació que, al

seu torn, contactà amb una tercera persona que havia pertangut a l'entitat i que, segons sembla, encara manté un tracte amb el nostre cas.

- o Vam obtenir per *e-mail* el telèfon del cas d'estudi.

▪ Entrevistes per ampliar el camp de treball – Enregistraments per clarificar la interacció social

Hem mantingut cinc entrevistes amb el nostre cas d'estudi.

Marco va acceptar una primera trobada sense reticències, tot i que va voler triar el lloc de l'entrevista –un dret que ha exercit cada cop que ens hem reunit-, i la va reformular, ja per telèfon, com “un primer contacte perquè coneguis el personatge”. Aquest comentari duia un advertiment velat, que se'ns va “textualitzar” en començar l'entrevista: “no, no vull que ho gravis, això. Ja hi haurà temps”.

Les quatre primeres entrevistes van tenir lloc en cafeteries, però dins d'un ambient acollidor i prou silenciós que va garantir la comoditat de l'entrevistat.

L'última entrevista va tenir lloc al domicili particular de l'entrevistat, per petició seva, i en vam enregistrar l'àudio amb el seu consentiment. Val a dir que va demanar conèixer les preguntes amb anterioritat a la trobada final.

En l'entremig, Enric Marco ens va proporcionar materials i ens va aportar informacions que van eixamplar el nostre camp de visió i van ampliar, de totes totes, les eines d'anàlisi. Entre els materials facilitats, hi ha correspondència personal, transcripcions de les seves intervencions elaborades, pretesament, per algun dels assistents, cintes de vídeo que documenten la seva labor de conferenciant a centres

educatius, i cassetts amb entrevistes i reportatges seus –materials, tots, que nosaltres considerem com l'*Arxiu Marco*.

▪ Transcripcions de documents sonors

L'enregistrament de la darrera conversa amb Enric Marco fa possible que n'oferim una transcripció en els annexos de la nostra investigació. El sistema de transcripció que hem emprat per a l'entrevista amb Marco és el mateix que hem utilitzat per a tots els documents d'àudio o vídeo que formen part del *corpus* d'anàlisi: la transcripció ortogràfica. Seguint algunes indicacions de Payrató (1994), hem tingut en compte les consideracions següents:

1) Parlants, escenari i escena:

- a. Identificació dels parlants.
- b. Assignació d'un títol al document i especificació del lloc on es produeix la interacció.
- c. Data d'enregistrament del document.
- d. Breu descripció de l'escena.
- e. Torn de paraula: M (Marco); P (Periodista); D (Doctorand); T (Trucada); etc.

2) Seqüències comunicatives verbals:

Transcripció ortogràfica convencional, en línies numerades al marge esquerre; amb l'ús de majúscules i de signes de puntuació.

3) Unitats:

Les paraules truncades s'indiquen amb el signe (-)

4) Aspectes prosòdics:

Èmfasi: text en **negreta**

5) Pausas i encavalcaments:

Pausa de més de dos segons: durada en segons (nombre de segons).

6) Aspectes vocals:

a. Sons paralingüístics:

i. D'assentiment i/o dubte: mm/ ehm

ii. Interjeccions: ah/ eh/ oh

b. Riure simultani o no simultani amb elements verbals:
(rialles)

7) Regulacions, comentaris i fragments conflictius:

a. Elements no normatius: Pel que fa a la morfosintaxi i al lèxic, es manté el màxim la llengua de l'orador. Quant a les variants morfosintàctiques, es posa entre parèntesis la forma normativa –o la forma no normativa, quan hi ha morfemes afegits–, en aquells casos en què pensem que la comprensió del discurs pot ser difícil.

b. Descripció d'alguns moviments dels actors que conformen el document: (text entre parèntesis)

c. Comentaris sobre les interrupcions en la transcripció: (text entre parèntesis)

d. Fragments intel·ligibles: XXX

- Dos tipus de discursos

Després de les converses amb Marco i afegint al nostre *corpus* primari de la fase 1 els nous documents que ens facilità Enric Marco, ja sigui directament o bé a través d'indicacions perquè hi accedim amb facilitat, ens adonem que comptem amb 243 documents en el *corpus*. Comencem a entreveure'n una divisió clara:

- Discursos que són marcadament la difusió d'una identitat (discursos mediatitzats).
- Discursos que són la construcció d'una identitat (gairebé monologats, construïts per Enric Marco).

3.3.3 Fase 3: acotació d'objectius i jerarquització del *corpus*

S'imposava una tria:

- Analitzarem la construcció d'una identitat, d'un personatge convincent per part de Marco?

O

- Analitzarem la projecció d'una identitat per part dels mitjans de comunicació?

Triarem analitzar la construcció d'una identitat, d'un personatge convincent per part del mateix Marco; sabedors, però, que ell compta amb l'ajuda d'un interlocutor –els mitjans– que contínuament amplien, matisen, reforcen, amaguen o ensorren la totalitat o algunes parts del personatge que ell va creant.

- Jerarquitzaçió del corpus:

El mètode que hem seguit per gestionar tot el material d'anàlisi acumulat –els 243 documents apuntats amunt- passa per aplicar-hi una jerarquia. Aquesta decisió possibilita, d'una banda, no eliminar la referència a cap document en concret i, de l'altra, poder seleccionar, des del criteri de si constitueixen mostres de creació o de mediatització d'una identitat, aquells documents que han de ser transcrits/reproduïts íntegrament ja que es basen, gairebé exclusivament, en discursos d'Enric Marco.

Aquest mètode per enfrontar-nos als nostres documents queda materialitzat en els tres volums d'annexos:

- *Annex 1:* hi referenciem tots 243 documents a través d'uns criteris que n'aporten els detalls més rellevants al lector sobre tot allò que generen, però també que donen suport, matisen o entorpeixen el procés de creació d'un personatge convincent per part del nostre cas d'estudi. Els criteris de caracterització per a cada document són els següents:
 - DOC.
 - Número assignat a cada document. Hi afegim un asterisc (ex.: 1*) quan aquest document apareix també reproduït/transcrit en l'*Annex 2* o en l'*Annex 3*.
 - DATA DE DIVULGACIÓ
 - TÍTOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ
 - CANAL
 - Ràdio, premsa, vídeo, etc.

- MITJÀ

- *Catalunya ràdio, El Punt, “Arxiu Marco”, etc.*

- DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT

- Ex: “Compendi d’assajos i testimoniatges sobre el nazisme. Suposa la primera vegada que Marco teixeix públicament el relat de la seva deportació”.

- DADES BIOGRÀFIQUES

- Ex: “Enric Marco ha estat revolucionari, Secretari General de la CNT a Catalunya, i més tard a Espanya, però per sobre de tot un supervivent del feixisme”.

Ens interessa en aquest cas, sobretot, la manera com es mediatitza la biografia del nostre cas.

- *Annex 2*: ofereix íntegrament reproduïts/transcrits els 31 documents en què el cas d’estudi construeix la seva identitat prèviament a la descoberta de la mentida.

- Així, obtenim:

- 14 documents sonors.
 - Minutatge total: 6 hores i 12 minuts.
 - Total de paraules en les transcripcions: 65.178.
 - 17 documents escrits.
 - Total de paraules: 19.169.

- *Annex 3*: ofereix íntegrament reproduïts/transcrits els 24 documents en què el nostre cas d'estudi construeix la seva identitat posteriorment a la descoberta de la mentida.
 - o Així, obtenim:
 - 6 documents sonors.
 - Minutatge total: 3 hores i 25 minuts.
 - Total de paraules en les transcripcions: 35.061.
 - 18 documents escrits.
 - Total de paraules: 17.658.

- Entre l'*Annex 2* i l'*Annex 3*, doncs, oferim un total de 55 documents, dels quals 20 són transcripcions de documents sonors, (9 hores i 37 minuts en total, i 100.239 paraules), i 35 són documents escrits, (36.827 paraules).

- Tant en l'*Annex 2* com en l'*Annex 3* oferim una capçalera per a cada document: la data, el títol o espai de la divulgació, el canal, el mitjà, els símbols emprats i una descripció del contingut.

Seguidament oferim una mostra de la capçalera que apliquem als 55 documents oferts a l'*Annex 2* i l'*Annex 3*.

<i>Document núm. 0*</i>	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
Canal:	Mitjà:
Descripció del contingut:	
Símbols emprats:	

4 ENRIC MARCO: UNA BIOGRAFIA MEDIATITZADA

Per a presentar algú a un auditori és ritual de dir que no necessita ésser presentat. Per la seva banda l'oient sol preguntar-se, d'una manera més o menys formulada, que qui presenta el presentador.

(Riba 1991: 22)

En aquest capítol elaborem una biografia d'Enric Marco tenint en compte tot allò que els mèdia n'han difòs; és a dir, no perseguim establir què és cert i què no ho és en el conjunt de dades recollides per a la investigació. Més aviat, volem presentar les tècniques i formats que han triat els mitjans per parlar de Marco, així com aquells elements de la seva persona que han volgut subratllar en un determinat moment. Pretenem, doncs, revisar tot allò que el destinatari ha rebut d'Enric Marco posant el focus en els agents que li ho han acostat. Ens disposem, doncs, parafrasejant Carles Riba, a “presentar el presentador”.

En primer lloc, però, oferim el buidatge dels moments més destacats de la biografia d'Enric Marco. Els presentem de manera cronològica i, atès que són llocs comuns en totes les fonts analitzades, no n'especifiquem la procedència. L'objectiu és, simplement, que el lector pugui copsar aquelles dades més significatives de manera endreçada.

Seguidament, aportem una bateria d'exemples de les paraules amb què els mèdia han articulats el discurs entorn d'Enric Marco. Aquest llistat serveix per palesar la gran varietat de trets de Marco que poden ser subratllats i considerats pertinents per part dels mèdia.

A continuació, centrem el focus d'atenció en les dues publicacions que presenten Enric Marco com a supervivent dels camps nazis i n'apuntem les singularitats presents en cada cas. Paral·lelament, ens referim a la presència de Marco als mitjans en el període 2000-2005 en qualitat de supervivent dels camps, membre de l'Amical de Mauthausen i divulgador.

Finalment, analitzem el tipus de discurs amb què els mitjans presenten Enric Marco un cop descoberta la seva mentida.

4.1 Una vida registrada: dades biogràfiques del personatge

4.1.1 Infantesa i Guerra Civil

Enric Marco neix el 14 d'abril de 1921, a Barcelona. Treballa de mecànic fins a l'estiu de 1936.

Just quan esclata la Guerra Civil pertany al Sindicat de la Metal·lúrgia i a les Joventuts llibertàries del barri de la Trinitat.

Participa en el desembarcament de Mallorca, integrat a la Centúria Roja i Negra. En aquell moment té 14 anys.

Rep lliçons d'anarquisme de Celso de Miguel.

El govern republicà ordena la militarització general, anul·la les centúries anarquistes i les obliga a enquadrar-se en les divisions de l'Exèrcit Popular. Marco, però, marxa cap a casa; no vol ser un soldat més de la 28a Divisió on s'enquadra la Centúria Roja i Negra.

Al cap d'uns mesos fa cas de les crides del govern i torna a presentar-se voluntari, tot i no tenir-ne l'edat. Com que no vol ser soldat, s'apunta a l'escola militar i en surt com a sergent.

El destinen a la 26a Divisió, l'antiga Columna Durruti.

El novembre de 1938 lluita al front del Segre.

Roman a la Plana major de la 121 Brigada Mixta fins poc després de la Batalla de l'Ebre; exactament, fins poc després del Pacte de Munic, moment en què els joves reben ordres de reintegrar-se a les ciutats per organitzar-se clandestinament.

Tan bon punt les tropes franquistes entren a Barcelona, col·labora en l'organització de la Unió de Joventuts Antifascistes, el nucli principal de la qual eren joves llibertaris, però on també tenen cabuda militants d'altres tendències.

4.1.2 Exili, detenció i internament

L'any 1942, subornant un treballador del port, embarca en un vaixell de mercaderies cap a Marsella.

Ja havia contactat amb militants de l'Organització a l'exili des de Barcelona, però els fascistes francesos el detenen de seguida. Després d'interrogatoris que es perllonguen vuit dies, és entregat a la Gestapo alemanya, que el manté durant un temps a la seva seu de Marsella.

D'allà passa a la fortalesa alemanya de Metz.

I després a Kiel, on és internat al camp de treballs forçats de les drassanes.

Allà troba la complicitat d'altres presoners amb qui, en contacte amb els civils alemanys que treballaven a les drassanes des de sempre, comença a establir un sistema d'informació clandestí.

És a Kiel on s'assabenta que els franquistes han cedit als nazis un grup de falangistes i requetès, que es deixen internar en camps i presons per actuar de confidents. Dos d'aquests espanyols l'acusen de ser un dels animadors de l'organització de la resistència del seu propi camp de treball; Jaume Poch, un català requetè de Ponts, i José Rebollo, falangista de Valladolid.

La Gestapo el deté al seu propi camp i se l'endú a la caserna de Kiel, lluny de les drassanes. El retindran dotze dies i l'interrogaran i apallissaran repetidament.

És internat al penal de Kiel durant nou mesos, hi fa treballs forçats en règim d'incomunicació.

És jutjat al Tribunal d'Hamburg i sentenciat a treballs forçats per conspiració contra el III Reich.

Comença a complir la pena endreçant llibres a la biblioteca de la Universitat de Kiel.

Posteriorment és enviat a l'Stalag de Stetin, un lloc de transició.

Finalment, és enviat a Flössenburg, on treballa a la pedrera durant tres mesos per passar a integrar, més tard, el grup intern del camp que es dedica a reparar fusellatges d'avions.

4.1.3 Alliberament i retorn a Catalunya

El 22 d'abril de 1945 les forces del tercer cos militar de l'exèrcit nord-americà alliberen Flössenburg.

Retorn a Kiel

Torna a visitar les drassanes de Kiel on havia treballat com a presoner de guerra.

Els intensos bombardejos aliats han deixat Alemanya tan delmada que qualsevol ajuda és benvinguda i li donen feina de mecànic.

Hi treballa prop d'un any fins que es decideix a tornar al seu país.

Retorn a Catalunya

Entra al Principat a mitjan 1946, amb un permís per a trenta dies que no li renovaran, però que ell falsificarà.

Busca i troba feina de mecànic, professió que exercirà fins als setanta-dos anys.

Durant tots els anys de postguerra sempre estarà vinculat al sindicat clandestí de la metal·lúrgia.

4.1.4 Activisme i reconeixement

Tan bon punt mor Franco, s'implica directament en la resurrecció de la CNT, que dirigeix entre el 1978 i el 1979 com a secretari nacional a Catalunya.

Des que té 65 anys i fins als 80, ocupa la vicepresidència de la Federació d'Associacions de Pares d'Alumnes de Catalunya (FAPAC).

A partir de l'any 2000 col·labora amb l'Amical de Mauthausen, de primer com a secretari i responsable de relacions internacionals, i després com a president.

Dedica els matins a fer gestions o xerrades per a les escoles.

Un cop l'any se'n va fins a Baviera, Alemanya, a parlar de l'Holocaust als alumnes dels instituts d'aquell *land*.

Creu de Sant Jordi

La Generalitat de Catalunya li concedeix la Creu de Sant Jordi el 12 de novembre de 2001, en reconeixement a tota una trajectòria vital de lluita antifranquista i sindicalista, i sempre vinculada al món educatiu.

4.1.5 Descoberta de la mentida

Benito Bermejo, llicenciat en història per la Universitat de Salamanca i estudiós de la deportació espanyola, descobreix que Enric Marco viatja a Alemanya amb un comboi de treballadors voluntaris un cop establert el pacte entre Franco i Hitler.

Arran d'aquesta primera descoberta, Bermejo segueix investigant i demostra que Marco no ha estat presoner a Flössenburg.

El dia 11 de maig de 2005 la mentida d'Enric Marco es fa pública.

Marco retorna voluntàriament la Creu de Sant Jordi.

Assegura haver estat pres al penal de Kiel i haver patit tortures i apallissaments per part dels nazis, tot i admetre no haver estat pres a Flössenburg.

4.2 I tanmateix, de qui se'ns parla? Enric Marco i els mèdia

Qui és Enric Marco? La suma de tot allò que hem llistat amunt? O només aquells elements que, en un moment determinat, el presentador, el periodista, vol fer prevaldre en l'auditori i sap com fer-ho?

Si fem un cop d'ull als 243 documents analitzats en la nostra investigació, podem oferir, per exemple, que Marco, per al periodista:

[...] és per sobre de tot un supervivent del feixisme. (Doc. 3*)

O bé que desenvolupa una labor divulgativa que arriba a tants racons, que un determinat col·lectiu d'entre els oients possiblement li reconeixerà la veu i en recordarà, encara, el missatge:

Fa conferències desinteressadament pels instituts [...] quan sentim la seva veu, potser hi haurà algun estudiant que l'identifiqui com aquell senyor que els va explicar, com la història no s'hauria de tornar a repetir. (Doc. 4*)

Que el seu cas és especialment singular i desolador:

[...] era l'únic català del camp, l'únic 'apàtrida' que ningú no reclamava. (Doc. 20)

Que fa peces periodístiques que colpeixen:

[...] és autor d'un dels articles que més m'han colpit en els darrers vint anys. (Doc. 23)

Que té una gran consciència política i social, i participa activament a les cambres de govern:

[...] lanzó un '¡Viva la República!' mientras resonaban los aplausos a los exiliados en el Parlament (Doc. 25)

Es el único superviviente que habló ayer en el acto del Congreso (Doc. 71)

Que no només és un testimoni, sinó també un estudiós:

És historiador català. (Doc. 83)

Que va ser sotmès als registres nazis d'internament de Flössenburg:

És el deportat número 6448. (Doc. 79)

Que ha inflingit un engany a tota la societat durant molt de temps:

Ha engañado a todos durante casi 30 años. (Doc. 105)

Que ell mateix explica el perquè de la seva mentida:

30 anys ha estat sostenint aquesta mentida, ha dit ell, justificada 'per poder donar veu als que no tenien veu'. (Doc. 109)

Que és objecte d'estudi en el camp de la psiquiatria:

Els psiquiatres defineixen Enric Marco com un mitòman narcisista que va acabar creient ser el seu personatge, però descarten que enganyés a consciència. (Doc. 124)

Que aportava explicacions certes, però ell no les havia viscudes:

[...] no va estar en cap camp d'extermini i explicava històries reals, però que no havia viscut en primera persona. (Doc. 185)

Que s'atorga una legitimitat que no té per fer comparacions il·lícites al Congrés dels Diputats:

Las palabras del impostor Enric Marco en el Congreso de los Diputados, comparando con total descaro los campos de concentración nazis a los campos de refugiados palestinos. (Doc. 203)

Que ha perjudicat l'associació de víctimes que representava:

Sigui com sigui, el cas de Marco ha fet mal a l'Amical i personalment als seus socis. (Doc. 200)

Que ha ajudat l'associació de víctimes que representava:

Ell ha reforçat l'Amical, li ha donat vida, l'ha afavorit clarament. Gràcies a a en Marco ara es coneix una mica més la deportació, ha ajudat molt en la recuperació de la memòria històrica.

Que es va lucrar durant vint anys impartint conferències falses:

Feia vint anys que es guanyava la vida impartint conferències als col·legis, casals d'avis i centres de tota mena, explicant amb tots els detalls i anècdotes la seva reclusió en un camp de concentració nazi i finalment va resultar que no n'havia trepitjat mai cap. (Doc. 236)

Que accepta la participació en un documental per tornar als indrets d'Alemanya on va patir el captiveri nazi o se'l va inventar, per tal de rehabilitar-se:

Ara, Enric Marco torna a fer un pas endavant, aquesta vegada per rehabilitar-se públicament. Divendres s'estrena el documental *Ich bin Enric Marco*. (Doc. 242*)

Pot argumentar-se que, en cada exemple exposat fins ara, el periodista ha primat aquella dada que, fixada en el moment en què produeix el seu discurs, li resultava prioritària; que era aquella informació que calia encapsular, específicament, dins del text que construïa, —i que això no

necessàriament significa amagar, ignorar o oblidar altres dades d'entre les que hem llistat en començar.

I tanmateix, hi ha exemples que resulten contradictoris i que, essent l'un molt posterior en el temps a l'altre, demanen que s'exigeixi al periodista que contrasti la dada abans de formular-la en el seu text.

Recuperem tots dos exemples:

(1)

Fa conferències desinteressadament pels instituts [...] quan sentim la seva veu, potser hi haurà algun estudiant que l'identifiqui com aquell senyor que els va explicar, com la història no s'hauria de tornar a repetir. (Doc. 4*)

(2)

Feia vint anys que es guanyava la vida impartint conferències als col·legis, casals d'avis i centres de tota mena, explicant amb tots els detalls i anècdotes la seva reclusió en un camp de concentració nazi i finalment va resultar que no n'havia trepitjat mai cap. (Doc. 236)

Mentre que a (1) s'afirma que Marco fa les seves conferències desinteressadament, a (2) s'assegura que aquesta era la seva manera de guanyar-se la vida.

Ja hem advertit en encetar el capítol que no perseguim destriar la veritat de la mentida, sinó analitzar la selecció i gestió de dades sobre Marco per part dels mèdia, i la manera com aquests acaben sent un agent destacable per a la construcció de la seva biografia, del seu personatge.

Volem palesar, en aquest cas concret, que dues informacions contradictòries conviuen, coexisteixen, perquè, en formular-les, el periodista *creu* que són adequades, que enllacen perfectament amb la persona amb qui es relacionen; és a dir, no hi ha contrast: el que obtenim és *la validació de la part pel tot*, l'acceptació d'una dada perquè resulta versemblant amb el tipus d'identitat que s'ha generat o s'està construint; amb el conjunt.

Pel que fa a (1), l'adverbi “desinteressadament” lliga perfectament amb la identitat que s'està descrivint a l'oient: algú que s'ha donat als altres sense aturador, tant en temps de guerra i captiveri, com en època d'activisme social i de divulgació. Quant a (2), afirmar que un mentider es guanya la vida amb la seva mentida sembla coherent amb el dibuix d'un personatge que ha comès un frau, i de qui s'aporten dades.

En els propers paràgrafs incidim en la tensió entre, d'una banda, el contrast i la verificació de dades, i, de l'altra, aquesta *validació de la part pel tot* que fa el periodista al servei de la *construcció de versemblança*, en relació amb l'objecte del seu discurs, i dirigida a la seva audiència. Ho fem analitzant *Los cerdos del comandante* (1978) i *Memòria de l'infern* (2002), els dos llibres que recullen el pas d'Enric Marco per un camp de concentració.

4.2.1 Dos llibres recullen l'experiència de Marco als camps

- *Los cerdos del comandante*

Publicat l'any 1978 per Eduardo Pons Prades, historiador, i Mariano Constante, supervivent de Mauthausen, és el document més antic on podem situar la mentida d'Enric Marco.

El volum aporta dades sobre els camps de concentració d'Alemanya, Àustria, l'antiga Txecoslovàquia, França i Polònia, així com el testimoniatge d'alguns supervivents. En total, el llibre reuneix vint testimonis situats, cadascun, a un camp diferent. N'aportem la xifra total per destacar un fet singular: el lector, ja des de les primeres pàgines del volum, rep una frase d'Enric Marco, extreta de les pàgines on relata el seu testimoni. És a dir, els editors del llibre, d'entre els vint testimonis que inclou l'estudi, juntament amb ressenyes sobre altres presoners ja morts de qui han pogut recuperar alguns textos o paraules, finalment trien, específicament, un bocí del relat d'Enric Marco per encapçalar el llibre. De fet, el lector troba la frase de Marco juntament amb altres tres pensaments d'estudiosos de l'època, o bé d'escriptors representatius:

“...ese reto a la humanidad que es el terror político fascista, terror con el que se pretende matar al Hombre o, lo que es igual, negarle la palabra y la idea, obstruir su libertad, arrebatarle el movimiento, el trabajo, la vida”.

Antonio de la Granda

“Una de las mayores maldiciones que pesan sobre la especie humana es su prodigiosa capacidad de olvido.”

Jean Brüller, *Vercors*

“Yo me decía: mientras haya gaviotas sobre el mar y niños que juegan no todo está perdido.”

Enrique Marco Batlle

“He aquí lo que ha estado a punto de dominar el mundo; pero los pueblos han tenido la última palabra.

Sin embargo, que nadie cante victoria a destiempo.

Porque el vientre de donde surgió la bestia inmundada, todavía es fecundo.”

Bertolt Brecht (6)

Pel que fa al propi testimoni d'Enric Marco inclòs al llibre, volem destacar un canvi substancial en la cronologia habitual que hem trobat repetida en tots els documents analitzats. En aquest cas, Marco diu haver estat a Flössenburg prèviament al captiveri que patí al penal de Kiel. Per tant, tal com s'inclou al llibre, l'alliberament final amb l'arribada de l'exèrcit americà no té lloc en un camp de concentració, sinó en un penal.

Aquesta particularitat pren plena importància, no tant per si mateixa, —no és la nostra intenció desllorigar què va dur Marco a situar els esdeveniments en aquest ordre—, sinó per la manera com els periodistes mai no van tenir en compte aquesta publicació com a font, a l'hora d'articular un discurs que endrecés la història del convidat, —o del personatge del seu reportatge—, en tant que era víctima del nazisme. I si ho van fer, mai no van demanar a Marco cap mena d'explicació sobre la incongruència d'haver exposat una determinada línia de temps en el seu testimoni i explicar-ne, anys després, una de substancialment diferent.

Pels mitjans, el producte a articular, en tot cas, és un discurs sobre/amb un supervivent dels camps de concentració nazis; vet aquí el *conjunt*, heus ací l'objectiu que provoca que totes *les parts* components siguin necessàriament versemblants i, per tant, sigui del tot innecessari contrastar-les. Pels mitjans, doncs, els detalls que no lliguen queden neutralitzats davant la identitat que estan difonent, davant el

personatge que estan co-construint, i que els garanteix un públic fidel al producte resultant.

Així, i tal com hem pogut comprovar, els periodistes, a l'hora de glossar la figura d'Enric Marco o de donar-li pas, es limiten a reproduir una documentació que, sovint, es basa en discursos recents de Marco a altres mitjans o en transcripcions de les seves xerrades més immediates que ell mateix els facilita.

Pel que fa a la pròpia estructura de l'apartat que el llibre dedica a Marco, és un testimoni en el sentit més estricte: els autors del volum no hi intervenen; ni en forma de narradors omniscients que van comentant alguns bocins del testimoni de Marco, ni tampoc parafrasejant o explicant algun fragment que hagin preferit no reproduir literalment. Ben al contrari, allò que el lector rep és el discurs directe de Marco; un "jo" constant acompanyat de tota la retòrica i les estratègies que configuraran les seves xerrades i el seu discurs en el període 2000-2005.

- *Memòria de l'infern*

Publicat l'any 2002 pel periodista David Bassa —i amb fotografies de Jordi Ribó—, constitueix un canvi substancial respecte a *Los cerdos del comandante* en dues direccions:

- (1) La línia cronològica que marca el temps de Marco a Alemanya pren l'ordre habitual de les seves conferències:

Barcelona – Marsella – Kiel – Flössenburg.

Això implica que David Bassa no contrasta el relat que rep de Marco amb el que aquest va formular l'any 1978, —o que, si ho fa, decideix que una incongruència no alterarà pas un bon relat.

(2) El producte que el lector rep ja no és el discurs d'Enric Marco transcrit, sinó un relat amb un narrador omniscient, Bassa, que va donant forma a totes les vivències de Marco. En aquest sentit, i havent analitzat detingudament les xerrades, entrevistes i reportatges on Enric Marco desplega el seu discurs, detectem dues tendències en el relat de Bassa que s'alternen contínuament i que detallem tot aplicant a la nostra explicació aquelles marques que, seguidament, aplicarem a alguns exemples que ens semblen aclaridors. Així, hem detectat:

- a. *Seqüències que Bassa hauria sentit explicar a Marco en la trobada que van mantenir i que ell reproduïx amb el mateix detallisme, sovint amb les mateixes paraules, perquè entén que creen complicitat amb el lector, una complicitat que, al seu torn, pensem que Bassa mateix hauria experimentat des de bon començament.*
- b. Seqüències que palesen la imaginació d'algú commogut pel discurs de Marco, més que no pas la marca del periodista que es limita a difondre un testimoni dins la cotilla del gènere narratiu. Així, trobem alguns fragments que, després de conèixer amb profunditat el discurs de Marco, podem afirmar que no haurien estat explicats per ell fil per randa. Més aviat, responen a un fenomen ben destacable: el periodista s'empelta del ritme i de la imatgeria de Marco. I en aquest cas, Bassa no només afegeix l'un i l'altra al seu text fins a determinar-ne el to, sinó que n'augmenta els colors, n'intensifica la contundència, afegint fins i tot diàlegs complets entre Marco i altres veus, convocades, dels seus dies de captiveri nazi.

[Marco envia cartes, des del penal de Kiel, a la fiscalia i als jutjats]

[...] una agulla de cosir li feia de llapis, la sang d'una ferida li feia de tinta i el paper higiènic d'esborrany. (309)

[Biblioteca de la universitat de Kiel]

No podia trepitjar les voreres, havia d'anar per la calçada dels cotxes i sense mirar la gent. El tractaven com un animal. Els vianants el miraven amb menyspreu i fins i tot n'hi havia que l'insultaven. (310)

[Marco i la Gestapo]

-Achtung! -li cridà un dels agents abans de sermonejar-lo amb tanta vehemència i ràbia que l'Enric amb prou feines entengué el sentit de les frases. Només compregué la paraula nachlässigkeit, repetida una i altra vegada. -Nachlässigkeit! Nachlässigkeit... du sabotieren! Du... und wievielte mehr? Ein! Wievielte mehr? -cridava i colpejava la porta i les parets com si estigués boig. (313)

[...]

Es trobava sol, en una habitació fosca, grisosa i humida, molt humida. (314)

[Del penal de Kiel als tribunals militars d'Hamburg]

Al cap dels nou mesos, els cel·ladors el tragueren per dur-lo dalt d'un furgó, l'Enric patí un xoc: havia oblidat els verds dels arbres i les muntanyes, els blaus del cel i el mar, els tarongers del capvespre... El seu esperit ressuscità.

Però el destí semblava capriciós i el camió on pujà emmanillat es dirigí als tribunals militars d'Hamburg. (315)

[Tren cap a Flössenburg]

Feia fred, molt fred.

Tremolós i encostipat se sentia sol, molt sol. Estava envoltat de desenes de presoners que, com ell, esperaven un tren. Però en realitat estava sol.

Topà amb dos o tres presoners, cara a cara, respiració amb respiració, pell amb pell... Estaven amuntegats com animals. (316)

[25 txecs penjats a Flössenburg]

Aquell matí veié la mort més a prop que el dia en què contemplà, juntament amb tots els presos del camp, com penjaven els vint-i-cinc txecs que havien provat de fugir.

Però arribà el migdia, la tarda, el vespre i finalment la nit. I amb ella *els somnis, l'evasió* que alliberava l'ànima ni que fos per unes hores. (321)

4.2.2 Enric Marco als mèdia com a supervivent i divulgador

Coincidint amb la seva vinculació a l'Amical de Mauthausen, Enric Marco intervé amb freqüència als mitjans de comunicació entre els anys 2000 i 2005.

Així, visita els estudis de *Televisió de Catalunya*, *Catalunya ràdio*, *COM-Ràdio* o *RAC-1* per concedir entrevistes o gravar-hi reportatges.

Igualment, l'equip del canal temàtic *Canal de Historia* hi contacta per enregistrar un breu documental, sobre la seva trajectòria, dins de la sèrie “*saber más*”. De la mateixa manera, visitarà la redacció dels principals diaris catalans per ser-hi entrevistat, així com els estudis de força ràdios locals, prop del pobles on ha d'oferir una xerrada, per comentar-ne el contingut; en definitiva, Marco explica totes les seves vivències, que sovint enceta amb l'època del seu naixement i finalitza abraçant, també, l'activisme sindical i la implicació en l'àmbit de l'educació.

En aquesta època, la relació entre Marco i els mitjans és d'embadaliment per part d'aquest últims; sempre commoguts davant el testimoni del convidat, i sovint compromesos a mantenir-se en un discret segon pla. El periodista assumeix que Marco du el tempo del seu relat, i que difícilment podrà aturar o matisar-ne la cadència amb les seves preguntes. De fet, el propi Marco de vegades suggereix al periodista la idoneïtat d'un tema, la pertinència d'una determinada qüestió. Oferim alguns dels casos que palesen la relació Marco-mèdia tot seguit:

[Document núm. 17*]

El periodista enceta l'entrevista amb una pregunta molt concreta: “¿Número de deportat?”. A poc a poc, però, la indagació de detalls no serà tant una tria de l'entrevistador, sinó l'elecció de l'entrevistat. Així, una qüestió com “Literalment la seva vida està escrita amb sang. I la va seguir escrivint al camp de Flossenbürg”, és prou general perquè Marco pugui decidir com enfoca la seva resposta, quins eixos vertebraran el relat i de quina manera els presentarà.

Cal destacar, però, sobretot, una afirmació del periodista que, de totes totes, podria haver fet Marco, perquè forma part dels llocs comuns a què recorre en les seves intervencions. Així, l'entrevistador assegura:

“Vostè va sobreviure perquè sabia per què hi era”. I Marco no dubta a recrear-s’hi: “És clar. Aquesta és la raó [...] Era jove, i això em permetia evadir-me de la realitat. [...] Després hi ha la meva capacitat de resistència. Per mi la lluita continuava i la situació no era més que una batalla perduda. [...] Tenia tanta força de voluntat i creia tant en mi...”.

[Document núm. 30*]

El document deixa entreveure àmpliament una gran complicitat entre periodista i entrevistat, fent seves les primeres paraules d’aquest segon tot sovint; subratllant-les, destacant-ne el valor, o reivindicant la seva pertinència en la societat actual. Aquest joc es produeix essencialment tres vegades en relació, respectivament, amb: “lluitàvem per la llibertat”; “girar la pàgina, sí, girar la pàgina de la història, però que primer s’hagi ben escrit i documentat”; i “il·lusió”. Així, obtenim, per exemple:

P: Gràcies a tots els oients. Per la llibertat i per la vida, com diu el senyor Marco, demà tornarem a ser aquí amb tots vostès, a partir de les onze. Fins llavors. (l. 317-319)

[Document núm. 37*]

Marco aconsegueix elaborar un discurs llarg i amb poques intervencions dels periodistes ja des de bon començament. Ell mateix es proporciona punts de partida per desenvolupar seqüències textuais (“mira, no sé si te n’has donat compte, que vaig néixer un catorze d’abril, com si fos una premonició”). Així doncs, s’avança a les observacions dels periodistes; ell mateix els les formula —i ell mateix n’estira el fil en una determinada direcció— o bé les evita, per tal que no l’interrompin i no es vegi escapçat el sentit que vol donar a un bloc de discurs, la manera com està decidit a reblar un punt concret, (“Perdona.

I vull dir una cosa que per mi és molt important, encara que sembli que s'escapa una miqueta d'això”).

Davant d'aquesta gestió que fa Marco de tot l'espai comunicatiu, el periodista pren el paper d'oient; l'entrevistador és una part més de l'audiència, que aprèn, es commou i, en tot cas, únicament sura per remarcar que el seu convidat té moltes coses a explicar; que el limitat espai d'un programa de ràdio no pot fer justícia a l'agitada biografia del convidat (“Sabia jo que avui aquesta hora del ‘Ràdio oberta’ se’ns faria curta”).

[Document núm. 39*]

Aquest paper del periodista que queda neutralitzat pel discurs d'Enric Marco i es limita a gaudir i aprendre, aquesta predisposició a abandonar l'escaleta prevista pel programa o les preguntes preparades per a l'entrevista —i que acaba implicant una entrega total cap al ritme i les imatges que Marco crea— té el seu punt àlgid quan el periodista demana a l'entrevistat que l'ajudi a ser millor persona. Vegem-ho:

P: Escolti, què he de fer per ser millor?

M: Ser humans; estimar la llibertat amb aquella golafreria que la vaig estimar jo; amb la golafreria que l'estimo més, que la segueixo estimant ara, i que estic decidit a transmetre a qui sigui, perquè no hi ha res com viure el miracle de la vida. És quelcom que no ens poden, de cap de les formes, ens poden maltractar aquesta gent que encara estan per la mort, que encara segueixen conreant la mort, que encara d'una manera o altra volen mantenir estructures. (l. 770-777)

4.2.3 La descoberta de la mentida: qui és ara, Enric Marco?

- INFORMACIÓ I OPINIÓ

Hi ha dues maneres de respondre l'interrogant de qui és ara Enric Marco. Si més no, els mitjans desencallen l'atzucac per dues vies aparentment ben diferenciades: o bé s'emparen en el gènere d'opinió i, per tant, articulen un judici sobre Marco i la seva mentida, o bé s'acullen al motlle informatiu i, en conseqüència, endrecen unes dades objectives perquè el destinatari les conegui —començant per gestionar la mateixa confessió que Marco els fa arribar en dos comunicats, (100* i 102*).

Val a dir que, si tenim en compte tots els documents analitzats per a la recerca, el gènere d'opinió és clarament predominant. Així, el “cas Marco”, tal com s'etiqueta en nombrosos documents, és valorat pels principals tertulians i periodistes d'opinió de l'àmbit català.

En el gros del discurs subjectiu generat pels mitjans s'apleguen les veus, entre d'altres, de Josep Mª Terricabras, Ferran Monegal, Josep Pernau, Joan Barril, Sebastià Alzamora, Josep Cuní, Pilar Rahola, Xavier Bru de Sala, Mario Vargas Llosa, Josep Mª Fonalleras, Sergi Pàmies i Enrique Vila-Matas.

Pel que fa a la segona via de resposta que apuntàvem, la informativa, detectem en els documents que, sovint, també ve, en major o menor mesura, empeltada d'opinió.

Sabem que els periodistes fan de mitjancers entre la realitat i l'espectador. El professor Llorenç Gomis (1989) afirmava que són “mediadors cognitius de la realitat” (37). I, per fer aquesta realitat comprensible, es veuen obligats a reforçar coneixements. Sovint, però, remarcant uns elements o uns altres, el destinatari pot descodificar un tipus d'imatge o un altre.

Sabedors d'aquest fenomen, els professionals de la comunicació poden enfocar, volgutament, la notícia que construeixen en una determinada direcció afí a la seva manera de veure els fets per, de retruc, generar una determinada descodificació per part del receptor que respongui als seus interessos.

Per tal de mostrar, de manera sintètica, la manera com el periodista acaba surant en el cas Marco, també quan construeix informació, aportem un breu comentari d'aquella primera notícia que cadascuna de les capçaleres considerades en el nostre estudi publica sobre la mentida d'Enric Marco. Presentem, per a cada cas, el titular de la notícia i els aspectes destacables del cos de l'article, alhora que destaquem en negreta aquells elements que valorarem tot seguit:

[Document núm. 103]

Mitjà: *Avui*.

Titular: “Enric Marco **confessa** no haver estat mai al camp de concentració nazi de Flössenburg”.

Sobre el cos de l'article:

- Es diu de Marco que és “l'**ex**secretari general de la CNT” i que és “l'**ex**president” de l'Amical”.

Comentari:

El titular evita verbalitzar que Marco ha mentit o que és un mentider, i focalitza el pes semàntic en l'acte de retractar-se davant d'una acció que, tanmateix, no es textualitza en negatiu. Com veiem, no se'ns diu “Marco confessa haver **mentit**”, o “haver **enganyat**”, etc.

Paral·lelament, el prefix “**ex**” aplicat a dos càrrecs n'igualava la transcendència: de la mateixa manera que Marco deixa de ser secretari

general de la CNT, també deixa de ser president de l'Amical. Sabem, però, que en el segon cas es dóna una desvinculació forçada, imposada des de l'Amical, i per un motiu que l'associació considera gravíssim: fer-se passar per un supervivent dels camps nazis.

[Document núm. 105]

Mitjà: *El País*.

Titular: “***El deportado que nunca estuvo allí***”.

Sobre el cos de l'article:

- Es diu de Marco que és “*el hombre **más** conocido de la deportación española*”.
- Que és “[**-**]presidente” de l'Amical i que “*ha **engañado a todos** durante **casi 30 años***”.

Comentari:

El titular juga amb *El hombre que nunca estuvo allí*, títol d'una pel·lícula dels germans Coen. No és pas que el receptor hagi de conèixer aquest film; n'hi ha prou que copsi el to cinematogràfic, de relat novel·lesc, que el periodista decideix donar, ja d'entrada, a la notícia que construirà.

En aquest cas, i a diferència de l'exemple anterior, la notícia textualitza la mala praxi de Marco, dient que ha enganyat. A més, el periodista reforça aquesta acció amb els intensificadors: Marco enganya **tothom**, però, a més a més, ho fa **durant gairebé 30 anys**; un fet, a més, especialment greu perquè ell era **la persona més coneguda** de tota la deportació espanyola.

Finalment, resulta destacable que, en aquest cas, la notícia manté Marco encara en el seu càrrec de president, tot i ser publicada el mateix dia en què, en l'exemple anterior, l'*Avui* ja informava de la retirada del càrrec.

[Document núm. 106]

Mitjà: *El Periódico*.

Titular: “El **president** d'Amical **admet** que no va estar pres en un camp nazi”.

Sobre el cos de l'article:

- Es diu de Marco que és “**l'impostor**” i “**l'expresident**” d'Amical.

Comentari:

El diari es refereix a Marco com a “president” de l'Amical en el titular i, en canvi, com a “l'expresident” en el cos de la notícia. Qualsevol anàlisi d'aquesta incoherència que dugués a considerar que aquest decalatge és quelcom volgut fóra pura especulació, però volem palesar que el titular encara atorga a Marco el títol de president.

Paral·lelament, es textualitza la manera com es retracta; en aquest cas, el verb utilitzat és **admet**, recordem que l'*Avui* havia escollit “confessa”.

I, sobretot, la notícia és destacable perquè constitueix un dels primers casos, juntament amb *La Vanguardia*, com veurem més endavant, en què els mitjans es refereixen a Marco com **l'impostor**; és a dir, no només textualitzen el fet, sinó que cerquen un epítet per a qui protagonitza aquest fet.

[Document núm. 107]

Mitjà: *El Punt*.

Titular: “**L’Amical Mauthausen** fa cessar Enric Marco **i** afirma que mai va estar en un camp nazi”.

Sobre el cos de l’article:

- Es diu de Marco que “no va estar mai presoner del camp de concentració de Flössenburg **i tampoc en cap altre**”.
- Que és “el que ha estat **durant dos anys** el president d’Amical”.

Comentari:

El titular fa recaure el pes semàntic de totes les accions sobre l’Amical de Mauthausen. També s’esmenta Enric Marco, però com agent gairebé passiu que, al capdavant, només acata la decisió de l’associació. És també destacable la conjunció “**i**” amb què el periodista enllaça la decisió de fer cessar Marco i el fet que no hagi estat presoner a un camp de concentració nazi. No es busca, en aquest cas, relació de causa-efecte, sinó que simplement es presenten dues accions seguides.

Pel que fa al cos de la notícia, resulta destacable que el periodista no en té prou d’informar sobre la falsa estada a Flössenburg, sinó que amb l’afegitó “i tampoc en cap altre” pot suggerir que Marco hauria estat també inventant el seu pas per altres camps de concentració, o bé insinuar una hipotètica defensa de Marco que es vol neutralitzar: “Marco potser dirà ara que va estar en algun altre camp, però això tampoc serà cert”.

Finalment, la notícia temporalitza el càrrec de Marco com a president de l’Amical de Mauthausen.

[Document núm. 110]

Mitjà: *La Vanguardia*.

Titular: “**Amical de Mauthausen** destituye a su presidente **porque nunca estuvo en un campo nazi**”.

Sobre el cos de l'article:

- Es diu de Marco que va ser “*uno de los participantes **de honor** en el Congreso*”.
- Que és “**un impostor**”.

Comentari:

Tal com ha fet *El Punt*, en aquest cas també es fa recaure el pes de totes les accions sobre l'Amical de Mauthausen, i no pas sobre Enric Marco. *La Vanguardia*, però, sí que textualitza explícitament la relació causa-efecte entre la mentida de Marco i la destitució que decideix l'Amical.

Pel que fa al cos de la notícia, juntament amb *El Periódico*, aquesta és la capçalera que adreça, en primer lloc, l'epítet d'**impostor** a Marco .

▪ LES ENTREVISTES

Juntament amb les notícies i articles d'opinió que elaboren els mitjans, basant-se, bàsicament, en el comunicat emès per Enric Marco, i en les declaracions fetes per Rosa Toran, nova presidenta de l'Amical, i Benito Bermejo, descobridor de la mentida, els mitjans també entrevisten Marco.

D'entre totes les entrevistes que tenen lloc a partir de l'11 de maig de 2005, n'hi ha dues que tenen un interès especial i que volem apuntar breument.

Enric Marco, en difondre's la seva mentida, concedeix la seva primera entrevista a "El matí de Catalunya ràdio", un espai que condueix el periodista Antoni Bassas, i on Marco participa per via telefònica. Durant l'entrevista, a banda de demanar-li el perquè de la seva mentida, Bassas se centra a fer entendre a Marco que ha perjudicat molt les víctimes reals. És a dir, encapsulada dins del contínuum pregunta-resposta, on semblaria que tot el pes semàntic sempre ha de recaure en la resposta i la pregunta únicament ha de focalitzar el perquè, el com, el quan, etc. de la qüestió, trobem una informació que Bassas vol aportar: Enric Marco ha perjudicat les víctimes del nazisme.

Aquest afegitó és, doncs, un element més que es posa sobre la taula i que considerem essencial per defensar que els mitjans també construeixen la identitat de Marco; col·laboren no només en la difusió de la seva biografia sinó també en la construcció de les seves accions.

Quant a la segona entrevista que volem apuntar, té lloc al plató d' "Els matins de TV3", un espai conduït per Josep Cuní. Ens resulta destacable per com hi observem de manera molt clara un canvi bruscat en el model de periodista que havíem vist abans de la descoberta de la mentida. Observem com es passa del *periodista-espectador*, podríem dir, que assistia embadalit a un discurs gairebé monològic, a un model de *periodista-inquisidor*, que demana una vegada i una altra els perquè de la mentida, i que malda per fer entendre al convidat el mal que ha fet. En aquest cas, Marco és convidat a plató i l'espectador pot observar la manera com el periodista va incomodant el convidat progressivament.

En aquest sentit, és interessant un altre canvi: així com havíem vist que el periodista podia desatendre una incoherència puntual, una incongruència entre les fonts consultades, en virtut del gran valor que presentava la vida d'Enric Marco, ara trobem el fenomen contrari: la mentida de Marco sobre el seu pas per Flössenburg esperona el periodista a posar en dubte totes les seves actuacions com a

sindicalista i activista. Vegem-ho recuperant un fragment de l'entrevista:

P: Però vostè, el cas Escala, que va esquitxar molt negativament a la CNT ehm, li va, permeti'm l'expressió, li va esclatar a les mans, eh. Tot el que vostè ens explicava com a líder de la CNT en aquella època, també ha estat falsejat?

[...]

M: Mai.

P: Vostè sap perfectament que revisant la seva vida, la seva projecció pública, que a més té la de president de la Federació de les associacions de pares d'alumnes de secundària, és clar; avui és legítim que les persones que han treballat amb vostè, que han col·laborat amb vostè, que l'han escoltat a vostè, en qualsevol dels àmbits pels que s'ha mogut, es preguntin si aquesta fantasia que vostè, amb la que vostè ha il·lustrat la seva vida pel que fa als camps de concentració, no la pot haver posat també a disposició de les altres accions socials

M: A on, a on?

P: en les quals també ha col·laborat. No, no, pregunto.

M: No, no, pregunto jo. En el meu treball constant en les lluites socials? En el conflicte de Roca? En el conflicte de benzineres? Assumint el cas Escala? Qui pot dubtar de la meva voluntat? Qui pot dubtar inclús dels meus apallissaments, en la FAPAC, en la meva defensa de, del, de l'Escola pública? Qui pot dubtar? El meu fet d'aconseguir, d'aconseguir extensions, extensions com varies extensions. El fet de, d'haver lluitat per l'Escola pública com ho he fet sempre? Està claríssim, però claríssim. Com hi ha d'haver-hi el més petit dubte, del que va significar estar a l'aguait a l'alcanç de tothom? Aquí està, només heu de fer, només heu de fer que adreçar-vos a la FAPAC i preguntar a algú de la FAPAC. Només heu de fer que adreçar-vos durant el temps que vaig estar, dels anys que vaig estar al Consell escolar d'educació de, de, de Barcelona. Preguntar a

qualsevol dels responsables quina va ser la meua, el meu comportament i quina va ser la meua línia.

P: En, entengui'm, senyor Marco.

M: Per favor

(Doc. núm. 108*, l. 502-540)

4.3 I al periodista, qui l'entrevista? Autocrítica des dels mèdia

Després de l'anàlisi de tots els documents que llistem a l'*Annex 1*, podem concloure que l'autocrítica dels mitjans de comunicació en el cas Marco és molt escassa.

En la majoria de casos, observem que els mèdia textualitzen de maneres molt diferents les accions de Marco: “ha mentit”, “ha enganyat”, etc. En el moment en què el periodista decideix involucrar-se en el discurs que articula, tanmateix, sempre ho fa per situar-s'hi com a víctima, no pas com a còmplice: “**ens** ha mentit”, “**ens** ha enganyat”, etc.

Són molt pocs els casos en què es formula una autocrítica des dels mitjans de comunicació. I és per això que trobem adient d'exposar aquí l'exemple més clar que hem detectat: l'edició de l'11 de maig de 2005 del programa “La nit al dia”, de *TV3*. Aquest espai d'informació diari, conduït per la periodista Mònica Terribas, dedica un tram d'aquella edició a analitzar la impostura d'Enric Marco. I ho fa amb la col·laboració de Rosa Toran, de l'Amical, i amb David Bassa, guionista del programa de Terribas i coautor de *Memòria de l'infern*.

Les declaracions d'aquest últim, vinculat amb Enric Marco, com hem vist, arran de la publicació del seu testimoni en forma de relat, són

reveladores, tant de l'efectivitat del discurs de Marco com, sobretot, de la manera com els mitjans en van treure r dit. Vegem-ne uns exemples:

- [Bassa acaba de tornar de Mauthausen on s'està preparant un documental sobre el seu llibre, i Marco hi havia de constar].

 s o era el President de l'Amical.  s, o era un dels, ara no s  com definir-lo, un dels suposats deportats m s carismàtics, el que feia les conferències, el que feia les, les sessions a les escoles i als instituts. I, per tant, anava molt bé de cara al documental.

[...]

L'entrevista amb l'Enric, clar, va ser de les que ens van agradar més, perquè és aix : l'Enric tenia un discurs molt, molt compacte, molt coherent, molt estructurat, molt detallat; molt, molt gràfic, per dir-ho d'alguna manera. I molt emotiu, molt impactant.

- [Reflexió sobre la mala praxi periodística]

Els periodistes som una mica c mplices, ens agradi o no.  s veritat que els historiadors també en poden ser víctimes, o participar-hi indirectament, però els periodistes jo crec que, potser sí que a l'hora de tractar temes d'aquest tipus, s  que tendim, potser massa, a buscar el discurs impactant, el titular; aquell que té el discurs m s estructurat, aquell que parla més fluidament, que és inevitable, de cara als mitjans de comunicació, però clar això fa que, per què un deportat  s més conegut que un altre, que vint altres deportats?

➤ [Sobre el linxament a Enric Marco]

Jo crec que ara un linxament o un judici tampoc no aportaria res, ni ajudaria a res. Jo crec que és un cas que s'hauria d'aparcar el més aviat possible.

Veiem, doncs, que Bassa, tot i que de manera poc contundent, acaba reconeixent una part de culpa —i parla en nom d' "els periodistes"— a l'hora d'enfrontar-se a la cobertura mediàtica del testimoni d'Enric Marco.

Bassa tanca les seves declaracions amb el desig que el cas Marco quedi ràpidament aparcat. No concreta, però, què és exactament allò que ha de quedar aparcat: és necessari aparcar el cas d'un home que ha mentit sobre el seu pas per un camp de concentració, o més aviat el cas d'aquells periodistes que s'han deixat embadalir pel ritme i les imatges d'un discurs, i no han sabut contrastar amb solvència les fons de documentació?

5 ANÀLISI DEL CORPUS

En aquest capítol presentem les dues macroestructures que hem descobert en el discurs d'Enric Marco, tot analitzant l'ordre en què van succeint-s'hi les diverses unitats semàntiques de què es componen. Tal com veurem, la segona macroestructura va gestant-se tan bon punt es fa pública i notòria la seva mentida.

A continuació, detallem quines estratègies discursives planen en el discurs de Marco; les expliquem i les oferim endreçades en una graella per facilitar-ne la posterior aplicació a fragments de discurs.

Finalment, presentem una bateria de bocins de text provinents del nostre *corpus* d'anàlisi, que ens semblen destacables per com les diverses estratègies discursives que haurem presentat van vehiculant i construint el tipus de personatge convincent que Marco busca transmetre.

5.1 Les macroestructures d'Enric Marco

Després d'analitzar tots els documents que oferim a *Annex 2* i *Annex 3*, arribem a la conclusió que el discurs d'Enric Marco es vehicula en base a dues macroestructures, segons si l'articula abans o després de la descoberta de la mentida. Ens hi referirem així:

- (M1): Enric Marco, supervivent dels camps de concentració nazis i divulgador.
- (M2): Enric Marco, un mentider que ha dit veritats; una víctima del nazisme.

Tot seguit, expliquem la nostra manera d'exposar-les i n'oferim l'anàlisi.

Símbols emprats a les taules:

- I. ORDENACIÓ NUMÈRICA EN ROMANS I ÚS DE MAJÚSCULES PELS ENCAPÇALAMENTS DELS BLOCS TEMÀTICS AMB QUÈ ESTRUCTUREM EL DISCURS DE MARCO. A MÉS A MÉS, SUBRATLLEM AQUELLS BLOCS QUE CONTENEN MÉS DETALLS BIOGRÀFICS DE MARCO, EN UN SENTIT DE LOCALITZACIÓ CONCRETA DINS D'UN ARC CRONOLÒGIC DE LES SEVES EXPLICACIONS, I DE NARRACIÓ DELS ESDEVENIMENTS QUE S'HI DETALLEN EN PRIMERA PERSONA.

- a. Ordenació alfabètica de tots els apartats que conformen cada bloc temàtic; els presentem amb un sintagma o frase que en resumeix el contingut, *i hi fem la cursiva per a paraules textuales de Marco. També hi apliquem el subratllat quan abunden els detalls biogràfics.*

1. Ordenació numèrica en aràbics dels diferents punts que poden distingir-se dins de cada apartat, amb un sintagma o frase que en resumeix el contingut; *-hi apliquem la cursiva sempre que utilitzem com a resum paraules de Marco-; (i subratllat per als detalls biogràfics).*

- i. Llistat, si escau, d'aquelles parts amb què pot dividir-se un punt; *-també aquí, hi intervé l'ús de la cursiva -.*

Requadre amb text ombrejat per a les anotacions que nosaltres aportem, i amb què volem destacar un moviment discursiu singular entre els blocs temàtics, apartats, punts o parts de la narració de Marco. Constitueixen estratègies que considerem importants, ja que palesen una voluntat de connectar constantment totes les parts del discurs, i que tots els girs argumentals o nous enfocaments proposats semblin pertinents.

5.1.1 Enric Marco, supervivent dels camps de concentració nazis i divulgador

(M1)	
Dia i mes del seu propi naixement serveixen a Marco per introduir la II República.	
I. NAIXEMENT	<p>a. Data: el dia i el mes (14 d'abril) li serveixen per introduir la II República.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>L'any 1921 no és un any que sigui per recordar, però sí que probablement el 14 d'abril pot sonar-vos.</i> 2. No pot explicar les raons per les quals va anar a les presons i als camps de concentració si no parla del que va significar la II República.
Un cop esmentat el moment històric, en defuig la definició ortodoxa amb períodes, personalitats o esdeveniments. Se n'aparta per anar a l'àmbit dels valors i la comparació dels "abans" i els "ara".	
II. PAÍS MÉS AVANÇAT QUE L'ACTUAL	<p>a. <i>Jo recordo un país més avançat que aquest.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Intel·lectualment. 2. Culturalment. En aspectes socials. <p>b. Fe i esperança en el futur.</p>
El lèxic propi de la utopia (<i>fe, esperança</i>) li serveix per introduir el fet de prendre part en una guerra.	
III. GUERRES	<p>a. No per aventura, sinó per pertànyer a una certa generació.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>El fet que alguns de nosaltres participéssim en tantes guerres dóna la impressió que vam ser una colla d'aventurers.</i> 2. <i>No precisament per afany d'aventures, ni perquè m'agradessin les armes, sinó perquè formava part d'una generació revolucionària.</i> 3. <i>Una generació que sabia, no únicament el que no volia, sinó el que volia.</i> 4. <i>Amb la revolució canviàrem el món i la societat.</i> 5. <i>Es va alimentar tant el nostre coratge d'aquella fe i</i>

esperança que ens vam atrevir a tot.

b. No per simpatitzar amb una determinada ideologia, sinó per conviccions pròpies.

1. *No vam lluitar perquè fóssim únicament comunistes, anarquistes, socialistes, republicans, o simplement nacionalistes, no. Teníem les nostres pròpies conviccions i alguns de nosaltres encara les conservem.*

Aquestes conviccions, aquest *vam lluitar per altres coses que voldria explicar*, el duen a parlar, ara sí extensament i amb alguns detalls històrics, de la II República.

IV. II REPÚBLICA

a. Les dones.

1. Dret a vot

i. *Sembla que això hagi existit sempre. Fins que no va arribar la II República les dones no van tenir dret a votar.*

2. Abans de la II República les dones eren éssers de segona classe.

i. No podien accedir a la Universitat.

ii. No podien obrir un compte corrent propi.

iii. No podien signar un contracte de treball.

iv. No podien accedir a un carnet de conduir sense que l'avalés la signatura del pare, el marit, o fins i tot un fill gran.

3. Llei del divorci.

i. *Fins llavors les parelles eren indissolubles.*

4. Llei d'avortament.

i. *Que no deixa de ser una opció.*

b. La reforma agrària.

1. Sobretot a les terres del sud, dels terratinents.

2. *No les conreaven, senzillament les tenien per anar de cacera. Quan en conreaven un tros era per convocar els jornalers sense terra i sense pa a la plaça major i escollir qui tenia dret a treballar i qui*

no tenia dret a treballar: els que anaven a missa o, al contrari, els que no votaven les dretes.

c. La reforma de l'exèrcit.

1. *Ja ens feia falta, sempre fa falta la reforma de l'exèrcit.*
2. *Es van jubilar 10.000 coronels i generals que ens sobraven.*
3. *Va intentar posar traves a aquell exèrcit que no havia estat més que un òrgan de repressió del poble espanyol.*

d. La reforma laboral.

1. Conveni signat entre la CNT i empreses de diversos sectors; any 36: 6 hores diàries, 30 hores setmanals.
 - i. *Jo acostumo a portar un document, signat a l'any 36, abans de la guerra, per demostrar com aquell poble caminava amb pas accelerat.*
 - ii. *Estic segur que si vosaltres arribeu a casa i ho expliqueu, els vostres pares i avis us diran: "nosaltres no l'hem coneguda mai, la setmana de 36 hores".*
 - iii. *I vosaltres si no us espavileu, tampoc.*

Els canvis socials que es produeixen a través dels fets històrics que Marco ha anat relatant refermen la tesi defensada al bloc II de país més avançat que l'actual, i suposen un bon coixí discursiu per a enllaçar-hi novament el lèxic de la utopia desplegat al bloc III.

e. Trencament de la creença que la República fou un *altre món*, un *món endarrerit*.

1. *Món molt avançat i amb una enorme fe.*
2. *Únicament avancen els pobles que tenen fe. Els pobles que creuen. Els pobles que un dia se'ls encén l'esperança, s'encén un llumet i diuen "aquesta és la meva ocasió!". Nosaltres ho vam aprofitar per tirar endavant tot un món. Ho vam fer amb una*

enorme esperança.

El lèxic utòpic i l'ús reiterat del mot "poble" preparen l'entrada d'un nou apartat en el teixit discursiu, i n'asseguren una interpretació en la línia que interessa a Marco: una victòria que aconseguix, -emprant paraules seves-, "un poble que té fe, que creu, que vol tirar endavant tot un món". El següent apartat és, doncs, la concreció dins la història d'una atmosfera d'utopia desenvolupada amb tota intenció prèviament.

- f. 16 de febrer de 1936: el Front Popular guanya les eleccions.
1. *Jo era un menut. Era un llibertari.*
 2. *Diàleg pare-fill.*
 3. *Em va convèncer tant que si jo aquell dia hagués tingut dret a vot, hagués anat a votar també.*

V. GUERRA CIVIL I REPRESSIÓ FRANQUISTA

- a. *Una guerra que no vam provocar nosaltres.*
- b. *Conspiració de l'exèrcit, no pas Guerra civil.*
- c. Pas de l'exèrcit franquista (l'exèrcit d'Àfrica) a la Península.
 1. Aquest fet ja enceta l'exili.
 2. *Per allà on passaven els exèrcits franquistes no deixaven més que la mort, la violació i el pillatge.*
 3. Paraules dels generals franquistes.
 - i. *Me'n guardaré ben bé prou de dir coses que no pugui provar. Estan al vostre abast també, només heu de regirar les hemeroteques, la premsa d'aquell temps.*
 4. Catalunya, cul-de-sac de la gent que fugí de la repressió.
 5. Exili de 400 o 500.000 persones als camps de concentració de refugiats de França en acabar la guerra.

Esmentar l'arribada de l'exèrcit amb els pillatges que comportà, el consegüent exili, i els camps de concentració francesos, li permet ara teixir una metàfora que situa l'audiència en el pla del record testimonial i la reflexió, i que enfila amb el camp lèxic de la repressió.

- d. *Cadascun de nosaltres porta una presó a dins. Cadascun de nosaltres porta un martiri. Cadascun de nosaltres porta un record de tot allò que va passar.*

El fil argumental d'aquesta reflexió tot just encetada permet a Marco insistir en dos aspectes que havia inclòs dins l'apartat de la reforma agrària durant la República (IV-b-2); aquests són, d'una banda, el fet d'haver votat esquerres i, de l'altra, no anar a missa com corresponia.

- e. *Ens sembla mentida, ens fa vergonya de recordar, que homes i dones aparentment normals ens fessin les coses que ens van fer pel simple fet d'haver votat esquerres, d'haver estat afiliat a un sindicat, o de no anar a missa com corresponia.*
- f. La clandestinitat.
1. Ferit a Montserrat abans d'acabar la guerra.
 2. Fuig d'allà i s'amaga a Barcelona.
 3. Els més joves comencen a organitzar-se.
 - i. *Érem prou innocents per pensar que la guerra no s'havia acabat i que podíem seguir lluitant en les mateixes condicions.*
 - ii. *Aquesta vegada l'enemic no el teníem al davant; aquesta vegada l'enemic ens voltava per tot arreu.*

4. Víctimes de les primeres pallisses.
 - i. *Vam caure molts de nosaltres i vam ser víctimes de les primeres tortures, de les primeres pallisses.*
5. Grans; joves.
 - i. *Els més grans, molts d'ells ho van pagar amb la vida. Els que érem més joves, després de grans pallisses, vam sortir.*

Parlar del pillatge de l'exèrcit durant la guerra, i de les tortures i les pallisses l'autoritza a teoritzar sobre el franquisme, i exposar els seus objectius més enllà dels atacs físics.

- g. El que significà i es proposà d'aconseguir el franquisme.
1. *Va anar no solament a eliminar físicament els seus enemics, sinó que els va eliminar en totes les seves formes.*
 2. *Va ser la degradació i la humiliació de pobles sencers.*
 3. La nostra cultura, significativament agredida.

- i. *“Hablan como perros, son como perros por la forma de hablar. Solamente ladran”.*
 - ii. Les nostres biblioteques.
 - iii. Els ateneus.
- 4. Depuració de les classes lliures: funcionaris, etc.
- 5. *Espanya es va convertir en una enorme presó.*
 - i. Les cel·les de Jefatura.
 - ii. *Alleujament si, en acostar-se a al teva cel·la, no se t'emportaven; -culpabilitat perquè, una mica més enllà, se n'emportaven un altre.*
- 6. Les fosses comunes.
 - i. *No podien deixar darrera seu gent que consideraven enemiga.*
 - ii. *En tenim en aquest moment trenta o quaranta mil. No sabem qui són. Els seus familiars tampoc.*
- 7. Les presons de les dones.
 - i. *Les dones van ser, a l'igual que als camps de concentració a Alemanya, les víctimes predilectes. Van ser doblement víctimes. La seva condició femenina precisament ho va empitjorar. Elles havien de menester major sensibilitat.*
- 8. *No es van cansar mai de matar. No es van cansar mai de fer patir.*
- 9. Múltiples policies.
 - i. *Se't podien emportar per qualsevol cosa, per qualsevol raó.*
 - ii. *T'aplicaven un correctiu. El suficient perquè, poc a poc, t'anessis reeducant i, tal com van fer els nazis, t'anessis acostumant al que et podia succeir.*
- 10. *Un estat carcerari.*
- 11. *Passejada de Juan Antonio Primo de Rivera per tots els pobles d'Espanya.*
 - i. *No en tenien prou de fer agenollar quan*

passaven els grups de falangistes d'aquella comitiva, tan tènica, de nit, amb torxes. Encara preguntaven: “¿queda algún rojo en el pueblo?”. Encara l'últim homenatge havia de ser la mort.

h. *Us puc parlar d'aquestes presons i us puc parlar d'unes altres. Us puc parlar d'unes presons que encara em van ferir més.*

En el decurs del bloc V, Marco ha sabut presentar les presons de manera prou indeterminada, com per a que el seu auditori pugui considerar-les no només com un espai físic, sinó com un estat general de privacions, com una situació d'arrabassament de llibertats. Ho veiem en V-d (*cadascú de nosaltres porta una presó a dins*), en V-g-5 (*Espanya es va convertir en una enorme presó*), i en V-g-10 (*Un estat carcerari*). Li resulta adequat d'aplicar el mot a tota una atmosfera general perquè, d'aquesta manera, podrà fer un salt eficaç cap a l'Alemanya nazi, aprofitant les bases de repressió i patiment amb què ha bastit el seu relat de l'Espanya en guerra. Així, veurem com, a partir d'ara, Marco transmet amb total solvència i efectivitat el jou a què és sotmès tot un poble, en referència a les víctimes del nazisme, però comptant amb les línies mestres d'interpretació que, a propòsit del franquisme, ja ha sabut imposar a l'auditori.

Per tot plegat, és conscient que pot servir-se simplement del mot “presons”, -atapeït de significats com s'ha esforçat sempre de presentar-lo-, a l'hora d'encetar un nou bloc temàtic; a més, es permet d'emprar un llenguatge literari en la frase que clou el present bloc: *Us puc parlar d'unes presons que encara em van ferir més*. L'auditori sap que, amb “presons”, es recorre a una part per representar el tot; un tot que, en el cas espanyol ja coneix, i en el cas alemany se li ha suggerit amb una dosi mesuradíssima d'*inputs*, per tal que, en aquest punt del discurs, resti decididament disposat a veure ampliat el relat, i pugui confirmar, alimentar o matisar les expectatives creades fins ara.

D'altra banda, Marco ja ha citat directament l'Alemanya nazi; l'ha comparada amb l'Espanya franquista en dos moments del relat. Un cop més, i ara d'una manera explícita, prepara el terreny, per tal que el salt de l'àmbit franquista al marc alemany resulti narrativament justificat i la seva audiència no n'acusi un gir massa sobtat. Així, trobem a V-g-7-i *Les dones van ser, a l'igual que als camps de concentració a Alemanya, les víctimes predilectes*. I a V-g-9-ii *T'aplicaven un correctiu. El suficient perquè, poc a poc, t'anessis reeducant i, tal com van fer els nazis, t'anessis acostumant al que et podia succeir*.

VI. EL PAS A FRANÇA I LA REACCIÓ DELS ALEMANYS

- a. Primera detenció per part de les forces d'en Pétain, i entrega als alemanys.
- b. Milers d'espanyols a França.
 1. Gent que havia passat la frontera fugint de la repressió franquista.
 2. *Gent que pensàvem que més enllà la lluita probablement continuava.*
 3. Contacte dels alemanys amb el govern franquista per aclarir la raó que justificués la presència de tants espanyols a França, i decidir què en feien.
 - i. Discurs reportat per escenificar la demanda d'explicacions al govern franquista per part dels alemanys.
 - ii. Discurs reportat per escenificar la resposta del govern franquista en boca de Serrano Suñer: *que érem “una mala ralea”*.
 - iii. Els espanyols es converteixen en apàtrides.
 - iv. El triangle blau: els distintiu imposat pels alemanys als col·lectius apàtrides.

La inclusió d'un bloc temàtic dedicat a la Guerra civil facilita que ara Marco, dins de la seva exposició sobre els camps de concentració on foren distribuïts els detinguts, presenti els espanyols com aquells dotats d'una gran experiència a l'hora de resistir i de mostrar-se generosos amb els altres. Aquest últim detall de Marco a desplegar un nou camp lèxic, el de la solidaritat.

VII. ENVIAMENT DELS DETINGUTS A CAMPS DE CONCENTRACIÓ

- a. Els espanyols, un *regal* pels alemanys.
- b. Els primers en arribar als camps, juntament amb els polacs.
- c. Els espanyols, aquells dotats de més experiència.
 1. Els que estaven en millors condicions.
 - i. *Sembla mentida, oi? Havíem passat una guerra de tres anys. No era el coneixement de les armes, no. No era la duresa que havíem passat, que ens havia endurit. Mai! Era que havíem compartit durant tres anys la mateixa flassada, a vegades el tros de pa, a*

vegades simplement l'escalfor d'un cos humà, a vegades algú que s'acostava i deia "què passa? Va, no passa res. Tot ho podem resistir". Era el valor de la solidaritat. Quelcom que havíem pogut constatar. El valor de la solidaritat i l'ajut mutu.

2. Els únics que es van organitzar dins dels camps.
 - i. *En petits grups, com les vostres pandes. En petits grups d'ajuda.*
 - ii. *No teníem més que un plat de menjar. No en podíem donar pas. Però sí que aquell que li feia més falta li allargàvem el plat fins al mig, i nosaltres, de la nostra sopa, d'aquella sopa infecta, trèiem una cullerada o mitja, una mica, un raig per omplir el plat d'aquest que li feia més falta.*
 - iii. *O aquell que vertaderament estava tan desanimat; aquell home gran, al qual li havies de picar l'esquena i li havies de dir: "Res, hem de resistir. Si som capaços de resistir, la llibertat i la vida està allà fora, encara. I si ets capaç de resistir, tornaràs a trobar les coses que et fan feliç i les coses que et van donar satisfacció.*

En descabdellar el concepte de la solidaritat aplicat a la vida dins dels camps de concentració, Marco recorre al discurs reportat per reproduir alguns dels diàlegs que tenien lloc entre els presos; ho fa dues vegades, amb un canvi substancial entre el primer cop, (VI-c-1-i), i el segon, (VI-c-2-iii): passa d'emprar com a subjecte solidari una tercera persona molt indefinida, a presentar-nos-el en segona del singular, en un procés d'apropament del protagonisme, del paper d'agent solidari dins del camp. Així, hi ha una subtil però ben present diferència entre, d'una banda, *algú que s'acostava i deia "què passa? Va, no passa res. Tot ho podem resistir"* i, de l'altra, *aquell home gran, al qual li havies de picar l'esquena i li havies de dir: "Res, hem de resistir. I, com veurem, en el bloc temàtic XIII aquest procés d'apropiació de la identitat solidària ja serà ben explícit.*

Paral·lelament, el fet d'haver esmentat la capacitat de resistència davant la cruesa de la guerra i la repressió serveix a Marco per presentar tot seguit una molt personal

tècnica de resistència: la capacitat d'imaginar i de sostreure's a la realitat.

d. La capacitat de resistència: la imaginació i les conviccions. *A vegades em pregunten com vam poder resistir tantes coses. Per dues raons.*

1. La imaginació.

i. Sostreure's a la realitat: *érem joves. Teníem la capacitat de somniar.*

ii. *La Vida és bella.*

Explicar l'argument de la pel·lícula de Roberto Benigni el du a emmirallar-s'hi, tot retornant al discurs del punt de vista del "jo".

iii. *Això us ho asseguro que ho vaig haver de fer moltes vegades.*

Un cop prou desenvolupada la primera raó amb què justifica la capacitat de resistència, i abans d'abordar la segona, Marco s'entretindrà a reprendre el contrast "joves/vells" que ha suggerit a V-f-5, col·locant-se ell mateix, com ha fet el primer cop, al cantó dels joves

iv. Gent gran: gent incapaç d'imaginar i somniar; *jo anava molt lleuger d'equipatge.*

2. Les conviccions.

i. *Tenia també unes idees i unes conviccions polítiques que em deien que, com a militant, si aquella batalla l'havia perdut, possiblement en podria guanyar d'altres, i que era qüestió només d'aguantar.*

VIII. DETENCIÓ AL PROPI CAMP DE CONCENTRACIÓ

a. Detenció el 6 de març de 1942.

b. Interrogatori durant deu dies a la Kommandatura de la Gestapo.

1. Ser jove i haver participat a una guerra com oficial de l'exèrcit de la República, vist com a mèrit que s'esvaeix tan bon punt entra en contacte amb la Gestapo.

i. *Si algú de vosaltres es pensa que és fàcil ser un heroi o ser un valent, que s'ho tregui del cap.*

ii. *Vaig entrar amb el front alt i mirant a la gent*

als ulls. Mitja hora més tard estava a un racó. M'havien apallissat bàrbarament. Estava sobre els meus propis vòmits. No havia pogut resistir els meus esfínters: m'havia cagat i pixat a sobre. Em van ruixar amb una mànega, vestit i tot, per dins i per fora. No es podia estar al meu costat.

- iii. *Havies de fer enormes esforços per no desitjar la mort. Podies desitjar que allò s'acabés, però havies de fer mil esforços per no desitjar la mort.*

IX. EL PENAL DE KIEL

Tot esmentant objectes i elements físics de la cel·la que ocupà al penal, Marco va dibuixant les condicions de vida durant el temps de reclusió. I un cop ha referenciat porta, finestra, metres quadrats, cubeta i pica, se centrarà en la Bíblia.

a. Descripció de la cel·la.

1. *Només vaig veure obrir la porta una vegada, perquè pogués sortir i pogués entrar.*
2. *No us puc dir com era la meva cel·la. Tenia una finestra a dalt de tot, inaccessible. L'obria i la tancava amb una pèrdiga.*
3. *No us puc dir els metres quadrats que tenia: tenia sis passes endavant i sis enrere, quatre cap a la dreta i quatre cap a l'esquerra.*
4. *Al fons, al racó, tenia una cubeta per cagar i pixar.*
5. *Una petita pica adossada a la paret, sense aixeta, únicament alimentada amb la gerra de l'aigua. Amb prou feines m'hi cabien les mans. Posant-me de puntetes em podia rentar el cul. Sempre sense sabó. No vaig conèixer el sabó durant anys.*

b. Condicions de vida, rutina diària i actitud davant la reclusió.

1. *Com a única lectura tenia una Bíblia, una espècie de llibre d'oracions bilingüe en llatí i en alemany. En alemany amb caràcters ciríl·lics, per fer-ho més difícil. Però que em va permetre conèixer algunes lletres, algunes traduccions, algunes paraules en*

alemany. Fonèticament no en tenia ni idea perquè no parlava amb ningú. Totalment incomunicat.

2. *Al matí m'obrien la porta, feia una passa endavant, treia el gerro de l'aigua i la cubeta, em tancaven sense dir paraula, em tornaven a obrir més tard, recollia la una buida i l'altre ple, fins a l'hora del cafè que passaven i em tiraven un culleró de cafè i una llesca de pa.*

c. Càstig per no haver acabat la feina diària: 30 dies a les fosques.

d. El desig d'ensorrar els murs.

1. *A vegades apretava el front contra la paret, aquells murs tan freds. Penso que si hagués fet un esforç i apretat una mica més fort els hauria tirat a terra.*

e. La intenció de fer esclatar tota Alemanya.

1. *I em volta des d'aquell temps, un dia d'aquells que em van caure les llàgrimes... Jo les estalvio molt, no acostumo a plorar per res. Però un matí no vaig poder més i aquell matí, sí. Estic segur que les llàgrimes van arribar a terra. Aquell dia vaig tenir un mal pensament, que des de llavors somnio moltes vegades. Vaig desitjar tenir una bomba prou grossa, prou grossa per fer saltar Alemanya sencera, amb els innocents i els que no ho eren. Abraçada al meu pit i fer-ho saltar tot.*

Les condicions de vida exposades serveixen a Marco per apartar-se breument del fil narratiu, i oferir una reflexió.

f. *Penso que als pobles, ni als homes ni a les dones, se'ls pot portar a aquesta desesperació. No puc justificar el terrorisme mai. Vaig viure massa violència per justificar-lo, però no deixo de pensar que a la gent, com a mi aquell dia, no se'ns pot portar fins a la desesperació, sense haver de pagar les conseqüències més tard.*

X. SORTIDA AL CARRER, DESPRÉS DE 270 DIES EMPRESONAT

a. Recuperar els colors.

1. *270 dies més tard, sortia al carrer. Reconeixia els colors. Havia estat tant de temps sense veure'ls tots, que me'ls havia d'imaginar. És clar que era*

capaç d'imaginar-los! Sabia que estaven allà fora. A la meua cel·la només hi havia els grisos, els negres i els blancs. Quan vaig sortir els vaig haver de recuperar una altra vegada. Quina sort! De vegades ja passa, això.

- b. Tasca de classificació de llibres i publicacions espanyoles a la Universitat de Kiel.

Aquest episodi de bibliotecari a la Universitat se situa entremig de la reclusió a Kiel i la reclusió a Flossenbürg. Aquesta darrera serà tractada des d'una perspectiva molt diferent de com ha evocat els 270 dies al penal de Kiel. En primer lloc, enllesteix l'explicació sobre la desició d'enviar-lo al camp amb una sola frase: *Van decidir, després del consell de guerra, d'enviar-me a Flossenbürg*. A més a més, el "jo" es veu sovint diluït en la primera persona del plural, o en la segona del singular, i allò que predomina és l'exposició de les pràctiques habituals dels nazis, de les mostres d'autoritarisme.

XI. MOSTRES D'AUTORITARISME PER PART DELS NAZIS.

Si establim aquest encapçalament pel present bloc, de caire més temàtic que no pas cronològic, biogràfic, o històric, -com ara "Reclusió a Flossenbürg"-, és perquè el tipus de discurs que Marco hi vehicula no ho facilita. De fet, es fa difícil indicar el punt exacte en què finalitza la narració sobre la seva etapa a la Universitat de Kiel, i comença l'estada a Flossenbürg.

- a. Prohibició de caminar per la vorera dels vianants.

1. *Em van donar una empenta i em van fotre fora de l'acera, i em van assenyalar que el meu lloc era pel carrer, per baix a la calçada, que per dalt només hi anaven les persones.*

2. *Jo era un ésser de segona espècie, i per tant aquell era el meu lloc, el lloc per on havia d'anar.*

- b. Dret dels nazis per arrabassar no només la llibertat, sinó també la vida.

- c. Apropiació per part dels nazis de tot allò propi de cada persona, tant material com immaterial.

1. Substitució de la roba pròpia per un uniforme.

2. Substitució de les sabates pròpies per unes xancles de fusta.

- i. *Em van donar xancles de fusta, que tenia*

que anar arrossegant per terra, perquè amb 800 calories no queden gaires forces per aixecar els peus de terra.

d. El fet de no conèixer unes paraules en alemany podia ser castigat amb la mort.

1. No saber que rechts o links significava dreta o esquerra, em podia significar la vida.
2. *Si havies pensat que inspiraries pietat o llàstima, estaves llest.*

e. L'assignació d'un número i d'un triangle d'un determinat color cosit a l'uniforme.

1. Passen a eliminar el nom i cognoms propis de cada persona.
2. Serveixen com a identificador de la persona i el seu context vital.
3. Deixava de dir-me Enric Marco. Ningú m'anomenaria mai més com Enric Marco. Seria el 6448, i un color amb un triangle indicaria vertaderament el perquè estava allà.

En aquest punt de discurs, Marco exposa tots els casos possibles d'assignació de colors de triangle, i ho fa sense abandonar la primera persona, de manera que els fa recaure sobre ell mateix, -tot i que la lògica indica que ell, com a subjecte, només pogué veure's inscrit en una sola possibilitat-. És un "jo", doncs, que no pot ser inclòs dins del terreny biogràfic.

Un cop esmentades totes les situacions possibles, Marco justifica l'evocació d'una qüestió que vol tractar, recorrent a l'interès que ha suscitat.

XII. LA CAPACITAT DE RESISTÈNCIA.

a. La gent s'ha preguntat això, per què vam resistir tant.

Val a dir que aquest és un punt que no ocupa un lloc concret en l'ordre del discurs de Marco, sinó que s'anirà repetint, i sempre serà citat en contrast directe amb l'autoritarisme dels nazis i el patiment que van infligir. D'aquesta manera, enalteix i destaca l'excepcionalitat d'aquesta resistència, i ell se'n col·loca al capdavant.

b. Els més grans.

Nova represa del contrast "joves/vells" que hem vist a V-f-5 i a VII-d-1-iv.

c. Els que no tenien conviccions polítiques.

1. *Aquells homes i aquelles dones que un dia arribaven els camions als seus barris i als seus pobles i se'ls enduien a tots: homes i dones, vells i joves, criatures, tothom. A vegades, si giraven la vista enrere, veien com cremava els seu poble.*

XIII. ELS CAMPS DE CONCENTRACIÓ.

Utilitzem el plural per a encapçalar aquest bloc de discurs, perquè Marco despersonalitza sovint el relat, encabint-hi moltes possibilitats. Combina experiències pròpies amb experiències alienes, amb un ús sovintejat de la 1a o 3a persones del plural, fet que dificulta separar les unes de les altres.

a. Les dones i els nens.

1. El cas de Ravensbrück.
2. *Els nanos eren les víctimes predilectes dels nazis: els nanos no rendien.*

b. La condició d'esclavatge en benefici dels nazis i d'empreses alemanyes que llogaven els serveis dels presos a les direccions dels camps.

Marco torna a referir-se als deportats espanyols als camps com a "regal" pels nazis, recuperant així el plantejament amb què s'enceta el bloc temàtic VII.

1. *No vam ser els seus explotats, vam ser els seus esclaus. Vam ser una cosa que els hi van regalar.*
2. *Fins i tot aquesta casa Bayer, que ens treu el mal de cap amb una pastilla, llavors en l'arrencava de cop.*

Marco aprofita l'explicació feta sobre les condicions d'esclaus a què foren sotmesos els presos per retornar, momentàniament, al pla del franquisme i comparar-hi l'estat d'esclavatge dels republicans, encarregats de reconstruir tot el país en ruïnes després de la guerra.

c. Evocació del cas espanyol de treballadors-esclaus un cop acabada la Guerra civil.

d. Els homes havien de ser aptes físicament.

En referir-se a les lliteres on dormien dins dels camps, Marco reprèn la polarització dels deportats en joves i vells, encabint-se ell mateix en el primer grup i, per tant, assignant-se per a si els trets característics amb què el defineix.

- e. Les lliteres de tres nivells.
1. *A baix hi dormien els vells, que eren incapaços d'enfilarse. Nosaltres els joves érem els que ens enfilàvem fins dalt.*
- f. El recompte a l'Appellplatz.
1. *Sempre faltava algú: algú que s'havia mort durant la nit, algú que estava malalt, algú que no li donava la gana d'aixecar-se.*
- g. Diàleg de Marco amb altres presos per transmetre'ls ànims cada matí.
1. *Els deies "va Manuel!, va Pierre! Va, ja és hora!" Et deien: "Deixa'm en pau, jo em quedo". De cap de les maneres no li podies permetre que es quedés. Era fins i tot pur egoisme: la seva vida guardava la teva.*
 2. *Els més joves ens escarrassàvem: "va no et preocupis, ja en sortirem". Això ho deia jo que anava lleuger d'equipatge. Perquè a aquells homes i aquelles dones, amb 50 o 60 anys, en els seus respectius camps, qui els podia donar ànims?, de què... I jo els hi deia: "Va, jo també estic fora del meu país, jo també estic pres, jo també penso en aquella novieta que tenia 15 anys quan me'n vaig anar a la guerra. I vaig dir que quan acabessin les guerres i tornessin les paus, tindríem un món més just i un món feliç on poguéssim ser nosaltres mateixos".*
 3. *I et responien: "Què em dius Henric? Què m'estàs proposant? M'estàs parlant de la teva nòvia, d'aquesta nòvia que dius que si sortiràs en un món més feliç? Que inclús tindràs fills? El primer que m'han pres a mi, a l'entrar al camp de concentració, és precisament la meva dona i els meus fills. Quina és la proposta? M'estàs parlant de la teva Espanya? D'aquesta Catalunya que a vegades ens cantes, que ens expliques els seus paisatges, els*

costums de les seves gents? Quan arrencaven els camions he vist cremar el meu poble, o he vist cremar el meu barri. Què és el que em pots oferir? No res”.

Haver exposat àmpliament la desesperança dels presos, subratllant-hi el seu paper de motivador i, sobretot, haver plasmat enmig del diàleg amb els companys presos els seus gustos, records, i desitjos vitals d'aquella època, marca un nou moment adequat per a retornar breument al pla del franquisme, i fer-hi extensible tot el patiment exposat.

- h. Desesperança en els presos de les presons franquistes.
1. *Com a molta gent que van morir a les nostres presons, a les presons del franquisme, no res els hi podies oferir.*
 2. *No, aquests no els va haver de matar un botxí; no els va tenir que matar la càmera de gas, ni un tret. Senzillament es van morir perquè no hi havia possibilitats.*
- i. Eliminació dels lligams amb l'exterior del camps.
1. *Ens despullaven, nus totalment, no únicament per prendre'ns el que teníem, cosa que també van fer. Després van fer subhastes entre ells, incloent la població civil, que hi participava.*
 2. *No, no va ser això únicament. Ens havien de trencar qualsevol lligam que tinguéssim amb l'exterior. No podíem conservar un anell, no podíem conservar una polsera, una cadeneta, no podíem conservar una foto, no podíem conservar res.*
- j. Viatge cap als camps en tren; un trajecte que es perllongava tres o quatre dies.
1. *Per un viatge que havia de durar 8 o 9 hores, ens donaven un dipòsit d'aigua i un paquet de menjar. Però el viatge es perllongava tres o quatre dies.*
 2. *Morts de gana i morts de set. Sobre les nostres pròpies defecacions, sense poder sortir. Sense poder arribar a aquell forat que era pels sediments, però que els companys estirats per terra no ens hi*

deixaven arribar. Ho fèiem en llaunes que després intentàvem tirar a fora per una reixeta d'una finestrona que hi havia a dalt. El que no queia a fora, queia a dintre.

k. Arribada als camps.

1. Gairebé sempre al vespre.

- i. *Amb aquells reflectors; ens rebia aquella gent que ens cridava en una llengua que no enteníem, amb aquells gossos que ens mossegaven per tot arreu, sense saber per què ho feien.*

Una vegada exposat, a bastament i amb ús de múltiples imatges dramàtiques, com els presos eren conduïts i tractats als camps, Marco deté la descripció minuciosa d'aquest procés de deshumanització per aclarir l'origen de tot aquest patiment en el cas dels espanyols.

1. Acord entre les policies franquista i nazi.

1. *Les ordres eren molt clares: el complot, la conspiració entre la policia espanyola, la policia franquista i la policia nazi va portar aquestes coses.*
2. *Nosaltres no érem ni presoners de guerra ni refugiats polítics, senzillament érem rojos espanyols, combatents rojos espanyols.*

m. Desinfecció.

1. Presos nus a l'Appellplatz.

2. Els nazis rapen els presos.

- i. *Rapaven el cap, rapaven les aixelles, que ja era més complicat. Les navalles i les maquinetes no tallaven gaire i els barbers tenien pressa perquè érem molts. Després ens enfilaven sobre un tamboret o estirats i ens rapaven els genitals. No cal dir que a vegades s'emportaven el pèl i la pell.*

3. La degradació de la dona.

- i. *Nues totalment quan llavors el pudor, la vergonya per l'exhibició del cos era una cosa sagrada. Molt més per les dones grans.*

- ii. *La mofa de la SS i dels Kapos, que se'n fotien de la pinta d'aquelles dones grans, amb aquells pits caiguts de dona gran, que no sabien com aixecar-los i amagar-los.*
- iii. *Aquelles dones grans intentant amagar aquell pubis acabat de rapar.*

Les imatges tan concretes que Marco teixeix en aquest tram de discurs li obren el camí per a una nova seqüència de reflexió abans d'encetar un nou bloc cronològic que correspondrà a l'alliberament.

- n. La necessitat que es copsi bé el procés de deshumanització des de la perspectiva de les intencions nazis.
 - 1. *No es tracta de que veieu únicament el que vam patir, sinó el que es va intentar, de quina forma se'ns va intentar desfermar anímicament, que no tinguéssim caràcter ni voluntat per res.*

XIV. L'ALLIBERAMENT.

- a. Els espanyols, últims en sortir dels camps.
 - 1. *Totes les demás nacionalitats van tenir un govern que els va tutelar quan van quedar alliberats.*
 - 2. *Els van arrencar aquells parracs que portaven. Els van donar ajuda sanitària i després els van posar mitjans de transport a la seva disposició perquè tornessin al seu país i expliquessin el que era el feixisme, el que era el nazisme i el que havien patit a les presons.*
 - 3. *Tots menys els espanyols. Nosaltres no teníem pàtria i la dictadura franquista va ser l'única que va quedar a Europa després de la guerra.*
 - 4. *Vam veure desfilar els russos, els francesos, els polacs, els jueus, els txecs... Tots menys nosaltres.*
- b. Asil polític a França.
 - 1. *Ja ens el teníem merescut. Perquè després de passar a França vam defensar la seva terra i la seva llibertat com si fos pròpia.*
 - 2. *Impossibilitat de tornar a casa.*
- c. Tornada l'any 46.

XV. REFLEXIONS.

a. La indignació d'una noia jove alemanya cap als seus pares i avis per la indiferència mostrada davant la barbàrie nazi.

1. *Tinc una amiga més jove que jo. Es diu Jossie i diu que retreuen als seus avis i als seus pares com no van fer alguna cosa per nosaltres, quan en veien passar pels carrers als més joves que anàvem a treballar a fora del camp de concentració.*
2. *Jo li dic: “Ni els teus pares ni els teus avis podien fer res per nosaltres! Quan ens veien passar tan bruts, tan espellifats, amb aquella cara de gana, arrossegant els peus com arrossegàvem els peus; quan ens miraven fixos, ens trèiem la gorra sempre amb aquell cap pelat sempre, com una ovella. Com havien de sentir per nosaltres pietat o llàstima? Sentien fastig, repugnància”.*

Marco clourà el seu discurs movent novament el focus d'atenció de l'Alemanya nazi cap al propi país. Aquest cop però, no farà equivaldre el que acaba d'exposar amb la repressió franquista, sinó amb l'època actual.

b. Homes dormint sobre cartrons en el nostre entorn més immediat reben el menyspreu de la societat; tal com la societat alemanya va menystenir-lo a ell.

1. *I recordo, a vegades, que pels nostres patis, per les nostres places, i pels nostres carrers, no gaire lluny veiem gent com érem nosaltres: homes dormint sobre cartrons.*
2. *Cada matí i cada nit quan surto de l'Amical els veig preparant-se el jaç per aquesta nit.*
3. *Els he vist a tot arreu, al costat del rectorat a Bellaterra. Quan passaven els estudiants pensaven: “Cony de gent, amb la pudor que foten i aquestes colchonetes tan brutes de pixum o d'humitat. Es podrien fotre en un racó que no facin mal d'ulls i que no facin pudor”. És veritat. És això el que pretenem.*
4. *Vénen de lluny per fer el treball més brut, per fer el*

treball més mal pagat, per fer el treball més pesat.

Es juguen la vida per arribar per centenars.

5. *Però ara que els tenim en aquestes condicions, ara que durant segles els hi hem pres tot, ara pensem que el millor que han de fer és posar-se en un racó on no ens arribi la seva pudor, ni veiem la seva porqueria i les seves misèries. És això el que veiem.*
6. *Potser d'això n'hauríem de fer una reflexió.*

Un cop detallades les unitats semàntiques que conformen el gruix de M1, i abans de passar a exposar la macroestructura que Marco construirà un cop feta pública la seva mentida, volem apuntar algunes consideracions que permetran al lector de contextualitzar la gènesi de l'una i de l'altra, -juntament amb la lectura de totes les informacions cronològiques que oferim aplegades a *Annex 1*:

- Observem com M1 és, en bona mesura, el resultat d'un discurs que Marco ha filat al detall, i sense cap agent extern que l'obligui a construir-lo a contratemps.
- M1 és un producte edificat des de la llibertat de creació, des de la tranquil·litat que aporta el saber-se posseïdor de legitimitat moral i de dots oratòries per arribar a tot tipus de públic. Ara matisant, ara subratllant, Marco fa valdre unes seqüències de "discurs de laboratori": cuidat al detall i, alhora, macerat amb les múltiples vegades que l'articula setmana rere setmana; amb els nombrosos rostres emocionats que l'esperonen a no aturar-se xerrada rere xerrada, i amb periodistes embadalits entrevista rere entrevista.
- Quant a M2, en canvi, és un constructe elaborat des del neguit, i amb la legitimitat moral posada en qüestió contínuament pels agents externs; pels mèdia. La prova que M1 havia estat teixida amb molt poques fissures és que, ara que Marco veu com s'esfondra el personatge creat, encara malda per recuperar

aquelles peces, -aquelles parts de la macroestructura original-, que pot seguir emprant.

- Així com podem situar la gènesi de M1, molt embrionàriament, l'any 1978 (doc. 1*), i amb major consistència, -segons la nostra investigació-, l'any 1997 (doc. 2*), amb M2 podem entreveure-hi l'embrió tan bon punt els periodistes demanen explicacions de la mentida l'11 de maig de 2005, però, sobretot, a partir de l'article propi "Trenco el silenci", de 29 de desembre de 2005 (doc. 224*).
- Abans d'aquest 29 de desembre, Marco s'ha vist endut per l'embranchada de la notícia i no ha tingut oportunitat d'ajuntar amb prou solvència les peces esberlades del seu personatge, per tal de reivindicar-ne la validesa; la pertinència, doncs, també en el "després de la mentida".
- Per tant, el producte M2 complet serà la suma de la defensa immediata de Marco, de la preparació més calmada d'arguments, -amb nova imatge; nous detalls-, i de la recuperació d'algunes parts de M1.

5.1.2 Enric Marco, un mentider que ha dit veritats; una víctima del nazisme

(M2)
La imatge fràgil dels autèntics supervivents en l'actualitat serveix a Marco per dignificar les raons que el dugueren a fer-se passar per un presoner al camp de Flössenburg.
<p>I. PER QUÈ HA MENTIT</p> <p>a. Marco com a vehicle necessari per fer arribar la veu dels deportats allà on els propis deportats vius es veuen incapacitats per intervenir.</p> <p style="padding-left: 40px;">1. <i>Prenia la paraula en nom dels meus companys que ja no els hi arribava la veu, i que les seves cames no eren lo suficientment segures, ja per poder-se</i></p>

desplaçar, o la seva veu per poder fer arribar.

- b. Marco com a víctima d'aquells que sempre l'han encoratjat a representar-los.

1. *Em deien 'puja tu, que ho fas més bé'.*

- c. El pas per un camp de concentració com a giny didàctic per garantir l'atenció de l'auditori; per tant, com a eina innocent amb finalitats sempre positives.

1. Explicació de la facilitat amb què pot establir-se contacte amb l'auditori, -sobretot amb l'alumnat de centres escolars, sovint poc disposat a escoltar història-, quan aquell que explica un fet afirma haver-lo viscut, quan n'és testimoni.

i. *Jo em presentava amb l'aureola del deportat.*

La primera raó, fàcilment rebatible adduint que no cal mentir per erigir-se com a portaveu dels deportats, és ràpidament reforçada amb el sòcol del didactisme. Aquest recurs, al seu torn, convoca en l'escena discursiva tots els col·lectius a què Marco va adreçar-se en les seves xerrades; és a dir: tots els col·lectius que es van dirigir a ell per convidar-lo, per cedir-li un espai comunicatiu. A més a més, Marco no només recorda aquests col·lectius, sinó que s'hi dirigeix directament, interpel·lant-los: els convida a reflexionar sobre la bona feina duta a terme als seus centres; -amb aquesta operació, Marco pretén recuperar l'aval d'aquells que el van escoltar.

II. LA VALIDESA DE LES SEVES XERRADES

- a. Recorre a les seves pròpies paraules en les xerrades que ha ofert a escoles i centres de cultura. Dóna a entendre que en repeteix el contingut i la forma, mot a mot.

1. *Vull recordar als qui em van escoltar, aquell èmfasi que posava en les meves paraules en el transcurs de les xerrades que vaig donar al llarg dels sis anys en què aquestes activitats van ser la raó primordial i més gratificant de la meva existència.*

i. *'Que no siguin l'impacte de les imatges que us exposo ni les paraules que m'heu sentit dir les que moguin les vostres capacitats i voluntats, sinó la seva serena valoració i els*

coneixements que poso a la vostra disposició’.

ii. *‘Us vull ben serens i decidint en l’elecció, ja que, en cas contrari, vosaltres i jo mateix haurem perdut el temps i l’oportunitat de conèixer o fer conèixer, de jutjar aquesta història que és la vostra també, en tota la seva dimensió’.*

b. Simplifica la intencionalitat de les xerrades.

1. *Sempre vaig dir quan hi vaig anar-hi, que jo únicament, el fer aquesta tasca que estava fent, no és res més que un catalitzador.*

2. *Lo que procurava senzillament era portar el dubte o la curiositat per períodes de la nostra història silenciada.*

c. Les despulla de contingut històric per rescatar-ne ara només la lliçó moral.

1. *Ell sempre va parlar de drets humans, de rebuig a la violència i l’agressivitat.*

d. Subratlla que estaven també farcides d’història de la II República i la Guerra Civil; dos capítols que calia explicar.

1. *Els coneix perquè els va viure intensament.*

El fet de presentar-se com a testimoni de dos períodes històrics contemporanis a l’adveniment del nazisme, i d’especificar la manera activa en què els va viure, -celebrant l’arribada de la II República i lluitant a la Guerra Civil-, facilita que el motiu real de la seva estada a Alemanya, -com a treballador voluntari després de l’acord entre Franco i Hitler-, quedi relegat a un discret segon pla. Marco malda per remarcar que, per damunt de tot, ell és un combatent que ha participat a totes les lluites.

III. ENRIC MARCO, LLUITADOR I DEFENSOR DE LES LLIBERTATS

a. Participació a la 121 brigada de la 26 divisió, creada per Quico Sabaté.

1. *El vailet de disset anys que va acompanyar al Quico Sabaté l’any 1938, despenjant-se pels barrancs i cingles del Montsec, per atemptar les rereguardes franquistes de Tremp i Camarassa.*

Marco concreta, amb l'ús d'imatgeria i detalls, altres mèrits per tal de neutralitzar el pes de la seva mentida. Alhora, emprà generalitzacions a fi d'amplificar la seva vàlua i fer-la pertinent en qualsevol lluita pels drets humans, en qualsevol revolta justa.

b. Si hi ha alguna cosa a destacar, precisament, és que ha estat a tot arreu.

1. *Sempre he mantingut una actitud de rebel i de defensa de les llibertats i la democràcia i no tinc cap culpa d'haver estat a tot arreu, en el seu moment.*

Per tant, com a conseqüència gairebé lògica, -així ho vol transmetre-, Marco es troba a Alemanya, no pas per fer diners treballant pel règim nazi. Ben al contrari, la seva missió, -soterrada, però principal,- serà la de sabotatge; la de la defensa de les llibertats sense treva ni aturador. En definitiva, una rauxa per la lluita justa que Marco ja ha sabut assentar en l'imaginari del seu interlocutor; amb la intenció que, ara, pugui acceptar-lo com a testimoni fidedigne, valorar les seves accions i commoure's davant les condicions a què es va haver de sotmetre en la seva estada a Alemanya.

IV. ELS MESOS I MESOS DE CAPTIVERI NAZI

a. Marco marxa voluntàriament a Alemanya l'any 1941 i treballa a l'empresa DW Kiel.

1. *Per esquivar la meva situació de clandestinitat i el servei militar.*

b. Detenció per part de la Gestapo pocs mesos després.

1. *M'acusen d'alta traïció, sabotatge i atemptats contra el Tercer Reich.*

2. El detenen al propi camp de treball.

3. La Gestapo el té sis dies retingut a la comissaria de la Blumenstrasse.

i. *No cal dir que, precisament la Gestapo, no era una entitat benèfica ni molt menos.*

ii. *El torturen per a que confessi el nom d'altres persones, però no ho fa.*

c. Captiveri al penal de Kiel durant nou mesos.

1. Descripció de la cel·la.

i. *L'espai de la qual no vaig conèixer la seva proporció en metres, però sí la vaig mesurar*

en passos, sis endavant i sis enrere, quatre a l'esquerra i quatre a la dreta. Des de llavors m'ha quedat l'hàbit de fer passes que compto quan espero en algun lloc.

- ii. La pica de pedra.*
- iii. La cubeta.*
- iv. La llitera.*
- v. El llibre d'oracions.*

d. Judici a través de l'Alt tribunal d'Hamburg el 30 d'octubre de 1942.

- 1. No li concedeixen la llibertat.*
- 2. La Gestapo l'envia a un nou camp de treball.*

e. Ordenant llibres a la Universitat de Kiel.

- 1. N'acaba marxant gràcies a la intervenció d'un intèrpret del camp que l'ajuda a anar a un altre lloc molt marginal.*

f. Treballa a la Hagenugh Fabrik.

- 1. Des d'allà marxa a espanya en un comboi de treballadors l'any 1943.*
- 2. Du a sobre un permís de vacances al qual no tenia dret i que anirà falsificant durant un temps.*

Marco ha aportat prou imatges i detalls de patiment i lluita, com per permetre's un nou bloc temàtic on fer balanç de la seva trajectòria amb les garanties de poder-ne sortir beneficiat i que la seva mentida sigui només una "distorsió de la història".

V. POSAR A LA BALANÇA ALLÒ BO I ALLÒ DOLENT

- a. Marco s'assigna etiquetes negatives, -"falsari", "impostor", etc.- donant a entendre que s'hi veu reflectit, però esmentant sempre a continuació detalls positius de la seva labor.
- b. Proposa al seu interlocutor la manera en què cal enfocar la qüestió.
 - 1. Per què, en comptes de planteja'ns-ho d'aquesta forma, no ens ho plantegem d'una altra manera? "Vostè, senyor Enric Marco, va ser detingut per la Gestapo?". Sí. "Vostè va estar reclòs en el penal de Kiel?". Sí. "Vostè va estar acusat d'alta traïció i de conspiració contra el III Reich, i va passar-s'hi*

gairebé un any a la presó?”. Doncs sí.

c. Adverteix sobre la ridícula de fer pesar més a la balança el patiment d'algú pres a un camp de concentració nazi que el d'algú tancat a un penal per la Gestapo.

1. *Escales de mèrits.*
2. *I de que els meus companys s'hagin sentit traïts perquè no era uns dels seus? I com és, que no era un dels seus? Com s'atreveix algú a dir que no era dels seus? Únicament perquè no estava en un camp de concentració, únicament per això.*

Havent assenyalat tots els episodis on participa i un cop presentades les condicions del seu patiment real, Marco ha preparat el terreny per criticar ara, amb prou solvència, el discurs dels mitjans a l'hora de difondre la descoberta de la mentida, la manera com ell s'ha sentit utilitzat per fer audiència, i la forma en què els mitjans han opinat sense disposar de dades fefaents.

VI. LA MALA PRAXI PERIODÍSTICA

a. S'intenta evidenciar l'error en la manera com s'ha tractat (i rebut) la seva mentida.

1. *Durant els dies, setmanes, que vaig ser objecte de rabiosa actualitat, l'afer Enric Marco va obtenir una audiència molt superior a l'obtinguda pel debat a les Corts espanyoles sobre l'estat de la nació amb el qual va coincidir. Aquest és un fet que ja fa pensar.*

b. Marco com a eina per omplir programes i espais als mitjans.

1. *La perspectiva de seguir alimentant emissores i premsa, els quals m'havien ofert entrevistes sense limitació d'hores i dies, de molèsties i patiments, ja em resultava insuportable.*

Davant d'aquesta descripció pejorativa dels mitjans, Marco mira de construir-se una identitat de víctima, de patidor enmig de veus que l'acusen, trucades que li demanen explicacions i articles que el condemnen. A mesura que se succeeixen les setmanes després que es conegui la mentida, la interacció de Marco i els mitjans desapareix i no es recupera fins al 29 de desembre de 2005. Sabedor que segueix necessitant els mitjans com a instrument per difondre el seu personatge, Marco crea la fórmula del "silenci (auto)imposat": un giny lingüístic amb què, simultàniament, justifica la seva absència mediàtica per esgotament, critica novament certa mala praxi periodística i estableix complicitat davant del seu poble i de la capçalera local des d'on retorna a

l'escena mediàtica.

VII. MARCO TRENCA EL SILENCI (AUTO)IMPOSAT

a. Marco expressa com trenca un silenci de sis mesos que ell mateix es va imposar.

1. A qui s'adreça.

- i. A l'opinió pública de Sant Cugat, a la gent que coneix i que el coneixen.
- ii. Als incondicionals que van trucar immediatament expressant el seu ajut.
- iii. Als qui l'han conegut o creuen haver-ho fet últimament en unes circumstàncies que, dissortadament, els han condicionat la reflexió i la imparcialitat quan ell més les necessitava.

Les seves paraules evoquen la figura d'algú mancat de recursos; algú a qui han arrabassat fins i tot el benefici de la reflexió, del balanç, del dubte. Per contra, Marco s'atorgarà el paper d'un jugador honest, d'algú plenament capacitat per a la reflexió pausada.

b. També, però, parla d'un silenci imposat des de fora, a càrrec dels propis mitjans o, fins i tot, d'algun ens superior que no concreta.

1. La seva sort ja estava decidida a l'avançada, independentment de la seva mentida.

- i. S'havia convertit en un personatge políticament inoportú i insubornable.
- ii. La intervenció al Congrés i les reaccions desfavorables per part de la comunitat jueva.

Teixint aquesta ombra de sospita cap als mitjans i cercles poderosos, Marco malda per construir-se el personatge d'algú que ha de provar constantment la seva identitat perquè contínuament la hi posen en dubte de manera injusta i injustificada. Marco, doncs, es converteix en un cercador incansable d'arxius i acreditacions. Aquesta nova lluita, la d'enfrontar-se a incrèduls, ve recolzada i projectada, un cop més, amb l'ajuda dels mèdia, que li proposen de retornar als indrets d'Alemanya on va estar pres, així com al camp de concentració on s'ha demostrat que caure presoner, Flössenburg.

VIII. MARCO ES DOCUMENTA I EVOCA RECORDS I SENSACIONS

- a. Presenta la recerca de documentació a Alemanya com una intensa vivència, una certa lluita.
- b. Descriu el respecte que desperta en l'equip de professionals tècnics i creatius que l'acompanyen.
- c. Justifica l'apropiació de Flössenburg per la via de l'emoció.
 1. Quan el trepitja, diu sentir un desassossec, i el justifica dient que va sentir-se molt identificat amb tot el patiment sofert al camp.
 - i. Potser per com de semblant va ser el seu propi patiment.
 - ii. Sentència que aquest segueix sent el seu camp i, les víctimes, els seus companys.

La confiança que Marco sembla haver-se guanyat per part dels seus acompanyants, juntament amb el propi procés de recuperació i noves descobertes sobre detalls del seu passat, aplanen el camí per a poder suggerir un possible retorn del Marco divulgador.

IX. RETORN DE MARCO COM A DIVULGADOR

- a. Alguns amics li diuen que encara és aviat per tornar-hi.
- b. Ell sent que la feina de divulgació que feia, ara no la fa ningú.
- c. Si li ho demanen, ho farà.
 1. *Si em criden, sí. Si em criden, no tindrè cap més remei.*
 2. *Tornaré a fer exactament lo mateix que sempre he fet: recordar aquesta part de la nostra història que no es coneix, i a la vegada lluitar contra l'agressivitat i contra la violència.*

5.2 Les estratègies discursives d'Enric Marco

Després d'analitzar tots els documents del nostre *corpus* arribem a la conclusió que el discurs d'Enric Marco posa en joc quatre tipus diferents d'estratègies discursives: de didacticitat, de legitimització, de captació intel·lectual i de complicitat emocional.

Val a dir que, com s'observarà, alguns dels indicadors discursius i lingüístics que ara associarem a un determinat tipus d'estratègia, poden desenvolupar la seva funció, també, obeint algun dels altres tipus d'estratègia; és a dir: pensem que l'endrecament d'estratègies i d'indicadors textuais no hauria de ser, -i, de fet, no ho és pas-, rígid. Estem davant d'una qüestió molt líquida on l'establiment de normes demana constantment el sòcol d'un gran ventall d'exemples. Alhora, però, precisament des del moment en què comptem amb un gruix considerable de seqüències discursives com a mostra, -i, per tant, d'interaccions socials-, hem de tenir en compte que els factors concrets i contextuais de cada bocí de discurs poden fer lliscar els nostres indicadors d'una categoria a l'altra, segons allò que el locutor pretengui articular.

5.2.1 Les estratègies de didacticitat (A)

Són les estratègies predominants en la situació comunicativa d'una classe, amb un docent i uns estudiants com a actors participants, i s'utilitzen per tal que el primer faci entenedor tot allò que vol transmetre als segons. Atès que un dels col·lectius a qui Enric Marco va dirigir el seu discurs són alumnes de secundària, aquest tipus d'estratègies planen amb certa freqüència en l'articulació del contingut semàntic que vol transmetre.

En el discurs d'Enric Marco hem observat, sobretot, l'abandonament de l'estricta relació lineal per dotar el discurs de **comparacions i equiparacions (A1)** entre països, èpoques o actituds diferents. Amb aquest recurs, s'intenta fer més proper el missatge.

Ex.: Vam ser els únics que ens vam organitzar dins els camps de concentració. En petits grups, ***com les vostres pandes***.

A més, també detectem la presència de **repeticions (A2)**, per tal de reforçar el contingut semàntic i assegurar-ne la comprensió per part del destinatari.

Ex.: No sortien mai els números: sempre faltava ***algú***. Sempre faltava ***algú: algú*** que s'havia mort durant la nit, ***algú*** que estava malalt, ***algú*** que no li donava la gana d'aixecar-se.

En aquest exemple, concretament, veiem com no és tant el mot en sí, allò que es pretén reforçar, sinó la cadència que es crea a través de la reiteració, que col·labora a transmetre allò que interessa fer veure al locutor: les múltiples circumstàncies que podien provocar l'absència d'algú en el recompte diari fet als camps de concentració.

Finalment, també detectem la presència d'**exemples (A3)**, que també haurem de situar dins de les estratègies de captació intel·lectual, però que ara, per com són formulats, per la manera com miren de ser molt propers i senzills per al destinatari, demanen formar part, també, de les estratègies de didacticitat.

Ex.: No vam ser els seus explotats, vam ser els seus esclaus. Vam ser una cosa que els hi vam regalar. I de la qual en van fer ús ells i les empreses alemanyes; aquestes empreses a les que avui els hi comprem les coses, que poden ser la Mercedes –Benz o poden ser la Volkswagen, o poden ser la Thyssen, o poden ser la Solvay, o que poden ser la Siemens, o ***fins i tot aquesta casa Bayer que ens treu el mal de cap amb una pastilla, llavors ens l'arrencava de cop.***

Com veiem, Marco presenta un total de sis exemples d'empreses que van explotar treballadors presos als camps nazis. Nosaltres, però, en detaquem aquí l'últim per com és formulat: Marco acosta l'empresa al destinatari especificant de manera planera i propera la funció que desenvolupa, “ens treu el mal de cap amb una pastilla”; sabent que bona part dels estudiants reconeixeran haver-ne fet ús i, per tant, retindran amb més facilitat el concepte que els està desenvolupant: que empreses respectables i ben a l'abast de tots encara actualment, van jugar un paper còmplice en la barbàrie nazi.

5.2.2 Les estratègies de legitimització (B)

Aquest tipus d'estratègies estan dirigides a crear o reforçar la legitimitat d'Enric Marco per dotar-lo amb dret a la paraula, per autoritzar-lo a actuar en funció del seu estatus.

Els tres primers indicadors que en deriven estan relacionats amb el que Maria Grau (2003) anomena “modalització dística”. En primer lloc, ens referirem al ***locutor transparent (B1)***. Aquest indicador explicita el paper de subjecte de l'enunciat del locutor.

Ex.: ***Vull*** recordar-vos això perquè el fet que alguns de nosaltres participéssim en tantes guerres, dóna la impressió que vam ser una colla d'aventurers. I sí verdaderament ***jo*** vaig ser un voluntari a la

nostra guerra: **tenia** 15 anys quan hi vaig anar. No precisament per afany d'aventures, ni perquè **m'**agradessin les armes, sinó perquè **formava** part d'una generació revolucionària.

En segon lloc, obtenim el **locutor difuminat (B2)**, que s'oculta parcialment en l'ús del *tu* generalitzador, i que Marco fa servir, de vegades, per narrar experiències.

Ex.: Quan s'acostaven a la **teva** cel·la i **t'adonaves** que s'acostaven, **et quedaves** glaçat. Quan passaven, si no **se t'emportaven, quedaves** tranquil. Però després d'aquella sensació, vertaderament de felicitat, a continuació **senties** aquella sensació de culpabilitat perquè una miqueta més enllà se n'emportaven un altre.

Finalment, el tercer indicador que s'engloba dins la modalització dística és el **locutor diluït en un col·lectiu (B3)**. Aquest recurs permet a Marco prendre part en tot allò que explica; incloent-s'hi, però sense arriscar-se a fer recaure en el focus central del *jo* experiències que, en molts casos, ell no ha viscut. Així, invocant en l'escena discursiva el *nosaltres*, observem com se sent còmode en l'articulació de tots els blocs temàtics que s'ha proposat desenvolupar.

Hem detectat com, amb aquesta dissolució, Marco pot donar sortida a tot allò viscut, però també a tot allò llegit; articulant tots dos tipus d'informació semàntica amb la mateixa força il·locutiva. En definitiva, pot donar entendre al destinatari que ho ha patit tot, sense que, estrictament, aquesta apropiació total tingui el mateix pes que amb el *jo*.

Ex.: **Nosaltres** vam veure desfilars els russos, els francesos, els polacs, els jueus, els txecs, unes dotzenes que **teníem** també

d'anglesos i americans. Tots menos **nosaltres. Nosaltres** no teníem ningú. Ningú va venir a auxiliar-nos. Al final França ens va concedir auxili, asil polític. Ja ens el teníem merescut. Perquè després de passar a França vam defensar la seva terra i la seva llibertat com si fos pròpia.

Més enllà dels tres recursos amb què se'ns presenta el locutor, també detectem com a indicador de les estratègies de legitimització dos tipus d'assertions.

Així, tenim d'una banda l'**assertió estricta (B4)**, que fa referència a les afirmacions que expressen un grau de certesa molt elevat respecte del que s'enuncia. Se suposa sempre, doncs, que l'assertió té una validesa general.

Ex.: Si algú de vosaltres es pensa que és fàcil ser un heroi o ser un valent, que s'ho tregui del cap: **és impossible. És impossible ser un valent i ser un heroi. Per molts esforços que facis.**

D'altra banda, Marco també empra l'**assertió matisada (B5)** quan personalitza o relativitza les afirmacions, de manera que no es presenten com a certeses inqüestionables. S'expressa a partir de l'explicitació del *jo* del locutor seguit d'un verb de dicció o de cognició, o sense el *jo*, fent servir expressions que indiquen probabilitat, dubte o restricció.

Ex.: **Penso que** als pobles, ni als homes ni a les dones, se'ls pot portar fins a aquesta desesperació. No puc justificar el terrorisme mai. Vaig viure massa violència per justificar-ho, però **no deixo de pensar que** a la gent, com a mi aquell dia, no se'ns pot portar fins a la desesperació, sense haver de pagar les conseqüències més tard.

Pel que fa a les dades que aporta, -ens referim aquí a dades històriques generals-, Marco es presenta com un algú que s'ha documentat. En aquest sentit, una manera de fer brillar la seva erudició que sovinteja en les seves intervencions és la ***invitació a contrastar (B6)*** que llança a l'auditori. Així, Marco aconsegueix vendre's com a expert sense produir cap efecte impositiu o autoritari; per contra, dóna a entendre la seva vàlua veladament, tot esperonant el destinatari a que comprovi, contrasti, llegeixi i es documenti. Ras i curt, se l'anima a no creure en les seves paraules perquè sí. En el rerefons de tot plegat, però, es dibuixa el perfil d'algú que ha fet prèviament tot això que anima a fer als que l'escolten.

Ex.: Me'n guardaré ben bé prou de dir coses que no pugui provar.
Estan al vostre abast també, només heu de regirar les hemeroteques, la premsa d'aquell temps.

Tant abans com després de descobrir-se la seva mentida, observem com ***la biografia (B7)*** de Marco és, tota ella, un indicador per a la legitimització. Quan Marco afirma que ha viscut el nazisme, que ha conegut la clandestinitat, o que ha patit les pallisses de la Gestapo i dels grisos, passa a estar legitimat per prendre la paraula sobre qualsevol d'aquestes realitats històriques. De fet, un cop es fa pública la seva mentida, Marco segueix adduint una biografia farcida de grans actuacions que, per força, l'han de legitimar com a testimoni viu de la història, reduint a "detall" la impostura sobre el seu pas per Flössenburg.

Ex.: Jo vaig explicar sempre la veritat sobre ***la meva historia***, el detall del camp nazi va ser el menys important de ***tot el que m'ha passat a la vida.***

[...] Vaig marxar voluntàriament l'any 1941 per esquivar la meva situació de clandestinitat i el servei militar. Allà vaig començar a treballar a l'empresa Deutsche Berke Kiel i quan hi portava pocs mesos, em va detenir la Gestapo, acusant-me d'alta traïció, sabotatge i atemptats contra la constitució del Tercer Reich i de l'Estat alemany. Vaig passar sis dies a mans de la Gestapo, que no és qualsevol cosa, i després vaig ingressar al penal de Kiel durant nou mesos.

[...] **Les condicions eren les mateixes que als camps de concentració.** Em van rapar i desinfectar a l'entrada, vaig passar mesos incomunicat, en una petita cel·la sense res més que un llit, un forat per cagar i pixar i un banc de treball. Les condicions de treball eren molt dures, no tenies manera d'escapar i si no treballaves et colpejaven i et portaven a la cel·la de càstig.

Val a dir que, un cop descoberta la mentida, Marco ha de reforçar la seva legitimitat. Així com, fins a maig de 2005, veu com la legitimitat li és en molts casos facilitada, -recolzada-, *a priori* pels mèdia que l'entrevisten o el presentador que glossa la seva figura en un acte, un cop considerat un mentider per l'opinió pública, necessita imposar al destinatari aquella biografia que abans vèiem com a garant de legitimitat, però que en aquest cas necessita una dosi de **reformulació (B8)**, per com l'interlocutor li cita alguns episodis falsos i li qüestiona el dret a erigir-se com allò que Marco ha maldat per transmetre: que és un testimoni viu de la història. Ell corregirà, i reformularà tot allò que, acollint-se a la seva segona macroestructura, pot fer valdre. I en múltiples ocasions, dirà al seu interlocutor quina és la manera correcta d'enfocar la qüestió que tracta.

Ex.: **Per què, en comptes de planteja'ns-ho d'aquesta forma, no ens ho plantejem d'una altra manera?** “Vostè, senyor Enric Marco, va ser detingut per la Gestapo?”. Sí. “Vostè va estar reclòs en el penal de Kiel?”. Sí. “Vostè va estar acusat d'alta traïció i de

conspiració contra el tre Reich, III Reich, i va passar-s'hi gairebé un any a la presó?”. Doncs sí.

Sobretot quan fa discurs escrit, (per exemple, doc. 89* o bé doc. 227*, entre d'altres), Marco fa gala del seu coneixement científic sobre el nazisme, -tinguem en compte que, sovint, se'l presenta no només com a “testimoni”, sinó com a “historiador”-. En aquest sentit, l'indicador que observem és l'ús de **lèxic especialitzat (B7)**, amb què es mostra el grau d'expertesa del locutor.

Ex.: En la major part dels cementiris de les poblacions al voltant de Flossenbürg i al llarg de la ruta que va recórrer la **Todesmarsch** [Marxa de la Mort] es troben els monòlits i les esteles que recorden que sota seu, en fosses comunes, reposen les restes de les víctimes d'aquell últim acte de la barbàrie nazi. El **KZ** central, el **Mutterlager**, va tenir 134 comandos externs de treball explotats per les empreses alemanyes, incloent-hi la **DESt** [empresa de les SS que explotava els presoners a les pedreres]. Encara avui, en el petit cementiri hi ha enterrats molts dels primers **Häftlingen**; i al mig de l'espai, ocupat per les lloses que recorden les diferents nacionalitats, entre elles l'espanyola, un túmul cobert de gespa, l'**Aschenpyramide**, la piràmide de les cendres, cobreix el forat on es buidaven les cendres i els ossos no consumits del crematori.

5.2.3 Les estratègies de captació intel·lectual (C)

Responen a la voluntat per part del locutor d'embolicar fets i idees de la millor manera per a que puguin entrar al cap del destinatari.

Entre els indicadors que s'inclouen en aquest tipus d'estratègies trobem, en primer lloc, l'**explicitació de l'estructura discursiva (C1)**. En aquest sentit, el locutor exposa i/o justifica l'ordre que seguirà el seu discurs, així com quins punts desenvoluparà amb més deteniment, i quins només apuntarà o directament obviarà. D'aquesta manera, es

facilita un esquema semàntic a l'auditori per tal que vagi gestionant els nuclis temàtics que se li oferiran.

Ex.: Vaig néixer el 14 d'abril de 1921. L'any 1921 no és un any que sigui per recordar, però sí que probablement el 14 d'abril pot sonar-vos: 14 d'abril de 1931 significa la proclamació de la II^a República Espanyola. I és clar, **no podria explicar les raons per les quals vaig anar a parar a la presó, i a última hora als camps de concentració, després de diversos exilis, si no pogués parlar del que va significar la II^a República. Penso que és necessari.**

[...] **Passarem per sobre el que va ser la guerra civil.** Ja sabem que una guerra, que no vam provocar nosaltres, ens va portar a una lluita que va durar tres anys.

En segon lloc, trobem la **comparació (C2)**. Ja hem advertit que, a més de ser un recurs didàctic, també és un indicador de les estratègies de captació intel·lectual. Es pretén, en aquest cas, veure els trets comuns que mantenen èpoques i països per extreure una millor comprensió d'aquell concepte o d'aquella actitud que s'està intentant dibuixar.

Ex.: Se't podien emportar per qualsevol cosa, per qualsevol raó. Se t'enduien a una de les seves comandàncies, que podia ser una comandància de falange, que podia ser una comandància de requeté, podia ser la caserna de la Guardia Civil. I t'aplicaven un correctiu. El suficient perquè, poc a poc, t'anessis reeducant i, **tal com van fer els nazis**, t'anessis acostumant al que et podia succeir.

Per bé que n'associarem alguns dels seus recursos característics, -la creació d'imatgeria i detalls o el diàleg construït-, a les estratègies de complicitat emocional que exposarem més tard, el cert és que Marco utilitza també el **discurs narrativitzat (C3)** com a estratègia per

embolicar molts dels conceptes i dades de les seves intervencions per tal que el destinatari els rebi millor.

És fàcil d'entendre: si Marco explica de manera teòrica, posem per cas, set imposicions que es van donar en l'Alemanya nazi, el destinatari pot perdre's o desconnectar davant la monotonia del discurs expositiu; motlle que únicament presenta dades i, al damunt, si aquestes són semblants entre elles, el discurs gairebé queda reduït a una enumeració. Per contra, si Marco protagonitza un relat on experimenta aquestes set imposicions en pròpia pell, el destinatari comprèn la pertinència de cada detall, la veritat que rau en cada bocí de la lliçó d'història que se li està oferint.

L'exemple que aportem aquí, sigui com sigui, frega els límits del relat versemblant. Si atenem al sentit estricte de la sintaxi, Marco es presenta sempre com a subjecte en cada cas que comenta. Aquesta estranya disposició del protagonista, però, ens sembla clau per entendre l'efecte que es busca en seleccionar el motlle narratiu: donar la impressió que no es transmet una informació gaire densa, sinó vivències reals i, per tant, totes elles importants i pertinents per a l'auditori.

Ex.: Van pensar degradar-nos fins a l'infinit: deixariem de tenir un nom i tindriem un número. **Deixaria de dir-me Enric Marco. Ningú m'anomenaria mai més com Enric Marco. Seria el 6448, i un color amb un triangle indicaria vertaderament el per què estava allà. Si el portava vermell** podia ser un resistent o un roig; **si el portava de color rosa** seria un homosexual; **si portava una estrella de David** seria un jueu; **si portava el negre** podia ser un desertor o una prostituta; **si el portava marró** seria un gità; **si el portava de color lila** seria el que ells anomenaven investigadors de la Bíblia

Paral·lelament, per facilitar l'adquisició de coneixements per part del seu auditori, Marco obvia donar moltes dates i xifres; més aviat se centra en explicar situacions i, sobretot, en fer-hi circular valors i sentiments: l'odi i la destrucció, pel que fa als antagonistes del seu relat, i la força de la joventut, la capacitat d'imaginar i la solidaritat, per part de l'heroi de la història. Per tal d'articular aquest plantejament, i sempre amb l'objectiu de la captació intel·lectual, Enric Marco desplega notablement en tots els seus discursos dos **camps lèxics (C4)**. Vegem-los amb exemples:

- Camp lèxic que respon a la textualització de ***la combinació “ànim-solidaritat-resistència-joventut”***, a través de substantius, adjectius substantivitzats i a través accions.

Ex.: Amb una eina com la revolució ***canviariem el món i canviariem la societat***, i estàvem convençuts de fer-ho. Hi havia tanta ***il·lusió***, es va alimentar tant el nostre coratge d'aquella ***fe i esperança*** que ens vam atrevir a tot: a ***resistir*** durant tres anys aquella guerra en la qual tothom ens va deixar sols.

- Camp lèxic que respon a la textualització del ***concepte “repressió”***, a través de substantius, adjectius substantivitzats i a través d'accions.

Ex.: Vam caure molts de nosaltres i vam ser víctimes de les primeres ***tortures***, de les primeres ***pallisses***. Els més grans, molts d'ells, ho ***van pagar amb la vida***. Els que érem més joves, després de grans ***pallisses***, vam sortir.

Vaig conèixer durant aquell temps el que va significar el franquisme, la ***mesquinesa*** del franquisme, que va anar no solament a ***eliminar***

físicament els seus enemics, sinó que els va **eliminar en totes les seves formes**. Va ser la **degradació** i la **humiliació** de pobles sencers. Nosaltres, amb una cultura particular, vam ser significativament **agredits**.

Marco també suscita les veus d'uns enunciadors que poden tenir assignades paraules més o menys precises a través del **discurs reportat (C5)**, ja sigui directe o indirecte. Com sabem, la citació directa atorga autonomia discursiva a la veu reportada; el locutor s'hi mostra fidel i la dota, per tant, d'autoritat. La indirecta, en canvi, està mediatitzada pel locutor, que en recull només l'actuació verbal. Pel que fa a l'ús d'aquest indicador per part de Marco i enfocant-lo a la captació intel·lectual, detectem una voluntat de fer més objectiu el discurs, tot despersonalitzant les afirmacions. El destinatari, en conseqüència, té la impressió que se li ofereixen, també, les veus d'altres actors de l'època o altres estudiosos del període.

Ex.: Me'n guardaré ben bé prou de dir coses que no pugui provar. Estan al vostre abast també, només heu de regirar les hemeroteques, la premsa d'aquell temps. Veureu les afirmacions dels generals franquistes que diuen així mateix: ***“Cuando hemos pasado el ejército de África a la península y vamos camino de conquistar Madrid, la capital del reino, no podemos dejar detrás de nosotros unos pueblos que sabemos que son enemigos. Unos pueblos que, aunque sea a pedradas, nos agredirán en cuanto pasemos. Habremos de destruirlos antes de seguir adelante. Debemos dejar nuestras retaguardias seguras”***. I així mateix ho van fer.

5.2.4 Les estratègies de complicitat emocional (D)

Van dirigides a commoure el destinatari, a implicar-lo emocionalment; a establir-hi un lligam despertant-li sentiments d'admiració profunda.

Persegueixen generar, en definitiva allò que hem desenvolupat anteriorment en aquesta tesi (Cfr. cap. 3) com *involvement* (Tannen 1989; Gumperz 1982).

En primer lloc, observem que Marco genera complicitat a través del ***diàleg construït (D1)***. Cal diferenciar aquest indicador d'aquell altre que presentàvem amunt com “discurs raportat” i que estava encarat a les estratègies de captació intel·lectual. Aquell pretenia convocar altres veus d'autoritat per refermar els continguts semàntics expressats i facilitar-ne la gestió per part del destinatari, -la polifonia, creiem, és també una manera d'encapsular petits blocs d'informació que es diferencien entre ells per facilitar al destinatari la tasca de gestió i retenció del pes semàntic.

En el cas que ara ens ocupa, en canvi, la polifonia que s'estableix persegueix despertar emocions en l'auditori i, majoritàriament, aquestes emocions són d'admiració davant del coratge, la resistència i l'altruisme que demostra tothora Enric Marco.

Ex.: Com aquells companys meus que un matí, veies que havia tocat la campana, que no s'acostaven, que no s'aixecaven. ***Els deies*** “*va Manuell, va Pierre! Va, ja és hora!*”. ***Et deien***: “*Deixa'm en pau, jo em quedo*”. De cap de les maneres no li podies permetre que es quedés. Era fins i tot pur egoisme: la seva vida guardava la teva. Et feia tanta falta tenir-lo a ell com tu li podies fer falta a ell. ***Els més joves ens escarrassàvem***: “*va no et preocupis, ja en sortirem*”.

Això ho deia jo, que anava lleuger d'equipatge. Perquè a aquells homes i aquelles dones, amb 50 o 60 anys, en els seus respectius camps, qui els podia donar ànims?, de què... ***I jo els hi deia***: “*Va, jo també estic fora del meu país, jo també estic pres, jo també penso en aquella novieta que tenia 15 anys quan me'n vaig anar a la guerra. I vaig dir que quan acabessin les guerres i tornessin les paus, tindriem un món més just i un món feliç on poguéssim ser nosaltres mateixos*”. ***I li deies***: “*jo també tinc ganes de tornar al meu país, a la meva Espanya, a la meva Catalunya, jo també en tinc ganes*”.

I et responien: “Què em dius Henric? Què m'estàs proposant? M'estàs parlant de la teva nòvia, d'aquesta nòvia que dius que si sortiràs en un món més feliç? Que inclús tindràs fills? El primer que m'han pres a mi, a l'entrar al camp de concentració, és precisament la meva dona i els meus fills. Quina és la proposta? M'estàs parlant de la teva Espanya? D'aquesta Catalunya que a vegades ens cantes, que ens expliques els seus paisatges, els costums de les seves gents? Quan arrencaven els camions he vist cremar el meu poble, o he vist cremar el meu barri. Què és el que em pots oferir? No res”.

En segon lloc, detectem en el discurs d'Enric Marco l'ús continuat d'**imatgeria i detalls (D2)** i que, evidentment, lliga plenament amb l'elecció del motlle narratiu per a bona part de les situacions comunicatives que crea o col·labora a generar. En aquest sentit, doncs, tot reafirmant la tesi que la ment humana està certament regida per patrons rítmics i escènics, Marco pretén dibuixar en el seu auditori una escenografia molt concreta per a que arribin a compartir cada bocí del seu captiveri, de les condicions del seu internament.

Ex.: No us puc dir com era la meva cel·la. Tenia una finestra a dalt de tot, inaccessible. L'obria i la tancava amb una pèrdiga. **No us dic els metres quadrats que tenia: tenia sis passes endavant i sis enrera, quatre cap a la dreta i quatre cap a l'esquerra.** Al fons, al racó, tenia una cubeta per cagar i pixar. Una petita pica adossada a al paret, sense aixeta, únicament alimentada amb la gerra de l'aigua. Amb prou feines m'hi cabien les mans. Posant-me de puntetes em podia rentar el cul.

Per bé que tot el fragment que oferim és una tirallonga de detalls i imatges, n'hem destacat una part perquè és on creiem veure-hi millor l'estratègia de Marco, la textualització de la seva intencionalitat: en verbalitzar la incapacitat per oferir els patrons estàndard que tindria la descripció física d'un espai, -els metres quadrats que el conformen-,

se'ns denota una privació; la privació del presoner a qui no és permès de controlar tot, de posseir unes mínimes coordenades.

Efectivament, Marco tria una descripció farcida d'imatgeria i que suggereix la forma més instintiva, més bàsica, d'apamar un espai: la mesura en passes. Al damunt, el fet que encara hores d'ara sigui capaç d'oferir a l'auditori la xifra exacta de passes, pot transmetre en l'imaginari del receptor la idea que Marco va fer repetidament aquella mateixa acció, aquell mateix recompte, privat com estava de qualsevol altre moviment, de qualsevol altra activitat.

Paral·lelament a les dosis d'imatgeria i detalls, i molt sovint en les mateixes seqüències on les genera, Marco se serveix també de la ***morbositat (D3)*** per a impactar el seu auditori, per a generar-los l'admiració vers algú a qui han arribat a infligir, -i han obligat a presenciar-, patiments insofribles.

Ex.: Ens van pelar a tots. ***De pelar vull dir que ens van, ens van, ens van pelar el cap, ens van pelar les aixelles, que ens van pelar el pubis.***

Volem apuntar que Marco era conscient que l'ús de la morbositat injustificada el podia perjudicar. Ho sabem perquè, en molts documents posteriors a la descoberta de la mentida, insistirà a remarcar que ell no va voler mai impactar amb les seves paraules, sinó únicament denunciar la violència, ensenyar història de forma viva i fer créixer en el destinatari la inquietud per conèixer; -ho hem palesat en la segona macroestructura del seu discurs, (Cfr. M2 – III. LA VALIDESA DE LES SEVES XERRADES).

De fet, Marco ens va repetir aquest plantejament força cops en les trobades que vam mantenir amb ell. I, un cop revisats tots els 243 documents que hem analitzat, -tant els que creen identitat com els que

en difonen mediàticament la selecció d'alguns bocins-, hem vist com, en algunes xerrades, Marco havia deixat clar d'inici que no se centraria a descriure aspectes morbosos del nazisme.

El cert, però, és que en aquelles conferències seves on es passava el documental *Nit i boira* com a preàmbul, succeïa sempre el doble moviment que reproduïm tot seguit:

D'una banda,

Ex.: Jo amb les meves paraules **no vull, de cap de les maneres, augmentar aquesta morbositat**. No seguiré augmentant la xifra de morts, ni els litres de sang tampoc ; no és això lo que us vull parlar. Sí fer-vos fer una reflexió.

De l'altra, -un cop exposats els blocs temàtics previs a la detenció per la Gestapo que s'apleguen a M1-,

Ex.: Detingut per la Gestapo, durant 10 dies vaig estar reclòs, apallissat, torturat. La primera hora d'interrogatori vaig entrar com si fos un, un combatent. [...] Al cabo d'una hora, **els esfínters ja m'havien traït, m'havia cagat i pixat a sobre, em seguien pegant, em van treure fora al pati, em van ruixar amb una mànega vestit i tot, per treure'm tota la merda que portava a sobre**, i immediatament em van tornar a dintre una altra vegada.

També observem, dins de les estratègies de complicitat emocional, l'ús habitual per part de Marco de la **interpel·lació directa (D4)**. Està dirigida a textualitzar les accions i recomanacions que fa recaure sobre l'auditori. L'objectiu és conservar obert el canal comunicatiu, regenererant-lo, revifant-lo. Es tracta de donar a entendre al destinatari que Marco el té en consideració constantment; que el discurs que evoca

i les reflexions que n'extreu tenen la raó de ser en l'aprofitament que en pugui obtenir aquest receptor.

Ex.: Amb aquells grans combois que venien d'Angoulême, que venien de Compiens, **val la pena que us hi fixeu**. Arribàvem en vagons de ramats. Per un viatge que havia de durar 8 o 9 hores, ens donaven un dipòsit d'aigua i un paquet de menjar.

En la línia de fer sentir el receptor integrat en les xerrades, transmetent-li la sensació que té davant la persona, no només experta en un tema, sinó fins i tot amb experiències personals semblants a ell, amb actituds i maneres de fer on s'hi poden emmirallar perfectament, Marco recorre sovint a l'**assimilació de propietats del receptor en la seva persona (D5)**.

Ex.: Sí? **Tinc que baixar? És que em trobo més còmodo així. I més desenfadat, no? Oi que vosaltres també us hauríeu assegut a la taula? Ben segur que sí.** Bé, tal com us deien em dic Enric Marco. Vaig néixer l'any 21. Per lo tant només tinc 80 anys; vol dir que **sóc un, un, un vell jove, sóc un vell jove, tant com vosaltres.**

També detectem la presència del registre literari de forma habitual, que no només busca explicar, sinó suggerir. Així, i com a eina que contribueix a una co-construcció de significats entre emissor i receptor, -i, per tant, a la complicitat-, destaquem l'ús de **metàfores (D6)**, així com de tot un ventall d'**expressions intensificadores i emocionalitzadores (D7)**. Al seu torn, la **repetició (D8)**, -que havíem vist com a indicador de les estratègies de didacticitat-, col·labora aquí a afegir uns patrons rítmics, una certa musicalitat al discurs; per fer-lo arribar de manera més viva, més vibrant a l'auditori.

Els tres darrers indicadors conflueixen prou eloqüentment en el següent exemple:

Cadascun de nosaltres porta una presó a dins. Cadascun de nosaltres porta un martiri. Cadascun de nosaltres porta un record de tot allò que va passar que ens sembla mentida, que ens fa vergonya de recordar que homes i dones, aparentment normals, ens fessin les coses que ens van fer.

Així com hem vist, en començar a detallar les estratègies de legitimació, que Marco opta per mostrar-se de manera transparent, difuminada o diluïda segons més li convingui, volem apuntar ara en l'apartat de la complicitat emocional l'ús d'***epítets (D9)*** per referir-se a ell mateix, en vistes a commoure l'auditori. Poden consistir en una sola paraula, en una locució o en tot un sintagma.

Ex.: El 16 de febrer de 1936 es van celebrar les últimes eleccions de la República. Les va guanyar el Front Popular. Jo era ***un menut***. Era ***un llibertari***.

Jo ***anava molt lleuger d'equipatge***, com molts d'altres. M'era bastant més fàcil. Tenia unes idees i unes conviccions polítiques que em deien que, com a ***militant***, si aquella batalla l'havia perdut, possiblement en podria guanyar d'altres.

I, finalment, percebem també en el discurs de Marco un indicador clar de complicitat com és la broma, la intenció de generar un moment desenfadat; l'ús, en general, de l'***humor (D10)***.

Ex.: És que només tinc vuitanta-dos anys!

5.3 Graella d'estratègies

ESTRATÈGIES	FUNCIÓ	INDICADORS
A) Didacticitat	Dirigides a fer entenedor el missatge	A1. Comparació A2. Repetició A3. Exemplificació.
B) Legitimització	Dirigides a crear o reforçar la legitimitat del locutor per dotar-lo amb dret a la paraula	B1. Locutor transparent B2. Locutor difuminat B3. Locutor diluït en un col·lectiu B4. Asserció estricta B5. Asserció matisada B6. Invitació a contrastar B7. Biografia B8. Reformulació B9. Lèxic especialitzat
C) Captació intel·lectual	Dirigides a aconseguir l'atenció del destinatari provocant-ne la participació intel·lectual	C1. Explicitació de l'estructura discursiva C2. Comparació C3. Discurs narrativitzat C4. Camps lèxics C5. Discurs reportat
D) Complicitat emocional	Dirigides a commoure el destinatari, a implicar-lo emocionalment	D1. Diàleg construït D2. Imatgeria i detall D3. Morbositat D4. Interpel·lació directa D5. Assimilació de propietats del receptor D6. Metàfores D7. Expressions intensificadores i emocionalitzadores D8. Repetició D9. Epítets D10. Humor

5.4 Anàlisi de fragments

<p>Doc. 242* - Annex 3, pàg. 151, l. 44-47</p>	
<p>P: <u>Vostè és un personatge?</u></p>	
<p>M: <u>No, jo sóc el personatge que els demés han volgut que fos. Jo era aquell al qual algunes vegades deien “puja tu, que ho fas més bé”, o “tu, que tens la veu més clara”; o “que tens la, aquesta facilitat de paraula”.</u> Per lo tant, si algú em va induir, van ser les persones, verdaderament, que tenien necessitat de, o consideraven que jo podia ser la seva veu.</p>	<p>B8. Reformulació D1. Diàleg construït</p>
<p>P: I això vol dir que <u>la seva mentida</u> era compartida?</p>	
<p>M: No, jo no crec que això, la meva men, la meva mentida fos compartida perquè, <u>quina mentida... ?</u></p>	<p>B8. Reformulació</p>
<p>P: El fet que vostè havia estat en un camp de concentració; que no, que no va ser el cas.</p>	
<p>M: <u>Clar, aquí està la distorsió d'aquesta història</u> que és aquesta: no he estat en un camp de concentració, <i>he estat a un penal durant gairebé un any, fent treballs forçats. He estat, quan em va detenir la, la, la Gestapo a primers de març del 1942, pues vaig estar sis dies a la cel·la, a la caserna de la Blumenstrasse; lo qual no cal dir de</i></p>	<p>B7. Biografia</p>
	<p>D2. Imatgeria i detall</p>

<p><u>que, precisament la Gestapo, no era una entitat benèfica ni molt menys, sinó que vaig patir, durant sis dies, totes les tortures.</u></p>	<p>D2. Imatgeria i detall</p>
<p>Doc. 227* - Annex 3</p> <p>pàg. 71, l. 19-25</p> <p>[...] vaig proveir a la redacció de documents oficials i oficinosos sobre les meves afirmacions, entenent que les meves paraules naturalment ja no basten. Són documents que també estan a la seva disposició per completar els seus escassos i negatius coneixements sobre <i>l'Enric Marco</i>, fruit estic segur d'aquesta ignorància doncs no puc creure en l'existència d'una predisposició gratuïta o de qualsevol altra raó.</p> <p>pàg. 71-72, l. 27-35</p> <p>[...] jo també vaig perdre dues guerres en les quals vaig lluitar... i encara més, vaig perdre una revolució social que <u>molts de nosaltres</u>, els més <u>joves posseïts d'una rauxa revolucionària i inconformista</u>, <u>vam</u> creure que <u>transformaríem la societat</u>. Vaig perdre també la pau i vaig conèixer les <u>repressions i clandestinitats</u>. Tampoc les coses en el post franquisme i la transició van resultar-me fàcils, sinó tot al contrari, el meu capítol de detencions i coaccions, les imatges del meu cos apallissat i torturat apareguda en publicacions d'aquella època són prou eloqüents.</p>	<p>B1. Locutor transparent</p> <p>B6. <u>Invitació a contrastar</u></p> <p>D9. Epítets</p> <p>B1. Locutor transparent</p> <p>B3. <u>Locutor diluït en un col·lectiu</u></p> <p>C4. <u>Camps lèxics</u></p> <p>D3. Morbositat</p>

Doc. 10* - Annex 2

Pàg. 51-52, l. 128-143

Me'n recordo perfectíssimament que, quan es dirigien a nosaltres els alemanys, la paraula més fluixeta que ens deien era “porc”, “*Schwein*”; nosaltres érem *Schwein*, sempre érem *Schwein*. Vol dir que érem porcs; érem per ells com uns porcs. I com uns porcs ens van tractar. I ja sabeu, i si no sabeu pues us ho **repetiré**, que del porc s'aprofita tot. Del porc s'aprofita tot, des de la punta de les seves potes, fins als seus pèls; això van fer amb nosaltres, van aprofitar-ho tot. Per lo tant, ja dic que, penseu de que nosaltres abans de destruir-nos, de destruir-nos físicament, ens van intentar destruir anímicament. Que el fet de que ens fessin aquestes coses, amb aquesta facilitat que la feien, és perquè no ens consideraven persones. Quan ens destruïen, ja no destruïen persones; per ells érem coses. Ningú de vosaltres **penso** que perdi una hora de son, aquesta nit, perquè al sortir trepitgi una larva, o una formiga, o un cargol; difícilment. Nosaltres érem quelcom semblant. Nosaltres érem com virus que atacàvem un organisme que es deia nazisme. Érem com una carcoma per ells.

Pàg. 57-58, l. 322-334

De vegades quan baixàvem de la, de la pedrera, pues, hi havia un lloc en el qual es bifurcava; unes vagonetes anaven cap a l'estació a descarregar aquell material útil, el granit, cap a l'atra banda

B1. Locutor transparent

D7. Expressions intensificadores i emocionalitzadores.

B3. Locutor diluït en un col·lectiu

A1. Comparació

D3. Morbositat

A1. Comparació

B3. Locutor diluït en un col·lectiu

<p>anava el material inservible, el material fet malbé, anaven els homes que havien perdut la vida durant la jornada, i que no <u>ens</u> deixaven, no <u>ens</u> deixaven retirar durant tot el dia. <i>N’hi havia alguns d’aquest homes, que estaven ja que no podien seguir vivint, que de vegades es veien estones quedant-se a la vora d’aquelles alçades, d’aquell escarpat, que ja feia a la vora de 25 metres d’alçada, i es quedaven a la vora abstrets, que ja no veien pràcticament, ni es decidien si es tiraven o no. Moltes vegades, la mà, la mà, gairebé generosa, d’un SS, o d’un capo el va empènyer; amb un sol <u>coparret</u> en va tenir prou, per tirar-lo. En <u>dèiem</u> “paracaigudistes”, d’aquests.</i></p>	<p>D2. Imatgeria i detall</p> <p>D6. Metàfores</p> <p>D3. Morbositat</p>
<p>Doc. 104* - Annex 3</p> <p>Pàg. 8, l. 34-58</p> <p>P: Però vostè entén el, <i>el mal que ha fet als seus companys?</i></p> <p>M: No, jo no els hi he, no els hi he fet cap mal; penso que cap ni un. Sempre, sempre he defensat la seva dignitat, indiscutiblement; mai l’he posat en entredit el seu treball. I de cap de les maneres es pot pensar; tot el contrari: podria dir que a través de tots els <u>centenars i centenars</u> de xerrades que he fet en les quals sempre he ponderat, he ponderat el seu patiment, i per quines raons ho havien fet. Jo també havia patit, perquè, és clar, no em vaig quedar al marge; jo també ho vaig patir, això, sinó que alguna de les raons per les quals vaig fer això. Mai, de cap de les formes; i tots els meus, tots els meus esforços, <u>inclús els últims</u>, per portar, per portar</p>	<p>B8. Reformulació</p> <p>B1. Locutor transparent.</p> <p><u>D7. Expressions intensificadoras i emocionalitzadores.</u></p>

un homenatge a la resistència, i a la sub, i a la, i a la, i a la resistència, a la deportació alem, espanyola, que **vaig** portar fins ara, fins ara. En bona part, -i això tothom ho haurà de reconèixer-, en bona part ha sigut gràcies a l'esforç conjunt que **he** portat amb l'Amical de Mauthausen, perquè això fos reconegut. Per lo tant, de cap de les maneres, si els **meus** companys han rebut, en aquests moments, un homenatge, el primer homenatge oficial que se'ls hi feia, indiscutiblement ha sigut perquè **algú com jo**, aquest falsari, per exemple, o aquest impostor, en quant a lo que es parla de Flossenbürg, és aquí. *Per què, en comptes de planteja'ns-ho d'aquesta forma, no ens ho plantegem d'una altra manera? "Vostè, senyor Enric Marco, va ser detingut per la Gestapo?". Sí. "Vostè va estar reclòs en el penal de Kiel?". Sí. "Vostè va estar acusat d'alta traïció i de conspiració contra el tre Reich, III Reich, i va passar-s'hi gairebé un any a la presó?". Doncs sí.*

Pàg. 9, l. 65-83

P: Ahà. *La mentida* se li ha anat fent grossa, o vostè va actuar conscientment des del primer moment?

M: No, no, no. Jo lo que vaig pensar és "se m'ha anat fent grossa". No vaig fer-ho conscientment, sinó lo que va semblar de que *a última hora que no era res més que substituir els meus companys en les xerrades que ja no podien anar a fer, -perquè va ser així-*; amb això vull dir, no tan sols vull dir, no tan sols que en quedem pocs, sinó que els que queden no estan, no han tingut la sort de tenir aquesta

D7. Expressions intensificadores i emocionalitzadores.

D4. Interpel·lació directa

D9. Epítets

B8. Reformulació

B8. Reformulació

<p>salut que tinc jo, o que he tingut jo xxx, malgrat els meus vuitanta-quatre anys, però indiscutiblement això s'ha fet gros; s'ha fet gros i no m'he donat compte i, indiscutiblement <u>s'ha, s'ha, s'ha s'ha</u> substituït una cosa insubstituïble. Amb l'enorme necessitat que hi havia d'explicar tot el període des de la II República, tot el que havia representat, i que jo havia viscut com a vailet i que havia sentit; i els anys, i els tres anys de la lluita, en la qual vaig participar inclús com a voluntari. I després, tot el, tot el demés que he tingut que explicar en quan al rebuig de la violència i de l'agressivitat; de la discriminació. <u>Parlar de la immigració, com jo he parlat de la immigració</u>; és que se m'ha d'escoltar, s'ha d'escoltar el meu discurs, per donar-se'n...</p>	<p>D9. Epítets</p> <p><u>B2. Locutor difuminat</u></p> <p>B7. Biografia</p> <p>C1. Explicitació de l'estructura discursiva</p> <p><u>D7. Expressions intensificadores i emocionalitzadores.</u></p> <p>D4. Interpel·lació directa</p>
<p>Doc. 2* - Annex 2, pàg. 15-16, l. 238-263</p> <p>No <u>teniém</u> més que un plat de menjar. No en <u>podíem</u> donar pas. Però sí que aquell que li feia més falta li <u>allargàvem</u> el plat fins al mig i <u>nosaltres</u>, de la nostra sopa, d'aquella sopa infecta, trèiem una cullerada o mitja, una mica, un raig, per omplir el plat d'aquest que li feia més falta. O aquell que vertaderament estava tan desanimat... aquell home gran, al qual li havies de picar l'esquena i li havies de dir: "Res, hem de resistir. Si som capaços de resistir, la llibertat i la vida està allà fora, encara. I si ets capaç de resistir, tornaràs a trobar les coses que et van fer feliç i les coses que et van donar satisfacció".</p> <p>A vegades <u>ens</u> pregunten com <u>vam</u> poder <i>resistir</i></p>	<p><u>B3. Locutor diluït en un col·lectiu</u></p> <p>D2. Imatgeria i detall</p> <p>B2. Locutor difuminat</p> <p>D1. Diàleg construït</p> <p>C4. Camps lèxics</p>

<p>tantes coses. Per dues raons: la primera i principal perquè <u>érem joves</u>. <u>Teníem la capacitat d'imaginar i la capacitat de somiar, com vosaltres, que imagineu i somieu cada vegada que voleu</u>. I que us <u>podeu sostreure a la realitat</u>.</p> <p>Hi ha una pel·lícula que es diu <i>La vida és bella</i>, que demostra què fa un home per salvar la vida d'aquella criatura, com el trasplanta de la realitat, com aconsegueix treure'l del camp, fent-li <i>imaginar</i> i fent-li <i>somiar</i> que el seu món és un altre. Això, jo us asseguro que ho vaig haver de fer moltes vegades.</p> <p>Però no tots <u>teníem</u> aquesta sort. No tots <u>érem joves</u>, sinó que hi havia gent molt gran que eren incapaços d'<i>imaginar</i>, que eren incapaços de <i>somiar</i>. Jo <u>anava molt lleuger d'equipatge</u>, com molts d'altres. M'era bastant més fàcil. Tenia unes idees i unes conviccions polítiques que em deien que, com a <u>militant</u>, si aquella batalla l'havia perdut, possiblement en podria guanyar d'altres, i que era qüestió només d'<i>aguantar</i>.</p>	<p>C1. Explicitació de l'estructura discursiva.</p> <p>A1. Comparació</p> <p><u>D4. Interpel·lació directa</u></p> <p>A3. Exemplificació</p> <p>B1. Locutor transparent.</p> <p>D8. Repetició</p> <p><u>D9. Epítets</u></p>
<p>Doc. 238* - Annex 3</p> <p>Pàg. 116, l. 1-26</p> <p>SI NO DICES QUIEN ERES ALGUIEN DIRA LO QUE NO ERES</p> <p><i>Ya <u>ves</u>, todavía vivo y manteniendo el pulso, aunque algo más alterado su ritmo y lenta su pulsación.</i></p> <p>Han pasado tres años largos, que en muchas</p>	<p>B2. Locutor difuminat</p> <p>B1. Locutor transparent</p> <p><u>D4. Interpel·lació directa</u></p> <p><i>D7. Expressions intensificadores i emocionalitzadores</i></p>

<p>ocasiones han resultado <i>tres largas y obsesionantes eternidades</i>. Siguiendo los consejos de los amigos he aguardado todo este tiempo aunque por descontado no ha sido inactivo ni tampoco en vano, pues he tenido lugar incluso para convertirme en abuelo.</p>	<p>C5. Discurs reportat</p>
<p><u>Eres una de las personas a las cuales debo una explicación</u> cuando ahora, por fin he decidido <u>romper mi silencio. Ya se que vas a decir que no es necesario ni es tu caso, que me conoces lo suficiente para no dudar de mí,</u> pero, con mi credibilidad aún por los suelos es mejor así y asegurarse, tampoco es cuestión de cargarlo a méritos contraídos anteriormente.</p>	<p>D4. Interpel·lació directa</p> <p>B4. Asserció estricta.</p>
<p>Asimismo los amigos que lo vivieron de cerca consideraron preferible dejar pasar un tiempo, aguardar a que se serenaran los ánimos y los afectos del impacto para llegar a una reflexión y conclusión más lúcida, incluso para mi mismo que <u>no acertaba a comprender la magnificación de los hechos.</u></p>	<p>C5. Discurs reportat</p> <p>D9. Epítets</p>
<p>Entretanto he ido recogiendo testimonios y papeles, este fue mi compromiso, algunos de ellos ya los tenía entonces e intenté que sirvieran para demostrar que <u>las acusaciones</u> que se me hacían no iban más allá de <u>una distorsión de mi propia historia, una historia que como todas ellas, la tuya, la mía o y la de cualquier otro tienen más de una lectura,</u> <i>faltó poco para que lo que costó tanto sacrificio y esfuerzo fuera a parar a la papelera de un plató de TV3.</i></p>	<p>B6. Invitació a contrastar</p> <p>B8. Reformulació</p> <p>B2. Locutor difuminat</p> <p>D7. Expressions intensificadores i emocionalitzadores</p>

Pàg. 117, l. 43-50

Mi discurso fue haciéndose más crítico. No bastaba con hablar de los exilios, los penales y los campos de exterminio, había que explicar el porque se fue a parar a ellos... y **empecé** desde el principio, desde el esclavismo social, de los incipientes movimientos obreros y de sus luchas, desde la de la simple supervivencia hasta las de solidaridad y apoyo mutuo y así hasta las últimas consecuencias. **Retrocedí** a los años veintes y treintas, en los que **viví** infancia y adolescencia, para acercarme a los 2000.

C1. Explicitació de l'estructura discursiva

C4. Camps lèxics

B7. Biografia

Pàg. 118, l. 72-87

Y así **me fue**... y al bajarme del estrado del palacio del congreso de los diputados en Madrid, donde **estuve** flanqueado por el embajador de Israel y de Esperanza Aguirre, *algunos y alguien ya habían torcido el gesto* y me estaban aguardando para pedirme cuentas por haber osado decir “que, si bien, afortunadamente, ya no tenemos campos de concentración en Alemania no nos faltan en Guantánamo ni en Palestina y el muro de Gaza no tiene nada que envidiar al de Berlín. Ha cesado el genocidio judío pero ahí están Ghana, Ruanda, Sierra Leona, Kosovo o Chiapas con millones de seres sacrificados y algo habrá que hacer para evitarlo en vez de lamentarse solamente o perorar sobre ello... y quizás deberíamos agarrar alguna vez la cacerola por el mango.

D7. Expressions intensificadores i emocionalitzadores

C1. Explicitació de l'estructura discursiva.

No había cruzado el umbral de la sala del congreso cuando me llenaron de improperios e insultos...

<p><i>embustero, antisemita... hasta Saramago, a mi, a <u>quien se había tildado de embustero hasta la saciedad al airear la verdad del exterminio nazi</u>, se me ingresaba en la galería de los anti judíos yo que nunca lo fui, ni lo soy.</i></p>	<p>D9. Epítets</p>
<p>Pàg. 123, l. 235-247</p> <p>Estoy escribiendo bastante, <i>pero a quien le importa el antes y después de <u>Enric Marco</u>, puede que algún heterodoxo de pacotilla que ocultaba una supuesta militancia sindical en el fondo de un sindicato con menos afiliados que metros cuadrados y ha urdido supongo que con una ignorante o malévola intención una serie de calumnias que no se tienen en pie no por su impostura si no por su propia ridiculez y ni que decir que no existe prueba ni testimonio alguno que pueda avalarlas, puesto que nunca fueron ciertas, es más cuando ocasionalmente nos encontramos y tuvo la osadía de tenderme la mano le dije solo, pública y solemnemente –no voy a querellarme contigo por calumniador aun mereciéndolo, no es mi estilo, no lo es el de los libertarios, lo haré ante el juicio de la organización y porqué la honestidad de los militantes que la representaron así lo exige y es exigible.</i></p>	<p>B7. Invitació a contrastar</p> <p><u>D9. Epítets</u></p> <p>D7. Expressions intensificadores i emocionalitzadores</p> <p>B3. Locutor diluït en un col·lectiu</p> <p>D1. Diàleg construït</p>
<p>Pàg. 124, l. 257-262</p> <p>Ya <u>juzgarás</u>, pues a <i>pesar de estos tres largos años y del hartazgo que se dieron conmigo desde el principio, siguen ahí, agujoneando</i>, sin reconocer que lo “<u>mío</u>” es cuando menos, <u>uno de los mayores actos de ocultación de la historia</u>, <i>aunque se reconozcan, muchos de ellos, pregonando a bombo y</i></p>	<p><u>B8. Reformulació</u></p>

<p><i>platillo como los defensores de la recuperación histórica.</i></p>	<p><i>D7. Expressions intensificadores i emocionalitzadores</i></p>
<p>Doc. 30* - Annex 2, pàgs. 96-98, l. 12-79</p> <p>P: 14 d'abril del 21; va néixer a Barcelona mateix?</p> <p>M: No. Sembla perquè acostumo a aparèixer com a registrat a Barcelona, la realitat és que neixo a Sant Boi.</p> <p>P: A Sant Boi.</p> <p>M: A Sant Boi de Llobregat. I, sí, no acostumo, és <i>una costa tan íntima que no acostumo a prodigar-la</i>, i en aquest cas és perquè me l'has preguntat, i perquè penso de que... bueno, <u>tinc vuitanta-dos anys i no hi ha gaires coses que amagar</u>. No és que mai hagi representat mai per mi una vergonya, <i>una cosa insòlita potser sí</i>, el fet de que naixés en el orbi psiquiàtric, osigui lo que llavors en deien el manicomi de Sant Boi, allò que deien t'haurien de tancar, t'haurien d'enviar a Sant Boi. Vaig néixer al psiquiàtric de Sant Boi, fruit d'una mare que va entrar, d'una dona que va entrar amb vuit mesos d'ingravedesa, de gravidesa, segons diu, segons diu el... l'informe, i de la qual no apareix el fill, sembla que el fill, el fill es va perdre. Suposo que va entrar per una porta de servei embolicat amb un mocador de farcells. Arrencat de la meva mare, que no em va donar ni una mala mamada, ni una sola mamada per por, segurament, de que no em contagiés la seva bogeria. Sí, vaig néixer al</p>	<p>B1. Locutor transparent</p> <p><i>D7. Expressions intensificadores i emocionalitzadores</i></p> <p><u>D.9 Epítets</u></p> <p>C5. Discurs reportat</p> <p>D2. Imatgeria i detall</p> <p>D3. Morbositat</p>

manicomi de Sant Boi, malgrat de que això no hagi representat per **mi** cap tipus, de, diríem, de traumatisme. Al menys això ho penso. Sí és possible de que alguna cosa succeeixi dintre del **meu** interior quan **penso** en la mare, no, en la mare, i no dic la meva mare, sinó la mare. Aquella mare que va aparèixer l'endemà d'haver parit un fill, i no el tenia al seu costat. Aquella mare que, *inexplicablement, no sé com se les van arreglar, sempre he intentat poder-ho, poder-ho transcriure, poder-lo representar, el que va representar per la meva... la mare aquell fet.* I en recordo algunes coses de que... de que demostrin veraderament la seva voluntat, i *l'amor tan immens que va sentir per aquell fill que no va tenir pràcticament mai en els seus braços.* Quan era més grandet, **me'n recordo** de que, quan m'hi portaven a visitar-la, que m'hi portaven molt poques vegades. No **recordo** ni tan sols de que el meu pare m'hi portés; sempre m'hi portava una tieta o un tiet. I veia aparèixer, -ja tenia llavòrens deu o onze anys, potser dotze-, i veia aparèixer la meva mare, els diumen... un diumenge a la tarda. I venia eixugant-se les mans amb aquella bata que tenia llistes blaves i blanques, exactament molt semblant a l'uniforme llistat que portaria després jo en un camp de concentració nazis. I venia eixugant-se les mans, perquè sortia de la bugaderia un diumenge a la tarda. **Me'n recordo** de veure-la, li mirava les mans, que em sobtaven moltíssim. Aquella era una dona que no s'assemblava gens a la mare dels meus amics o companys meus; era una mare diferent. Li veia aquelles mans amb les... amb...

D2. Imatgeria i detall

D8. Repetició

D7. Expressions intensificadores i emocionalitzadores

D.9 Epítets

D2. Imatgeria i detall

A1. Comparació

D2. Imatgeria i detall

<p>entremig dels dits aquella blancor de lleixiu i de les, i de les sals. I la veia menjant lo que li <u>portàvem</u> amb una, amb una carmanyola. Li <u>portàvem</u> llomillo, li <u>portàvem</u> una mica de fruita, i berenava amb <u>nosaltres</u> en aquells patis tan grans que hi ha en el manicomi de Sant Boi, amb aquells bancs de granit, verdaderament sense respatller, per a que te'n vagis el més aviat possible. I la meva mare, de vegades, una dona dura, una dona gironina, una dona del camp, doncs se li escapava algun plany, no massa. Deia “em fan treballar molt”. Són coses que no he oblidat mai, davant de que fos en aquella pràcticament infantesa. “Em fan treballar molt. Però m’han dit que si treballo molt, que si treballo sempre, em tornaran el meu fill”. La meva mare suposo que va morir a l’any cinquanta-tres, em sembla que va morir, en <u>una de les meves clandestinitats</u>, i segurament seguia treballant i encara pensava de que li tornarien el fill que per ella no, per ella no va créixer mai. M’assenyalaven, de vegades em senyalaven allà quan <u>anàvem</u> de visita, i em deien “mira, mira Enriqueta, quin fill més maco que tens”. I ella deia “no, no, aquest no, aquest, sí, és molt maco però aquest no és el meu fill. El meu fill serà petitet com aquell que corre per allà”.</p> <p>No ha sigut aquestes coses, no; no van forjar el meu clericalisme ni molt menos, però sí el fet d’aquelles dones en allà explotades torpement, <u>aquelles dones</u> que no tenien dot, ni tenien padrí que les traiés de les feines més dures. Totes <u>aquelles dones</u> que <u>van</u> cosir, <u>i van</u> brodar, <u>i van</u> fer punta dels vestits <u>que van</u>, <u>que van</u> estrenar les</p>	<p><u>B3. Locutor diluït en un col·lectiu</u></p> <p>D2. Imatgeria i detall</p> <p>B4. Asserció estricta</p> <p>D1. Diàleg construït</p> <p><u>D9. Epítets</u></p> <p>D1. Diàleg construït</p> <p>B4. Asserció estricta</p> <p><u>D8. Repetició</u></p>
--	---

<p>núvies dels burgesos. Les monges els hi deien que les feien ells, que elles feien els vestits i que elles brodaven. <i>Nassos! Ho brodaven senzillament aquelles dements en allà, aquelles pobres pirades.</i></p>	<p>D7. Expressions intensificadores i emocionalitzadores</p>
<p>Doc. 92* - Annex 2, pàg. 284-285, l. 1-45</p> <p>M: Quan es penja gent, i es penjarà gent, inclús del camp de concentració del, del comando de, de la Neus, portaran doncs, jo me'n recordo al menos de quatre dones penjades, penjades, que les van treure de la infermeria. Van penjar-les, portades únicament per penjar-les a Flossenbürg.</p> <p>Recordo des de lluny, alguna vegada; eren les meves dones i les meves amants. Al veure-les passar, des de lluny, per les filferades, veure-les passar i, jo era <u>molt jove</u>, i intentar atreure'ls l'atenció amb molt de compte. I no sé si era la meva il·lusió, el pensar de que alguna d'elles es va recollir alguna vegada el mocador, i va fer així, amb un gest de coqueteria; i em va mirar fixament. <i>Aquella nit va, va ser molt més emotiva.</i></p> <p><u>M'ho havien pres tot</u>, al camp de concentració; <u>tot</u>. <u>M'havien deixat</u> nu, <u>m'havien deixat</u> totalment <u>indefens</u>. No per únicament per <u>rapinya</u>, sinó per deixar-me indefens totalment. <u>Ni</u> una polsera, <u>ni</u> una cadeneta, <u>ni</u> una medalla, <u>ni</u> una petita fotografia; <u>nu, nu, nu</u>. Indefens, totalment, que no tinguessis una <u>fita, un punt de referència, que et mantingués l'esperança, la fe</u>. El gest d'aquella dona i la seva visió és, va ser per mi l'aliment; existia, la vida. <u>Hi havien dones</u>, encara, en aquell</p>	<p>B1. Locutor transparent</p> <p>B7. Biografia</p> <p>D3. Morbositat</p> <p>D2. Imatgeria i detall</p> <p>D9. Epítets</p> <p>D2. Imatgeria i detall</p> <p>D7. Expressions intensificadores i emocionalitzadores</p> <p>D8. Repetició</p> <p>C4. Camps lèxics</p> <p>B2. Locutor difuminat</p> <p>D6. Metàfores</p>

món; en aquell món d'home sols i de mort. Hi havien dones, també, eh. I això va ser una cosa que no va tenir preu, i que no **em** va durar quinze dies. I a més, si és que cada vegada que **recordava** que hi havien dones que havien desfilat al davant **meu**; i allò va ser emotiu en molts aspectes, naturalment, un munt. Em vaig retrobar, **em vaig retrobar** amb el **propi** sexe, que indiscutiblement el **tenia**.

D2. Imatgeria i detall

M: Els déus un dia devien dir “Fins ara has estat un pobre mortal que has passat per qualsevol cosa. Ara és l’hora dels déus. És el teu moment”. I aquell dia, sí, **jo** me’n recordo que va haver-hi un dia que **vaig** escollir. **Estava** ensenyant, més que jugant, ensenyant a un company meu a fer, en fi, a jugar als escacs. I **vaig** veure que, sobre la taula, reflectia un, una ombra, i **vaig** aixecar la vista i **vaig** veure un SS. **Me’l** va, li va fotre una patada, el va fotre fora del banc, i va picar així al taulell, i **em** va dir que continuéssim. El que volia, es tractava de guanyar, de, de demostrar-**me** una vegada més la seva superioritat. **Jo**, a fi de comptes, què era, un desgraciat, además espanyol; un llatí, un mediterrà. I **vaig** jugar la partida, i **em** va passar pel cap que si l’**havia** de jugar, l’**havia** de guanyar amb totes les conseqüències. I **vaig** anar guanyant-li les peces; no era contrincant per **mi**. Fins que a última hora, preconcebudament, el **vaig** deixar amb el rei, només. I li **vaig** fer jaque mat, i li **vaig** girar el rei sabent, verdaderament, lo que allò **em** podia costar. *Però era el moment en què m’havien escollit; aquell moment era el meu, aquell no me’l podien arrabassar de cap de les maneres. Vaig*

D1. Diàleg construït

D2. Imatgeria i detall

D9. Epítets

D7. Expressions intensificadores i emocionalitzadores

<p>pensar que sí, vaig, em vaig quedar convençut, de que passés el que passés, m'havia recuperat com, com ser. <i>Aquell dia vaig recuperar la dignitat; vaig guanyar la batalla d'Stalingrad.</i></p>	<p><i>D7. Expressions intensificadores i emocionalitzadores</i></p> <p>D6. Metàfores</p>
<p>[Doc. 240* - Annex 3]</p> <p>Pàg. 126-127, l. 1-59</p> <p>DE TABAC EN SÉ MÉS D'UNA XUCLADA.</p> <p>Fa un cert temps, <u>per a mi totes les coses tenen un cert temps</u>, va sorprendre'm la lectura d'una "carta al director", publicada en un diari barceloní.</p> <p>Eren únicament unes poques línies, doncs les cartes al director no acostumen a disposar de l'espai i indulgència a que pensen tenir dret els que s'hi acullen.</p> <p>En aquest cas es tractava de la vivència personal d'un infant, un dels molts drames que van sofrir els perdedors durant la llarga nit del franquisme, una època en que la <u>injustícia, l'abús i l'autoritarisme</u> van emparar <u>la impunitat i el menyspreu</u>.</p> <p>Arraconat durant molts anys en el bagul dels records es el curt relat d'un fet que avui pot semblar quelcom baladí, ja anecdòtic i per descomptat no apareix en un memorial o en les pàgines d'un llibre de història.</p> <p>En ell s'explica l'apallissament d'un vailet de pocs anys sorprès per l'enllustrada potada d'una bota militar quan recollia restes de cigarretes sota els veladors i cadires dels bars de la plaça de Catalunya, el Rigat, el Casino militar o el Zúric, llocs on asseien la seva arrogància de perdona</p>	<p>D6. Metàfores</p> <p>B1. Locutor transparent</p> <p><u>D9. Epítets</u></p> <p>D6. Metàfores</p> <p><u>C4. Camps lèxics</u></p> <p>D6. Metàfores</p> <p>D6. Metàfores</p> <p>D6. Metàfores</p>

<p>vides els pacificadors i salvadors de valors i pàtries. Va ser un <i>cop de peu dur, com el que es don a una bestia</i>, al que van seguir abans de tenir temps d'aixecar-se de terra <u>els insults i les fuetades</u> amb una fusta de muntar, sinònim d'un poder i d'una crueltat sense pal·liatius, que mai pot obtenir el perdo de cap amnistia ni cap transició sense comptar amb els Manel's com aquest que signava una carta al director amb una amarguesa renovada malgrat els anys passats.</p>	<p>D7. Expressions intensificadores i emocionalitzadores</p>
<p>Però el gest de mantenir apretats, convulsivament els punys sobre les burilles acabades de collir sense deixar-les anar, malgrat el <u>càstig</u>, eren el primer gest de <u>resistència</u>, la resposta a la ràbia continguda. Una coïssor molt mes forta que els insults i les fuetades, i l'orgull de la batalla guanyada, la satisfacció a l'arribar a cas i posar sobre la flassada que cobreix els genolls de l'avi dos grapats de collites !Au avi, ja tens per unes quantes pipades!</p>	<p>D2. Imatgeria i detall D2. Imatgeria i detall D1. Diàleg construït</p>
<p>Vaig estar a punt de cercar el contacte amb en Manel a traves del diari, i agrair-li la sortida de l'armari de l'anonimat, en el qual dissortadament segueixen amagant-se tants nets i tants avis, tantes histories i tants curts relats...</p>	<p>D6. Metàfores</p>
<p>Això ho he començat a escriure aquest matí en un tovalló de paper, prenent un cafè al bar de sota de casa, <u>es un costum, més aviat un vici aquest dèria d'escriure a tot arreu...</u> recordo que vaig començar fent el diari mural de la 3 Cia. Deixant el fusell repenjat al parapet o a la trinxera i aprofitava qualsevol marge o bocí de paper per un esborrany i després, sempre que vaig poder, recollint o sent</p>	<p>C1. Explicitació de l'estructura discursiva D9. Epítets B7. Biografia</p>

<p>recollit per fer-ne paraula escrita... <i>i amb el temps, sempre el temps</i>, vaig acabar fent contes per les escoles i memoritzant aquella poesia del silenci que vaig rimar entre els murs d'una cel·la per no morir en solitud... i imprimint en la ment amb la lletra mes grossa i més tossuda... <u>VIDA i LLIBERTAT</u></p>	<p>D7. Expressions intensificadores i emocionalitzadores</p>
<p>He fet un glop al cafè, s'ha quedat fred, he aixecat la vista i llegit un avís enganxat a la paret, és tracta d'una ordenança, prohibint de fumar en aquest espai i una advertència de què el tabac perjudica la salut. La memòria s'ha fet enrere en un intent per recordar-me quan i com vaig decidir no convertir-me en fumador, qui em va aconsellar o prohibir no aviciar-me evitant la submissió, els mals hàbits i les addiccions.</p>	<p>D6. Metàfores</p> <p>D6. Metàfores</p>
<p>He seguit fent memòria i m'he vist al voltant d'un foc de campanya on de vegades ens asseiem i entreteníem matant polls, posàvem una llauna al foc i els llençàvem dintre i els rostíem amb una delectació sàdica que tenia molt de revenja. La major part dels meus companys eren majors que jo, a mi em deien <u>el xaval</u>, com ho feia l'oncle Anastasi, amb qui vaig anar a la guerra un juliol del 36 [...]</p>	<p>B7. Biografia</p> <p>D2. Imatgeria i detall</p> <p>D9. Epítets</p> <p>B7. Biografia</p>
<p>Pàg. 128, l. 89-92</p> <p>Després, en molts anys, hem vaig veure en els carrers d'una terra estranya, caminant pel baix de la calçada, escortat per una parella de la Feld-Gendarmerie adscrits a la caserna de la Gestapo de la Blumenstrasse [...]</p>	<p>B9. Lèxic especialitzat</p>

Pàg. 129-130, l. 111-141

Pel camí vorejant la vorera, no **hem** deixaven trepitjar l'acera no fos que la **contamines, anava** parant compte de que no **m'**enganxes cap vehicle que se'**m** portes per endavant, mirava de reüll les dones i les criatures que em cridaven molt l'atenció, anava amb el cap cot com la meva gossa quan ara la porto a passejar, la mirada atenta per terra per si trobava quelcom que aprofitar, de vegades tenies sort i arreplegaves unes puntes de pur o de cigarreta. D'altres, si no estaves llest, la potada als dits o el cop de culata al clatell et feia deixar anar la collita, però valia la pena per que encara que **seguia** sense ser un fumador sempre **vaig** tenir qui ho feia al **meu** voltant.

Des de la caserna de la GehemigStaat Polizei es distribuïen les gents que arribaven contínuament, uns a treballs i serveis a penals o camps *o qui sap a on*. Arribaven a les nits, de matinada, a les fosques, trepitjant-nos a l'entrar, s'acomodaven entre renecs allà on queien, dormíem a terra, sobre un dit de palla, i sota i sobre, per guanyar espai, de la taula que teníem com únic mobiliari. Així que arribava es feia un cercol i si havia tingut sort buidava les butxaques i descobria el "tresor"... després els veia amb aquelles mans tosques i dures, com les **meves**, maltractades pel desbastament de peces de foneria i recuperació de cableria, triaven el paper i els filtres bavejats sense perdre ni un sol bri de tabac, no se amb quin paper el "liaven", si recordo per xocant la forma de encendre'l, feien saltar unes xispes rasant un tros de "gillette" sobre una pedra,

D2. Imatgeria i detall

A1. Comparació

B2. Locutor difuminat

D3. Morbositat

B9. Lèxic especialitzat

D2. Imatgeria i detall

B3. Locutor diluït en un col·lectiu

<p>acostaven un boci de drap cremat com cendra que s'encenia fàcilment i amb aquest, el maldestre i bonyegut cigar.</p> <p><i>Mai vaig veure tal mostra de delectació, se'l passaven de l'un a l'altre, un cop de colze reprenia al que s'entretenia en la xuclada... i per uns minuts veies desaparèixer de les se es cares el fred, el cansament, la gana, la por... Sabeu ara per que tinc tant de respecte al tabac? Doncs perquè en sé molt de pipades sense haver-ne fumat mai.</i></p> <p>Enric Marco.</p>	<p>B2. Locutor difuminat</p> <p>D4. Interpel·lació directa.</p> <p>D6. Metàfores</p>
<p>[Doc. 241* - Annex 3</p> <p>Pàgs. 132-135, l. 5-114</p> <p>T: Ehm, Sr. Marco, trobant-nos ara com ens trobem lluny ja d'aquella primavera de 2005 en què vostè rebé preguntes per part de tot tipus de mitjans de comunicació de l'àmbit català, <u>voldria encetar aquesta entrevista amb l'interrogant que més proliferà</u> entre l'opinió pública, per tal que, potser ara amb la perspectiva que aporta el pas del temps, el pugui respondre com cregui convenient. <u>Aquest interrogant és: ¿per què va inventar-se el seu captiveri en un camp de concentració nazi?</u></p> <p>M: <u>Bé, en principi dir que sí, de que vaig rebre moltes preguntes. Vaig estar obert a tot tipus de mitjà de comunicació; no vaig dubtar a anar, -em vaig avançar, inclús-, però de que també vaig donar algunes respostes. Lo que lamentablement que aquestes respostes no es recollissin en aquests</u></p>	<p>B8. Reformulació</p> <p>D7. Expressions intensificadores i emocionalitzadores</p>

<p>moments que em penso de que haurien servit per fer-nos una idea, verdaderament, del que hi havia. I possiblement en aquestes respostes ja hi havien algunes de les quals es feia menció d'algunes de les raons per les quals em vaig inventar el captiveri.</p>	B5. Asserció matisada
<p>Jo em penso de que s'ha de fixar en el temps en què passa. En la primera notícia que hi ha, i la primera vegada que jo en parlo, d'això, ja és en l'any setanta-vuit o setanta-nou, possiblement sí.</p>	B5. Asserció matisada
<p>Em sembla que és per aquest temps que uns companys de, del sindicat, de professions liberals, pues, com és el, en Pons Prades, avui dissortadament, un gran company, amb el que vaig militar en moltes qüestions, pues em fa una entrevista, i en la qual pues jo, pues faig aquesta declaració. Hi han varios raonaments, podriem ser; han passat molts anys i no puc situar verdaderament quins van ser únicament els</p>	B5. Asserció matisada
<p>motius. <i>Són molts anys, verdaderament; hi han racons i coses que s'obliden amb facilitat.</i> Però sí</p>	B7. Biografia
<p>tindrè que dir que en tot, en tot, en tot moment</p>	C1. Explicitació de l'estructura discursiva
<p>potser van haver-hi dos errors, o un error quan</p>	C1. Explicitació de l'estructura discursiva
<p>menys d'apreciació: el fet de que havia estat un,</p>	D7. Expressions intensificadores i emocionalitzadores
<p>hmm, presoner dels nazis; el fet de que, <u>més que</u></p>	D9. Epítets
<p><u>una víctima dels nazis, vaig ser un resistent,</u> -la</p>	C1. Explicitació de l'estructura discursiva
<p>documentació que hi ha verdaderament dels</p>	C1. Explicitació de l'estructura discursiva
<p>mitjans avui en dia, que hem aconseguit dels, dels,</p>	B3. Locutor diluït en un col·lectiu
<p>dels medis, dels mitjans penalistes, i de presons i</p>	C5. Discurs reportat
<p>de més en el, en l'Alemanya nazi ho indiquen que</p>	C5. Discurs reportat
<p>és així mateix-; més que una víctima sóc un</p>	C5. Discurs reportat
<p>resistent, doncs lluïto contra el règim nazi; en una</p>	B7. Biografia
<p>sèrie d'actes, com els càrrecs de la fiscalia, més</p>	B7. Biografia
<p>tard dels tribunals nazis, pues em fan, i pels quals</p>	B7. Biografia

<p>después sofriré un judici. Per lo tant, no em vull pensar de que suposava de que era un mèrit equiparable, el fet de que, malgrat de no haver estat en un camp de concentració, pues havia estat empresonat; que havia, en les condicions en què ho vaig estar-ho; la meva detenció va ser una detenció molt dura, amb uns interrogatoris molt durs; -<i>la Gestapo no era precisament una entitat benèfica</i>-, i els, la setmana pràcticament que vaig estar entre ells va ser <i>duríssima</i>, en la qual, pues, es va intentar de que digués, inclús, coses de verdaderament, que, que no podia dir perquè tampoc no havien existit. Puc dir, en referència a això, de que mai vaig comprometre ningú; la qüestió va quedar morta en el, en la meva persona, donat de que tampoc no hauria servit de res, verdaderament, que hagués anat més enllà. Aquestes serien una de les raons; el fet de pensar de que, verdaderament, era equiparar-me. L'altra va ser el fet de que, no em penso de que fos el millor, la millor imatge, aquesta verdaderament d'haver sortit amb una expedició; per les raons que fossin, i amb una expedició de treballadors cap a l'Alemanya nazi. I després, naturalment, perquè, d'una manera o altra, el fet de parlar d'un camp de concentració nazi, sembla que no és el mateix que parlar d'una presó, d'un penal. Probablement perquè van haver-hi pocs espanyols en les meves condicions, que jo, en les condicions en què vaig estar-hi jo com a <u>resistent</u>, dintre de l'Alemanya nazi. No me'n, jo algunes vegades he pensat de que no podem mesurar quina és el mèrit equivalent a l'escala de mèrits, dins d'haver estat en un camp de</p>	<p>B5. Asserció matisada</p> <p>D8. Repetició</p> <p><i>D7. Expressions intensificadores i emocionalitzadores</i></p> <p>B4. Asserció estricta</p> <p>C1. Explicitació de l'estructura discursiva</p> <p>B5. Asserció matisada</p> <p>B5. Asserció matisada</p> <p>D9. Epítets</p> <p>B4. Asserció estricta</p>
--	---

concentració franquista, o haver estat a la presó Model, o haver estat a Carabanchel. Jo no em penso de que es pugui mesurar una cosa per l'altra, i puguem posar-hi. Però d'una forma o altra potser **vaig** caure en aquest primer error, precisament, de considerar de que **tenia** la mateixa, els mateixos drets o la mateixa empenta, per una raó o per altra, perquè tot constava dintre de la mateixa lluita antifeixista. Després, més tard, perquè la condició de, de supervivent dels camps nazis tenia un, una, una, un element que cridava molt l'atenció a l'hora de fer les conferències. De manera que, a partir d'aquí, a partir d'aquí, sobretot, sobretot sempre, el que **vaig** pensar va ser en el valor que tenia davant d'una conferència, d'un escrit; davant de l'auditori en el qual **em** dirigia, de la mateixa forma que hi ha hagut gent que ha escrit història. **Vaig fer història, història-realitat, història-veritat**, perquè sí; perquè les **meves** paraules van ser aquestes, i perquè cada una de les **meves** conferències, només se **m**'ha de sentir en les gravacions. Cada una de les conferències, *dissortadament no estaran totes; és clar, si en **feia** centenars, o en **vaig fer-ne centenars**, però en un moment o altre, en un moment donat, apareix la, la, la lliçó, diríem, o l'acte de, de dignitat, de dignitat; el fet de la humanitat dels homes i dones que van patir tot aquell jou, tot el que els va passar als camps de concentració, i els que no van ser als camps de concentració. Però verdaderament lo que **vaig** voler va ser això: homes i dones supervivents, com s'ho van passar, de quina manera; volguent, volguent apropar-me tot el que **vaig** poder a les*

D9. Epítets

C5. Discurs reportat

B6. Invitació a contrastar

D7. Expressions intensificadores i emocionalitzadores

C1. Explicitació de l'estructura discursiva

persones a les quals em dirigia. I aquesta va ser la meua finalitat. Per què m'ho **vaig** inventar? **Em vaig** inventar, en principi, perquè no vaig ser **jo** que ho va cercar-ho. I una prova és de que **jo** desapareixo; després d'això, d'aquesta, d'aquesta presència en un llibre, i en una entrevista amb en Pons Prades i en Mariano Constante, de l'Enric Marco no se'n torna a parlar més en quant a camps de concentració. Fins que **arribo**, pràcticament, a l'Amical de Mauthausen; que ja **arribo** passats molts anys. Jo arribaré en l'any, a l'Amical arribo en l'any 19... 2000. **Jo** diria que en el 2000; són cinc o sis anys, sis anys que **estic**, els sis anys que hi estic, que **arribo** de la mà del company Ricard Zamora, ai del Josep Zamora, que va estar company **meu** durant la guerra, a una unitat de l'exèrcit popular. Això és el que **em** va guiar, i lo que **em** va fer mantindre tot això. **Jo** em penso de que, si es mira bé, utilitzo algunes vegades el personatge Enric Marco, però no és en benefici del seu ego, ni per engrandir la seva figura, sinó tot el contrari: és per explicar algunes coses en les quals sempre està. La història dels, dels **meus** companys, XXX, dels **meus** companys de concentració nazis, és la **meua** història com un presoner forçat, i com un resistent nazi a les presons nazis. No sé si aquesta és la, la resposta; sempre dir, verdaderament, que vaig estar molt orgullós de com es van rebre les **meves** paraules; com **me'n vaig** adonar del sentiment, com **vaig** sentir com s'emocionava la gent, i no **me'n vaig** aprofitar d'aquesta emoció per res, completament, sinó únicament perquè hi hagués una presa de

D9. Epítets

B6. Invitació a contrastar

D9. Epítets

D9. Epítets

B4. Asserció estricta

consciència de la gent que **em** sentia. Pensant també de que la paraula és la millor forma d'arribar a la gent, i partint d'allò que **he** dit moltes vegades, i és que l'assignatura de, d'història és una assignatura molt àrida, i que costa molt d'arribar-hi; mentres que la paraula és càlida, i perquè les coses que explicava en referència, eren la meua pròpia història, encara que insertat en un altre escenari que no fos un camp de concentració.

Pàgs. 144-145, l. 417-426

Era això lo que **vaig** voler; vaig voler de apropar-me a la gent, verdaderament, amb coses que passaven pel seu costat, o, o *una miqueta lluny*, i que no les havien captat. Hmm... **tinc** cartes, **tinc** centenars i centenars de cartes; centenars, encara en tinc, **jo**. Si algú les vol recopilar, si algú se les vol llegir, i em fa el favor, verdaderament, de després fer-**me'n** un llibre; pues **m'agradaria** molt tenir-les a mà. Recordo aquella noieta de Molins de rei, que l'endem, que em va dir en una carta "avui he estat escoltant el senyor Enric Marco al meu Institut. Quan he anat al migdia a casa meua, m'ho he menjat tot; hasta la carn i el peix. Jo no sabia que els infants passaven tanta fam".

Pàgs. 147-148, l. 510-525

T: Si hagués de fer una nova conferència, davant d'un auditori de joves, com es presentaria cap a ells? Què els explicaria de vostè? Què els voldria transmetre?

M: Bé, probablement **emplearia**, pues, [s'escura la

B5. Asserció matisada

C5. Discurs reportat

D6. Metàfores

D7. Expressions intensificadores i emocionalitzadores

D8. Repetició

D4. Interpel·lació directa

D1. Diàleg construït

C1. Explicitació de l'estructura discursiva

gola] perdó, amb les mateixes paraules que començava moltes vegades les **meves** xerrades; “que no siguin únicament les meves paraules, i les imatges que us vaig a passar, les que situïn, us posicionin. Penso de que no, penso de que aquí, sobre la taula, estic disposat a respondre les preguntes que em feu. I avui, avui, avui que han passat les coses que han passat, posades aquí sobre, avui que no tinc aquella credibilitat que em vau concedir en un moment donat, a la meua paraula, una sèrie de papers, i de proves i de coses que verdaderament us convencessin, més enllà de les meves paraules. Però sense deixar d’afegir aquesta paraula, que a fi de comptes tindríeu que reconèixer com, com a document, després de, d’haver-me llegit, i després d’haver parlat amb mi”. **Penso** de que el **meu** discurs no canviaria en gaire, després.

B5. Asserció matisada

6 CONCLUSIONS GENERALS DE LA RECERCA

Al llarg de les pàgines precedents hem fet tot un seguit de consideracions que miren de respondre als objectius inicials de la investigació llistats a la introducció. Ara les voldríem resumir i matisar per oferir-les com a conclusions generals de la recerca, tot vinculant-les a aquells objectius.

En primer lloc, ens hem plantejat verificar si la identitat del nostre cas d'estudi es produeix i reproduïx, s'esbossa i es dissenya, i sovint es coconstrueix, entre el *self* i l' "altre".

En aquest sentit, hem pogut comprovar que el procés de construcció d'una identitat sempre s'alimenta de l'interpret, del receptor.

El nostre locutor detecta en el seu auditori allò que és més valorat en l'articulació del seu discurs i, així, ho reforça per augmentar-ne l'efecte. En aquest cas, a més, l'experiència el du a mantenir aquells mateixos elements, i amb la mateixa intensitat expressiva, sempre que es troba amb un tipus d'auditori similar. Així, aquelles parts de la macroestructura d'Enric Marco que han estat més ben rebudes per part d'un alumnat de secundària, seran repetides davant d'un nou grup d'estudiants del mateix nivell.

Ocorre, a més, fruit de la reacció positiva del receptor, que una seqüència que deriva d'algun punt de la macroestructura, però que no forma part de la informació essencial de què es constitueix, passa a ser-ne una peça angular més. Un bon exemple el trobem en l'anècdota de

Marco sobre la partida d'escacs que hauria disputat, i guanyat, contra un SS. Té el seu origen en un document molt concret: el llibre *Memòria de l'infern* (Doc. 20). No es descriu, ni tan sols s'apunta lateralment, en cap dels documents anteriors. En canvi, a partir d'aquell punt, és un lloc comú en el bloc temàtic que Marco dedica al seu pas per Flössenburg.

D'altra banda, també hem detectat que el nostre cas d'estudi adapta, ja a l'avançada, la caracterització del seu personatge convincent segons l'auditori a què es dirigeix. Així, les variacions que n'ofereix no són una resposta a cap reacció del receptor. Més aviat, representen l'anticipació del locutor, que amotlla el seu personatge als coneixements previs que posseeix de l'auditori, per bé que encara no el té davant.

D'aquesta manera, per exemple, observem que, davant d'un públic format per presos de la presó Model de Barcelona (Doc. 136*), Marco es presenta com algú a qui el sistema ha dut, també, a experimentar "aquell vorejar un abisme en el qual jo també vaig estar a punt d'estavellar-me", i com algú coneixedor del lèxic propi de les presons, perquè l'ha patit, com ara els "chapats".

En segon lloc, hem volgut posar en valor el paper que jugen els mitjans de comunicació com a interlocutors del nostre cas d'estudi a l'hora de contribuir a la difusió i construcció de la seva identitat.

En aquest sentit, podem confirmar el profit que el nostre locutor extreu de la circumstància privilegiada que representa tenir un interlocutor que li ofereix reaccions instantànies al seu discurs i, al damunt, les llança al conjunt d'oients, espectadors o lectors del canal de comunicació on té lloc la interacció.

Així doncs, concloem que el paper dels mèdia, sigui d'altaveu promotor o de jutge, beneficia el procés de construcció d'identitat per com, en definitiva, s'acaba fent saber a Enric Marco quins bocins de discurs

penetren millor en el receptor, quines estratègies cal que accentuï i quins aspectes necessita modificar urgentment.

En tercer lloc, admetent que els parlants, els participants d'un procés d'interacció, tenen la capacitat de fer eleccions, hem volgut avaluar aquelles eleccions repetides en l'ús del llenguatge per part del nostre cas d'estudi, així com els canvis i les desviacions en aquestes mateixes tries al llarg del temps, per tal de considerar-les estratègies que, al seu torn, constitueixen actes d'identitat.

De la reflexió teòrica duta a terme en la recerca obtenim que les estratègies són aquelles regularitats interioritzades encarades a obtenir un determinat objectiu, i caracteritzades per un concepte o una suma de conceptes que actuen de motor, com poden ser la rapidesa, l'estalvi, la seguretat, etc.

En aplicar la noció d'estratègia al discurs i dirigir-la al nostre *corpus*, concloem que Enric Marco desplega quatre tipus d'estratègies que l'ajuden a construir un personatge convincent: estratègies de didacticitat, legitimació, captació intel·lectual i complicitat emocional.

Quant a la freqüència amb què Marco fa servir cada estratègia, observem que la descoberta de la mentida constitueix un punt d'inflexió significatiu. Així, a partir de l'11 de maig de 2005 detectem un increment considerable de les estratègies de legitimació, per com el locutor es veu forçat a reivindicar-se. Concretament, percebem un ús accentuat del locutor transparent: Marco vol recalcar l'autenticitat del *jo*.

Abans de la descoberta, per contra, el nostre locutor tendeix a diluir-se en un col·lectiu, sobretot quan desenvolupa el bloc temàtic de l'estada a Flössenburg, per evitar, creiem, haver de dir mai "jo he estat a Flössenburg" i, en tot cas, deixar que sigui l'auditori qui ho assumeixi, i els mèdia aquells que ho difonguin.

En quart lloc, dins de la voluntat de captivar l'interlocutor que mostra el nostre cas d'estudi, hem volgut comprovar la importància que juga el fenomen de l'*involvement* o complicitat a l'hora de construir el seu personatge convincent.

La reflexió teòrica plantejada a la investigació ens facilita de presentar aquest fenomen com una connexió interna, gairebé emocional, que els individus experimenten i que els lliga a altres persones, així com a llocs, coses, activitats, idees, records i paraules.

En aquest sentit, les estratègies de complicitat emocional, d'entre els quatre tipus que apuntàvem amunt, són sens dubte les que Marco desplega amb més freqüència. Resulta destacable, a més, que la intensificació de les estratègies de legitimització un cop descoberta la mentida, no equivalen, com a contrapartida, a un descens de les estratègies de complicitat emocional. Després d'analitzar tots els documents del nostre corpus, concloem que aquest fenomen respon a una doble intenció:

- D'una banda, i com ja ha estat apuntat, Enric Marco vol reivindicar, certament, el *jo* que encara és vàlid; aquella part del personatge que ha teixit pam a pam, conferència rere conferència, i que no ha quedat esberlat per la descoberta de la mentida. Això el du a recórrer molt menys al "*nosaltres* hem defensat", "*nosaltres* hem lluitat" i, en canvi, subratllar aquí i allà el "*jo* he patit", "*jo* he estat pres", "*jo* he estat acusat de conspiració", etc.
- De l'altra, però, Marco no en té prou de defensar-se; vol seguir cercant la complicitat de l'auditori, vol continuar guanyant admiradors de la seva trajectòria, fermes seguidors del seu activisme. No busca el perdó; persegueix, encara, l'embadaliment del receptor davant d'un personatge que continua essent exemplar.

En cinquè lloc, sabedors que el cervell humà funciona, sobretot, per patrons musicals i teatrals (Tannen 1989), hem pogut concretar en quina mesura el ritme i la creació d'escenes són presents en el discurs d'Enric Marco i quina finalitat aconsegueixen.

Podem concloure que, tant la recerca de ritme com la creació d'escenes dins del discurs d'Enric Marco, van encarades a establir complicitat amb el destinatari, a generar *involvement*. En aquest sentit, la noció de ritme, de musicalitat sobre què hem reflexionat en l'apartat teòric, té la seva representació en l'indicador "D8. Repetició" dins de les estratègies de complicitat emocional. Quant al patró teatral que advertíem, a l'evocació d'escenes dins del relat per generar vincles afectius amb l'auditori, hem pogut constatar-ne una presència constant i molt intensa, i l'hem tipificada en els indicadors "D2. Imatgeria i detall" i "D3. Morbositat".

Finalment, hem comprovat la utilitat per al nostre cas d'anàlisi d'unes estratègies que l'ajudarien a comprimir, a reduir a la seva essència, el seu discurs.

La reflexió teòrica ens permet d'anomenar aquest tipus d'operacions "macroestratègies", i el tipus de caracterització semàntica que n'obtenim "macroestructura".

Després d'analitzar tots els documents del nostre corpus, confirmem l'ús de les macroestratègies en el discurs del cas d'estudi. Emprant-les, el nostre locutor evita haver de recordar fil per randa cada paraula exacta amb què, d'origen, hauria bastit un producte discursiu que acabarà articulant múltiples vegades.

Aquests mecanismes de reducció semàntica en cap cas suposen una pèrdua d'informació semàntica essencial. De fet, arribem a la conclusió de que l'elaboració d'una macroestructura per part d'Enric Marco li ofereix un benefici doble:

- En primer lloc, la macroestructura transmet al nostre locutor la tranquil·litat de saber-se en possessió de tota la càrrega de significat que ha de transmetre.
- En segon lloc, aquesta macroestructura l'esperona a introduir variacions en la forma, l'ordre, el ritme i la concisió amb què van descabdellant-se els continguts.

Tal com hem palesat en l'anàlisi del corpus, Enric Marco crea dues macroestructures: l'una (M1), la fa servir mentre pot presentar-se com a supervivent del camp de concentració nazi de Flössenburg; l'altra (M2), la posa en funcionament a partir del moment quan se li demanen explicacions sobre la seva mentida. En aquest sentit, després de la reconstrucció de totes dues macroestructures, apuntem les següents consideracions:

- Observem com M1 és, en bona mesura, el resultat d'un discurs que Marco ha filat al detall, i sense cap agent extern que l'obligui a construir-lo a contratemps.
- M1 és un producte edificat des de la llibertat de creació, des de la tranquil·litat que aporta el saber-se posseïdor de legitimitat moral i de dots oratòries per arribar a tot tipus de públic. Ara matisant, ara subratllant, el nostre locutor fa valdre unes seqüències de "discurs de laboratori": cuidat al detall i, alhora, macerat amb les múltiples vegades que l'articula setmana rere setmana; amb els nombrosos rostres emocionats que l'esperonen a no aturar-se xerrada rere xerrada, i amb periodistes embadalits entrevista rere entrevista.
- Quant a M2, en canvi, és un constructe elaborat des del neguit, i amb la legitimitat moral posada en qüestió contínuament pels agents externs; pels mèdia. La prova que M1 havia estat teixida amb molt poques fissures és que, ara que Marco veu com

s'esfondra el personatge creat, encara malda per recuperar aquelles peces, -aquelles parts de la macroestructura original-, que pot seguir emprant.

- Així com podem situar la gènesi de M1, molt embrionàriament, l'any 1978 (doc. 1*), i amb major consistència, -segons la nostra investigació-, l'any 1997 (doc. 2*), podem entreveure l'embrió de M2 tan bon punt els periodistes demanen explicacions de la mentida l'11 de maig de 2005, però, sobretot, a partir de l'article propi "Trenco el silenci", de 29 de desembre de 2005 (doc. 224*).
- Abans d'aquest 29 de desembre, Marco s'ha vist endut per l'embranchida de la notícia i no ha tingut oportunitat d'ajuntar amb prou solvència les peces esberlades del seu personatge, per tal de reivindicar-ne la validesa; la pertinència, doncs, també en el "després de la mentida".
- Per tant, el producte M2 complet serà la suma de la defensa immediata de Marco, de la preparació més calmada d'arguments, -amb nova imatge; nous detalls-, i de la recuperació d'algunes parts de M1.

Per acabar, volem subratllar que la nostra recerca ha desembocat, necessàriament, en un treball acotat i limitat; tal com hem advertit a la introducció, i com queda palès a la descripció de la fase 2 de la investigació, que incloem en el capítol 3 del treball. Però, precisament per aquesta necessitat de centrar i reduir el focus de la investigació, aquesta és una recerca que no considerem en cap cas esgotada.

Pensem que seria del tot necessari un estudi aprofundit sobre el procés de construcció d'una identitat a través dels mitjans de comunicació. Un treball que, dirigit al nostre cas d'anàlisi, permetés contestar una pregunta com: "qui és Enric Marco, per algú que no l'ha escoltat ni llegit mai?"

La resposta a aquest interrogant, creiem, passaria per reconèixer el poder dels mèdia, ja no com a difusors o, potser, com a co-constructors d'identitat, sinó com a creadors d'un personatge que, segons l'endrecament discursiu amb què s'articulés, podria distar més o menys, o fins erigir-se en contrari, del personatge convincent, de la identitat exitosa que nosaltres hem analitzat.

7 BIBLIOGRAFIA

ANTAKI, C.; WIDDICOMBE, S. (1998) "Identity as an achievement and as a tool". Dins: ANTAKI, C.; WIDDICOMBE S. (eds.) *Identities in talk*. Londres: Sage, pàgs.: 1-14.

ATKINSON, P.; DELAMONT, S. (2006) "Rescuing narrative from qualitative research. Dins: *Narrative Inquiry*, 16, pàgs.: 173-181.

AUER, P. (2007) (ed.) *Style and Social Identities. Alternative Approaches to Linguistic Heterogeneity*. Berlín: Mouton.

BAKHTIN, M. (1986) *Speech genres and other late essays*. Austin: University of Texas Press.

_____ (1981) *The dialogic imagination*. Austin: University of Texas Press.

BAMBERG, M. (2012) "Blank Check for Biography?: Openness and Ingenuity in the Management of the 'Who-Am-I Question' and What Life Stories Actually May Not Be Good For". Dins: SCHIFFRIN, D.; DE FINA, A.; NYLUND, A. (eds.), *Telling Stories: Language, Narrative, and Social Life*. Washington D.C.: Georgetown University Press, pàgs.: 109-121.

BAMBERG, M.; DE FINA, A.; SCHIFFRIN, D. (2007) *Selves and Identities in Narrative and Discourse*. Philadelphia: John Benjamins B.V.

BAMBERG, M.; GEORGAKOPOULOU, A. (2008) "Small stories as a new perspective in narrative and identity analysis. Dins: *Text & Talk*, 28, pàgs.: 377-396.

BARRETT, R. (1999) "Indexing polyphonous identity in the speech of African American drag queens. Dins: BUCHOLTZ, M.; LIANG, A. C.; SUTTON, L. (eds.) *Reinventing identities*. Oxford: Oxford University Press, pàgs. 313-332.

BASSA, D.; RIBÓ, J. (2002) *Memòria de l'infern*. Barcelona: ed. 62.

BASSOLS, M. (2012) "Gèneres, formats i càpsules". Dins: aut. cit. (coord.) *La divulgació en els nous formats televisius*. Bellaterra: Servei de publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, pàgs.: 39-63.

_____ (2003a) "Pragmàtica i anàlisi del discurs". Dins: *Noves SL. Revista de sociolingüística*, hivern 2003, pàgs. 1-8.

_____ (2003b) "La guerra dels mots i els mots de la guerra. La invasió a Iraq a través del discurs periodístic". Dins: *Anàlisi*, 30, pàgs. 187-204.

BATESON, G. (1972) *Steps to an ecology of mind*. Nova York: Ballantine.

BAUMAN, R.; BRIGGS, C. L. (1990) "Poetics and performances as critical perspectives on language and social life". Dins: *Annual Review of Anthropology*, núm. 19, pàgs.: 59-88.

BAYNHAM, M. (2005) "Network and agency in the migration stories of Moroccan women". Dins: BAYNHAM, M.; DE FINA, A. (eds.) *Dislocations/relocations: narratives of displacement*. Manchester: St. Jerome, pàgs.: 15-35.

_____ (2003) "Narrative in space and time: beyond 'backdrop' accounts of narrative orientation". Dins: *Narrative Inquiry*, 13(2), pàgs.: 347-366.

BECKER, A. L. (1984a) "Biography of a sentence: A Burmese proverb". Dins: BURNER, E. M. (ed.) *Text, play and story: The construction and reconstruction of self and society*, Washington, DC: American Ethnological Society, pàgs.: 135-155.

_____ (1984b) "The linguistics of particularity: interpreting superordination in a Javanese text". Dins: *Proceedings of the Tenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*. Berkeley: The Department of Linguistics, University of California, Berkeley.

BELL, S. E. (2006) "Becoming a mother after DES: intensive mothering in spite of it all". Dins: DE FINA *et al.* (eds.) *Discourse and Identity*. Cambridge: Cambridge University Press, pàgs.: 233-252.

BENVENISTE, E. (1971) "L'appareil formel de l'énonciation". Dins: aut. cit. (ed.) *Problèmes de Linguistique Generale*. Paris: Gallimard, pàgs. 79-90.

BENWELL, B.; STOKOE, E. (2006) *Discourse and identity*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

BERGER, P.; LUCKMAN, T. (1967) *The social construction of reality*. Harmondsworth: Penguin.

BILLIG, M. (1999) "Whose terms? Whose ordinariness? Rhetoric and ideology in conversation analysis". Dins: *Discourse and Society*, 10 (4), pàgs. 543-558.

BLOMMAERT, J. (2006) *Discourse: a critical introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.

BRIGGS, C. (2007) "Mediating infanticide: theorizing relations between narrative and violence". Dins: *Cultural Anthropology*, 22(3), pàgs.: 315-356.

BRUNER, J. (2004) "Life as Narrative". Dins: *Social Research*, vol. 71, núm. 3, pàgs. 691-710.

_____ (1986) "Two modes of thought". Dins: *Actual minds possible worlds*. Cambridge: Harvard University Press, pàgs.: 11-43.

BUCHOLTZ, M.; HALL, K. (2005) "Identity and interaction: a sociocultural linguistic approach". Dins: *Discourse Studies*, 7(4-5), pàgs.: 585-614.

BUCHOLTZ, M.; LIANG, A. C.; SUTTON, L. (1999) (ed.) *Reinventing identities*. Oxford: Oxford University Press.

BURR, V. (2002) *The person in social psychology*. Hove: Psychology Press.

CABRÉ, J. (2008) *El sentit de la ficció. Itinerari privat*. Barcelona: Proa.

CARRANZA, I. (1999) "Winning the battle in private discourse: rhetorical-logical operations in storytelling". Dins: *Discourse and Society*, 10(4), pàgs.: 509-541.

_____ (1998) "Low narrativity narratives and argumentation. Dins: *Narrative Inquiry*, 8(2), pàgs.: 287-317.

CASTELLÀ, J. M.; COMELLES, S.; CROS, A.; VILÀ, M. (2007) *Entender(se) en clase. Las estrategias comunicativas de los docentes bien valorados*. Barcelona: Graó.

CHAFE, W. L. (1985) "Linguistic differences produced by differences between speaking and writing". Dins: OLSON, D. R.; TORRANCE, N.; HILDYARD, A. (eds.) *Literacy, language and learning: The nature and consequences of reading and writing*. Cambridge: Cambridge University Press, pàgs.: 105-123.

_____ (1984) "Integration and involvement in spoken and written language". Dins: BORBE, T. (ed.) *Semiotics unfolding*. Berlin: Mouton, pàgs.: 1095-1102.

_____ (1982) "Integration and involvement in speaking, writing, and oral literature". Dins: TANNEN, D. (ed.) *Spoken and written language: Exploring orality and literacy*. Norwood: Ablex, pàgs.: 35-53.

CHARAUDEAU, P. (2012) "El discurso de la propaganda. Un intento de tipologización". Dins: SHIRO, M.; CHARAUDEAU, P.; GRANATO, L. (eds.) *Los géneros discursivos desde múltiples perspectivas: teorías y análisis*. Madrid: Vervuert, pàgs.: 125-138.

_____ (2010) "El análisis discursivo de los programas de televisión". Seminari impartit el mes de febrer a la Universitat Autònoma de Barcelona, Grup Llengua i Mèdia. Inèdit.

_____ (2009) "Identité sociale et identité discursive. Un jeu de miroir fondateur de l'activité langagière". Dins: CHARAUDEAU, P. (dir.) *Identités sociales et discursives du sujet parlant*. Paris: L'Harmattan.

_____ (2008) "De la situation et du contrat de communication". Dins: *La médiatisation de la science. Clonage, OGM, manipulation génétiques*. Brussel·les: De Boeck, pàgs.: 11-22.

_____ (2005) *Les médias et l'information. L'impossible transparence du discours*. Brussel·les: De Boeck.

CHOMSKY, N. (1978) "Language and Unconscious Knowledge". Dins: MILLER, G. A.; LENNEBERG, E. (eds.) *Psychology and biology of language and thought. Essays in honor of Eric Lenneberg*. Nova York: Cambridge Academic Press.

COATES, J. (2002) *Men talk: Stories in the making of masculinity*. Oxford: Blackwell.

CRONBACH, L. J. (1975) "Beyond the Two Disciplines of Scientific Psychology". Dins: *American Psychologist*, 30, pàgs.: 116-127.

CROS, A.; BRUNAT, G.; GONZÁLEZ, C. (2012) "La construcció de la identitat dels participants. Dins: BASSOLS, M. (coord.) *La divulgació en els nous formats televisius*. Bellaterra: Servei de publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, pàgs.: 111-132.

DE FINA, A. (2010) *Workshop on Narratives as Discourse*. Seminari ofert a la Facultat de lletres de la Universitat Autònoma de Barcelona, 2-7 de juny, (manuscrit no publicat).

_____ (2009a) "From space to spatialization in narrative studies". Dins: COLLINS, J.; BAYNHAM, M.; SLEMBROUCK, S. (eds.) *Globalization and language in contact scale, migration, and communicative practices*. Harrisburg: Continuum, pàgs.: 109-129.

_____ (2009b) "Narratives in interview – The case of accounts. For an interactional approach to narrative genres". Dins: *Narrative Inquiry*, 19(2), pàgs.: 233-258.

_____ (2008) "Who tells the story and why? Micro and macro contexts in narrative". Dins: DE FINA, A.; GEORGAKOPOULOU, A. (eds.) *Narrative analysis in the shift from text to practices. Special Issue of Text and Talk*, 28(3), pàgs.: 421-442.

DE FINA, A.; SCHIFFRIN, D.; BAMBERG, M. (eds.) (2006) *Discourse and Identity*. Cambridge: Cambridge University Press.

DE MAN, P. (1984) *The Rhetoric of Romanticism*. Nova York: Columbia University Press.

DENZIN, N. K.; LINCOLN, Y. S. (1994) *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks: Sage.

DEPPERMAN, A. (2007) "Using the other for oneself: conversational practices of representing out-group members among adolescents". Dins: BAMBERG, M.; DE FINA, A.; SCHIFFRIN, D. (eds.) *Selves and identities in narratives and discourse*. Amsterdam: John Benjamins, pàgs.: 273-302.

DUCROT, O. (1984) "Esquisse d'une théorie polyphonique de l'énonciation". Dins: *Le dire et le dit*. Paris: Ed. de Minuit.

EKSTRÖM, M. (2000) "Information, storytelling and attractions: TV journalism in three modes of communication". Dins: *Media, Culture & Society*, 22-4, pàgs.: 465-492.

FAIRCLOUGH, N. (1989) *Language and power*. Londres: Longman.

FLUDERNIK, N. (2009) *An introduction to narratology*. Londres: Routledge.

FOUCAULT, M. (1972) *The archeology of knowledge*. Nova York: Harper and Row.

FREEMAN, M. (2004) "Data are everywhere. Narrative criticism in the literature of experience". Dins: DAIUTE, C.; LIGHTFOOT, C. (eds.) *Narrative analysis. Studying the development of individuals in society*. Thousand Oaks: Sage, pàgs.: 63-81.

_____ (1998) "Mythical time, historical time, and the narrative fabric of the self". Dins: *Narrative Inquiry*, 8, pàgs.: 27-50.

FRIEDRICH, P. (1986) *The language parallax: Linguistic relativisme and poètic indeterminacy*. Austin: University of Texas Press.

GEE, J. P. (1996) *Social lingüistics and literacies: ideology in discourses*. Londres: The Falmer Press.

GEORGAKOPOULOU, A. (2007) *Small stories, interaction and identities*. Amsterdam: John Benjamins.

GOFFMAN, E. (1981) *Forms of talk*. Filadèlfia: University of Pennsylvania Press.

_____ (1967) "On face work". Dins: aut. cit. (ed.) *Interaction ritual: essays on face to face behaviour*. Nova York: Pantheon, pàgs.: 5-46.

GOMIS, Llorenç (1989) *Teoria dels gèneres periodístics*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Centre d'Investigació de la Comunicació.

GUMPERZ, J. J. (1982) *Discourse strategies*. Cambridge: Cambridge University Press.

HALL, J. K. (1996) "Who needs 'identity'?". Dins: HALL, S.; DU GAY, P. (eds.) *Questions of cultural identity*. Londres: Sage, pàgs.: 1-17.

HANKS, W. (1992) "The indexical ground of deictic reference". Dins: DURANTI, A.; GOODWIN, C. (eds.) *Rethinking context*. Cambridge: Cambridge University Press, pàgs. 43-76.

HAVELOCK, E. (1971) *Prologue to Greek literacy*. Cincinnati: University of Cincinnati Press.

_____ (1963) *Preface to Plato*. Cambridge: Harvard University Press.

HOLMES, J. (2006) "Workplace narratives, professional identity and relational practice". Dins: DE FINA *et al.* *Discourse and Identity*. Cambridge: Cambridge University Press, pàgs.: 166-187.

HYMES, D. (1996) *Ethnography, linguistics, narrative inequality: toward an understanding of voice*. Londres: Taylor and Francis.

_____ (1973) "Toward linguistic competence. Dins: *Sociolinguistic Working Paper* #16. Austin: Southwest Educational Development Laboratory.

JACOB, E. (1988) "Clarifying Qualitative Research: A Focus on Tradition". Dins: *Educational Researcher*, 17, pàgs.: 16-19.

_____ (1987) "Qualitative Research Traditions: A Review". Dins: *Review of Educational Research*, 57-1, pàgs.: 1-50.

JEFFERSON, G. (1978) "Sequential aspects of storytelling in conversation". Dins: SCHENKEIN, J. (ed) *Studies in the Organization of conversation*. Nova York: Academic Press, pàgs.: 79-112.

KJAERBECK, S.; ASMUSS, B. (2005) "Negotiating meaning in narratives: an investigation of the interactional construction of the punchline and the post punchline sequences. Dins: *Narrative Inquiry*, 15(1), pàgs.: 1-24.

KRISTEVA, J. (1980) *Desire in language: a semiotic approach to literature and art*. Nova York: Columbia University Press.

KROSKRITY, P. V. (2000) *Regimes of Language: Ideologies, Politics, and Identities*. Santa Fe: NM, School of American Research.

_____ (1993) *Language, History, and Identity: Ethnolinguistic Studies of the Arizona Tewa*. Tucson: University of Arizona Press.

LABORDA, X. (2006) "Argumentació i retòrica, una descoberta formal". Dins: ALTURO, N. *et al. L'argumentació*. Barcelona: PPU, pàgs.: 15-32.

LANCY, D. F. (1993) *Qualitative Research in Education: An Introduction to the Major Traditions*. White Planes: Longman.

LEARY, M. R. (2004) "Editorial: What is the self? A plea for clarity". Dins: *Self and Identity*, núm. 3, pàgs. 1-3.

LORD, A. (1960) *The singer of tales*. Cambridge: Harvard University Press.

LUCIUS-HOENE, G.; DEPPERMAN, A. (2000) "Narrative identity empiricized: a dialogical and positioning approach to autobiographical research interviews". Dins: *Narrative Inquiry*, 10(1), pàgs. 199-222.

MARYNS, K.; BOMMAERT, J. (2001) "Stylistic and thematic shifting as a narrative resource". Dins: *Multilingual*, 20(1), pàgs.: 61-84.

MERRIAN, S. R. (1998) *Qualitative Research and Case Study Applications*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

MILES, M. B.; HUBERMAN, A. M. (1994) *An Expanded Sourcebook. Qualitative Data Analysis*. Londres: Sage.

MORF, C. C. (2005) "Editorial". Dins: *Self and Identity*, núm. 4, pàgs. 97-100.

MÜLLER, J.; NISSING, H. (2008) *Die Lüge, ein Alltagsphänomen aus wissenschaftlicher Sicht*. Darmstadt: WGB.

NEISSER, Ulric (2003) "Self-narratives: True and false". Dins: FIVUSH, R.; NEISSER, U. (eds.) *The Remembering Self*. Cambridge: Cambridge University Press, pàgs. 1-18.

OCHS, E.; CAPPS, L. (2001) *Living narrative*. Cambridge: Harvard University Press.

OLSON, D. R. (1977) "From utterance to text: The bias of language in speech and writing". Dins: *Harvard Educational Review*, 47-3.

ONG, W. J. (1977) *Interfaces of the word*. Ithaca: Cornell University Press.

_____ (1967) *The presence of the word*. New Haven: Yale University Press.

PARRET, H. (1984) "Regularities, rules and strategies". Dins: *Journal of Pragmatics*, 8, 4, pàgs.: 569-592.

_____ (1983) *Semiotics and Pragmatics. An evaluative comparison of conceptual frameworks*. Nova York: John Benjamins.

_____ (1980) "Les stratégies pragmatiques". Dins: *Communications*, 32. *Les actes de discours*, pàgs.: 250-273.

PATTON, M. Q. (1990) *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Newbury Park: Sage.

PAYRATÓ, L. (1994) "Transcripción del discurso coloquial". Dins: CORTÉS, L. (ed.) *El espanyol coloquial. Actas del I Simposio sobre Análisis del Discurso Oral*. Almería: Universidad de Almería, Servicio de Publicaciones, pàgs.: 43-70.

POLKINGHORNE, D. E. (1991) "Narrative and self-concept". Dins: *Journal of Narrative and Life History* 1(2-3), pàgs.: 135-153.

_____ (1988) *Narrative knowing and the human sciences*. Albany: State University of New York Press.

PONS, E.; CONSTANTE, M. (1978) *Los cerdos del comandante. Españoles en los campos de exterminio nazis*. Barcelona: Argos Vergara.

POTTER, J. (2003) "Discursive psychology: between method and paradigm". Dins: *Discourse and Society*, 14 (6), pàgs. 783-794.

RIBA, C. (1991) *Per comprendre (I)*. Barcelona: Edicions 62.

RIBEIRO, B. T. (2006) "Footing, positioning, Voice. Are we talking about the same things?". Dins: DE FINA *et al.* (eds.) *Discourse and Identity*. Cambridge: Cambridge University Press, pàgs.: 48-82.

RICOEUR, P. (1992) *Self as other*. Chicago: University of Chicago Press.

RIESSMAN, C. K. (2008) *Narrative methods in the social sciences*. Londres: Sage.

ROSEN, H. (1988) "The autobiographical impulse". Dins: TANNEN, D. (ed.) *Linguistics in context: Connecting observation and understanding*. Norwood: Ablex, pàgs.: 69-88.

RUIZ, J. I. (1996) *Metodología de la investigación cualitativa*. Bilbao: Universidad de Deusto.

RYAN, Alan (2004) "Professional Liars". Dins: *Social Research*, vol. 71, núm. 3, tardor, pàgs.: 733-753.

SACKS, H. (1995) *Lectures on conversation*, 2 vols. JEFFERSON, G. (ed.). Oxford: Blackwell.

_____ (1992) *Harold Sacks: lectures on conversation*. G. Jefferson (ed.). Oxford: Blackwell.

_____ (1972) "On the analyzability of stories by children". Dins: GUMPERZ, J.; HYMES, D. (eds.) *Directions in sociolinguistics: the ethnography of communication*. Nova York: Blackwell, pàgs. 325-345.

SARBIN, T. R. (2004) "The role of Imagination in Narrative Construction". Dins: DAIUTE, C.; LIGHTFOOT, C., (eds.) *Narrative Analysis. Studying the Development of Individuals in Society*. California: SAGE Publications, pàgs. 5-20.

SCHEGLOFF, E. A. (1997) "Narrative analysis thirty years later. Dins: BAMBERG, M. (ed.) *Oral versions of personal experience: three decades of narrative analysis. Special Issue of Journal of Narrative and Life History*, 7, pàgs.: 97-106.

SCHIFFRIN, D. (2006) "From linguistic reference to social reality". Dins: DE FINA *et al.* *Discourse and Identity*. Cambridge: Cambridge University Press, pàgs.: 103-131.

_____ (1996) "Narrative as self portrait: sociolinguistic constructions of identity". Dins: *Language in society*, 25, pàgs.: 167-203.

SCHIFFRIN, D.; DE FINA, A.; NYLUND, A. (2010) *Telling stories. Language, Narrative and social life*. Georgetown: Georgetown University Press.

SCOLLON, R. (1982) "The rhythmic Integration of ordinary talk". Dins: TANNEN, D. (ed.) *Analyzing discourse: Text and talk. Georgetown University Round Table on Languages and Linguistics 1981*. Washington, DC: Georgetown University Press, pàgs.: 335-349.

SCOLLON, R.; SCOLLON, S. B. (1993) "Cooking it up and boiling it down: Abstracts in Athabaskan childrens' story retellings. Dins: TANNEN, D. (ed.) *Coherence in spoken and written discourse*. Norwood: Ablex, pàgs.: 23-38.

SHUMAN, A. (2005) *Other people's stories*. Urbana/Chicago: University of Illinois Press.

SILVERSTEIN, M. (1976) "Shifters, linguistic categories, and cultural description". Dins: BASSO, K.; SELBY, H. (eds.) *Meaning in anthropology*. Albuquerque NM: University of New Mexico Press, pàgs. 11-55.

SMITH, L. M. (1978) "An Evolving Logic of Participation Observation, Educational Ethnography, and other Case Studies. Dins: SHULMAN, L. (ed.) *Review of Research in Education*. Itasca: Peacock.

SOULAGES, J. C. (2007) *Les rhétoriques télévisuelles: le formatage du regard*, Brussel·les: De Boeck.

STAKE, R. E. (1994) *The Art of case study research*. Thousand Oaks: Sage.

TALBOT, Mary (2007) *Media Discourse. Representation and Interaction*. Edimburg: Edinburgh University Press.

TANNEN, D. (1989) *Talking voices. Repetition, dialogue, and imagery in conversational discourse*, Avon: Cambridge University Press.

TESCH, R. (1990) *Qualitative Research: Analysis Types and Software Tools*. Londres: Falmer Press.

THORNBORROW, J. (2007) Narrative, opinion and situated argument in talk show discourse. Dins: *Journal of Pragmatics*, 39: 1436-1453.

VAN DIJK, T. A. (2015) "Critical Discourse Analysis". Dins: TANEN, D.; HAMILTON, H.; SCHIFFRIN, D. (eds.) *The Handbook of Discourse Analysis*. Malden: Blackwell, pàgs.: 466-485.

_____ (2014) "Critical Discourse Studies: A Sociocognitive Approach". Dins: WODAK, R.; MEYER, M. (eds.) *Methods of Critical Discourse Analysis*. Londres: Sage, pàgs.: 62-87.

_____ (1993) *Texto y contexto*. Cátedra: Madrid.

VAN DIJK, T. A.; KINTSCH, W. (1983) *Strategies of Discourse Comprehension*. Nova York: Academic Press.

VERSCHUEREN, J. (2002) *Para entender la pragmática*. Madrid: Gredos.

VIERKANT, T. (2002) *Is the Self real? An investigation into the philosophical concept of 'self' between cognitive science and social construction*. Munic: Lit Verlag.

WILSON, S. (1979) "Explorations of the Usefulness of Case Studies Evaluations. Dins: *Evaluation Quarterly*, 3, pàg.: 446-459.

WOLCOTT, H. F. (1992) *Writing up qualitative research*. Newbury Park: Sage.

WORTHAM, S.; GADSDEN, V. (2006) "Urban fathers positioning themselves through narrative: an approach to narrative self-construction". Dins: DE FINA *et al.* (eds.) *Discourse and Identity*. Cambrige: Cambridge University Press, pàgs.: 314-341.

YIN, R. K. (1994) *Case Study Research. Design and Methods*. Londres: Sage.

ZIMMERMAN, D. H. (1998) "Identity, context and interaction. Dins: ANTAKI, C.; WIDDICOMBE, S. (eds.) *Identities in talk*. Londres: Sage, pàgs.: 87-106.

ZIMMERMAN, D. H.; WIEDER, D. L. (1970) "Ethnometodology and the problem of order: Comment on Denzin". Dins: DOUGLAS, J. D. (ed.) *In Understanding everyday life: Toward a reconstruction of sociological knowledge*. Chicago: Aldine Publishing, pàgs. 285-295.

**LA CONSTRUCCIÓ D'UN PERSONATGE CONVINCENT A TRAVÉS DE LES
ESTRATÈGIES DISCURSIVES:
EL CAS D'ENRIC MARCO**

TESI DOCTORAL

Dirigida per la Dra. Montserrat Vilà Santasusana

VOLUM ANNEX 1

RICARD INGLÉS YUBA

Doctorat en Llengua i literatura catalanes i Estudis teatrals

Departament de Filologia Catalana

Universitat Autònoma de Barcelona

2015

CRONOLOGIA DE DOCUMENTS DIVULGATIUS AL VOLTANT DEL PERSONATGE D'ENRIC MARCO

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
1*	1978.	<i>Los cerdos del comandante.</i>	Llibre.	<i>Argos Vergara.</i>	Compendi d'assajos i testimoniatges sobre el nazisme. Suposa la primera vegada que Marco teixeix públicament el relat de la seva deportació.	Capítol de llibre.	Marco sembla haver presenciat i, en la majoria dels casos, protagonitzat bona part dels moments clau en la història social de principis del s. XX: el desembarcament de Mallorca, la "Centuria Roja y negra", les classes de Celso de Miguel, la Columna Durruti, la UJA, etc.
2*	1997.	"Enric Marco. La llibertat i la vida estan allà fora".	Transcripció	<i>Arxiu Marco.</i>	Transcripció que un professor d'Institut hauria fet d'una de les conferències de Marco.	Xerrada.	Marco ha viscut de ben a prop la II República, la Guerra civil, l'exili, i la deportació als camps nazis: "no podria explicar les raons per les quals vaig anar a parar a la presó, i a última hora als camps de concentració, després de diversos exilis, si no pogués parlar del que va significar la IIª República".
3*	1997.	"Vivències".	Ràdio.	<i>Ràdio Balsareny.</i>	Testimoni de Marco en relació amb la seva experiència dins la II República, la Guerra Civil i l'empresonament nazi.	Reportatge.	Que "Enric Marco ha estat revolucionari, Secretari General de la CNT a Catalunya, i més tard a Espanya, però per sobre de tot un supervivent del feixisme".
4*	01/05/2000.	"El suplement".	Ràdio.	<i>Catalunya ràdio.</i>	Entrevista a Marco en relació amb la seva tasca divulgativa entorn la barbàrie nazi, i l'experiència que ell patí.	Entrevista.	Que "Fa conferències desinteressadament pels instituts"; que "quan sentim la seva veu, potser hi haurà algun estudiant que l'identifiqui com aquell senyor que els va explicar, com la història no s'hauria de tornar a repetir".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
5	11/05/2001.	"Xerrada amb Enric Marco, de l'associació Amical de Mauthausen".	Premsa.	<i>Avui.</i>	S'anuncia una xerrada de Marco al centre cultural de Canovelles.	Agenda.	Que aconduïx una "xerrada". Que és membre de l'Amical de Mauthausen.
6	04/08/2001.	"Una muestra recoge datos de 400 valencianos asesinados por los nazis".	Premsa.	<i>El País.</i>	Taula rodona a Cullera amb Joan Escuer (Pres. Amical) "y los supervivientes Antoni Roig y Enric Marco".	Notícia.	Que Marco és un "superviviente".
7*	Set. 2001.	"Els recintes dels antics camps de concentració".	Premsa.	<i>Mai més!.</i>	Presenta un article d'Enric Marco dins la secció "col·laboracions" del butlletí d'informació i comunicació de l'Amical de Mauthausen.	Article d'opinió.	En destaquem l'ús de l'etiqueta "companys" per referir-se tant a les víctimes del franquisme com a les del nazisme, i que col·loca Marco com a contemporani de totes dues realitats: "em recorda tots aquells companys i companyes, els cadàvers dels quals van quedar amuntegats sobre el granit de les pedreres i a les cunetes de les carreteres".
8	13/09/2001.	"Jesús Moncada, Vintró y la viuda de Casals, Creu de Sant Jordi".	Premsa.	<i>El País.</i>	Inclou el lliurament de la Creu de Sant Jordi a "el sindicalista Enric Marco".	Notícia.	Que és un "sindicalista".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
9	28/10/2001.	"Amical de Mauthausen organiza un concierto en homenaje a Montserrat Roig".	Premsa.	<i>La Vanguardia.</i>	S'indica el dia del concert, organitzat per l'Amical, per commemorar el desè aniversari de la mort de Montserrat Roig. La notícia inclou declaracions de Marco, citades, sobre la labor didàctica de l'autora.	Notícia.	Que és "secretario" d'Amical.
10*	10/12/2001.	"Testimoni de Mauthausen".	Vídeo.	<i>Arxiu Marco.</i>	Enregistrament audiovisual d'una de les xerrades que Enric Marco va oferir a Centres d'educació secundària durant el període en què estigué vinculat a l'Amical de Mauthausen.	Xerrada.	Marco es mostra com a testimoni viu de la II República, la Guerra civil, l'exili i la deportació als camps nazis.
11	06/03/2002.	"LLIBRE Montserrat Roig: <i>la lluita contra l'oblit. Escrits sobre la deportació</i> ".	Premsa.	<i>Avui.</i>	"Enric Marco, historiador i membre d'Amical Mauthausen, presentarà avui aquest llibre".	Agenda.	Que aconduïx una "presentació de llibre". Que és "historiador i membre d'Amical Mauthausen".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
12	14/03/2002.	"Aturem el racisme, i el feixisme mai més!".	Premsa.	<i>Vilaweb.</i>	Primer acte d'aquesta campanya engegada per la Coordinadora de Joves de Ripollet: presentació del llibre <i>La lluita contra l'oblit...</i> a càrrec d'Enric Marco.	Notícia.	Que aconduïx una "presentació de llibre". Que és "membre de l'associació 'Amical de Mauthausen i altres camps nazis'".
13	06/04/2002.	"Judici a Serrano Súñer".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	Presentació de <i>Memòria de l'infern</i> amb Joan Escuer, Enric Marco, Josep Egea i Jaume Álvarez.	Notícia.	Declaracions seves, citades, sobre l'encausament de Serrano Súñer. Que és el "deportat número 6.448, camp d'extermini de Flossenbürg".
14	06/04/2002.	"Reus. L'IES Baix Camp organitza unes jornades contra l'oblit del nazisme".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	Detalls de les jornades contra l'oblit del nazisme.	Notícia.	Que aconduïx "una de les taules rodones". Que és "historiador i secretari de l'Amical de Mauthausen".
15	06/04/2002.	"Deportados españoles preparan en Francia una demanda contra Serrano Súñer".	Premsa.	<i>La Vanguardia.</i>	S'informa de la demanda, anunciada en la presentació de <i>Memòria de l'infern</i> amb Joan Escuer, Enric Marco, Josep Egea i Jaume Álvarez.	Notícia.	Declaracions seves, citades, sobre l'encausament de Serrano Súñer. Que té 81 anys, i que és un dels "cuatro ex deportados catalanes". Que és "un hombre cuya vitalidad oculta su realidad de octogenario".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
16	19/04/2002.	"Comença la setmana de la Solidaritat".	Premsa.	<i>Vilaweb.</i>	"Xerrada amb la presència d'Enric Marco, secretari d'Amical de Mauthausen" (després del passi del documental <i>Nit i boira</i> , al Teatre Auditori)".	Notícia.	Que aconduïx una "xerrada". Que és "secretari d'Amical de Mauthausen".
17*	21/04/2002.	"Enric Marco: 'Van voler reduir-me a bèstia, a animal preocupat només per la supervivència'".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	Entrevista a Enric Marco centrada, exclusivament, en el seu pas per l'Alemanya nazi com a deportat.	Entrevista.	Paraules que textualitzen la seva experiència de deportat i els advertiments que en transmet; transcrites. Que és "Exvicepresident de la Federació de Pares d'Alumnes de Catalunya i Secretari d'organització d'Amical".
18	25/04/2002.	"Reus. L'IES Baix Camp projecta avui la pel·lícula <i>Noche y niebla</i> "	Premsa.	<i>El Punt.</i>	Enric Marco "pronunciarà la conferència <i>Quin genocidi? Quins camps?</i> (dins el cicle "Mai més: l'IES Baix Camp en contra de l'oblit").	Notícia.	Que és "historiador i secretari de l'entitat i supervivent dels camps de concentració".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
19	23/05/2002.	"Presenten a Girona una campanya perquè la justícia internacional jutgi els crims franquistes".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	Diferents propostes presentades durant la taula rodona organitzada pel taller Memòria, Lluita i Resistència; amb Josep Pinyol (membre de Iniciativa per la Justícia), Joan Escuer, Enric Marco, Jaume Soler (alcalde d'Arbúcies), i Joan Sureda (pres. Memòria Lluita i Resistència).	Notícia.	Que és "supervivent del camp de concentració de Flössenburg".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
20	Juny 2002.	<i>Memòria de l'infern .</i>	Libre.	<i>Edicions 62.</i>	S'hi recull el testimoni de catalans que foren deportats a camps de concentració nazis.	Assaig.	Que treballa de mecànic fins l'estiu de 1936 i, "en comptes d'exiliar-se, optà per passar a la Resistència clandestina, dins del cor mateix de Barcelona". "El Nadal de 1941, amb la legalitat franquista establerta i la policia política, molts dels seus companys cenetistes caigueren; ell embarca cap a Marsella". Fou detingut per les milícies d'en Pétain. Després de passar per un penal, és enviat a l'stalag de Stetin i, finalment a Flossenbürg. El 22 d'abril de 1945 ell estava "amagat als soterranis de la calefacció, per tal que els alemanys no l'executessin per ràbia o per no deixar testimonis". Que "ell era l'únic català del camp, l'únic 'apàtrida' que ningú no reclamava". "Entra al Principat a mitjan 1946, amb un permís per a trenta dies que no li van renovar, però que ell falsificà". "Busca i troba feina de mecànic (fins als 72 anys)". "S'implicà directament en la resurrecció de la CNT". Se li concedeix la Creu de Sant Jordi "per la seva trajectòria vital i per la seva dedicació a la Federació de Pares i Mares d'Alumnes de Catalunya, que ha presidit els últims quinze anys".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
21	30/06/2002.	"ARENYS DE MUNT 13.00: <i>Vida i mort dels republicans als camps nazis i Memòria de l'infern</i> ".	Premsa.	<i>Avui</i>	Presentació dels llibres a càrrec d'Andreu Majó, l'alcalde. Hi intervindran Agustí Barrera, Enric Marco, Rosa Toran i David Bassa.	Agenda.	Que participa en una "presentació de llibre". Que és "membre de l'Amical de Mauthausen i deportat al camp de Flossenbug".
22*	Set. 2002.	"Els desapareguts del franquisme".	Premsa.	<i>Mai més!</i> .	Article d'Enric Marco publicat al butlletí informatiu de l'Amical de Mauthausen, i amb les fosses comunes com a tema de fons.	Article d'opinió.	Que es troba "Avui, dimecres 17 de juliol de 2002, a pocs centenars de metres de Piedrafita de Bbia, un poblet de Lleó proper a Astúries i Galícia, en el mateix lloc on cada hivern i durant de mig segle hi apareixien unes flors".
23	06/11/2002.	"Desapareguts".	Premsa.	<i>Avui</i> .	Comentari d'Isabel-Clara Simó entorn l'article "Els desapareguts del franquisme", d'Enric Marco, aparegut a <i>Mai més!</i> (set. 2002, núm. 8).	Article d'opinió.	Que és "autor" de l'article de què parla la columnista; "un dels articles que més m'han colpit en els darrers vint anys".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
24	15/11/2002.	"El ple del Parlament. La memòria. Els sense nom".	Premsa.	<i>Avui.</i>	Acte culminant de la setmana d'homenatge a l'exili organitzada per la Generalitat.	Notícia.	Que, juntament amb Neus Català, "fa molts anys que fan xerrades, munten exposicions i responen a l'esgarrifosa experiència dels camps de concentració alemanys des de l'Amical de Mauthausen". Que és "secretari de l'Amical de Mauthausen".
25	15/11/2002.	"El Parlament en pleno homenajea a los exiliados republicanos".	Premsa.	<i>El País.</i>	Acte culminant de la setmana d'homenatge a l'exili organitzada per la Generalitat. Ramon Camp (CiU) va retre homenatge a Enric Marco i Neus Català.	Notícia.	Paraules que textualitzen la seva experiència de deportat i els advertiments que en transmet; citades. Que és ex deportat al camp de Flossenburg, i que "lanzó un '¡viva la República!' mientras resonaban los aplausos a los exiliados en el Parlament".
26	01/12/2002.	"Badalona reflexiona sobre el període nazi a través d'un cicle d'activitats".	Premsa.	<i>Vilaweb.</i>	Cicle d'activitats centrades en el nazisme amb l'objectiu de reflexionar sobre aquest període negre de la història.	Notícia.	Que aconduïx una "xerrada". Que és "membre de l'associació Amical de Mauthausen, que va estar tancat en un camp de concentració durant el nazisme".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
27	11/01/2003.	"El exilio olvidado".	Notícia.	<i>El País.</i>	S'avança el contingut del proper número d' <i>EPS</i> , en què Empar Moliner explica la labor educativa d'Enric Marco.	Notícia.	Que "explica ahora su experiencia a niños y jóvenes". Que fou "prisionero en el campo de exterminio nazi de Flossenbug".
28	11/01/2003.	"Jornada sobre diversitat cultural i educació organitzada pel CEM de Girona"	Prensa.	<i>El Punt.</i>	"S'hi preveu la participació de Carme Vinyoles, periodista, i Enric Marco, de l'Associació Amical Mauthausen".	Notícia.	Que participa en una "jornada". Que és membre "de l'Associació Amical Mauthausen".
29*	12/01/2003.	"Clandestino en casa".	Prensa.	<i>El País.</i>	Empar Moliner introdueix la figura d'Enric Marco, i tot seguit se li cedeix la paraula.	Reportatge	"Enric Marco no encontró nunca el 'contacto' que debía ponerle a salvo en Francia. En lugar de eso acabó como prisionero en el campo de exterminio nazi de Flossenbug. Liberado por los aliados, volvió clandestinamente a España, donde, dice, comenzó su verdadero exilio. En su propio país vivió una vida ilegal que 'no es vida'. Ahora ofrece su testimonio a los niños y a los jóvenes para que no lo sepulte el olvido".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
30*	23/01/2003.	"Catalunya en plural: la música i les cançons de tota una vida".	Ràdio.	<i>COM Ràdio.</i>	Entrevista a Enric Marco entorn la seva experiència durant la República i la Guerra Civil; així com sobre la seva tasca divulgativa.	Entrevista.	Que "lluita per la llibertat i per la vida".
31	21/06/2003.	"Els consells de l' <i>Avui</i> : 'Millennium'".	Premsa.	<i>Avui.</i>	Participació al col·loqui d'Enric Marco.	Agenda.	Que és "convidat", entre d'altres, a <i>Mil·lenium</i> . Que és "president d'Amical de Mauthausen".
32	21/06/2003.	"'Mil·lenium' tracta de les transformacions de la Segona República".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	Participació al col·loqui d'Enric Marco.	Agenda.	Que és "convidat", entre d'altres, a <i>Mil·lenium</i> . Que és "president d'Amical de Mauthausen".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
33	12/07/2003.	"Un col·loqui a Aldea s'endinsarà dins el camp de concentració de Mauthausen".	Premsa.	<i>Vilaweb.</i>	L'entitat Museu del Vent acull un col·loqui sobre l'univers concentracionari de Mauthausen; participen Enric Marco, Francesc Batiste, Andreu Mayayo (Prof. UAB), Margarida Sala (conservadora del Museu d'Història de Catalunya) i Edmon Castell (museòleg i pres. Museu del Vent).	Notícia.	Que participa en una "xerrada". Que és "president de l'Amical Mauthausen".
34*	Agost 2003.	"Campo de Trabajo-Almedinilla-2003"	Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>	Carta tramesa per Enric Marco als participants d'un camp de treball d'Almedinilla, on hauria pres part com a conferenciant.	Carta informal.	Que ha assistit a un camp de treball com a conferenciant, i que ha patit "largos años de lucha, de exilios, de cárceles y de campos de exterminio". Que és un "superviviente no solo de una vieja militancia social, sino de una generación, de una juventud, la más formada y generosa, la más responsable y concienciada".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
35	26/08/2003.	"La villa del dios del sueño despierta".	Prensa.	<i>El País.</i>	Campament d'estiu per recuperar vestigis de la Guerra Civil, commemorar a víctimes de tots dos bàndols, i recollir testimonis.	Notícia.	Que aconduirà una "conferencia". Que és - juntament amb Antonio Pastor- "republicanos sobrevivientes al campo de concentración nazi de Mauthausen (Austria)".
36*	Oct. 2003.	"Centre penitenciari de Quatre camins".	Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>	Carta d'Enric Marco adreçada als presos del Centre penitenciari de Quatre camins.	Carta informal.	Que ha realitzat una conferència en una presó on ha manifestat ser coneixedor, en primera persona, del que vol dir estar pres: "Recordo que us vaig dir que jo també coneixia les presons y que els camps de concentració nazis no eren la meva única experiència".
37*	09/10/2003.	"Ràdio Oberta".	Ràdio.	<i>Ràdio Casteldefels.</i>	Testimoni de Marco en relació amb la seva experiència dins la II República, la Guerra Civil i l'empresonament nazi.	Entrevista.	Que la de Marco és "una entrevista de la qual anàvem darrera des de feia bastants mesos". I que té "una biografia de pel·lícula".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
38	12/10/2003.	"Almería dice adiós a Muñoz Zamora, ex preso de Mauthausen".	Premsa.	<i>El País.</i>	Abocament de cendres d'Antonio Muñoz Zamora, últim supervivent d'Almeria dels camps, a la vora del mar mediterrani. Hi assisteixen unes 200 persones; la notícia en destaca Santiago Carrillo i Enric Marco.	Notícia.	Que assisteix a un acte de reconeixement. Que és "presidente de la Asociación Amical Mauthausen".
39*	11/11/2003.	"La solució".	Ràdio.	<i>Catalunya ràdio.</i>	Testimoni de Marco en relació amb la seva experiència dins la II República, la Guerra Civil i l'empresonament nazi.	Entrevista.	Que Marco "pot valorar millor que ningú, i està autoritzat des del punt de vista moral, perquè ho ha viscut, el que significa que una persona sigui un ciutadà".
40	24/11/2003.	"Sant Cugat del Vallès 19.00: 'La memòria històrica'".	Premsa.	<i>Avui.</i>	"Conferència a càrrec d'Enric Marco".	Agenda.	Que aconduïx una "conferència"; se n'informa del títol. Que és "membre de l'associació Amical Mauthausen".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
41	26/03/2004.	"Conferència sobre els camps nazis a Porrera a càrrec d'un exdeportat".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	La conferència es titula 'L'horrible realitat dels camps nazis' (També es projectarà en l'acte el documental <i>Nit i boira</i>).	Notícia.	Que aconduïx una "conferència"; se n'informa del títol. Que és "testimoni del camp de concentració i membre de l'Associació Amical Mauthausen".
42	29/03/2004.	"Un millar de manifestants contra los neonazis de Sabadell".	Notícia	<i>El País.</i>	Enric Marco llegeix un manifest davant del consistori.	Notícia.	Declaracions seves, citades, sobre la necessària condemna de les agressions neonazis. Que és "presidente de la asociación Amical Mauthausen".
43	29/03/2004.	"Sabadell torna a sortir al carrer contra la violència neofeixista".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	Enric Marco llegeix un manifest davant del consistori.	Notícia.	Paraules que textualitzen la seva experiència de deportat i els advertiments que en transmet; citades. Que "va ser víctima del nazisme i es dedica a fer conferències a escolars sobre la història". Que és "president d'Amical Mauthausen".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
44*	02/04/2004.	--	Ràdio.	<i>Ràdio Seu.</i>	S'hi subratlla sobretot la tasca divulgadora que du a terme a les escoles.	Entrevista.	Marco demostra el seu activisme en el si de la societat actual, no només comentant la seva tasca de conferenciant a les escoles, sinó esmentant la seva participació en la lectura d'un manifest a Sabadell en contra de la intolerància.
45*	Entre 14/04/2004 i 14/04/2005.	"Alguien reta a la democracia".	Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>	Carta oberta d'Enric Marco que, segons ell mateix comenta en cedir-nos-en l'original, no va arribar a publicar-se enlloc.	Carta oberta.	Adverteix d'un focus de "difusión y expedición de publicaciones totalitarias a Europa y América" situat, d'una banda, a Barcelona, a la llibreria Kalki, i de l'altra, a la llibreria Europa; comerç, aquest darrer, contra el qual Marco i l'Amical han interposat una "sentencia que tenemos recurrida desde hace años en el tribunal constitucional".
46	11/05/2004.	"La Generalitat y la Amical de Mauthausen harán una lista de catalanes deportados"	Prensa.	<i>El País.</i>	S'explica la presència del "consejero de Relaciones Institucionales, Joan Saura" i, tot seguit, s'esmenta Marco com a responsable.	Notícia.	Que representa l'Amical: "Enric Marco, en nombre de Amical Mauthausen".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
47	11/05/2004.	"Conveni per recuperar la memòria antifeixista".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	"El conseller Joan Saura va firmar un acord amb Enric Marco".	Notícia.	Que és "president d'Amical Mauthausen".
48	11/05/2004.	"Joan Saura admet que en la reforma de l'Estatut es reclamarà el registre i la tutela de les mesquites catalanes".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	Saura signa un acord de col·laboració amb Marco, en representació de l'Amical, que permetrà elaborar un cens final dels deportats catalans.	Notícia.	Declaracions seves, citades, sobre la necessària recuperació de la memòria històrica i la lluita per evitar la vulneració dels drets humans. Que és "el representant de l'Amical de Mauthausen".
49	12/05/2004.	"La UB homenaja a Semprún y a los deportados catalanes de Mauthausen".	Premsa.	<i>El País.</i>	"Enric Marco, recordó que los republicanos españoles no fueron víctimas del azar...".	Notícia.	Que assisteix a un acte de reconeixement. Que és "el presidente de la asociación Amical Mauthausen".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
50	12/05/2004.	"Homenaje de Semprún a los catalanes de Mauthausen".	Premsa.	<i>La Vanguardia.</i>	"...y en la mesa, además de Semprún, estuvo también el presidente de Amical de Mauthausen, Enric Marco".	Notícia.	Que participa "en la mesa". Que assisteix a un acte de reconeixement. Que és "el presidente de Amical de Mauthausen".
51	13/05/2004.	"Homenatge de la Universitat de Barcelona als catalans dels camps nazis".	Premsa.	<i>Avui.</i>	"Enric Marco, va rebre també una placa de reconeixement a la tasca duta a terme per l'entitat".	Notícia.	Que rep "una placa de reconeixement a la tasca duta a terme per l'entitat". Que assisteix a un acte de reconeixement. Que és "el president de l'Amical de Mauthausen i altres camps".
52	13/05/2004.	"La Universitat de Barcelona homenatja 28 catalans que van ser als camps d'extermini nazis".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	Enric Marco rep una placa de reconeixement.	Notícia.	Que rep "una placa de reconeixement en representació de tots els homenatjats". Que assisteix a un acte de reconeixement. Que és "el president de l'Amical de Mauthausen i altres camps".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
53	17/05/2004.	"Tortures".	Premsa.	<i>Avui.</i>	S'esmenta el conveni signat entre Saura i l'Amical i se citen unes paraules de Marco que acompanyen l'opinió de l'autor.	Article d'opinió.	Paraules que textualitzen la seva experiència de deportat i els advertiments que en transmet; citades. Que és membre de l'Amical.
54	23/05/2004.	"Amical Mauthausen recorda que els mètodes nazis perviuen avui a l'Iraq".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	Acte d'Amical a Palafrugell. Neus Català i Lise London, protagonistes; Marco les acompanya. Presentació d'una exposició: 'Resistents i deportades', i del llibre sobre Ravensbrück i Neus Català.	Notícia.	Que acompanya dues testimonis de la repressió nazi. Que assisteix a un acte de reconeixement. Que és el "representant de l'Amical Mauthausen".
55	03/06/2004.	"L'hora blanca. L'Holocaust i Joaquim Amat-Piniella . Presentació del llibre de David Serrano".	Premsa.	<i>Avui.</i>	Amb Manuel Costa (editor), Rosa Toran i Enric Marco.	Agenda.	Que participa en una presentació de llibre. Que és "president de l'Amical de Mauthausen".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
56	21/07/2004.	"Vila-rodona inaugura divendres una exposició sobre Mauthausen".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	Xerrada d'Enric Marco i passi de <i>Nit i boira</i> amb motiu de la inauguració de l'exposició <i>Mauhausen. Crònica gràfica.</i>	Notícia.	Que acondueix una "xerrada". Que és "president de l'associació Amical de Mauthausen".
57	25/07/2004.	"Discriminació positiva? En homenatge a Enric Marco".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	Respon a un article de Manuel Millán, demostrant-li la necessària acceptació de la immigració, citant Marco com exemple de didàctica de la tolerància, i transmissió del patiment.	Article d'opinió.	Paraules que textualitzen la seva experiència de deportat i els advertiments que en transmet; citades. Que "visita la meua classe de teoria de la història" i parla als alumnes. Que és "president de l'Amical Mauthausen".
58	12/09/2004.	"Xerrada sobre el camp de Mauthausen a Castelldefels"	Premsa.	<i>Vilaweb.</i>	Xerrada "Sobreviure a Mauthausen. Records d'un camp d'extermini", a càrrec de Marco, i amb la qual s'obre la nova temporada del Grup de Recerques Històriques de Castelldefels "El Torreó".	Notícia.	Que acondueix una "conferència"; se n'informa del títol. Que va estar en un camp "més de tres anys". Que és "membre de l'Amical de Mauthausen".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
59	14/09/2004.	"Nazisme".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	"No oblidem Mauthausen", amb Enric Marco.	Agenda.	Que aconduex una xerrada/conferència -no s'especifica-. Que és "membre de l'Associació Amical de Mauthausen".
60	13/12/2004.	"Mataró 20.30: 'Deportat 6448. Un català als camps nazis'".	Premsa.	<i>Avui.</i>	"Conferència a càrrec d'Enric Marco, membre d'Amical Mauthausen".	Agenda.	Que aconduex una "conferència"; se n'informa del títol. Que és "membre d'Amical Mauthausen".
61	13/10/2004.	"Conferència a Reus sobre els camps d'extermini nazi".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	Enric Marco pronuncia una conferència sobre els camps d'extermini nazi. Acte organitzat per l'Assemblea de Ciutadans, Ciutadanes i Entitats.	Notícia.	Que aconduex una "conferència". Que és "supervivent del camp d'extermini de Mauthausen". Que ha rebut la medalla d'honor de la ciutat de Barcelona i la Creu de Sant Jordi. Que és "president de l'associació Amical Mauthausen".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
62*	16/12/2004.	"El retrat".	Ràdio.	<i>Catalunya ràdio.</i>	Reportatge on intervenen la veu en off d'una periodista i, alternant-s'hi, la veu d'Enric Marco, que s'estén en cadascun dels temes o àmbits apuntats per la periodista. La peça s'enceta amb unes paraules de Marco en què parla de la utopia, per enllaçar immediatament amb un resum biogràfic per part de la periodista.	Reportatge.	La periodista recorda que "L'anarquisme i el republicanisme, diu que els porta a la sang". Marco, al seu torn subratlla que "I recordo perfectament que, en arribar a la Plaça Espanya, -està escrit, inclús-, em vaig posar sobre un cotxe i vaig dir de que allà s'acabava la manifestació de la CNT".
63*	24/12/2004.	"El món a RAC-1".	Ràdio.	<i>RAC-1.</i>	Reportatge de Rac 1 emès dins de l'espai "El món a Rac 1" que repassa la trajectòria d'Enric Marco, amb especial atenció a la seva estada a l'Alemanya nazi i la deportació a Flossenbürg.	Reportatge	En destaquem del contingut la data concreta en què Marco hauria estat alliberat de Flossenbürg. El periodista ofereix, doncs com a dada que "L'Enric Marco va ser alliberat el vint-i-dos d'abril de 1945".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
64*	2005.	"Un legado para el futuro".	Llibre.	<i>Amical de Mauthausen / Bundes Ministerium für Inneres.</i>	Pròleg encarregat a Enric Marco, per tal d'encapçalar el catàleg de l'exposició internacional <i>La part visible des camps / Imágenes y memòria de Mauthausen</i> , - d'edició bilingüe en francès i en castellà-.	Pròleg.	Marco se situa a Mauthausen: "miles de nosotros acabamos internados en Mauthausen".
65*	24/01/2005.	"Saber más".	Televisió.	<i>Canal de Historia.</i>	Reportatge breu, configurat mitjançant una ràpida entrada, a càrrec d'una veu en off, on s'introdueixen temàtica i protagonista i, tot just a continuació i durant tota la resta de reportatge, la veu d'Enric Marco. Hi destaquem com a nucli temàtic l'estada als camps de concentració: les condicions en què s'hi arribava, el dia a dia dins d'un Lager, etc.	Reportatge	Marco com a deportat al camp de concentració de Flossenbürg.

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
66	27/01/2005.	"Deportats invisibles".	Premsa.	<i>Avui.</i>	S'explica l'homenatge als republicans deportats en elCongrés; l'article comença amb declaracions de Marco fetes al diari el mateix dia en què han de rebre l'homenatge.	Notícia.	Paraules que textualitzen la seva experiència de deportat i els advertiments que en transmet; citades. Que és "un dels pocs que encara són vius dels 2.184 republicans que van sortir amb vida del camp de Mauthausen (Àustria)". Que és "exmilià de la CNT".
67*	27/01/2005.	"Discurso de Enric Marco Batlle. Acto conmemoración 60 aniversario liberación campos concentración".	Vídeo.	<i>Prensa Congreso de los Diputados.</i>	Discurs íntegre que Enric Marco pronuncia al Congrés dels diputats en motiu de la commemoració del 60è aniversari de l'alliberament dels camps de concentració nazis. Marco aprofundeix en les condicions de vida dels Lager.	Discurs.	"Puedo explicar lo que me ocurrió a mí; que me quitaron la ropa, que me quitaron el calzado, que me quitaron el nombre y me lo sustituyeron con un número. Que me quitaron mi etnia, que me quitaron la patria que tenía y en su lugar me pusieron un color".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
68	27/01/2005.	""Para morir siempre había tiempo"".	Premsa.	<i>El País.</i>	Homenatge al Congrés: l'article aplega les veus d'alguns dels supervivents; s'inclou la de Marco i s'informa de la seva labor didàctica.	Notícia.	Paraules que textualitzen la seva experiència de deportat i els advertiments que en transmet; citades. Que "da 120 conferencias al año en colegios". Que "lo llevaron al campo de Flossenburg". Que és "presidente de la Amical de Mauthausen".
69	21/01/2005.	"Els espanyols oblidats".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	Es recorda l'episodi del "j'attendrai" après de Marco a Reus: "Vaig tenir coneixença a Reus d'aquest ritual pervers per Enric Marco".	Article d'opinió.	Paraules que textualitzen la seva experiència de deportat i els advertiments que en transmet; parafrasejades. Que forma part de "aquesta gent nostra que visita els col·legis per explicar el que va ser aquell horror". Que és "qui presideix l'associació Amical Mauthausen".
70*	27/01/2005.	""No es pot perdonar sense que es faci justícia"".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	Entrevista a "un dels pocs supervivents dels camps d'extermini nazis que queden a Catalunya".	Entrevista.	Paraules que textualitzen la seva experiència de deportat i els advertiments que en transmet; citades. Que "és un dels pocs supervivents dels camps d'extermini nazis que queden a Catalunya". Que "presideix Amical Mauthausen".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
71	28/01/2005.	"El Congreso recuerda por primera vez el Holocausto judío y a sus víctimas españolas".	Premsa.	<i>El País.</i>	Enric Marco ofèn la comunitat jueva amb el seu discurs; se n'inclou el fragment precís.	Notícia.	Paraules que textualitzen la seva experiència de deportat i els advertiments que en transmet; citades. Que assisteix a un acte de reconeixement. Que és "único superviviente que habló ayer en el acto del Congreso".
72*	28/01/2005.	"Los republicanos no tuvimos un país al que volver para contarlo".	Premsa.	<i>El País.</i>	Es fa referència a l'efecte que provoca Marco en els assistents amb el seu discurs i se n'inclou una bona part.	Notícia.	Paraules que textualitzen la seva experiència de deportat i els advertiments que en transmet; citades. Que assisteix a un acte de reconeixement. Que és "superviviente republicano del campo de Flossenbürg".
73	28/01/2005.	"Congreso y Parlament evocan la shoah".	Notícia.	<i>La Vanguardia.</i>	Es parla en paral·lel dels dos actes commemoratius i d'homenatge; i es recupera una frase del discurs de Marco.	Notícia.	Declaracions seves, citades, en què alerta sobre la possible presència de nous camps de concentració. Que assisteix a un acte de reconeixement. Que és "presidente de Amical de Mauthausen".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
74	29/01/2005.	"La fábrica de la muerte".	Premsa.	<i>El País.</i>	TVE-1 emet <i>Auschwitz . Los nazis y la solución final</i> ; la versió espanyola adaptada per Sagrera TV. Inclou Jaume Álvarez, Neus Català i Enric Marco.	Notícia.	Que forma part d'un grup de tres "supervivientes españoles de campos alemanes".
75	29/01/2005.	"Memoria presente".	Premsa.	<i>El País.</i>	Presentació, a Madrid, de <i>Los nazis y la solución final</i> , amb María Galiana. Enric Marco també hi assisteix i se'n recullen algunes de les seves paraules.	Notícia.	Paraules que textualitzen la seva experiència de deportat i els advertiments que en transmet; citades. Que cedeix el seu testimoni en un documental. Que és "superviviente de los campos de Mauthausen y Flossenburg".
76	24/02/2005.	"Jornades. Innauguració del setè Congrés de SOS Racisme Catalunya".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	Tindrà lloc el debat "Les diferents cares del racisme", entre Enric Marco i Fathia Ben Hammou (fundació Bofill).	Agenda.	Que participa en un "debat". Que és membre d'Amical Mauthausen.

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
77	03/03/2005.	"Inauguració de l'exposició fotogràfica de Francesc Boix, sobre Mauthausen".	Premsa.	<i>Vilaweb.</i>	Marco hi assisteix en qualitat de President de l'Amical -també Marcial Mayans, deportat a Mauthausen-.	Notícia.	Que assisteix a la inauguració d'una exposició. Que és "president de l'Amical de Mauthausen".
78*	28/03/2005.	"Revolució. Conclusió".	Àudios de l'associació Amical.	<i>Amical.</i>	Marco enceta el document comparant el jovent actual amb el que va prendre part en els moviments socials dins del context de la II República. Hi abunda el el comentari de fets històrics, que pretén posar de manifest que ell els patí.	Reportatge	Que viu la II República, combat a la Guerra civil, i pateix l'exili i la posterior deportació.
79	01/04/2005.	"'Mirades d'Etiòpia' i 'Hansel i Gretel' les dues apostes de l'ACPO per aquest cap de setmana".	Premsa.	<i>Vilaweb.</i>	Conferència "Canetencs en els camps de concentració nazi", a càrrec de Marco i Xavier Mas (Pres. Centre d'Estudis Canetencs).	Notícia.	Que participa en una conferència; se n'informa del títol. Que és el "deportat núm. 6448".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
80*	09/04/2005.	"Aquell dia".	Ràdio.	<i>COM Ràdio.</i>	Entrevista a Enric Marco en un estudi de ràdio, i en directe. L'entrevistat parla de les xarxes de relació que va teixir arreu on va combatre o sobreviure com a resistent.	Entrevista.	Va viure el nazisme en pròpia pell, i posteriorment va patir l'Espanya franquista.
81*	Poc després del 14/04/2005.	"Bundeskanzler der Bundesrepublik Deutschland".	Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>	El tema de fons de la carta és ben concret: la necessària representació en territori alemany, de la peça teatral <i>Les Reines</i> , que té l'objectiu de "testimoniar, a través d'una peça teatral, el que signifiquen el sofriment, les tortures i humiliacions, i en moltes ocasions, la mort de les deportades".	Carta formal.	Que ha "deixat enrere els 82 anys".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
82	19/04/2005.	"Vilafranca ret homenatge a l'únic penedesenc viu víctima del camp d'extermini nazi de Mauthausen"	Premsa.	<i>El Punt.</i>	Conferència de Marco el dia en què s'inaugura una exposició sobre l'horror nazi a l'Escorxador.	Notícia.	Que aconduïx una "conferència". Que és el "president d'Amical de Mauthausen".
83	27/04/2005.	"Zapatero unirà a Mauthausen les banderes 'rojigualda' i republicana".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	Marco fa declaracions al diari: opina que la bandera republicana no pot ser reemplaçada, i que calen mesures per ensenyar als joves el que va passar.	Notícia.	Declaracions en què afirma sentir-se identificat amb la bandera republicana, i demana mesures per acostar als joves la realitat dels camps a Espanya; citades i parafrasejades. Que és "historiador català". Que és "president" de l'Amical.
84	28/04/2005.	"Supervivientes del infierno".	Premsa.	<i>El País.</i>	Homenatge de la Fundació societat i Progrés del País Valencià a tres valencians supervivents; Enric Marco, present com a Secretari d'Amical.	Notícia.	Paraules que textualitzen la seva experiència de deportat i els advertiments que en transmet; citades. Que assisteix a un acte de reconeixement. Que és "ex secretario general de la CNT". Que és "secretario" d'Amical.

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
85	28/04/2005.	"EXPOSICIONS".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	Conferència de Marco el dia en què s'inaugura una exposició sobre l'horror nazi a l'Escorxador.	Agenda.	Que aconduex una "conferència". Que és "president" d'Amical.
86	28/04/2005.	"VILAFRANCA DEL PENEDÈS (Alt P.) Mauthausen, l'univers de l'horror".	Premsa.	<i>La Vanguardia.</i>	Conferència de Marco el dia en què s'inaugura una exposició sobre l'horror nazi a l'Escorxador.	Agenda.	Que aconduex una "conferència"; se n'informa del títol. Que és "president" d'Amical.
87	30/04/2005.	"Les víctimes de l'holocaust nazi, premi Ciutat de l'Hospitalet".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	Marco rep un guardó	Notícia.	Que rep "el premi d'honor a exterminats i supervivents dels camps nazis". Que assisteix a un acte de reconeixement. Que és "president" d'Amical.

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
88*	Després d'abril de 2005.	"Prof. Dr. Sigrid Jacobeit".	Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>	Carta escrita per Enric Marco a Sigrid Jacobeit, "directora del Gedensktate de Ravensbrück", tal com Marco adverteix. A mesura que avancem en la lectura de la carta, en veiem el motiu clar: la demanda de bona entesa a Jacobeit, que sembla no estar d'acord amb la representació de la peça teatral "las Reinas".	Carta formal.	Enric Marco se situa al bell mig de tots els conflictes, jugant-hi sempre un paper important. Hi veiem clarament la seva tendència a sentir que tots els patiments li pertanyen; bé perquè els ha protagonitzat el, bé perquè aquells que pateixen són "companys".
89*	Maig 2005.	"L'alliberament de Flossenbürg".	Premsa.	<i>L'avenç.</i>	Article d'Enric Marco sobre l'alliberament dels camps nazis, -Flossenbürg en particular-, per a una revista de publicació mensual. La peça en el seu format original, ocupa tres pàgines.	Reportatge	"La guerra m'havia esclatat als quinze anys [...] El temps se m'havia avançat nou anys, en tenia 24 [...] Vaig tornar a l'única feina que sabia fer: viure per viure, i fer-ho lluitant per la llibertat".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
90*	01/05/2005.	"Informe de presidencia".	Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>	Informe de gestió elaborat per Enric Marco per a l'Amical de Mauthausen, en qualitat de president d'aquesta associació.	Informe.	Que Neus Català és "nuestra compañera de Junta de la Amical y mía de cautiverio". I que, darrerament, "se han ido marchando algunos de mis compañeros de militancia, de guerra, de luchas y cautiverios".
91	01/05/2005.	"'30 minuts' entra a l'infern de les dones".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	S'informa sobre un espai que tractarà el camp de concentració de Ravensbrück, i se'n contextuen les raons; inclou el testimoni de Marco.	Notícia.	Paraules que textualitzen la seva experiència de deportat i els advertiments que en transmet; citades. Que és "president" de l'Amical.
92*	01/05/2005.	"30 Minuts".	Televisió.	<i>TV3.</i>	participació d'Enric Marco dins el reportatge "Ravensbrück: l'infern de les dones", i emès a l'espai "30 Minuts".	Reportatge	testimoniatge directe de dones penjades a la forca, i la seva relació amb preses de camps veïns. Cal destacar, però, per damunt de tot, el relat d'una partida d'escacs jugada, -i guanyada-, contra un SS

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
93	02/05/2005.	"Amical Mauthausen, satisfecha por el reconocimiento del Gobierno español".	Premsa.	<i>El País.</i>	Marco, reelegit president, opina sobre el reconeixement obtingut per part del Govern espanyol.	Notícia.	Declaracions en què opina sobre el reconeixement obtingut per part del govern espanyol. Que és "el reelegido presidente" de l'Amical.
94	02/05/2005.	"Memòria del Penedès".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	Enric Marco descobreix el monolit inaugurat on consten el nom dels veïns i fa declaracions.	Reportatge	Paraules que textualitzen la seva experiència de deportat i els advertiments que en transmet; citades. Que assisteix a un acte de reconeixement. Que és "president" d'Amical.
95	02/05/2005.	"L'Amical de Mauthausen negocia amb Cultura la publicació anual de testimonis d'expresoners nazis".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	L'article informa de la voluntat de l'associació d'acostar-se als joves amb els testimonis d'expresoners, per tal que puguin agafar el relleu, i seguir mantenint viva la història, quan les víctimes del nazisme ja no hi siguin.	Notícia.	"'Nosaltres anem baixant', va dir, lamentant la pèrdua dels membres de l'associació desapareguts l'últim any".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
96	03/05/2005.	"CONFERENCIAS Y DEBATES"	Premsa.	<i>La Vanguardia.</i>	S'anuncia una taula rodona amb motiu de la presentació de <i>Republicans i republicanes...</i> Marco hi participa.	Agenda.	Que participa en una "mesa redonda". Que és "presidente" de l'Amical.
97	06/05/2005.	"No me explico cómo pudimos salir vivos".	Premsa.	<i>El País.</i>	Es fa ressó de l'excusa de la malaltia de Marco, que va justificar la seva absència.	Crònica.	Declaracions en què enalteix la figura d'aquells que seran homenatjats; citades. Que és "superviviente de Flossenburg". Que és "presidente de la Amical".
98*	06/05/2005	"Els últims de Mauthausen".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	Reportatge de premsa que, amb el tema dels republicans deportats de fons, centra el seu focus en la figura d'Enric Marco. La peça la conformen una breu entradeta del periodista i, tot seguit, la veu del protagonista.	Reportatge	Paraules que textualitzen la seva experiència de deportat i els advertiments que en transmet; citades. Que "presideix" l'Amical.

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
99	09/05/2005.	"Viatge d'anada i tornada a l'horror".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	Reportatge centrat en la figura de Marco; sobretot, s'aprofundeix en la vida als camps de concentració, i el posterior alliberament.	Reportatge	Que va a parar a Mauthausen després de nou mesos a Kiel, "el seu primer contacte amb el sistema concentracionari [...] Va ser només una estació de pas cap al seu destí definitiu: Flossenbürg". Que s'instal·la definitivament a Barcelona el 1946. Sempre amb aquell corcó dintre: 'Per què uns vam morir i altres ens vam salvar?'".
100*	09/05/2005.	"Comunicat del Sr. Enric Marco Batlle".	Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>	Comunicat escrit per Enric Marco i entregat "en mà", -tal com ell mateix remarcarà en successives entrevistes-, a alguns mitjans de comunicació. L'escrit es compon de cinc punts.	Comunicat.	"Haver sortit cap a Alemanya en una expedició de treballadors espanyols a finals de 1941". "No haver estat internat al camp de Flossenburg tot i haver patit empresonament en règim preventiu i sota l'acusació de conspiració contra el III Reich". "Haver retornat a Espanya a l'inici de 1943 després d'haver estat alliberat". "Haver fet pública la meua biografia, amb aspectes que deformen la realitat, l'any 1978, molt abans de la meua vinculació a l'Amical Mauthausen i d'altres camps, en els últims 6 anys".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
101	09/05/2005.	""L'amor va ser més fort que l'odi"".	Premsa.	<i>Avui.</i>	Crònica de la commemoració del 60è aniversari de l'alliberament dels camps nazis des d'Àustria. Resulta rellevant perquè s'hi fa notar l'absència de Marco, excudada en el seu moment per malaltia: "Ahir faltaven per malaltia supervivents com ell [Manolo Martínez] o el president de l'Amical de Mauthausen, Enric Marco.	Crònica.	Que és "el president de l'Amical de Mauthausen".
102*	11/05/2005.	"A l'any 2001 el govern...".	Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>	Carta d'Enric Marco adreçada al president de la Generalitat de Catalunya, i amb la intenció de retornar la Creu de Sant Jordi que aquesta institució li concedí, en part, pel seu passat de deportat als camps nazis que provat, ara, fals.	Carta formal.	Destaca que "no va faltar el seu empresonament i captiveri pel règim nazi alemany".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
103	11/05/2005.	"Enric Marco confessa no haver estat mai al camp de concentració nazi de Flossenbürg".	Premsa.	<i>Avui.</i>	Marco fa arribar un comunicat als mitjans i, a partir d'aquest, es construeix part de l'article.	Notícia.	Que és "l'exsecretari general de la CNT". Que és "l'expresident" d'Amical.
104*	11/05/2005.	"El matí de Catalunya ràdio".	Ràdio.	<i>Catalunya ràdio.</i>	Entrevista telefònica a Enric Marco dins l'espai "Els matins de Catalunya ràdio", un cop descoberta la seva impostura.	Entrevista.	Marco evoca el moment en què decideix col·laborar amb l'Amical i n'expressa el motiu: "perquè la veu dels meus companys pràcticament ja era extingida, [...] Prenia la paraula en nom dels meus companys que ja no els hi arribava la veu, i que les seves cames no eren lo suficient segures, ja, per poder-se desplaçar, o la seva veu per poder fer arribar".
105	11/05/2005.	"El deportado que nunca estuvo allí".	Premsa.	<i>El País.</i>	Ressó de les declaracions de Marco i deconstrucció del seu personatge.	Notícia	Que és "el hombre más conocido de la deportación española". Que és "presidente" d'Amical que "ha engañado a todos durante casi 30 años".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
106	11/05/2005.	"El president d'Amical admet que no va estar pres en un camp nazi".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	L'article al·ludeix a Rosa Torán, Presidenta en funcions de l'Amical, a la nota de l'associació, al comunicat de Marco, i als fragments de l'entrevista del dia 6, que havia publicat el mateix diari.	Notícia	Que és "l'impostor". Que és "l'expresident" d'Amical.
107	11/05/2005.	"L'Amical Mauthausen fa cessar Enric Marco i afirma que mai va estar en un camp nazi".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	Es recupera algun fragment de l'entrevista de Marco a <i>Presència</i> el 6 de maig.	Notícia.	Que "no va estar mai presoner del camp de concentració de Flossenbug i tampoc en cap altre". Que és "el que ha estat durant dos anys el president" d'Amical.

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
108*	11/05/2005.	"Els matins a TV3".	Televisió.	TV3.	Entrevista a Enric Marco tot just el dia en què els mitjans de comunicació comencen a fer-se ressò de la seva mentida. La peça és de gran importància perquè, del debat generat en el decurs de l'espai, Marco seleccionarà aquelles opinions que juguen al seu favor, i que en posteriors contactes amb els mèdia, utilitzarà com a arguments d'autoritat per refermar-se.	Entrevista.	"La meva veritat és la d'un home que ha intentat, d'una forma o altra, d'acostar la història del, del seu país, i dels seu homes".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
109	11/05/2005.	"La nit al dia".	Televisió.	TV3.	L'espai d'informació diari dedica un tram del programa a analitzar la impostura de Marco. I ho fa amb la col·laboració de Rosa Toran, de l'Amical, i David Bassa, coautor de <i>Memòria de l'infern</i> . Tots dos són interpel·lats per la conductora de l'espai en relació a la seva vinculació amb Enric Marco.	Entrevista.	"Enric Marco no va ser en els camps de concentració nazis, com ell va explicar. 30 anys ha estat sostenint aquesta mentida, ha dit ell, justificada 'per poder donar veu als que no tenien veu'. Va ser l'únic supervivent dels camps de concentració que va parlar el mes de gener al Congrés".
110	11/05/2005.	"Amical de Mauthausen destituye a su presidente porque nunca estuvo en un campo nazi".	Premsa.	<i>La Vanguardia</i> .	L'article exposa el procés a través del qual l'Amical té coneixement d'un informe que declarava que Marco havia mentit.	Notícia.	Que fou "uno de los participantes de honor en el Congreso". Que és "un impostor".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
111	11/05/2005.	"El deportado 6.448 que nunca estuvo en un 'Lager'".	Prensa.	<i>La Vanguardia</i>	Se cita una antiga entrevista a <i>Por favor</i> el 1978; també se cita part del contingut del decret de concessió de la Creu.	Notícia.	Que és "un activista social y político". Que és "el ex presidente de Amical de Mauthausen [...] tras presentarse durante décadas como el deportado número 6.448".
112	11/05/2005.	"La Generalitat retirará la Creu de Sant Jordi a Enric Marco por mentir sobre su paso por un campo nazi".	Prensa.	<i>La Vanguardia</i>	Article en què s'hi convoquen fins a quatre veus: Marco (el comunicat i l'entrevista a TV3), el Govern català, Rosa Toran, i la Confederació per la Memòria Històrica i Democràtica de Catalunya.	Notícia.	Que és "el ex-presidente de Amical".
113	12/05/2005.	"Això no és mentir".	Prensa.	<i>Avui.</i>	Article positiu; es parla del "Jo" de ficció, i es defensa el reconeixement de la Creu de Sant Jordi.	Article d'opinió.	(Només opinions del periodista entorn de la impostura).
114	12/05/2005.	"La Generalitat retirará la Creu de Sant Jordi a Marco".	Prensa.	<i>Avui.</i>	Se cita la part del decret de concessió que compromet Marco.	Notícia.	(El periodista dirigeix el focus d'atenció al decret de concessió de la Creu de Sant Jordi).

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
115*	12/05/2005.	"ENTREVISTA: Enric Marco Expresident de l'Amical Mauthausen".	Premsa.	<i>Avui.</i>	Temes principals: el per què de la mentida, la Creu, el negacionisme, i les declaracions de Neus Català.	Entrevista.	Que és "expresident" de l'Amical.
116	12/05/2005.	"El preu de la mentida".	Premsa.	<i>Avui.</i>	Historiadors i víctimes del nazisme, decebut: Català, Batisa, Torán, I Ricard Vinyes.	Notícia.	Que és "exsindicalista". Que és "el ja expresident" d'Amical.
117	12/05/2005.	"El falso deportado presenta sus mentiras como un apoyo a las víctimas".	Premsa.	<i>El País.</i>	S'inclouen moltes cites directes reunides de les declaracions de Marco durant l'11 de maig.	Notícia.	Paraules que textualitzen la reconstrucció de la seva experiència; parafrasejades i citades. Que és "el falso deportado que mintió durante 30 años". Que és "el ex presidente" d'Amical.
118	12/05/2005.	"Andalusia premia un altre suposat fals deportat".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	Dia en què la Junta d'Andalusia guardona Antonio Pastor. En l'article el periodista parla de "relats impúdics" aplicats a Pastor; però Marco també hi apareix citat.	Notícia.	Que és "l'expresident de l'Amical Mauthausen".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
119	12/05/2005.	"Dia de tortura per a Enric Marco".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	La seva mentida dóna arguments a negacionistes i ofèn les víctimes: "qualsevol ho hauria pogut fer i des de la veritat".	Article d'opinió.	Paraules que textualitzen la reconstrucció de la seva experiència; parafrasejades, i que són utilitzades per teixir l'opinió expressada.
120	12/05/2005.	"Els escacs de l'impostor".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	S'esmenta el relat de la partida d'escacs.	Article d'opinió.	Paraules que textualitzen la reconstrucció de la seva experiència; parafrasejades, i que són utilitzades per teixir l'opinió expressada.
121	12/05/2005.	"L'home que es va inventar un passat".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	Critica sobretot el reconeixement que li ha dedicat l'administració pública i "els que presumeixen d'estar ben informats".	Article d'opinió.	(Només opinions del periodista entorn de la impostura).
122	12/05/2005.	"Marco justifica haver falsejat la seva biografia per tenir més ganxo. La Generalitat li retira la Creu..."	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	Marco parla al diari; també es recupera la veu de Jaume Álvarez i Toran.	Notícia.	Que és "l'expresident" d'Amical.

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
123	12/05/2005.	"La mentida del pobre"	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	Es defineix Marco com un "sociòpata comú i no un delinqüent de coll blanc".	Article d'opinió.	Paraules que textualitzen l'experiència de deportat i els advertiments que en transmet; ara serveixen per la deconstrucció.
124	12/05/2005.	"Atrapat en la seva mentida".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	L'article incorpora les veus de psiquiatres consultats per tal que elaborin un diagnòstic d'Enric Marco.	Notícia.	Que "Els psiquiatres defineixen Enric Marco com un mitòman narcisista que va acabar creient ser el seu personatge", però "Descarten que enganyés a consciència".
125	12/05/2005.	"Queixes d'Israel".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	Es recupera la veu de Bermejo -critica la relació Marco-mitjans-, i la indignació d'Israel al Congrés, el mes de gener.	Notícia.	Que, en opinió de Bermejo -recuperada i parafrasejada pel diari- "precisament Enric Marco i Antonio Pastor van ser les persones que, en nom dels deportats, més es van prodigar a les televisions".
126	12/05/2005.	"El verdader deportat 6.448 de Flossenbürg era un altre espanyol".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	Es recorre a Johannes Ibel, responsable del banc de dades de presoners de Flossenbürg, per deconstruir el personatge de Marco.	Notícia.	Que "va agafar el número de H. M., un compatriota pres entre el 1944 i el 1945".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
127	12/05/2005.	"Així la gent m'escoltava més".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	S'inclouen moltes cites directes reunides de les declaracions de Marco durant l'11 de maig.	Notícia.	Que és "el ja expresident d'Amical Mauthausen".
128	12/05/2005.	"Els detalls, la pista de l'engany".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	Declaracions de Bermejo a TV3; també de Neus Català; no s'especifica quan ni on.	Notícia.	(El periodista dirigeix el focus d'atenció a les opinions de Benito Bermejo).
129	12/05/2005	"És la ràdio".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	Referència al programa de <i>Catalunya Ràdio</i> d'Antoni Basses; és un dels primers articles a emprar "impostor", però no destrueix el personatge.	Article d'opinió.	(Només opinions del periodista entorn de la impostura).

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
130	12/05/2005.	"El govern retirarà la Creu de Sant Jordi a Enric Marco per 'haver falsejat' la seva biografia".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	El dia 11 es fa pública la intenció del govern.	Notícia.	Que "ha mentit durant 30 anys". Que és "el fins ara president de l'Amical Mauthausen".
131*	12/05/2005.	"Con la aureola de deportado me ganaba la atención para explicar los horrores del nazismo".	Premsa.	<i>La Vanguardia</i>	Conté declaracions de Marco que dibuixen, ara per ara, què en pot quedar, del seu personatge: "Mi caso no desmiente el genocidio ni lo que pasaron mis compañeros y yo mismo".	Entrevista.	Que "durante treinta años, Marco engañó a todo el mundo".
132	12/05/2005.	"El historiador que descubrió la falsa historia de Marco lo sitúa trabajando en Alemania en 1943".	Premsa.	<i>La Vanguardia</i>	Bermejo: "gran abundancia de detalles en aspectos truculentos en su historia. Y luego, en cambio, había una carencia absoluta de detalles de su propia historia".	Notícia.	Que és "ex presidente de Amical de Mauthausen".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
133	12/05/2005.	"Memoria traicionada".	Premsa.	<i>La Vanguardia</i>	Assegura que la mentida no enterboleix l'Amical, però que alimenta el negacionisme.	Article d'opinió.	Paraules que textualitzen la reconstrucció de la seva experiència; parafrasejades i citades, i que són utilitzades per teixir l'opinió expressada.
134*	A partir del 13/05/2005.	"Benvolgut company".	Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>	Carta d'Enric Marco adreçada, -segons ens comenta en cedir-nos-en una còpia-, a tot el conjunt de membres de l'Amical de Mauthausen. Hem de suposar que s'escriu a partir del dia 13 de maig, un cop fets, el comunicat oficial de la mentida, i totes les immediates entrevistes als mitjans de comunicació.	Carta informal.	Recorda i referma el vincle amb l'Amical en la seva trajectòria: "Amb tu, amb vosaltres, els qui he sentit i segueixo sentint com a companys, sí em resulta difícil explicar-me".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
135*	A partir del 13/05/2005.	"Benvolguts claustreres, professorat i alumnes".	Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>	Carta d'Enric Marco adreçada, segons s'indica en l'encapçalament, a "claustreres, professorat i alumnes". Hem de suposar que s'escriu a partir del dia 13 de maig, un cop fets el comunicat oficial de la mentida, i totes les immediates entrevistes als mitjans de comunicació.	Carta formal.	La carta ve encapçalada pel reconeixement cap a la vàlua del destinatari; de retruc, però, aquesta admiració conté una reivindicació personal: "us he conegut i valorat, he rebut mostres del vostre respecte i consideració".
136*	A partir del 13/05/2005.	"Crec que encara no fa...".	Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>	Carta d'Enric Marco adreçada a les presons que havia visitat com a membre de l'Amical.	Carta informal.	Marco sap assignar-se el mèrit d'haver fet seus, també, els presos a qui va oferir una xerrada: "gràcies a la vostra atenció i respecte es va establir un corrent de comunicació i confiança. Les cartes que més tard em van arribar van ser-ne bona prova".
137*	A partir del 13/05/2005.	"Sr. Director".	Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>	El següent document és una carta d'Enric Marco adreçada a aquells diaris que, "Hace unas semanas", rebien el comunicat oficial de la mentida.	Carta formal.	Marco descriu el procés d'explicació de la seva mentida als mitjans, i el presenta com una lluita que l'ha desgastat.

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
138	13/05/2005.	"ENTREVISTA: Benito Bermejo Historiador".	Premsa.	<i>Avui.</i>	Benito es manté ferm durant tota l'entrevista en allò que pensa de Marco: "No dono cap crèdit al que diu ara".	Entrevista.	Que és "el fals supervivent dels camps de concentració nazis".
139	13/05/2005.	"Impostures".	Premsa.	<i>Avui.</i>	El tema principal de l'article: "Desenmascarar l'impostor perquè la víctima no ho sigui dos cops".	Article d'opinió.	Paraules que textualitzen la reconstrucció de l'experiència; parafrasejades, i que són utilitzades per teixir l'opinió expressada.
140	13/05/2005.	"Marco torna la Creu de Sant Jordi a la Generalitat".	Premsa.	<i>Avui.</i>	S'inclou en l'article la veu de Marco amb les declaracions que feu en el moment de retornar la Creu personalment.	Notícia.	Declaracions seves, -parafrasejades i citades-, sobre l'opinió que li mereix la intenció del govern de retirar-li la Creu, i sobre l'actitud dels mitjans entorn la seva impostura.
141	13/05/2005.	"Amical de Mauthausen da de baja a Enric Marco por el 'daño moral' causado".	Premsa.	<i>La Vanguardia</i>	Dia en què Marco és destituït de tots els càrrecs, però es manté soci.	Notícia.	Que "el ex presidente de la asociación mintió sobre su condición de deportado".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
142	13/05/2005.	"Opinió del lector".	Prensa.	<i>El País.</i>	1 carta publicada; negativa.	Cartes dels lectors.	(només opinions dels lectors entorn la impostura).
143	13/05/2005.	"La importancia de los archivos".	Prensa.	<i>El País.</i>	Denuncia la "pseudohistoria" que constitueix emprar testimonis orals que no són contrastats amb la documentació escrita existent.	Article d'opinió.	Que és "ex presidente de la Asociación Amical de Mauthausen".
144	13/05/2005.	"Cartes".	Prensa.	<i>El Periódico.</i>	Són 6 cartes, en total; dues de positives.	Cartes dels lectors .	(Només opinions dels lectors entorn la impostura).
145	13/05/2005.	"Enric Marco torna la Creu de Sant Jordi a la Generalitat"	Prensa.	<i>El Periódico.</i>	S'inclou en l'article la veu de Marco amb les declaracions que feu en el moment de retornar la Creu personalment.	Notícia.	Declaracions seves, -parafrasejades i citades-, sobre l'opinió que li mereix la intenció del govern de retirar-li la Creu, i sobre l'actitud dels mitjans entorn la seva impostura.

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
146	13/05/2005.	"Mauthausen va existir".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	S'argumenta que Marco ha comès un "Abús inadmissible".	Article d'opinió.	(Només opinions del diari entorn la impostura).
147	13/05/2005.	"Enric Marco torna personalment la Creu de Sant Jordi al govern"	Premsa.	<i>El Punt.</i>	"L'acompanya d'una carta adreçada a Maragall demanant disculpes per haver mentit"; declaracions de Marco.	Notícia.	Declaracions seves, -parafrasejades i citades-, sobre l'opinió que li mereix la intenció del govern de retirar-li la Creu, i sobre l'actitud dels mitjans entorn la seva impostura.
148	13/05/2005.	"Mentir en nom de la veritat".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	L'articulista el presenta com un "Vell lluitador".	Article d'opinió.	(Només opinions del periodista entorn de la impostura).
149	13/05/2005.	"Amical de Mauthausen da de baja a Enric Marco por el 'daño moral' causado".	Premsa.	<i>La Vanguardia</i>	Dia en què una Assemblea extraordinària decidirà el proper pas que donarà l'Amical.	Notícia.	Que "el ex presidente de la asociación mintió sobre su condición de deportado".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
150	13/05/2005.	"Enric Marco devolvió ayer personalmente la Creu de Sant Jordi al saber que se la retiraban".	Premsa.	<i>La Vanguardia</i>	S'inclou en l'article la veu de Marco amb les declaracions que feu en el moment de retornar la Creu personalment.	Notícia.	Declaracions seves, -parafrasejades i citades-, sobre l'opinió que li mereix la intenció del govern de retirar-li la Creu, i sobre l'actitud dels mitjans entorn la seva impostura.
151	14/05/2005.	"L'Amical nega que Bermejo els avisés del cas Marco al febrer".	Premsa.	<i>Avui.</i>	La presidenta ho nega "rotundament".	Notícia.	Que és "expresident de l'Amical".
152	14/05/2005.	"La causa".	Premsa.	<i>Avui.</i>	L'articulista opina que Marco, en les seves xerrades, reivindicava la seva pròpia figura, únicament: "La causa era ell".	Article d'opinió.	Paraules que textualitzen la reconstrucció de la seva experiència; parafrasejades, i que són utilitzades per teixir l'opinió expressada.
153	14/05/2005.	"Carta abierta a la hija de Enric Marco".	Premsa.	<i>El País.</i>	L'articulista escriu una carta oberta a Ona Marco, que havia defensat el seu pare a <i>Els matins de TV3</i> .	Carta oberta.	(Només opinions de l'articulista entorn de la impostura).

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
154	14/05/2005.	"Enric Marco".	Prensa.	<i>El País.</i>	El diari reserva una de les seves pàgines d'opinió a Teresa Sala Savall, filla d'un deportat a Mauthausen. L'autora de la peça retreu el detallisme de les seves xerrades: "Cuando un deportado explica sus horribles vivencias lo hace con gran dolor y esfuerzo...".	Article d'opinió.	(Només opinions de l'articulista entorn de la impostura).
155	14/05/2005.	"Enric Marco, el fraude".	Prensa.	<i>El País.</i>	No el perdona: per l'objecte del frau, per treure'n profit, i per aplicar-ho en l'àmbit de la pedagogia.	Article d'opinió.	(Només opinions de la periodista entorn de la impostura).
156	14/05/2005.	"ICV homenajea al consejero comunista Miret, muerto en Mauthausen".	Prensa.	<i>El País.</i>	Presenta les declaracions de Dolors Gamats, portaveu de la formació política: "se aprovecha de la buena gente", en al·lusió a Marco.	Notícia.	Que "no estuvo en un campo de concentración, contrariamente a lo que afirmó durante años". Que és "ex presidente" d'Amical.

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
157	14/05/2005.	"Impostores".	Premsa.	<i>El País.</i>	L'articulista destaca que Marco "es ante todo víctima de su insatisfacción, de su desasosiego existencial, de sus deseos de protagonismo...".	Article d'opinió.	(Només opinions del periodista entorn de la impostura).
158	14/05/2005.	"Cartes".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	Són 4 cartes, en total; dues de positives.	Cartes dels lectors.	(Només opinions dels lectors entorn la impostura).
159	14/05/2005.	"L'amic impostor de l'Amical".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	L'artista atribueix a Marco una "Personalitat amb deliris de grandesa".	Article d'opinió.	(Només opinions del periodista entorn de la impostura).

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
160	14/05/2005.	"El campo nazi de Flossenbug identifica a 89.000 presos y no halla a Marco".	Premsa.	<i>La Vanguardia</i>	Johannes Ibel (administrador de la base de dades d'antics presos de Flossengurg) informa a EFE sobre la identificació de presos.	Notícia.	Que "dimitió como presidente de Amical de Mauthausen tras reconocer que nunca estuvo allí".
161	14/05/2005.	"El increíble caso Marco".	Premsa.	<i>La Vanguardia</i>	L'articulista creu que Marco: "no es un impostor completo sino un pseudo o un semiimpostor".	Article d'opinió.	Paraules que textualitzen l'experiència de deportat; parafrasejades, i que serveixen per teixir l'opinió expressada. Paraules que textualitzen la reconstrucció de l'experiència; parafrasejades, i que també serveixen per teixir l'opinió expressada.
162	15/05/2005.	"Els 60 anys dels camps de concentració nazis".	Premsa.	<i>Avui.</i>	Defensa que no es faci una commemoració cada dia, perquè això porta a la banalització.	Article d'opinió.	(Només opinions de l'articulista entorn de la impostura).
163	15/05/2005.	"La caza del impostor".	Premsa.	<i>El País.</i>	S'expliquen les etapes de la investigació de Bermejo.	Notícia.	Declaracions sobre els mitjans que està disposat a emprar per transmetre el seu missatge: "Me da igual. Me sirve el palo de una escoba", assegura Sandra Checa, -historiadora-, que li sentí dir.

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
164	15/05/2005.	"Espantoso y genial".	Premsa.	<i>El País.</i>	L'articulista, que també és escriptor de ficció, -Mario Vargas Llosa-, afirma: "a la par que mi repugnancia moral y política por el personaje, confieso mi admiración de novelista por su prodigiosa destreza fabuladora".	Article d'opinió.	Paraules que textualitzen l'experiència de deportat; citades, i que serveixen per teixir l'opinió expressada. Paraules que textualitzen la reconstrucció de l'experiència; parafrasejades i citades, i que també serveixen per teixir l'opinió expressada.
165	15/05/2005.	"La reconstrucción de un pasado vergonzante".	Premsa.	<i>El País.</i>	Dia en què Marco fa pública la seva veu de nou, a través del telèfon; l'article en recull algunes paraules.	Article d'opinió.	Paraules que textualitzen l'experiència de deportat i els advertiments que en transmet; parafrasejades i citades, i que serveixen per teixir l'opinió expressada. Paraules que textualitzen la reconstrucció de l'experiència; citades, i que també serveixen per teixir l'opinió expressada.
166	15/05/2005.	"'Enric Marco mereixeria ser jutjat'".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	Neus Català carrega contra Marco.	Entrevista.	(Només opinions de Català sobre la impostura).

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
167	15/05/2005.	"La mentida no compondrà cap sanció legal".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	S'informa que no hi haurà cap sanció legal per a Marco, atès que no ha suplantat mai la personalitat de ningú.	Notícia.	Que és "el fins ara president de l'Amical Mauthausen".
168	15/05/2005.	"Viure d'una mentida".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	L'articulista es mostra conciliador; defensa l'ús de la mentida i, alhora, entén els ofesos.	Article d'opinió.	(Només opinions de l'articulista entorn de la impostura).
169	15/05/2005.	"El equilibrista, los tigres y Marco".	Premsa.	<i>La Vanguardia</i>	Subratlla el caràcter preparat i assajat en les intervencions de Marco i, tanmateix, la seva capacitat per amagar l'efecte de teatre per transmetre sensació de veritat.	Article d'opinió.	Paraules que textualitzen la reconstrucció de la seva experiència; citades, i que serveixen aquí per teixir l'opinió expressada.

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
170	15/05/2005.	"El deshonor de Marco".	Prensa.	<i>La Vanguardia</i>	El diari reserva una de les seves pàgines d'opinió a Teresa Sala Savall, filla d'un deportat a Mauthausen. L'autora de la peça retreu el detallisme de les seves xerrades: "Cuando un deportado explica sus horribles vivencias lo hace con gran dolor y esfuerzo...".	Article d'opinió.	(Només opinions de la lectora entorn de la impostura).
171	15/05/2005.	"Negacionismo"	Prensa.	<i>La Vanguardia</i>	L'articulista es mostra sorprès que no hagin sabut desenmascarar-lo els companys; afirma que "Eso no dice gran cosa a favor del testimonio de quienes han vivido una experiencia de deportados".	Article d'opinió.	Paraules que textualitzen la reconstrucció de la seva experiència; parafrasejades i citades, i que serveixen aquí per teixir l'opinió expressada.
172	16/05/2005.	"El cas Marco".	Prensa.	<i>Avui.</i>	"No hi ha excusa per a la mentida, encara que els propòsits siguin legítims"; reflexió sobre el valor del testimoni.	Editorial.	(Només opinions del diari entorn la impostura).

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
173	16/05/2005.	"Triste mentira".	Premsa.	<i>El País.</i>	L'editorial manifesta que "resulta irritante la actitud de ofendido mostrada por el impostor tras descubrirse la farsa".	Editorial .	Paraules que textualitzen la reconstrucció de l'experiència; parafrasejades, i que són utilitzades per teixir l'opinió expressada.
174	16/05/2005.	"El territori de la incertesa".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	Es parla d'una segona versió de la mentida: "ha sortit a deixar-se preguntar 'per què', però l'únic que ha explicat ha estat una segona versió de la mentida en què l'única veritat segura deu ser que mai va ser un deportat i en què no hi ha res més que sigui veritablement creïble [...] Marco s'ha alliberat de la mentida però ens ha dut a un lloc pitjor: el territori de la incertesa".	Article d'opinió.	Paraules que textualitzen l'experiència de deportat; citades, i que serveixen per teixir l'opinió expressada.

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
175	16/05/2005.	"Apoyo a Amical".	Premsa.	<i>La Vanguardia</i>	Professor de secundària que va comptar amb Marco en les seves classes, i ara li retreu "hechos tan vergonzantes"; tot i amb això, seguirà apostant per l'Amical.	Cartes dels lectors.	(Només opinions dels lectors entorn la impostura).
176	16/05/2005.	"La impostura".	Premsa.	<i>La Vanguardia</i>	L'autojustificació i la dedicació de Marco no són suficients: "su actitud es absolutamente condenable".	Article d'opinió.	Paraules que textualitzen la reconstrucció de la seva experiència; citades, i que serveixen aquí per teixir l'opinió expressada.
177	16/05/2005.	"La memoria histórica".	Premsa.	<i>La Vanguardia</i>	"No sólo explicó lo que queríamos que explicase, sino que lo hizo de la forma como nosotros deseábamos: con sensiblerías". L'articulista sosté que no hi ha imparcialitat en la recuperació de la memòria històrica.	Article d'opinió.	Paraules que textualitzen l'experiència de deportat i els advertiments que en transmet; parafrasejades, i que serveixen per teixir l'opinió expressada.

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
178	17/05/2005.	"Respuesta a Llibert Tarragó".	Premsa.	<i>El País.</i>	Recolza les conferències del seu pare -remarca que han de ser anomenades conferències-, i recorda tot el que ell ha fet pels deportats.	Carta oberta.	(només opinions de l'autora entorn de la impostura).
179	17/05/2005.	"Actor caigut en desgràcia".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	L'articulista opina que Marco "va viure en la pell d'un personatge molt lloable".	Article d'opinió.	(Només opinions de l'articulista entorn de la impostura).
180	17/05/2005.	"La gran verdad".	Premsa.	<i>La Vanguardia</i>	L'articulista demana que la mentida de Marco no dugui ni al reduccionisme, ni al negacionisme.	Article d'opinió.	(Només opinions de l'articulista entorn de la impostura).
181	18/05/2005.	"Mentides i veritats".	Premsa.	<i>Avui.</i>	S'acusa Marco de donar ales al negacionisme.	Cartes dels lectors.	(Només opinions dels lectors entorn la impostura).
182	19/05/2005.	"Enric Marco, mentider".	Premsa.	<i>Avui.</i>	Carta escrita per un soci de l'Amical. Retreu a Marco tot el mal fet i, alhora, li envia una forta abraçada de company d'Amical.	Cartes dels lectors.	(Només opinions dels lectors entorn la impostura).

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
183	19/05/2005.	"Marco: ¿excepción o norma?".	Prensa.	<i>El País.</i>	Presenta com a singular el cas d'algú d'esquerres que resulta ser un impostor: "apunta a la propia legitimidad moral de los vencidos y del antifranquismo: los buenos no pueden mentir".	Article d'opinió.	Paraules que textualitzen la reconstrucció de l'experiència; citades, i que són utilitzades per teixir l'opinió expressada.
184	20/05/2005.	"Deixen sense efecte la firma d'Enric Marco del llibre d'honor de Palafrugell".	Prensa.	<i>El Punt.</i>	La signatura s'havia produït durant la celebració d'una l'Assemblea anual de l'Amical, un any enrere.	Notícia.	Que havia signat el llibre d'honor de Palafrugell "com a president" d'Amical; a partir d'ara sense efecte.
185	20/05/2005.	"Record audiovisual als deportats que van ser reclusos a un camp de concentració nazi".	Notícia	<i>Vilaweb.</i>	L'article se centra en la data en què es va projectar <i>El comboi dels 927</i> , d'Eduard Belis, que opina sobre Marco.	Notícia.	Que "El president d'Amical Mauthausen, Enric Marco, no va estar en cap camp d'extermini i explicava històries reals però que no havia viscut en primera persona" .

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
186	21/05/2005.	"El cas Marco: engany o autoengany?".	Premsa.	<i>Avui.</i>	"Amb la vampirització dels relats dels exdeportats pretenia fer-se escoltar, però no va tenir en compte el perjudici que els ha causat".	Article d'opinió.	Paraules que textualitzen la reconstrucció de l'experiència; citades i parafrasejades, i que serveixen per teixir l'opinió expressada.
187	21/05/2005.	"El president d'Israel es queixarà a Maragall per un llibre del genocidi...".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	"Enric Marco apareix en algunes pàgines com a suposada víctima"; aquest motiu ha fet que els exemplars encara no hagin vist la llum.	Notícia.	Paraules que textualitzen l'experiència de deportat i els advertiments que n'extreu; parafrasejades. Que és "l'impostor".
188	21/05/2005.	"El embajador de Israel pide por carta a Clos que retire el cuaderno sobre la deportación".	Premsa.	<i>La Vanguardia</i>	Marina Subirats, presidenta de l'Institut d'Educació: "este material [...] estaba en proceso de corrección por las menciones que contenía sobre Enric Marco".	Notícia.	Que és "el ex presidente de Amical Mauthausen que se hizo pasar por un deportado".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
189	22/05/2005.	"Sobre la mentira".	Premsa.	<i>El País.</i>	Fa referència a l'article de Mario Vargas Llosa i en critica les parts en què el seu autor simpatitza amb Marco.	Article d'opinió.	(Només opinions de l'articulista entorn de la impostura).
190	23/05/2005.	"El caso del anarquista mentiroso".	Premsa.	<i>El País.</i>	S'atribueix a Marco "un pasado de gloria" fals per criticar-lo.	Article d'opinió.	(Només opinions de l'articulista entorn de la impostura).
191	23/05/2005.	"Puntualización"	Premsa.	<i>El País.</i>	Es puntualitza que <i>Los cerdos del comandante</i> no és cap autobiografia de Marco, i es critica a Vargas Llosa "a la hora de escribir sobre un triste actor secundario".	Article d'opinió.	(Només opinions dels lectors entorn la impostura).
192	23/05/2005.	"El general Della Rovere y el señor Marco".	Premsa.	<i>La Vanguardia</i>	Compara el personatge de Fellini amb Marco: "Pero he aquí que, ante su infortunio, el impostor no ha sabido comportarse como un Della Rovere".	Article d'opinió.	Paraules que textualitzen la reconstrucció de l'experiència; parafrasejades, i que són utilitzades per teixir l'opinió expressada.

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
193	24/05/2005.	"Decepció".	Premsa.	<i>Avui.</i>	Escriu la filla d'un deportat que, pertanyent a l'Amical, ara sent "una gran decepció i dolor".	Cartes dels lectors.	(només opinions dels lectors entorn la impostura).
194	25/05/2005.	"Catalunya és una festa... xarona".	Premsa.	<i>Avui.</i>	S'esmenta Marco de bursada, quan es tracta l'afer del llibre que equipara Auschwitz amb l'Israel actual, ja que aquest hi havia de figurar en qualitat de deportat.	Article d'opinió.	(Només opinions de l'articulista entorn de la impostura).
195	25/05/2005.	"Pierre Vidal-Naquet: 'Israel no té cap dret a apropiat-se el monopoli d'Auchwitz'".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	L'article es fa ressò de la xerrada de l'historiador en què fa al·lusió a Marco, lamentant que casos com el seu donen impuls als negacionistes.	Notícia.	Se cita el fragment en què Vidal-Naquet es refereix a "l'expressident" d'Amical i a la mentida que el porta "a mentir durant trenta anys sobre el seu pas pels camps de concentració".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
196	27/05/2005.	"Muchas semejanzas".	Prensa.	<i>El País.</i>	El tema central és un polèmic llibre sobre el nazisme; també esmenta Marco i opina: "...nadie que sufriera en carne propia o que haya estudiado con rigor los suplicios del nazismo se suele permitir ciertas caricaturas".	Article d'opinió.	(Només opinions de l'articulista entorn de la impostura).
197	29/05/2005.	"Los impostores".	Prensa.	<i>El País.</i>	L'articulista universalitza el tema de la impostura, afirmant que tots som impostors "porque reinventamos continuamente nuestro pasado".	Article d'opinió.	(Només opinions de l'articulista entorn de la impostura).
198	03/06/2005.	"¿Ha muerto la Amical de Mauthausen?".	Prensa.	<i>El País.</i>	"La existencia de un impostor con contrato indefinido con la mentira [...] despierta fuertes dudas sobre la Amical de Mauthausen".	Article d'opinió.	(Només opinions de l'articulista entorn de la impostura).

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
199	04/06/2005.	"Suport social a l'Amical de Mauthausen".	Prensa.	<i>El Periódico.</i>	Diferents partits catalans i entitats subscriuen un manifest que reconeix la tasca de l'Amical, després de la destitució de Marco.	Notícia.	Que "mai va ser deportat".
200	06/06/2005.	"Qui sabia es secret d'Enric Marco?".	Prensa.	<i>Avui.</i>	Èmfasi en les desavinences internes durant l'Assemblea de l'Amical, per possible encobriment de Marco i el seu secret.	Notícia.	Que "Sigui com sigui, el cas de Marco ha fet mal a l'Amical i personalment als seus socis".
201	06/06/2005.	"La Amical de Mauthausen no ha muerto".	Prensa.	<i>El País.</i>	Es critica el "grupo de quienes necesitan desprestigiar lo ajeno para sublimar lo propio".	Article d'opinió.	(Només opinions de l'articulista entorn de la impostura).
202	06/06/2005.	"Amical elige nuevo presidente a un deportado de 84 años".	Prensa.	<i>El País.</i>	"Un hombre de credenciales irreprochables"; se citen directament fragments de la carta de Marco, llegida en l'Assemblea.	Notícia.	Paraules que textualitzen la reconstrucció de l'experiència; citades i parafrasejades.

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
203	06/06/2005.	"España y el antisemitismo".	Premsa.	<i>El País.</i>	Tema de fons: 3a Conferència Internacional sobre Antisemitisme i altres formes d'intolerància, organitzada per la Organització de Seguretat i Cooperació a Europa (OSCE), a Córdoba, i per proposta del ministre Moratinos. Es critica Marco per haver assimilat els camps nazis amb els camps de refugiats palestins.	Article d'opinió.	"Las palabras del impostor Enric Marco en el Congreso de los Diputados, comparando con total descaro los campos de concentración nazis a los campos de refugiados palestinos".
204	06/06/2005.	"L'Amical tanca la crisi del 'cas Marco' elegint president un deportat a Mauthausen"	Premsa.	<i>El Punt.</i>	La notícia informa, a més, que en un primer moment, descoberta ja la mentida, Marco mantingué que havia estat a Flossenbürg, però només uns dies.	Notícia.	Que "va ser destituït de tots els seus càrrecs i expulsat". Que va reconèixer "haver enganyat tothom 30 anys".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
205	06/06/2005.	"Tenia una sospita, però no vaig dir res".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	L'entrevistat afirma que Marco s'ha cregut la seva pròpia mentida.	Entrevista.	"Ell ha reforçat l'Amical, li ha donat vida, l'ha afavorit clarament. Gràcies a en Marco ara es reconeix una mica més la deportació, ha ajudat molt en la recuperació de la memòria històrica.
206	06/06/2005.	"La Amical de Mauthausen elige presidente al deportado Jaime Álvarez".	Premsa.	<i>La Vanguardia</i>	"Álvarez sustituye en el cargo a Enric Marco".	Notícia.	Que és "destituido y dado de baja de Amical el pasado mes de mayo tras conocerse que durante 30 años mintió sobre su pasado de deportado".
207	07/06/2005.	"Bermejo recuerda a Amical que él acabó con el fraude de Marco".	Premsa.	<i>El País.</i>	Bermejo: "Es radicalmente falso que yo no hiciera llegar mi informe sobre Marco a Amical".	Notícia.	Que és "el falso deportado".
208	08/06/2005.	"Mentides".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	S'associa mentida amb il·lusió; la impostura deixa en ridícul qui havia cregut en la il·lusió.	Article d'opinió.	(Només opinions de l'articulista entorn de la impostura).

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
209	15/06/2005.	"Bargalló diu que la xenofòbia contra Catalunya es deu a l'Estatut".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	El conseller primer, Josep Bargalló, fa públic que s'ha aprovat el decret amb què el Govern accepta la devolució de la Creu de Sant Jordi concedida a Marco.	Notícia.	Que ha estat "president d'Amical de Mauthausen".
210	19/06/2005.	"Bigotes impostores".	Premsa.	<i>El País.</i>	Es fa una reflexió sobre la "impostura" i l'"estafa"; es recorda que només la segona comporta fins lucratis, però s'admet que les separa una línia molt fina.	Article d'opinió.	(Només opinions de l'articulista entorn de la impostura).
211	19/06/2005.	"El sudario catalán".	Premsa.	<i>El País.</i>	L'articulista compara els impostors de la ficció novel·lesca i els de la realitat, mostrant absolut rebuig pels segons i, en aquest cas, per Marco.	Article d'opinió.	S'atribueix a Marco "haber jugado con la memoria de Mauthausen".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
212	22/06/2005.	"Múltiples de uno".	Premsa.	<i>La Vanguardia</i>	Justifica l'acceptació que ha tingut el personatge de Marco recurrent a les lleis del Capitalisme; "¿es lícito hacer las modificaciones oportunas, manipular? [...] Las leyes del capitalismo dicen que sí [...] Nadie va a escandalizarse por ello?".	Article d'opinió.	(només opinions de l'articulista entorn de la impostura).
213	28/06/2005.	"Els camps d'extermini nazi".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	El Departament de Relacions Intitucionals i Participació reconeix no disposar encara de xifres definitives de supervivents i morts; ho justifica, en part, pel "frau" comès per Marco.	Notícia.	Que ha comès un "frau". Que és "l'expresident" d'Amical.

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
214	12/07/2005.	"La Generalitat no retirarà la Cruz de Sant Jordi a Enric Marco".	Premsa.	<i>La Vanguardia</i>	El conseller primer, Josep Bargalló, justifica la normativa actual que no permet retirades per "evitar la tentación de cuestionar los premios concedidos anteriormente".	Notícia.	Que ha estat "destituïdo por mentir sobre su condición de deportado". Que és "ex presidente" d'Amical.
215	13/07/2005.	"La Generalitat dóna la Creu de Sant Jordi al periodista Josep Pernau. Inclou entre els premisats Neus Català...".	Premsa.	<i>El Periódico.</i>	El conseller primer, Josep Bargalló, justifica la normativa actual que no permet retirades per tal que cap Executiu tingui la "temptació" de qüestionar premis.	Notícia.	Que ha estat "destituït com a president d'Amical Mauthausen".
216	13/07/2005.	"El Govern concede la Creu de Sant Jordi a Regàs, Tusquets y Pertegaz".	Premsa.	<i>La Vanguardia</i>	El conseller Nadal destaca que el cas de Marco és quelcom aïllat, i demana que no es posi en dubte el sistema de concessió de les Creus.	Notícia.	Que és "ex presidente" d'Amical.

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
217	24/09/2005.	"El combat per la memòria".	Premsa.	<i>Avui.</i>	Es destaca la importància del testimoni, però s'afegeix la necessària acceptació de la ficció com a eina, també. Marco és esmentat de bursada, només.	Article d'opinió.	(Només opinions de l'articulista entorn de la impostura).
218	29/09/2005.	"Explicar l'horror més enllà de bons i dolents".	Premsa.	<i>Avui.</i>	Es descriu el decurs del col·loqui "Exili, resistència i deportació", organitzat per Amical de Mauthausen; i l'articulista exposa les impressions que va copsar sobre Marco, i n'opina.	Article d'opinió.	"és inevitable mencionar Enric Marco i la seva demencial usurpació".
219	10/10/2005.	"Fascinante impostura: Frédéric B.".	Premsa.	<i>La Vanguardia</i>	Es presenten els casos de diversos impostors; entre ells, el d'Enric Marco.	Article d'opinió.	Marco és presentat com "el perverso e imperdonable Enric Marco, el ex presidente de Amical Mauthausen.

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
220*	Nov. 2005	"Tampoco es fácil, hoy, reconocer el campo".	Llibre.	<i>Península.</i>	Carta d'Enric Marco a un suposat company seu de Flossenbürg, inclosa dins del volum <i>Los campos de concentración nazis. Palabras contra el Olvido</i> ; un compendi de testimonis i articles sobre el nazisme, editat per Rosa Toran, Secretària general de l'Amical.	Carta.	Que Marco conserva el contacte d'un antic company de captiveri a Flossenbürg, Gianfranco.
221	02/12/2005.	"Frivolizar el antifranquismo"	Premsa.	<i>El País.</i>	Tema de fons: la crítica a les tesis d'un llibre sobre l'antifranquisme. Marco hi és només emprat com a símil; fet que demostra com d'interioritzada roman la relació Marco-"farsante".	Article d'opinió.	(Només opinions de l'articulista entorn de la impostura).

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
222	22/12/2005.	"Los farsantes del año".	Prensa.	<i>El País.</i>	Es distingeix entre dos models de farsants: "el de quien permite sin resistencia que la prensa le fabrique una falsa biografía" i "el del falsificador permantente de su propia biografía para adaptarla a ideales cambiantes". Segons l'articulista, Marco pertany al segon model.	Article d'opinió.	"ex secretario general de la CNT y presidente durante años de la asociación de deportados Amical de Mauthausen, autor de libros sobre su paso por los campos nazis de exterminio, condecorado por su pasado con la Cruz de Sant Jordi de la Generalitat de Cataluña y homenajeado como ex deportado en el Congreso de los Diputados".
223	28/12/2005.	"La historia continúa".	Prensa.	<i>El País.</i>	Tema de fons: es presenta a París la trad. Francesa del llibre de Montserrat Roig sobre la deportació. Pel periodista representa "todo un reto, máximo cuando un impostor como Enric Marco se ha cuidado de poner bajo sospecha todo lo que pueda decirse sobre los deportados antifranquistas".	Crònica.	(Només opinions de l'articulista entorn de la impostura).

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
224	29/12/2005.	"Trenco el silenci".	Prensa.	<i>Diari de Sant Cugat.</i>	Marco justifica el perquè del seu "trenco el silenci"; situa el moment com l'adequat per a una reflexió pausada, i emfasitza a qui van dirigides les paraules que escriu.	Article d'opinió.	Es convida el lector a fer memòria, i es recorden les paraules amb què l'autor del text es dirigia als seus auditoris, i els advertia que no perdessin mai l'esperit crític.
225	05/01/2005.	"Han silenciats la meua veu i ara la meua feina és difícil de cobrir".	Prensa.	<i>Diari de Sant Cugat.</i>	Entrevista a Enric Marco publicada a la premsa local de Sant Cugat, i en correspondència directa amb l'article que Marco hi havia escrit exactament set dies abans.	Entrevista.	Reivindicació per part de Marco, del seu paper de divulgador; no només en subratlla la utilitat, sinó que evidencia el buit que s'ha creat des que ell no s'hi dedica: "la feina de divulgació que jo feia no la fa ningú".
226	12/01/2005	"Enric Marco".	Prensa.	<i>Diari de Sant Cugat.</i>	Carta enviada al diari per una lectora que és "filla de dos perdedors de la guerra, que van patir exilis i altres penalitats". Ni accepta la mentida de Marco ni les seves justificacions presentades al mateix diari.	Cartes dels lectors.	"Vaig presenciar una xerrada d'en Marco a l'Ateneu de Sant Cugat".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
227*	A partir del 12/01/2006.	"Dret a rèplica".	Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>	Carta adreçada per Enric Marco a la secció "Els lectors" del Diari de Sant Cugat, com a resposta a una altra opinió d'una lectora, apareguda al rotatiu amb anterioritat, i que criticava Marco, i el diari per atorgar-li una excessiva atenció mediàtica, primer amb la publicació de l'article "Trenco el silenci", i tot just una setmana després, amb l'aparició d'una entrevista. Val a dir que el "dret a rèplica" de Marco no fou mai publicat; el document que presentem és, doncs, el manuscrit que ell mateix ens ha cedit.	Carta oberta.	Intent de Marco per explicar tot allò que ha viscut, -II República, Guerra civil, nazisme i clandestinitat-, tot repetint, sovint, seqüències que havien conformat el discurs de les seves conferències.
228	14/04/2006.	"Jaume Álvarez, presidente de la Amical de Mauthausen".	Premsa.	<i>El País.</i>	Mort de Jaume Álvarez. L'Amical el recorda amb mots que, de retruc i per oposició, poden evocar Marco: "un hombre sencillo, claro y sincero".	Notícia.	"se descubrió que nunca estuvo preso en ningún campo nazi".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
229*	Maig 2006.	"Sr. Joaquim Roglan".	Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>	Carta d'Enric Marco dirigida a un dels entrevistats a l'espai de <i>Com Ràdio</i> conduït per la periodista Glòria Serra la temporada 2006.	Carta formal.	"l'Enric Marco no va ser mai un fals represaliat"; "L'Enric Marco sempre va ser un guerriller, encara ho és"; "l'Enric Marco no s'ha estalviat res, econòmicament els bancs ho saben prou bé, però de la seva vida va fer una inversió de voluntat i lluita i no és just que es pessigui la credibilitat que té merescuda".
230*	Maig 2006.	"La gran il·lusió".	Vídeo.	<i>Arxiu Marco.</i>	Documental elaborat per un estudiant de la Universitat Autònoma de Barcelona, en què s'alternen fragments d'una discussió d'aquest mateix estudiant i d'altres companys seus en un terrat, fragments d'assajos teatrals, i fragments d'entrevistes que l'alumne feu a Marco, mesos després d'haver-se descobert la seva impostura, i a diferents escenaris.	Documental	Resulta d'especial interès la descripció de Marco del moment en què arriba a l'Amical de Mauthausen. De les seves paraules se'n desprèn una predisposició a sincerar-se amb l'associació des de bon començament.

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
231	08/05/2006.	"L'Amical Mauthausen busca president per la mort d'Àlvarez".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	El dia en què se celebrarà, a Vinaròs, l'Assemblea anual de l'Amical, es triarà nou president.	Notícia.	S'informa que "ara fa un any que Enric Marco va ser destituït de tots els càrrecs i expulsat de l'Amical Mauthausen".
232*	05/01/2007.	"Dossier. Història d'una mentida".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	Reportatge sobre Enric Marco publicat pel setmanari del diari <i>El Punt , Presència</i> .	Reportatge	"En bona part, vaig obrir les portes a la recuperació de la memòria històrica, i les meves conferències eren precisament classes d'història".
233	01/10/2007.	"Per què, Tania?".	Premsa.	<i>Avui.</i>	Aporta les veus de psicòlegs per explicar el per què d'una mentida com la d'Àlicia Esteve i ho fa extensible al cas de Marco.	Article d'opinió.	"Va arribar a ser president de l'Amical de Mauthausen després d'estar mig segle explicant les seves vivències al camp d'extermini de Flossenbug, on no va ser mai.
234	03/10/2007.	"A vegades em pregunto: <<Per què ho vaig fer?>>".	Premsa.	<i>Avui.</i>	S'explica la impostura de la veïna del barri de Sarrià, a Barcelona, que va fer-se passar per una víctima de l'11-S. De bursada, s'esmenta el cas de Marco.	Notícia.	S'engloba Marco amb la resta de mentiders esmentats a l'article: tots són "víctimes de les seves mentides".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
235*	03/10/2007.	"Cinc preguntes. 'L'Àlícia va donar veu a qui no en tenia'".	Premsa.	<i>Avui.</i>	Entrevista a Enric Marco, i publicada els mateixos dies en què es coneixia la impostura d'Àlícia Esteve, una barcelonina que va fer-se passar per supervivent de l'atac terrorista a les Torres bessones de Nova York.	Entrevista.	Marco empatitza i s'emmiralla en Àlícia Esteve: "la veu dels qui no poden parlar. Una veu possiblement més suggerent".
236	15/10/2007.	"Especialistes en la impostura".	Premsa.	<i>El Punt.</i>	Se situa Marco entremig d'altres casos d'impostures.	Reportatge	Que "feia vint anys que es guanyava la vida impartint conferències als col·legis, casals d'avis i centres de tota mena, explicant amb tots els detalls i anècdotes la seva reclusió en un camp de concentració nazi" i "finalment va resultar que no n'havia trepitjat mai cap".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
237*	Febrer 2008.	"Benvolguts companys".	Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>	Carta d'Enric Marco dirigida als seus antics companys de l'Amical de Mauthausen, i en motiu del seu viatge a Alemanya, a la recerca de nous documents que puguin refermar el seu captiveri i patiment sota el jou del nazisme.	Carta informal.	Reivindica, no "la credibilitat de l'Enric Marco sinó la del lluitador, la del militant, la del secretari de la CNT, vicepresident de la FAPAC i president de l'AMICAL que va fer de la camaraderia i la solidaritat les seves millors qualitats".
238*	Maig 2008.	"Si no dices quien eres alguien dirá lo que no eres".	Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>	El següent document correspon a una carta d'Enric Marco dirigida a un company. Hi plana, com a teló de fons, com a atmosfera creada per Marco, la reclusió; el silenci imposat.	Carta oberta.	"Las consecuencias del descubrimiento de la impostura de Enric Marco y su paso por un campo de concentración resultaron ser mucho mas graves que el hecho en si".
239	23/07/2008.	"Querido Enric Marco".	Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>	El següent document correspon a una carta d'Eva Feenstra a Enric Marco, on li adjunta tota aquella documentació que ell li havia fet arribar prèviament, traduïda.	Carta formal.	"He leído los informes de tus actividades con mucho interés. Mucho se podría aprender hoy en día de los ejemplos de solidaridad y compromiso".

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
240*	01/07/2009.	“De tabac en sé més d’una xuclada”.	Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>	Escrit d’Enric Marco; una “carta oberta”, tal com ens ha volgut precisar en cedir-nos-en còpia, - per bé que no recorda si la hi van publicar enlloc, en el seu moment-.	Carta oberta.	El contingut de la carta desenvolupa, fonamentalment, records de Marco en la seva participació combatent a la Guerra civil, i durant el seu captiveri a Kiel.
241*	22/10/2009.	“Entrevista d’elaboració pròpia”.	Gravació.	—	El present document constitueix l’entrevista que vàrem fer a Enric Marco, amb permís seu per poder-la enregistrar i transcriure sencera.	Entrevista.	Posa punt d’inici a la seva mentida, fixant-lo en l’any 1978 o 1979.

DOC.	DATA DE DIVULGACIÓ	TITOL O ESPAI DE LA DIVULGACIÓ	CANAL	MITJÀ	DESCRIPCIÓ DEL DOCUMENT	FORMAT	DADES BIOGRÀFIQUES
242*	16/12/2009.	"El matí de Catalunya ràdio".	Ràdio.	<i>Catalunya ràdio.</i>	Entrevista de ràdio amb Enric Marco, mantinguda en directe, i des dels estudis de l'emissora. Marco es mostra cofoi de poder dirigir-se a uns oients novament, i titlla la seva mentida de "suposada impostura; que, a fi de comptes, ja es veurà amb el que explico, que és solsament una distorsió de la meva història".	Entrevista.	Es confessa, tot ell, resultat dels "puja tu, que ho fas més bé", o "tu, que tens la veu més clara"; o "que tens la, aquesta facilitat de paraula".
243*	18/12/2009.	"Ich bin Enric Marco".	Vídeo.	<i>Intermedio.</i>	El present document consisteix en un documental on Marco retorna a Alemanya, i intenta trobar traces del seu passat; evidències que l'ajudin a reconstruir la seva historia com a víctima del nazisme.	Documental	El documental presenta diversos escenaris clau per a Marco. Aquests són: l'estació de Metz, el port de Kiel, la casa on havia viscut Katy Schankovitz, un cementiri on fou enterrat un company seu d'aquell temps, un arxiu històric on Marco localitza cartes seves no enviades, el penal de Kiel, la comissaria de Blumenstrasse i, finalment, el camp de concentració de Flossenbürg.

**LA CONSTRUCCIÓ D'UN PERSONATGE
CONVINCENT A TRAVÉS DE LES
ESTRATÈGIES LINGÜÍSTIQUES:
EL CAS D'ENRIC MARCO**

TESI DOCTORAL

Dirigida per la Dra. Montserrat Vilà Santasusana

VOLUM ANNEX 2

RICARD INGLÉS YUBA

Doctorat en Llengua i literatura catalanes i

Estudis teatrals

Departament de Filologia Catalana
Universitat Autònoma de Barcelona

2014

Document núm. 1*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
1978.	“Los cerdos del comandante”.
Canal:	Mitjà:
Llibre.	<i>Argos Vergara.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El present document constitueix la reproducció íntegra de l'apartat “Testimonio de Enrique Marco Batlle”, inclòs dins del capítol “Campo de Flossenburg”, i pertanyent a un compendi d'assajos i testimoniatges sobre el nazisme, a càrrec d'Eduardo Pons Prades i Mariano Constante.</p> <p>La importància del document rau principalment en que suposa la primera vegada que Marco teixeix públicament el relat de la seva deportació; de la seva mentida. En els blocs temàtics que apunta, desenvolupant-los més o menys, hi trobem les beceroles del que acabarien sent conferències i discursos a finals dels anys noranta, però sobretot a partir de l'any 2000. Hi advertim, doncs, per exemple, el recurs a “los gritos de las gaviotas”, o bé a “los niños de los funcionarios del penal”, per concloure poèticament que “mientras haya gaviotas sobre el mar y niños que juegan no todo está perdido”. A més a més, també hi trobem el tema de la delació, o de la superioritat combativa i resistent del col·lectiu espanyol de deportats: “Los polacos eran los más jóvenes, ya que los viejos de dicha nacionalidad los habían machacado tanto que se resignaban a morir con una indiferencia asombrosa. Ves tú: ésa es una cosa que nunca observé en los españoles”. Paral·lelament, Marco sembla haver presenciats i, en la majoria dels casos, protagonitzat bona part dels moments clau en la història social de principis del s. XX: el desembarcament de Mallorca, la “Centuria Roja y negra”, les classes de Celso de Miguel, la Columna Durruti, la UJA, etc.</p>	
Símbols emprats:	
<p>⌚, ⌚: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.</p>	

1 ℒ>>Cuando estalló la guerra civil yo pertenecía al Sindicato de la
2 Metalurgia y a las Juventudes Libertarias del barrio de la Trinidad.
3 Participé en el desembarco de Mallorca, integrado en la Centuria “Roja y
4 Negra”. A pesar de mi joven edad –acababa de cumplir los catorce años–
5 yo estaba muy maduro gracias a las buenas lecciones de anarquía que
6 nos daba Celso de Miguel. Luego me fui con la Columna Durruti a
7 Aragón. Estuve en la Plana Mayor de la 121 Brigada Mixta hasta poco
8 después de la Batalla del Ebro. Bueno, tras el Pacto de Munich, cuando
9 los jóvenes recibimos instrucciones en el sentido de reintegrarnos a las
10 ciudades para organizarnos clandestinamente. Fíjate: esto casi medio
11 año antes de que se perdiera Cataluña. Lo que pasa es que quienes
12 debían figurar a la cabeza de tal organización se largaron a Francia y
13 entonces los jóvenes tuvimos que arreglárnoslas a nuestro aire. Así que,
14 nada más entrar las tropas franquistas en Barcelona, ya organizamos la
15 Unión de Juventudes Antifascistas, cuyo núcleo principal éramos
16 jóvenes libertarios, pero donde también había militantes de otras
17 tendencias. Montamos una especie de Centro Cultural en la calle de
18 Menéndez Pelayo, esquina a Libertad, en la trastienda de un cafetín que
19 todavía existe. Creamos varios grupos armados con las armas que
20 “requisamos” a los legionarios italianos franquistas que estaban
21 acuartelados en la fábrica de Fabra y Coats de San Andrés. Del grupo
22 fundador del Centro Cultural recuerdo a una chica muy dinámica que
23 se llamaba Armonía y a “Ton”, que era cómo llamábamos a Antonio
24 Vallet, los dos de las Juventudes Libertarias de la Trinidad.

25 >>Pero la vigilancia era muy tenaz y las delaciones, a causa del miedo,
26 menudeaban, por lo cual a los 4 meses de estar funcionando ya tuvimos
27 que lamentar las primeras detenciones. Cayó el secretario del Centro –
28 un chico de las JJ.LL. de Santa Coloma de Gramanet– y también “Ton”,
29 que fue condenado a muerte, conmutado y que pasaría en la cárcel
30 muchos años. Cuando salió estaba tan destrozado que murió al poco
31 tiempo, en plena juventud.

32 >>En 1942, mediante el soborno de un “carabinero” del puerto, logré
33 embarcarme en una de aquellas motonaves fruteras que iban a Francia
34 y desembarqué en Marsella. Ya había contactado a militantes de
35 nuestra Organización en el exilio, cuando en un control policíaco los
36 falangistas franceses me detuvieron. Tras varios interrogatorios, a los
37 ocho días me entregaban a la Gestapo alemana. Me tuvieron un mes en
38 la sede de Marsella, con las *pasadas* que ya te puedes imaginar y luego
39 me enviaron a Metz, la capital de la Lorena. Siempre en manos de la
40 Gestapo, pero allí ya no estaba en la cárcel sino en un convento
41 ocupado enteramente por los alemanes. Desde Metz pidieron
42 información a España y si bien contra mí no pudieron obtener nada, se
43 enteraron de que mi padre estaba en la cárcel, pendiente de proceso, y
44 acusado, entre otras cosas, de masón.

45 >>En Flossenbürg estuve muy poco tiempo, y como me llevaban de un
46 lado para otro en plan de incomunicado, no podía entrar en contacto
47 con nadie. Donde empecé a respirar un poco –por decirlo así– fue en el
48 campo anexo de Neumünster, cerca de Hamburgo, donde vivimos los
49 terribles bombardeos ingleses con bombas de fósforo, en los que
50 murieron cientos de miles de alemanes. Como no se sabía muy bien si
51 aquellas bombas tenían efectos retardados, los primeros en ir a sacar
52 escombros, y recuperar restos humanos a camiones llenos, fuimos los
53 deportados de varios campos de las cercanías de aquel importante
54 puerto de mar. Allí encontré a otro español, un andaluz. Éramos *toda* la
55 representación ibérica de Neumünster, pero nos bastamos para
56 meternos en un organismo internacional de resistencia que crearon los
57 franceses y los letones, donde también había belgas, polacos, italianos y
58 alemanes (de los detenidos en los primeros tiempos del nazismo: 1933,
59 1934 y 1935). Los polacos eran los más jóvenes, ya que los viejos de
60 dicha nacionalidad los habían machacado tanto que se resignaban a
61 morir con una indiferencia asombrosa. Ves tú: esa es una cosa que
62 nunca observé en los españoles. Bueno, en general, porque alguno
63 acabaría desmoralizándose también.

64 >>Cuando yo creía que no me iban a molestar más, un día vino la
65 Gestapo y me llevaron al presidio de Kiel y allí empezó otra vez el jaleo.
66 Yo creí, te lo digo sinceramente, que había llegado mi última hora.
67 Estuve ocho meses completamente incomunicado y aprendí alemán
68 gracias a la luz –cuyo chorro no cesaba en las 24 horas del día- y una
69 Biblia protestante, cuyo texto era bilingüe: en latín y en alemán. En Kiel
70 fue donde nos enteramos de que los franquistas habían prestado a los
71 nazis unos grupos de falangistas y requetés que se dejaban internar en
72 campos y prisiones para actuar como confidentes. En uno de los
73 primeros interrogatorios que me hizo la Gestapo en Kiel aparecieron dos
74 españoles de aquellos, que me acusaron sin tapujos de ninguna especie
75 de ser uno de los animadores de la organización de resistencia del
76 campo anexo de Neumünster. Eran un catalán y un vallisoletano. El
77 primero se llamaba –y se llama, porque todavía vive en Martorell-
78 Jaume Poch y era de Ponts (Lérida). Y el otro: José Rebollo y era de
79 Valladolid. Requeté aquél y falangista éste. Por ello fui condenado por
80 un Consejo de Guerra, acusado de “conspiración” contra el Tercer
81 Reich. Conmigo había un brasileño, marino mercante, llamado Lacerda
82 de Silva, detenido en Hamburgo cuando el Brasil declaró la guerra a los
83 alemanes. Era un chico muy optimista. Fui condenado a trabajos
84 forzados durante diez años. Pena que sólo cumplí en parte, ya que en
85 marzo de 1945 los canadienses del ejército norteamericano liberaron
86 Kiel y recobré mi libertad.

87 >>No, a mí no me pusieron la menor dificultad. Me extendieron en
88 seguida un salvoconducto para regresar a Francia, donde me enviaron a
89 una casa de descanso. Y cuando salí, en 1946, me reintegré a la lucha
90 clandestina en España de nuevo.

91 >>Una de las cosas que me salvó cuando estuve incomunicado en Kiel
92 fue el oír los gritos de las gaviotas y a los niños de los funcionarios del
93 penal, cuando jugaban en un patio vecino. Yo me decía: mientras haya
94 gaviotas sobre el mar y niños que juegan no todo está perdido. Como
95 era joven las secuelas de la deportación desaparecieron pronto. Pero

96 una cosa que me marcó durante muchos años fue el que, cuando iba
97 por la calle y me fijaba en el ritmo de los pasos de la persona que
98 andaba delante de mí me sentía forzado a marcar el paso que llevaba
99 ella. Otra cosa que me salvó fue el ponerme a actuar de nuevo en
100 seguida. La militancia clandestina en España de los confederales en el
101 segundo lustro de los años 40 fue apasionante. Pero esto ya es harina
102 de otro costal...♯.

Document núm. 2*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
1997.	“Enric Marco. La llibertat i la vida estan allà fora”.
Canal:	Mitjà:
Transcripció.	<i>Arxiu Marco.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El present document reproduceix íntegrament un text que ens ha estat cedit per Enric Marco. Segons ell mateix ens apunta, consisteix en la transcripció que un professor d’Institut va fer d’una de les seves conferències. No obstant, no ens n’ha sabut precisar els noms; ni del professor, ni de l’IES. En qualsevol cas, sigui realment una transcripció feta per un docent, o bé un guió pautat per Marco mateix des d’un començament, (el text està dividit en seccions encapçalades per un títol-resum del contingut, i hi ha frases o paraules clau en negreta), ens interessa destacar els nuclis temàtics que s’hi van desenvolupant; fonamentalment en són dos: II República i repressió feixista, -a Espanya i Alemanya-. Com que el conferenciant normalment és convidat per la seva condició de deportat als camps nazis, Marco crea el recurs retòric de situar en allò que vol tractar àmpliament, -la República espanyola-, el motiu principal d’allò altre que l’auditori vol sentir: l’experiència del jou del nazisme. D’aquesta manera, el document que presentem configura el primer cop, d’entre tots els materials a què hem tingut accés-, en què Marco empra la següent fórmula textual: “no podria explicar les raons per les quals vaig anar a parar a la presó, i a última hora als camps de concentració, després de diversos exilis, si no pogués parlar del que va significar la II^a República”.</p>	
Símbols emprats:	
<p>⌚, ⌚: marquen, respectivament, l’inici i el final d’un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d’origen.</p>	

1 **ⒶEnric Marco. La llibertat i la vida estan allà fora**

2 Vaig néixer el 14 d'abril de 1921. L'any 1921 no és un any que sigui per
3 recordar, però sí que probablement el 14 d'abril pot sonar-vos: 14
4 d'abril de 1931 significa la proclamació de la II^a República Espanyola. I
5 és clar, no podria explicar les raons per les quals vaig anar a parar a la
6 presó, i a última hora als camps de concentració, després de diversos
7 exilis, si no pogués parlar del que va significar la II^a República. Penso
8 que és necessari.

9 Parlar de la República vol dir parlar de moltíssimes coses. Jo recordo
10 un país més avançat que aquest. Bastant més avançat
11 intel·lectualment, culturalment en aspectes socials, i amb una enorme
12 fe i una enorme esperança en el futur. Quelcom que no podem dir que
13 en aquests moments a la nostra societat li sobri.

14 Vull recordar-vos això perquè el fet que alguns de nosaltres
15 participéssim en tantes guerres, dóna la impressió que vam ser una
16 colla d'aventurers. I sí verdaderament jo vaig ser un voluntari a la
17 nostra guerra: tenia 15 anys quan hi vaig anar. No precisament per
18 afany d'aventures, ni perquè m'agradessin les armes, sinó perquè
19 formava part d'una generació revolucionària. Una generació de 15 i 16
20 anys que sabia, no únicament què no volíem, sinó també què volia,
21 perquè tenia uns projectes i unes alternatives molt clares. Amb una
22 eina com la revolució canviàriem el món i canviàriem la societat, i
23 estàvem convençuts de fer-ho. Hi havia tanta il·lusió, es va alimentar
24 tant el nostre coratge d'aquella fe i esperança que ens vam atrevir a tot:
25 a resistir durant tres anys aquella guerra en la qual tothom ens va
26 deixar sols.

27 No vam lluitar perquè fóssim únicament comunistes, anarquistes,
28 socialistes, republicans, o simplement nacionalistes, no. Teníem les
29 nostres pròpies conviccions i algun de nosaltres encara les conservem.
30 Vam lluitar per altres coses que voldria explicar, perquè si no, què

31 passa amb aquest període de la II^a República que sembla que no hagi
32 existit

33 **La lluita pels ideals republicans**

34 La proclamació de la II^a República Espanyola va significar per les dones,
35 per primera vegada a la seva vida, el dret a vot. Sembla que això hagi
36 existit sempre. Fins que no va arribar la República les dones no van
37 tenir dret a votar perquè les dones eren éssers de segona classe, que no
38 tenien accés a una carrera universitària, ni a obrir un compte corrent,
39 ni a signar un contracte o simplement l'accés a un carnet de conduir,
40 sense que al peu de la seva sol·licitud hi hagués d'haver sempre,
41 avalant-la i responent d'ella, la signatura del seu pare o del seu marit, a
42 vegades fins i tot d'un fill gran. Val la pena recordar aquestes coses. La
43 república va portar a aquest país la llei del divorci. Fins llavors les
44 parelles eren indissolubles. Més tard, fins i tot, la llei d'avortament, que
45 no deixa de ser una opció. I com aquestes, moltes més coses.

46 Aquella II^a República va iniciar una reforma agrària, sobretot a les
47 terres del sud, a les terres dels terratinents, que no les conreaven,
48 senzillament les tenien per anar de cacera. Quan en conreaven un tros,
49 era per convocar als jornalers sense terra i sense pa a la plaça major i
50 escollir qui tenia dret a treballar i qui no tenia dret a treballar: els que
51 anaven a missa o, al contrari, els que no votaven les dretes.

52 La II^a República no va ser un simple canvi dinàstic. Moltes més coses va
53 significar: la reforma d'un exèrcit (ja ens feia falta, sempre fa falta la
54 reforma de l'exèrcit). Es van jubilar 10.000 coronels i generals que ens
55 sobraven. I va intentar posar algunes traves a aquell exèrcit que no
56 havia estat més que un òrgan de repressió del poble espanyol.

57 Jo acostumo a portar un document, signat a l'any 36, abans de la
58 guerra, per demostrar com aquell poble caminava amb pas accelerat: el
59 conveni signat pel meu sindicat, llavors majoritari, la Confederació
60 Nacional de Treball, la CNT, i empreses de diversos a Espanya: abans
61 de la guerra, l'any 36, jornada de 6 hores diàries, 36 a la setmana. Estic

62 segur que si vosaltres arribeu a casa i ho expliqueu, estic segur que els
63 vostres pares i els vostres avis us diran “*nosaltres no l’hem coneguda*
64 *mai la setmana de 36 hores*”. I vosaltres si no us espavileu tampoc, si és
65 que arribeu a treballar i en lloc de treballadors sou únicament ocupats i
66 desocupats.

67 Això us ho vull dir perquè a vegades ens dóna la impressió que allò va
68 ser un altre món i un món endarrerit. Doncs no. Vam ser un món molt
69 avançat i amb una enorme fe. Únicament avancen els pobles que tenen
70 fe. Els pobles que creuen. Els pobles que un dia se’ls hi encén
71 l’esperança, s’encén un llumet i diuen “*aquesta és la meva ocasió!*”.
72 Nosaltres ho vam aprofitar. Ho vam aprofitar per tirar endavant tot un
73 món. Ho vam fer amb una enorme esperança.

74 El 16 de febrer de 1936 es van celebrar les últimes eleccions de la
75 República. Les va guanyar el Front Popular.

76 Jo era un menut. Era un llibertari. El meu pare era anarquista, un
77 home de la CNT. Aquell home, al matí, va dir: “*anem, vaig a votar*”. I li
78 vaig dir “*pare, siguem coherents, la gent de la CNT mai hem cregut en els*
79 *polítics*”. I el meu pare va dir “*No. Però el que no podem perdre tampoc, ni*
80 *tirar enrera tampoc, és tot el que ha significat la república. El que no*
81 *podem tirar enrera és la setmana de 36 hores, el que no podem tirar*
82 *enrera és tot el que tenim: els nostres ateneus, les nostres biblioteques,*
83 *els nostres centres de lleure, les nostres colònies, les colònies socials que*
84 *ens vam pagar els treballadors. Això no ho podem perdre, per tant*
85 *haurem d’anar a votar. I després, tinc milers de companys meus a la*
86 *presó. Els haurem de treure, no?*”. Em va convèncer. Em va convèncer
87 tant que si jo aquell dia hagués tingut dret a vot, hagués anat a votar
88 també.

89 **La repressió de l’exèrcit franquista**

90 Passarem per sobre el que va ser la guerra civil. Ja sabem que una
91 guerra, que no vam provocar nosaltres, ens va portar a una lluita que
92 va durar tres anys. En van dir guerra civil. Jo em resisteixo a parlar de

93 guerra civil. Va ser una conspiració de l'exèrcit, decidit a no perdre els
94 seus privilegis i a defensar a una Església retrògrada, i aquella burgesia
95 i aquells terratinents.

96 Quan l'exèrcit franquista va passar a la península (l'exèrcit d'Àfrica, que
97 era l'únic exèrcit que hi havia professional), la gent ja va començar
98 aquell exili que es va perllongar fins molts anys després. Per allà on
99 passaven els exèrcits franquistes no deixaven més que la mort, la
100 violació i el pillatge.

101 Me'n guardaré ben bé prou de dir coses que no pugui provar. Estan al
102 vostre abast també, només heu de regirar les hemeroteques, la premsa
103 d'aquell temps. Veureu les afirmacions dels generals franquistes que
104 diuen així mateix: *“Cuando hemos pasado el ejército de África a la*
105 *península y vamos camino de conquistar Madrid, la capital del reino, no*
106 *podemos dejar detrás de nosotros unos pueblos que sabemos que son*
107 *enemigos. Unos pueblos que, aunque sea a pedradas, nos agredirán en*
108 *cuanto pasemos. Habremos de destruirlos antes de seguir adelante.*
109 *Debemos dejar nuestras retaguardias seguras”*. I així mateix ho van fer.

110 S'entregaven els pobles durant 24 hores al pillatge. Durant 24 hores
111 podien fer el que volguessin. 24 hores més tard es restablia l'ordre.

112 De les terres d'Andalusia, d'Extremadura, de les castelles, de les
113 vascongades, d'Astúries va arribar la gent que fugia. I Catalunya es va
114 convertir en un cul de sac de tota aquella gent que fugia de la repressió
115 franquista. I quan va finir la guerra, aquell 1 d'abril de 1939 llavors la
116 gent que va poder, aquelles 400 o 500.000 persones, van exiliar-se per
117 anar als camps de concentració de refugiats de França.

118 **Espanya, una enorme presó**

119 Cadascun de nosaltres porta una presó a dins. Cadascun de nosaltres
120 porta un martiri. Cadascun de nosaltres porta un record de tot allò que
121 va passar, que ens sembla mentida, que ens fa vergonya de recordar
122 que homes i dones, aparentment normals, ens fessin les coses que ens

123 van fer pel simple fet d'haver votat esquerres, d'haver estat afiliat en un
124 sindicat, o de no anar a missa com corresponia.

125 Abans d'acabar la guerra, ferit a Montserrat, que llavors feia d'hospital,
126 vaig haver de fugir. Em vaig amagar a Barcelona, el lloc on era més fàcil
127 amagar-se. Vam estar molt de temps amagats, fins que els més joves
128 ens vam començar a organitzar. Petits grups que plantàvem cara al que
129 significaven els nostres enemics. Nanos de 16 i 17 anys. Érem prou
130 innocents per pensar que la guerra no s'havia acabat i que podíem
131 seguir lluitant en les mateixes condicions. Aquesta vegada l'enemic no
132 el teníem al davant; aquesta vegada l'enemic ens voltava per tot arreu.
133 Vam caure molts de nosaltres i vam ser víctimes de les primeres
134 tortures, de les primeres pallisses. Els més grans, molts d'ells, ho van
135 pagar amb la vida. Els que érem més joves, després de grans pallisses,
136 vam sortir.

137 Vaig conèixer durant aquell temps el que va significar el franquisme, la
138 mesquinesa del franquisme, que va anar no solament a eliminar
139 físicament els seus enemics, sinó que els va eliminar en totes les seves
140 formes. Va ser la degradació i la humiliació de pobles sencers.
141 Nosaltres, amb una cultura particular, vam ser significativament
142 agredits. La nostra llengua no era la llengua de l'imperi, era una llengua
143 que només feien ells: "*hablan como perros*", "*son como perros por la*
144 *forma de hablar. Solamente ladran*". La nostra cultura va desaparèixer,
145 les nostres biblioteques van ser saquejades. Es van fer cremes de
146 llibres. Ho van destruir tot. Ens van prendre els ateneus. Tot va ser
147 entregat a l'Església o aquelles organitzacions que tenien del partit, de
148 la Falange o de l'Auxili Social. Qualsevol comentari que fessin en contra
149 teva et podia costar la presó.

150 Les classes lliures, funcionaris i demés, perdrien el seu lloc. Més ben dit
151 el van perdre de seguit: tots van haver de ser depurats. Un per un, tots
152 els homes i les dones que tenien algun càrrec a l'administració, fossin
153 mestres, fossin el que fossin, van haver de passar per aquella depuració

154 i van haver de provar que eren addictes al règim. Espanya estava
155 dividida en dues parts: una era addicta, l'altra no ho era.

156 Espanya es va convertir en una enorme presó. De les presons en sabem
157 molt. Sabem dels apallissaments. Sabem també de les cel·les de
158 Jefatura on ens apallissaven continuament. Ens feien pujar per
159 apallissar-nos. Quan s'acostaven a la teva cel·la i t'adonaves que
160 s'acostaven, et quedaves glaçat. Quan passaven, si no se t'emportaven,
161 quedaves tranquil. Però després d'aquella sensació, vertaderament de
162 felicitat, a continuació senties aquella sensació de culpabilitat perquè
163 una miqueta més enllà se n'emportaven un altre.

164 Hauríeu d'anar a veure les fosses comuns, on en aquests moments
165 estem destapant els morts, els que van matar els franquistes quan van
166 passar a la península, en aquells pobles on, vertaderament, no podien
167 deixar darrera seu gent que consideraven enemigues. En tenim en
168 aquests moments trenta o quaranta mil. No sabem qui són. Els seus
169 familiars tampoc.

170 He conegut també les presons de les dones. M'he afanyat a veure-les, a
171 assabentar-me'n. Les dones van ser, a l'igual que als camps de
172 concentració a Alemanya, les víctimes predilectes. Van ser doblement
173 víctimes. La seva condició femenina precisament ho va empitjorar. Elles
174 havien de menester major sensibilitat.

175 No es van cansar mai de matar. No es van cansar mai de fer patir. Van
176 tenir tres o quatre policies. Cadascú podia tenir una policia: podien ser
177 falangistes, podien ser requetés, podien ser la gent del sometent, la
178 Guardia Civil, no cal dir, la policia nacional... cadascú tenia la seva. Se
179 t'emportaven allà on volien. Ho dic per experiència. Se't podien
180 emportar per qualsevol cosa, per qualsevol raó. Se t'enduien a una de
181 les seves comandàncies, que podia ser una comandància de falange,
182 que podia ser una comandància de requeté, podia ser la caserna de la
183 Guardia Civil. I t'aplicaven un correctiu. El suficient perquè, poc a poc,

184 t'anessis reeducant i, tal com van fer els nazis, t'anessis acostumant al
185 que et podia succeir.

186 Un estat carcelari, en el que mai se'ls hi van acabar les ganes de fer
187 patir i de morir. No se'n van cansar mai. Quan van passejar en José
188 Antonio per tots els pobles d'Espanya, van obligar que tothom sortís,
189 que tothom s'agenollés, i que expiés la pena d'haver mort, d'haver
190 afusellat, precisament el precursor. Però no en tenien prou de fer
191 agenollar quan passaven els grups de falangistes d'aquella comitiva, tan
192 tèntrica, de nit, amb torxes. Encara preguntaven "*queda algún rojo en el*
193 *pueblo?*". Encara l'últim homenatge havia de ser la mort.

194 Us puc parlar d'aquestes presons i us puc parlar d'unes altres. Us puc
195 parlar d'unes presons que encara em van ferir més.

196 **Els camps de concentració**

197 Vaig passar a França. Vaig ser detingut per les forces d'en Pétain i
198 entregat als alemanys. Quan els alemanys van conquerir pràcticament
199 tota Europa i van ocupar França, es van trobar amb milers i milers de
200 nosaltres, la gent que havia passat la frontera, la gent que fugia de la
201 repressió franquista, o la gent que pensàvem que més enllà la lluita
202 probablement continuava.

203 Quan els alemanys es van trobar amb milers de nosaltres no sabien què
204 fer. Ni sabien a què obeïa. Es van dirigir al govern franquista i li van
205 preguntar: "*Mireu, a l'ocupar França ens hem trobat amb centenars de*
206 *milers dels vostres compatriotes. Què significa això? Estan sense*
207 *identificar. Si fossin combatents ho entendríem: combatents que van fugir*
208 *de la guerra. Però són famílies senceres. Hi ha vells, hi ha criatures, hi ha*
209 *dones. Són famílies senceres. Què vol dir això? Un èxode tan important*".

210 La resposta del govern franquista en boca de Serrano Súñer va ser que
211 nosaltres, la gent que estàvem fora de les fronteres d'Espanya, no érem
212 espanyols, ni ens mereixíem pàtria, ni mereixíem cap respecte, que ens
213 podien tirar al mar si volien, perquè Espanya mai els reclamaria; que
214 érem una mala púrria i una mala *ralea*. I ens vam convertir en

215 apàtrides. No ho sabeu? Els espanyols que vam marxar a França vam
216 deixar de tenir pàtria, ens vam convertir en apàtrides.

217 Els alemanys ens van marcar amb un distintiu diferent als altres: el
218 triangle blau: el triangle blau. El triangle dels que no tenen pàtria. Tots
219 teníem un signe que ens identificava: podia ser vermell, podia ser de
220 color rosa, podia ser marró, o groc o podia ser blau, o de color lila...
221 Nosaltres, la major part dels espanyols, com apàtrides, la major part de
222 nosaltres va ser convertit en un triangle blau.

223 Els alemanys es van trobar amb centenars de milers d'homes i dones
224 que els hi acabaven de regalar. Ens van enviar als seus camps de
225 concentració. Vam ser els primers d'arribar als camps de concentració,
226 amb els polacs. Probablement els espanyols érem els que teníem més
227 condicions, major experiència. Els que estàvem en millors condicions...,
228 sembla mentida, no? Havíem passat una guerra de tres anys. No era el
229 coneixement de les armes, no. No era la duresa que havíem passat que
230 ens havia endurit. Mai! Era que havíem compartit durant tres anys la
231 mateixa flassada, a vegades el tros de pa, a vegades simplement
232 l'escalfor d'un cos humà, a vegades algú que s'acostava i deia "*què*
233 *passa? Va, no passa res. Tot ho podem resistir*". Era el valor de la
234 solidaritat. Quelcom que havíem pogut constatar. El valor de la
235 solidaritat i l'ajut mutu.

236 Vam ser els únics que ens vam organitzar dins els camps de
237 concentració. En petits grups, com les vostres pandes. En petits grups
238 d'ajuda amb aquells que els hi feia més falta una mica de menjar. No
239 teníem més que un plat de menjar. No en podíem donar pas. Però sí que
240 aquell que li feia més falta li allargàvem el plat fins al mig i nosaltres, de
241 la nostra sopa, d'aquella sopa infecta, trèiem una cullerada o mitja, una
242 mica, un raig, per omplir el plat d'aquest que li feia més falta. O aquell
243 que vertaderament estava tan desanimat... aquell home gran, al qual li
244 havies de picar l'esquena i li havies de dir: "*Res, hem de resistir. Si som*
245 *capaços de resistir, la llibertat i la vida està allà fora, encara. I si ets*

246 *capaç de resistir, tornaràs a trobar les coses que et van fer feliç i les*
247 *coses que et van donar satisfacció”.*

248 A vegades ens pregunten com vam poder resistir tantes coses. Per dues
249 raons: la primera i principal perquè érem joves. Teníem la capacitat
250 d’imaginar i la capacitat de somiar, com vosaltres, que imagineu i
251 somieu cada vegada que voleu. I que us podeu sostreure a la realitat.

252 Hi ha una pel·lícula que es diu *La vida és bella*, que demostra què fa un
253 home per salvar la vida d’aquella criatura, com el trasplanta de la
254 realitat, com aconsegueix treure’l del camp, fent-li imaginar i fent-li
255 somiar que el seu món és un altre. Això, jo us asseguro que ho vaig
256 haver de fer moltes vegades.

257 Però no tots teníem aquesta sort. No tots érem joves, sinó que hi havia
258 gent molt gran que eren incapaços d’imaginar, que eren incapaços de
259 somiar. Jo anava molt lleuger d’equipatge, com molts d’altres. M’era
260 bastant més fàcil. Tenia unes idees i unes conviccions polítiques que em
261 deien que, com a militant, si aquella batalla l’havia perdut,
262 possiblement en podria guanyar d’altres, i que era qüestió només
263 d’aguantar.

264 Em van detenir el 6 de març de 1942 dins del meu propi camp de
265 concentració. Em van portar a la Kommandature de la Gestapo i em van
266 interrogar durant 10 dies. No cal dir que jo ja sabia el que eren els
267 interrogatoris franquistes. Però com aquell, cap. Aquella primera
268 panadera va ser una cosa fora de mesura.

269 Si algú de vosaltres es pensa que és fàcil ser un heroi o ser un valent,
270 que s’ho tregui del cap: és impossible. És impossible ser un valent i ser
271 un heroi. Per molts esforços que facis. Jo era jove, no tindria més edat
272 que vosaltres, em va donar la impressió que la meva joventut, el fet
273 d’haver estat a una guerra i haver estat un combatent era certament un
274 mèrit, un cert mèrit. Havia aconseguit sortir de la guerra com oficial de
275 l’exèrcit de la república, encara ho sóc. Em va fer la impressió que això

276 era un mèrit que els propis alemanys, tan militaristes, també havien de
277 reconèixer. Vaig entrar amb el front alt i mirant a la gent als ulls.

278 Mitja hora més tard estava a un racó. M'havien apallissat bàrbarament.
279 Estava sobre els meus propis vòmits. No havia pogut resistir els meus
280 esfínters: m'havia cagat i pixat a sobre. Em van ruixar amb una
281 mànega, vestit i tot, per dins i per fora. No es podia estar al meu costat.
282 I em van entrar a dins per seguir. Durant deu dies. Deu dies demanant.
283 Com molts dels meus companys. Les presons són totes iguals. El
284 martiri i la resistència humana arriben gairebé a un fi. Havies de fer
285 enormes esforços per no desitjar la mort. Podies desitjar que allò
286 s'acabés, però havies de fer mil esforços per no desitjar la mort.

287 **El penal de Kiel: 270 dies incomunicat**

288 Deu dies més tard em van portar al penal de Kiel. Va ser una altra
289 experiència. Va ser una experiència difícil. La meva cel·la estava a
290 l'extrem del passadís. Només vaig veure obrir la porta una vegada,
291 perquè pogués sortir i pogués entrar. Em van donar una empenta i em
292 van fotre dintre de la cel·la.

293 No us puc dir com era la meva cel·la. Tenia una finestra a dalt de tot,
294 inaccessible. L'obria i la tancava amb una *pèrdiga*. No us dic els metres
295 quadrats que tenia: tenia sis passes endavant i sis enrera, quatre cap a
296 la dreta i quatre cap a l'esquerra. Al fons, al racó, tenia una cubeta per
297 cagar i pixar. Una petita pica adossada a al paret, sense aixeta,
298 únicament alimentada amb la gerra de l'aigua. Amb prou feines m'hi
299 cabien les mans. Posant-me de puntetes em podia rentar el cul. Sempre
300 sense sabó. No vaig conèixer el sabó durant anys.

301 Com a única lectura tenia una Bíblia, una espècie de llibre d'oracions
302 bilingüe en llatí i alemany. En alemany amb caràcters ciríllics, per fer-ho
303 més difícil. Però que em van permetre conèixer algunes lletres, algunes
304 traduccions, algunes paraules en alemany. Fonèticament no en tenia ni
305 idea perquè no parlava amb ningú. Totalment incomunicat.

306 Al matí, m'obrien la porta, feia una passa endavant, treia el gerro de
307 l'aigua i la cubeta, em tancaven sense dir paraula, em tornaven a obrir
308 més tard, recollia la una buida i l'altre ple, fins a l'hora del cafè que
309 passaven i em tiraven un culleró de cafè i una llesca de pa. El
310 Blockmeister em portava un calaix de feina allà: acabava complements
311 mecànics. Em deixava la feina que havia de tenir llesta al vespre. El no
312 haver acabat dues peces d'aquella feina, pensant que l'endemà ja la
313 recollirien, em va costar com a càstig 30 dies a les fosques.

314 270 dies. I el meu únic delicte havia estat només lluitar per un món
315 més lliure. Per un món més just per tots. A vegades apretava el front
316 contra la paret, aquells murs tan freds. Penso que si hagués fet un
317 esforç i apretat una mica més fort els hauria tirat a terra.

318 I em volta des d'aquell temps, un dia d'aquells que em van caure les
319 llàgrimes... Jo les estalvio molt, no acostumo a plorar per res. Però un
320 matí no vaig poder més i aquell matí, sí. Estic segur que les llàgrimes
321 van arribar a terra. Aquell dia vaig tenir un mal pensament, que des de
322 llavors somio moltes vegades. Vaig desitjar tenir una bomba prou
323 grossa, prou grossa per fer saltar Alemanya sencera, amb els innocents
324 i els que no ho eren. Abraçada al meu pit i fer-ho saltar tot.

325 Penso que als pobles, ni als homes ni a les dones, se'ls pot portar fins a
326 aquesta desesperació. No puc justificar el terrorisme mai. Vaig viure
327 massa violència per justificar-ho, però no deixo de pensar que a la gent,
328 com a mi aquell dia, no se'ns pot portar fins a la desesperació, sense
329 haver de pagar les conseqüències més tard.

330 270 dies més tard, sortia al carrer. Reconeixia els colors. Havia estat
331 tant de temps sense veure'ls tots, que me'ls havia d'imaginar. És clar
332 que era capaç d'imaginar-los! Sabia que estaven allà fora. A la meua
333 cel·la només hi havia els grisos, els negres i els blancs. Quan vaig sortir
334 els vaig haver de recuperar una altra vegada. Quina sort! A vegades
335 passa això.

336 Durant una temporada em van portar a classificar llibres i publicacions
337 espanyoles a la Universitat de Kiel, avui desapareguda. M'hi portaven al
338 matí i estaven tota la jornada al meu costat dos *chupos*, i després em
339 tornaven cap a la Kommandature. Fins que més tard van decidir,
340 després del consell de guerra, d'enviar-me a Flossenburg.

341 Els primers matins que vam sortir em van donar una lliçó del que
342 significa l'autoritarisme, del que significava el nazisme. No estava sota
343 un jou qualsevol. Em van donar una empenta i em van fotre fora de
344 l'acera i em van assenyalar que el meu lloc era pel carrer, per baix a la
345 calçada, que per dalt només hi anaven les persones. Jo era un ésser de
346 segona espècie i per tant aquell era el meu lloc, el lloc per on havia
347 d'anar. Vaig aprendre la lliçó. Em vaig donar compte del que volien. No
348 només m'havien pres la llibertat, estava a les seves mans, em podien
349 prendre la vida el dia que volguessin. M'havien vestit amb aquell
350 uniforme a ratlles blanques i blaves que semblava que hauria de portar
351 sempre. Havien decidit que menjaria aquella porqueria que em donaven
352 de sopa, que ens va portar a la dissenteria més absoluta. I com a gest
353 en fals, com a pas en fals, el fet de no conèixer unes paraules em podia
354 costar la vida. Em van prendre les sabates, com m'ho van prendre tot.
355 En el seu lloc em van donar xancles de fusta, que tenia que anar
356 arrossegant per terra, perquè amb 800 calories no queden gaires forces
357 per aixecar els peus de terra. Aquell dia em vaig adonar del que
358 pretenien. El que pretenien era això: m'havien pres la llibertat i em
359 podien prendre la vida i moltes altres coses.

360 El fet de no conèixer unes paraules, com en aquell temps, aquella altra
361 llengua de l'imperi,... No saber que *rechts* o *links* significava dreta o
362 esquerra, em podia significar la vida. T'ho cridaven una vegada, t'ho
363 cridaven una segona. Com que la major part de nosaltres no sabíem
364 alemany, anava acompanyat d'un cop de culata o d'una patada i queies
365 a terra. I si no t'aixecaves i arrencaves a córrer, estaves llest. Si havies
366 pensat que inspiraries pietat o llàstima, estaves llest.

367 Van pensar degradar-nos fins a l'infinit: deixariem de tenir un nom i
368 tindriem un número. Deixaria de dir-me Enric Marco. **Ningú**
369 **m'anomenaria mai més com Enric Marco. Seria el 6448, i un color**
370 **amb un triangle indicaria vertaderament el per què estava allà.** Si el
371 portava vermell podia ser un resistent o un roig; si el portava de color
372 rosa seria un homosexual; si portava una estrella de David seria un
373 jueu; si portava el negre podia ser un desertor o una prostituta ;si el
374 portava marró seria un gità; si el portava de color lila seria el que ells
375 anomenaven investigadors de la Bíblia, que nosaltres podríem traduir
376 com testimonis de Jehovà, dels quals en van anar a milers als camps de
377 concentració, no per les seves creences, sinó simplement per objectors
378 de consciència. El blau era el dels espanyols, pràcticament tots; el verd
379 el dels delinqüents comuns, que feien els serveis dels camps i de les
380 presons, que pràcticament eren tots alemanys. Una diana era la dels
381 condemnats a mort. El fet de ser condemnats a mort no volia dir que els
382 executessin immediatament, sinó que eren gent que es podia executar
383 en qualsevol moment. En qualsevol moment que qualsevol executor, fos
384 un policia o qualsevol cosa, li donés la impressió que era l'hora
385 d'executar la sentència. Ho podien fer quan estaven en el pati d'un
386 camp de concentració o en el pati d'un penal.

387 La gent s'ha preguntat això, perquè vam resistir tant. No va ser fàcil.
388 Pels que ja eren grans no va ser fàcil. Pels que no tenien conviccions
389 polítiques que defensar, tampoc. Ni per aquells homes i aquelles dones
390 que un dia arribaven els camions als seus barris i als seus pobles i se'ls
391 enduien a tots: homes i dones, vells i joves, criatures, tothom. A
392 vegades, si giraven la vista enrera, veien com cremava el seu poble.

393 **Esclaus dels nazis**

394 Arribaven als camps de concentració i es feia la primera tria: les dones i
395 les criatures anaven a un costat. A Ravensbrück hi van passar 200.000
396 dones. En van morir 120.000. Van entrar 600 nens; se'n van salvar 40.
397 Era el camp de les dones.

398 Els nanos eren les víctimes predilectes dels nazis: els nanos no rendien.
399 Ells, si volien gent en els camps i allà on estiguessin, era perquè tenien
400 que treballar, perquè nosaltres vam ser els seus esclaus. No vam ser els
401 seus explotats, vam ser els seus esclaus. Vam ser una cosa que els hi
402 vam regalar. I de la qual en van fer ús ells i les empreses alemanyes;
403 aquestes empreses a les que avui els hi comprem les coses, que poden
404 ser la Mercedes-Benz o poden ser la Volkswagen, o poden ser la
405 Thyssen, o poden ser la Solvay, o que poden ser la Siemens, o fins i tot
406 aquesta casa Bayer que ens treu el mal de cap amb una pastilla, llavors
407 ens l'arrencava de cop. Aquests eren els que venien i llogaven el nostre
408 servei a les direccions dels camps. Se'ls enduien.

409 No penseu que no va passar a Espanya també. Quan en Franco va
410 llicenciar les seves tropes, els soldats republicans van estar tres anys
411 més de mili, tres anys més de mili, reconstruint, no el Valle de los
412 Caídos, no, que això ja es un tòpic; reconstruint tota la Espanya, tota la
413 Espanya destruïda per la guerra: les seves carreteres, els seus ponts,
414 els seus pantans, els seus temples. Tot el que havien destruït entre tots,
415 com si fos una prerrogativa, van haver-ho de refer els republicans
416 espanyols.

417 A l'altra banda quedàvem els homes. Els que érem aptes ja es veia
418 físicament. Els que teníem ofici apreciable (jo vaig ser mecànic durant
419 molts anys, 60 anys de mecànic)... Si hagués sigut, com ara, un
420 historiador, un geògraf, segurament m'haurien fet la pell. Les mans
421 havien de ser àgils, havien de ser hàbils, sinó no servien per res. Es feia
422 una tria: a l'esquerra o a la dreta, els que servien o no servien.

423 Els que servíem, quan anàvem a parar als camps, dormíem un damunt
424 de l'altre, en aquelles lliteres de tres nivells: a baix hi dormien els vells,
425 que eren incapaços d'enfilarse. Nosaltres els joves érem els que ens
426 enfilàvem fins dalt.

427 **Sobreviure**

428 Un matí d'aquells. Quan tocava la campana, o tocava la sirena, era hora
 429 d'anar a treballar. Aixecar-se, anar-se a rentar una mica, tal com us he
 430 dit, sense sabó. Fotent empentes perquè t'havies de presentar de
 431 seguida a la Appellplatz. Passar per la latrina, aquelles latrines que no
 432 s'acabaven mai... I sortir a la Appellplatz perquè et comptessin.

433 No sortien mai els números: sempre faltava algú. Sempre faltava algú:
 434 algú que s'havia mort durant la nit, algú que estava malalt, algú que no
 435 li donava la gana d'aixecar-se. Com aquells companys meus que un
 436 matí, veies que havia tocat la campana, que no s'acostaven, que no
 437 s'aixecaven. Els deies *“va Manuel!, va Pierre! Va, ja és hora!”*. Et deien:
 438 *“Deixa'm en pau, jo em quedo”*. De cap de les maneres no li podies
 439 permetre que es quedés. Era fins i tot pur egoisme: la seva vida
 440 guardava la teva. Et feia tanta falta tenir-lo a ell com tu li podies fer
 441 falta a ell. Els més joves ens escarrassàvem: *“va no et preocupis, ja en*
 442 *sortirem”*.

443 Això ho deia jo, que anava lleuger d'equipatge. Perquè a aquells homes i
 444 aquelles dones, amb 50 o 60 anys, en els seus respectius camps, qui els
 445 podia donar ànims?, de què... I jo els hi deia: *“Va, jo també estic fora del*
 446 *meu país, jo també estic pres, jo també penso en aquella novieta que*
 447 *tenia 15 anys quan me'n vaig anar a la guerra. I vaig dir que quan*
 448 *acabessin les guerres i tornessin les paus, tindriem un món més just i un*
 449 *món feliç on poguéssim ser nosaltres mateixos”*. I li deies: *“jo també tinc*
 450 *ganes de tornar al meu país, a la meva Espanya, a la meva Catalunya, jo*
 451 *també en tinc ganes”*.

452 I et responien: *“Què em dius Henric? Què m'estàs proposant? M'estàs*
 453 *parlant de la teva nòvia, d'aquesta nòvia que dius que si sortiràs en un*
 454 *món més feliç? Que inclús tindràs fills? El primer que m'han pres a mi, a*
 455 *l'entrar al camp de concentració, és precisament la meva dona i els meus*
 456 *fills. Quina és la proposta? M'estàs parlant de la teva Espanya?*
 457 *D'aquesta Catalunya que a vegades ens cantes, que ens expliques els*
 458 *seus paisatges, els costums de les seves gents? Quan arrencaven els*

459 *camions he vist cremar el meu poble, o he vist cremar el meu barri. Què*
 460 *és el que em pots oferir? No res”.*

461 Com a molta gent que van morir a les nostres presons, a les presons del
 462 franquisme, no res els hi podies oferir. Aquests es morien, senzillament,
 463 perquè no hi havia cap futur, no hi havia cap possibilitat de seguir
 464 vivint. Quan les coses que eren la seva vida havien desaparegut; quan
 465 no sabien on paraven les seves dones i els seus fills; ni tenien cap futur,
 466 ni tenien pàtria, ni tenien res, completament. No tenien res més que un
 467 present, un present fosc, un present *tremendo*.

468 No, aquests no els va haver de matar un botxí; no els va tenir que matar
 469 la càmera de gas, ni un tret. Senzillament es van morir perquè no hi
 470 havia possibilitats.

471 **La degradació**

472 No us podeu arribar a imaginar el que va ser la degradació. Perquè
 473 veieu pel que va passar la gent, sense tenir res completament.
 474 Entràvem en els camps de concentració, ens despullaven, nus
 475 totalment, no únicament per prendre'ns el que teníem, cosa que també
 476 van fer. Després van fer subhastes i s'ho subhastaven entre ells,
 477 incloent la població civil que també hi participava. No, no va ser això
 478 únicament. Ens havien de trencar qualsevol lligam que tinguéssim amb
 479 l'exterior. No podíem conservar un anell, no podíem conservar una
 480 polsera, una cadeneta, no podíem conservar una foto, no podíem
 481 conservar res. Es tractava de trencar tot tipus de relació amb el que hi
 482 havia fora.

483 Amb aquells grans combois que venien d'Angoulême, que venien de
 484 Compiens, val la pena que us hi fixeu. Arribàvem en vagons de ramats.
 485 Per un viatge que havia de durar 8 o 9 hores, ens donaven un dipòsit
 486 d'aigua i un paquet de menjar. Però el viatge es perllongava 3 o 4 dies.
 487 Havíem de cedir continuament el pas a uns i altres: els trens militars,
 488 els trens d'armament... Nosaltres ens podríem allà dintre, ningú ens
 489 obria la porta. Morts de gana i morts de set. Sobre les nostres pròpies

490 defecacions, sense poder sortir. Sense poder arribar a aquell forat que
491 era pels sediments, però que els companys estirats per terra no ens hi
492 deixaven arribar. Ho fèiem en llaunes que després intentàvem tirar a
493 fora per una reixeta d'una finestrona que hi havia a dalt. El que no
494 queia a fora, queia a dintre; és qüestió d'anar-te fent la idea que no ets
495 res més que això, una merda.

496 Arribar, quan arribàvem. S'havia fet una altra selecció. Arribàvem
497 gairebé sempre al vespre, amb aquells reflectors; ens rebia aquella gent
498 que ens cridava en una llengua que no enteníem, que no sabíem el que
499 ens deien; amb aquells gossos que ens mossegaven per tot arreu, sense
500 saber per què ho feien.

501 Les ordres eren molt clares: el complot, la conspiració entre la policia
502 espanyola, la policia franquista i la policia nazi va portar aquestes
503 coses. Nosaltres no érem ni presoners de guerra ni refugiats polítics,
504 senzillament érem rojos espanyols, combatents rojos espanyols.

505 Una vegada baixats, ens despullaven. Nus completament. Ens portaven
506 a l'Appellplatz i començava la desinfecció. La desinfecció consistia en
507 primer lloc en rapar-nos a tots: rapaven el cap, rapaven les aixelles, que
508 ja era més complicat. Les navalles i les maquinetes no tallaven gaire i
509 els barbers tenien pressa perquè érem molts. Després ens enfilaven
510 sobre un tamboret o estirats i ens rapaven els genitals. No cal dir que a
511 vegades s'emportaven el pèl i la pell.

512 Per un home la degradació del cos potser no és tant, però imagineu les
513 dones, aquelles dones en els seus Appellplatz, en els seus patis de les
514 reunions, que hi cabien milers de persones. Aquelles dones que podrien
515 ser les vostres àvies. El *colmo* de la degradació. Dones de 50 i 60 anys, i
516 de més, nues totalment quan llavors el pudor, la vergonya per
517 l'exhibició del cos era una cosa sagrada. Molt més per les dones grans.
518 Aquelles dones grans que eren la mofa de la SS i dels Kapos que se
519 n'enfotien de la pinta d'aquelles dones grans, amb aquells pits caiguts
520 de dona gran, que no sabien com aixecar-los i amagar-los. Aquelles

521 dones grans intentant amagar aquell pubis acabat de rapar. Era la
522 degradació i això és el que va ser: tot un continu.

523 Aquest procés de deshumanització cal entendre'l, perquè no es tracta de
524 que veieu únicament el que vam patir, sinó el que es va intentar, de
525 quina forma se'ns va intentar desfermar anímicament, que no
526 tinguéssim caràcter ni voluntat per res. Convertir un poble com
527 l'espanyol en un ramat de bous, malgrat que naturalment van haver-hi
528 les seves resistències.

529 **L'alliberament**

530 Quan es van alliberar els camps de concentració nazis, l'any 1945, els
531 espanyols van veure sortir de les presons a tothom. Els únics que es
532 van quedar a les presons i als camps de concentració vam ser nosaltres.

533 Totes les demés nacionalitats (al meu camp hi havia 18 nacionalitats
534 diferents) van tenir un govern que els va tutelar tan bon punt van
535 quedar alliberats. Els seus països estaven lliures de l'ocupació
536 alemanya o de l'ocupació feixista italiana. Els van auxiliar. Els van
537 arrencar aquells parracs que portaven. Els van donar ajuda sanitària i
538 després els van posar mitjans de transport a la seva disposició perquè
539 tornessin al seu país i expliquessin el que era el feixisme, el que era el
540 nazisme i el que havien patit a les presons. Tots menys els espanyols.
541 Nosaltres no teníem pàtria i la dictadura franquista va ser l'única que
542 va quedar a Europa després de la guerra.

543 Llargs dies, sinó molts, almenys llargs dies d'incertesa, de no sortir.
544 Nosaltres vam veure desfilar els russos, els francesos, els polacs, els
545 jueus, els txecs, unes dotzenes que teníem també d'anglesos i
546 americans. Tots *menos* nosaltres. Nosaltres no teníem ningú. Ningú va
547 venir a auxiliar-nos. Al final França ens va concedir auxili, asil polític.
548 Ja ens el teníem merescut. Perquè després de passar a França vam
549 defensar la seva terra i la seva llibertat com si fos pròpia.

550 Però fins i tot llavors que ens van alliberar dels camps de concentració,
551 nosaltres no vam poder tornar a Espanya. Ens vam haver de quedar a
552 França trenta anys més. Alguns de nosaltres vam venir i vam tornar de
553 l'exili amb el temps. L'any 46 jo estava a Espanya per tornar a lluitar
554 una altra vegada contra el franquisme, i patir amb el temps també les
555 seves presons i els camps de concentració.

556 **Reflexions**

557 Tinc una amiga, més jove que jo. Es diu Jossie i diu que retreuen als
558 seus avis i als seus pares com no van fer alguna cosa per nosaltres,
559 quan ens veien passar pels carrers als més joves que anàvem a treballar
560 a fora del camp de concentració. Com no van fer res per nosaltres? No,
561 no era fàcil. Jo li dic: "*Ni els teus pares ni els teus avis podien fer res per*
562 *nosaltres*". Quan ens veien passar tan bruts, tan espellifats, amb
563 aquella cara de gana, arrossegant els peus com arrossegàvem els peus;
564 quan ens miraven fixos, ens trèiem la gorra sempre amb aquell cap
565 pelat sempre, com una ovella. Com havien de sentir per nosaltres pietat
566 o llàstima? Sentien fàstic, repugnància. I aquella mala olor que fotiem.
567 No van sentir mai pietat per nosaltres. Com l'havien de sentir si anàvem
568 tan bruts, si anàvem tan espellifats.

569 I recordo, a vegades, que pels nostres patis, per les nostres places i pels
570 nostres carrers, no gaire lluny veiem gent com érem nosaltres: homes
571 dormint sobre cartrons. Cada matí i cada nit quan surto de l'Amical els
572 veig preparant-se el jaç per aquesta nit. Els he vist a tot arreu, al costat
573 del rectorat a Bellaterra. Quan passaven els estudiants pensaven: "*Cony*
574 *de gent, amb la pudor que foten i aquestes colchonetes tan brutes de*
575 *pixum o d'humitat. Es podrien fotre en un racó que no facin mal d'ulls i*
576 *que no facin pudor*". És veritat. És això el que pretenem. Vènen de lluny
577 per fer el treball més brut, per fer el treball més mal pagat, per fer el
578 treball més pesat. Es juguen la vida per arribar a centenars.

579 Però ara que els tenim en aquestes condicions, ara que durant segles
580 els hi hem pres tot, ara pensem que el millor que han de fer és posar-se

581 en un racó on no ens arribi la seva pudor, ni veiem la seva porqueria i
582 les seves misèries. És això el que veiem. Potser d'això n'hauríem de fer
583 una reflexió[¶].

Document núm. 3*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
1997.	“Vivències”.
Canal:	Mitjà:
Ràdio	<i>Ràdio Balsareny.</i>
Descripció del contingut:	
<p>Reportatge que constitueix el testimoni de l'Enric Marco en relació amb la seva experiència dins la II República i la Guerra Civil, així com amb el posterior exili a França i la detenció, per part de les tropes alemanyes, que l'acabarà portant a un camp de concentració. Paral·lelament, en Marco explica quina és la seva actitud vital en l'actualitat.</p> <p>El document està construït a partir del discurs seguit que Marco elabora i que, no obstant, la posterior post-producció de l'espai abans de ser emès, fragmenta en diversos blocs que reben el suport, ja d'un encapçalament o entradeta pronunciats per una veu en <i>off</i>, ja d'un fil musical amb efectes sonors incorporats, que fa intuir el moment històric que l'Enric Marco tractarà.</p>	
Símbols emprats:	
V: veu en <i>off</i>	
M: Enric Marco.	

1 V: Va néixer el 14 d'abril de 1921, i per això es considera un
2 predestinat. Enric Marco ha estat revolucionari, Secretari general de la
3 CNT a Catalunya, i més tard a Espanya, però per sobre de tot un
4 supervivent del feixisme. Avui, als seus 76 anys, és un exemple de la
5 part més fosca de la nostra història; aquella que vol explicar perquè mai
6 més es torni a repetir.

7 M: Jo he viscut... arreu de Barcelona diria, a Barcelona i als poblets
8 dels llinars; doncs la meua família era una família de lliures-
9 pensadors, vull dir que bastant perseguits. El meu pare era un home
10 que feia llibres; no és que fos escriptor ni que fos periodista, però feia
11 llibres perquè era un obrer d'arts gràfiques. I, naturalment, cada vegada
12 que hi havia una convulsió de tipus polític o social, pues era qüestió
13 d'anar a buscar un carretó, carregar el matalàs i les quatre coses, i
14 canviar de domicili; per lo tant, vull dir, que he viscut arreu de
15 Barcelona.

16 Lo que en diríem el juliol del 36, l'inici de...de la guerra, de la
17 sublevació, diria jo de la sublevació dels militars feixistes, doncs
18 coincideix amb una temporada d'aquelles en les quals estava a la
19 Trinitat Vella. Jo era un adolescent, molt adolescent, gairebé un infant,
20 però naturalment les idees de la meua família havien quallat
21 suficientment perquè, d'una manera o altra, ja estigués posicionat.

22 V: 18 de juliol de 1936.

23 M: Va ser dur, a més dur i sobretot al final decepcionant. No, nosaltres...
24 jo vaig anar a la guerra sense creure en la guerra, com molta gent que
25 no vam creure en la guerra. No pensàvem que... en la guerra. Vaig
26 marxar cap al front d'Aragó, vaig marxar cap al front d'Aragó i vaig anar
27 a ocupar unes posicions davant d'Osca. Va ser una lluita molt difícil,
28 naturalment no estàvem situats, no coneixíem moltes vegades el maneig
29 de les armes; no sabíem... no sabíem res de tàctica militar, ens la vam
30 tenir que anar inventant, anar cobrint posicions... Ehm... ja dic, la
31 guerra va ser dura, però més dura va ser després lo que va venir.

32 Van haver escenes i imatges que se m'han quedat gravades per sempre
33 més; per sempre més m'han quedat gravades. N'hi ha tres o quatre que
34 s'han quedat gravades per sempre més; l'una d'elles van ser els
35 bombardejos, a Barcelona, per exemple.

36 Vaig viure per exemple els bombardejos, i els bombardejos encara em
37 van afectar. Jo recordo perfectament; estava al cinema quan els dies de
38 març, quan els bombarders van ser tan sonats; els cèlebres
39 bombardejos de davant del cine *Coliseum*. Ens van dir que havia
40 passat... que havien caigut les bombes molt a prop, en sortir. I,
41 verdaderament, l'espectacle era caòtic; aquells edificis esventrats de dalt
42 a baix. Vam entrar a dintre, encara a dintre ensotant-se a dintre els
43 forats que havien fet... que havien fet els projectils. Vam entrar a dintre
44 i... bueno vam començar; no vaig tenir sort; tota la gent que vaig treure
45 va ser morta. Però recordaré sempre que... desescombrant, que dèiem
46 en aquell temps, em va caure als braços, -estava d'esquena-, una
47 velleta... una velleta molt menuda. I sempre recordaré inclús com anava
48 vestida, i em va semblar que em queia als braços com si busqués refugi
49 en els braços, quan ja no li podia servir de res més. Això...és una imatge
50 que m'ha... m'ha seguit sempre.

51 Em va frepar tant com em van frepar després les figures d'aquells nens,
52 allà a la brecha de Sant Pau, allà arrenclerats; una sèrie de nens que
53 els va arreplegar d'alguna escola de les que hi ha, l'escola que hi ha a
54 prop, arrenclerats vint o vint-i-cinc nens, morts tots, amb... amb molt
55 poca edat.

56 V: 14 d'abril de 1939.

57 M: Sobretot... la classe treballadora... es pensava de que un dia, i no
58 gaire llunyà, tal com es veien els aconteixements i la força que cada
59 vegada tenien sobretot el moviment sindical, de que un dia hi hauria
60 una transformació de la societat, que es viuria una revolució. Jo
61 sempre, una de les coses que sempre m'han frepat, és no pensar els
62 companys i les situacions que es van... que es van viure, sinó l'enorme

63 pèrdua social, el patrimoni social i cultural que teníem, i que, a l'acabar
64 la guerra, xxx i venir la repressió... va ser destruir totes les nostres
65 biblioteques, totes les xxx, tot el que eren qüestions de millores socials
66 que havien, ja et dic, que havien legitimat, s'havien legitimat a
67 Barcelona, des de l'associalisme, associacionisme, des del gremialisme;
68 des de, ja dic, des dels ateneus republicans, des dels ateneus llibertaris,
69 des de les escoles.

70 Jo vaig ser un primer insumís, diríem. Jo no vaig fer el servei militar; jo
71 me'n vaig anar a França. Vaig embarcar en un barco, un barco que
72 portava fruits cap a, cap a Marsella i... vaig desembarcar a Marsella.
73 Amb la pega, naturalment, de que em van detenir els francesos de
74 Vichy. I... i, a llavors, doncs sí, ja em van enviar cap a una... cap a una
75 base. I allà, doncs, des d'aquell petit comando, -que en deien
76 comandos-, en un d'aquests comandos de treball, pues hi anava a
77 treballar tots els dies als matins, i tornava... tornava tots els vespres.
78 Allà, precisament, ja vaig començar els primers, diríem, els primers
79 actes de sabotatge. Una vegada, inclús, un company d'aquells amb què
80 treballàvem, -treballàvem amb civils alemanys-, i un civil d'aquells em
81 va dir que... que bueno que... que ojo que m'estaven vigilant; un
82 company em va dir... em va dir: "ojo que t'estan vigilant". Ja havia fet
83 tard.

84 D'allà pues... em van enviar a un penal, al penal de Kiel, on vaig estar
85 prop d'un any empresonat sense sortir; sense sortir de la celda. Va ser
86 el temps més dur; perquè el camp de concentració, més tard, va ser dur
87 per les privacions, però la soletat és quelcom que és molt difícil de poder
88 suportar. A la vora d'un any, vaig estar; sol. Totes les necessitats les
89 feia, ni pati ni res, les necessitats les feia en una cubeta, que mai vaig
90 sortir... mai vaig sortir. De mateixa forma, no tenia més companyia que
91 una Bíblia; una Bíblia, que és tot lo que hi havia, una Bíblia i un
92 raspall. Dintre de la celda, prop d'un any... a part de un... d'un mes de
93 càstig per haver-me enfilat a la finestra, per veure lo que feien als patis
94 els... els polacs, que encara estaven pitjor que jo, però que estaven en

95 llibertat i en grup, mentre que jo no tenia cap contacte amb l'exterior,
96 més que la que em proporcionaven els trossos de diari que em donaven
97 per eixugar-me el cul, que eren retalls de revistes alemanyes i demés.

98 I aquí ha estat el miracle i una de les raons per les que vaig salvar la
99 vida, que és gràcies a una Bíblia que estava, bilingüe que estava...
100 estava redactada, estava escrita en llatí i en alemany. Doncs vaig
101 començar a aprendre els primers rudiments de l'alemany, junt amb
102 aquells retalls de... de la premsa que se'm donava, de les publicacions.
103 Així és com vaig començar a entendre, a llegir; va ser duríssim. Arribar
104 la primavera i sentir el...passar les... les...les gavines, i sentir els nanos
105 dels funcionaris de presons com... com jugaven als patis de la presó,
106 que els senties des de lluny. I veure, a través de la finestra, des de
107 lluny, el retall del... del cel blau... Sort que tenia, possiblement tenia...
108 era molt jove... era molt jove, i em permetia, pues, evadir-me, marxar.
109 Sense la capacitat de somiar, de poder saltar els filferros i saltar els
110 murs, probablement hauria acabat deixant-me morir, perquè la gent es
111 deixava morir. O deixar-me morir, o embrutir-me; qualsevol de les dues
112 coses es va donar. Vaig estar molt de temps, ja dic, a la ratlla d'un any.
113 Em van jutjar. Em van condemnar a deu anys de treballs forçats, per
114 activitats... contra el III Reich; conspiració, alta traïció. I em van
115 condemnar a deu anys de treballs forçats, a acabar de complir...
116 acabada la guerra. I... i llavors em va venir lo que se'n podria dir el
117 temps, el temps que vaig passar, que vaig passar al camp de
118 concentració.

119 No vam sortir massa ben documentats dels... dels camps. Jo entro
120 clandestinament, amb un pase, amb un *Ausweis* que tinc, que em fan
121 les forces, les forces americanes; era un pase per un poc temps,
122 bàsicament de visitant. Però el qual vaig estar falsificant. I a llavors,
123 pues ja... seguir en la clandestinitat.

124 V: 20 de novembre de 1975.

125 M: Feia molts dies que l'estàvem esperant. Ja ens havíem begut la cava;
126 ens havíem begut el cava, ens havíem begut el vi, ens havíem fotut
127 l'aigua mineral; ja no ens quedava, ja no ens quedava res.

128 Penso de que tinc una feina a fer; tinc molta il·lusió. Jo segueixo vivint
129 la utopia, perquè jo la utopia la faig realitat. Jo penso de que no, jo
130 segueixo treballant; jo no em quedo... veient passar les coses sense
131 resistir-me i sense revoltar-me. Doncs encara, algunes vegades, m'agafa
132 el rampell de veure algun nano d'aquests que porta... porta unes
133 insígnies amb unes esvàstiques que no sap ni lo que representen ni lo
134 que són. I em donen, verdaderament, unes ganes d'abraonar-me i
135 arranca'ls-hi. El que passa, senzillament, que ja no estic amb edat per
136 això; però, amb la mirada, verdaderament, procuro desarmar-lo, i
137 procuro dir-li pues que no estic conforme, senzillament, i que lluitaré
138 per a que això no es faci... no torni a succeir lo que ens vam dir, quan
139 van acabar la... la Segona Guerra, de que això no es... no torni a passar
140 mai més.

Document núm. 4*	
Data:	Títol o espai de la divulgació
1 de maig de 2000.	“El suplement”.
Canal:	Mitjà:
Ràdio.	<i>Catalunya ràdio.</i>
Descripció del contingut:	
<p>Aquest document presenta l'entrevista que el periodista Xavier Solà, des del programa “El suplement” de <i>Catalunya ràdio</i>, va fer a Enric Marco, amb motiu d'una edició especial de l'espai, que pretenia acostar-se a algunes persones que duen a terme tasques de servei a la societat voluntàriament, sense esperar cap tipus de remuneració. Pot destacar-se'n la poca càrrega autobiogràfica que pren el discurs de Marco en un tram ampli de la seva intervenció, convidat pel periodista no tant a relatar la seva experiència com a deportat a Flossenbürg, sinó a respondre qüestions que miren d'incidir en el seu paper de conferenciant i divulgador, com ara quan va començar les xerrades als instituts de manera altruista, o bé què li reporta aquesta tasca; o encara: quines paraules emprà per dirigir-se als alumnes. Tanmateix, són igualment destacables tres moments que Marco aprofita per incloure àmplies seqüències, ara sí, directament biogràfiques. Aquestes interpel·len Marco entorn al moment d'humiliació que difícilment podrà oblidar, al significat que atorga a la celebració de l'1 de maig, i a la coincidència amb la seva data de naixement, i la data de la proclamació de la República. Finalment, Marco encara aprofita un agraïment als mitjans de comunicació per oferir una teoria amb què pretén fer reflexionar: la vigència, encara, i sota formes i localitzacions noves, dels camps de concentració que ell patí.</p>	
Símbols emprats:	
P: periodista.	
M: Enric Marco.	

1 P: Avere què tal ens anirà, aquest mes de maig. Des d'aquí, un... un, si
2 voleu, un lleuger clam al cel, per a que ens inspiri. Allò que diuen; ens
3 torni força energia positiva. A vint-i-un minuts de les onze, en aquesta
4 primera hora de *El suplement* especial del dia u de maig del 2000,
5 arriba el moment d'escoltar una altra entrevista. Aquesta és un pèl més
6 dura. Però abans diguem que el nom de maig ens ve del *maius*, del
7 calendari romà. Si bé els estudiosos no es posen d'acord, sembla que
8 aquest mes estava dedicat a la deessa Maia. La història ens explica el
9 per què de moltes coses.

10 Ara ha arribat el moment de sentir una persona que ens acompanya
11 aquí a l'estudi, i que fa conferències desinteressadament pels instituts.
12 Aquesta persona fa que la història es converteixi en un fet viu. Quan
13 sentim la seva veu, potser hi haurà algun estudiant que l'identifiqui
14 com aquell senyor que els va explicar, com la història no s'hauria de
15 tornar a repetir. Es diu Enric Marco, i el catorze d'abril passat va
16 complir setanta-nou anys. Tothom li diu que no ho sembla. Ell replica
17 que no té temps per sentir-se vell. Enric Marco és historiador,
18 especialitzat en història contemporània. Ha estat Secretari General de la
19 CNT a Catalunya i a l'Estat, i la seva vida ha estat un autèntica
20 aventura. Va ser al camp de concentració de Flossenbürg.

21 Quan va decidir, Enric, compartir la seva memòria, i els seus
22 coneixements d'història amb els joves dels instituts i, a més,
23 gratuïtament? Bon dia.

24 M: Bon dia. Bé, quan me'n vaig donar compte, naturalment, de que
25 existia un buit històric, i que la nostre... el nostre jovent no sabien on
26 eren perquè no sabíem d'on venien. I, probablement, no sabien cap a on
27 tenien que anar. Em vaig donar compte, en aquells moments, que se'ls
28 hi havien d'explicar unes coses. Jo sempre dic que vull explicar-les, i
29 que aquesta és la meva dèria. No intento donar classes magistrals, ni
30 donar-hi una gran solemnitat; sinó, l'única cosa que intento és, d'una
31 forma o altra, que sàpiguen que és lo que va succeir al nostre país.
32 Quina és la seva vida, perquè la que tenen ara és conseqüència d'una

33 que van tenir anterior, que és la seva història. Jo, alguns cops amb els
34 nanos, els hi dic això: “quan reviseu un àlbum de quan teníeu quatre
35 anys, o quan teníeu cinc, amb aquells gargots que fèieu, doncs recordeu
36 que aquella vida també la va viure. Tingueu la curiositat de la que va
37 haver anterior. Perquè, de lo contrari, no sabeu d'on veniu, i no sabeu
38 per quina raó esteu, i com esteu; ni sabreu, verdaderament, quina és la
39 fita i cap a on teniu que anar. I m'omple de satisfacció, sobretot, quan
40 vaig als instituts i veig quan em presten atenció. Per lo tant, sempre el
41 caràcter de les meves activitats és totalment altruista; sempre ho ha
42 estat, de totes formes. En les tasques que vaig tenir, en el seu moment,
43 en el sindicats i demés, la meva... la meva tasca també va ser altruista.
44 Nosaltres, en aquells moments, no teníem càrrecs que fossin
45 remunerats, ni hi havia ningú que fos alliberat. Llavòrens, s'hauria
46 considerat que cobrar per estar en un càrrec social, s'hauria considerat,
47 bueno, una indignitat. Jo sé que les coses han canviat, i que no hi ha
48 sempre disponibilitat de fer les coses.

49 P: Enric, què li reporta fer això?

50 M: Jo em penso que és una contribució que haig de fer... com a
51 persona,... com a lluitador. Un deute que tinc amb els meus companys
52 que, dissortadament, van caure pel camí, i que van tenir menos sort
53 que jo, perquè no puc dir altra cosa. Perquè, probablement, es van
54 merèixer més certs homenatges que es presten, o certes atencions que
55 es presten a la meva persona. Com un homenatge a ells; i, ademés,
56 perquè em fei... fa l'efecte que, com a historiador, doncs la meva... una de
57 les meves tasques també és fer conèixer la història.

58 P: Els joves estan interessats en el que vostè va viure? Els sona de nou?
59 Com reaccionen?

60 M: Sí... hm...no, reaccionen bé, i acostumen a fer preguntes. Sempre hi
61 ha alguna persona escèptica, que ja acostumo a captar-la des de lluny.
62 Però, com que sempre m'he fet la idea de que m'han de sentir, que
63 m'han d'escoltar, i parlo pels que em volen escoltar, i també parlo pels

64 que no em volen escoltar; és la meva feina en aquests moments. I... de
65 vegades els més joves, verdaderament, es queden assombrats. Jo lo que
66 vull és de que sentin la curiositat per donar aquestes coses. Jo lo que
67 vull és que se m'obri com si fos un llibre; que vegin menys el
68 personatge, que sí vegin els fets. Que coneguïn les causes, que coneguïn
69 les conseqüències, i que girin full i vagin llegint. Jo voldria despertar
70 aquesta curiositat per lo que és la seva vida, i la xxx la vida de les seves
71 famílies, dels seus pares, dels seus avis que, de vegades, els
72 desmereixen, perquè ignoren, moltes vegades, les coses per les que van
73 tenir que passar, la sèrie de condicionaments, de la forma que van tenir
74 que sobreviure, amb una dictadura que va durar tants anys, després de
75 tot lo que havien passat, després d'una guerra i d'una revolució
76 perduda...

77 P: Seria tan amable, Enric, imaginar-se per uns instants que és a
78 l'institut, i que hi ha aquí al davant una colla de joves esperant el que
79 vostè els ha d'explicar... Ens voldria fer uns pocs minuts d'explicació,
80 tal com ho faria si fos davant d'ells?

81 M: Sí, jo els hi diria... Jo em penso que algunes vegades començo... jo
82 tenia un company, escriptor antifeixista, que es deia Gómez Zarcos. Va
83 morir, deu fer un parell d'anys. Va morir a París. I aquell, quan estava
84 en un acte com avui, amb una assistència com la vostra, els hi deia:
85 "acosteu-vos, apropheu-vos, que us vull explicar unes quantes coses".
86 Nosaltres vivíem en un país en els anys trenta molt millor del que estem
87 vivint ara, on l'ensenyament té un, un nivell molt més elevat del que
88 tenim en el d'ara. On l'atenció als infants, on l'atenció a la gent és
89 major. Certament, i no es pot negar, és una societat en la qual hi ha
90 violència moltíssimes vegades, i les lluites social pue, moltes vegades,
91 no dic que siguin constants però estan, lo que en podríem dir, a l'ordre
92 del dia. Però denota una cosa; denota de que hi ha un país amb un cos
93 viu, i que lluita per transformar-se. Jo vull que sapiguen doncs que
94 hem tingut una cultura molt més elevada. Que teníem una sèrie de, de
95 centres cívics, que teníem uns ateneus, que teníem uns centres

96 culturals, que teníem uns sindicats, que teníem un munt de
97 biblioteques, que teníem un patrimoni artístic i cultural, i que es va
98 perdre un dia, i que s'ha d'explicar el perquè es va perdre.

99 P: Què li pregunten, els joves?

100 M: Mmm... bé, hi ha de tot. Jo diria que als més menuts, acostuma a
101 interessar-los sobretot el genocidi, el morbo. I, naturalment, no els has
102 de posar únicament davant d'imatges patètiques o figures patètiques, ni
103 de xifres de morts. Sinó que els hi has d'explicar, per exemple, el
104 significat de tot això; el significat de la degradació del ser humà, de la
105 intolerància, de l'absolutisme, de la supèrbia, del militarisme. Has de
106 mirar de provocar la pregunta..., de provocar la pregunta, però de
107 vegades et trobes amb parelles que et reconcilien, et reconcilien amb el
108 tòpic aquest de que aquesta joventut no té remei...eh, i que no pensa en
109 res més que el consumisme. No, tenim una quantitat de joves que són
110 ignorants de moltíssimes coses, que no s'aturen a reflexionar,
111 probablement. Però que tenim un jovent que ho demostra moltíssimes
112 vegades, que quan hi ha una gran catàstrofe, eh, acudeixen a centenars
113 de milers; sigui una inundació, sigui un terratrèmol, sigui un moment
114 de fer alguna cosa. Però jo em penso, que lo que passa és que no tenen
115 fites, que no tenen fites, que no tenen lo que teníem en aquell temps,
116 que teníem unes organitzacions. No estan organitzats tampoc. I, per lo
117 tant, sí jo podria dir que hi ha un moviment de rebel·lia, de diferents
118 signes, però de moment un moviment de rebel·lia, però no tenim aquell
119 aire, o aquella capacitat, o aquell aire revolucionari que tenien els
120 nostres joves.

121 P: Enric, va viure la Guerra civil al front, va patir camps de concentració
122 a Alemanya, va ser interrogat per la Gestapo, va viure a la
123 clandestinitat, va reconstruir la CNT... Rep alguna contribució del
124 govern alemany? I del govern espanyol?

125 M: Mira, del govern espanyol, abdicant de moltes coses, suposo que del
126 govern espanyol probablement rebré una petita paga com a militar de

127 l'exèrcit popular; una petita paga, no vaig anar més enllà de Sergent. I
128 del govern alemany, ara ens han donat una indemnització, que fa riure,
129 la famosa indemnització que donen els alemanys. M'han tocat cinc-
130 cents dòlars, que em fa l'efecte que seran vuitanta o noranta mil
131 pessetes, com a única vegada, senzillament. I després, sí tinc una petita
132 cosa que em paga l'Estat alemany, perquè a mi em van tenir, com han
133 reconegut, reconeixent-me el fet de que vaig estar treballant com a
134 treballador esclau. Un fet que ha reconegut, inclús, lo que en podríem
135 dir la Seguretat social alemanya.

136 P: Quin és el fet aquell, i així acabarem, que la humiliació que vostè ha
137 viscut a la vida, que no el pot oblidar?

138 M: Bé, algunes coses no, no les podré oblidar mai. És la primera
139 vegada, el, el segon interrogatori que em van fer la Gestapo, a Blumen
140 Strasse m'havien fet un interrogatori, i el vaig... vaig aguantar, amb
141 coratge. No vaig comprometre ni els companys espanyols, ni inclús
142 algun alemany que em va advertir de que ja m'estaven vigilant, i que ja
143 no vaig tenir temps de res. Malgrat de que vaig desfer-me tot lo que vaig
144 poder, i em vaig abstenir de fer aquest tipus d'activitats, ja no tenia
145 temps, no vaig comprometre a ningú, vaig pensar de que tenia que
146 aguantar-ho, no m'hauria servit de res, tampoc. El fet de que en el
147 segon interrogatori pues em fallessin els esfinters, em vaig cagar de dalt
148 a baix, i és difícil doncs mantenir-se amb dignitat i amb orgull, amb el
149 cap enlaire, o de respondre serenament quan estàs en aquelles
150 condicions; quan els mateixos, la gent que t'estan interrogant pues gira
151 la cara perquè fots pudor de merda, senzillament. Sentir-te d'aquella
152 manera em va fer sentir molt malament, em van dutxar vestit i tot.
153 Diríem que em van netejar. Em van tornar a l'interrogatori, mort de
154 fred, mort de fred, humiliat, amb les condicions en què estava fet. En
155 aquells moments, si hagués aconseguit una bomba prou grossa per fer
156 volar tota l'Alemanya, hauria volat, me l'hauria abraçat com la cosa més
157 estimada, i l'hauria fet volar. Aquesta va ser una de les coses que em
158 van humiliar més, malgrat de que semblava que tornava de tot; ja havia

159 estat a la guerra i havia patit moltes coses. Va ser la humiliació, el no
160 poder mantenir-me com jo volia, senzillament encara amb coratge i amb
161 orgull, va ser molt humiliant. Aquestes i altres coses; el fet de tenir
162 que..., malgrat que ja dic que a última hora un ha de fer-se a la idea de
163 que, de vegades, has de desdoblar-te; el fet de burxar a la merda,
164 pràcticament, una mongeta mal digerida. És, és, sembla... és còmic que
165 això ho tinguis que dir, no, però quan recapacites, malgrat de que tu ja
166 has intentat, ja t'has plantejat, has fet un plantejament de dir "la
167 matèria va per una banda i tu per una altra", i si comences a tenir
168 escrúpols de consciència o escrúpols de comportament, t'hi deixaràs la
169 pell. Totes aquestes petites humiliacions; recordo el temps que em
170 portaven a classificar llibres a una biblioteca, un temps que vaig estar,
171 dos o tres mesos, entre la Gestapo i el penal, que anaves a classificar
172 llibres i no et deixaven trepitjar l'acera. Les dones i la canalla et miraven
173 amb una aprensió tremenda. Tu anaves per la calçada, em portaven dos
174 guàrdies al de matí, i em tornaven a la tarda. La gent em mirava com si
175 fos un animal estrany, un animalot estrany. Les epidèmies de disenteria
176 dintre del camp de concentració, que eren tremendíssimes. La gent es
177 moria de qualsevol manera; a bufetades, es moria. Moltes i moltes
178 coses. Jo sí voldria dir una cosa perquè, amb això que t'estic dient,
179 penso que els combatents hem tingut un avantatge respecte amb els
180 altres que no han tingut, no han estat, no han estat, diríem, protegits
181 per això de que la lluita ho justifica tot. Jo recordo que, quan van
182 estrenar la pel·lícula aquesta, *La vida es bella*, em van escriure dient-
183 me si no havia sentit un cert malestar al veure allò. Sí, en principi vaig
184 dir "he sentit un malestar", però després ho he entès perfectament; ho
185 he entès perfectament, de que el protagonista intenta que el seu fill,
186 arrencar-lo d'aquella realitat. És lo que vaig tenir que fer moltes vegades
187 jo. Per sobreviure no em va quedar més remei que sostreure'm a la
188 realitat. Per poder saltar els murs i els filferros, no em va quedar més
189 remei que somiar i pensar que altres coses, que quan sortiria faria això
190 i faria allò. I que tot es justificava; i que, malgrat de que em sentia que
191 m'havia d'humiliar, que havia de fer tantes coses, que anava pelat

192 sempre. De que em miraven com un animal estrany, de que la gent no
193 sentia pietat ni sentia llàstima de mi, sentia fàstig, sentia prevenció. De
194 que, quan sortíem en columnes a anar a treballar en els comandos
195 externs a Flossenburg, -hi havia cent comandos externs, cada un
196 d'aquests comandos és un poble, i cada un d'aquests pobles té una
197 fossa comú i un monòlit on hi ha les despulles que es van trobar-,
198 doncs totes aquestes petites humiliacions, tenia dinou anys només,
199 eren de vegades difícils de pair. Són coses que de vegades, ja dic, la gent
200 es dóna moltes sorpreses, de vegades aguantant molt molt. Tot d'un
201 plegat, se't retira l'estómac. Jo no dic mai que em faci mal el cor, a mi
202 de moment se'm regira l'estómac. I totes aquestes coses, pues, aquesta
203 humiliació contínua, sentir la humiliació aliena, els de les altres gents.
204 Les dones que estaven en el bordell del camp de concentració, perquè
205 dintre del camp de concentració també es pot empitjorar, encara hi ha
206 una presó, i encara hi ha un bordell per les dones que s'han de
207 prostituir per salvar un fill, per tenir un tros més de pa, per tenir un
208 cullerot més de sopa, o per tenir una pastilla de sabó. Aquestes
209 humiliacions d'aquelles dones que, no tan sols eren preses, que eren
210 xxx que després s'havien de prostituir amb els capos, o amb aquell
211 treballador que donava tan bon rendiment que era possible que li
212 donessin un vale per anar al bordell. Aquelles dones de que... s'havien
213 de prostituir, esclaves dues vegades, que haurien parit fills esclaus, i
214 són aquestes coses les que vull que es barrinin sobretot, i que es pensi
215 en aquelles conseqüències. Què haurien fet aquelles dones, ja preses
216 esclaves, que haurien parit fills esclaus ja des del seu naixement. Totes
217 aquestes humiliacions, totes aquestes degradació humana a la que
218 volien arribar, i que haurien guanyat probablement la partida, hauria
219 estat una colla d'anys, hauríem resistit el que haguéssim pogut, però
220 hasta la solidaritat costa de donar, quan només hi ha un trosset de pa
221 per compartir, o quan amb el que el comparteixes és gairebé ja un mort.
222 Totes aquestes coses, totes aquesta degradació, tota aquesta creació de
223 subespècie que és lo que volien; en sí només hauria estat un número el
224 qual s'hauria pogut llogar per tal o qual preu, i que hauria depès del

225 seu comportament el que hagués tingut un trosset més de pa o
226 n'hagués tingut menys.

227 P: L'Enric Marco explica el seu testimoni a les persones que volen
228 escoltar, i sovint ho fa en els instituts, en el jovent que puja. Avui és dia
229 u de maig, el dia del treballador, parlem de treballar sense cobrar, i
230 amb això podríem acabar. Sense oblidar que vostè va néixer, curiositats
231 de la vida, un catorze d'abril del 1921.

232 M: Sí. Voldria dir una cosa curiosa. Jo recordo que el catorze d'abril del
233 trenta-u, tenia ja deu anys, i que vaig sortir de l'escola fent girar la
234 cartera sobre el meu cap, i cridant "visca Macià, mori Cambó". Ara em
235 seria molt difícil; jo penso de que vaig ser els grans perdedors d'aquell
236 catorze d'abril del trenta-u. Doncs no únicament va ser la dinastia amb
237 l'Alfons XIII, l'avi de l'actual rei, els que van perdre, sinó jo també vaig
238 perdre. Aquell any era..., aquell catorze d'abril era el meu compleany, i
239 lo natural és, la família no és que es passessin; el meu pare, a última
240 hora era una persona..., un simple treballador, un simple impressor.
241 Amb el Ignasi Riera, jo de vegades dic que el seu pare i el meu feien
242 llibres, però no perquè fossin escriptors ni periodistes, perquè feien
243 llibres perquè eren impressors. I jo recordo perfectament que aquell
244 aniversari se'n van oblidar de mi. Cony, el catorze d'abril va ser lo més
245 important, la proclamació de la República, i a mi m'havien de regalar
246 tots els anys, més o menys, amunt i avall, em regalaven unes
247 espardenyas noves, em regalaven una llibreta i una capseta de sis
248 colors, i aquell any em vaig quedar sense capseta. Me'l van regalar al
249 cabo de quinze dies, però a mi, aquell aniversari, per descomptat, no es
250 va complimentar.

251 P: L'u de maig, Enric, té importància per vostè?

252 M: Molta. Sempre n'ha tingut molta. N'ha tingut molta. I des de que els
253 vam celebràvem a Les Planes amb el meu pare eemm...abans de la
254 guerra, fins als després; inclús algun catorze d'abril en el post-
255 franquisme quan encara hi havia xxx i que jo me'n recordo que una

256 panadera me la van fotre, i a l'endemà ja ho hauríem estat, de legals;
257 manifestant-se. La panadera que em van fotre al carrer d'Aragó, em
258 sembla que era, o Làuria o Bruc... bueno, la gent va tenir que sortir
259 fora, de manera que l'u de maig el recordo perfectíssimament; els molts
260 uns de maig que vaig conèixer al llarg de tota, de la meva existència. I la
261 meva família, alguns d'ells també van estar a la premsa diària de
262 Barcelona. Per lo tant, cada vegada que hi havia una combulsió de
263 caràcter polític, ja sabia lo que volia dir: anar a buscar un carretó,
264 carregar les quatre coses, i canviar-te de domicili. Una vegada arribava
265 un postal del... una postal del tiet Ricard, que estava a les Canàries,
266 que l'havien deportat, que treballava a *La humanitat*, o bé de lo contrari
267 pues era algú que parlava al *Diluvio* eh, i d'aquesta forma ja vaig viure
268 tots els catorze d'abril, tots els u de maig que van anar venint, un al
269 darrera l'altre, i sempre els he recordat com una festa amb una enorme
270 transcendència social.

271 P: Que pugui conservar per molts anys aquesta claredat de ment...

272 M: Ui! No faltaria més!

273 P: ...I aquesta imatge tan fresca i jove, després de tot el que vostè ha
274 viscut.

275 M: Sí, no queda més remei. Hi han moltes coses per fer. I, és clar, a
276 llavors és lo que tu deies al principi. No és que no tingui temps
277 d'envellir, és que no tinc temps ni de morir-me ni de posar-me malalt.
278 No hi ha temps.

279 P: Ens permet donar el telèfon, si algú estigués interessat en què vostè,
280 doncs formés part de.. d'unes converses...

281 M: Sí, no tinc cap inconvenient en donar-lo. El meu telèfon és el 674-
282 16-14; aquest és el meu particular. I l'altre, estic en una federació, que
283 és la Federació d'Associacions de Pares i mares d'Alumnes de
284 Catalunya, que tinc el 435-76-86. Aquí, naturalment, quan menys em
285 passaran el recado.

286 P: Enric Marco, moltes gràcies i fins a sempre.

287 M: Gràcies, moltes a vosaltres. Ens feu moltíssim xxx els mitjans de
288 comunicació perquè, d'una forma o altra, no podem permetre que
289 aquestes coses s'oblidin. S'han repetit; quan ens vam juramentat, quan
290 l'alliberament, dient de que perdonar sí però oblidar no oblidarem mai
291 més. Bé, jo m'atreuria a dir ara, que potser vam ser massa generosos
292 perdonant-ho tot, perquè s'han repetit, s'estan repetint exactament les
293 mateixes situacions que nosaltres vam tenir que patir. És Ghana, és
294 Santo Domingo, és Kosovo, és Sèrbia, és l'Irak, és l'Iran, és a tot arreu.
295 No podem permetre, de cap de les formes, que es repeteixin aquestes
296 escenes, que estic segur que són les mateixes. Aquestes no les veig,
297 però suposo que són exactament les mateixes que nosaltres vam haver
298 de patir.

Document núm. 7*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
Setembre de 2001.	“Els recintes dels antics camps de concentració ...”
Canal:	Mitjà:
Premsa.	<i>Mai més!</i>
Descripció del contingut:	
<p>Aquest document presenta un article d'Enric Marco dins la secció “col·laboracions” del butlletí d'informació i comunicació de l'Amical de Mauthausen; -d'edició trimestral-. En el moment en què es publica l'escrit, Marco porta més d'un any dins l'Amical i, consegüentment, ha tingut ja algunes oportunitats d'orquestrar el seu discurs de deportat, i els blocs temàtics de les seves conferències com a membre de l'associació. En qualsevol cas, la peça que presentem resulta interessant, precisament, com a testimoni de l'estadi en què es troben aquells llocs comuns de les seves xerrades. En destaquem l'ús de l'etiqueta “companys” per referir-se tant a les víctimes del franquisme com a les del nazisme: “i que em recorda tots aquells companys i companyes, els cadàvers dels quals van quedar amuntegats sobre el granit de les pedreres i a les cunetes de les carreteres”. En una mateixa frase, doncs, trobem la constant comparació de Marco entre franquisme i nazisme i, sobretot, com dèiem, la integració d'ell mateix en el patiment de totes les víctimes d'un i altre feixismes. Paral·lelament, advertim un fragment del text on Marco expressa una sospita que, tanmateix, no passa de ser això; l'articulista no n'ofereix cap prova en cap punt de la peça: “més tard, algunes indústries i comerços, potser algunes de les que ens van explotar com a esclaus, van instal·lar-hi els seus negocis.</p>	
Símbols emprats:	
<p>⌚, ⌚: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.</p>	

1 L'ELS RECINTES DELS ANTICS CAMPS DE CONCENTRACIÓ SÓN
2 TAMBÉ PATRIMONI HISTÒRIC

3 Fa poc temps apareixia una informació de premsa sobre la intenció
4 d'instal·lar una discoteca en l'antic camp d'Auschwitz, una notícia que
5 no sols escandalitza la història del genocidi sinó que torna a ferir els
6 nostres sentiments més profunds.

7 Una vegada més es demostra que en la societat actual, en el camí cap a
8 la seva deshumanització, necessita de l'oblit històric si vol aconseguir
9 els seus propòsits. És una marxa despietada, buida d'ètica i sense
10 escrúpols, que empeny tot el que li fa nosa, que abandona a banda i
11 banda els indefensos i els dèbils i que em recorda tots aquells
12 companys i companyes, els cadàvers dels quals van quedar amuntegats
13 sobre el granit de les pedreres i a les cunetes de les carreteres.

14 L'intent de degradació d'Auschwitz no és únic ni cap novetat sinó
15 dissortadament una trista realitat. Tot just alliberat el camp de
16 Flossenbürg, les forces alliberadores es van afanyar a instal·lar-se a les
17 residències dels SS i a posar en marxa el casino d'oficials. Això sols va
18 ser el principi, després es van aprofitar els barracots per allotjar
19 desplaçats i "perduts", poc després van desaparèixer les estructures i es
20 va edificar sobre els seus fonaments, part de l'espai del camp va ser
21 urbanitzat i, més tard, algunes indústries i comerços, potser algunes de
22 les que ens van explotar com a esclaus, van instal·lar-hi els seus
23 negocis. Hem hagut de lluitar durant molts anys, desenterrar ossos i
24 remoure cendres, per recuperar part d'aquella història, no podem
25 permetre, ni ara ni mai, que ens facin desaparèixer els seus testimonis i
26 referents, i ens felicitem que el govern alemany i els dels lands
27 col·laborin en aquesta feina.

28 Ni a Auschwitz ni a Flossenbürg ni a Ravensbrück ni a qualsevol camp
29 o lloc on es van perpetrar els crims més grans de la Humanitat es pot
30 permetre que es banalitzi o es menyspreï el genocidi nazi.

Document núm. 10*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
10 de desembre de 2001.	“Testimoni de Mauthausen”.
Canal:	Mitjà:
Vídeo.	<i>Arxiu Marco.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El present document constitueix l'enregistrament audiovisual d'una de les conferències que Enric Marco va oferir a Centres d'educació secundària durant el període en què estigué vinculat a l'Amical de Mauthausen. Marco mira de mostrar-se, des de bon començament, ben proper als joves que l'escoltaran. Així, quan un dels organitzadors de l'acte convida el conferenciant a posar-se còmode en una de les butaques reservades per l'acte, -en lloc de romandre assegut dalt de la taula, com ho està en aquells moments-, ell mira de semblar sorprès, com si el seu costum fos d'asseure's damunt de la taula quan ha de parlar. Finalment, respon al seu interlocutor: “Sí? Tinc que baixar? És que em trobo més còmode així. I més desenfadat, no?”. I dirigint-se als estudiants: “Oi que vosaltres també us hauríeu assegut a la taula? Ben segur que sí”. En aquest document Marco no només fa el seu relat de vida, juntament amb les opinions i proclames de què acostuma a acompanyar-lo, sinó que s'erigeix com a expert presentador d'una peça de vídeo que oferirà al seu auditori.</p>	
Símbols emprats:	
<p style="text-align: center;">P: presentadora de l'acte.</p> <p style="text-align: center;">M: Enric Marco.</p> <p style="text-align: center;">A1: alumne que intervé en primer lloc.</p> <p style="text-align: center;">A2: alumne que intervé en segon lloc.</p> <p style="text-align: center;">A3: alumne que intervé en tercer lloc.</p> <p style="text-align: center;">A4: alumne que intervé en quart lloc.</p> <p style="text-align: center;">A5: alumne que intervé en cinquè lloc.</p>	

1 P: Es dediquen a recordar una mica a totes les persones que, de
2 vegades, ens n'oblidem d'aquells fets, doncs què va significar la
3 deportació. Ell us farà una petita presentació, i després us, també us
4 presentarà el vídeo ell mateix, vale?

5 M: Bon dia a tots, bon dia a tots.

6 [Un dels organitzadors fa un comentari a Marco. Per la posterior
7 resposta d'aquest, intuïm que es convida el conferenciant a posar-se
8 còmode en una de les butaques reservades per l'acte, en lloc de
9 romandre assegut dalt de la taula, com ho està en aquells moments].

10 M: Sí? Tinc que baixar? És que em trobo més còmodo així. I més
11 desenfadat, no? Oi que vosaltres també us hauríeu assegut a la taula?
12 Ben segur que sí. Bé, tal com us deien em dic Enric Marco. Vaig néixer
13 l'any 21. Per lo tant només tinc 80 anys; vol dir que sóc un, un, un vell
14 jove, sóc un vell jove, tant com vosaltres. I bé, com deia un amic que
15 tenia escriptor, -ja va morir fa un parell d'anys-, quan es trobava amb
16 una assistència com la vostra i en un acte com aquest, pues deia
17 "Acosteu-vos una mica que us vull explicar unes quantes coses". Doncs
18 aquest és el motiu que avui estigui aquí. Pujo així, una miqueta així,
19 perquè aquestes escales; acabo de deixar el cotxe aparcats aquí al costat.
20 Bé, doncs això és el que us vull explicar; unes quantes coses. Vull que
21 ho fem en un to més desenfadat. Que tingueu ocasió i tingueu prou
22 confiança per preguntar-me les coses que us sembla que no estan
23 clares; i dir-vos això. Us passarem un vídeo, ehm; voldria preparar-vos
24 que és un vídeo, un vídeo una miqueta frapant. Vull dir que hi han
25 imatges que us cridaran molt l'atenció; imatges que podríem dir que són
26 horroroses. Dir-vos que aquesta, que això que veureu no és una
27 pel·lícula; vull que us ho prengueu amb la, amb la formalitat que això
28 representa. Són imatges que es van treure dels, dels camps de
29 concentració. Teníem dos companys republicans, rojos espanyols, -aquí
30 al vostre poble també en van haver-hi bastants, de "rojos espanyols",
31 que en dèiem-, gent que l'any 36 van optar per defensar la democràcia i
32 la llibertat, dissortadament davant d'un grup de generals que es van

33 sublevar contra un govern legal ben constituït, i després d'unes
34 eleccions en les quals el poble espanyol, el poble de Catalunya, el de, el
35 de Molins de rei havia escollit els seus governants. I ehm, naturalment
36 aquests dos companys que teníem, que estaven als laboratoris, se'n van
37 donar compte de que hi havia una sèrie de fotografies que estaven fent
38 els alemanys, que el dia de demà podien servir per denunciar aquells
39 fets. Dit i fet; van començar a robar, a sostraure aquells negatius.
40 Aquests negatius es van poder passar fora a l'exterior del camp, i van
41 ser guardats per una família austríaca, que els va retenir fins que, amb
42 l'alliberament dels camps, es va fer un muntatge, i aquest és el
43 documental que veureu muntat. Dic que us pot cridar l'atenció, perquè
44 un es pot pensar "com és possible que els alemanys permetessin de que
45 apareguessin aquestes fotografies?". Aquestes fotos que més tard van
46 servir, precisament, per jutjar alguns dels capitosts nazis, que durant
47 el judici que se'ls hi va, se'ls hi va fer com a criminals de guerra,
48 acabada la 2a Guerra mundial l'any 45, negaven de que l'existència. No
49 negaven únicament l'existència dels camps de concentració, sinó que
50 deien, moltíssimes vegades, que ells ho ignoraven perquè no els havien
51 visitat. Aquestes fotografies que va treure el Francesc Boix i en Manolo
52 García van servir per demostrar que sí que els coneixien perquè els
53 havien visitat. Vull dir de que, us haig de previndre que veureu fotos,
54 imatges que dóna la impressió que com és possible de que, uns homes i
55 unes dones, doncs turmentessin, humiliessin de tal forma altres homes
56 i altres dones amb la mateixa capacitat i sensibilitat que ells mateixos.
57 Per lo tant, les imatges que apareixeran, ja dic que són imatges reals,
58 que es van treure amb perill de la vida de la gent que ho van fer, que ho
59 van fer els més joves, que teníem la possibilitat de sortir a treballar fora
60 del camp, els més joves teníem la possibilitat de sortir fora del camp a
61 treballar; treballàvem en granges, treballàvem en empreses. Les
62 empreses alemanyes, i les granges, i inclús les de servei domèstic,
63 anaven als camps a llogar gent. Llogaven gent a la qual no pagaven,
64 evidentment, naturalment, perquè eren tractes que feien amb els SS, i
65 amb les direccions dels camps de concentració, i ens utilitzaven com a

66 mà d'obra esclava. No aquesta que diuen explotada, no; la nostra era,
67 en el nostre cas va ser mà d'obra esclava. Per això, presteu atenció a lo
68 que diuen aquestes, aquestes imatges. I després en seguirem parlant,
69 una mica, del que van representar els camps de concentració. El ehm,
70 no parlarem únicament de camps de concentració, perquè si només
71 parléssim de camps de concentració, semblava de que els camps de
72 concentració van aparèixer com si fos un fong en un moment donat; no.
73 Els camps de concentració són la conseqüència d'una sèrie de fets i
74 aconteixements polítics que passen en aquella Europa, que es va dir
75 Europa del terror, dels anys, d'entre l'any 39 i l'any 45. Ara passarem
76 el, el, el vídeo, i després ja en seguirem parlant, eh?

77 [Visionat del documental *Nit i boira*, emprat tot sovint per l'Amical de
78 Mauthausen per acompanyar les xerrades fetes a Centres
79 d'ensenyament secundari].

80 M: Em sentiu bé? Sí? No cal micro? Em sentiu bé? No cal micro? Bé,
81 suposo, ja us ho he advertit, que el vídeo era impactant, ja us he dit que
82 es tractava de documents. Ja heu vist que la, les imatges no són massa
83 perfectes, però sí donen una idea del que va passar. Jo amb les meves
84 paraules no vull, de cap de les maneres, augmentar, [s'escura la gola]
85 perdoneu, aquesta morbositat. No seguiré augmentant la xifra de morts,
86 ni els litres de sang tampoc, tampoc; no és això lo que us vull parlar. Sí
87 vull fer-vos fer una reflexió. Espero que els vostres, els vostres Centres
88 us hauran, almenys tindreu uns coneixements previs del que va ser la
89 història. Vull dir que, perquè en aquesta història que va ser comú a tota
90 Europa, hi ha una part que ens correspon als espanyols que vam tenir
91 que marxar d'Espanya en l'any 39, després de la, de l'acabament de, de,
92 de lo que se'n va dir Guerra civil; per mi sempre va ser una sublevació
93 militar. I que vam tenir que passar a França, molts d'ells fugint del, del
94 feixisme espanyol, del franquisme, després de perdre una guerra contra
95 els mateixos, després, que vam tenir que combatre, doncs aquí el, les
96 tropes franquistes van estar ajudades per, allavòrens ja, per l'exèrcit
97 nazi, -alemany-, i per l'exèrcit feixista italià. Vam passar a França una

98 quantitat considerable d'espanyols, catalans sobretot, donat que per la
99 frontera en van, en van passar-ne molts més, i vam anar a parar a
100 camps, a camps de refugiats de França. No únicament vam marxar
101 perquè teníem por de les conseqüències i de la repressió que ja
102 s'esperava, i que va ser una realitat, sinó que alguns de nosaltres més
103 joves, vam pensar que la lluita continuava, i que la lluita per la llibertat,
104 i per la democràcia i pels drets humans, era una lluita que era pròpia.
105 Vam seguir lluitant des de França i, més tard, pues, sense haver
106 acabat, perquè jo penso que aquesta batalla o aquesta guerra que vam
107 començar, pels drets humans, i per la llibertat i la democràcia no ha
108 acabat encara, però que d'una forma o una altra ens vam trobar
109 involucrats com vam estar-ho. Després d'haver anat a parar als camps
110 de concentració, no en deien concentració encara, eren de refugiats
111 francesos, quan els alemanys van, esclatada la Guerra mundial, la 2a
112 Guerra mundial, va ocupar Alemanya, ai França, es van trobar amb
113 una massa ingent de mils i milers d'espanyols; companys nostres,
114 compatriotes. A llavòrens es van dirigir al, al govern franquista, al
115 govern d'en Franco, i van dir de que havien trobat a França tants
116 espanyols indocumentats, i que no sabien a què responien, de que
117 estiguessin fora de les fronteres d'Espanya tantíssims espanyols. El
118 govern de Franco els hi va respondre que la gent que estava fora
119 d'Espanya, de les fronteres espanyoles, no eren espanyols, i que per lo
120 tant en podien fer lo que volguessin. Així mateix ho van fer. Els podien
121 tirar al mar com podien fer lo que els hi semblés. Ens vam convertir en
122 apàtrides, vam deixar de tenir pàtria, estàvem indocumentats, la
123 documentació que alguns tenien no els servia de res, completament; era
124 la documentació de la República. Com a conseqüència, els alemanys,
125 pues, van fer amb nosaltres precisament lo que van voler. Ja heu vist
126 que en alguns moments, en alguns moments ehm, hi han imatges
127 frapants en les quals es veu que d'un, d'un cos humà, doncs mireu les
128 coses que arriben a fer. Me'n recordo perfectíssimament que, quan es
129 dirigien a nosaltres els alemanys, la paraula més fluixeta que ens deien
130 era "porc", "*Schwein*"; nosaltres érem *Schwein*, sempre érem *Schwein*.

131 Vol dir que érem porcs; érem per ells com uns porcs. I com uns porcs
132 ens van tractar. I ja sabeu, i si no sabeu pues us ho repetiré, que del
133 porc s'aprofita tot. Del porc s'aprofita tot, des de la punta de les seves
134 potes, fins als seus pèls; això van fer amb nosaltres, van aprofitar-ho
135 tot. Per lo tant, ja dic que, penseu de que nosaltres abans de destruir-
136 nos, de destruir-nos físicament, ens van intentar destruir anímicament.
137 Que el fet de que ens fessin aquestes coses, amb aquesta facilitat que la
138 feien, és perquè no ens consideraven persones. Quan ens destruïen, ja
139 no destruïen persones; per ells érem coses. Ningú de vosaltres penso
140 que perdi una hora de son, aquesta nit, perquè al sortir trepitgi una
141 larva, o una formiga, o un cargol; difícilment. Nosaltres érem quelcom
142 semblant. Nosaltres érem com virus que atacàvem un organisme que es
143 deia nazisme. Érem com una carcoma per ells, com el virus del
144 comunisme, o de l'anarquisme, o del socialisme, o del judaisme, de
145 l'associabilitat; érem un virus. I el cos, aquest cos, aquest organisme
146 nazi, pues repel·lia l'agressió i, naturalment, destruïa tot allò que
147 l'atacava. Nosaltres érem això, representàvem això en aquests moments.
148 Parlaré en primera persona perquè, naturalment, és el coneixement més
149 íntim i el que em fa més expressiu, i a la vegada, perquè va ser comú a
150 la major part dels meus companys. Jo tenia 15 anys quan vaig anar a la
151 guerra, -més ben dit: jo no vaig anar a la guerra, la guerra va venir a
152 mi-, vaig tenir que fer la guerra, no perquè fos una persona violenta,
153 sinó perquè estimava la pau. I sembla mentida de que, per defensar la
154 pau, tingués que fer la guerra, sembla mentida que, per defensar la
155 llibertat i la vida, perdés una, i moltes vegades vaig estar a punt de
156 perillar l'altra. Vaig ser detingut pels alemanys, pels francesos; més ben
157 dit, pels francesos col·laboracionistes, que llavors van sorgir una sèrie
158 de règims col·laboracionistes amb els alemanys. I llavors em van
159 entregar als alemanys. Els alemanys en principi em van portar a la
160 fortalesa de Metz, on vaig estar reclòs. Gràcies a ser un mecànic, i
161 vosaltres que esteu en una edat en la qual esteu estudiant, i algunes
162 vegades opteu per una formació o per una carrera universitària, sí us
163 diré de que a mi em va salvar la vida, precisament, ser un mecànic. Si

164 hagués estat un arquitecte o hagués estat un farmacèutic, o
165 possiblement altra professió lliberal, segurament no m'hauria salvat.
166 Però el fet de que fos mecànic, que tingués unes mans hàbils, sí els hi
167 va donar la impressió que em podien aprofitar i així mateix ho van fer-
168 ho. Em van enviar, en principi, a un camp de treball, al nord
169 d'Alemanya, on hi portaven cada matí, em portaven, els alemanys, ens
170 carregaven amb, amb el tren, i anàvem a treballar a uns astillers que hi
171 havia al nord d'Alemanya. Els espanyols veníem ja d'una lluita anterior,
172 estàvem acostumats a lluitar. La nostra lluita, tal com us he sabut dir i
173 us repeteixo, per nosaltres no havia acabat. Vam seguir resistint, vam
174 seguir pensant que s'havia de lluitar per allò que sempre havíem lluitat
175 i, immediatament, dintre dels propis camps de concentració, vam
176 començar a muntar les nostres organitzacions; organitzacions de
177 solidaritat per ajudar els més dèbils, organitzacions de que donaven
178 notícies de com anava la guerra per mantenir la moral, era molt
179 necessari que la gent cregués que encara hi havien possibilitats de
180 sortir d'aquell, d'aquell parany onte havíem caigut. I com a
181 conseqüència d'aquestes activitats, em va detenir la Gestapo, una
182 vegada dins del camp de concentració, i em van portar a la seva
183 caserna. Això era freqüent entre nosaltres; els que fèiem, portàvem a
184 cap aquestes activitats: els més joves o els més combatius, no? Detingut
185 per la Gestapo, durant 10 dies vaig estar reclòs, apallissat, torturat. La
186 primera hora d'interrogatori vaig entrar com si fos un, un combatent.
187 Era molt jove, amb molta dignitat, amb molt d'orgull, amb el cap ben
188 alt; dient "Bueno, mala sort; a les guerres es guanyen batalles i se'n
189 perden, també". Aquest orgull i aquesta dignitat, i aquesta, aquest front
190 en alt va durar, aproximadament, una hora. Al cabo d'una hora, els
191 esfinters ja m'havien traït, m'havia cagat i pixat a sobre, em seguien
192 pegant, em van treure a fora al pati, em van ruixar amb una mànega
193 vestit i tot, per treure'm tota la merda que portava a sobre, i
194 immediatament em van tornar a dintre una altra vegada. Quan vaig
195 tornar a entrar, ja no quedava cap vestigi de dignitat i d'orgull, el meu
196 front ja era cap, ja era cot, era un ser ehm, aterroritzat, ehm, ple de por,

197 en un racó, i ja no calia violentar-se gaire amb mi. Als deu dies que van
198 seguir aproximadament, ja no m'havien de violentar. Senzillament amb
199 una senyal, jo ja anava allà on m'indicaven; no calia de que em
200 donessin cap patada ni cap cop. Després d'aquests dies, vaig ser reclòs
201 en una, en un penal, el penal de Kiel, que és una, uns astillers de
202 Marina, tocant la frontera de Hessen. Em van recloure amb total
203 incomunicació; vaig estar nou mesos incomunicat. Quan dic
204 incomunicat, no dic una incomunicació qualsevol. Com a
205 incomunicació vull dir de que estava en una cel·la petita, amb un banc
206 de treball on me portaven la feina dels dematins i me la recollien els
207 vespres, no eren, no es pod, no es tractava d'hores, si em portaven 100
208 peces, o 150 peces, jo havia d'acabar aquelles peces dintre de la, de la
209 jornada. Tenia una cubeta on, on cagava i pixava, jo no sortia de la
210 cel·la, tampoc, per fer aquestes funcions, un gerro d'aigua, una Bíblia
211 mig, diríem, un llibre d'oracions, bilingüe, en llatí i en alemany, -vaig
212 aprendre així, vaig començar a traduir algunes paraules de l'alemany-,
213 una petita pica de pedra, que amb prou feines si m'hi cabien les mans
214 per rentar-me, i posant-me amb les puntes dels peus rentar-me el cul.
215 Tots els matins, passava el guardià, girava, girava la clau, més tard
216 passava el XXX, aixecava la balda, jo donava un pas endavant, treia la
217 cubeta amb els excrements i els pixats, i el gerro per si se m'havia de
218 substituir l'aigua. Donava una altra passa enrere i em quedava dintre
219 una altra vegada. Al cabo d'una estona, tornaven a obrir, recollia la
220 cubeta i el gerro, parava la gavella, un plat que tenia, m'hi posaven el
221 cafè, ehm, el cafè, lo que fos, una llesca de pa, prima com aquest de
222 motlle, -llavòrens vaig començar a saber lo que era el pa de motlle-; una
223 sola llesca de pa. Tenia no gaires més anys que vosaltres. Si no hagués
224 estat per la meva qualitat de resistent i de combatent, per descomptat
225 m'hauria, hauria, m'hauria amargat fins a la mort, i això no vol dir de
226 que de vegades, pues apretava amb el front contra els murs de la cel·la,
227 que semblava que l'havia de tirar a terra. Sis passes endavant, sis
228 passes endarrera, sis a l'esquerra, sis a la dreta. I, quan va aparèixer
229 aquella primavera del 42, aquella primavera i estiu, quan vaig veure el

230 cel blau, -en allà estava sempre núvol, i neva i plou amb molta
231 freqüència-, i vaig sentir el xisclar de les gavines, -és un port de mar-, i
232 els ocells, i, i els fills dels funcionaris que jugaven. Sentia com jugaven
233 en, en els seus patis, en els patis dels funcionaris, i jo tenia més o
234 menys la vostra edat. 270 dies en aquestes condicions; 270 dies sense
235 parlar amb ningú. 270 dies amb aquest règim que us dic, en la qual és
236 tan difícil de sobreviure com no us podeu arribar a imaginar.
237 Sortosament era jove, com vosaltres, que tenia la capacitat de somniar.
238 Podia sostraure'm a la realitat, podia pensar que més enllà, segur, que
239 més enllà estava la llibertat, i estava la vida, i estava l'amor. Tornaria a
240 veure les noies, un dia o altre. Pensant de que allò, allò s'acabaria. Mai
241 vaig pensar altra cosa. El meu desig era com la golafreria que sempre he
242 sentit per una i altra; aquesta golafreria per la vida, que m'ha
243 mantingut sempre. Va ser dur; va ser dur, però va ser pitjor per d'altres.
244 Jo tenia aquesta capacitat de somniar, d'imaginar que més enllà hi
245 havia una altra vida. La capacitat que tenim els joves, la capacitat que
246 tenim els resistents que, sinó altra cosa, pensem que la lluita ho
247 justifica tot, i que naturalment s'ha de seguir combatent. Vosaltres
248 suposo que, quan heu vist una pel·lícula, al menos bona part de
249 vosaltres: *La vida es bella*. Recordareu que hi han escenes en les quals
250 dóna la impressió que és una cosa irreal; inclús un no s'acaba de veure
251 lo que hi ha en el fons de la pel·lícula. Perquè hi ha un pare que intenta
252 sostraure el seu fill d'aquella realitat. XXX, i allò era una part de la
253 lluita, inclús el patir. Però recordo aquells homes i aquelles dones, que
254 les van prendre, les van treure una vegada del seu poble, a Rússia, a
255 Polònia, a Txecoslovàquia, que van arribar els camions, els camions
256 dels alemanys, que van carregar tot el poble; tots: joves i vells, dones i
257 homes, criatures. Ho van carregar tot. De vegades, quan se n'anaven els
258 camions, el seu poble ja cremava. I quan van arribar al camp de
259 concentració, es van seleccionar; van seleccionar els homes, les dones i
260 les criatures a un costat, els vells. Dels homes, els aptes per treballar,
261 dels que no eren aptes, a un costat, també. Aquells homes, quan
262 portaven varies setmanes dintre del camp de concentració, ja havien

263 perdut bona part de les seves ganes de viure. No eren com nosaltres,
264 que érem capaços d'imaginar una vida més enllà. jo era molt jove, jo
265 anava lleuger d'equipatge, -sempre deia que anava lleuger d'equipatge.
266 Jo no tenia responsabilitat, ni tenia fills, ni dona, ni coses que, masses
267 coses que hagués perdut; salvo aquella llibertat i aquella vida, la qual
268 esgarrapava com un desesperat. Aquells homes i aquelles dones, quan
269 portaven vàries setmanes, un dia els hi deies "Manuel, Pietre, baixa, és
270 l'hora d'anar a treballar". I es negaven a baixar. Em deien "No. No és
271 que estigui cansat de viure, és que estic cansat de morir-me tantes
272 vegades". No hi havia perspectiva de futur en ells, no hi havia una, uns
273 objectius que cobrir. Ells ho havien perdut tot. No podien pensar en
274 altra cosa que, no amb els fills que podien tenir, sinó amb els que
275 havien perdut. No amb la companya que podien tenir, sinó amb el que
276 havien perdut irreversiblement. A aquelles gents no tenien necessitat de
277 matar-los d'un tret ni de portar-los a gase, a gasar; aquella gent es va
278 morir, senzillament, perquè ja no podien seguir vivint. Els creients de
279 vegades es quedaven a un cantó, s'asseien, i deien: "Que sigui lo que
280 Déu vulgui". Jo no tenia ni aquesta capacitat, perquè mai vaig ser
281 creient. D'altres, van optar per altres formes de, d'eliminació. El nostre
282 primer treball, ja us ho diré, primerament anirem per pams, perquè si
283 no ens, potser ho deixariem molt descohesionat, dir-vos que després de,
284 després del, del, dels nou mesos, em van enviar a un camp de
285 concentració. Vaig anar a un camp de concentració, em van embarcar
286 en uns vagons. Un viatge que podia haver durat quatre hores, va durar
287 quatre dies. Ens portaven, ens deixaven a qualsevol via morta, esperant
288 que passés un tren i que passés un altre, dintre d'un vagó sense poder
289 sortir. Vagons on hi cabien vint cavalls, hi havia setanta o vuitanta
290 homes o dones. Cagant i pixant dintre, sense poder sortir ni un
291 moment. Cagàvem i ho fèiem tot dintre d'una llauna, i miràvem
292 d'abocar-ho per un forat. Ens teníem que tornar per cercar un lloc per
293 on poguéssim respirar, perquè no era fàcil. Van morir, en aquells
294 viatges ja van morir els més dèbils. Quan van obrir els vagons en
295 arribar als camps de concentració, ja hi havia moltíssima gent que ja no

296 havia pogut resistir-ho; els més dèbils es van quedar, com sempre va
297 ser. Era una selecció natural. Arribats al camp de concentració, des del
298 moment d'arribar-hi ja intentaven aterroritzar-nos. Ja muntaven tota la
299 parafernàlia del teatre que es muntaven; que es, es, es, que ho tenien
300 muntat, ja: els gossos, els crits, els cops. Tot era una forma
301 d'aterroritzar-te, perquè després poguessin fer amb tu lo que
302 volguessin. Vam entrar als camps, ja vam veure què és lo que estava
303 passant, ja. I alguns ja ens miraven, ja semblava que ens estaven dient
304 "Ah, ja veureu, lo que us espera; no sabeu lo que us acaba d'esperar".
305 Ens van pelar a tots. De pelar vull dir que ens van, ens van, ens van
306 pelar el cap, ens van pelar les aixelles, que ens van pelar el pubis.
307 Arrencaven pell i pèl. Després ens, ens pintaven amb una, amb una
308 pega que tenien, que era irritant, que irritava les nostres ferides i no ens
309 deixava dormir durant dos o tres dies. Després d'uns dies de
310 quarantena, ens van designar llocs de treball. La major part dels llocs
311 de treball, si heu vist imatges dels camps de concentració, sempre
312 veureu, al menys, les principals, que en el rerefons sempre hi ha una
313 pedrera. Van ser els primers llocs onte anaven a treballar els penats.
314 Anàvem, com els esclaus, anàvem a treure granit, i ho anàvem a fer
315 amb unes condicions inenarrables. No teníem mitjans mecànics per
316 treballar, pràcticament tot ho fèiem amb mans; amb les mans, amb
317 parigüeles portàvem amunt i avall, portàvem amunt i avall les pedres o
318 a coll, moltíssimes vegades. Treballaven amb el mall, amb el martell.
319 Treiem el granit que segons el somni, el somni superbi d'en Hitler i del
320 nazisme, el granit en el qual s'edificaria un regne que havia de durar
321 1000 anys, perquè en deien que aquell era el Reich dels 1000 anys;
322 duraria tot aquest temps, aquell III Reich. De vegades quan baixàvem
323 de la, de la pedrera, pues, hi havia un lloc en el qual es bifurcava; unes
324 vagonetes anaven cap a l'estació a descarregar aquell material útil, el
325 granit, cap a l'atra banda anava el material inservible, el material fet
326 malbé, anaven els homes que havien perdut la vida durant la jornada, i
327 que no ens deixaven, no ens deixaven retirar durant tot el dia. N'hi
328 havia alguns d'aquest homes, que estaven ja que no podien seguir

329 vivint, que de vegades es veien estones quedant-se a la vora d'aquelles
330 alçades, d'aquell escarpat, que ja feia a la vora de 25 metres d'alçada, i
331 es quedaven a la vora abstrets, que ja no veien pràcticament, ni es
332 decidien si es tiraven o no. Moltes vegades, la mà, la mà, gairebé
333 generosa, d'un SS, o d'un capo el va empènyer; amb un sol coparret en
334 va tenir prou, per tirar-lo. En dèiem "paracaigudistes", d'aquests. De la
335 mateixa forma que els que es tiraven contra les filferrades, als filferros
336 electrificats que donaven la volta al perímetre del camp de concentració,
337 deien de vegades que anaven a carregar la pila. Era una forma de veure
338 les coses. El nostre camp, era un camp rodejat per tres alambrades;
339 una d'elles era electrificada, -encara hi són-. Amb una sèrie de, de
340 punts de mira, de torres de guaita on hi havia, on hi havia els SS
341 vigilant-nos contínuament. El nostre menjar, les nostres formes de vida:
342 ens aixecàvem, ens aixecàvem a les 4 del dematí, a l'estiu; a l'hivern ens
343 aixecàvem a les 5. Anàvem cap a la pedrera o cap al treball on ens
344 havien designat. Abans per això, anàvem a la, a la plaça de les
345 reunions, a l'*Appelplatz* que es veu en aquí, on ens passaven,
346 recomptaven una, dos, tres, quatre, cinc vegades, era igual; fins que
347 sortien els comptes. De vegades els hi faltava un mort que s'havia
348 quedat en un camastre, i no se'n donaven compte i, fins que no, fins
349 que no apareixia i els treien i es posava a la fila allà a terra, i es posava
350 a la fila, no, no s'acabava de recomptar. Feia un fred enorme; al meu
351 camp de concentració, les temperatures a la nit poden ser,
352 perfectíssimament, de 25 a 30 graus sota zero; que són graus. I durant
353 el dia poden ser de 15 o 20. La gent moltes vegades no podia resistir
354 tantes hores en peus. Quan es tractava de XXX algunes vegades alguna
355 barraca, la treien, treien tots els seus membres, les 200 persones que
356 cobriem aquella barraca, els deixaven nus i els deixaven durant tota la
357 nit. A l'endemà era fàcil de que n'hi haguessin bona part d'ells
358 congelats. Era igual, sempre hi havia una bona part de mà d'obra que
359 els podia substituir. El nostre menjar era diürètic, ja ho heu sentit, que
360 era. Ens donaven lo que en deien "sopa", aquesta sopa que, la major
361 part de les vegades, pues eren fulles de col, alguna remolatxa, algun,

362 algun, alguna patata. Sobretot si eren podrides, les tiraven podrides i
363 tot, i podrides i tot ens les menjàvem, per descomptat. Eren diürètiques,
364 i com deien més tard els documents alemanys, pues hi havia molts de
365 nosaltres que moríem de mort natural. I tant, que moríem de mort
366 natural. Com que no teníem defenses per resistir tant, res, moríem de
367 tifus, moríem de, d'un infart, moríem de cirrosi, com no, treballant
368 sempre el granit, i moríem, sobretot, de còlics. De còlics, uns còlics que
369 no ens deixaven, no ens deixaven mantenir cap element dintre del
370 nostre estómac. Veies passar, de vegades, els companys amb les cames
371 inflades, ja. De vegades ja amb les robes tacades d'excrements. I
372 després, moltes vegades ja traient sang. Era la seva fi. Moltes vegades,
373 en aquestes latrines que heu vist, rodones, la gent moria assegut en
374 una latrina, com algunes vegades inclús havien caigut dintre. No ens
375 van tenir cap respecte perquè no érem res; no significàvem res. I, per lo
376 tant, se'ns va exterminar pel treball. Se'ns va exterminar pel treball, i
377 anàvem caient l'un darrere l'altre. Quan una persona estava molt dèbil,
378 pues l'anava, se l'anava plegant, se l'anava plegant, se l'anava portant
379 cap a la infermeria, i de la infermeria anava cap a, cap a l'extermini.
380 Ens havíem de plegar en aquell tipus de gestos que no vam poder evitar;
381 i és que la solidaritat, encara, fos un dels nostres valors. I ens reuníem
382 per compartir la sopa amb aquella persona que estava més dèbil.
383 Estàvem al límit de la supervivència, estàvem entre les 700 o 800
384 calories que ens donaven de menjar, quan n'hem de menester al menys
385 2500. A llavorens, estar un dia sense menjar significava la mort, perquè
386 al dia següent no tenies forces per aixecar-te. Estàvem al límit de la
387 supervivència. A llavorens era qüestió d'ajudar els que eren més dèbils,
388 aquells que vèiem que no podien resistir. Ens ajuntàvem i ens repartíem
389 la sopa. Ens trèiem una cullerada els que estàvem més forts, els que
390 podíem resistir més, pues ens trèiem una cullerada de sopa; o mitja, de
391 vegades un quart. Amb allò alimentàvem la gent que no podia, que no
392 podia més. Així vam mantenir moltíssima gent, i la vam salvar. I la vam
393 salvar robant el carbó dels alemanys, quan podíem, per escalfar-nos. I
394 la vam salvar falsificant papers allà on vam ser, i col·locar-nos allà on

395 fos, per lluitar per la vida, no nostra, sinó per la vida dels altres. Si van
396 pensar de que ens tornariem insensibles, no, no s'ho van creure. No era
397 fàcil, la solidaritat; és cert que no era fàcil. No era fàcil; era més fàcil
398 repartir 25 quilos de pa entre dos, que no pas dos quilos de pa entre
399 vint-i-cinc. Però, així i tot, vam lluitar com a desesperats pensant que
400 aquests eren els valors; els que ens volien prendre. Es tractava de
401 destruir-nos anímicament, que només penséssim en la nostra
402 supervivència, que no penséssim en els demés perquè, d'aquesta forma,
403 convertits en bèsties, inclús era més fàcil de destruir-nos. No vam
404 acceptar-ho de cap de les maneres. No vam voler de cap de les maneres
405 que així fos. Encara podia empitjorar, la co, la sit, les coses; en el camp
406 de concentració teníem també una presó, en la qual podies empitjorar. I
407 dintre de la presó encara podies empitjorar; vaig estar 30 dies a les
408 fosques, amb unes cel·les que estaven separades, un calabós que estava
409 separada per la meitat, per una reixa. A un costat quedava el pres, i a
410 l'altra banda on hi havia encara una finestra. La finestra era pintada de
411 negre. A les fosques un mes. 30 dies a pa i aigua, 30 dies sense, no tan
412 sols sense parlar amb ningú, sinó a les fosques. Me'n recordava que,
413 quan vaig sortir del penal, després d'aquells 270 dies d'estar al calabós,
414 també, aquell calabós on no es reconeixien més que un tipus de colors,
415 quan vaig sortir a l'exterior vaig recuperar els colors. Sembla una figura
416 literària, recuperar els colors. Qui ha de recuperar els colors? Acàs era
417 cec? No era cec, és que a la meva cel·la només hi havien blancs, negres i
418 grisos. Quan vaig tornar a sortir a l'exterior, vaig tornar a recuperar els
419 ataronjats, els verds, els grocs; vaig tornar a recuperar els colors. Hasta
420 això, em van voler prendre. Però no m'ho podien prendre; perquè era
421 meu. I per això vaig lluitar, i vam lluitar nosaltres; per a que no ens
422 prenguessin coses que eren tan nostres, que de cap de les maneres ho
423 aconseguirien. Va ser una batalla contínua. Ja heu vist, inclús hi havia
424 un bordell. Hi havia un bordell on hi havia unes pobres dones que,
425 d'aquesta manera, potser milloraven les seves condicions de vida, o a lo
426 millor ho feien per defensar un fill. Qui sap si, per mirar de salvar un
427 fill? Perquè salvar un fill, salvar un nen en un camp de concentració era

428 molt difícil, era molt difícilós. I he pensat algunes vegades de que, si,
429 si els alemanys, si el nazisme hagués guanyat la guerra, continuant
430 com hauria continuat aquest sistema de concentració, les dones que
431 estaven als camps de concentració, humiliades, convertides ja en
432 esclaus com nosaltres, elles esclaves haurien parit fills esclaus des del
433 seu naixement. Ja és gros. Vosaltres encara no sou mares, però penseu
434 de que un fill és la cosa més preuada que un pot tenir; i si no tan sols
435 néixer esclaus, sinó que el seu fill ha de ser esclau i ha de ser objecte de
436 les mateixes humiliacions que han estat els seus pares, és prou frapant
437 per pensar-ho. Ja veieu, moltes vegades, en els temps de la colonització,
438 americana sobretot, l'amo de, de l'home negre i de la dona negra és
439 l'amo també del fill que neix. A això ens volien portar, a aquest nou
440 ordre de civilització que els creien. L'all, la lliberació no ens va portar,
441 tampoc, a una completa llibertat. Quan es van alliberar els camps,
442 abans de l'alliberament dels camps que heu vist en les imatges,
443 l'Henrich Himmler va donar ordres de que s'alliberessin tots els camps;
444 que es buidessin, que tots nosaltres teníem que sortir, i teníem que ser
445 evacuats, per a que no poguéssim ser testimoni de les coses que havien
446 passat. A llavòrens, llargues columnes de, de, d'homes i dones que van
447 desfil·lar en allò que es va dir, que es deia "La marxa cap al sud", i
448 nosaltres la vam titular "La marxa de la mort". No van poder evacuar-se
449 tots els camps; en els camps, moltes vegades van quedar grups d'homes
450 i de dones, en els quals quan els hi deies que estàvem alliberats, no
451 tenien forces ni per somriure. Després de la lliberació, després d'aquella
452 lliberació vam tenir que seguir enterrant homes i dones, perquè ja no
453 tenien capacitat per sobreviure. El missatge que us he volgut portar no
454 és altre, sinó el rebuig de la intolerància, el rebuig de la violència, el
455 rebuig de la l'agressivitat. Lluitar per la pau i per l'enteniment és una
456 cosa necessària, i més quan un pensa de que les coses no s'han acabat.
457 I aquest és el verdader missatge que us porto; aquesta és la verdadera
458 raó que estigui entre vosaltres. Perquè ara ja no tenim camps de
459 concentració nazis, és veritat. Però tenim més camps de concentració;
460 tenim camps de concentració a Etiòpia, i els tenim a Ruanda. I els

461 tenim a Ghana, i els hem tingut a San Salvador de Chiapas, i els
462 tindrem a l'Afganistan ara. I al Pakistan, i a tot arreu segueixen havent
463 camps una altra vegada. Camps on se segueix sacrificant a criatures, a
464 dones, a sers humans com si fossin coses, com si no fossin res. Ja ho
465 veieu, a través de les imatges que podeu veure, que segueix el genocidi,
466 que segueix la matança, que segueix la matança; segueixen de totes
467 formes agredint-se. I com agressió és tot. Jo em penso de que sou prou
468 joves per tenir que significar-vos. Hem de rebutjar qualsevol, qualsevol
469 signe de totalitarisme; qualsevol signe d'irrespectuositat. I per manca de
470 respecte, no dic aquestes manques de respecte grans, sinó aquestes
471 manques de respecte de vegades petites. Aquestes que, que és la
472 molèstia amb el que vol escoltar, que vol fer una cosa, i l'altre no la vol
473 deixar. Que n'abusa de la seva força. Insisteix, insisteix amb una
474 insistència estúpida i totalitària. Avui en el nostre país, també
475 apareixen de vegades signes d'aquell, d'aquell totalitarisme. Apareixen
476 signes de racisme, d'un racisme irreflexiu, perquè sembla que el
477 racisme només s'apliqui als pobres. Perquè no és el mateix el Lluís
478 Jordan, que un negre dels que trobem per aquí; no és lo mateix.
479 Tampoc no és lo mateix un negre ric que un negre pobre, també, aquí.
480 Jo em penso que, més que un racisme, hem de començar a pensar en el
481 classicisme. No és lo mateix un nét de la Lola Flores, eh, que pugui ser
482 un gitano de La mina. I que hem de valorar-ho. I perquè nosaltres, que
483 venim d'un poble que ha tingut, i ha practicat el mestissatge,
484 precisament som els que més raó tenim per defensar el gènere humà en
485 general. Nosaltres, els catalans, encara que tinguem dos cognoms, i
486 tinguem quatre segles, d'avantpassats que han estat catalans, seguim
487 sent mestissos. Tots som mestissos, en aquest país; sortosament, diria,
488 que som mestissos, d'aquest país. Perquè per aquestes platges nostres
489 van venir els fenicis, i els cartaginesos, i els àrabs. I van conquerir el
490 nostre poble. I per aquesta frontera oberta a les invasions, van venir les
491 tribus del nord, els tàrtars, eh, que venien de, que venien del nord 500
492 anys abans de Jesucrist. I lo primer que van fer, van fer precisament
493 això: tenir relacions amb les nostres dones, per les bones o per les

494 males; amb consentiment o sense. I les nostres dones, les nostres
495 dones, les dones d'aquest país, d'aquesta península van parir fills
496 mestissos. De manera i forma que, més que mai, a bones hores ho
497 tenim que pensar. I ho dic perquè, de vegades, oblidem d'on venim i lo
498 que som. I no d'aquest passat que jo, és un passat molt llunyà, sinó
499 d'aquest passat més recent. Jo que he tingut temps per conèixer
500 pràcticament totes les migracions, les he conegudes totes, totes les he
501 viscudes, les he viscudes perquè, perquè jo he sigut una persona
502 compromesa, com ho era la meva família. He vist venir, he vist venir, no
503 aquests que van venir, els que van venir com els vostr, alguns dels
504 vostres pares i dels vostres avis, que van venir els anys 40, o en els 50,
505 o en els 60, no; jo els vaig veure arribar en els anys 20 i en els anys 30.
506 Van venir també venint de, d'Andalusia i de Múrcia, d'Extremadura, i
507 després de Galícia. I van venir per fer-nos l'Exposició de Montjuïc, que
508 la van fer en l'any 29, i la primera línia de metro que es va fer a
509 Barcelona, també, que es va fer en aquell temps. Venien com aquests
510 que vénen ara, venien amb la maleta lligada amb un cordill, si és que la
511 portaven; a llavòrens no hi havien macutos i motxilles, encara. I venien
512 amb un paper a la mà en el qual, pues, hi havia el nom d'un familiar. I
513 així van poblar les nostres poblacions dels voltants. I es van fer
514 catalans, també. Sembla de que alguns d'aquests néts i fills s'oblidin
515 d'on vénen, i lo que són. I seria qüestió de fer memòria. Seria qüestió,
516 també, de fer memòria de qüestions amb les quals jo m'he vist. Quan
517 sortíem, per exemple, quan sortíem del camp de concentració, hi havia
518 uns comandos, i en aquests comandos anàvem a treballar. Les
519 empreses, aquestes empreses d'electrodomèstics a les quals els hi
520 compren els electrodomèstics i els, i els aparells d'informàtica, aquestes
521 que n'hi han per tot arreu, la Siemens, la Mercedes-Benz a la qual se li
522 compren els cotxes, la, la, la Farben, la Seisicon, i totes aquestes
523 empreses a les que encara els comprem les coses, eren les gens que
524 venien, les empreses que venien als camps de concentració, i pactaven
525 amb els, amb els SS, i amb els, amb les direccions del, dels camps
526 quants treballadors havien de menester. I si havien de menester 1000,

527 els que haguessin de menester les grans empreses; per les petites,
528 inclús el servei domèstic. Se'ns emportaven, se'ns emportaven a
529 treballar. Treballàvem com esclaus. I quan passàvem per aquells, per
530 aquells carrers, ens miraven els alemanys amb aquella cara; amb
531 aquella cara de fàstic. Perquè no inspiràvem pietat ni consideració; no
532 inspiràvem llàstima, inspiràvem fàstic. Tan mal traçats, tan mal vestits,
533 amb aquella cara afamada, amb aquell crani sempre pelat, com si
534 fóssim ovelles, traient-nos la gorra a, a, a la més petita cosa que ens
535 deien. Amb aquell servilisme. No sentien, no van sentir ni, ni era fàcil,
536 llàstima o pietat per nosaltres. Els hi fèiem fàstic i els hi fèiem, potser
537 inclús, una miqueta de por; de prevenció. I això ens passa a nosaltres,
538 també; a nosaltres també ens passa. Jo he anat a veure la gent que han
539 estat a, els saharians aquests que han estat a la Plaça de Catalunya
540 mesos enrere, que després van anar a l'Estació del nord, i després els
541 he conegut allotjats allà on han pogut. Que els veiem en els portals, de
542 vegades. Que els veiem en un banc, dormint a deshores. Ha, a
543 deshores! I com cony se, què és deshora? Què és deshora per ells? Què
544 és deshora? I, quan ens trobem algunes vegades ja a alguns, que troben
545 un negre, un gitano, i de vegades un blanc, perquè també n'hi han,
546 pobrets, de desequilibrats que han perdut la brúixola i no saben on són.
547 I ens acostem, i algú pues li diu que és un porc. I és veritat; put, fot
548 molt mala olor, has de girar el nas; jo he tingut que girar el nas. Igual
549 que érem nosaltres; igual que nosaltres fèiem. I a llavòrens, algú, els, li
550 fot una escopinada, i algú li dóna una patada. I de quan en quan
551 s'engresquen uns quants, i de quan en quan en pelen un; en maten un,
552 igual com van fer amb nosaltres, exactament igual, exactament igual:
553 negres, blancs; de la mateixa forma que ens van acabar. I per això és
554 per lo que és necessari fer una reflexió; més que parlar dels camps de
555 concentració i dels assassinats, i demés de tot això, s'ha de parlar
556 verdaderament de què ha passat, què ha continuat, què és lo que ha
557 canviat. Quan es van alliberar els camps, ens vam comprometre a
558 perdonar, però venir a portar aquest testimoni; que som els únics que
559 podíem fer-ho, perquè som els únics que portem l'accent de la veritat.

560 No han canviat, jo penso de que inclús potser ens vam equivocar en
561 perdonar. Perquè des de llavors he tingut que perdonar moltíssimes
562 més vegades. Però aquesta és la realitat; aquesta és la lliçó que hem
563 d'anar aprenent; aquesta és la lliçó que forçosament hem de fer. Em
564 recorden, també, alguns grups, em recorden també les joventuts
565 hitlerianes. Les joventuts hitlerianes que es van crear, en els anys 30,
566 doncs portaven també uniformes vistosos; van començar a anar amb
567 uniformes vistosos. En lluir insígnies, esvàstiques que no saben, els
568 d'aquí, quan menys no saben el que volen dir. Després van empastifar
569 les parets de signes i de coses. Després van trencar els vidres dels
570 aparadors dels jueus, i després van matar jueus, i ens van matar a
571 nosaltres, també. I en aquí també, de vegades, fem coses semblantes.
572 És bo el aplicar-se la lliçó. Sabem que són pocs, sabem que no són els
573 millors, però tanmateix, causen un impacte fort. I fan poc; fa por de
574 pensar de lo que són capaços. Fan por perquè jo he vist el menyspreu
575 pels drets humans, i el menyspreu per les persones. I seria lamentable
576 que tornéssim a caure en el mateix error; no és un vídeo lo que us he
577 vingut a portar, us he vingut a portar una part de la història, de la
578 vostra història també. Perquè vosaltres sou la història. De vegades,
579 l'assignatura de la història és una assignatura que no es tracta gaire,
580 que sembla que, que no té cap importància; que són una sèrie de fets i
581 de coses que no interessin. No, aquesta és la història que moltes
582 vegades està en les pàgines dels llibres i, de vegades, la lliçó que rebeu.
583 Però aquesta no és la història; història és lo que estem fent avui. Avui
584 en aquest grup, en el qual recordareu que una vegada va venir una
585 persona que, que tenia 80 anys i deia que havia estat en un camp de
586 concentració i que va explicar coses; això és fer història. Fer història vol
587 dir que la gent que ha organitzat això, apuntarà en un lloc que aquí es
588 va fer algo semblant, i en aquest centre també. Fer història és això.
589 Historiadors els teniu a casa vostra, els vostres pares i els vostres avis;
590 això és fer història. Història és les coses que estimeu, les coses que, que
591 més us atrauen. Història és aquell àlbum de, de quan estàveu al
592 parvulari, que teníeu el pri, va fer el primer dibuix, i el primer verset. I

593 que quan, de quan en quan, nosaltres que tenim, els pares tenim unes
594 piles, ja ho sabeu, unes piles d'àlbums així, de vosaltres que no sabem
595 que fer-ne, i que quan els volem llençar sempre hi ha algú que diu
596 “Aquest, no, aquest guarda-me'l, que em recorda aquella mestra, o em
597 recorda aquell amic, i el vull guardar”. O aquella joguina, aquell cavall o
598 aquella nina, que quan fem dissabte, bueno lo de dissabte ja veieu lo
599 que vol dir, que sóc una persona molt gran; es veu que els dissabtes es
600 feia neteja, sempre. Doncs, quan es fa dissabte, quan arriben els
601 Nadals, la Setmana santa, que s'aprofiten aquells dies per llençar coses,
602 es volen llençar coses. I aquella nina, aquell cavall no volen ser llençats
603 perquè sempre hi ha alguna veu, algun de vosaltres que s'aixeca i diu,
604 diu “Aquesta no, aquesta la vull guardar; la vull guardar per sempre
605 més”. Bé això és la història i no altra cosa. No són els fets, no són els
606 casaments ni les guerres; són les coses que vosaltres feu dia a dia. Això
607 és la verdadera història, i m'agradaria que tinguéssiu interès. Que
608 tinguéssiu interès per conèixer què és lo que va passar. Per quina raó
609 vam anar als camps de concentració; què és lo que va succeir. Per què
610 va haver una guerra. No la guerra en sí, sinó per què va haver-hi una
611 guerra. Quin va ser l'esforç que van fer les gents que van lluitar
612 allavòrens. No per la guerra senzillament, sinó per restaurar la pau
613 precisament. Que, i tingueu l'interès perquè, si no, és com si
614 estiguéssiu amnèsics, com si una part de vosaltres no existís. No és
615 possible que aquest país camini si no recupera la seva història. No és
616 possible que saltis amb el peu dret, si l'esquerre no el tens ben, ben
617 segur a terra. Per lo tant, abans de saltar, abans de fer salts, recupereu
618 lo que és vostre; no sigueu amnèsics. Fa un parell d'anys hi havia un,
619 un governant d'aquests governs que tenim ara; bueno, més o menys.
620 Un governant d'aquests que va dir de que ja era hora que deixéssim de
621 parlar d'aquestes coses; que sempre estàvem removent lo mateix. Com
622 si jo fos un vell revanxista i punyetero, i ja veieu que no ho sóc. No ho
623 vull semblar de cap de les maneres. Però aquell home es va atrevir a, un
624 governant es va atrevir a dir que ja estava bé, de tanta història i de tant
625 franquisme; que ja era hora de girar la pàgina de la història. I jo penso

626 de que potser sí que és hora de girar la pàgina de la història, però no
627 sense haver-la llegit abans; no sense haver-la escrit. Ells volen girar
628 pàgines en blanc. I vosaltres no heu de tolerar que us girin pàgines en
629 blanc. Vosaltres teniu dret a la vostra història; vosaltres teniu a la
630 història del vostre país, dels vostre poble. A la història dels vostres
631 pares, dels vostres avis; de les coses que van fer, de les coses que van
632 desfer. Com vivien, de quina manera; totes aquestes curiositats, és
633 necessari que les recupereu. I esteu casibé, gairebé obligats a exigir que
634 algú us expliqui aquella història, que no tingui que ser jo el qui us la
635 vingui a explicar. Això, més o menys, és lo que us he volgut dir en venir
636 en aquí. Que hem de lluitar contra això, que el meu fet de venir en aquí
637 no és explicar la meva història ni la dels meus companys, no. És que si
638 vosaltres sapigueu; que vosaltres sapigueu que hi va haver un país que,
639 inclús en un moment, va ser millor que el que ara teniu. Que si
640 comparem lo que viviu ara amb lo que va ser el franquisme,
641 naturalment no té punt de comparació. Però va haver un país, va haver
642 una Catalunya molt millor, inclús, de la que teniem ara. Una Catalunya
643 oberta a Europa, en els anys trenta en els quals jo, com a escolar, que
644 vaig anar inclús a les escoles de la Generalitat, portava un braçalet en
645 aquí que deia “Aquest és un infant de les escoles de la Generalitat”; deia
646 “protegiu-lo”. I no es dirigia als pares ni als mestres per fer-ho, com ara
647 es diu, que la responsabilitat de l’educació és dels pares, dels pares i
648 dels mestres, que s’espabilin; no, no. Ho deia a la societat, deia “aquests
649 infants són el nostre futur, són el nostre país”. I li deia a la societat
650 “protegiu-los, que això és lo nostre; és la nostre riquesa, el nostre
651 cabdal”; tal com ara ho sou. Amb aquell braçalet pujava, també, -no hi
652 havia bus escolar, però hi havien els transports públics. Jo vivia a
653 Barcelona, i pujava als transports públics gratuïtament. Ara, la feina
654 que hi ha per a que els alumnes tinguin un bus escolar gratuït, o un
655 bus públic gratuït, també. Els llibres als meus pares no li van costar ni
656 un cèntim, perquè els llibres eren gratuïts, també. I moltes vegades, em
657 van donar d’esmorzar i de dinar a l’escola, si era necessari. Les
658 vacances, les colònies, les pagava l’administració; no els pares, no

659 havien de regirar tant. Estàvem en un règim de Generalitat republicana,
660 generosa, i que sabia què és lo que corresponia, què és lo que havia de
661 fer. I com havia de vetllar pels serveis socials i pels serveis educatius.
662 Els pares, els, els, les famílies dels immigrants, pares d'aquests nanos
663 que se n'anaven amb els autobusos, -a llavòrens en dèiem més
664 autobusos que cap altra cosa-, i se'ls emportaven de vacances a les
665 colònies deien "Uy, a mis hijos se los llevan como si fueran los hijos de
666 los señoritos". No estaven acostumats a veure d'aquesta manera. Va
667 haver un país maco, va haver una II República que l'hauríeu d'estudiar.
668 És una verdadera llàstima, que del, del, del nostre passat, del nostre
669 passat immediatament anterior només en parlem de vegades, més que
670 de la Guerra civil. No, van haver-hi moltes més coses que la Guerra
671 civil. La Guerra civil va ser una rèplica, verdaderament, i un, un estant
672 on ens van portar una gent que no van voler que Espanya i Catalunya
673 seguís avançant. Perquè estàvem en el bon camí, i perquè en aquells
674 moments el poble, el moviment obrer català, era el moviment més
675 avançat que hi havia a Europa. Vosaltres no podeu interessar, lo que
676 era el moviment obrer allavòrens, lo que eren els sindicats, lo que eren
677 les cooperatives, lo que eren els partits. Però els obrers d'aquell temps
678 van pujar les parets de les seves cooperatives i dels seus ateneus. Coses
679 com aquestes, ateneus, cooperatives, sindicats. I van pujar, van pujar
680 les parets del, dels seus locals, i les van pujar pagant-se ells mateixos
681 els totxos, pagant-se les totxanes. I anaven a treballar els dissabtes i els
682 diumenges, fins a cobrir. I quan cobrien just la teulada, lo primer que
683 feien era posar un prestatge amb llibres. I gent que no sabia llegir ni
684 escriure, s'asseia a una taula, i començaven a discutir. I aprenien,
685 aprenien a llegir i escriure, discutint de les coses que els hi feien falta.
686 Va ser la gent, verdaderament, que van tirar endavant aquest país. I
687 que verdaderament van espantar aquelles institucions que no volien, de
688 cap de les formes, que el poble espanyol sortís d'allà on estava. Penso
689 de que hi ha un capítol molt important, ja us dic, II República,
690 Generalitat republicana, inclús la Comuna revolucionària de l'any 36,
691 amb aquell esforç per canviar inclús el sistema econòmic, a través

692 d'alguna cosa que no sé si n'heu parlat, potser n'heu sentit parlar
693 alguna cosa; l'autogestió, la col·lectivització. Pensant de que els que
694 treballaven la terra, tenien que ser els amos de la terra; o els
695 propietaris, o els que n'havien de treure els seu fruit, -igual que els
696 obrers, els seus, els seus útils per treballar-. Gents que de no res van
697 intentar fer país; i el van fer. Gent que es van professionalitzar, gent que
698 van adquirir un nivell ideològic i social com mai l'ha tingut aquest país.
699 Vam tenir en el any 36, la millor joventut; la més generosa i la més
700 formada que vam tenir. Dissortadament, nanos, ja dic, una miqueta
701 més grans que vosaltres, aquells nanos que vam anar, que la guerra va
702 venir a nosaltres i que, com molts mils i mils, es van, van deixar la seva
703 vida en les batalles de l'Ebre o al Jarama, o a tot arreu. No tan sols vam
704 perdre, vaig perdre els companys, sinó que vam perdre aquelles dues
705 generacions de joventut. No em dolen tant, podríem dir, el, el, el, la
706 pèrdua física d'aquell, d'aquella gent, em dol aquell país que va perdre
707 tot els seu patrimoni cultural. Els seus sindicats, les seves cooperatives,
708 les seves biblioteques cremades, els seus llibres. Això és el que fa, lo
709 que fa repensar. Penseu de que, mireu, estem parlant, socialment us
710 puc dir, jo he estat un home, jo he estat un sindicalista, un sindicalista
711 actiu. I en el any 36, i és que us estic parlant del moment abans de la
712 guerra, quan aquella Catalunya estava, estava impulsada cap a Europa,
713 i estava demostrant lo que valia, després de les eleccions, que eren les
714 segones eleccions que guanyaven les esquerres, i que instauraven
715 definitivament la República, en aquells moments el sindicat a llavòrens
716 majoritari, la CNT, la Confederació Nacional del Treball, va signar amb
717 molts adversaris, -i jo tinc els retalls de diaris inclús-, van signar amb
718 molts empresaris d'aquell temps, -i estic parlant de l'any 36, del febrer
719 del 36-, van signar la jornada de trent, la jornada de treball de trenta-
720 sis hores. Estem discutint els nostres, els nostres pares, i vosaltres
721 mateixos, estem discutint encara la jornada de trenta-sis hores. Vull
722 dir-vos de que això us ha de donar idea de què és lo que hi ha darrere
723 vostre. De quin silenci, de quin silenci més gran hi ha hagut, i de quina
724 laguna més enorme teniu. Quina quantitat de coses que desconeixeu. I

725 és impossible que, -no ho vull, no m'ho puc permetre-, de que vosaltres,
726 després d'haver-vos parlat, ho seguiu desconeixent. Jo vinc a parlar per
727 la gent que em vol escoltar, inclús per la gent que no em vol escoltar; és
728 el meu deure i el meu compromís. Bueno, i ara si ha quedat alguna
729 cosa pendent, si hi ha alguna cosa que puguem aclarir, potser que
730 féssim una mica de col·loqui, i feu alguna pregunta; sé que no sóc l'amo
731 de la veritat absoluta, però intentaré al menos respondre; en quant a lo
732 que heu vist en les imatges, en quant lo que van significar els camps de
733 concentració. I parlant dels camps de concentració, dir-vos també una
734 cosa; una cosa: que moltes vegades tenim detractors. Hi ha gent que
735 nega els camps de concentració i, a última hora, sinó altra cosa, diuen
736 que tothom va tenir camps de concentració, que els russos també en
737 van tenir, de camps de concentració. I que en van tenir els francesos, i
738 els italians, i els americans van tenir camps de concentració. Que
739 tothom va tenir camps de concentració on, naturalment, s'hi va, s'hi va
740 introduir, s'hi van introduir els deportats i els presoners de guerra. I és
741 veritat, però els presoners de guerra i els deportats van ser a partir de la
742 2a Guerra mundial; a partir de l'any 39. Però els camps de concentració
743 nazis, els "camps de rehabilitació" primers, que en van dir, es van crear
744 en l'any 33 i 34. No hi havien deportats, no hi havien deportats de
745 guerra. Es van crear, senzillament, perquè havia començat la
746 planificació ètnica, la planificació per la puresa de la raça, i en aquell
747 lloc precisament no van anar presoners ni deportats, i moltes vegades
748 ni desafectes al règim. En aquells camps de concentració primers van
749 anar els asocials; la gent que anava mal pentinada, que anava amb
750 grenyes, la gent que no podia, que estava asseguda en un banc i no
751 podia justificar el perquè hi era, els desvagats, els disminuïts; tota
752 aquella gent que era impossible que estigués allà en llibertat. Aquests
753 van ser els primers camps, els camps de rehabilitació, on van anar a
754 parar gent com nosaltres, gent que fa cinc anys, amb aquelles grenyes
755 que anaven, la major part de gent d'aquest país haurien anat a parar al
756 camp de concentració, com no. És una raó, és una raó, què significa
757 anar pentinat d'aquesta forma? Era la negació de la llibertat, i perquè

758 Alemanya havia fet un model, i amb aquest model tenia que ser
759 d'aquesta forma. De la mateixa forma que els éssers humans, aquells
760 disminuïts anaven a parar al camp de concentració, també, perquè no
761 es podien veure disminuïts, que no fossin presoners de guerra; encara
762 no n'hi havien. Però d'aquesta forma els van tractar. Aquests van ser els
763 primers camps de concentració. Justificar que hi van haver-hi d'altres;
764 no va ser la mateixa raó, sinó va ser per unes altres raons: les que us
765 he explicat ara. Apa, endavant.

766 P: A veure, si algú vol preguntar algo?

767 M: Heu de preguntar.

768 P: XXX i ara és hora de l'esbarjo, amb lo qual ja deuen estar amb el
769 XXX. De tota manera, feu l'esforç.

770 M: Doncs anem depressa, que jo vaig passar gana, també, eh. De gana
771 en vaig passar un munt.

772 P: Feu un esforç.

773 M: Tampoc no he esmorzat, jo, eh; tampoc no he esmorzat.

774 P: Si algú té una cosa per preguntar...

775 M: De manera que feu un esforç. També us diré el següent: si algú està
776 fent algun treball de recerca, si algú ha de menester un assessorament,
777 no únicament en quant a camps de concentració, sinó en quant als
778 processos que us he dit, jo vaig ser un nano que vaig estar molt
779 compromès des del principi, el meu pare feia llibres i feia diaris, no
780 perquè fos un escriptor ni fos un periodista, sinó senzillament perquè
781 era un treballador d'arts gràfiques. Però vull dir que, penso que us puc
782 donar una bona ajuda; en la nostra Amical ens reunim dos dijous, dos
783 dijous al mes, en els quals s'assessora, s'assessora aquella gent, aquells
784 alumnes que, per qualsevol raó, o tenen molt d'interès, o de lo contrari
785 estan fent un treball de recerca ehm, per lo que sigui, no? I igual els
786 tutors, que si hi ha algun mestre en aquí amb nosaltres, ja sabeu que

787 estem a la vostra disposició, en aquí i en allà. Podeu cercar el nostre
788 telèfon, eh; si voleu alguna entrevista, si voleu algun assessorament,
789 estem a la vostra disposició. Per això us ho dic, si la gana tant, tant us
790 apreta, no teniu ocasió de, de dirigir-me alguna pregunta. Però si hi ha
791 algú que tenia molt d'interès i ha vingut amb l'interès i amb la intenció
792 de fer-me alguna pregunta, pues ale.

793 M: Sí?

794 A1: Si va morir algun amic teu...

795 M: Si va morir algun amic meu?

796 A1: O si ho vas veure.

797 M: Oh, és clar. Teníem, teníem, al camp de concentració teníem dues
798 forques, i un ganxo per quan no n'hi havia prou. I quan
799 l'exemplarització havia de ser tan dura, i havien de ser quantitat, pues
800 en penjaven de tres en tres; és clar que sí. Els tenien, els homes, els
801 tenien penjats, els tenien penjats dos o tres dies, i tres nits amb la
802 llengua fora per exemplaritzar. Qualsevolacte, qualsevol acte o falta
803 que cometessis, et baixaven els pantalons i començaven, i t'aplicaven
804 vint-i-cinc cops. Vint-i-cinc cops al cul, que els havies de comptar un
805 per un, i ai de tu si et descomptaves, perquè tornaven a començar.
806 Naturalment, que els vam veure penjar. I també, naturalment, et diré de
807 que en el meu camp de concentració van passar 100.000 persones, en
808 van morir 73.000 i pico; xifres dels, xifres dels arxius alemanys, no
809 nostres. Que l'altre restant no sabem on para, no sabem on para. Que
810 hi ha una colla de gent que, que van sortir perduts. Que hi ha una colla
811 de gent, encara, que ens preguntem "per què jo em vaig salvar i l'altre
812 no". Que no es pot dir de que ens indultessin; pensem, molts de
813 nosaltres, i de vegades ho acusem, de que seguim sent sentenciats,
814 sentenciats, encara que no s'ha executat aquesta mort, però sí la
815 seguim. Que la sensació que ens donava, quan hi havia un racó
816 d'aquests en el qual es matava cada vint-i-cinc o cada deu, i passaven i
817 comptaven, i quan arribaven al teu costat, t'adonaves que passaven de

818 llarg, i senties aquella sensació d'alleugeriment, i a la vegada de
819 culpabilitat perquè s'emportaven el que estava una miqueta més enllà.
820 Aquesta sensació de culpabilitat, això que ha fet escriure, i que ha fet a
821 molta gent portar, a la seva pròpia tumb, im, immolació, com ha estat el
822 suïcidi, no fa masses anys encara, d'en Primo Levi, que era un home
823 que ja, inclús, havia aconseguit l'èxit i el respecte de tothom; es va
824 suïcidar fa deu anys. Que hi ha molta gent de nosaltres que no sabem
825 on són. Que l'última vegada que vaig estar a Alemanya, que m'invita el
826 govern alemany per a que vagi a parlar amb les joventuts internacionals
827 de Bielorússia, o de, de Txecoslovàquia, o de qualsevol puesto, doncs
828 ehm, l'última vegada, de divuit nacions, van respondre només trenta-
829 dues veus en aquella *Appelplatz* on estem encara, m'entens? De manera
830 i forma que nosaltres, no tan sols vam veure la mort, sinó que la seguim
831 veient. De que jo, de vegades, estic veient alguna imatge, i sento les
832 mirades de les meves dues filles o de la meva dona, que me'n dono
833 compte que m'estan mirant; mirant a veure com m'afecta lo que estic
834 veient. I tinc, tinc molta vitalitat i sé que estic fent, que tinc un
835 compromís, i passo, però de totes maneres hi ha vegades que no sé què
836 fer, com aquestes últimes setmanes que haig de fer tantes xerrades,
837 arriba un moment de que això em posa en un, en un estat que me'n
838 dono compte que estic pressionat. Que sí, de que tinc alguns tics, que
839 tinc alguns tics. I, per exemple, jo no puc estar en un lloc si no és fent
840 passes amunt i passes avall, a un costat i a un altre. Que quan passo
841 per davant d'alguna comissaria de policia, encara si puc, de vegades,
842 inclús passo a l'altra banda; em dóna la impressió que algú em dirà "ep,
843 vine cap aquí". Perquè també vaig conèixer la presó. Perquè els
844 espanyols vam tenir la desgràcia, inclús, de que no tan sols vam ser els
845 primers que vam lluitar contra el feixisme italià, i contra el nazisme
846 nazi, i contra el nazisme alemany i contra el mateix franquisme, sinó
847 que ademés, ademés, per nosaltres no va acabar, no vam estar
848 alliberats. Pels demés nacions, quan l'any 45 es van alliberar els camps,
849 eh, doncs les diferents nacions van anar a recollir les seves gents, i van
850 venir els americans i els anglesos, i van venir els francesos, i van venir

851 els polacs, i els russos. I tothom va venir a buscar la seva gent; menos
852 nosaltres, que no teníem nació. Nosaltres érem apàtrides, nosaltres
853 portàvem aquí un triangle com, portàvem un triangle una miqueta més
854 gros com aquest, en el qual hi havia un número i un color. Nosaltres
855 érem un color, i aquest color blau per molts era el, el d'apàtrida. No
856 teníem pàtria, ningú no ens va venir a reclamar. Els demés van tornar
857 als seus països convertits, si no en herois, en víctimes. Els espanyols no
858 van poder tornar perquè la dictadura feixista d'Espanya va durar fins a
859 l'any 75. Els demés van tornar el 45, nosaltres vam estar trenta anys
860 sense poder tornar. I vam tenir que quedar-nos a l'exili, o vam tenir que
861 tornar aquí a lluitar en la clandestinitat. I tornar a passar per la presó, i
862 tornar a passar una altra vegada per les tortures, exactament igual. De
863 manera i forma de que penso de que és qüestió de valorar, inclús, el
864 respecte a aquesta gent, que són la vostra gent, que van ser la vostra
865 gent. I que no tan sols van lluitar en aquí, sinó que van lluitar a tot
866 arreu. I que ehm, no hem pogut recuperar ni la pròpia dignitat. Fins
867 que la, la, fins que la Montserrat Roig va escriure el seu llibre, no vam
868 sapiguer, la gent no va sapiguer que existíem, i que n'haviem mort
869 tants, tants i tants. I que la gent, de vegades, els detractors que diuen
870 que els camps de concentració no hi ha, jo tinc arguments de sobres, i
871 proves per di'ls-hi que sí, que els camps de concentració són una
872 realitat documentada. No és una realitat que jo digui, perquè els vaig
873 viure, sinó una realitat documentada. Com és possible que morissin
874 tants espanyols entre els vint i els trenta-cinc anys? La gent no more de
875 mort natural entre els vint i els trenta-cinc anys. Com és possible que a
876 Gusen, que és un camp d'extermini, morissin el mateix dia, el mateix
877 dia i el mateix mes i el mateix any, cinquanta o cent espanyols a la
878 vegada. Com és possible? Massa coincidència, no? Vull dir de que, sí
879 ens segueix, vam veure morir moltíssima gent, i vam veure moltíssimes
880 vegades també amb ells.

881 A2: Algun company teu va dir que estava a favor del nazisme per a que
882 el deixessis en pau? Bueno, perquè...

883 M: Bueno, també n'hi haurien; també n'hi haurien que dirien que
884 estaven a favor del nazisme per salvar la vida. No estic tan segur de que
885 fossin nazis, però que per salvar la vida es fessin coses, sí. Vosaltres no
886 podeu imaginar el grau de, de resistència. Arriba un moment de que hi
887 ha gent que no pot resistir. No és qüestió de criticar els dèbils, sinó
888 moltes vegades sentir consideració d'ells, perquè era molt difícil de
889 sobreviure. Sobreviure, per exemple, és triar dues mongetes mal
890 digerides d'una merda, cosa que jo he fet; per exemple. Desdoblar el
891 meu, desdoblar-me, desdoblar-me fins a l'extrem de, de dir a la matèria
892 que s'espavilés i que no tingués escrúpols. Perquè, si no, ens ensorrava
893 l'esperit, i no era possible. Moltes coses es van tenir que fer, i és
894 possible de que n'hi haguessin. Ehm, mireu, sobretot hi van haver, més
895 que espanyols, que ja veníem d'una lluita ideològica, sí en van haver
896 d'altres països. Sí en van haver d'altres països que, pobres, no havien
897 fet res. Jo estava no fa pas, l'any passat pel juny, estava en una taula
898 en la qual tenia un xicot al meu costat, i deia, érem companys de camp,
899 estàvem parlant amb les joventuts, amb les joventuts que, de, d'aquest
900 aplec, d'aquell, d'aquell, d'aquella temporada, i es dirigia a mi i deia
901 "L'Enric rai, perquè a última hora ell feia i, si el fotien, el fotien", diu
902 "però és que jo no havia fet res". I és que és veritat, és que van haver
903 víctimes tan innocents, que va bastar que passés pel carrer en aquell
904 moment per a que se l'enduguessin. Jo, a fi de comptes, sempre em
905 podia justificar, la lluita justificava moltíssimes coses, però hi havia
906 gent que no va fer res completament per merèixer-s'ho. I jo vaig salvar
907 la vida i ells no. Un parell més, quan menys, no? No us ho quedeu.

908 [Marco fa una pausa per a cedir la paraula a un nou estudiant; en
909 veure que ningú li dirigeix cap pregunta, reprèn el discurs tot fent ell
910 mateix una pregunta al seu auditori].

911 M: Per què us penseu que sóc tan jove, amb vuitanta anys? Perquè faig
912 aquesta feina. Què us penseu, que jo vinc en aquí perquè, per fer-vos
913 un favor? No, sou vosaltres els que em feu un favor. Jo no sóc font
914 inagotable, no sóc font inagotable, però dono tot lo que puc de si. Però

915 si no vinc a carregar la pila i vosaltres no m'ajudeu, per descomptat jo
916 no em veig capaç de res. Però el venir en aquí, el tenir la vostra
917 consideració i la vostra atenció; el fet de que penseu, que tingueu la
918 curiositat per conèixer alguna de les coses que, que, que us he dit jo
919 ara, és suficient per a que jo carregui la pila i pugui seguir donant de si.
920 De manera que, més que fer-vos jo un favor, me'l feu vosaltres. Penso
921 que algú de vosaltres deia algo, no?

922 A3: Que, quan vas sortir del camp, quants anys tenies? Bueno, com vas
923 continuar la teva vida? Si vas continuar lluitant...

924 M: Sí, naturalment.

925 A3: Quants anys tenies?

926 M: Pues a llavòrens em sembla que tenia vint-i-tres anys, ja. Havia
927 passat, no havia passat, hi havia passat quatre. Vaig arribar tard
928 perquè ehm, tenia una cita amb una mossa i vaig arribar tard. Vaig
929 arribar quatre anys tard. El dia que la vaig tornar a veure, ja tenia dos
930 fills, no? [Riu] Sí, sí, sí. Indiscutiblement vaig tornar a lluitar, i vaig
931 tornar a lluitar en aquí, i vaig tornar a patir en aquí. I vaig conèixer, així
932 com havia conegut les presons aquelles, vaig conèixer les presons
933 d'aquí. Perquè hi ha una cosa que també se'ns queda

934 [Tall en el vídeo. A partir d'aquest moment, la peça ofereix la
935 conferència de Marco des de bell començament, únicament a través
936 d'alguns fragments escollits, i mitjançant diferents angles de càmera.
937 D'entre tots aquests fragments, a continuació en transcrivim aquells que
938 correspondrien al discurs de Marco posterior al punt de tall].

939 M: democràtica, legalment elegida pel poble, i que en acabar la guerra,
940 en acabar la guerra va ser molt pitjor, encara. En acabar la guerra va
941 ser la repressió. Penseu que es va jutjar la gent, no pels fets de l'any 36,
942 sinó pels fets des de l'any 34, amb una llei que en van dir de
943 responsabilitats polítiques; que es va jutjar gent, únicament pel fet
944 d'haver votat esquerres, que es diu de seguida. Que quan van tornar els

945 capellans, que van tornar molts d'ells amb les estrelles, amb les
946 estrelles i els galons, perquè van tenir estrelles i galons, també, els
947 capellans que van servir a l'exèrcit franquista, quan van tornar al nostre
948 país com si fossin els arcàngels de la mort, eh, van negar els avals a
949 qualsevol home que havia estat en un camp de concentració, quan una
950 sola signatura era suficient. Quan va patir, quan els vostres pares van
951 patir aquella repressió tan rabiosa, de no poder anar a ballar, de no
952 poder anar al cinema, de no poder donar un petó a una dona. De cap de
953 les maneres, aquella repressió tantíssimament enorme. Que jo en el any
954 trenta-tants, anava pel carrer abans de la guerra, i ja nosaltres, que
955 teníem aquell, aquelles mestres i aquells mestres que eren pocs anys
956 més grans que nosaltres, que acabaven de sortir de l'Institut de
957 l'ensenyament, de l'ensenyança, o bé de les escoles de la Generalitat, de
958 les quals estàvem enamorats, tots nosaltres. Clar, si eren tan joves, com
959 no havíem d'estar enamorats tots nosaltres. I que anàvem pel carrer
960 tots aquells nanos els anys 30 i ens deïem "tu ets una molècula!". Ja
961 parlàvem, ja sabíem lo que era la descomposició. Quants anys no van
962 tri, no han trigat després els nanos del nostre país a tornar a saber lo
963 que era, en ciència, lo que significava això. Ara, de resar ens van
964 ensenyar molt. L'ensenyament va caure en mans de l'Església, ja ho
965 havia estat. I si per alguna cosa es van aixecar, amb els generals, per
966 Franco i companyia va ser per això, perquè aquella República havia
967 decidit la separació de l'Estat i l'Església. I havia decidit que
968 l'ensenyament no podia estar en mans de l'Església, sinó que havia de
969 ser laic. Perquè es va decidir que l'exèrcit no podia tenir les prebendes
970 aquelles, tampoc. No sé si sabeu que inclús els bisbes tenen la, tenen la
971 gradació de General de brigada, poden portar uniforme de General de
972 brigada. Totes aquestes coses. Aquella classe burgesa que ja no sabia,
973 perquè havia deixat de ser, havia deixat de ser els senyors Esteves. Els
974 seus néts ja no s'aixecaven a les sis del dematí per anar a treballar a la
975 fàbrica; especulaven, només. Eren gent que només pensaven en
976 l'explotació, i que no van voler de cap de les formes, no van poder
977 admetre que el poble espanyol tingués la il·lusió que va tenir per arribar

978 a la Revolució. Vam tenir molta sort, la joventut d'aquell temps; vam
979 arribar a tocar la Revolució amb les puntes dels dits. Ens va semblar la
980 nostra il·lusió de que era possible i vam, vam fer els possibles per
981 possibilitar-la. Això és les coses que hauríeu de, de, de, de saber. De
982 tot, de tot això que va passar. Què va passar? Perquè penseu que la
983 història, encara que no ho sembli, és una novel·la de les més maques
984 que hi ha, si la trobeu real, com és. I si no, pues, ja ho sabeu; heu de
985 preguntar-me. Jo sóc una, jo sóc una enciclopèdia.

986 P4: Quantes hores treballaves al dia?

987 M: Bé, al camp de concentració treballàvem entre 12 i 14. A la, al penal,
988 pues em donaven un número de peces, i l'havia de fer; no era més que
989 això. Treballàvem al dematí i marxàvem, pues, de la pedrera tenies que
990 escapar-te així que podies. Podies estar així tres mesos. Després de tres
991 mesos havies de fotre el camp, perquè si no, era la, era la mort. Per lo
992 tant, miraves de col·locar-te en algun servei, en les indústries que es
993 van muntar dintre dels camps de concentració, que es van muntar
994 indústries, o marxar als comandos, que la vida era molt millor, era més
995 fàcil. I per lo tant, pues, treballaves tot lo que ells volien.

996 [Nou tall en el vídeo]

997 M: Però aquí també, eh? Quan va acabar la guerra, també, els pobres
998 soldats, que havien estat a la República, van tenir que reconstruir el
999 país com si l'haguessin destruït ells. I al Valle de los caídos us podrien
1000 portar alguna vegada per a que sàpiguen lo que significa. Al menos
1001 l'Estat espanyol, ai l'Estat alemany em paga els gastos, i paga els gastos
1002 dels estudiants i dels alumnes per portar-los als camps de concentració,
1003 per a que sàpiguen lo que eren. Digues.

1004 A4: Vostè quan es va adonar de que, de que havia quedat lliure, de que
1005 s'havia desmuntat el camp, o de que, que l'havien rescatat?

1006 M: Bueno, pues clar, mira, ja us ho diré, com va anar. En el dia 22, el
1007 dia 22 van arribar al poble que estava al costat del camp, eh, que estava

1008 a 800 metres, el dia 22, els, els, van arribar els americans. De seguida,
1009 de seguida van confraternitzar amb les noies alemanyes. Normalment,
1010 va sortir l'alcalde amb bandera blanca, els hi va donar la clau de la
1011 ciutat, va haver un sol mort, i em sembla que era un sord, perquè li van
1012 cridar l'alto i es veu que no ho va sentir, i li van fotre un tret. Va ser
1013 totes les baixes que va tenir, que va tenir això. Sí, és cert; sembla
1014 mentida, però va ser d'aquesta manera. I, i naturalment, de seguida van
1015 confraternitzar i demés. Ningú es va recordar, i si algú se'n recordava es
1016 va callar, de que 800 metres més enllà hi havia un camp de
1017 concentració. I que en aquell camp de concentració encara hi havien
1018 1.500 o 1.600 persones agonitzant. Sortint dels seus camastres,
1019 arrossegant-se des de la infermeria, cobrint tots els carrers del, del
1020 camp, arrossegant-se, fets una brutícia; una mort, una mort fastigosa,
1021 una mort de lo més fastigosa. Sols, arruïnats, sense res, sense la més
1022 petita noció, ja, de racionalitat. Un espectacle pavorós. Fins al dia 23 no
1023 van alliberar el camp. El dia 22 havia sigut la gran festa 800 metres
1024 més avall. Quan ens en vam adonar? Jo vaig ser de les persones que es
1025 van quedar amb els malalts i amb la, amb la gent que no podia
1026 continuar. I ja, ja us dic, no, no; trobar-nos alliberats, alliberats del tot,
1027 mai. Alliberats del tot, mai, perquè sospitava, jo ja sospitava que allò no
1028 havia acabat, i que no tenia traces. I que inclús la gent que ens va
1029 alliberar, no va ser excessivament generosa. Encara ens veien com lo
1030 que érem, encara ens veien com uns marranos, com uns bruts, com
1031 una gent que havia treballat pels alemanys. No va ser, va ser frustrant,
1032 jo diria. I perquè en el nostre cas, així com els altres de seguida es van,
1033 inclús hores abans hi havia hagut, hi havien hagut els suecs i demés,
1034 que havien arribat i s'emportaven la seva gent, nosaltres vam seguir en
1035 els camps de concentració encara, setmanes i setmanes.

1036 A5: I vas tenir problemes, per tornar a Espanya?

1037 M: Tots! Pobre de mi, que hagués tornat, que hagués tornat ensenyant,
1038 ensenyant la documentació que no tenia. Sí, vaig tornar a la
1039 clandestinitat, vaig passar per aquesta banda com vaig poder. I aquí

1040 pues vaig continuar, vaig continuar lluitant; lluitant per aquí, lluitant
1041 per allà, en la clandestinitat. Col·laborant en tot per a que obtinguéssiu
1042 aquesta parcel·la de llibertat i de democràcia que teniu ara. És perquè
1043 van haver-hi moltes gents en aquests moments, pues que van lluitar
1044 per allà, sinó encara estaríem exactament igual que estàvem. Però va
1045 ser molta gent, molta gent la que la va buscar. La llibertat no
1046 acostumen a donar-te-la, la llibertat, si no la conquistes tu, difícilment
1047 te la donen. I aquí ho vaig tornar, vaig conèixer també lo que eren les
1048 tortures; vaig conèixer lo que era els calabossos de la jefatura de, de
1049 policia de la Via Laietana. I lo que era la Modelo, també. També aquelles
1050 nits de la Modelo, que ja no era jove, i ja no tenia aquella capacitat per
1051 somniar. Havia deixat de ser jove, i ja tenia una filla, i la meva dona
1052 estava prenyada. I, naturalment, no em va ser tan fàcil sostraure'm a la
1053 realitat. I en la Model, les xinxes eren les xinxes. Aquella, aquella
1054 cagadora embussada amb tota la merda dels de la cel·la, aquells
1055 companys meus que, que tenien un grapat de, de sumaris pendants, i
1056 que somniaven amb veu alta. I aquelles campanades del rellotge de la
1057 Model, que esperaves la onze, la dotze, i esperaves inclús la tretze, que
1058 mai arribava. I que va ser també difícil, el sobreviure, per tot lo que va
1059 representar tota la lluita, per la democràcia i per la llibertat en aquell
1060 moment, en aquell país. I pels drets humans, perquè ara ens trobem
1061 una altra vegada amb la mateixa situació; jo diria en situació pitjor. Jo
1062 em penso de que us haureu d'armar, us tindreu que armar
1063 ideològicament. En un dia en què diuen que les ideologies han
1064 desaparegut, us haureu d'armar ideològicament, perquè en aquests
1065 moments la batalla ha de ser ideològica. I perquè nosaltres ho teníem
1066 més bé que vosaltres, perquè teníem nocions i objectius a cobrir. Us
1067 han robat aquests objectius perquè no hi ha hagut continuïtat, perquè
1068 nosaltres no vam poder retornar per explicar-vos el que havia passat. I
1069 per lo tant no hi ha hagut continuïtat, i en aquests moments vosaltres
1070 esteu el que en podríem dir, al marge de les coses que estan passant. I
1071 si bé sabeu lo que no voleu, no estic tan segur que sapigheu lo que
1072 voleu. Per què? Doncs perquè en les perspectives de futur, aquests

1073 objectius a arribar no estan gens clars. Perquè en aquests moments, ja
1074 veieu quina és la situació en aquests moments. Ja veieu que no varien
1075 excessivament les coses. Però sí que ens aquests moments tenim un
1076 perill considerable, que sou potser molt joves encara per valorar-lo, però
1077 que hi ha un imperialisme indiscutiblement, atroç i que amenaça més
1078 intensament que mai s'havia amenaçat a la humanitat. Bé, jo em penso
1079 que hi ha algú de vosaltres que té gana, oi?

1080 [Riure de Marco i tot l'auditori]

1081 M: I que, verdaderament, si heu d'anar a esmorzar pues ja no us
1082 voldria, no em podria, jo sóc molt xerraire, i podríem estar moltes hores.
1083 I verdaderament, possiblement ara que ens coneixem més, seria molt
1084 més fàcil, eh, el diàleg, i segurament sortirien més coses. De totes
1085 maneres, el que farem, estic a la vostra disposició.

Document núm. 17*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
21 d'abril de 2002.	“Enric Marco: ‘Van voler reduir-me a bèstia...’”.
Canal:	Mitjà:
Premsa.	<i>El Periódico.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El document que presentem consisteix en una entrevista a Enric Marco centrada, exclusivament, en el seu pas per l'Alemanya nazi com a deportat. No hi ha referències, doncs, a la seva militància; ni durant els darrers dies de la República, ni en les Columnes de la Guerra civil, ni en la clandestinitat dins l'Espanya de Franco.</p> <p>El periodista enceta l'entrevista amb una pregunta molt concreta: “¿Número de deportat?”. Poc a poc, però, la indagació de detalls no serà tant una tria de l'entrevistador, sinó l'elecció de l'entrevistat. Així, una qüestió com “Literalment la seva vida està escrita amb sang. I la va seguir escrivint al camp de Flossenbürg”, és prou general com per a que Marco pugui decidir com focalitza la seva resposta; quins eixos vertebraran el relat, i de quina manera els presentarà.</p> <p>Cal destacar, però, per damunt de tot, una afirmació del periodista que, de totes totes, podria haver fet Marco, perquè forma part dels llocs comuns a què recorre en les seves intervencions. Així, l'entrevistador assegura: “Vostè va sobreviure perquè sabia per què hi era”. I Marco no dubta a recrear-s'hi: “És clar. Aquesta és la raó [...] Era jove, i això em permetia evadir-me de la realitat. [...] Després hi ha la meua capacitat de resistència. Per mi la lluita continuava i la situació no era més que una batalla perduda. [...] Tenia tanta força de voluntat i creia tant en mi...”.</p>	
Símbols emprats:	
<p>⌚, ⌚: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.</p>	

1 L'Enric Marco: "Van voler reduir-me a bèstia, a animal preocupat només
2 per la supervivència"

3 EDAT: 81 ANYS

4 NASCUT A: BARCELONA

5 PROFESSIÓ: MECÀNIC

6 TRAJECTÒRIA: EXVICEPRESIDENT DE LA FEDERACIÓ DE PARES
7 D'ALUMNES DE CATALUNYA I SECRETARI D'ORGANITZACIÓ
8 D'AMICAL DE MAUTHAUSEN

9 **-¿Número de deportat?**

10 -El 6.448.

11 **-Vostès sempre el diuen.**

12 -Era obligatori. A l'entrar al camp de concentració, perdiem el nom, que
13 era substituït per un número. Ens l'havíem d'aprendre en alemany.
14 Amb aquell número havíem de respondre quan ens cridaven. Era
15 necessari saber-se'l de memòria perquè, si no, podies ser víctima de
16 cops, víctima d'insults...

17 **-¿Quan va deixar de ser un número, quan va tornar a ser Enric
18 Marco?**

19 -No vaig perdre mai la noció de ser Enric Marco. Quan ens van
20 alliberar, vaig pensar "Ja no sóc un número. No ets qualsevol cosa. Has
21 recuperat la teva identitat. Ets una altra vegada un ésser humà". Van
22 intentar precisament això: desespiritualitzar-nos, desanimar-nos.
23 D'aquesta forma era més fàcil destruir-nos. El fet de recuperar el nom,
24 com altres coses, volia dir tornar a la normalitat. Hi va haver molta gent
25 que es va trobar tan desanimada que va acabar per acceptar aquella
26 situació. Van perdre les ganes de viure. No va caldre engegar-los un tret
27 o enviar-los a la cambra de gas. Van morir perquè no van ser capaços
28 de continuar vivint.

29 **-Vostè va sobreviure perquè sabia per què hi era.**

30 -És clar. Aquesta és la raó. Nosaltres érem la vida i ells eren la mort.
 31 Era jove, i això em permetia evadir-me de la realitat. Sabia que més
 32 enllà dels barrots i dels filats hi havia la vida i la llibertat. I jo sabia que
 33 les recuperaria. Després hi havia la meva capacitat de resistència. Per
 34 mi la lluita continuava i la situació no era més que una batalla
 35 perduda. No vaig pensar mai en la possibilitat que acabessin amb mi.
 36 Tenia tanta força de voluntat i creia tant en mi...

37 **-¿Cap flaqueja?**

38 -No. A vegades, en situacions de mort, quan ens conduïen a les dutxes,
 39 i no sabies si t'anaves a dutxar o et passarien per la cambra de gas,
 40 quan podies arribar a pensar "ja s'ha acabat", alguns companys tenien
 41 atacs de terror, uns atacs que no podien dominar, com epilèptics.
 42 Llavors els donava algunes bufetades perquè calia recuperar-los -no sé
 43 si dir recuperar la dignitat-, perquè s'havia de plantar cara, a la vida o a
 44 la mort.

45 **-Té un gran somriure, però els ulls estan apagats. Aquests ulls ho**
 46 **han vist tot. L'alegria no hi és mai.**

47 -Sí. Ho sé. Vaig estar tantes vegades amb la mirada abaixada... Em fa
 48 mal. Tinc un somriure que probablement no reflecteix el que ha passat.
 49 Hores de verdadera desesperació... Els dies en què vaig ser al penal de
 50 Kiel, al nord d'Alemanya, nou mesos incomunicat, escoltava el soroll del
 51 que passava a través dels barrots. Escoltava els ocells o el crit de les
 52 gavines. O les carreres i els cants que feien els fills dels funcionaris de
 53 la presó que corrien pels patis... Sí, era molt jove, i en unes quantes
 54 ocasions vaig clavar el front al mur i alguna vegada vaig pensar que el
 55 tombaria de tanta força com feia. Alguna llàgrima em va caure, però era
 56 una llàgrima ardent. Vaig plorar molt poques vegades. No acostumo a
 57 plorar.

58 **-L'acompanyava una Bíblia. I no és creient.**

59 -Segueixo tenint una Bíblia amb mi. Aquella Bíblia era bilingüe, llatí i
 60 alemany. Hi vaig aprendre les primeres nocions d'alemany. Cada tres
 61 mesos em donaven permís per escriure durant una hora en aquella
 62 llengua. En tan poc temps era impossible preparar una carta per al
 63 Tribunal del Consell de Guerra. Quan s'acostava el dia, m'arrencava un
 64 botó de l'uniforme. Obrien la cel·la per recollir la cubeta dels excrements
 65 i la gerra d'aigua i jo deixava el botó a terra. Em tornaven la cubeta. Al
 66 costat hi deixaven el botó, una agulla i un fil. Amb l'agulla em feia sang
 67 al canell. Amb sang, aigua i saliva anava preparant l'esbós de la carta
 68 als marges de les revistes alemanyes, com *Signal*, que em donaven per
 69 eixugar-me. Després amagava aquell esbós en un contraplacat que hi
 70 havia en un marc, i quan m'entregaven el paper i la ploma podia copiar
 71 el que havia escrit.

72 **-Literalment la seva vida està escrita amb sang. I la va seguir**
 73 **escrivint al camp de Flossenbürg.**

74 -Abans em van portar a la universitat de Kiel a classificar llibres i
 75 publicacions espanyoles. Em traslladaven dos uniformats pel carrer i no
 76 em deixaven trepitjar la vorera. Els meus peus embrutaven la vorera. Hi
 77 passaven les persones. Jo havia d'anar per la calçada empassant-me el
 78 fum i trepitjant els excrements. Anava amb el cap acotat com el meu
 79 gos. Un dia em vaig preguntar: “¿Què ha passat, Enric? Algú t'ha
 80 usurpat la vida i la llibertat. ¿Qui és? ¿Com és que vesteixo l'uniforme
 81 llistat com si l'hagués portat tota la vida, porto calçat de fusta, menjo
 82 sopa de nap, tronxos de col i alguna patata podrida? El meu nom és un
 83 número. La meva nacionalitat, un color en un triangle. ¿Què ha
 84 passat?”. Van voler reduir-me a bèstia, a animal preocupat només per
 85 la supervivència, per l'hora de la sopa, pel treball mecànic, i res més.

86 **-¿Aquell horror formava part d'una estratègia?**

87 -Sí, allò formava part d'un pla, d'una representació en què ells jugaven
 88 un paper, i nosaltres, uns altres. Al ferrocarril ja ho entenies, això.
 89 Estàvem ficats en vagons per a 40 cavalls i nosaltres érem 180 o 200

90 homes, els uns a sobre dels altres, drets, perquè no podíem estar
91 estirats. Ens van donar un sac amb menjar i un dipòsit d'aigua per a
92 un viatge de 10 hores. Vam trigar tres dies perquè ens anaven desviant
93 a les vies mortes. Defecàvem en un pot i ho llençàvem per unes reixes,
94 la gent vomitava... El viatge era un avançament del que seria el camp
95 d'extermini.

96 **-Els penjats també eren elements d'aquella escenografia?**

97 -Per descomptat. Qualsevol acte era exemplar. Els servia per
98 terroritzar.”

Document núm. 22*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
Setembre de 2002.	“Els desapareguts del franquisme”.
Canal:	Mitjà:
Premsa.	<i>Mai més.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El document que presentem consisteix en un article d'Enric Marco publicat al butlletí informatiu de l'Amical de Mauthausen, i amb les fosses comunes com a tema de fons. Hi advertim alguns trets característics del discurs de Marco que sovintegen, també, en les seves xerrades o en la majoria d'intervencions als mitjans; apuntem-los. En primer lloc, l'ús del llenguatge reportat directe dins d'un intent per indicar al lector aquelles vegades en què, persones situades al seu entorn en un determinat moment, s'han adreçat a ell. En aquest cas, un veí de Piedrafita de Babia: “Mire Vd. señor, los falangistas tenían un almacén aquí donde los llevaban y les hacían mil perrerías”. En segon lloc, la representació dels represaliats i dels botxins, atorgant a aquests darrers el paper de qui ho arrabassa tot, i amb l'ús d'un sintagma que, en les seves conferències, apareix de manera idèntica: “Curiosament, cap rellotge, anell o cadena, trist botí dels botxins”. “Rellotge”, “anell” i “cadena” són, sovint sempre en aquest mateix ordre, els elements que Marco cita com a pèrdues materials dels deportats als camps de concentració. I encara dins d'aquesta representació discursiva de la repressió, trobem un segon bocí de text que es repetirà, també, en totes i cadascuna de les conferències: “Altres eren gent que simplement havien votat les esquerres”. En darrer lloc, una frase que Marco rep a través dels comentaris de veïns, i que es convertirà, també, en cita per a les seves conferències,: “fins i tot el capellà havia dit que ‘los rojos eran tan viles que hasta la pròpia tierra los rechazaba”.</p>	
Símbols emprats:	
<p>¶, ¶: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.</p>	

1 L'ELS DESAPAREGUTS DEL FRANQUISME

2 Després de més de 60 anys d'oblits i silencis, envoltats d'una atmosfera
3 carregada de pors i recels, van apareixent, per a vergonya de
4 conveniències polítiques, les víctimes republicanes, els rojos. Aquestes
5 víctimes han quedat amagades enmig del passat d'una suposada guerra
6 civil, falsejada des de bon començament. Un conflicte que no van
7 provocar els vençuts i que va ser una operació d'extermini, tal com va
8 quedar provat i demostrat amb la repressió franquista que va mantenir
9 atemorit aquest país fins ben bé l'any 1975.

10 Ara són actualitat o haurien de ser-ho tots aquests trenta o quaranta
11 mil espanyols desapareguts, amb les seves restes escampades per totes
12 les terres d'Espanya. Ningú es va atrevir a denunciar la seva absència i,
13 encara molt menys, la desaparició de les seves restes, robades a les
14 famílies en un gest de menyspreu i crueltat infinita.

15 Avui, dimecres 17 de juliol de 2002, a pocs centenars de metres de
16 Piedrafita de Babia, un poblet de Lleó proper a Astúries i Galícia, en el
17 mateix lloc on cada hivern i durant més de mig segle hi apareixien unes
18 flors, s'ha obert una rasa prop de la carretera. Tot i que molta gent
19 coneixia el que significaven aquestes ofrenes les respectaven, com
20 també ho feien amb aquelles pedres que assenyalaven el punt del
21 record per a no oblidar, però mai ningú va gosar parlar-ne. Parlar-ne
22 era parlar d'aquell 5 de novembre de 1937, recordar els detinguts,
23 apallissats, turmentats... "Mire Vd. señor, los falangistas tenían un
24 almacén aquí donde los llevaban y les hacían mil perrerías". Cada
25 setmana es reunien i escollien les víctimes. Eren uns simples soldats
26 fugitius quan es va dissoldre el front del Nord que van tornar desarmats
27 als seus pobles, caminant per les muntanyes, i als quals se'ls va
28 prometre que no els passaria res si no tenien les mans tacades de sang.
29 Els llançaven octavetes prometent-los clemència cristiana i un lloc
30 digne en una nova Espanya. Altres eren gent que simplement havien
31 votat les esquerres, afiliats a un sindicat o, encara menys, simples
32 ciutadans habituals a prendre cafè a l'Ateneu o a la Casa del Poble

33 perquè era més barat. Gent enganyada fins al final, a la qual amb
34 l'excusa d'un trasllat davant les autoritats judicials o a la presó, eren
35 conduïts fins a una d'aquestes rases, executats i llençats com si fossin
36 animals.

37 Em trobo al voltant de la rasa i ja han aparegut les restes de 14 homes,
38 ossos, costelles pelades, els cranis foradats pels trets de gràcia, un
39 d'ells enmig del front. Gairebé no queden altres senyals, una sivella, un
40 corretjam i un parell de sabates. Curiosament, cap rellotge, anell o
41 cadena, trist botí dels botxins. També hi ha mitja dotzena de petites
42 llaunes de conserves rovellades, que destaquen per damunt dels
43 esquelets, devien ser les provisions agafades amb premura, pel suposat
44 viatge a un destí al qual mai no arribarien.

45 A la tarda següent ha arribat el forense. Ens apunta algunes pistes per
46 a les identificacions. Creu possible conèixer les edats i els pesos,
47 sobretot per les dentadures; n'hi ha de completes, són dels més joves,
48 algun adolescent. A les dels grans els manquen els queixals i als avis
49 fins i tot les dents. Seran necessàries les proves d'ADN dels suposats
50 familiars.

51 Isabel, que acostumava dipositar les flors, té la seguretat que entre
52 aquestes restes s'hi troben les del seu germà i les del seu cunyat, de 21
53 i 31 anys, respectivament, quan van desaparèixer. Darrerament sembla
54 que tots coneixien l'existència d'aquestes fosses i segurament n'hi ha
55 altres molt a prop. En algun moment la pluja havia deixat al descobert
56 els ossos, però qui en podia parlar si, fins i tot, el capellà havia dit que
57 "los rojos eran tan viles que hasta la propia tierra los rechazaba".
58 Durant els gairebé quaranta anys de dictadura franquista, les famílies,
59 també perseguides i amenaçades, estaven massa atemorides per gosar
60 parlar en públic. Ara, després de 28 anys de la mort de Franco, de
61 democràcia fàctica i d'un o altre canvi frustrat, s'estan desenterrant els
62 primers cossos. Però no ho fan els governs, ho estan fent les famílies,
63 les vídues, els fills i els néts que estan recollint diners i excavant la
64 terra de les fosses. I ho està fent sobretot l'Associació per a la

65 Recuperació de la Memòria Històrica i els que col·laborem per obligació i
66 per dret. En aquest moment, Emilio Silva, responsable de l'ARMH, ja té
67 una llista de 80 llocs amb fosses i 800 desapareguts, només a la
68 comarca de León.

69 Esperem que la comissió de l'ONU i el grup de treball sobre
70 Desaparicions Forçades i Permanents, amb seu a Ginebra, a les quals
71 s'ha apel·lat cercant ajuda i demanant la seva intervenció davant el
72 govern espanyol, serveixin per restituir a les víctimes el lloc que els
73 correspon i la dignitat a la qual tenen dret.

74 Allà hi serà l'Amical.

75

Enric Marco

Document núm. 29*

Data:	Títol o espai de la divulgació:
12 de gener de 2003.	“Clandestino en casa”.
Canal:	Mitjà:
Premsa.	<i>El País Semanal.</i>

Descripció del contingut:

El document que presentem consisteix en un reportatge elaborat per Empar Moliner, en el qual se cedeix totalment la paraula a Enric Marco, sense que la periodista hi intervingui en cap moment. Moliner únicament redacta una breu introducció, que mira de situar el personatge i centrar el cos del seu discurs, i també crea el peu de foto que acompanya una instantània de Marco, assegut al banc d'un passadís d'Institut.

Cal destacar-hi la presència del “jo”; n'és un bon exemple “Yo, ahora, a pesar de mi edad, desde la asociación Amical de Mauthausen de Barcelona, doy charlas”. N'hi ha més, però. I el factor interessant rau en resseguir les mutacions que fa aquesta primera persona; quan es fon en un col·lectiu, i quan s'erigeix en la seva individualitat. En aquest sentit, tal com passa sovint en les seves xerrades, advertim com el “nosaltres” sura tan bon punt Marco es refereix a un camp de concentració. Encara, però, sobre l'ús concret del “jo”, apuntarem dos casos en què emergeix, i no pas el “jo” víctima de la repressió, sinó un “jo” expert; un “jo” que ha construït moltes vegades un discurs assagístic sobre la barbàrie, que hi ha reflexionat i que, per tant, té autoritat com per atorgar etiquetes a determinats fenòmens, com per establir comparacions prou enraonades. Vegem-ho: “Yo siempre lo llamo un exilio interior”, i “Siempre digo que nosotros y los inmigrantes que ahora están sin papeles somos iguales”.

Símbols emprats:

⌚, ⌚: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.

1 ℒClandestino en casa

2 Enric Marco no encontró nunca el ‘contacto’ que debía ponerle a salvo
3 en Francia. En lugar de eso acabó como prisionero en el campo de
4 exterminio nazi de Flossenbug. Liberado por los aliados, volvió
5 clandestinamente a España, donde, dice, comenzó su verdadero exilio.
6 En su propio país vivió una vida ilegal que “no es vida”. Ahora ofrece su
7 testimonio a los niños y a los jóvenes para que no lo sepulte el olvido.

8 Por Empar Moliner. Fotografía de Marcel·lí Saenz.

9 PONTENTE. Enric Marco, superviviente del campo de Flossenbug,
10 compara su vida clandestina en la España franquista con la de los
11 inmigrantes sin papeles en la España de hoy. Marco da conferencias –
12 arriba, en un instituto de Barcelona-, a los jóvenes sobre su
13 experiencia.

14 “Cuando se proclamó la República, yo tenía 10 años. A los 16 fui como
15 voluntario al frente de Aragón. Milito en la CNT desde entonces. Cuando
16 perdimos la guerra me pude embarcar hacia Marsella. Allí tenía que
17 encontrarme con un contacto que no vino. Me hicieron prisionero y me
18 llevaron al campo de trabajo de Metz. De ahí al campo de exterminio
19 nazi de Flossenbug. Un día tenéis que escribir lo que fue eso. Lo que
20 sufrimos, lo que nos hicieron. Yo, ahora, a pesar de mi edad, desde la
21 asociación Amical de Mauthausen, de Barcelona, doy charlas a los
22 niños de las escuelas. Para que no se olvide. El año pasado me
23 concedieron la Creu de Sant Jordi, pero lo que tiene gracia es que
24 cuando me la impusieron le di un ‘viva’ a la República y la mayoría de
25 políticos presentes en el acto –seguramente por inercia- gritaron:
26 “¡Viva!”.

27 Cuando liberaron el campo de concentración, los republicanos que
28 quedábamos vivos no podíamos volver a España porque no éramos
29 considerados españoles. Todos los soldados republicanos según Franco
30 éramos apátridas. Pude haberme quedado en Alemania. Estuve allí, en
31 Kiel, durante un tiempo. La mayoría de los compañeros del campo lo

32 hicieron. Ahora, sus nietos viven allí. Nos escribimos y nos llamamos.
33 Hacen un esfuerzo tremendo para conservar el catalán y el español
34 además del alemán, que ya es su lengua materna. Algunos habían
35 trabajado en comandos, como esclavos en las fábricas, y después de
36 todo, ya se quedaron. Encontraron pareja, hicieron su vida. Yo tenía 24
37 años. Era joven. Los soldados canadienses e ingleses nos ayudaron los
38 primeros días. Pero mi exilio, en realidad, fue en España. Y nadie puede
39 decirme que no fue un exilio. Yo siempre lo llamo un *exilio interior*.
40 Entré clandestinamente por Ossejà, en la frontera francesa con
41 Cataluña, y estuve exiliado en España, porque viví aquí de manera
42 ilegal y eso es como no vivir del todo. Estuve escondido, sin papeles.
43 Siempre digo que nosotros y los inmigrantes que ahora están sin
44 papeles somos iguales. Desde la frontera por el Alt Urgell, después
45 Berga, fui yendo de una masía a otra, donde teníamos contactos. En
46 Barcelona busqué algún conocido. No tenía familia. La ciudad estaba
47 llena de miseria y de prostitución. La gente le tenía miedo a todo. No me
48 pueden decir que eso no es un exilio. Estuve aquí sin nada, viviendo de
49 la ayuda de los compañeros. Todo el mundo dio lo que pudo, pero yo
50 tenía la conciencia de que les estaba metiendo en líos y permanecía
51 poco tiempo con cada uno de ellos. Cuando paseaba por la ciudad no
52 podía pasar por delante de una comisaría sin cambiar de acera. Me
53 aterraba. Durante un tiempo dormí en el tranvía 29. Compraba un
54 billete y me acurrucaba en un asiento mientras el tranvía daba vueltas
55 y vueltas. Así hasta que el conductor me decía que me bajara. Dormía
56 en los huecos de las escaleras. Después me escondieron en un taller
57 mecánico y pude vivir de trabajar el automóvil. Dormía en el camión.
58 Dormí años y años en ese camión. Por la noche salía con otro
59 compañero. Dábamos risa. Yo sabía conducir, pero no tenía permiso. Él
60 tenía permiso, pero no sabía conducir. Conducía siempre yo, y si
61 veíamos algún control, nos cambiábamos de asiento en marcha. Hace
62 poco he visto *Los lunes al sol* y me ha recordado mucho lo que éramos
63 nosotros. Todos esos clandestinos que no podíamos hacer nada más
64 que dejar pasar el tiempo. Algunos bebían y un día, de repente, les daba

65 vergüenza volver a casa borrachos. No iban, se quedaban en la calle. Al
66 día siguiente les daba todavía más vergüenza. Y se ensuciaban, y eso
67 les daba más vergüenza. Ya no volvían más. Se convertían en
68 náufragos. De éstos he visto muchos.

69 Ahora me falla la memoria y no te podría precisar exactamente cuántos
70 años estuvimos así. Pero fueron muchos. Sólo recuerdo que el día
71 anterior a que se amnistiara a todos los republicanos, yo estaba
72 repartiendo propaganda y me cogió la policía. Me hicieron entrar en un
73 camión. 'Pero ¡mañana seremos legales!', les decía yo. 'Ya', me
74 contestaron, 'pero hoy todavía no'. Y me pegaron una paliza. No me
75 pueden decir que esto mío no fue un exilio"¶.

Document núm. 30*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
23 de gener de 2003.	“Catalunya en plural”.
Canal:	Mitjà:
Ràdio	<i>COM Ràdio.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El present document consisteix en una entrevista a Enric Marco aconduïda per la periodista Silvia Còppulo, dins l'espai de <i>COM Ràdio</i> “Catalunya en plural”. Marco hi parla del seu naixement, evocant la particularitat que envolta la figura de la seva mare per, posteriorment, centrar-se en descriure la seva vinculació amb l'ideari anarquista i els valors de la República; valors que, assegura, foren els que el dugueren a participar en la Guerra civil com a milicià, més tard militaritzat. L'entrevistat, a més, subratlla la presència de “nous camps de concentració” en l'actualitat. El seu pas per un camp de concentració és només esmentat, no pas tractat en profunditat com a tema angular.</p> <p>El document deixa entreveure àmpliament una gran complicitat entre periodista i entrevistat, fent seves la primera paraules d'aquest segon tot sovint; subratllant-les, destacant-ne el valor, o reivindicant seva pertinència en la societat actual. Aquest joc es produeix essencialment tres vegades en relació, respectivament, a: “lluïtàvem per la llibertat”; “girar la pàgina, sí, girar la pàgina de la història, però que primer s'hagi ben escrit i documentat”; i en relació a la paraula “il·lusió”.</p>	
Símbols emprats:	
P: periodista.	
M: Enric Marco.	

1 P: Senyor Enric Marco, per què ens ha escollit aquesta cançó *Lili*
2 *Marleen*? Per la veu de Marleen Dietrich?

3 M: És una cançó... entranyable, és una cançó nostàlgica que parla
4 d'aquella dona que espera encara, aquella dona que, per nosaltres, va
5 ser una novieta a la que amb prou feines li vas donar un petó, quan
6 vas marxar adolescent d'Espanya. I que es va cantar en totes les
7 llengües; era igual de que fos alemanya, que estigués cantada, com
8 aquest cas, per la Marleen Dietrich en alemany. Tots els soldats, tota la
9 gent deportada, tota la gent d'una forma o una altra de que enyoràvem
10 la nostra terra, que enyoràvem les coses que havíem deixat aquí que
11 estimàvem tant. Va ser la cançó que va estar en els nostres llavis.

12 P: 14 d'abril del 21; va néixer a Barcelona mateix?

13 M: No. Sembla perquè acostumo a aparèixer com a registrat a
14 Barcelona, la realitat és que neixo a Sant Boi.

15 P: A Sant Boi.

16 M: A Sant Boi de Llobregat. I, sí, no acostumo, és una costa tan íntima
17 que no acostumo a prodigar-la, i en aquest cas és perquè me l'has
18 preguntat, i perquè penso de que... bueno, tinc vuitanta-dos anys i no
19 hi ha gaires coses que amagar. No és que mai hagi representat mai per
20 mi una vergonya, una cosa insòlita potser sí, el fet de que naixés en el
21 orbi psiquiàtric, osigui lo que llavors en deien el manicomi de Sant Boi,
22 allò que deien t'haurien de tancar, t'haurien d'enviar a Sant Boi. Vaig
23 néixer al psiquiàtric de Sant Boi, fruit d'una mare que va entrar, d'una
24 dona que va entrar amb vuit mesos d'ingravidesa, de gravidesa, segons
25 diu, segons diu el... l'informe, i de la qual no apareix el fill, sembla que
26 el fill, el fill es va perdre. Suposo que va entrar per una porta de servei
27 embolicat amb un mocador de farcells. Arrencat de la meva mare, que
28 no em va donar ni una mala mamada, ni una sola mamada per por,
29 segurament, de que no em contagiés la seva bogeria. Sí, vaig néixer al
30 manicomi de Sant Boi, malgrat de que això no hagi representat per mi
31 cap tipus, de, diríem, de traumatisme. Al menys això ho penso. Sí és

32 possible de que alguna cosa succeeixi dintre del meu interior quan
33 penso en la mare, no, en la mare, i no dic la meva mare, sinó la mare.
34 Aquella mare que va aparèixer l'endemà d'haver parit un fill, i no el
35 tenia al seu costat. Aquella mare que, inexplicablement, no sé com se
36 les van arreglar, sempre he intentat poder-ho, poder-ho transcriure,
37 poder-lo representar, el que va representar per la meva... la mare aquell
38 fet. I en recordo algunes coses de que... de que demostren
39 verdaderament la seva voluntat, i l'amor tan immens que va sentir per
40 aquell fill que no va tenir pràcticament mai en els seus braços. Quan
41 era més grandet, me'n recordo de que, quan m'hi portaven a visitar-la,
42 que m'hi portaven molt poques vegades. No recordo ni tan sols de que el
43 meu pare m'hi portés; sempre m'hi portava una tieta o un tiet. I veia
44 aparèixer, -ja tenia llavòrens deu o onze anys, potser dotze-, i veia
45 aparèixer la meva mare, els diumen... un diumenge a la tarda. I venia
46 eixugant-se les mans amb aquella bata que tenia llistes blaves i
47 blanques, exactament molt semblant a l'uniforme llistat que portaria
48 després jo en un camp de concentració nazis. I venia eixugant-se les
49 mans, perquè sortia de la bugaderia un diumenge a la tarda. Me'n
50 recordo de veure-la, li mirava les mans, que em sobtaven moltíssim.
51 Aquella era una dona que no s'assemblava gens a la mare dels meus
52 amics o companys meus; era una mare diferent. Li veia aquelles mans
53 amb les... amb... entremig dels dits aquella blancor de lleixiu i de les, i
54 de les sals. I la veia menjant lo que li portàvem amb una, amb una
55 carmanyola. Li portàvem llomillo, li portàvem una mica de fruita, i
56 berenava amb nosaltres en aquells patis tan grans que hi ha en el
57 manicomi de Sant Boi, amb aquells bancs de granit, verdaderament
58 sense respall, per a que te'n vagis el més aviat possible. I la meva
59 mare, de vegades, una dona dura, una dona gironina, una dona del
60 camp, doncs se li escapava algun plany, no massa. Deia "em fan
61 treballar molt". Són coses que no he oblidat mai, davant de que fos en
62 aquella pràcticament infantesa. "Em fan treballar molt. Però m'han dit
63 que si treballo molt, que si treballo sempre, em tornaran el meu fill". La
64 meva mare suposo que va morir a l'any cinquanta-tres, em sembla que

65 va morir, en una de les meves clandestinitats, i segurament seguia
66 treballant i encara pensava de que li tornarien el fill que per ella no, per
67 ella no va créixer mai. M'assenyalaven, de vegades em senyalaven allà
68 quan anàvem de visita, i em deien "mira, mira Enriqueta, quin fill més
69 maco que tens". I ella deia "no, no, aquest no, aquest, sí, és molt maco
70 però aquest no és el meu fill. El meu fill serà petitet com aquell que
71 corre per allà".

72 No ha sigut aquestes coses, no; no van forjar el meu clericalisme ni molt
73 menys, però sí el fet d'aquelles dones en allà explotades torpement,
74 aquelles dones que no tenien dot, ni tenien padrí que les traiés de les
75 feines més dures. Totes aquelles dones que van cosir, i van brodar, i
76 van fer punta dels vestits que van, que van estrenar les núvies dels
77 burgesos. Les monges els hi deien que les feien ells, que elles feien els
78 vestits i que elles brodaven. Nassos! Ho brodaven senzillament aquelles
79 dements en allà, aquelles pobres pirades.

80 P: Senyor Enric Marco, sentim una altra cançó, si li sembla.

81 [sona la cançó *j'attendrai*]

82 P: A Enric Marco el van educar amb un sistema educatiu racionalista,
83 científic, escola moderna... Anarquista, fins al fons del cor.

84 M: Sí, i segueixo sent-ho.

85 P: Parli'm un moment de l'ètica anarquista.

86 M: Bé... la base era el respecte, el respecte enorme a les gents; una base
87 d'humanitat, carregada d'uns, d'un... del científicisme, perquè sempre
88 va xxx científica, i la seva base va ser sempre el raonament. Aquí, no
89 gaire lluny d'aquí, vaig anar, vaig anar a l'escola. Aquí al carrer de
90 Vallespir hi havia el Francesc i la Matilde Carrasquer; el Fèlix i la
91 Matilde Carrasquer, que tenien una escola racionalista on vaig anar-hi.
92 I després no va ser aquesta l'única lloc on vaig anar. Tenia un oncle;
93 com que jo vaig ser un nano sempre molt rebotat, si tenim ocasió, ja us
94 explicaré...

- 95 P: De tiets, eh...
- 96 M: Sí sí, rebotat de tot arreu. En canvi, aquests tiets que tenia, donada
97 que no tenia pràcticament família, –el meu pare, la meva mare no
98 existia, i el meu pare pràcticament no hi era tampoc–, doncs tenia que
99 anar d’una banda a l’altra. Però després tenia un oncle que treballava
100 precisament a *La humanitat*, –la meva família va treballar tota a arts
101 gràfiques–, i... i era... feia sempre de conserge en els, en els ateneus
102 republicans, i demés. I llavors em vaig forjar en els ateneus republicans,
103 doncs l’escola tenia republicans, i sobretot també en aquestes
104 cooperatives, cooperatives obreres, de les quals tampoc se n’ha parlat,
105 amb aquella enorme que van fer, amb aquella enorme tasca cultural
106 que van arri a fer. I, no sé, tot allò va absorbir el franquisme, entregat a
107 la falange. Va desaparèixer tot, perquè mai els hi van tornar les seves
108 propietats, ni després d’acabada la, ni després de, de... de la, de la,
109 transició.
- 110 P: Amb l’entrada de la democràcia tampoc?
- 111 M: Tampoc. I aquelles, i aquelles cooperatives que em van ensenyar
112 esperant, i que em van ensenyar francès, i a fer música, i rítmica, i
113 solfeig; i em van ensenyar de tot, pràcticament. Aquelles cooperatives
114 que els seus noms mateixos ja deien lo que significaven. Aquelles
115 cooperatives que representaven el catalanisme laboral, honest, laboriós;
116 que es deien *La dignitat*, o es deien *El rellotge*, o es deien *La fraternitat* o
117 *La legalitat*, senzillament. Aquelles que amb els seus noms ja deien. Jo
118 penso que una miqueta més gran, potser una miqueta tenyides,
119 probablement, de quelcom de maçoneria, probablement; el influxe,
120 verdaderament, dels, dels..., de, de, de l’escola que venia de França; tota
121 aquella, tot allò; però que verdaderament era constructiva. És
122 malaguanyades que desapareguessin, que les destruïssin. Ens en van
123 destruir tot el bagatge cultural. Mai m’he queixat excessivament de la,
124 de la pèrdua dels meus companys; de la pèrdua nostra, de les nostres
125 vides. M’he queixat, més bé, de tot el patrimoni cultural i social que van
126 destruir, i que mai més hem tornat a recuperar.

- 127 P: Guerra Civil, juliol del trenta-sis. Vostè tenia... quinze anys?
- 128 M: Sí, quinze anys justos.
- 129 P: Justos, eh? Ja era... pels carrers de Barcelona, eh, amb altres
130 militants lluitant, per la llibertat diu vostè, no lluitaven...
- 131 M: Per la llibertat i per la vida.
- 132 P: Per la vida, diu: “no lluitàvem pel comunisme, per l’anarquisme; no
133 lluitàvem pel sindicalisme, no; lluitàvem per la llibertat”.
- 134 M: Per la llibertat i per la vida i, sobretot, amb la llibertat i la vida, no
135 perdre, malgrat ser anarquistes, malgrat ser llibertaris, no, lo que no
136 podíem oblidar és l’enorme esforç que havia fet una República que va
137 ser tèbia, que no va tenir temps, que igual que ens ha passat aquesta
138 vegada, que hem tingut en aquests moments, tenim aquest *interruptus*
139 del... del... de l’administració del PP, va intentar des del 31 fins al 33 de
140 fer alguna cosa, malgrat de que hi va haver-hi el Bienni negre i vam
141 perdre les eleccions, una altra vegada, els d’esquerres. I, malgrat d’estar
142 en república, la victòria de les dretes en aquell temps va endarrerir i va
143 enderrocar tot lo que s’havia avançat, i que va tornar a intentar
144 reconstruir-se una altra vegada.
- 145 P: Va participar en l’intent de... de reconquerir, no, per dir-ho així,
146 Mallorca?
- 147 M: Sí. Tenia un oncle que treballava de pintor; era un pintor de vaixells.
148 Estava a la *Transmediterránea*, i... és clar; ell va marxar amb el sindicat
149 del transport marítim, que van ser.... bona part d’aquella gent van ser
150 els que van marxar amb en Paio, a la reconqu... al conqueriment de la,
151 de Mallorca, que va ser una errada del Govern central, de no haver-se
152 recolzat per a que la conqueríssim. Ho teníem a les mans, però al
153 Govern central li feien falta els vaixells a un altre puesto, i ens va retirar
154 la protecció naval.

155 P: Hi ha un moment, al trenta-vuit, que el govern de la Generalitat fa
156 una crida, i vostè fa de professor per a analfabets.

157 M: Sí. Dintre de les pròpies, dintre de les pròpies trinxeres; ensenyàvem
158 la cultura, la portàvem fins a les trinxeres. Jo seré, lo que se'n deia en
159 aquell temps, i apareixen, -també són coses que no se'n parlen-,
160 apareixen els "milicians de la cultura", que es deien; que portàvem la
161 cultura, inclús, fins a la trinxera, naturalment. L'any trenta i... algo,
162 quan van militaritzar les... les milícies, jo vaig fer un pas enrere, em
163 vaig tornar cap a, cap a Barcelona; tenia dret a fer la reraguarda, i vaig
164 estar aquí, aproximadament, no sé si va arribar a l'any. I després, vaig
165 tornar a marxar una altra vegada, ja militaritzat.

166 P: Els franquistes el van cridar per fer el Servei militar. Evidentment, no
167 hi va anar.

168 M: Oh, i encara sóc pròfug. Pròfug o desertor, no sé lo que sóc.

169 P: Ho és, encara ara.

170 M: Sí, sí; vaig fer dues guerres, i vaig fer una revolució; però, per
171 descomptat, no vaig fer el Servei militar.

172 P: Es va escapar, va anar a França; no va tenir gaire sort. Allà,
173 realment, va anar a parar a les forces del govern col·laboracionista
174 francès. Posteriorment els alemanys el van enviar al camp de
175 treballadors de ¿Bordesholm és, allà va treballar?

176 M: Sí, Bordesholm el primer.

177 P: En unes drassanes...

178 M: Sí sí, van ser... a Kiel.

179 P: I el quaranta-dos el va detenir la Gestapo.

180 M: La Gestapo dintre del propi camp de concentració. Sí, els espanyols
181 veníem d'una experiència que ens donava un avantatge respecte als
182 demés. Era l'experiència de tres anys, de tres anys no de coneixement

183 de les armes, no, sinó del fet dels valors de la camaraderia. I aquestes
184 coses ens va portar de seguida a organitzar-nos dintre dels camps de
185 concentració. Vam ser els primers que ens vam organitzar dintre dels
186 camps de concentració.

187 P: Dos anys gairebé va ser al camp de concentració, eh? El van alliberar
188 al quaranta-cinc, i va voler tornar vostè...

189 M: Sí, naturalment; tornar amb les condicions que vaig poder en la
190 clandestinitat, i en la clandestinitat vaig seguir. No gaire d'aquí, no
191 gaire lluny d'aquí, a la Travessera, durant molts anys, en un talleret
192 que hi ha... que encara hi és, que encara existeix, vam tenir...un... una
193 organització que fèiem, pràcticament fèiem tots els fulletons, i tota la
194 propaganda que vam poder, i tots doncs vam organitzar també bona
195 part, al menos si no la vam organitzar, en bona part sí, en bona part sí,
196 la vaga de... la famosa vaga dels tram, dels tramvies del cinquanta-u.

197 P: Cinquanta-u, no, és la vaga dels tramvies?

198 M: Sí, sí, vaig estar a Travessera, i vaig estar detingut a llavors també.

199 P: No el van identificar, eh?

200 M: No em van identificar, aquesta va ser la sort, perquè anava amb
201 estudiants. Si m'haguessin identificat, hauria estat, la cosa hauria estat
202 difícil.

203 P: Sentim Paco Ibáñez un instant...

204 [Se sent un fragment d'una cançó de Paco Ibáñez]

205 M: *J'attendrai* també té un coneixement...

206 P: Digui'm?

207 M: El *J'attendrai*, la cançó,...

208 P: Sí...

209 M: ...Té un aspecte molt tràgic; era la cançó que les bandes, la banda
210 del camp de concentració...

211 P: De Mauthausen, sí...

212 M: ...ens tocava, tocava, quan..., abans d'executar a una víctima, abans
213 d'executar-la, doncs era la cançó que s'empleiava, amb els "singers" al
214 davant, la tocaven. Passejaven aquella persona pel camp de
215 concentració, li donaven dues o tres voltes pels carrers del camp de
216 concentració abans de penjar-lo. *J'attendrai* pues era la... la cançó que
217 tocaven.

218 P: Vostè, quan es va morir en Franco, aquí, mira de reconstruir la CNT,
219 la Confederació Nacional de Treballadors?

220 M: Sí, sí...

221 P: L'escullen Secretari General eh, ho torna a organitzar. Defensa
222 l'escola pública. Quan... jo vaig començar a fer ràdio, vostè ja hi era com
223 aquell qui diu...

224 M: Sí, sí...

225 P: ...a la Federació d'Associacions de Pares i Mares d'Alumnes de
226 Catalunya...

227 M: ...molts anys...

228 P: Ha estat molts anys, també.

229 M: Molts anys, molts anys...

230 P: Perquè vostè creu que la cultura, que l'educació és la base.

231 M: Sí, sí, sí... això semp. Els anarquistes sempre hem pensat que era la
232 formació, que era la cultura. Ja ens en deien. Inclús en... algunes,
233 alguns llibres estan escrits, i s'escriuen amb el lema i amb el títol dels
234 anarquistes "educadors del poble".

235 P: Ja saben que Enric Franco, i si no els ho recordo, ha rebut la Creu
236 de Sant Jordi, també la Medalla d'Honor de la Ciutat de Barcelona;
237 abans jo em quedo amb aquesta idea eh, que m'ha dit al començament,
238 quan estàvem parlant de Melitón Manzananas i tot plegat: "girar la pàgina,
239 sí, girar la pàgina de la història, però que primer s'hagi ben escrit i
240 documentat". Què queda per fer? Què cal fer ara, senyor Marco?

241 M: Això: recuperar la història, i evitar de que, que es repeteixi. Penso de
242 que la recuperació de la història, probablement, el deixar d'ignorar-la,
243 aconseguir de que la gent no segueixi tancant els ulls ni l'enteniment,
244 doncs ens pot servir per no repetir els errors que ja... estem repetint
245 contínuament. I que, naturalment, ehm... moltes vegades, quan jo que
246 volto tants, tants instituts, -l'any passat en vaig voltar-ne cent vint-i-
247 cinc-, instituts, Cases de cultura... De vegades entres a les vuit del
248 dematí i surts a les dues de la tarda. I que ets sentit escoltat per aquella
249 canalla, per aquesta adolescents; que diuen de que tenim una, una
250 joventut que no pensa en res més, en que en passar-s'ho bé. Passar-
251 s'ho bé no és cap cosa dolenta, però en aquests nanos trobo la gran
252 acollida. Els hem d'ensenyar, els hem d'explicar quina és la nostra
253 història precisament per evitar repetir-la. Perquè els meus camps de
254 concentració van quedar a l'Alemanya nazi, i els meus morts també; els
255 fruits d'aquells genocidis. Però ara en tenim nous camps de
256 concentració, i si no estan a l'Alemanya nazi, sí estan a Etiòpia, o a
257 Ruanda, o a Ghana, o a Guantànham. O ara els tenim també a Palestina,
258 on sembla que els jueus s'han oblidat de lo que van patir ells, i
259 probablement demà els tindrem a l'Irak, i a Corea; els tindrem a Cuba, i
260 una mica més enllà, segurament, no ho sé, potser a casa nostra. Potser
261 de que comencem a pensar de que aquest seguit de guerres, aquest
262 seguit de desgràcies que estem consentint, aquesta sensació inclús, de
263 vegades, que tenim d'impotència, verdaderament de deixar passar, de
264 deixar passar, que sembla que no és per nosaltres, tot això. Pues sí, és
265 per nosaltres. I hem de conèixer la història, i hem d'estirar de les orelles
266 de qui sigui necessari; des de, des de aquell, des d'aquells estudiants

267 d'ESO, fins a les administracions, si és necessari; tantes vegades com
268 ho sigui. Fins a recuperar aquesta història que, d'una forma o altra,
269 cada vegada volen ensotar-nos. No en va haver prou amb haver la
270 Transició; la Transició va ser a costes, a costes precisament de la
271 dignitat. Hi van haver-hi, van consagrar uns perdedors; uns perdedors
272 que havien, tenien que haver sigut consagrats verdaderament per tot el
273 contrari.

274 P: Deixi'm sentir la Marina Rossell. Ja sé que també ens ha demanat
275 Raimon de *Al vent*. És possiblement la cançó que més persones ens han
276 demanat, en aquest temps que fem els dijous. Probablement acabaria
277 sent la, la cançó més comuna eh, que, que implica, que implica encara
278 aquest desig d'il·lusió, aquest desig de llibertat, no; la paraula il·lusió
279 que vostè abans me la deia, i jo a vegades la trobo a faltar molt, en
280 molts líders polítics quan ens parlen dels seus, de les seves propostes,
281 dels seus programes electorals. Acabarem amb *La gavina*. Per què vol
282 acabar amb *La gavina*, de la Marina Rossell?

283 M: Mira, per moltes coses. Per això que dius mateix de que és un
284 sinònim de llibertat, i perquè ehm... vaig estar dos-cents setanta dies
285 incomunicat en una celda; nou mesos, en una celda incomunicat, sense
286 parlar amb ningú. I recordaré aquella primavera de 1942, precisament,
287 que vaig veure aparèixer, això era a Kiel, vaig aparèixer des del penal,
288 vaig ve... aparèixer el, el cel blau a través dels barrots, i vaig sentir el
289 xisclar de les gavines; el xisclar de les gavines en llibertat, mentre jo,
290 que era un adolescent, estava tancat en allà, sense sortir, simplement
291 per haver defensat la llibertat i la vida. Allò, per nosaltres aquell reviure,
292 aquell reconeixement de que la vida seguia en allà, i que la llibertat
293 també, i que jo havia de defensar-la, havia de defensar la vida i la
294 llibertat per poder seguir lluitant.

295 P: La llibertat i la vida; el que vostè defensa.

296 M: Sí, sí, naturalment. Lo que em van voler prendre, lo que em van
297 prendre. Una vegada la llibertat, i la pretensió de tornar-me prendre la

298 vida. Hi han gens que se'ls hi dóna la impressió que són els àrbits de la
299 llibertat i de la vida dels demés. Això és molt greu, quan algú assumeix
300 aquesta enorme responsabilitat. No és possible que en aquests
301 moments s'estiguin plantejant, -i has fet un simple comentari-, en
302 moments que hi ha una opinió pública que no hi vol guerres, sinó que
303 hi vol llibertat. Que vol vida, i assaborir-la de la millor forma possible, i
304 l'estiguin portant precisament contra la mort. Dóna la impressió de que
305 ningú se'n dóna compte, de que una guerra pot significar, no únicament
306 la mort física, sinó pot significar la humiliació, pot significar la fam, pot
307 significar el fred; pot significar moltíssimes coses que sembla que se'ns
308 escapa. No podem tolerar que ningú ens porti a cap guerra, que ningú
309 ens porti a la violència, ni a l'agressivitat, ni a la intolerància. Hem de
310 lluitar com van lluitar sempre, per la llibertat i per la vida. I no cal que
311 per això siguem ni republicans, ni socialistes, ni siguem comunistes i
312 anarquistes, -que verdaderament ho som, molts de nosaltres-.
313 Senzillament ser homes que respecten els drets humans, homes que
314 respecten els sers humans.

315 P: Senyor Enric Marco, moltes gràcies.

316 M: Gràcies a vosaltres, que ens ajudeu moltíssim.

317 P: Gràcies a tots els oients. Per la llibertat i per la vida, com diu el
318 senyor Enric Marco, demà tornarem a ser aquí amb tots vostès, a partir
319 de les onze. Fins llavors.

Document núm. 34*

Data:	Títol o espai de la divulgació:
Agost de 2003.	“Campo de Trabajo-Almedinilla-2003”
Canal:	Mitjà:
Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>

Descripció del contingut:

El document que presentem consisteix en una carta tramesa per Enric Marco als participants d'un camp de treball d'Almedinilla, on hauria pres part com a conferenciant. La idea central que traspua de la carta, és la sensació de Marco de no haver tingut prou temps per explicar tot allò que forma part d'una història que ha viscut: “según me alejaba de Almedinilla, me invadió la impresión de dejar alguna cosa pendiente [...] de que algo ha quedado sin decir”. Aquesta sensació, tanmateix, tan bon punt es planteja, sempre anirà acompanyada d'un agraïment extens cap a l'organització del camp de treball: “estas cuestiones que considero importantes y que hay que aprovechar la ocasión para clarificarlas cuando se tiene la oportunidad de estar con gentes como vosotros, gentes ávidas de saber, dispuestas a enterarse, a sentir y estoy seguro a reflexionar”. A mesura que avancem en la lectura de la carta, hi advertim una constant, des de la qual aniran desfilant els temes que Marco sempre fa entrar en les seves intervencions, -la lluita per la pau, la justícia i la llibertat en serien un bon resum; fet per Marco mateix-, però per damunt de tot, com dèiem, una constant: la comunió total que pretén crear amb el seu públic: “Han sido unas horas solamente, pero me han bastado para reconocer y reconocirme”; o bé: “os he estado esperando durante sesenta años”.

Símbols emprats:

⌞, ⌟: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.

1 L̀CAMPO DE TRABAJO-ALMEDINILLA-2003.

2 Queridos amigos y amigas,

3 Después de compartir unos días con vosotros, pocos desgraciadamente,
4 al despedirme de nuestro campo de trabajo y según me alejaba de
5 Almedinilla, me invadió la impresión de dejar alguna cosa pendiente,
6 una especie de mala conciencia, algo que no tenía que ver precisamente
7 con el reconocimiento por la acogida que nos habéis dispensado todos y
8 todas sin excepción, en Almedinilla, ni con el interés y atención con que
9 escuchasteis mis palabras y sobre todo en las muestras de respeto y
10 cariño que acepto como muestras de un afecto que comparto.

11 Debería sentirme satisfecho sin embargo,... no puedo evitar el
12 sentimiento de que algo ha quedado sin decir, nos ha faltado tiempo y
13 oportunidad para profundizar en convivencia, tiempo para satisfacernos en
14 el corrillo abierto y distendido, en el diálogo y contraste de ideas y
15 opiniones, quizás, incluso para plantearnos esa supuesta diferencia
16 generacional, todas y cada una de estas cuestiones que considero
17 importantes y que hay que aprovechar la ocasión para clarificarlas
18 cuando se tiene la oportunidad de estar con gentes como vosotros,
19 gentes ávidas de saber, dispuestas a enterarse, a sentir y estoy seguro a
20 reflexionar... y espero que a pesar de todo, sea ese el resultado, en mi
21 caso para quedarme más tranquilo, en el vuestro para añadir “materia”
22 al currículum personal de cada uno.

23 Han sido unas horas solamente, pero me han bastado para reconoceros
24 y reconocirme. Una vez más he aprendido tanto como he instruido, os
25 he observado atentamente, os he visto con la ilusión en la búsqueda y el
26 afán del descubrimiento, la interpretación y significado de las cosas, de
27 las gentes y los hechos con alegría de vivir continuamente.

28 Pero me he quedado con las ganas de explicaros de aquellas nuestras
29 tempranas adolescencias libertarias tras la utopía, de las juventudes
30 ilimitadas que llenaron de ideas sus talegos y macutos, de maduresces a
31 las que las luchas por la libertad, la justicia y la vida no dieron tregua,

32 pero que tampoco pedimos, quizá porque nuestros objetivos estaban en
33 nosotros mismos... aún están en nosotros mismos.

34 De hablaros de una historia de culturas y de gentes que también son
35 las vuestras, porque aun no pretendiéndolo, sois herederos de la
36 memoria histórica, esa eterna y testaruda herencia, la que transmite
37 sus valores y errores, la que teje y se explica a pesar de todo.

38 Deciros que no muy lejos de esas piedras que son objeto de vuestro
39 natural interés arqueológico, que tan bien explica Ignacio, recuperando
40 su Bética, ofreciendo un trabajo de investigación que no tiene
41 desperdicio. Ahí, junto a los cimientos de la villa romana, del mosaico,
42 la vasija o el cántaro, salvados no sin esfuerzo, de su fragmentación
43 definitiva por el trazado de una carretera comarcal, repito, no muy lejos,
44 existen otras piedras, las podemos encontrar monte arriba, alcanzando
45 Cerro Cruz, allí, unas sobre otras, apiladas, siguen aguardando que
46 alguien hurgue en ella, en una historia común, pasada y reciente, algo
47 que de ninguna de las maneras podemos dejar de conocer ni
48 desligarnos, y vosotros menos todavía, aunque los eternos
49 encubridores, maestros de la manipulación en todos los tiempos,
50 pretendan cubrir a fuerza de silencios y olvidos (sesenta años dan para
51 mucho) la dignidad de un pueblo que se atrevió a serlo todo. Sería
52 imperdonable que también mi voz fuera a parar a la fosa común del
53 tiempo. Sería tanto como cerrar ese capítulo con un final de crimen
54 perfecto.

55 Decía al finalizar mi conferencia “os he estado esperando durante
56 sesenta años” lo cual no dice tiempo, sino esperanza y empeño. Fueron
57 largos años de lucha, de exilios, de cárceles y de campos de exterminio,
58 superviviente n solo de una vieja militancia social, sino de una
59 generación, de una juventud, la más formada y generosa, la más
60 responsable y concienciada, a la que unas gentes, para las que faltan
61 adjetivos, desangraron durante tres años, en los campos de batalla
62 primero y en la increíble y cruel perpetuidad de una operación de

63 exterminio que no finalizó hasta cuarenta y seis años más tarde de
64 haberla dado por terminada oficialmente.

65 No me habréis oído decir que por eso paso cuentas, que avivo
66 diferencias, siembro rencores o cultivo rancias nostalgias o
67 revanchismos, todo lo contrario, ni soy un llorón, ni me considero una
68 víctima, ni tan solo soy viejo por el hecho de tener ochenta y dos años
69 largos. Solamente recupero la historia.

70 Con vosotros y por vosotros, arqueólogos, arqueólogas o no, de cuya
71 mayor parte no recuerdo los nombres pero conservo la imagen, con los
72 Ignacios Muñiz, uno o dos, con aquellos que consiguieron hacernos vivir
73 el sueño de un banquete romano, el gusto del manjar, el sabor de
74 recetas seculares, el de los paladares de los vinos de rosas o del
75 hidromiel, néctar de los dioses, con todos y con todas, con los que nos
76 han hechizado, con el encanto del gesto, de la danza, del color, la luz y
77 el aroma en una noche que ha sido un lujo, un regalo.

78 Con todos los asistentes ¡ánimo!, copa en alto, un brindis más.

79 ¡Por Almedinilla, pueblo sin fronteras!

80 Uno más todavía: ¡Por la libertad, la justicia y la vida!

81 Enric Marco.

82 Almedinilla, Agosto 2003^{II}.

Document núm. 36*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
Octubre de 2003.	“Centre penitenciari de Quatre camins”.
Canal:	Mitjà:
Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El següent document presenta una carta d'Enric Marco adreçada als presos del Centre penitenciari de Quatre camins.</p> <p>Hi volem destacar dues constants en bona part de la correspondència de l'Arxiu Marco a què hem tingut accés; d'una banda la comunió que el remitent intenta establir amb el destinatari, el vincle indestriable que sembla haver-los unit; d'altra banda, la sensació que Marco verbalitza de no haver-ne tingut prou, de percebre que uns i altres encara poden dir-se moltes coses. Una i altra constant vénen perfectament expressades quan Marco expressa que “m’ha semblat poc i m’encantaria seguir estant una mica més junts”. Reconeix, però, que la condició de pres que tenen aquells que se l’escoltaren, dificulta una nova trobada, “però ens podem escriure y explicar-nos mútuament”.</p>	
Símbols emprats:	
<p>⌚, ⌚: marquen, respectivament, l’inici i el final d’un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d’origen.</p>	

1 L̄CENTRE PENITENCIARI DE QUATRE CAMINS.

2 Barcelona, octubre de 2003

3 Benvolguts amics,

4 Fa un temps, invitat per la vostra escola, vaig venir a fer una
5 conferència en la qual vaig parlar d'històries que havia viscut,
6 d'històries que havia fet. Van ser les poques hores d'una tarda que no
7 va donar temps a conèixer-nos, així i tot, alguns de vosaltres em van
8 sorprendre preguntant sobre els temes i les coses que havia dit i
9 explicat, però també van haver d'altres que amb les seves intervencions
10 em van fer comprendre que certes parts de la història que explicava
11 sobre les repressions de les dictadures i els conflictes socials no els eren
12 estranyes.

13 Recordo que us vaig dir que jo també coneixia les presons y que els
14 camps de concentració nazis no eren la meva única experiència.
15 Probablement per aquesta raó, em vaig sentir doblement satisfet per la
16 vostra acollida y espero d'haver-me fet útil per alguns i per unes hores.
17 Però, m'ha semblat poc i m'encantaria seguir estant una mica més
18 junts, naturalment, que no em resulta fàcil venir a veure-us
19 assíduament, per vosaltres encara menys dissortadament, però ens
20 podem escriure y explicar-nos mútuament.

21 En aquest sentit, per facilitar i ampliar els coneixements de tot allò que
22 vam parlar, tinc la intenció de proveir la vostra biblioteca d'uns quants
23 llibres que considero que us seran útils.

24 La direcció i professorat de la vostra escola us poden donar les adreces
25 si teniu interès en posar-vos en contacte. Sincerament, em sentiré
26 honorat si així ho feu.

27 Gràcies.

28 Una cordial salutació.

29 Enric Marco

30 President de l'Amical de Mauthausen i altres camps de totes les
31 víctimes del nazisme d'Espanya.¶.

Document núm. 37*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
9 d'octubre de 2003.	"Ràdio oberta".
Canal:	Mitjà:
Ràdio.	<i>Ràdio Castelldefels.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El següent document presenta una entrevista a Enric Marco duta a terme per dos periodistes de <i>Ràdio Castelldefels</i>, dins l'espai "Ràdio oberta". En resulta d'especial interès la manera com Marco aconsegueix elaborar un discurs llarg i amb poques intervencions dels periodistes ja des de bon començament. Ell mateix es proporciona punts de partida per desenvolupar seqüències textuais ("mira, no sé si te n'has donat compte, que vaig néixer un catorze d'abril, com si fos una premonició"). Així doncs, s'avança a les observacions dels periodistes; ell mateix els les formula, -i ell mateix n'estira el fil en una determinada direcció-, o bé les evita, per tal que no l'interrompin i no es vegi escapçat el sentit que vol donar a un bloc de discurs, la manera com està decidit a reblar un punt concret, ("Perdona. I vull dir una cosa que per mi és molt important, encara que sembli que s'escapa una miqueta d'això").</p> <p>Cal destacar-hi també la inclusió de reflexions del propi Marco sobre la forma que prenen les seves xerrades als instituts o en d'altres àmbits; de quina manera les enceta, com interacciona amb determinats auditoris, com poden ser les dones, -com crida la seva atenció, com fa veure la rellevància específica d'un punt del seu discurs, etc.-.</p>	
Símbols emprats:	
<p>P1: periodista que intervé en primer lloc.</p> <p>P2: periodista que intervé en segon lloc.</p> <p>M: Enric Marco.</p>	

1 P1: Doncs, bona tarda, benvinguts a una altra edició del programa
2 “Ràdio oberta”. Ja ho saben; el programa... de debat, d’anàlisi, de
3 tertúlia, d’entrevista aquí a *Ràdio Castelldefels*, tots els dijous de vuit a
4 nou del vespre. Ja la setmana passada, en el nostre primer “Ràdio
5 oberta” d’aquesta nova temporada, ja després d’aquell debat polític
6 sobre les expectatives de cara al nou curs, que van fer els representants
7 polítics de la nostra ciutat, doncs vam avençar, vam avançar que
8 aquesta setmana tindriem una entrevista molt interessant; una
9 entrevista de la qual anàvem darrera des de feia bastants mesos. Tenim
10 avui amb nosaltres amb l’Enric Marco i Batlle. Senyor Marco, bona
11 tarda.

12 M: Hola, bones tardes.

13 P1: Va hm... anem a conèixer el senyor Marco que... jo parlava amb el
14 nostre company Xavi Martín, que també ens acompanyarà avui en
15 aquesta entrevista. Xavi, bona tarda.

16 P2: Bona tarda.

17 P1: Doncs parlava amb el senyor, parlàvem el Xavi i jo mirant una
18 miqueta la biografia que ens havia fet arribar el senyor Marco, que és
19 una biografia de pel·lícula. No sé si coincideix amb nosaltres, senyor
20 Marco.

21 M: Bé, jo em penso que ehm... vam fer, vam ser protagonistes de moltes
22 pel·lícules en aquell temps. Era el temps de les pel·lícules, el temps dels
23 guions, els temps en els quals es veien... es donaven aquestes
24 situacions. I aquesta pel·lícula no és perquè volgués ser protagonista de
25 res, no és perquè hagi donat moltes passes endavant, de vegades per
26 prot, tenir que protagonitzar coses, no. Però tampoc no els he donat
27 massa enrera. Probablement perquè vinc d’una generació formada
28 d’una forma diferent, conscienciada a través de les nostres prop, de les
29 nostres pròpies famílies, de l’ambient d’aquell temps, d’aquell període
30 revolucionari, de que inclús d’alguna comuna revolucionària, com va

31 ser la del trenta-sis, que va despertar tot el nostre ànim més generós i
32 llibertari, encara que fóssim nanos, no'

33 P1: Abans d'entrar ja en detall, dir que el senyor Enric Marco té
34 vuitanta-dos anys. Va néixer el 1921, i que jo el veig molt bé per tenir
35 vuitanta-dos anys; molt..., el veig físicament molt bé, no, no sembla que
36 tingui vuitanta-dos anys.

37 M: És que només tinc vuitanta-dos anys!

38 P2: Només, hehe.

39 M: I això no vol dir pas que sigui vell, només vaig fer... I, mira, no sé si
40 te n'has donat compte, que vaig néixer un catorze d'abril, com si fos una
41 premonició.

42 P2: De l'any 1921.

43 M: De l'any 1921; o sigui, deu anys abans de que es proclamés...

44 P2: La República.

45 M: ...precisament la República. Jo em penso de que això em serveix
46 moltes vegades pues per iniciar, pues, una conversa, de vegades una
47 xerrada en... en un institut, o en algun lloc quan dic "és que jo sóc d'un
48 catorze d'abril i... per vosaltres, probablement, no significa gaire cosa...
49 potser aquesta data". Però per mi, pues té un significat... molt curiós i
50 insòlit. En la història de la nostra pàtria, doncs, el catorze d'abril va
51 significar pues un canvi de les estructures socials i polítiques d'aquest
52 país. Vam sortir, jo diria, de l'Edat mitjana; la República, la II
53 República, va treure el país de l'Edat mitjana per posar-lo en l'Edat
54 contemporània. S'ha de recordar, a les dones, per exemple, a les noietes
55 amb les que acostumo a parlar, de que la República va portar per
56 primera vegada el dret al vot a les dones, que fins a llavors no votaven. I
57 els hi dic "i a llavors, en aquells temps, les vostres àvies, les vostres
58 mm, mares no podien fer res; ni, ni signar una contracta d'interinat, o
59 un carnet de conduir, o un passaport, en aquell temps, sense la

60 signatura del seu pare i del seu marit. Eren els que avalaven aquella
61 persona; de vegades inclús el seu fill. Se'ls hi ha de recordar que...,
62 perquè se sàpiga, de que... de per què vam lluitar. I per què... tot això
63 que apareix amb aquesta, amb aquest currículum que teniu aquí al
64 davant, què significa. Significa de que vam defensar una república, com
65 dic moltes vegades, no perquè fóssim comunistes o socialistes,
66 anarquistes, republicans o nacionalistes. No, únicament –malgrat de
67 que teníem les nostres conviccions, les nostres idees polítiques-, per
68 defensar tot lo que significava la República.

69 P1: Entrarem, entrarem en un moment en tots aquests temes que
70 anirem desgranant. Però abans de tot això, vostè, com dèiem, ha tingut
71 una vida doncs, podríem dir, de pel·lícula. Als catorze anys ja estava,
72 doncs,ehm... a la Resistència, podríem dir. Ha passat per camps de
73 concentració nazis, fins i tot. Ehm, avui que està aquí amb vuitanta-dos
74 anys, creu que, tot i les dificultats i la, segurament, mala sort que va
75 tenir en viure tota aquesta, totes aquestes vicissituds històriques, creu
76 que en la seva vida ha tingut bona sort? És a dir, que avui està aquí
77 perquè ha estat un home afortunat, que molta gent s'ha quedat en el
78 camí?

79 M: Sí. He estat un home afortunat. Molts dels meus companys, diríem
80 amb un historial més ric en lluita i tot, es van quedar pel camí; molts
81 d'ells. I tanmateix, també podria dir que, inclús, alguns sense haver fet
82 res; inclús, sense haver fet res. Tanmateix, jo he sigut una persona
83 afortunada, pel fet de que encara serveixo, sóc útil a la societat. Això és
84 lo que justifica el meu compromís. Fa cinquanta-vuit anys, quan es van
85 alliberar els camps de concentració, ara fa cinquanta-vuit anys, va ser
86 de que no estàvem decidits, verdaderament, a oblidar de cap de les
87 maneres. Estàvem decidits, sí, a perdonar. Diria que, des de llavors,
88 m'he equivocat, he tingut que perdonar moltíssimes vegades; masses,
89 masses. Però que no estic decidit a oblidar, ni permeto de cap de les
90 formes que s'oblidi. No m'ho puc permetre; no pels meus companys i les

91 meves companyes, malgrat de lo que dèieu, de que se'm veu bé malgrat
92 tenir vuitanta-dos anys, i escaig.

93 P1: Molt bé eh, molt bé he dit.

94 M: Molt bé eh... No, no, vull dir de que no per això sóc un vell. No per
95 això sóc un revanxista ni un nostàlgic, ni molt menys. Sóc senzillament
96 una persona que va, va, agafar, estar, és, és, és, és una persona
97 compromesa amb aquell compromís que vaig adquirir en un moment
98 donat, i que no ha cedit, perquè no hi ha raó per a que hagi cedit.
99 Dissortadament, dissortadament no podem dir que oblidem perquè ja
100 tot ha passat. És que no ha passat. És que ho tenim present. És que
101 cada vegada més es justifica la nostra presència; cada vegada més, fins
102 que arribi aquest relleu d'aquesta joventut, que esperem que es doni el
103 miracle. Jo sempre aspiro al miracle d'aquesta joventut, amb la qual
104 pues m'hi trobo moltes vegades. Una prova és de que de vegades els
105 nanos, ens els instituts, pues, et pregunten "i què podem fer? Vostè es
106 pensa que es pot repetir, això?" I jo me'ls miro i els dic: "Si vosaltres no
107 ho voleu, no es tornarà a repetir mai més ; però depèn de vosaltres".
108 Vull dir que el fet de que, sí, jugo, jugo amb un avantatge: el ser un
109 testimoni viu; ja ho sé. Lo qual, d'una forma o altra, em fa arribar amb
110 una certa orla. Lo que no aconsegueixen, de vegades, do do, doncs,
111 s'aconsegueix, a través, a través d'un llibre de text, o del discurs, o de la,
112 de la classe, o de la lliçó d'un, d'un professor de socials, o bé d'història,
113 ho aconsegueixo jo perquè vinc amb l'aureola del testimoni, al qual
114 s'escolten. Però sí serveixo per a una cosa: motivar en la gent el
115 coneixement de la història; què és lo que va passar, què és lo que va
116 repetir. No, no el fet de que vaig estar en un camp de concentració, no
117 explicar lo que és, lo que va ser el nazisme, lo que és encara el nazisme
118 com ideologia. No lo que vam patir en els camps de concentració, sinó
119 les raons per les que vaig anar en un camp de concentració, com els
120 demés. I és lo que us deia: per la defensa dels estatuts, en l'any trenta-
121 u, l'arribada dels estatuts. Per una cosa que jo de vegades la porto aquí,
122 a la cartera, per exemple, com és la setmana de trenta-sis hores, en

123 l'any 36; abans de la guerra, no dintre d'un període revolucionari o
124 dintre de la guerra, no, no. Després de guanyar unes eleccions...

125 P2: Per legitimitat, legitimitat democràtica.

126 M: Sí, després de les eleccions del febrer, el meu sindicat a llavors
127 majoritari, la CNT, signarà amb una sèrie d'empreses espanyoles ja,
128 una cosa que porto en aquí, contractada, els primers contractes, els
129 primers convenis, els primers convenis de setmana de trenta-sis hores.
130 On és la setmana de trenta-sis hores? Penso que val la pena d'explicar
131 què va ser la República. Per què la República no podia guanyar la
132 guerra? Mai no l'hauria pogut guanyar, perquè no estàvem, no teníem
133 al davant nostre els nazistes, els nazis i els feixistes d'en Mussolini i en
134 Hitler, que van venir a ajudar en Franco, sinó teníem al davant també la
135 por de les democràcies occidentals, que els hi va fer por el coratge
136 revolucionari d'un poble com l'espanyol, que sortia, acabava de sortir,
137 com jo dic, d'una edat feudal, però que tenia tanta il·lusió, estava
138 blindat de tal forma el seu ànim, que es veia amb cor de tot. I aquesta
139 por al contagi revolucionari del poble espanyol, va ser lo que el va aïllar
140 totalment de totes aquelles coses. Però, com orgull podem dir que
141 nosaltres, els treballadors d'aquell temps, aquella classe obrera
142 espanyola que va pujar els murs dels seus ateneus, i dels seus
143 sindicats, i els va pujar pagant-se ells les totxanes, treballant els
144 dissabtes i els diumenges. I així que tenien coberta la teulada, es
145 reunien al voltant d'una taula i d'uns quants llibres, que era lo primer
146 que havien fet, i gent que no sabien llegir i escriure, moltes vegades,
147 començaven a discutir els problemes polítics i socials d'aquest país i els
148 de més enllà.

149 P2: Vostè tenia catorze anys quan es va afiliar a la CNT?

150 M: Sí, clar, i abans, ja; diríem...

151 P2: Però, escolti'm; m'està parlant d'aquesta efervescència i d'aquesta
152 il·lusió, i vostè n'és un exemple. Ara és impensable, no impensable, però
153 vaja, que un jove de catorze anys...

154 P1: No. Impensable. Amb catorze anys, no crec que...

155 P2: ...tingui la inquietud ehm, ideològica de buscar un sindicat;
156 especialment, amb el que representava la CNT en aquella època, no,
157 amb l'aire llibertari, etcètera.

158 M: És l'aire llibertari, però és que ha representat moltíssimes coses.
159 Representàvem el nudisme, representàvem l'amor lliure, representàvem
160 l'emancipació...

161 P2: L'internacionalisme.

162 M: ...l'internacionalisme, eh. Representàvem totes aquestes coses i,
163 verdaderament, estàvem al capdavant. Una prova és de que, escolta'm,
164 al xxx, en aquests moment hi ha més revistes; hi han més revistes,
165 inclús catalanes. Hi han més revistes que hi ha hagut en cap època. La
166 meva família treballa a, treballa a les...

167 P2: A les arts gràfiques, no?

168 M: ...a les arts gràfiques. El meu pare, pues, el meu pare i els meus
169 oncles són d'aquella classe privilegiada dintre de la classe obrera que
170 sabien llegir i escriure tots i que, verdaderament... Jo em llevava al matí
171 i, abans d'anar-me a l'escola, trobava sobre la taula del menjador, em
172 trobava sempre el diari encara humit de tinta. Humit de la tinta d'aquell
173 temps, no?, que treballaven tota la nit per fer els diaris i, d'una forma o
174 altra, tafanejava. Èrem una jov, un jovent molt diferent: obert, ehm,
175 obert a la vida totalment. Sense paradisos artificials; hi havien
176 paradisos vius, que els fèiem cada matí quan sortíem de casa.

177 P2: Tenia vostè la sensació, de tota manera, ehm aquells anys, el
178 trenta-u, el trenta-dos, que la República era estable?

179 M: Bé, no podria dir de que la República fos estable, perquè alguna
180 vegada havia vist el meu pare arribar, amb... una xxx tremendíssima;
181 aixecava la tapa d'un gramòfon que tenia en allà, i treia una pistoleta
182 petiteta que feia riure, perquè anava, tenia que anar a defensar-se

183 d'alguna cosa, d'alguna cosa. Per lo tant, no vam viure mai al marge
184 dels aconteixements. Sabiem, moltes vegades, doncs que algú de la
185 família no, no arribava, -jo vaig ser un fill únic-; ehm, no arribava algú
186 de la família; pues ja, més o menys, els nanos ja ens donàvem compte.
187 Arribava una postal un dia de Guinea, de Canàries; gent que havia estat
188 desterrada. El sis d'octubre del trenta-quatre, per exemple, el visco
189 d'una forma molt particular; el meu oncle amb el que visco en aquell
190 moment, perquè vaig est, era un nano molt rebotat, jo; doncs visco amb
191 ell, i treballa a *La humanitat*. A llavors, és el primer diari que
192 verdaderament suspenen immediàtament, eh, i m'enrecordo de, de,
193 d'haver anat cap a Lleida, que va ser un dels exilis xxx cap a Lleida, que
194 a llavors no sé si va anar, ehm, no sé si era *La mañana* lo que va anar
195 l'oncle Ricard, amb el qual recordo, de vegades pues, recordant en
196 Salvat-Papasseit, recordo el meu oncle guardant fusta allà avall al moll,
197 i nosaltres, la família, pues portant-li el sopar al vespre. I recordo
198 perfectament lo que diu en Salvat-Papasseit, diu, -fixa-t'hi bé,
199 verdaderament, com va reflexar aquell home coses que jo recordo ara,
200 encara-: "veure aquelles mans que s'acostaven al foc, i mirant avere si
201 algú els hi podia donar alguna cosa". Hi han moltes particularitats;
202 tenim una història riquíssima del nostre país, un dels país més rics
203 que hi ha en història. I l'hi viscuda, perquè he estat un observador
204 ademés. I, ja dic, no em vaig poder-me'n sostraure, primerament, a la
205 ideologia de la meva família, i en tot lo que representava en aquells
206 moments el moviment, que el tocava. Mira, no t'haig de dir res més, una
207 cosa: no és únicament els partits polítics, no és únicament els
208 sindicats; són les cooperatives obreres. Aquell cooperativisme obrer del
209 qual no se'n parla, aquelles, aquelles cooperatives en el lloc on van
210 ensenyar-me francès, esperant, fer teatre, rítmica, plàstica, piano;
211 inclús amb solfeig i tot, en aquell temps. Vull dir que era un cau de
212 cultura, era un, un poble que, -ja va dir l'Eugeni d'Ors, deia, va dir en
213 un moment donat, és una per, és un home que no se'l pot titllar pas
214 d'esquerrà, va dir: "hi ha una classe que desapareix; desapareix, víctima
215 de, de, de la seva política, els fills del senyor Esteve, o els nens del

216 senyor Esteve han de ser, han deixat de ser els homes que anaven a la
217 fàbrica a les sis del dematí. No, ja només especulen, van a llotja, o van
218 al Liceu. Però hi ha una classe obrera emergent, que s'ha fet a ella
219 mateixa, que s'ha fet una cultura"- . Tots teníem, tots ens havíem
220 format, tots som autodidactes, d'una forma o altra. Els homes d'aquell
221 temps, tots saben escriure alguna cosa, expressar-la d'una forma o
222 altra.

223 P2: Abans d'arribar a l'esclat de la, de la Guerra civil espanyola, hi ha
224 historiadors que defensen que la revolució, ehm, no va prosperar per
225 diferències ideològiques, també; entre la línia marxista, el POUM,
226 etcètera, i les teories més llibertàries. Hi està d'acord?

227 M: Bé, pot, pot ésser un inconvenient, però és una veritat a mitges. Els,
228 ehm, sempre ho han dit; també se'n diu que, el, que en Franco es va
229 aixecar perquè les sit, la situació era caòtica en aquest país, i que
230 s'havia de fer. Tots sabem sobradament de que tenien, que allò no va
231 ser una guerra civil, una sublevació, va ser una operació d'extermini.
232 Tothom sap que quan es van aixecar els militars, pues ja tenien llistes
233 confeccionades dels partits, dels partits i dels sindicats, inclús de les
234 persones que havien de desaparèixer. Per lo tant, no penso que va ser
235 això. I una cosa és, que ja l'he apuntada un xic, l'he apuntada; no és
236 un, les diferències que van existir entre nosaltres, que indiscutiblement
237 van existir i les vaig viure. No van ser inclús els tòpi, ni inclús tampoc,
238 inclús l'ajuda, que va ser força important dels, dels feixistes i dels nazis
239 amb en Franco. Sinó el fet de que les potències occidentals, o sigui les
240 democràcies d'aquell temps, els hi fes por la revolució; tot lo que
241 significava de canvi. Per això és per lo que verdaderament... es va, es va
242 decidir, es va decidir la guerra; això, en principi. Ara, ehm diferències
243 entre, entre comunistes, -no tots són iguals, perquè hi ha el sector
244 trotskista, representat pel POUM, i els propis llibertaris, que
245 indiscutiblement existeix-, però no és únicament a Espanya. Penseu de
246 que, en aquells moments, l'estalinisme i les purgues, indiscutiblement,
247 que en aquells moments està fent l'Stalin són a tot arreu. Després

248 vindrà l'assassinat de Trotski i demés; vull dir que els empaiten, i
249 tenen, ademés tenen l'ocasió, de trobar-se'ls tots a Espanya. En un
250 moment donat, els primers que apareixen, verdaderament animats per
251 un enorme fervor revolucionari, seran verdaderament els trotskistes, els
252 trotskistes. Que sí que veuen la qüestió d'Espanya, sí la veuen com una
253 situació revolucionària. La veuran així mateix i, per lo tant, seran la
254 gent que, com nosaltres, que pensarem de que s'ha de fer la revolució;
255 que no es pot passar ja per una revolució burgesa, que ha de quedar
256 postergada, que és lo que ens plantegen, es plantegen els comunistes
257 ortodoxos, no? I, verdaderament, en aquest moments, pues hi hauran
258 aquests... I sí, es dóna aquesta situació, de la qual seran sobretot
259 víctimes la gent del POUM, i els llibertaris també. Però, que sobretot és
260 això; el Stalin en un moment donat els troba a Espanya, pràcticament,
261 tots els trotskistes que han vingut a auxiliar, a auxiliar la República
262 espanyola, i li ve la mar de bé, pues, per provocar aquell enfrontament
263 que li és necessari provocar.

264 P1: A vostè la, el trenta-sis l'agafa amb quinze anys, i ja amb quinze
265 anys surt al carrer a lluitar...

266 M: Sí, jo estava, jo vivia ja... Ja dic, estàvem... Molts de nosaltres
267 havíem viscut amb els nostres pares, i ho vèiem. Al voltant de tots hi
268 havia una sèrie de barriades perifèriques. No us oblideu que se'n dóna
269 molt a les barriades; és Sant Martí, és Poble nou, serà la Trinitat, que és
270 allà on visco jo en aquests moments; seran una sèrie de barriades,
271 verdaderament, que quan es fa la crida indiscutibl, convergiran totes
272 indiscutiblement, no? Jo recordo aquell xxx, jo estava a la Trinitat Vella
273 en aquells moments, i el dia abans ja, quan la ràdio va donar els
274 senyals, ja feia un parell de dies que hi havia efervescència. Però, quan
275 la ràdio va donar la notícia de la sublevació, de seguida la gent que hi
276 havia, que hi havia en les barriades, de seguida ja ens vam preparar.
277 Aquell matí, junt amb companys més grans que jo, pues ja vam sor, ja
278 vam sortir per encerclar ja... la caserna de Sant Andreu, que la teníem a
279 prop de la Trinitat Vella, que a llavors només hi havia una sola Trinitat,

280 no com ara que n'hi han dues. I... vam encerclar el, el, la caserna, i ja
281 només vam poder treure una bateria, que ens va tirar un parell de, de,
282 d'obusos, i la vam encerclar, i ens vam anar apoderant, per descomptat.

283 P2: Aquell matí del divuit de juliol del trenta-sis ehm, Enric Marco
284 pensa que la història anirà per on va anar? O és difícil? ... En aquell
285 moment ni ho penses...

286 M: No. No ho penso. En aquells moments, l'única cosa que fem és
287 rebutjar l'agressió. Rebutgem l'agressió. És després quan, quan
288 pràcticament ni el Govern respon, perquè no respon. El poder, el poder
289 estatal pues no respon; estatal i a nivell de Catalunya no respon, és
290 quan ens en donguem compte, és quan ens en donem compte que el
291 poder està al carrer. El poder està la carrer, i que tenim armes, i que és
292 possible verdaderament, a llavors, de fer un gir revolucionari. Se'n
293 donen compte que sense haver provocat aquella revolució, sí
294 possiblement ha arribat el moment de poder, de provar xxx. És aquella
295 vegada, bueno per primera vegada l'exèrcit, -jo tinc preparada
296 moltíssimes vegades un parte de guerra; que, penso, un dia avere si
297 m'és possible, l'hi enviat algunes vegades en els diari, en el que dic això:
298 "avui, vint de juliol de 1936, ha sigut derrotat l'exèrcit facciós aixecat en
299 armes contra el poble espanyol"- . És la meva resposta a l'u d'abril del
300 final del parte de guerra del general Franco.

301 P2: Del trenta-nou. Ehm, dura, durant les operacions militars, ehm
302 vostè pren part de l'intent de reconquesta de l'illa de Mallorca, és també
303 al front de, de l'Aragó... Durant aquells tres anys es va patir,
304 lògicament, molt.

305 M: Sí, naturalment que sí.

306 P1: Hi ha moviments per tota la Península i per fora de la Península,
307 no? És en aquell moment, i suposo que tot això era... com dèiem al
308 principi de la pel·lícula, una gran aventura, i molt perillós per poder
309 mover-se per tota la, per tota la Península...

310 M: Sí, i tingueu en compte de que, no s'ha estudiat eh, no s'ha estudiat,
311 però és l'única revolució social que existeix; la única revolució social
312 que s'ha fet a Europa. No la Revolució francesa, ni la revolució russa; la
313 revolució francesa és una revolució burgesa; la revolució, la revolució, la
314 revolució russa és una revolució ja més xxxtitzada. Però aquesta és la
315 verdaderament l'efervescència al carrer. No hi ha ningú que ho hagi
316 preparat; s'ha rebutjat. Fixeu-vos si serà així que, després de les
317 primeres hores, dels primers dies del juliol del trenta-sis, en els quals
318 s'ha decretat la vaga general, els sindicats indiquen en els treballadors
319 que s'ha acabat la vaga, i que per lo tant que tornin als seus treballs
320 una altra vegada, perquè allò no ha continuat, la lluita continua i s'ha
321 de produir. I els treballadors tornen a les fàbriques i als tallers. I, a
322 l'arribar a les fàbriques i als tallers, es troben verdaderament de que en
323 allà no hi han tècnics, no hi ha els amos, no hi ha la major part dels
324 encarregats; no hi ha ningú. I diuen, es diuen, es queden mirant els
325 treballadors l'un a l'altre i diuen "coi, aviat el sindicat havia dit que
326 tornem, i que comencem el treball. I com, i què fem, si no hi ha
327 l'encarregat, si no hi ha el tècnic d'això, ni... i qui". I s'anomenen ells
328 mateixos. No són els sindicats ni els partits polítics, els que dirigeixen
329 les primeres hores i els primers dies. Aquelles que, en els primers dies,
330 faran rutllar tots els serveis, tots els transports i tot, sinó aquell que diu
331 "Pep, puja a dalt, tu que saps de números, puja a dalt al despatx. Tu fes
332 això que sempre has fet, i tu també", i són ells els que s'organitzen.
333 Naturalment que pocs dies després els sindicats i els partits polítics
334 seran els que dirigiran verdaderament allò. Però, en les primeres hores
335 seran els treballadors únicament, amb un impuls autèntic,
336 verdaderament, els que començaran verdaderament a fer-ho rutllar tot.
337 Lo qual vol dir que estan sobradament qualificats. Precisament això els
338 hi donarà una força tremendíssima.

339 P1: Vostè, amb disset-divuit anys, és conscient que ha viscut, havia
340 tingut més vivències que, segurament, la majoria dels joves d'avui dia
341 en tota la seva vida?

342 M: Bé, jo em penso de que probablement estava... estava més preparat.
343 Jo diria de que la diferència entre els joves –nosaltres- d’aquell temps, i
344 els joves d’ara, d’avui en dia, és que nosaltres teníem una formació
345 revolucionària. Formació revolucionària, moltes vegades, que no ens en
346 donàvem compte; i és el nostre entorn, les formes de ser de la gent, les
347 formes de comportar-se, les nostres escoles, els nostres ateneus, les
348 escoles de la Generalitat, aquelles escoles de la Generalitat que van
349 obrir l’ensenyament d’una forma tan àmplia. Nosaltres, jo, als anys
350 trenta, sé lo que és una molècula. I sortíem del carrer, sortíem al carrer
351 i ens ho déiem: “tu, calla; tu ets una molècula!”. Estic parlant dels anys
352 trenta. Els vostres pares, els teus i els vostres van trigar, inclús anys,
353 molts anys a sapiguer lo que era una molècula; van trigar molts anys a
354 saber-ho. Vol dir que el nivell cultural que hi havia era molt elevat. I
355 nosaltres tenim una formació revolucionària. Actualment la joventut és
356 rebel només; saben lo que no volen. El que volen és el que no tenen
357 clar, perquè no hi han alternatives, ni hi han objectius concrets.
358 Nosaltres sí. Nosaltres amb una eina com la revolució canviàriem el
359 món. Aquesta eina de la revolució no la tenen, on està? Els nanos ho
360 pregunten: “dóna’ns una fórmula”. No la tinc, aquesta fórmula;
361 l’haurem de forjar. Jo ja la veig, ja la veig, veig que els nanos, quan
362 menos saben lo que no volen, és qüestió verdaderament de que
363 sàpiguen el que volen, i que indiscutiblement arribin a organitzar-se o
364 no organitzar-se; aquesta forma d’organització espontània que neix, se li
365 ha de donar un aire amb uns objectius concrets que, verdaderament, jo
366 disculpo verdaderament els joves. Lo que no els hi disculparia és que no
367 tinguessin consciència. Però si tenen consciència que aquest món és
368 injust, i que això no pot continuar d’aquesta forma, i no es poden
369 reproduir les mateixes coses que es van produir, per mi ja aquesta
370 prova de consciència, m’obrirà. Perquè me’ls he trobat al carrer, i
371 algunes vegades m’ha semblat de que em deia: “mira-te’ls, ja tornen a
372 estar en aquí”. A vegades els hi dic: “he estat seixanta anys esperant-
373 vos, benvinguts sigueu”.

374 P2: Tot plegat, l'ú d'abril de 1939, quan el general Franco emet aquella
375 comunicació, "cautivo y desarmado el ejército rojo", acaba el període
376 bè·lic; vostè tot just encara no ha complert els dinou, eh? si no he
377 comptat malament...

378 M: No, no, no, no...

379 P2: I passa vostè a la clandestinitat. Per què no ens en parla?

380 M: Bé, bueno, mira; ara estem en un mes que s'apropa aquell mes en el
381 qual vaig ser ferit, el mes de novembre, al pas del Segre, al pas del
382 Segre, l'últi, en l'última, diríem, operació ofensiva que va fer la meva
383 Divisió, l'antiga Columna Durruti, la 26 Divisió. Passem al Segre per
384 alliberar la retirada, per ajudar a que retirin les forces de l'Ebre, i en
385 allà sóc ferit. Sóc ferit a finals de novembre, i d'allà pues aniré cap a
386 una sèrie d'hospitals, i acabaré a... a Montserrat. Acabaré a Montserrat
387 en un... en un lloc on es comba, estava com a convalescent; una cosa
388 que en deien enduriment. I encara refer-me encara de les ferides, pues,
389 s'apropaven ja els fatxes, i no em va quedar més remei, com vaig poder,
390 pues, sortir de Montserrat, fotre el camp i refugiar-me, llavors, amb la
391 família. Que ja no en quedava; quan vaig arribar a Barcelona ja havia,
392 ja no quedava ningú i, mira, refugiar-me com vaig poder, i amagat
393 dintre de la ciutat, pues, passar desapercebut, i assistir a l'entrada de
394 les forces feixistes. I més tard, seguidament, pues ja començar la meva
395 primera clandestinitat.

396 P1: Li van donar la Medalla al valor.

397 M: Sí.

398 P1: En aquesta època, per aquests fets, no?

399 M: Sí, sí, sí, pels fets aquests tinc la Medalla al valor. Però bueno, això
400 ja és lo que dic jo...Medalla al valor, jo no li dono massa, massa valor,
401 diríem, perquè de cent cinquanta homes, en vam quedar divuit. Els hi
402 van sobrar medalles. Penso que els hi van sobrar, de medalles. No una
403 de sola de sola, no; els hi van sobrar un cabàs, de medalles.

404 P2: Ha... Un cabàs...

405 P1: Després no es presenta a complir el Servei militar, i marxa a
406 França. I allà el capturen, no?

407 M: Sí, sí. Jo sóc un ehm, jo sóc un insubmís, diríem. Sí, sent insubmís,
408 perquè si se'm miren, si se'm miren, malgrat haver estat en dues
409 guerres i en una revolució, segueixo sense haver fet el Servei militar de
410 cap de les formes. Sóc un antimilitarista, cent per cent. I, per lo tant, sí;
411 em passaré a França, i a França pues ens ho manejarem com podrem
412 fins ser detingut, i a llavors ja passo, no únicament a ser un deportat,
413 un exiliat, sinó ser un resistent; que és la diferència que hi ha, inclús,
414 entre dintre dels mateixos, entre el mateix exili hi ha la gent de que va
415 estar exiliada, i com exiliats xxx ens van deportar, que són els famosos
416 triangles blaus, sense pàtria, i els que portem, seguim portant un
417 triangle, sinó que, apart del triangle, pues el portem en un fons vermell,
418 que són els de la resistència. Resistents, tots van ser tots, tots ho van
419 ser, resistents, perquè el fet de viure ja era una forma de manifestar la
420 resistència. I sí, aniré a parar, pues, em detindran les forces d'en
421 Pétain; m'entregaran als alemanys, i...

422 P1: Això quin any és?

423 M: Això serà el quaranta-u. I d'allà pues marxaré, m'enviaran cap a, cap
424 a un camp de concentració, que és un comando d'uns astillers que hi
425 han, a dalt de tot, al nord, a Kiel; que és una base de submarins i
426 demés, on aniré, on em portaran a treballar, com porten a tots els
427 demés, als comandos. Perquè els camps de concentració eren zo, moltes
428 vegades no?, eren nuclis i centrals no? administratius i on estàvem
429 hostatjats, diríem, no? Per dir-ho d'una forma o altra. Però després hi
430 havia una sèrie de comandos, que és on anàvem a treballar. No es
431 treballava únicament en els camps de concentració; no únicament en
432 aquelles pedreres que sempre hi ha en el rerefons dels camps de
433 concentració, que era el treball més dur. Sinó que, ademés, els
434 alemanys ens enviaven a treballar en una sèrie de fàbriques d'empreses,

435 que anaven senzillament i llogaven els nostres serveis amb els SS de les
436 direccions, no?, de les direccions. Perquè nosaltres vam passar, no un
437 règim d'esclavitud com, ai de... un règim d'explotat, com ara, -ara
438 parlem dels explotats, perquè explotem a moltíssima gent, avui dia-,
439 sinó un règim d'esclavitud, en els quals nosaltres no teníem cap
440 avantatge, sinó de que érem una mà d'obra que s'enviava a certes
441 empreses, que contractaven els nostres serveis, -com que teníem una
442 mà d'obra que no s'acabava mai- o, de lo contrari, dintre dels propis
443 camps de concentració, on es van arribar a muntar, a llavors ja, una
444 sèrie de factories d'armament, gairebé totes. Jo vaig tenir la sort de,
445 com a mecànic que vaig ser durant molts anys, d'anar a parar
446 precisament a una factoria d'aquestes, perquè...

447 P1: Hm. Parlem una miqueta de, de la vida als camps de concentració.
448 De totes maneres, dir que, ehm, el quaranta-dos va ser detingut per la
449 Gestapo en el camp de treball de Bordesholm, i després és quan ja,
450 després de ser interrogat, apallissat i turmentat, segons ens explica la
451 seva biografia, és internat al penal de Kiel, on estar totalment
452 incomunicat durant nou mesos, no? És jutjat per un consell de guerra a
453 Hamburg, acusat de sabotatge, conspiració i alta traïció contra el III
454 Reich.

455 M: Mai havia sigut tan import, important; era importantíssim,eh?
456 [riures dels periodistes].

457 P1: No sé, quan un, quan un llegeix tot això, vostè mateix quan, quan
458 mira enrera, doncs va, va viure moltes coses, però a nosaltres, abans
459 dèiem: la Gestapo, el III Reich, acusat de sabotatge, conspiració, alta
460 traïció... quina por! Si ens donava a nosaltres por aquest matí, mirant la
461 biografia, no sé per a vostè, viure tot això com va, com va ser. Com ho
462 va suportar, tot això?

463 M: Hm, no ho sé. Perquè era molt jove. Perquè tenia la capacitat
464 d'imaginar i de, i de pensar de que més enllà estava la llibertat, encara.
465 No em podia ensotar, tenia la sort de no tenir responsabilitats; anava, lo

466 que se'n diu "lleuger d'equipatge". No tenia que pensar amb la dona ni
467 amb els fills que em quedaven enrera, ni lo que havia passat amb ells,
468 ni quan m'havien separat, que va ser el problema, el drama de
469 moltíssims dels meus companys, espanyols o no espanyols. Vaig en
470 pensar, valorar de que no hi ha valor, no hi ha coratge, no hi ha
471 heroisme; això no existeix, això no és veritat. Existeix una cosa que és
472 la dignitat de l'individu que, de quan en quan, apareix. Però, realment
473 enfortir-lo... Quan em van telef, quan em van detenir la Gestapo, em
474 van emportar a la seva caserna. El primer interrogatori vaig entrar a
475 l'estança on hi havia tres homes més, pensant de que era molt jove, de
476 que havia estat un, un lluitador, d'una forma o altra, que se m'havia
477 de... donava la impressió que allò era un mèrit que, d'una forma o altra,
478 pues se m'havia, se m'havia de reconèixer. Si vaig pensar això en algun
479 moment, si vaig entrar amb el front en alt, i amb un cert orgull, pues va
480 canviar en molt poc. Al cabo de mitja hora, ja no era ni orgullós, ni
481 tenia el front en alt, sinó que estava en un racó, abonyegat. M'havien
482 fotut una pallissa tremenda, m'havia vomitat a sobre, m'havia cagat i
483 pixat, m'havien fallat els esfínters. Dificilment un es pot sentir un heroi,
484 dificilment pot ser un valent un valent cagat. No, no em van deixar; em
485 van tenir deu dies en aquestes condicions. Em treien fora, em treien
486 fora amb la mànega, pues amb la mànega vestit i tot, pues em ruixaven
487 de dalt a baix per treure'm tota aquella merda, per tornar-me a entrar.
488 Va ser durant deu dies, en els quals vaig, vaig desitjar moltes vegades
489 que allò s'acabés. No morir, morir mai, morir mai, però que allò
490 s'acabés, no sé com, però que s'acabés. I, i era el principi.

491 P1: Aquella vivència s'arriba a superar, algun dia?

492 M: Sí, se supera. Tot se supera. Lo que no se supera tan fàcilment és
493 algunes altres coses, amb un altre caràcter. El fet de per què tu t'has
494 salvat i d'altres no; van haver d'altres que van fer menos coses que jo,
495 que ja veieu els càrrecs que tenia, i les coses que se'n deien de mi. Hi ha
496 una part, una part jo penso que se la van inventar, no sé, perquè no
497 penso que vaig fer tantes coses. Vaig fer algunes coses, però no va ser

498 tantes com això. Però el fet a la meva cel·la durant nou mesos,
499 incomunicat, sense sortir mai, a pati ni enlloc, una cel·la que no puc dir
500 els metres quadrats que tenia, però sí sé que daria sis passes endavant
501 i sis enrera, quatre a l'esquerra i quatre al davant. Al mig hi havia un
502 banc de treball, on me portaven la feina, me la portava el *Wachmeister*
503 al dematí, i me la recollia a la tarda. Al vespre, si no la feia, no menjava,
504 i ademés anar a la cel·la de càstig; volia dir a les fosques. Volia se, di,
505 dir a les fosques; me va, van castigar una sola vegada. De llavòrens
506 ençà ja vaig procurar tenir la feina. Tenia una cubeta en un racó, on
507 cagava i pixava, perquè tampoc ho feia, tampoc ho podia fer fora; no hi
508 sortia. I una petita pica, en un costat, a la paret, adossada a la paret,
509 amb la que amb prous feines si m'hi cabien les mans, sense aixeta,
510 l'alimentava amb el gerro. M'hi cabien les mans justetes per rentar-me
511 la cara i per rentar-me el cul, posant-me de puntetes. Com a única
512 companyia tenia una Bíblia bilingüe, en llatí i en alemany, que és la que
513 verdaderament em va ajudar a trobar les primeres expressions. No hi
514 era, no hi era un gran llatinista, ni ho sóc, ho sóc tampoc, però sí em va
515 servir per començar a entendre algunes paraules en alemany. I
516 recordaré ehm tota la vida i, això sí, com una obsessió aquella
517 primavera de 1942 que vaig veure aparèixer, a través d'aquells barrots,
518 d'aquella, d'aquella finestra inaccessible, que l'obria i la tancava amb
519 una pèrtiga, i vaig veure aparèixer el cel blau, en allà a Kiel, que està
520 davant mateix dels, dels països escandinaus, que no, no es veu mai
521 pràcticament, i vaig veure el cel blau. I vaig sentir el xisclar de les
522 gavines, i les corredisses dels fills dels funcionaris de presons que
523 jugaven en els seus patis. I jo era molt jove, molt més jove que vosaltres,
524 i apretava amb el front contra la paret, que pensava que l'havia de fotre
525 a terra. Dos-cents setanta dies, fent passes endavant i enrera, i fent la
526 feina que m'encomanaven. M'obrien la, la porta al matí, donava una
527 passa endavant, treia la cubeta, i treia el gerro de l'aigua, tornava a
528 entrar a dintre; al cabo d'una estona, pues, tornaven a obrir i retirava la
529 una buida i l'altra plena, fins a l'hora del cafè, que em servien amb una
530 sola llesca de pa, de motlle, no l'havia vist mai, el pa de motlle, el vaig

531 descobrir llavòrens. Dos-cents setanta dies. Quan vaig sortir, a l'exterior
532 vaig veure els colors una altra vegada, els vaig reconèixer. No que no
533 sapigu, sabia sobradament que hi eren, perquè era capaç d'imaginar-los
534 i de pensar en ells; de figurar-me'ls. Però a la meva cel·la només hi
535 havien els grisos, els negres i els blancs. Me'ls vaig trobar una altra
536 vegada, i vaig començar a saber lo que significava la discriminació més
537 aguda, la més tremenda. Durant, fins que em van enviar, després del
538 judici em van enviar, en reclusió indefinida al nou camp de
539 concentració, durant una temporada els alemanys em portaven a
540 classificar llibres i revistes a la Universitat de Kiel. Em vaig dirigir una
541 vegada a l'alcalde, demanant-li avere si m'otorgaven el càrrec de
542 bibliotecari honorari, doncs vaig estar treballant uns mesos amb ells.
543 Em portaven al matí dos soldats, dos soldats de les SS m'hi portaven,
544 estaven tota la jornada amb mi, i em tornaven a, a la tarda em
545 tornaven; a llavors estava pendent de transport. El primer matí que vaig
546 sortir ja em van explicar, ja em van, vaig veure lo que passava. Quan els
547 seguia, d'una empenta em van fotre fora de l'acera, perquè jo no tenia
548 dret a trepitjar l'acera. Per l'acera anaven les persones, jo no era una
549 persona, jo era una cosa; una cosa que, que no tenia res que veure. Jo
550 anava per la calçada, per baix, on anaven els animals, trepitjant
551 excrements i ensumant el fum dels camions. I un matí d'aquells pues,
552 amb el cap cot, no podia mira'ls-hi la cara, perquè la meva mirada
553 també els empastifava, mirava de reüll les dones i les criatures, amb
554 compte per a que no em fotessin un cop. I un matí d'aquells em vaig
555 donar compte del que volien; m'havien pres la llibertat, la vida quan
556 volguessin i els hi dongués la gana; m'havien vestit amb aquell vestit de
557 llistes, que semblava que el portaria per sempre més, m'havien pres el
558 nom, al seu nom, al seu lloc tenia un número, el 6.448, el qual
559 m'hauria d'aprendre en alemany, i hauria de repetir en alemany cada
560 vegada que em cridessin. Havia perdut el nom, havia perdut tot, havien
561 decidit que jo menjaria aquella porqueria que ens donaven; la sopa
562 aquella, que no es deien ni ranxo, la sopa. Tronxos de col, algun tros
563 de, de nap, algunes vegades algun tros de, alguna mica de farina

564 d'avena; coses, coses per l'estil. Algú havia decidit de que jo no tenia
565 nom, no tenia personalitat, no era ningú. Portaria un color que em
566 designaria. Portaria el color que va ser, el color que va designar,
567 sobretot, al grup més nombrós d'espanyols, que va ser el color blau dels
568 apàtrides. Aquella, aquella condició de que, de la quan en faig
569 responsable el govern franquista, sobretot aquest Serrano Súñer que va
570 morir fa poc, en el qual volíem, ens havíem començat la querella, ja no
571 hem arribat a temps. Que quan els alemanys van ocupar, van conquerir
572 pràcticament tota Europa en el any 40, i van ocupar França, en trobar-
573 se amb tota aquella quantitat d'espanyols que es van trobar, pues es
574 van dirigir al govern franquista i els hi van dir: "què signifiquen tants
575 espanyols fora del seu país? Perquè si fossin combatents... Però aquí
576 tenim famílies senceres, tenim dones, criatures. Què vol dir, això?". La
577 resposta del govern franquista, en boca d'en Serrano Súñer, va ser de
578 que nosaltres no érem espanyols, ni ens ho mereixíem ser. I que
579 nosaltres no mereixíem pàtria ni respecte cap. Que ens podien tirar al
580 mar perquè érem una mala púrria, una mala ralea, i que no els
581 enviessin cap a Espanya, perquè els camps de concentració i les
582 presons espanyoles ja n'estaven plenes. Em vaig donar compte de tot el
583 que significava, i tot el que va significar després de degradació. No era
584 l'agressió física, no era el, l'eliminar-te, sinó tots els processos de
585 degradació fins arribar a la mort.

586 P1: Quan, quan un està en aquesta situació, ehm que com deia, doncs
587 li poden treure la vida quan vulguin, li treuen la dignitat, l'orgull,
588 l'honor, tot, ehm, l'únic objectiu és anar passant el dia, que arribi el dia
589 següent; arribar a veure el sol un altre cop?

590 M: En bona part diria que és aquesta resistència a la mort. Ells
591 personificaven la mort i nosaltres la vida. Era qüestió de que el primer
592 grau de resistència era sobreviure, amb la major dignitat possible.
593 Teníem un avantatge; possiblement els espanyols teníem un avantatge
594 sobre els demés: nosaltres veníem d'una lluita de tres anys enrere,
595 sabíem lo que era la solidaritat; sabíem lo que era, lo que valia el tros de

596 manta, de flassada compartit amb el teu company, o el tros de pa. I el
597 fred. Totes les coses que havíem compartit; saber de que junts érem
598 alguna cosa, per separat no podíem ser-ho. Aquest va ser un dels valors
599 que ens va permetre el... el poder sobreviure. El saber de que no es
600 tractava de la teva vida, sinó de la vida dels, de l'altre també, perquè la
601 vida de l'altre era el teu recolzament. També, per lo tant, ehm... es
602 pensa en sobreviure, vam fer de tot, vam fer de tot; vam converti'ns-se
603 en lladres, vam robar carbó, vam falsificar papers, vam fer... qualsevol
604 cosa. Vam desplaçar els presos comuns dels llocs on estaven, que és on
605 els col·locaven el SS, no?, sobretot alemanys i demés. Poc a poc, vam
606 demostrar de que dintre la nostra misèria, dintre la nostra condició,
607 verdaderament, de, inclús d'enemics, d'enemics, doncs hi havia una
608 cosa que estava molt clara; que els espanyols érem incapaços de robar
609 en els nostres propis companys. Així com els altres sí que eren capaços,
610 els demés capos sí que eren capaços, verdaderament, quan estaven
611 col·locats en un lloc, de robar, de robar per sí mateixos, nosaltres no.
612 Nosaltres podíem fer moltes coses, però sempre ho fèiem pel col·lectiu.
613 Això ho van reconèixer inclús els propis alemanys, i vol dir de que vam,
614 poc a poc, vam ocupar llocs verdaderament de major confiança. Tot lo
615 que nosaltres, algú de nosaltres, podia abastir era per a que, per
616 repartir en comunitat. I si jo, en un moment donat, pues vaig estar
617 quan vaig sortir de la pedrera, i vaig voler estar treballant a aquella
618 factoria de la xxx Smith, on ja no passava el fred que passava, i si tenia
619 unes millors condicions, era per compartir sempre amb els meus
620 companys. Aquest esperit de camaraderia, lo que era una cosa que
621 t'animava, el fet de que tu havies d'animar en aquell que estava més
622 desanimat. El fet de que, que ens en donàvem compte quin era el que
623 estava més dèbil físicament, i de que, a l'hora de la sopa, miràvem de
624 que, si no podíem donar, donar-li un plat de sopa a aquell que li feia
625 més falta, perquè no en teníem més que un, sí ell estirava la seva gaveta
626 al mig de la rotllana, i cadascú de nosaltres treia una cullerada o mitja
627 cullerada del nostre, de lo de lo nostre. O de lo contrari, aquell que li
628 feia més falta un coperret a l'esquena, un més gran que tu, perquè els

629 joves teníem aquest avantatge, però el més gran que tu, el qual sí que li
630 feia falta, verdaderament, d'encoratjar-lo una mica. Però tot lo que
631 estava al nostre alcanç verdaderament com a més joves, no ho estava al
632 alcanç de les persones que eren més grans. Jo sempre ho dic, perquè
633 algunes vegades m'havia trobat en el camp de concentració amb aquella
634 gent de que ja no podien seguir, aquells que no podien seguir; que
635 tocava la campana aquell matí i que no s'aixecaven. O la sirena i que no
636 s'aixecaven, i que tu deies: "Manuel o Pied, va; nem que ja és l'hora", -tu
637 ja estaves a baix-, "va, ja és l'hora". I et deien alguns d'ells: "No. No, ja
638 no, ja m'he cansat de, no m'he cansat de viure, m'he cansat de morir-
639 me tantes vegades, durant el dia; no, deixa'm en pau". I tu intentaves, li
640 deies: "jo estic en les mateixes condicions que tu; mira, jo també estic
641 pres, jo tampoc no estic en el meu país. Jo també recordo una novieta
642 que vaig tenir quan tenia setze anys, i que la vaig deixar a Espanya, i
643 vaig dir que un dia tornaria quan s'acabés la guerra", -quan vaig tornar
644 a Espanya, jo ja tenia vint-i-quatre anys, i ella ja tenia quatre fills;
645 verdaderament vaig fer una miqueta tard; vam ser aquella generació
646 que no va tenir primer amor, ni va tenir primer petó tampoc. I quan els
647 hi deies aquestes coses, i em deien: "què m'ofereixes, Henrich, què
648 m'estàs parlant? Tu m'estàs parlant d'aquesta novieta, quan jo a
649 l'arribar al camp de concentració, lo primer que han fet ha sigut
650 separar-me de la meva dona i dels meus fills. Què m'estàs oferint?
651 Quina és l'opció? Aquesta opció que dius de tornar al teu país? Aquesta
652 Espanya de la qual ens cantes, moltes vegades, de la qual ens expliques
653 dels seus paisatges i les seves gents, quan a mi m'han tret del meu
654 poble, que m'han pujat en un camió i m'han portat al camp de
655 concentració, quan m'han tret el meu barri, he vist en sortir com
656 cremava el meu barri, com cremava el meu poble, què em pots oferir,
657 quina és la sortida?". Eren aquells que no hi havia necessitat ni de
658 matar-los d'un tret, ni enviar-los a la càmera de gas; senzillament es
659 morien perquè no podien viure.

660 P1: Després, o el que ens ha arribat a tots els que som més joves, i que
661 doncs hem tingut coneixement de tota aquesta època mitjançant,
662 doncs, mitjans de comunicació, mitjançant llibres, mitjançant
663 pel·lícules, ens han arribat molt, molt, molt, moltes de les coses que
664 passaven allà dintre. Vostès, allà dintre, eren conscients de les càmeres
665 de gas, de tot això de les pastilles de sabó que es va parlar, de tot això,
666 de la possibilitat de viure, ai, de morir en qualsevol moment, eren
667 conscients? I també li volia demanar ehm, com, com se seleccionava la
668 ge, és a dir, per què es moria dintre del camp de concentració? És a dir,
669 què feien malament, o per què qualsevol dels que estaven en aquell
670 camp de concentració podia ser seleccionat per morir?

671 M: Bé, aquells que no responien físicament, sobretot. No era una
672 qüestió d'ideologia, això estava fora de mida. Nosaltres, nosaltres no
673 teníem ideologia, no teníem idea, nosaltres no teníem idea, segons ells,
674 nosaltres érem una raça inferior. Hi ha que conèixer el nazisme. El
675 nazisme no és únicament el somni de quatre bojos, d'uns assassins que
676 un dia els hi va semblar bé, pues sortir al carrer, senzillament matar
677 gent, o envair països. No, no és això; el nazisme és quelcom més. Hi ha
678 que llegir el *Mein Kampf* per veure les asseveracions del propi Hitler; les
679 escriu ell. Jo sempre dic que el *Mein Kampf* ha d'estar a totes les
680 facultats i a totes les escoles per a que llegeixin els alumnes, i sàpiguen
681 que en el seu primer, una de les primeres asseveracions d'en Hitler és
682 l'afirmació de que la raça germànica és una raça superior a totes les
683 demés; "que som els cridats pel sen, perquè tenim sentit de la
684 responsabilitat, perquè sabem governar, perquè sabem manar". Sempre
685 diu "sabem". I diu això, i diu "i per sota de nosaltres, un esglaó més
686 avall, hi hauran els nostres servidors, aquells que ens hauran de fer la
687 feina, perquè nosaltres hem sig, som els que manem". I més enllà, pues
688 hi haurà la gent verdaderament, que aquests han de ser destruïts, com
689 poden ser els eslaus, com poden ser els, els gitans, els cingars, o poden
690 ser els jueus, que aquests han est, són els cridats a desaparèixer. Però
691 nosaltres senzillament serem la gent que ens convertirem en els seus

692 esclaus; els esclaus blancs d'una Europa, en la qual ells ja ho munten,
693 fan desaparèixer grans extensions de, de, de, de terreny d'Europa,
694 convertides en govern amb generals, que seran les colònies blanques
695 amb colons blancs i amb uns esclaus blancs, que serem nosaltres. Que
696 probablement les condicions dels camps concentracionaris s'haurien
697 anat ehm evolucionant, fins a l'extrem que jo em penso que les nostres
698 dones, en vida familiar amb nosaltres, haurien, haurien parit fills
699 esclaus, des del seu propi naixement, donat que el seu pare i la seva
700 mare ja eren esclaus, no? Per lo tant, el fet de, de com xxx la selecció,
701 és sobretot físicament, físicament; el que no rendeix, el que va baix, va
702 perdent la força serà la persona que verdaderament haurà de ser
703 destruïda perquè no serveix, perquè no rendeix. De manera i forma de
704 que, acabar amb nosaltres, pues hi han moltes coses: la, la, la, la sopa
705 que ens donen és, és de lo més diürètic, no és gens alimentari; passem
706 amb vuit-centes mil calories. Per lo tant, qualsevol cosa ens pot fer
707 emmalaltir, qualsevol refredat es pot convertir en qualsevol cosa.
708 Morirem d'infarts, morirem de cirrosi, produïda pel granit que traïem de
709 les pedreres. Morirem sobretot de disenteria, morirem de còlics produïts
710 per aquella sopa tan diürètica. I veuré els meus companys passant,
711 passant un dia pues amb les robes brutes de merda, perquè no se
712 l'aguanten a sobre, i al cabo d'un parell de dia els veuràs amb les robes
713 brutes de sang. I veuràs de que en aquelles grans latrines que hi havien
714 a l'exterior dels, dels camps, veuràs, veuré els meus companys
715 asseure's en una latrina d'aquelles i morir cagant, quan ja en els seus
716 budells no hi ha ni merda ni hi ha sang, tampoc. Seran les persones
717 que seran destruïdes més. Després hi ha tot lo que significa
718 exemplarització, que són les menys, exemplaritzacions. Les
719 examplaritzacions són aquells càstigs per qualsevol cosa. Dir de que et
720 castigaven, un càstig mínim eren vint-i-cinc cops al cul. Dit així, vint-i-
721 cinc cops al cul sembla que t'estiguis referint a allò que diuen les mares
722 amb una canalla: "mira, escolta, quan un nen no es porta bé pues li
723 dónes una plancada al cul". I sobretot sempre hi ha algú que diu "no li
724 piquis al cap, pica-li al cul; que el cul no té os". Ja us ho asseguro, que

725 el cul té os. Us asseguro que si et lliguen en un xxx i et baixen els
726 pantalons, t'apliquen vint-i-cinc cops amb el mànec d'un pic o d'una
727 pala, o amb un fuet d'aquells tan gruixuts que tenien, tindràs que anar
728 comptant un per un els cops que et donen. Quan acabaràs, t'hauran
729 arrencat la pell, la carn, i es pot dir de que durant setmanes estaràs
730 que no pots seure, i tindràs que anar amagant-te darrera dels teus
731 companys que et protegeixen, perquè no te'n donguis compte que no
732 produeixes. Perquè si no, si no produeixes, aniràs a la infermeria on, si
733 no reacciones en un parell de dies, pues és la injecció de benzina, o la
734 càmera de gas. De manera que matar-nos era la cosa més senzilla del
735 món; els càstigs, els invalidats, lligant-nos com ens lligaven per les
736 extremitats, que et desconjuntaven, et desconjuntaven les articulacions.
737 Quan quedaves com un ninot no servies; lo natural, lo natural, lo
738 natural és, naturalment, que anessim a que t'acabessin de matar. I lo
739 natural com a mida higiènica, és que t'incineressin. Nosaltres també ho
740 fem. Jo moltes vegades, quan em dirigeixo als xavals, no vull de cap de
741 les maneres despertar en ells el morbo, ni l'impacte dels morts i del
742 litres de sang; els vull portar verdaderament al raonament: què és el
743 nazisme en sí. Per què aquells funcionaris, per què aquells funcionaris
744 de les SS, aquells famosos "Homes de la mort", portaven els guardians
745 dels camps de concentració, portaven una calavera amb dues tíbies,
746 que la portaven a la visera i a les insígnies que portaven a les solapes;
747 se'n deien els *Totenkopf*, els homes de la mort. Eren els encarregats de
748 matar-nos, matar-nos sense rancúnia, matar-nos sense mala
749 consciència...

750 P2: Ahm...

751 M: Com una funció...

752 P2: Ahà...

753 M: Com un funcionari que ha de fer una feina, que la resta del poble
754 alemany li ha d'agrar, perquè lo que fa és netejar la societat de tot allò
755 que destorba.

756 P2: En cap moment, senyor Marco, vivint aquesta crueltat extrema
757 envers el gènere humà, -perquè és en definitiva del que ens està
758 il·lustrant avui-, en cap moment va veure cap rastre d'humanitat en cap
759 d'aquests, ja no oficials, sinó simplement funcionaris de menor rang de,
760 de l'exèrcit? En cap moment una mirada als ulls?

761 M: No, rares vegades. Jo no puc dir, i em penso que possiblement...
762 però era una forma de reacció molt estranya. Podies sortir del barracó
763 un dia, i trobar-te amb un guàrdia de cara, i dir-te: "Spanisch, hast
764 Hunger?". "Spanisch, tens gana?"; és clar que teníem gana, sempre
765 teníem gana. "Komm hier"; se t'emportava a menjar, a menjar allà amb
766 els gossos. Ell es posava al mig, els gossos estaven a un costat, i et
767 tirava el menjar a terra. I tu, amb les mans darrera, sense cap cullera i
768 sense poder-ho agafar amb la mà, menjaries com un gos, a terra, mig o
769 menys encara que un gos.

770 P2: Però quin convenciment ha de tenir una persona per tractar una
771 altra persona d'aquesta manera? No m'ho explico.

772 M: Això és l'inexplicable, si no hagués estat perquè és objecte de la
773 formació que els hi donaven, per una banda. La formació que els hi
774 donen des de joves; l'entendre verdaderament que un nou ordre, que ha
775 de ser per mil anys, exigeix aquest sacrifici, el sacrifici de tot lo que
776 destorba, d'aquelles subespècies, que no són més que subespècies, -ja
777 en diuen: *Untermenschen*, "homes inferiors", "homes i dones inferiors"-.
778 Verdaderament que la seva, la seva visió ha de ser únicament el servir-
779 los, per portar endavant tot això verdaderament que, que ha de servir
780 per un nou ordre. No existeix, no existeix. De manera i forma de que
781 xxx més aviat va ser el caprici, en un moment donat va ser el caprici
782 verdaderament d'un guardià. Després la por, verdaderament, que si no
783 es comportaven d'una forma cruel, sinó cruel manifestament funcional,
784 diríem d'això, els hi podia costar l'anar al front de, al front de l'est, que
785 els hi feia una por tremendíssima; tenien un pànic enorme a anar al
786 front rus. O, de lo contrari, ser castigats. Això també comptava.
787 Després, ells gaudien d'unes condicions, jo de vegades, ara fa pocs

788 mesos vaig anar al meu camp de concentració, i quan baixava de la
789 pedrera, i veia aquells xalets que encara avui en dia són habitats per la
790 gent dels pobles, i que verdaderament veia en els xalets aquells i pens,
791 penses: “guaita, tu com vivies; anaves a parar a una barraca, on
792 passaves aquelles nits que passaves, de pixarades i de tot. Amb els
793 morts, amb aquell barracot, amb aquell, amb aquell ambient tan dens
794 durant les nits. De vegades el crit d’aquell home que, durant el dia,
795 pues, tenia ús de raó, havia pogut, pel cert orgull o de dignitat, de, de
796 poder-se contenir. Però, quan la son el traïa, pues senties un crit com
797 d’un animal ferit. Bueno, verdaderament, no saps com sortir-te’n, de
798 manera i forma que rares vegades vam trobar alguna gent de que
799 verdaderament ens ajudés i, si de cas, van ser casos aïllats, però que no
800 compten.

801 P1: Ha tornat, ha tornat darrerament en aquests camps de
802 concentració...

803 M: Sí. Torno tots els anys, una o dues vegades. El govern, el *Land* de
804 Baviera, em paga les despeses del viatge, perquè es fan unes trobades
805 de joventuts de tota Europa, i jo m’encarrego d’explicar’ls-hi què van ser
806 els camps de concentració, què van significar. Què va significar la
807 història, per què l’hem de mirar de protegir, perquè en aquests
808 moments es donen una altra vegada nous casos de... nous genocidis, es
809 donen, nous camps de concentració. Arribar a ells i explicar’ls-hi, que
810 ells ens expliquin també, que ens expliquin què és lo que va passar, què
811 és lo que senten en aquests moments. Penso que són un jovent
812 meravellós, la major part d’ells. Igual que els nostres. I si alguna cosa
813 lamentable és que algun cop, pues no els conegui. Algunes vegades m’he
814 trobat; últimament em trobava una noieta alemanya, que deia que ells
815 es dirigeixen en els seus pares, i en els -la Jossie-, i en els seus avis, i
816 els hi pregunten com no van fer res quan ja es coneixia la realitat dels
817 camps de concentració, lo que passava allà dintre. Com no van fer
818 alguna cosa per ajudar-nos encara mínimament, per ajudar-nos i... la
819 resposta d’ells era aquesta: es tractava de la seva vida, o la nostra; de la

820 vida dels seus fills, o els nostres fills. Van decidir tancar els ulls i
 821 l'enteniment, i no veure-ho. Jo, de vegades, pues trenco una llança en
 822 favor dels, dels alemanys, i dic que com podien mirar-nos amb llàstima
 823 i amb pietat, quan sortíem a treballar fora els més joves, que sortíem a
 824 treballar fora de comandos, en aquestes empreses que ens tenien
 825 llogats. Sortíem i vèiem la cara que feia la gent quan ens miràvem;
 826 nosaltres no podíem mirar més que, jo dic, amb reüll. Nosaltres per
 827 baix; des de les acerres ens miraven. I no veia llàstima ni pietat; veia
 828 fàstig, veia fàstig, ens miraven amb un fàstig tremendo, i amb una certa
 829 prevenció; amb un fàstig i amb una repugnància. I jo li dic a la Jossie:
 830 “Jossie, com ens havien de mirar els teus pares i els teus avis, si
 831 anàvem tan bruts, tan mal calçats...”. Amb aquella cara que fotíem,
 832 amb aquella pudor tan fatigosa, perquè no teníem sabó; des de feia
 833 mesos i mesos, que no teníem sabó per rentar-nos. I, per lo tant, fotíem
 834 aquella pudor de lo que deien. Els alemanys, quan es dirigien a
 835 nosaltres, no era per dir-nos que fóssim uns malparits i uns gossos; ens
 836 deien, simplement, *Schwein*: “ets un porc”, igual.

837 P1: I...

838 M: Perdona. I vull dir una cosa que per mi és molt important, encara
 839 que sembli que s'escapa una miqueta d'això. Aquella sensació de fàstig
 840 que fotíem, perquè fotíem aquella pudor, i aquella sensació que els hi
 841 fèiem inclús de por, és la mateixa que veig, i em preocupa molt, moltes
 842 vegades en els pobles i les ciutats del nostre país, també. A una gent
 843 molt semblant a nosaltres, molt semblant a nosaltres, pues diuen, viu,
 844 dormen sobre cartrons, en el banc d'un parc, o en un caixer, aprofitant
 845 un portal. On dormen com nosaltres dormíem; fan la mateixa cara de
 846 bruts, van bruts igual que nosaltres; mal vestits, amb una cara de
 847 gana, igual que nosaltres fèiem. I la mateixa pudor, perquè jo m'he
 848 acostat a ells, ara m'he acostat a ells, fa pocs mesos, els vaig veure a la
 849 Plaça de Catalunya, després al meu propi sindicat, després a l'Estació
 850 del Nord; a la meva facultat de lletres, a Bellaterra, on hi ha aquella
 851 gent que... els últims que van marxar, tots aquells subsaharians que

852 muntaven, posaven les colxonetes a ventilar-se, amb aquelles
853 colxonetes no sé si brutes de pixats, o brutes de de d'humitat. Però que
854 em preocupa, em preocupa perquè foten la mateixa pinta que fotíem
855 nosaltres. I a nosaltres els alemanys ens deien *Schwein*, “porcs”;
856 nosaltres els hi diem “porcs”, els hi diem “cerdos”. I, de quan en quan,
857 hi ha algú, algú, hi ha algú, alguns, perquè sempre són un grup, que
858 s'acosten amb aquest, un pobre d'aquests desgraciats, que no sempre
859 són negres, no, n'hi ha alguns inclús de blancs, que han perdut la
860 brúixola, com ens explica aquella famosa pel·lícula que van fer, i que me
861 la veig, me la veig retratada, indiscutiblement. I s'acosten a ells i els hi
862 diuen el mateix: “cerdo”, “eres un puerco”, “ets un porc”, i “podies anar-
863 te'n a la teva terra”, també acostumen a fer així. I algú els hi fot una
864 escopinada, i de vegades una patada, i de vegades vint-i-cinc. I de
865 vegades en patem, en matem un. No tenim encara l'habilitat que tenien
866 els alemanys però, de quan en quan, o sigui a l'Ejido, o sigui a Terrassa,
867 o sigui a un lloc o altre, jo tinc una llista de morts i de víctimes que han
868 quedat mal ferides i demés, tractant-se exactament igual. Em preocupa,
869 em preocupa moltíssim, perquè així van començar el nazisme,
870 menyspreant aquella gent, verdaderament, desvalguts i demés. Em
871 preocupa molt tornar a veure aparèixer això. Com em preocupa veure
872 grups de joves, de joves, de nens, pràcticament, i que, igual que les
873 joventuts hitlerianes van començar portant uniformes paramilitars,
874 pintant els murs, pintant esvàstiques als murs de les, de les, de les
875 parets, després passant a trencar els vidres dels jueus, i després
876 convertint-se en els seus assassins, i en els nostres també. Perquè els
877 joves van ser els últims, quan ja havien marxat la *Wehrmacht*, i havien
878 marxat els SS, els que es van encarregar, verdaderament, amb aquelles
879 llargues columnes de la mort, a eliminar-nos. Em preocupa moltíssim
880 que això es reproduïxi. I per això, a vosaltres que sou més joves, pues
881 us haig de dir que la història, si no la recuperem, estem perduts. Si no
882 podem explicar aquestes coses, verdaderament, no recuperarem, no la
883 nostra dignitat que és el de menys, sinó el fet pel qual estem vivint, i és
884 dir-vos de que vosaltres avui ja teniu els vostres propis camps de

885 concentració, que ja no són els meus. Els meus es van quedar a
886 l'Alemanya nazi fa cinquanta-vuit anys; els vostres els teniu, avui en
887 dia, a Etiòpia, o a Ghana, o a Ruanda, o a Sierra Leona. O els teniu
888 inclús a Guantànamo, on els americans porten adolescents, als quals
889 els tracten com a nosaltres, com a mi em van fer, fotent-me en una
890 cel·la trenta dies a les fosques, tanc, tapant-me els ulls, tapant-me les
891 orelles, lligant-me de peus i mans, per a que caigui en la irracionalitat
892 més aguda, la més greu de totes. I perquè us haig d'explicar també,
893 perquè em penso que ja ho veieu, que hi ha nous camps de
894 concentració a l'Irak. I demà a on? A Síria? A Ghana? Seran a Corea del
895 nord, seran a Cuba? On seran els nous camps de concentració? I també
896 dir-vos de que els meus morts sí que es van quedar fa cinquanta-vuit
897 anys a l'Alemanya nazi, i els meus companys, i les meves companyes, i
898 els meus infants. Però vosaltres els traieu de davant vostre, a les
899 pantalles dels televisors, i a les portades de les revistes
900 sensacionalistes. Aquestes dones que mantenen als seus braços
901 criatures que se'ls han mort de gana, amb els pits secs; que encara que
902 siguin de diferent color, són aquells homes i aquelles dones. Són els
903 vostres morts, també. Jo penso que ja va sent hora de que deixem de
904 reproduir, que deixem portar-nos senzillament, reproduint noves
905 guerres i nous genocidis. Fins quan?

906 P1: Doncs, eh...

907 P2: Un exercici de responsabilitat, i de fe també, i finalment... fe en el
908 gènere humà, senyor Marco?

909 M: Sí.

910 P2: Sí.

911 M: Sí, sí. Jo vaig i trobo molts nazis; molts no. Però cada vegada més
912 escampats. No n'hi ha en més quantitat, n'hi ha poquets. Vaig als
913 instituts i trobo algú d'aquells que porta una creu gamada; i els hi
914 pregunto si saben el que significa. No n'hi ha cap que sàpiga el que és
915 una creu gamada. Els hi pregunto si saben si ve de Mesopotàmia, o si

916 ve del, si ve del Tibet, o bé és de l'Índia, o saben d'on... No tenen ni idea.
917 Porten una creu gamada com podrien portar, com els hi dic jo, no ho sé,
918 una enganxina de la Leche Pascual, o del tomate frito de can Pryca,
919 perquè és exactament igual, perquè no saben ni el sentit que té. Però sí
920 verdaderament que són grupets únicament antiautoritaris, com ho són
921 molts, agressius, violents; la societat ho és, i la lliçó és aquesta. Però,
922 però, indiscutiblement, però indiscutiblement, eh... mentres no troben
923 l'ideòleg, no passa res; mentres no troben el líder, no passa res, no són
924 més que grupets de nanos. Però si no, ens passarà lo de Castellar, o lo
925 de Cerdanyola, o lo de Ripollet, o lo de Santa Perpètua. Quan arriba el
926 líder, quan fixen objectius, i diuen aquella fira, o aquella, aquella,
927 aquella Festa Major anem a rebentar-la, o anem per aquest o per aquell,
928 hem d'estar amatents. Perquè sí, com deia en Bertolt Brecht: "la serp
929 pot ser morta, però els ous encara fructifiquen". Avui Barcelona s'ha
930 convertit en el centre de difusió de totes les idees; avui, no fa pas gaires
931 mesos, abans de l'estiu, es va sorprendre l'editorial, la impremta on es
932 feia tota aquesta propaganda a Molins de Rei. Avui a Barcelona no
933 únicament no ha desaparegut, no ha desaparegut la, la, la llibreria
934 Europa, sinó que tenim la Calqui, on fa pocs mesos els Mossos
935 d'Esquadra van descobrir, en ocupar-la, paquets de llibres i de
936 publicacions amb les etiquetes posades ja per marxar cap a Xile, cap a
937 l'Argentina, cap al Brasil, cap als Països sudamericans. Hem d'estar
938 amatents perquè, ja dic, una cosa és l'agressivitat i la violència dels
939 nostres nanos, una altra vegada és que aquesta violència, aquesta
940 agressivitat tingui ja un sentit polític, i sigui un compromís per la
941 nostra societat.

942 P1: Sabia jo que avui aquesta hora del "Ràdio oberta" se'ns faria curta.
943 Ens queden només quatre, tres, quatre minuts per acabar aquest
944 programa. I doncs ens hem quedat amb un dels temes que segurament
945 han marcat més la vida del senyor Marco, com va ser tota aquesta
946 vivència al camp de concentració, als camps de concentració nazis. Jo li
947 volia demanar, se m'han quedat vàries, vàries preguntes, li volia

948 demanar com va viure aquell dia del cinc de maig del quaranta-cinc,
949 quan els nord-americans van alliberar el camp. També li volia demanar,
950 preguntar si en alguna ocasió posterior, després de tota aquella
951 vivència, va tornar a tenir contacte amb alguns dels seus carcelaris,
952 amb alguns dels seus emm, amb alguns dels seus nazis que el van tenir
953 empresonat durant tota aquesta, i amb qui va tenir contacte al camp de
954 concentració, d'aquells que li feien aquestes coses que ha relatat. Unes
955 preguntes que no m'agradaria que, que algun dia no li pogués fer jo al
956 senyor Marco, a qui doncs m'agradaria tornar a entrevistar en algun
957 dia, posteriorment per fer-li totes aquestes preguntes. També ens hem
958 quedat sin conèixer una miqueta tota la resta de lluita contra, contra el
959 franquisme, perquè després va tornar al franquisme, i va participar
960 activament contra, contra el franquisme. I també, i molt important,
961 també em quedo sense conèixer tota la, la, el treball que durant els
962 darrers vint-i-cinc anys, després de l'arribada de la democràcia ha fet el
963 senyor Marco per donar a conèixer tota aquesta informació que ens, de
964 la qual avui hem tingut algunes pinzellades; tota aquesta informació
965 que, jo li he de dir que potser és l'entrevista més, amb més contingut
966 que he fet mai, i també més dura; he conegut dades que només tenia
967 per pel·lícules, o per haver llegit, i no havia conegut mai a un
968 supervivent d'aquesta època, i que m'ha impactat moltíssim totes les
969 coses que m'ha explicat. I són coses que està explicant ell, que porta
970 explicant durant molts anys, per intentar conscienciar a la ciutadania
971 de que això no pot tornar a passar.

972 M: Bé, ehm... Dir que sí, que el cinc, aquell cinc de maig va significar
973 alguna cosa. El cinc de maig, els camps es van anar... Hi ha una cosa
974 clara; a mi un periodista austríac, em va... d'aquells que et treuen, com
975 ara vosaltres de vegades, pues traieu amb la punta d'una agulla, traiem
976 els budells, perquè et van traient tota la vida, hasta lo que no, hasta lo
977 que no volies dir, o que no hi has prestat atenció. No, no, no havia
978 acabat allò. Jo li vaig respondre llavors que estava segur de que havia
979 guanyat una batalla, però que allò no havia acabat allà, perquè me'n

980 vaig donar compte de seguida, lo que va succeir, i és un aspecte que és
981 poc conegut. Nosaltres, els espanyols, vam ser els últims que vam sortir
982 dels camps de concentració. Mentres els demés sortien, que tenien un
983 govern que els tutelés, així que es van buidar els camps de
984 concentració, vam veure com buidaven els camps de concentració, vam
985 veure sortir els russos, vam veure sortir els francesos, els italians que
986 s'havien incorporat més tard, els jueus, els polacs, els txecs, inclús uns
987 grapats que teníem d'americans i d'anglesos, els vam veure sortir. Tots
988 menos nosaltres. Tots van tenir un govern que va arribar i els va
989 tutelar, els va donar roba neta, els va curar. I després els va enviar al
990 seu país, verdaderament d'origen, on van explicar fa cinquanta-vuit
991 anys el que havien passat als camps de concentració i el significat del
992 nazisme. Tots menos els espanyols. Els espanyols érem apàtrides, els
993 espanyols no vam tenir govern, ningú que ens tutelés i ens rebés a la
994 sortida per donar-nos roba neta, ni curar-nos. Inclús quan França ens
995 va donar asil polític al cabo de pocs dies, no vam poder tornar a
996 Espanya. No vam poder tornar a Espanya a explicar als vostres pares,
997 perquè vosaltres sou molt joves, què és el que significava el nazisme que
998 havia passat. Nosaltres ens vam haver de quedar a França durant molts
999 anys, menos els que van venir en la clandestinitat com vaig ser jo, que
1000 van ser dels menys, no. Però els espanyols es van quedar trenta anys
1001 més; no van poder explicar lo que havia passat. I per això hi ha un buit,
1002 hi ha un buit d'història en aquest país que no el tenen a la resta
1003 d'Europa ni el tenen a la resta del món. És que és el que va passar. Què
1004 és lo que es va covar durant aquells quaranta anys de franquisme on
1005 nosaltres no vam poder explicar què és lo que havia succeït. Què era la
1006 realitat dels camps de concentració, què era el nazisme; aquest banderí
1007 d'enganche que encara els pot, als joves encara els pot cridar; els pot
1008 verdaderament, els pot mirar i, de vegades, s'hi enganxen. S'ha
1009 d'explicar als joves de que la mort no és únicament el tret, l'agressió
1010 física que acaba amb tu. No; se'ls hi ha d'explicar als joves que la mort
1011 són els polls, són la gana; és la fam, és el fred. És la por a morir, i el
1012 tornar paraplàgic, el tornar coix, el tornar manc. És verdaderament

1013 aquestes coses. Se'ls hi ha de dir als nanos, perquè de la, de la, de les
1014 situacions, dels conflictes, de tot lo que vam passar als camps de
1015 concentració s'ha de sapiguer de totes les humiliacions per les que vam
1016 arribar a passar. No nosaltres; les nostres dones, les nostres mares, les
1017 nostres amants, les nostres esposes, les nostres germanes, les nostres
1018 nòvies o germanes. Totes aquestes que s'està reproduint ara, una
1019 vegada més, i les que verdaderament, quan parlem de camps de
1020 concentració, i sí, adquireix el compromís de venir un dia i parlem de
1021 les dones que van estar als camps de concentració. De les dones del
1022 trenta-sis, de les dones que van acompanyar als nanos, creuant la
1023 nostra frontera, i anant fins a Alemanya, verdaderament, i les que van,
1024 les que van patir presó i demés, i com des de fora de les presons van
1025 ajudar als seus homes. De tots aquests aspectes que verdaderament,
1026 que aquí sí que penso parlar, perquè jo no vinc a parlar únicament,
1027 dintre de la meva lluita, de lo que va passar en els camps de
1028 concentració nazis, sinó dels camps de concentració espanyols. I voldré
1029 parlar també de les cent quaranta empreses que tinc, que tinc ja
1030 identificades, que també van anar a llogar homes i dones espanyoles, i
1031 les van portar als batallons, als batallons, als batallons militars, i a les
1032 colònies militaritzades, que no únicament van fer el Valle de los Caídos,
1033 que ja se m'ha convertit en un tòpic, sinó que van reconstruir tot un
1034 país que va quedar destruït per la guerra: els pantans, les carreteres,
1035 els ponts, les esglésies; tot. Per què no comencem ja a explicar algunes
1036 coses d'aquelles dones que entraven a la presó, i aquelles males pècores
1037 de monges que s'encarregaven, com eren les, les, les d'això, les
1038 Ursulines, o hi havia unes que en deien les Cruzadas, que eren les
1039 pitjors de totes, les Cruzadas, que els hi deien a les dones, a les
1040 jovenetes, els hi deien: "cuando vuelvas aquí, vuelve como puta, no
1041 vuelvas como roja, que te irá mucho mejor". O aquelles que els hi deien:
1042 "entras una niña, seguramente con tu primera regla, no te vamos a
1043 dejar verdaderamente que llegues ni a madre, porque te vamos a tener
1044 en la cárcel toda la vida". Penso de que aquestes crueltats i aquestes
1045 coses s'han de conèixer; s'ha de conèixer el que va significar la repressió

1046 i la dictadura franquista. S'ha de conèixer lo que passa amb aquests
1047 quaranta o cinquanta mil morts que tenim en forats; jo vaig ser dels
1048 primers que van assistir als primers, a les primeres opertures de les
1049 fosses comuns, fa un any a Lleó, i puc explicar tot lo que va passar. I
1050 què va representar tot allò, i com és possible que tinguem encara, com
1051 si fossin gossos, gent. Quan vaig estar a Lleó l'any passat, quan els
1052 descobrien, en parlava amb els familiars i amb els veïns, i em deien:
1053 “mire, cuando ya pasaban y salían los huesos, y ya los perros
1054 hurgaban, le dijimos al mosén: -padre, me estan apareciendo unos
1055 huesos muy raros en un lugar que dicen que hace unos años pues
1056 mataron gente” I el mossèn es va quedar pensant així, i va dir: “salen de
1057 la tierra, sí? Pues ya veis: eran tan malos los rojos, que hasta la tierra
1058 los rechaza”. Eh? Bueno, em fa l'efecte que sí, que jo, per mi, és un
1059 repte, el fet de que m'hagueu invitat és un motiu de satisfacció. No sé si
1060 quan sortiré em trobaré que se m'hagi emportat la grua el cotxe. Però
1061 que la propera vegada m'haureu de guardar un forat, perquè estic
1062 disposat a venir una altra vegada i parlar-ne d'aquestes coses.

1063 P2: Per descomptat.

1064 P1: Doncs Xavi, ho hem de deixar aquí. Gràcies.

1065 P2: Moltes gràcies a vosaltres, al revés.

1066 P1: Senyor Marco, moltíssimes gràcies per estar aquí, per mostrar el
1067 seu testimoni, per explicar-nos als que no ho hem viscut el que va
1068 passar fa molts anys, i el que va viure vostè, lamentablement i
1069 desgraciadament, va viure vostè igualment que molta altra gent que ho
1070 va patir. Moltes gràcies i espero poder comptar amb la seva presència
1071 aquí algun altre dia.

1072 M: Gràcies a vosaltres i... no únicament a vosaltres; els, els els mitjans
1073 de comarques són una cosa magnífica. Jo ho sé per experiència, no. I
1074 naturalment als oients, als que hagin estat, perquè aquest oients
1075 també, també d'una forma o altra els convoco per la propera vegada
1076 que, si aquesta emissora pues em torna a invitar, que sapiguen que tinc

1077 moltes coses per dir, per explicar-vos i que hi ha una segona part quan
1078 vosaltres volgueu.

1079 P1: Gràcies senyor Marco. Nosaltres tornarem la setmana vinent amb
1080 més coses aquí, al "Ràdio oberta". Gràcies; adéu.

Document núm. 39*

Data:	Títol o espai de la divulgació:
11 de novembre de 2003.	“La solució”.
Canal:	Mitjà:
Ràdio.	<i>Catalunya ràdio.</i>

Descripció del contingut:

El present document constitueix una entrevista a Enric Marco, dins del programa de *Catalunya ràdio* “La solució”, i aconduïda pel periodista Carles Pérez . Hi destaquen les reflexions i les anàlisis del món actual fetes per Marco, que complementen i, de vegades, releguen a segon pla, l'exposició ordenada dels detalls biogràfics que envolten la seva experiència com a víctima del nazisme. El periodista n'esdevé conscient i, en constatar la quantitat de dades i opinions exposades per part del seu convidat, es lamenta en tancar l'entrevista que “És impossible abordar totes les seves vivències (...) i a més incloure les seves reflexions”. En aquest sentit, Marco ha procurat activar un recurs que li resulta infal·libre a l'hora de legitimar-se com a bon observador crític del món actual; es presenta com a encarnació de molts patiments de manera que, pel fet d'haver-los suportat en pròpia pell, pot detectar-ne de seguida els brots en la societat actual, sorgeixin d'on sorgeixin, i amb una seguretat que no suscita dubtes o possibles desacords. Paral·lelament, i juntament a aquest estatus de crític, Marco també s'atorga la capacitat d'influir profundament en els estudiants a qui ofereix xerrades. Es desmarca de l'opinió general que el jovent no té inquietuds, i se'n situa sempre al seu costat: “Jo visco amb el jovent”.

Símbols emprats:

P: periodista.

M: Enric Marco.

- 1 P: Ja sap com li diem en aquest espai, senyor Marco?
- 2 M: No.
- 3 P: “El ciutadà”.
- 4 M: Ah, molt bé.
- 5 P: Que una persona tingui la categoria de ciutadà, què representa?
- 6 M: Bueno, pues jo per mi representa el respecte que s’ha de sentir per
7 tot ser humà; el respecte que es mereix, senzillament, i com a ciutadà
8 penso que és aquell que practica el civisme, respectant la ciutat i tots, i
9 els seus conciutadans. I jo, quan parlo de marginació, per exemple
10 social, lo primer que dic ehm... no parlem tant de, de drets, de, de que
11 els drets que han de tenir la gent que són de diferent color, sinó fer
12 socie, fem-ne d’ells ciutadans.
- 13 P: Ahà.
- 14 No, no parlem de “ara en aquests els hi concedirem aquest dret, o els hi
15 concedirem aquest favor”; no, no, no. Fem-los ciutadans; fem-los
16 ciutadans, que vol dir tot això.
- 17 P: Vostè probab...
- 18 M: Que se sentin, que se sentin ciutadans.
- 19 P: Vostè probablement, senyor Marco, ehm pot valorar millor que ningú,
20 i està autoritzat des del punt de vista moral, perquè ho ha viscut, el que
21 significa que una persona sigui un ciutadà. Perquè vostè, durant uns
22 anys, va ser un número.
- 23 M: Sí.
- 24 P: El 6.448.
- 25 M: Ah! Estàs molt ben assabentat, eh?
- 26 P: Aquí... investiguem.

27 M: Sí, vaig ser el 6.4...

28 P: Crec que és el que es mereixen els convidats.

29 M: ...48. I además me'l vaig tenir que aprendre en alemany i
30 pronunciar-lo en alemany, i respondre cada vegada, perquè jo deixava
31 de ser un ser humà, passava a ser un número, de la mateixa forma que
32 em vaig quedar sense pàtria, de la mateixa forma de que no vaig tenir
33 una ètnia, sinó que vaig tenir un triangle amb un color. I aquest
34 triangle amb un color era el que m'identificava; m'identificava, però no
35 com a espanyol, ni com a francès, ni com a alemany, sinó com a... com
36 a roig, o bé com a rosa, si és que era un homosexual, o com un negre si
37 és que er, com a negre, com un triangle negre si és que era un desertor,
38 per exemple; això eren més aviat els alemanys. O de lo contrari, si era
39 un verd era un delinqüent, un delinqüent comú. O bé, de lo contrari, si
40 era un morat, un color lila, podia ser un Testimoni de Jehovà, que és
41 com anaven marcats, bueno marcats, amb el triangle, no? Tenim un,
42 tenim un... unes escales d'identificació en les quals tots aquests, totes
43 aquestes ètnies estaven identificades pel color que tenien, no per la seva
44 cultura, ni pel seu passat, ni per lo que podien dir, o lo que podien
45 pensar, sinó simplement, com si estiguéssim en un supermercat, en el
46 qual pels colors coneixies lo que hi havia com si fóssim, ja dic, un
47 article.

48 P: El deportat a...

49 M: Sí, va ser el... procés de degradació.

50 P: ... A Flössenburg, no sé si ho he dit bé.

51 M: Sí, sí, ho has dit perfectíssimament.

52 P: El senyor Enric Marco, el ciutadà Enric Marco. Avui en dia president
53 de l'associació Amical Mauthausen. Bon dia i bona hora.

54 M: Bon dia.

55 P: I benvingut. [Breu pausa per a la sintonia del programa]. Vuitanta-
56 tres anys, en plena forma, senyor Marco, i no para, vostè.

57 M: No, no puc, de cap de les formes. És que jo em penso de que jo sóc
58 una persona... compromesa; compromesa, jo diria, molt políticament,
59 inclús diria precoçment. Vaig néixer el catorze d'abril de 1921, guaita.

60 P: Ja estava predestinat, eh...

61 M: Sí sí...

62 P: ...El catorze d'abril.

63 M: Era una premonició, era una premonició. Jo verdader, m'enrecordo
64 de que, m'enrecordo, jeje, de vegades, quan ho explico, doncs dic: "mira,
65 no... l'any de la meva, del meu naixement pot dir poca cosa, -vaig néixer
66 el vint-i-u-, però el catorze d'abril sí que significa alguna cosa". Tant
67 significa, que recordo que va ser la data del meu primer compromís
68 polític. Jo me'n recordo que sortia de l'escola doncs, fent girar sobre el
69 meu cap la cartera i cridant: "visca Macià, mori Cambó!"; i tenia deu
70 anys; el catorze d'abril de 1931. I jo em penso que va ser el meu primer
71 compromís, primer compromís polític. Sí, per descomptat vaig sortir
72 amb un altre comp, amb un altre nano, donant voltes. Al cabo d'un rato
73 em va abandonar; bueno, i ja es va estar abandonat. I al cabo de, de...
74 sobre la meva vida, m'he trobat moltes vegades en què agitant la
75 cartera, o agitant qualsevol cosa, o acertant la pancar, pancarta,
76 moltes vegades em vaig quedar sol. Però no em fa res perquè sé que no
77 hi ha més remei. I després d'aquest compromís, que llavòrens ja diríem
78 que vaig adquirir d'una forma inconscient, tanmateix va ser el mateix
79 compromís que vaig adquirir fa cinquanta-vuit anys, quan es van
80 alliberar els camps de concentració; l'Alemanya nazi,

81 P.: Hmm, sí...

82 entre l'abril i el maig, i... i vaig, vaig adquirir aquell compromís de que
83 estàvem decidits a perdonar. Lo qual ehm... he tingut dissortadament
84 que perdonar moltíssimes més vegades de les que pensava, masses,

85 masses vegades, però que no estàvem decidits a oblidar. I sembla ser de
86 que en aquests moments i en aquestes ocasions potser, no sé, si avui
87 que tenim uns micròfons al meu davant tinc l'oportunitat de que, de dir
88 pues que aquell compromís és un compromís que estic decidit a
89 mantenir fermament, amb vuitanta-tres anys i amb cent seixanta, si és
90 necessari; mentres pugui, i vulgui, perquè vull, eh, perquè fins que el...
91 molta de la nostra gent recuperi la seva digni, la seva dignitat, i la
92 història escrigui les pàgines que té en blanc.

93 P: Tindrem temps, fins les dues, d'anar repassant

94 M.: Sí, sí...

95 tot això. Jo deia que vostè és una persona molt activa, que no para,
96 perquè està tot el sant dia anant a escoles, explicant les seves vivències,
97 que avui li convidem a exposar aquí, en públic, davant dels ciutadans
98 d'aquest país, de Catalunya; també de les Illes, de la Catalunya nord,
99 del País valencià que ens estan escoltant i ens segueixen cada dia. El
100 senyor Enric Marco, com els deia, actualment és el president de l'Amical
101 Mauthausen; probablement us sonarà el nom: és una associació que
102 intenta que no es perdi, que no quedi com una pel·lícula del Spielberg
103 tot el que va passar als camps de concentració. Vostè em deia que el dia
104 catorze d'abril del trenta-u, proclamació de la República, la II República
105 espanyola, anava agitant una cartera i que ja tenia una consciència
106 política.

107 M: xxx... Sí.

108 P: La República però, el trenta-sis, esclata la guerra, vostè té quinze
109 anys. Bé vostè, vostè es va allistar amb quinze anys.

110 M: Sí, és clar.

111 P: Oh és clar... no és tan clar...

112 M: Sí, sí, sí, sí...

113 P: ... Que un jove de quinze anys digui "vaig a, vaig a fumre trets".

- 114 M: No, no un jove qualsevol eh! No un jove qualsevol; no uns joves...
- 115 P: Perquè d'on venia? D'on li venia a vostè, aque...?
- 116 M: No uns joves qualsevols.
- 117 P: Aquest, aquesta consciència?
- 118 M: Veníem, veníem d'un ensenyament racionalista; veníem d'aquelles
119 cooperatives...
- 120 P: A casa seva ja hi havia aquest cultiu?
- 121 M: Sí...
- 122 P: Aquest caldo de cultiu?
- 123 M: Sí, estava, jo penso de que estava gairebé en el ehm... en totes les
124 famílies. Aquesta contacte que teníem amb les coses que sort, que
125 succeïen socialment, el teníem amb una particularitat d'una societat
126 que viu en el seu barri, que té l'escola en el seu barri; moltes vegades el
127 lloc de treball del pare o del germà ehm.... està en el seu barri. Que,
128 quan succeeix alguna cosa, verdaderament el poble estarà defensant la
129 seva escola, el seu barri; la seva escola, la fàbrica, el lloc de treball. Vol
130 dir doncs conscienciat verdaderament que estan passant coses. Jo,
131 possiblement, amb més raó; la meva família, -el meu propi pare-,
132 treballaven a la premsa diària de Barcelona. Lo qual vol dir de que jo
133 cada matí, abans de sortir de l'escola, a sobre de la taula del menjador,
134 encara tenia el diari del matí amb la tinta humida, -a llavors es
135 treballava moltes hores a les nits-, de tinta humida, en els quals, amb el
136 cap, així, feia una llambregada. I quan parlo d'aquest diaris me'n
137 recordo dels diaris on treballava, pues el meu pare, o el meu oncle; se'n
138 deien *La humanitat*, se'n deien *El diluvi*, se'n deien *Les notícies*.
- 139 P: *La publicitat*, etc.
- 140 M: Els diaris de la tarda, que també sortien. I per lo tant vaig córrer tots
141 els avatars. Cada vegada que hi havia un conflicte, qualsevol cosa,

142 doncs jo ja ho sabia, que ens tocava anar a buscar un carretó, agafava,
143 -jo era el cosí més gran que hi havia-, un carretó, carregar el quatre
144 trastes, i canviar de domicili. De manera que vaig conèixer pràcticament
145 tots els domicilis de Barcelona, i totes les vicissituds que es passaven.
146 De vegades un familiar faltava, durant una temporada, i després
147 arribava una postal de, de, de, de Guinea o de Canàries; volia dir de que
148 el meu pare o el meu oncle pues havien estat deportats. Vinc d'un
149 temps en els quals el poble espanyol, i el dir el poble espanyol, es va
150 formar, es va formar molt; es va formar culturalment, es va formar
151 revolucionàriament. Per això de vegades, que és lo que, jeje, el que tu
152 em deies, que de vegades em passa, que de vegades em diuen: "on
153 anàveu, la canalla?". No tan canalla. Nosaltres ens havíem format
154 revolucionàriament. Jo en la cooperativa, la cooperativa obrera, una
155 cooperativa obrera, que totes les cooperatives obreres d'aquell temps
156 només hi ha que veure els noms que tenien les cooperatives obreres;
157 que diferents de les associacions que hi ha ara. Però es deien, les
158 cooperatives obreres d'aquell temps, que tant van fer, per l'obrerisme, es
159 deien pues *La fraternitat*, o es deien *La igualtat*, o es deien *La dignitat*, o
160 es deien *El rellotge*. Volia dir que aquests noms ja t'estaven dient quina
161 era la qualitat d'aquell obrerisme que es va fer sol. Amb aquelles
162 cooperatives obreres pues jo vaig aprendre esperant, i vaig aprendre
163 francès; vaig aprendre piano, em van ensenyar hasta solfeig. Vaig
164 aprendre de moltíssimes coses que estaven al alcanç de, de nosaltres.

165 P: El que...

166 M: Eren veraders emporis de cultura.

167 P: El que impressiona molt, senyor Marco, quan es parla amb persones
168 de la seva generació, com vostè, és veure la, la cultura que arriben a
169 tenir, el que han arribat a llegir, i contrastar-ho amb els pocs anys que
170 van tenir d'escolarització. Quin era el secret? Què els donaven?

171 M: Mira, t'haig de dir només una cosa. Les dèries d'aquella gent,
172 d'aquella gent, la gent amb les quals jo estava, dels més grans, més

173 grans que jo, eren formar-se sempre; s'estaven formant contínuament. I
174 tenies els obrers, que estalviant dels seus quartos on podien, pues,
175 pues es compraven les totxanes; treballaven els dissabtes i els
176 diumenges per pujar els murs dels seus ateneus, dels seus sindicats, de
177 les seves cases de cultura. I fixa-t'hi bé; així que tenien coberta la
178 teulada, s'asseien al voltant d'una taula, i homes i dones que encara no
179 sabien moltes vegades llegir ni escriure, començaven a aprendre a llegir
180 i escriure, a la vegada que estaven discutint els problemes polítics i
181 socials d'aquest país i d'Europa. Fixa't l'enorme voluntat, l'enorme
182 il·lusió d'aquella gent que es va fer sola. Diu l'Eugeni d'Ors, que l'Eugeni
183 d'Ors no era pas un home al qual se'l pot dir que fos un simpatitzant
184 d'esquerres, però en un moment donat, en un moment donat explica i
185 diu que en aquests moments hi ha una classe que desapareix, la classe
186 burgesa, víctima de les seves contradiccions, i emergeix una classe
187 forta, amb una enorme empenta, que s'ha fet a ella sola, i que pensa
188 que és necessari avançar. I s'ha de tenir en compte quelcom que moltes
189 vegades ho has de repetir, -ara vinc de fer una xerrada a Parets, en un
190 centre escolar que m'han rebut magníficament, com sempre
191 m'acostumen a rebre. I els hi he explicat el que va representar la
192 república del trenta-u, i per què vam anar a la guerra-. Vam anar a la
193 guerra, i no va ser precisament perquè fóssim anarquistes, comunistes,
194 republicans, socialistes, o simplement nacionalistes, no; vam anar-hi
195 defensant el que ha significat la República del trenta-u; que traurà el
196 nostre país de l'edat, de l'edat feudal i començarà en l'edat
197 contemporània. La gent no sap el miracle que va significar una
198 República que, malgrat no tenir temps pràcticament, ni fer tot el que
199 vold, hauria tingut que fer, naturalment, però sí serà la que portarà la
200 dona a la igualtat de drets amb l'home, serà la primera vegada que les
201 dones, gràcies a la República, tindran el dret al vot, que és una opció;
202 serà la que, per fi, podrà signar una contracta d'interinat, accedir a una
203 carrera universitària, un simple carnet de conduir; o un compte corrent
204 sense tenir que menester la signatura del seu pare, o del seu marit, o
205 del seu germà, o del seu fill gran, de vegades, no? Serà la República la

206 que portarà els estatuts d'autonomia, serà la República verdaderament,
207 i ho porto en aquí precisament perquè després si tens curiositat t'ho
208 ensenyaré, serà la República la que portarà el dret de divorci; la llei
209 d'avortament, que no deixa de ser una opció. I finalment, en el any
210 trenta-sis, guanyades les eleccions del mes de febrer, el meu sindicat a
211 llavors majoritari, i una sèrie d'empreses del sector, -i ho tinc en aquí-,
212 signen per primera vegada la jornada diària de sis hores de treball,
213 trenta-sis a la setmana.

214 P: Vostè això ho va viure, el trenta-sis...

215 M: mmm.

216 P: M'estava...

217 M: El trenta-sis, i el trenta-u, i el trenta-dos, i el trenta-tres.

218 P: M'estava parlant, per exemple, de les persones que després de la
219 jornada de treball decidien que volien estudiar, que volien aprendre, que
220 tenien aquell desig. Avui en dia, quan veu el panorama, vull dir quan
221 tenim estona lliure doncs ens posem davant del televisor, ens n'anem al
222 súper, anem a aquests llocs de lleure... són botigues. Què en pensa?

223 M: Sí és...

224 P: Què ha passat?

225 M: És una mica frustrant. Però jo no, jo no, jo no tinc la visió que es té,
226 que moltes vegades es té externa. Jo visco amb el jovent, jo faig el, l'any
227 passat vaig fer cent trenta-nou conferències en centres escolars, en
228 cases de cultura. Si és certament que, a part de que els centres escolars
229 els nanos hi han d'assistir perquè, perquè forma part de, la meua
230 conferència forma part de, de, del planing de, del centre. Però apart
231 d'això en les, en els ajuntaments, en les cases de cultura, en les
232 biblioteques, que és on vaig a xerrar, trobo un públic decidit
233 indiscutiblement, que es queden, es queden esbatanats de veure, de
234 veure, de conèixer coses que és que desconeixien. Perquè lo que hi ha

235 és un desconeixement de la història. La gent reacciona d'aquesta forma
236 perquè no saben que hi va haver un poble ple d'il·lusions. I un poble
237 verdaderament que va ser més feliç que aquest, i una societat que
238 anava a més. Jo, de vegades, els comparo i els hi dic: "El Lula és un
239 brasiler que ha aprovat, els hi ha dit als brasilers que els donarà tres,
240 tres cops de menjar al dia". Potser no ho aconseguirà, però ha
241 aconseguit una cosa: que el poble tingui il·lusió i tingui esperança. I
242 aquest nostre poble...

243 P: Veurem si li posen molts...

244 M: ... aquesta nostra societat és desesperançada. Lo que no té és fe; no
245 té fe en res, completament; no té esperança en res. Per descomptat és
246 molt diferent quan parles amb els nanos, i veus la curiositat que hi ha
247 en ells. Els veus l'afany de saber; que no en tenen prou amb que els hi
248 donis una conferència, que de vegades dura dues hores. Sinó que, a
249 més de tot això, moltes vegades es queden al voltant de la teva taula,
250 que encara ens en queden un parell de dotzenes, volent saber més: "i
251 què podríem fer més per saber més; i què podríem fer per això i per lo
252 altre". Te'n dones compte verdaderament que són molt sensibles. Avui
253 parlava amb aquesta gent i els estava dient això; rebo cartes, rebo
254 centenars de cart, rebo centenars de cartes de nanos que t'expliquen
255 mil coses. Des d'aquella nena de primer d'ESO, que t'escriu dient-te de
256 que "miri, escolti'm, després d'escoltar-lo, senyor Enric, les coses que
257 ens ha explicat, he arribat a casa meva i m'ho he menjat tot, hasta la
258 verdura i el peix; jo no sabia que la gent passava tanta gana". Hi ha
259 tanta ignorància respecte a la història, que la meva fal·lera és només
260 explicar-la, perquè quan la gent surt de la ignorància, parla de forma
261 diferent. El mestre que hi havia, el Blanxart, i vull dir-ho perquè a
262 vegades has de, has de donar testimonis, i vinc d'un centre de Parets,
263 de les ESO, i en Blanxart em deia: "l'any passat, després de passar tu
264 per aquí, nanos que tenien llibretes amb caràcters nazis i amb creus
265 gamades les van trencar totes. Vull dir de que no és en va, i perquè jo

266 penso que trobo una bona acollida. Lo que és necessari és que es
267 conegui la història.

268 P: Senyor Marco, fem una, una, una aturada, una pausa...

269 M: I tant, i em prendré un glop de cafè...

270 P: La publicitat, ja ho sap. Es pot prendre el cafè, que si no es refredarà,
271 i continuem, vaja, explicant-nos aquestes coses tan interessants.

272 M: Quan tu vulguis.

273 [Espai publicitari]

274 P: La va veure, aquesta pel·lícula?

275 M: Quina?

276 P: *La vita è bella*.

277 M: Ah, sí! I tant. És, és... Moltes vegades en faig al·lusió, perquè
278 precisament diu quelcom de que és una realitat. I és que moltes vegades
279 vam tenir que superar la realitat que vivíem, i imaginar una altra cosa.
280 Per...

281 P: Avui...

282 M: ...per poder una altra vegada, algunes vegades salvar la pell, salvar-
283 te de la tristor, salvar-te de la soletat...

284 P: Mmm; avui n'estem parlant amb el senyor Enric Marco, que és el
285 president d'Amical Mauthausen. Un ciutadà d'aquest país, que les
286 circumstàncies de la vida van reconvertir en el deportat de Flossenbürg
287 número 6448. Ens havíem quedat, senyor Marco, que vostè tenia quinze
288 anys, esclatava la, la guerra civil, o la guerra incivil; la guerra
289 espanyola. I vostè s'apuntava, entrava en el exèrcit, combatia, perdia la
290 guerra... Com recordava Pere IV "havia de deixar la terra", passava a
291 França, amb divuit anys si no em fallen els càlculs, divuit, dinou... I
292 com és que, què, què, què passa? Vostè està a França...

293 M: Sí...

294 P: Com, com va a petar a Flossenbürg?

295 M: Jo voldria dir-te una cosa, un incís, una cosa, quelcom de que,
296 rebutjo inclús com a historiador que vaig ser, més tard, després de
297 moltes coses. Perquè nosaltros, vam, vam arribar tard a tot, a tot
298 pràcticament; vam arribar tard al primer petó, i al primer amor, doncs
299 vaig anar a la guerra als quinze anys, vaig sortir del camp de
300 concentració als vint-i-quatre. Per lo tant, -ni vam escollir professió, ni
301 demés-, però jo, que de totes maneres he procurat ser un historiador i
302 poder tractar la història amb el màxim rigor possible, moltes vegades
303 rebutjo la idea de la Guerra civil i la Guerra espanyola. Perquè, en
304 realitat, va ser-ho una miqueta més tard, però la realitat és que és una
305 operació d'extermini, en la qual pues hi ha un grapat de generals que
306 s'aixecaran en armes contra la bandera que havien jurat; són perjurs.
307 Contra la...

308 P: Franco, Queipo de Llano, etc., etc.

309 M: ...contra la II República acabada i unes eleccions que acaba de
310 guanyar la República... Doncs ho faran cinc mesos més tard i voldrà dir
311 de que, verdaderament, la gent que es va aixecar defensant els privilegis
312 d'una sèrie d'oligarquies; els terratinents de, de terres sense conrear, i
313 verdaderament d'una Església dogmàtica, i d'una sèrie de qüestions i
314 qüestions. Ells mateixos es defensen els privilegis de la seva casta; un
315 exèrcit com l'espanyol, que no ha guanyat mai una guerra fora
316 d'Espanya, les ha perdudes totes: guerra de Cuba, la guerra de
317 Filipines, el Marroc; ho va perdre tot. I una marina de guerra que des
318 de, que jo sàpiga, i que tingui idea, no ha guanyat una batalla des de la
319 batalla de Lepant el 1571. Per lo tant, amb aquest incís que t'he volgut
320 dir de que rebutjo la idea de que...

321 P: No, em sembla perfecte; vostè està aquí per dir el que cregui.

322 M: No, no, no; i, indiscutiblement, jo seré un xaval de que no m'apunto;
323 perquè no ens apuntem, senzillament ens presentem. Senzillament ens
324 presentem des d'aquells dies de primers de juliol, bueno, el dinou de
325 juliol, que junt amb altres companys meus més grans, doncs vam sortir
326 pues per reduir, intentar reduir l'exèrcit aixecat en armes, que per fi
327 aquell dia era derrotat. M'agradaria molt dir alguna vegada pues, per un
328 vint de juliol, doncs agafar el micròfon com en deia en Franco, doncs
329 quan va declarar que "la guerra ha concluido derrotado el ejército rojo".
330 Pues agafar i dir: "veinte de julio, vint de juliol de 1936, l'exèrcit
331 espanyol s'ha aixecat en armes contra el poble de Catalunya; ha sigut
332 derrotat per les forces populars. Vint de juliol de 1936". Però bé, no ens
333 vam apuntar, senzillament vam arribar; vam entrar sense apuntar-nos;
334 després ens van apuntar de qualsevol forma, però els voluntaris vam
335 anar amb aquestes condicions. Vaig anar a Mallorca primerament, i
336 després vaig anar a l'Aragó pues, a defensar aquelles coses que es
337 tenien que defensar. Diuen que vam fer un trist paper a Aragó, que no
338 vam poder conquerir Saragossa ni Terol, ni Osca. La República no tenia
339 elements per fer-ho. I probablement, pues, en altres condicions...

340 P: Darrerament, senyor Marco, han sortit alguns llibres, i fins i tot
341 alguns d'ells molt impressionant, perquè sembla ser que, que en aquest
342 cas los nacionales van aprofitar la benentesa veient l'estat en què
343 estaven per dir "va, ara sí que farem una bona sangria".

344 M: Sí, sí...

345 P: Haguessin pogut acabar abans, però van dir "tss, mira...".

346 M: No, no, no, no; van fer durar la guerra. Sí, sí, tens raó; van fer durar
347 la guerra. Inclús...

348 P: Això està documentat, amb els llibres que han sortit ara...

349 M: No, no, no: van fer durar la guerra. La podia haver acabat abans; no
350 va voler. Va ser una guerra a perpetuïtat; bueno... no la va acabar fins
351 l'any setanta-cinc fins que no va morir, no? Però la realitat és que no té

352 cap interès encara en acabar. No tindrà cap interès en acabar-la i, lo
353 que et deia: i allò que va ser una operació d'extermini, perquè és una
354 operació d'extermini, no una guerra civil, on s'aixecaran aquells
355 generals, que tenen organitzacions i partits polítics que s'han d'acabar
356 amb ells, i inclús persones en les quals també s'ha de sacrificar. Per lo
357 tant, en realitat, si anem, si anem amb això, va ser precisament
358 defensant. És probable de que, de que inclús la República no tan sol no
359 va rebre, no va rebre l'ajut, sinó que inclús tot el contrari.

360 P: Vostès confiaven que les democràcies occidentals...

361 M: Home, era de suposar...

362 P: ... apostarien a favor de la República.

363 M: És clar, és clar. És que el menos que podien haver fet, i si haguessin
364 tingut dos dits de coneixement, dos dits de coneixement polític, doncs
365 probablement l'haurien ajudat perquè fixa't, i si no està molt clar, que
366 la guerra, la guerra espanyola, que en diu guerra espanyola, oficialment
367 es dona per acabada l'u d'abril de 1939, i la Segona guerra mundial
368 començarà el setembre de 1939, poques setmanes desp, pocs mesos
369 després. Lo qual vol dir que, lo mateix que en Hitler o en Mussolini no
370 tenen assegurat el flanc, el flanc sud d'Europa amb el franquisme
371 victoriós, fins a llavors no s'atreviran a la Segona guerra mundial; per lo
372 tant, penso de que hauria estat... I que realment a les democràcies els
373 hi va fer molta més por el contagi revolucionari d'un poble que volia més
374 coses, que no pas, que no pas el pactar amb el nazisme, que és cosa
375 que van fer contínuament.

376 P: Senyor Marco, si li sembla, -és absolutament molt interessant tot els
377 que ens està explicant-, però com que tenim el temps limitat, seguint
378 aquest recorregut... Vostè acaba la guerra, passa a França...

379 M: No, no passo a França de seguida, no. Jo, jo estic ferit a Montserrat,
380 precisament estic convalescent a Montserrat, quan avencen els
381 nacionals, i em veuré obligat a abandonar, i jo ho faré després,

382 embarcat i desembarcaré a Marsella. Però seré víctima igual que els
383 demés; els uns pateixen... Per això jo sóc un resistent. Jo seré detingut i
384 passaré com a resistent; d'altres passaran als camps de concentració
385 com a deportats.

386 P: A França...?

387 M: Hi ha una certa diferència; sí, a França, i de França el govern
388 col·laboracionista ja d'en Pétain m'entregarà als alemanys. Bueno, ho va
389 fer-ho no en el meu cas, ho va fer-ho amb molts casos en els quals el
390 govern col·laboracionista d'en Pétain, a llavòrens, el Pétain amic d'en
391 Franco, va arribar a canviar inclús amb els alemanys dos espanyols per
392 un francès, per exemple, dels que tenien detinguts, vull dir que el
393 nostre, el tracte, en el tracte a nosaltres rebut a França dels espanyols
394 van ser un tracte ignomiós, ignomiós de totes formes. Verdaderament
395 arribàvem amb una mala premsa; la força i influència d'en Cambó i de,
396 i d'en March va comptar moltíssim, i vam passar pues per aquella gent
397 que passàvem per, que es dedicaven a matar capellans només, i coses
398 per l'estil.

399 P: Tot i que, com mostren les fotografies i els documents històrics quan
400 es produeix l'alliberament de París, els primers tancs porten noms de
401 localitats espanyoles...

402 M: No, localitats no...

403 P: ... i estan comandats per, per, per espanyols, per republicans.

404 M: Localitats i batalles...

405 P: És curiós, eh?

406 M: És on són els tancs que vénen amb el nom de Guadalajara, de
407 Teruel, de Brunete, de Belchite... Els noms d'algun tanc, d'un tanc que
408 ve com a Durruti... són els tancs de la divisió de Clerc... i són els...

409 P: I són els primers que van entrar i van alliberar París...

410 M: Sí, sí; són els espanyols, verdaderament, els que verdaderament
411 faran, faran, l'entrada, l'entrada a París. I seran reconeguts, i seran
412 reconeguts més tard com els veritaders, els veritaders lluitadors. No em
413 va...

414 P: Com és que va anar a parar a Flossenburg, vostè? Com va anar a
415 petar al camp de concentració?

416 M: Bé, em detenen...

417 P: ...o d'exter... Què he de dir, de concentració o d'extermini,
418 directament?

419 M: No. Hi havia lo que en podríem dir els camps de concentració. Però
420 tots els camps de concentració es van convertir en camps d'extermini.
421 El que passa que hi havia una, dues, tres categories; els camps
422 verdaderament, camps verdaderament de tercera, que eren com el meu,
423 eren camps, camps d'extermini, eren camps on es feien les operacions,
424 eren camps on es traslladaven inclús presos d'altres camps per ser
425 exterminats... Una prova serà de que poques, quinze dies abans
426 d'acabar la Segona guerra mundial, encara penjaren allà l'almirant
427 Canarias, i tota la gent que tenien encara pendent d'execució de l'últim
428 atemptat al III Reich. I les dones i els homes que portaran per executar
429 a Flossenbürg. Sí, verdaderament hi hauran camps d'extermini; sí,
430 contra més a l'est estan, més durs arriben a ser, fins a l'extrem de que
431 hi ha alguns camps inclús que no tenen habitatges, no tenen barraques
432 d'habitatges; tenen senzillament la càmera de gas, la càmera de gas...

433 P: O sigui, directament arriben les persones...

434 M: ...directament a l'extermini. Són els camps de Trebrinka, de
435 Tchevno, i els camps que ja estan més enllà. Camps durs com, com
436 Auschwitz, que és un altre dels camps durs, encara que no ho és tant
437 com altres dels que no se'n parla. I no se'n parla, d'altres camps, perquè
438 no se sap res, completament. Perquè no hi havia pràcticament res. No
439 hi havia més que aquest, el crematori, senzillament, la càmera de gas, i

440 pràcticament no hi havia res més, més que els frigorífics on
441 s'aguantaven, de vegades es posaven els cadàvers perquè no hi havien...
442 res. Mauthausen, per exemple, tenia un camp terminal que era Gusen,
443 era Gusen, on anaven a parar tothom. De vegades als negacionistes,
444 revisionistes i escèptics se'ls hi ha de fer entendre de que els documents
445 que van deixar els alemanys indiquen clarament què és lo que passava.
446 A Gusen, per exemple, tenim morts el mateix dia, pues tenim a lo millor
447 una dotzena, dotzena i mitja d'espanyols que moren precisament el
448 mateix dia, i amb unes edats en les quals ningú pensa que pugui morir
449 de mort natural. Vull dir que...

450 P: Quants espanyols, se sap quants espanyols van morir? I, o quants
451 catalans?

452 M: Espanyols devien morir, aproximadament, uns, uns, van haver-hi
453 uns deu mil, i van morir al menos uns, vuit mil, al menos; vuit mil o
454 nou mil. Van morir-ne molts.

455 P: Mai han rebut vostès ajut a l'hora de reclamar la dignitat d'aquestes
456 persones?

457 M: No, no...

458 P: Perquè, és clar, així com per exemple doncs hem vist que altres
459 governs, i fins i tot el mateix govern d'Alemanya, està fent un, uns
460 gestos de dir "sí senyors, el banc, aquí hi ha uns diners que han d'anar
461 a petar als hereus d'aquestes persones".

462 M: Mai. És més; t'haig de dir una cosa verdaderament que em frapa
463 moltíssim; jo sóc una de les persones que acostumo, m'envien a, vaig a
464 Alemanya un parell de cops l'any, precisament al Land de Baviera, que
465 és el més conservador de tots. M'invita pues que vagi, i en uns aplecs
466 que es fan de joventuts internacionals, doncs uns quants supervivents
467 parlem verdaderament de lo que vam passar als camps de concentració.
468 Me paguen a mi les despeses que ocasiona aquest viatge, amb els
469 alumnes i estudiants de les seves escoles els porten a veure els camps

470 de concentració; xerrem amb ells. No sé què hauria fet, -i parlem de
471 dignitat-, de que aquests governs que hem tingut haguessin recuperat
472 alguna part de dignitat, i portessin a els nostres alumnes i els nostres
473 estudiants per a que sàpiguen què van estar els camps de concentració
474 franquistes, què van ésser les presons franquistes. Que sàpiguen els
475 nanos que aquí on hi ha el Palau de Sant Jordi hi havia el palau de les
476 missions, que és verdaderament on anaven a parar les dones i les
477 criatures que enviaven de França, que se les menjaven els polls i les
478 xinxes, en allà. Que sàpiguen que van haver camps de concentració a la
479 pròpia ciutat de Barcelona; a les llars Mundet, al Cànem, a la
480 Sangonera. No, vull dir-te que de la mateixa forma que és lo que em
481 deies, hi ha un govern inclús com l'alemany o l'austriac, que se'n fa,
482 se'n fa ressò de tot això, que és capaç de reconèixer, de fer autocensura,
483 del que va covar, aquí encara no he vist, no he vist, malgrat dels
484 esforços que puguin fer certs partits, un reconeixement ampli
485 verdaderament. I que quan s'aconsegueix alguna cosa és empenyent, i
486 com si no tinguéssim raó, com si no tinguéssim raó a recuperar el
487 nostre dret de ciutadans, la dignitat d'aquells que van defensar la
488 legalitat, que van defensar la llibertat i la vida.

489 P: Estem parlant amb el senyor Enric Marco, ehm, fem una pausa i,
490 d'aquí un instant, continuarem parlant-ne, i també ho actualitzarem.

491 M: Sí, sí...

492 P: Vostè em deia: "no, és que escolta jo fins al cent seixanta... a més
493 estic amb la gent jove...". Parlarem del món que estem vivint ara. Per
494 tant que no diguin: "no... batalletes". No, no, són necessàries potser a
495 vegades per entendre el que ens toca viure a nosaltres ara.

496 [Espai publicitari]

497 P: Avui ens acompanya el ciutadà Enric Marco; una vida apassionant.
498 Als quinze anys participant a la Guerra d'Espanya, després capturat,
499 deportat a través de, de, del govern col·laboracionista de Vichy a, a
500 Alemanya; deportat a Flossenbürg, número 6448. Jo tinc la sensació, a

501 vegades, de com si les persones o les generacions actuals diguessin
502 “psé... és impossible que passés tot allò que expliquen que va passar. La
503 gent no pot arribar a ser tan cafre”.

504 M: Sí.

505 P: Vostè va estar-hi, en un camp de concentració. Quant de temps?

506 M: Testimoni viu fins al final, fins al quaranta-cinc.

507 P: Això vol dir que hi va estar, quants anys?

508 M: Vaig estar-hi tres anys, en concentració.

509 P: Tres anys.

510 M: Ehm... i un any de penal; estaré un any de penal, incomunicat. En
511 unes condicions en les quals el ser humà, pues ha de cercar qualsevol
512 cosa per evadir-se. De vegades quan veig la gent de Guantànam, no tinc
513 més remei que recordar, dintre de la solitud que va representar la meua
514 incomunicació total durant dos-cents setanta dies, nou mesos, sense
515 parlar amb ningú completament. Cagant i pixant dintre de la cel·la,
516 rentant-me dintre en una petita pica que tenia, sense altre companyia
517 que una Bíblia; treballant dintre, treballant dintre sense parlar mai amb
518 ningú. M'obrien i tancaven la cel·la només per, per a que es buidés la
519 cubeta, per donar-me el menjar, la sopa o el cafè, i per portar-me la
520 feina. Recordo la gent de Guantànam, i no puc de res de pensar que
521 una vegada per no haver fet la feina, l'única vegada que em vaig atrevir
522 a no acabar la feina, em va costar trenta dies a les fosques, a sota de les
523 cel·les del penal. No puc per menos que recordar la gent de Guantànam,
524 que com jo, amb els ulls tapats, i les orelles també per a que no
525 tinguessin, no tinguin cap sentit de, de, dels propis sentits, i lligats,
526 encadenats amb els peus, i lligades les mans, què és lo que pot esperar-
527 se d'una persona verdaderament més que embogir. Em veig i tinc
528 d'odiar aquestes coses, de la mateixa forma que de vegades hi ha coses
529 que no les justifico, però que me les penso moltes vegades, perquè
530 moltes vegades a la gent se les porta a la desesperació més gran.

531 Durant aquells dos-cents setanta dies que jo vaig estar en aquella cel·la
532 sense parlar amb ningú; les rares vegades que jo he plorat, que rares
533 vegades ho faig; de totes formes, quan ploro em cauen unes llàgrimes
534 com a cigrons, que ni es queden a les galtes, ni es queden a la roba;
535 cauen, arriben fins a terra. Recordo perfectíssimament una d'aquelles
536 vegades, amb un mal pensament, amb el cap contra el mur de la presó,
537 que jo crec que si hagués apretat una mica més l'hauria fotut a terra,
538 recordo que vaig pensar que si hagués tingut una bomba prou gran per
539 haver fet saltar tota Alemanya en aquells moments, amb innocents i
540 amb culpables, ho hauria fet en aquell moment.

541 P: Vostè sap què és l'odi.

542 M: Sí. Justifico... no ho justifico, però verdaderament penso de que la
543 desesperació pot portar inclús, inclús a pensar aquestes coses.

544 P: I què és el perdó, senyor Marco? Perquè, és clar, com és possible?
545 Quantes persones va veure morir, vostè?

546 M: Moltes.

547 P: Quant maltracte va rebre?

548 M: Moltes; molts.

549 P: Com és possible, perdonar?

550 M: Com és possible perdonar? Perquè no hi havia més remei que
551 perdonar, perquè de lo contrari, perdonar als demés era perdonar-nos a
552 nosaltres també, una mica. Pensàvem de que era un moment en els
553 quals, l'alegria mateixa de l'alliberament ens va portar a, a tot això. Era
554 impossible que ens aquells moments, després de tot lo que havíem
555 passat, no penséssim en que s'havia de donar opció; que s'havia de
556 tornar a donar confiança a la gent una altra vegada, i que
557 verdaderament lo que havia passat tenia que semblar com un malson, i
558 que verdaderament tornariem una altra vegada a aconseguir les coses.
559 Havíem patit massa, s'havia perdut massa sang; la Segona guerra

560 mundial va costar cinquanta milions de morts, cinquanta milions de
561 morts, dels quals deu milions van morir en la deportació. Com no he de
562 pensar que, després d'una catàstrofe com aquestes, s'ha d'obrir una
563 possibilitat per a que verdaderament el mon canviï? Perquè és tan gran
564 el drama que penses "és que no és possible que es repeteixi". Pues,
565 cony, es torna a repetir una altra vegada.

566 P: S'està repetint?

567 M: S'està repetint, sí; ehm... Jo, ara quan parlo amb el jovent, pues
568 moltes vegades li dic "no vinc a parlar-vos de camps de concentració
569 nazis". No, no estic disposat a que se'm pensi que porto en aquí un
570 discurs nostàlgic ni revanxista; de cap de les maneres. Però sí els hi
571 haig de dir que la història es repeteix, i que ara jo, tu mateix ets molt
572 més jove que jo, podries ser segurament el meu fill, pues els hi haig de
573 recordar que ara ja els meus camps de concentració ja no estan a
574 l'Alemanya nazi, i el que faig forma part de la història que l'haig
575 d'explicar com un referent, no més que com un referent; però que
576 vosaltres teniu els vostres propis camps de concentració, que no són els
577 meus.

578 P: Quins són?

579 M: Pues mira, poden ser Ghana, poden ser Rhuanda, poden ser Sierra
580 Leona, o Sant Salvador de Chiapa. Poden ser Etiopia, on l'any passat
581 van morir un milió d'infants de gana; aquest any segurament cinc
582 milions, i possiblement l'any vinent en morin vint-i-cinc milions
583 d'infants, sense haver comès altre delicte que venir a una societat, a
584 una humanitat com aquesta. Aquests són els vostres camps de
585 concentració; són els de Kosovo, o són els de Guantànam, aquest
586 mateix Guantànam del qual ja hem fet referència.

587 P: Quan veu el mur que està construint el govern israelià, què pensa?

588 M.: Sí, sí, sí...

589 Perquè, és clar, un poble que va patir això, pot caure en el mateix error
590 que el seu botxí?

591 M: És la seva pròpia supervivència; jo penso que juguen un paper
592 políticament important. Són, són els gendarmes de l'imperialisme
593 americà. Sense ells, seria més difícil de dominar, de dominar el
594 continent. Amb un poble com el d'Israel armat, ben armat,
595 indiscutiblement, serà difícil que els àrabs aconseguixin cap moviment
596 que els porti a l'alliberament. Per lo tant, als nord-americans el
597 totalitarisme d'aquest imperialisme americà els hi fa falta un, un Israel;
598 i a Israel li fa falta el totalitaris li fa falta el tolitarisme americà, sinó
599 també serien vençuts. Per lo tant no hi ha cap possibilitat d'una
600 avinença, perquè les forces i els interessos que hi han són molt
601 importants. Però jo, tal com deïem, no penso en aquests camps que són
602 del passat, sinó que penso en els camps de l'Irak, i penso en els camps
603 de Síria, o els de Jordània que hi hauran després; o els de Corea del
604 nord, o possiblement els de Cuba; en aquests penso. I penso també, i
605 els hi dic amb els xavals, amb els xavalets, "penso en els morts que us
606 apareixen en les pantalles dels televisors, i que apareixen a les portades
607 sensacionalistes de les revistes. Que no són els meus morts, que els
608 meus morts es van quedar fa cinquanta-vuit anys a l'Alemanya nazi,
609 però sí són els vostres. Els d'aquestes dones de diferent color, sí, però
610 sent uns sers humans també; amb les criatures mortes de gana als
611 seus braços, elles amb els pits secs. Són els vostres morts, i potser que
612 reflexionem sobre això".

613 P: I què hem de fer, senyor Marco, per a que no hi siguin, aquests
614 morts?

615 M: Doncs, de moment, tenir consciència de que aquest és un món
616 injust; tenir consciència de que no podem tancar els ulls i l'enteniment
617 com va fer el poble alemany en la immensa majoria, i van deixar passar
618 sense veure de que nosaltres, sers humans també, patíem lo que
619 patíem, senzillament, i que van tancar ulls i enteniment, perquè la seva,
620 la seva vida, i els seus interessos, inclús no únicament la seva vida,

621 estaven en perill. I perquè ells tenien un projecte, que es basava en la
622 superioritat racial, quelcom que també ens afecta, i de forma molt dura,
623 en la nostra societat actual; és un dels elements que, que, que apadrina
624 la, la, la, la violència i l'agressivitat, i que no es poden tancar els ulls
625 davant d'això; al menys hem de tenir consciència.

626 P: M'està dient que ens creiem superiors a altres éssers?

627 M: Home, i tant. Jo em penso que i tant; jo ho veig moltíssimes vegades,
628 això. Aquesta superioritat jo la veig. Tenim gent que viuen en les
629 mateixes condicions que nosaltres, pobres víctimes també, que dormen
630 sobre cartrons, -jo també dormia en una colxoneta-, i que el màxim que
631 pensem per ells, des de lluny, no és pràcticam, des de lluny potser una
632 mica de llàstima, quan ens acostem una miqueta poden molt
633 malament, fan molt mala olor, tenen molt mala pinta. Pixen i caguen
634 allà on poden, perquè no ho poden fer. Perquè, com els he vist en
635 nombre considerable, no tenen lloc on anar. A la meva facultat, inclús,
636 a Bellaterra, allà al costat del rectorat, van estar l'última vegada amb
637 les colxonetes allà penjant per a que es ventilessin, amb aquelles taques
638 que no sé si eren de pixum o d'humitat. I que segurament, i que
639 segurament, és possible que més d'un va passar i va pensar "cony de
640 gent, es podrien posar en un racó; allà en un racó, on no facin mal
641 d'ulls, amb aquesta pudor que foten". I és que és veritat; és que no en
642 tenim prou amb haver'ls-hi robat el petroli, o els minerals, o els fruits;
643 no en tenim prou. Ara pensem, pensem de que ara que arriben aquí
644 jugant-se la vida per centenars, per milers, que hi ha que veure les
645 transfons de cada una d'aquestes, d'aquestes víctimes. Ara pensem de
646 que lo millor és que es morin en un racó sense fer soroll. "Fora, que no
647 ens arribi als nassos les seves pudors, ni que veiem quines són les
648 seves misèries". Jo em penso de que, verdaderament, és així. I perquè
649 ademés hi ha coses que em preocupen de vegades encara més. Em
650 preocupen, de vegades, alguns grups. I jo visco al Vallès; alguns grups
651 de vegades que s'acosten, perquè no van mai sols, sempre van en grup.
652 I que s'acosten a un d'aquests, d'aquests pobres desgraciats que està en

653 aquestes condicions, que dorm a sobre un banc, o que se'l veu amb
 654 aquells carretons amb què arrossegueu els seus pobres cartrons,
 655 aquells cartrons que després al vespre els hi faran de llit. I que
 656 s'acosten a ells, i els hi diuen com els uns a nosaltres ens deien els
 657 alemanys: "bist eine Schwein"; ets un porc. "Bist eine spanische
 658 Schwein", ets un porc espanyol. Sinó que aquí els hi diem "ets un porc",
 659 o "eres un cerdo". I alguns, pues, els hi foten una escopinada. I alguns
 660 els hi foten una patada, o dues; de quan en quan, vint-i-cinc,
 661 cinquanta. De quan en quan en matem un; sigui a El Ejido, sigui a
 662 Terrassa. O de lo contrari pues passen despercebuts; n'hi ha molts de
 663 maltractats, n'hi ha molts de ferits.

664 P: I vostè s'hi veu allà, perquè vostè també va estar...

665 M: Sí, m'hi veig, m'hi veig; m'hi veig exactament, i sento, i sento, sento
 666 en les meves carns i les meves oïdes aquells insults i tot lo que significa.
 667 Naturalment que sento, per ells sento l'interès que sento. Perquè me'ls
 668 XXX, i perquè sé que al darrera de cadascun d'ells hi ha un drama. No
 669 el drama, el drama que significa inclús aparèixer mort en una platja de
 670 les nostres, no. El drama que els ha portat aquí, el drama d'aquell país
 671 on no poden sortir-se; que no saben com XXX, que tot els hi han pres.
 672 Darrera de tot això no hi ha un mort; hi ha moltes morts, hi ha
 673 moltíssims drames. I això ho vam patir nosaltres. Aquelles dones dels
 674 rojos, aquells fills dels rojos, verdaderament estigmatitzats fins al final.

675 [Espai per a la publicitat]

676 M: Pues ho entendriem. Però jo que vaig...

677 P: Estàvem parlant amb el senyor Marco. Perdó, perquè és que jo...

678 M.: Jo que vaig sortir...

679 P.: Acabem d'entrar ara amb...

680 M: Jo que vaig sortir...

681 P: ...ara, després de la publicitat, si em permet senyor Marco.

682 M: Sííí, sí, sí.

683 P: És que ja tornem a estar en directe.

684 M.: Naturalment...

685 P.: Però, mentre hi havia la publicitat, amb el senyor Marco anàvem,
686 continuàvem xerrant, xerrant, xerrant, i em deia: “saps que hi ha molt?”
687 Diu “al camp de concentració on vaig ser jo, érem cent mil, van morir
688 setanta-tres mil, un setanta-tres per cent de morts”. Diu “i n’hi ha
689 molts, hores d’ara, que encara no entenen com ells van sobreviure, i no
690 van morir en lloc d’un altre”. Que, que... A més han de conviure amb
691 aquest sentiment de culpabilitat.

692 M: Sí. És una mala consciència; tens raó en això. I t’agraeixo que ho
693 diguis, perquè... veus com sí? Veus com ho enteneu? Veus com teniu
694 sensibilitat quan comencem a parlar-ne? Això que tu em dius és la mala
695 consciència. Aquesta mala consciència de “per què jo i aquell? i... aquell
696 sí i jo no?”. En Primo Levi fa pocs anys encara que es va suïcidar. Els
697 altres han tingut un suïcidi que no l’entendem perquè han desaparegut
698 de la vida. Van haver alguns petits drames; m’agradaria que un dia,
699 pues, en parléssim una miqueta. Què va ser el drama de tota aquella
700 gent...

701 P: Amb molt de gust; quedem un dia i en parlem...

702 M: ...De tota aquelles gents; homes i dones que van marxar d’Espanya,
703 que van tenir que reconstruir la seva vida després, a França o a
704 Espanya, que van trigar vint-i-cinc o trenta anys en sortir, perquè fixa’t
705 quina és la paradoxa: els espanyols, que van ser els primers que van
706 lluitar contra els alemanys i contra els italians, contra els nazisme i el
707 feixisme, vam ser els últims en sortir dels camps de concentració. A
708 l’alliberar els camps de concentració, tothom va tenir un govern que es
709 va acostar a ells, amb les seves Creu roges nacionals. Els van curar, els
710 van preparar una miqueta i van posar mitjans de transport del seu país

711 per a que tornessin al seu país i expliquessin lo que havia estat el
712 nazisme, lo que havien patit en els camps de concentració; nosaltres no.

713 P: Inclús molts de vostès...

714 M: El govern franquista...

715 P: ... es van haver de quedar fora, perquè si tornaven aquí els buscaven.

716 M: No, no, no. El govern franquista, quan, quan els am, quan els
717 alemanys van conquerir pràcticament tota Europa i van ocupar França i
718 els van trobar en centenars de milers dels nostres que vivien, s'havien
719 exiliat, i es van dirigir al govern franquista, i el govern franquista, la
720 seva resposta va ser, oralment va ser de que nosaltres no érem
721 espanyols ni ens mereixíem pàtria; no ens mereixíem cap respecte. Que
722 ens podien tirar al mar, que no calíem. I ens vam convertir en apàtrides.

723 P: Tot just ens queden poc més de tres minuts per a que acabem la
724 conversa amb el senyor Marco.

725 M: Bé...

726 P: Evidentment, clar; és impossible abordar totes les seves vivències

727 M: Sí...

728 P: i a més incloure les seves reflexions.

729 P: No hem parlat de la llibreria que hi ha a Barcelona; dues llibreries
730 que estan fent difusió d'ideologia nazi.

731 M: Sí...

732 P: No hem parlat dels moviments nazis, que hi ha, que hi són, i de la
733 manera com s'estan combatent. Jo, si li sembla, un dia podem parlar-
734 ne.

735 M: Osti, m'agradaria, m'encantaria...

736 P: Podem convidar altres persones...

737 M: ...de que en parlem una miqueta. Perquè advertir de que el perill en
738 què estem, que Barcelona s'ha convertit en un centre de difusió de la
739 propaganda nazi, que no fa pas gaire pues vam descobrir aquella
740 impremta de Molins de Rei on es feia tota aquesta propaganda, que el,
741 el, quan els Mossos d'esquadra van ocupar la llibreria Kalki, i van sustr,
742 van, van, van recollir els paquets que hi havia allà, hi havia paquets ja
743 adreçats, ja empaquetats i tot per enviar a l'Amèrica del sud, i Amical
744 ho va...

745 P: Doncs, si li sembla, en parlarem un dia amb tranquil·litat...

746 M: Sííí, sí, naturalment...

747 P: A mi m'agradaria que acabéssim aquests, aquesta xerrada, aquests
748 minuts que queden, no sé si són dos o tres, amb algun missatge
749 d'esperança. Perquè, és clar, sorprèn a més parlar amb el senyor Marco,
750 i que et diu: "és que jo hi crec en les persones, és que penso que
751 realment podem ser millors".

752 M: Sí, jo em penso de que sí, i de que és necessari de portar aquest
753 missatge. És més, t'haig de dir que en tinc un de missatge. De vegades,
754 en arribar a aquestes dates, tinc un missatge que és el record del meu
755 Nadal de 1944, l'últim al camp de concentració; en el qual vam
756 demanar permís per tenir un arbre i penjar algunes coses d'alguns
757 paquets, que hi havia hagut alguns de molta sort que van rebre. I sobre
758 aquell arbre que vam preparar pels nadals de 1944, que eren els últims,
759 els nazis ens van penjar un polac; com a ofrena que ens van, ens van
760 fer. I d'aquestes coses, doncs moltes més. Però malgrat això, de dir
761 moltes vegades, pues això, aquestes coses nosaltres que ens vam
762 convertir en poetes i en Lliterats, i en tantes coses com amb les poques
763 coses que teníem; en dibuixants, en tot. Doncs, de totes maneres el
764 meu missatge és de llibertat.

765 P: Vostè hi creu, en les persones?

766 M: Hooome, tinc, tinc, hi crec, en les persones i en la vida, que la vida
767 són persones. I en la convivència, i en, i que verdaderament només
768 d'acostar, i que verdaderament quan m'acosto i començo a parlar amb
769 ells, veig que sí, que són com ells, aquesta joventut que tenim...

770 P: Escolti, què he de fer per ser millor?

771 M: Ser humans; estimar la llibertat amb aquella golafreria que la vaig
772 estimar jo; amb la golafreria que l'estimo més, que la segueixo estimant
773 ara, i que estic decidit a transmetre a qui sigui, perquè no hi ha res com
774 viure el miracle de la vida. És quelcom que no ens poden, de cap de les
775 formes, ens poden maltractar aquesta gent que encara estan per la
776 mort, que encara segueixen conreant la mort, que encara d'una manera
777 o altra volen mantenir estructures. No aquestes que m'has dit;
778 m'agradaria parlar de la Fundación Francisco Franco, i de totes
779 aquestes coses que representen...

780 P: Ho haurem de...

781 M: ... que representen la permissibilitat d'unes administracions...

782 P: Senyor Marco, l'haurem de convidar no sé quants programes perquè
783 se'ns ha acabat el temps.

784 M: No, sí, sí. Jo ho entenc.

785 P: Moltes gràcies per haver estat aquí; queden cinc segons. I li prometo
786 que ens tornarem a veure. Ens ha d'explicar moltes coses.

787 M: I jo em comprometo també a venir, i parlar d'altres aspectes que és
788 necessari que conèixer, gent com, donar a conèixer gent con nosaltres,
789 que no hem viscut una vida sinó moltes.

790 P: Doncs així ho farem, senyor Marco. Moltes gràcies.

791 M: Gràcies a vosaltres.

792 P: Fins dilluns.

Document núm. 44*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
2 d'abril de 2004.	---
Canal:	Mitjà:
Ràdio.	<i>Ràdio Seu.</i>
Descripció del contingut:	
<p>Aquest document presenta una entrevista a Enric Marco emesa per <i>Ràdio Seu</i>. S'hi subratlla sobretot la tasca divulgadora que du a terme a les escoles. En aquest sentit, el periodista s'interessa pel tipus de preguntes que acostumen a formular els alumnes, fet que dóna total llibertat a Marco per abordar les qüestions que vulgui, i en l'ordre que cregui més apropiat, quedant sempre justificada la presència dels temes per l'interès que haurien suscitat entre els alumnes dins de les seves darreres xerrades. Paral·lelament, Marco demostra el seu activisme en el si de la societat actual, no només comentant la seva tasca de conferenciant a les escoles, sinó esmentant la seva participació en la lectura d'un manifest a Sabadell en contra de la intolerància.</p>	
Símbols emprats:	
<p>P: periodista.</p> <p>M: Enric Marco.</p>	

1 P: ... i que es troba avui aquí, a la nostra ciutat, per oferir una xerrada
2 sobre el teu, el seu testimoni al camp de concentració de Mauthausen.
3 Una xerrada sobretot de conscienciació i, de fet, aquest matí ja n'ha
4 ofert una específica a l'institut Joan Barril. Senyor Marco, bon dia i
5 benvingut.

6 M: Bon dia, gràcies.

7 P: Ens plau molt tenir-lo aquí, als estudis de *Ràdio Seu*. Com ha anat
8 aquesta xerrada que heu fet fa uns minuts, a l'Institut?

9 M: Bé, acostuma a anar bé sempre. Els nanos acostumen a demostrar
10 sempre un enorme respecte i consideració per les coses que diem. Sí,
11 naturalment, a la vegada doncs, queden astorats de, de les coses que
12 dius, de les imatges que veuen moltes vegades. Som d'un país totalment
13 ignorat, és quelcom d'una història que, malgrat ser la seva, perquè no
14 deixa de ser la seva història, doncs ignoren totalment. I, per lo tant, has
15 d'arribar, arribar al convenciment, possiblement, a di'ls-hi que tot allò
16 va ser una realitat, i que forma part de la seva vida, o de la seva
17 història, o de la història dels seus pares i dels seus avis; de la història
18 d'aquest país. I que ignorar-la ens ocasiona un enorme perjudici de no
19 saber d'on, d'on venim. No per sapiguer on hem d'anar, sinó que com a
20 punt de referència sí és necessari. I aquesta és la nostra tasca, i dóna
21 sentit a la nostra vida, encara que sigui amb aquesta edat que tenim,
22 que ja passem dels vuitanta anys gairebé tots.

23 P: Quina creu que és la millor manera d'explicar a les noves generacions
24 el que va ser realment els camps d'extermini nazis?

25 M: La millor manera d'explicar-la és ser un testimoni viu. És la cosa que
26 verdaderament reconeixen, i el sentit de condensat de que dónes a les
27 teves intervencions; com arribes, amb la facilitat que arribes. Quelcom
28 que no és capaç la major part de vegades de reproduir un llibre de text,
29 per ben escrit que estigui. XXX o moltes vegades molt més brillant que
30 no pas pugui ser la meva, d'historiadors tanmateix, l'accent que
31 imprimeix, la passió, diria, mmm, jo diria de vegades que parlo amb els

32 budells més que no pas amb, amb la pensa; sinó que parlo amb els
33 budells, i els hi explico les coses per les quals vaig passar. I les
34 reconeixen, les reconeixen. De vegades me'n dono compte amb les
35 seves, amb les seves actituds i les seves mirades; les estan vivint, que
36 estan XXX. Hasta de vegades inclús em sap una miqueta de greu de
37 veure que estan patint amb mi aquelles coses que recordo lo que va
38 passar en els camps de concentració. Però, tanmateix, jo penso de que
39 estem fent una feina, una feina inclús amb un caràcter enormement
40 pedagògic; que portem la història al seu costat, que la poden llegir, que
41 són com uns catalitzadors que, d'una forma o altra, pues ens permeten
42 que després, a continuació i després de nosaltres, el treball dels, del,
43 del professorat de, de ciències, i el treball d'història els hi sigui més,
44 més fàcil. Que interessem encara que sigui per curiositat, i que nanos
45 que no havien pensat mai, pues comencin a fer treballs de recerca
46 històrica. Inclús que arribin a casa [M. estossega] perdó, que arribin a
47 casa seva i preguntin als seus avis o a les seves àvies, que són tan
48 historiadors com jo ho pugui ser, i que preguntin si és veritat allò que
49 explica l'Enric Marco d'un temps que vosaltres també vau conèixer.

50 P: Quines són les preguntes més habituals que us fan en les xerrades
51 als instituts?

52 M: Com vam poder resistir tot allò, i... i de quina manera. I llavors la
53 resposta, pues, acostuma a ser, "el primer grau de resistència era
54 sobreviure". Si ells eren la mort, perquè ells eren la mort, personificaven
55 la mort, com van, les seves insígnies, inclús, dels guardians dels camps
56 de concentració, eren una calavera i dues túbies, eren els *Totenkopf*, els
57 "homes de la mort", els funcionaris que ens mataven sense sentit de
58 culpabilitat ni acritud, sinó com una funció que ha de fer tot aquell
59 funcionari. I que, per lo tant, els nanos lo primer que et pregunten és
60 això; has de respondre de que la vida i la llibertat ens significaven les
61 dues fites més importants. Que quines condicions teníem per resistir?
62 Jo els hi dic sempre que condicions prioritàries eren el fet de ser jove, el
63 fet de la capacitat de poder sostraure't a la realitat, per la capacitat que

64 teníem els joves, o que tenen els joves avui dia encara de somiar, i
65 d'imaginar de cada dia. De tenir un somni nou, com poden tenir un
66 amor nou moltíssimes vegades, no? Aquesta capacitat, la capacitat que
67 teníem els joves d'aquell temps, els que anàvem lleugers d'equipatge, i
68 per lleugers d'equipatge vull dir aquells que no teníem família al
69 darrere, o que no teníem, no havíem deixat enrera coses que havíem
70 perdut. Nosaltres teníem aquesta capacitat, igual que la van tenir els
71 militants que pensaven que una guerra, que una batalla s'havia perdut
72 i una altra es podia guanyar. A tot això ens va ajudar a sobreviure, però
73 sobretot també els hi has de fer entendre de que van haver valors que
74 ens van mantenir units, que ens vam mantenir auxiliant-se l'un a
75 l'altre, com podien ser els valors de la solidaritat. I recordar'ls-hi que
76 potser els espanyols més que ningú, sortits d'una guerra de tres anys,
77 arribàvem amb l'experiència que significava haver compartit durant
78 molt de temps una flassada, un tros de pa, o simplement l'escalfor d'un
79 cos humà. I sí ho entenen; i ho entenen perquè em fa l'efecte que el
80 llenguatge ha de ser així de simple, que el sentin, sentin que ells són
81 capaços i que s'haurien pogut trobar, i ja et dic que moltes vegades
82 sembla que estiguin vivint les coses que els hi estàs explicant.

83 P: En el seu cas i en el de la majoria de persones que van anar a parar
84 als camps de concentració, de, d'espanyols que anaven als camps de
85 concentració, quines eren les circumstàncies amb les que es trobaven,
86 amb les que anaven a parar allà? Les causes, les causes per les
87 quals...?

88 M: Bé, les causes gairebé totes van ser les mateixes; va ser la defensa
89 del, del significat de la República; i avui a la meva xerrada els hi vaig dir
90 de que no vam anar a parar als camps precisament únicament perquè
91 fóssim anarquistes, o comunistes, o socialistes, o republicans, o
92 simplement nacionalistes, sinó pel significat de la, del que volia dir
93 defensar els pressupostos de la República: la igualtat de drets entre els
94 homes i les dones, el dret al vot, la, la, la llei de divorci, la llei inclús
95 d'avortament; vol dir també els primers estatuts d'autonomia... No ens

96 n'oblidem del que va portar la II República, els estatuts d'autonomia per
97 Catalunya i pel País Basc, del..., la reforma agrària, la reforma de
98 l'exèrcit... totes aquestes coses. El fet de, de, de poguer ja tenir un
99 ensenyament obert com el que va portar la II República a través de les
100 escoles de la Generalitat, i a través de l'Institut d'ensenyança lliure.
101 Totes aquestes coses és lo que ens van portar en els camps de
102 concentració, defensant totes aquestes, tota aquesta causa. Una cosa
103 que, verdaderament, encara avui hem de seguir defensant, i que
104 sortosament esperem que aquesta vegada tinguem al menys millors
105 ajuts i millors advocats dels que hem tingut fins ara.

106 P: I com, ehm, com era la, la vida, el dia a dia pels presoners dels
107 camps de concentració?

108 M: El dia, el dia a dia volia dir una perllongació del dia abans. Volia dir
109 de patir el fred que havies passat el dia abans, volia dir moltes vegades
110 aixecar-te i posar-te aquella roba molla, la mateixa que havies deixat
111 penjada, i volia dir, ejj, volia dir després d'aixecar-te, a l'estiu ens
112 aixecàvem a les quatre del dematí, a l'hivern eren les cinc, volia dir
113 doncs passar rentar-te somerament com podies, volia dir mmm
114 espavilar-te per ocupar un lloc en una letrina, i després volia dir doncs
115 sortir a recompte. La jornada de treball era una jornada de treball
116 duríssima, en principi era a les pedreres fins que podies mirar de
117 col·locar-te en un altre lloc, però en principi el lloc eren les pedreres. I a
118 les pedreres anaves després d'un recompte a les *Appellplatz*, a les
119 places de recompte, que podia durar hores. Sempre faltava algú, algú
120 que havia mort durant la nit, algú que es negava ja a seguir vivint, i es
121 quedava a la llitera, i fins que no els arrossegàvem i els comptàvem
122 plegats, no sortíem a treballar. De manera que començàvem amb això;
123 temperatures de 15 a 20 graus, durant el dia a l'hivern podia ser hasta
124 de 25 i de 30. I a llavòrens doncs sortir cap al lloc de treball; aquell fred,
125 amb aquell fred i aquella humitat que se't menjava, aquelles sabates,
126 aquells esclops de fusta, arrossegant o trepitjant sobre, sobre l'hivern,
127 sobre aquella neu feta gel. Et foties de cap per qualsevol cosa. Aquella,

128 aquella dieta alimentària de vuit-centes calories, aquella sopa tan
129 diürètica que tot era, que tot era aigua, que eren tronxos, tronxos de
130 nap o alguna patata podrida; algun grapat de, de farina, però poca cosa.
131 Que fos consistent i que ens portava sempre aquelles malalties, que van
132 acabant-se convertint en una cosa cronicista, com la disenteria; aquells
133 còlics continus que teníem, que van portar tantes vegades tanta gent,
134 tanta gent van portar a la mort. I aquells càstigs, que no eren càstigs,
135 que eren exemplaritzacions; els cops constants, constants i el, els, els
136 cops a les nalgues, que s'acostumaven a aplicar; el càstig, et lligaven al
137 potro, et lligaven al potro; baixaven les calces, deixaven les nalgues al
138 descobert, i t'inflingien amb un mínim de vint o vint-i-cinc cops al cul,
139 al cul amb una, amb el mànec d'un pic o d'una pala, o amb uns fuets
140 que tenien gruixuts gairebé com mig braç. Uns cops que tenies que
141 anar comptant d'un en un en alemany, i no et descomptessis perquè
142 tornaven a començar. I pel que als càstigs més, més greus, qualsevol
143 cosa XXX una evasió, intent d'evasió, de repel·lir una agressió, et podien
144 penjar, amb les, les extremitats del, del revés, fins aconseguir
145 descoyuntar-te. O els penjaments, els penjaments, doncs era qüestió de
146 penjar a algú que passejaven per tot el, per tot el *lager*. Primerament
147 amb una banda al davant; no ens va faltar mai música, als camps de
148 concentració. I que després el penjaven, i el tenien durant un parell de
149 dies amb la llengua fora, perquè sapiguessis lo que significava. Hi han
150 records molt amargs, molt cruels. A l'any 1944 era la última, els últims
151 Nadals, ja vèiem com anava la guerra, van ser els últims Nadals. Vam
152 demanar permís en els, en els nazis per, per posar un arbre de Nadal.
153 Ens negàvem, senzillament, a morir, ens negàvem a caure en el
154 pessimisme. I vam decidir que amb els paquets que arribaven, que van
155 començar a arribar alguns paquets de l'any 44, -fins a llavòrens no van
156 arribar-, i del 45. O aquells com els italians i demés, que tenien més
157 possibilitats, estaven més a prop. Als espanyols ens arribaven poca
158 cosa. Però hi havien, en aquells paquets, vam, vam pensar de muntar
159 un arbre de Nadal. Ens van concedir el permís. El 24 de desembre de
160 1944, a sobre d'aquell arbre de Nadal que nosaltres havíem guarnit com

161 vam poguer, amb quatre coses, ens van penjar quatre polonesos, com a
162 regal de Nadal. El camp de concentració últim que vaig tenir de
163 Flossenbürg, era un camp de, d'execucions, i no puc oblidar mai
164 aquelles dones que ens portaven de diferents llocs; Flossenbürg tenia
165 140 comandos més, d'on venien les dones gairebé de, de, d'arreu, de
166 Leibzig o XXX; totes aquelles dones, recordo quatre dones, entre elles
167 una espanyola; quatre dones penjades, les van treure de la infermeria
168 per penjar-les; no es van cansar mai de matar. Va ser el camp de
169 concentració on van, on van liquidar encara l'últim comando de militars
170 que es van, que es van, van fer el complot, l'últim complot contra en
171 Hitler; l'almirant Canaris el XXX, no sé. Un, un bisbe de l'Església ev
172 ehm ev evangelista, i una sèrie de gents; no recordo. Algun general,
173 algun governador. I els van matar, el 8 d'abril, i el meu camp de
174 concentració s'alliberava el dia 23; no es van cansar de matar fins a
175 l'últim moment.

176 P: Hmm.

177 M: No ens van deixar mai que moríssim amb els ulls tancats; mai.
178 Sempre amb els ulls oberts, sempre amb els ulls verm, des, desorbitats,
179 per la gana, desorbitats pel fred; desorbitats inclús per, pel canó
180 d'aquella escopeta o d'aquell fusell, que trencava la nostra, la nostra
181 tranquil·litat, aquella tranquil·litat a la que estàvem decidits inclús a
182 arribar, la tranquil·litat de la mort, de tancar els ulls i finir. Mai. Inclús
183 quan, ehm, abans de l'alliberament, en Hitler, en Himmler va donar
184 ordres de buidar els camps de concentració, perquè no caiguéssim en
185 mans dels aliats i poguéssim fer testimoni, inclús a llavòrens quan ens
186 portaven per columnes per les carreteres, quan algú no podia continuar
187 i es quedava, quan ja havia fugit la Wehrmarkt, les forces, les forces
188 armades alemanyes, inclús els SS havien fugit també, i només
189 quedaven els jovenets de les, de les joventuts hitlerianes, aquells nens;
190 aquells nens van ser els últims botxins que vam tenir. I això ens
191 preocupa moltíssim; de que així van començar, com alguns de, de grups
192 que donen signes en aquests moments d'un nazisme gratuït, d'un

193 nazisme que podria dir de, de, d'ignorant i de poca-solta. Però que en
194 un moment donat, igual que van començar aquells, pintant amb
195 esvàstiques les parets, i trencant els miralls dels aparadors dels, dels
196 jueus, sobretot dels jueus pobres, es van convertir en els seus
197 assassins, amb una espiral de, de violència que no van poder deturar ni
198 ells mateixos, i que després es van convertir en els nostres assassins.

199 P: Les xerrades que esteu fent amb l'associació Amical Mauthausen es
200 destinen sobretot precisament a això, conscienciar les noves
201 generacions, la gent jove de tots aquests fets, ehm... Com veu el fet de,
202 d'aquest auge que s'està detectant, de grups neonazis, de grupuscles
203 neonazis, que també s'està detectant aquí a La Seu, entre d'altres
204 ciutats?

205 M: Sí, sí sí. Jo d'això en sóc un, ehm un espectador diria
206 dissortadament privilegiat. Jo visco al Vallès. Jo visc en un poblet molt
207 a prop de Sabadell. Diumenge passat estava, estava llegint el manifest
208 d'aquella gent del poble de Sabadell que no està decidida de que uns
209 grups, unes simples bandes prohibeixin per exemple passar per la Plaça
210 d'Espanya, si no es canta el *Cara al sol*, o es va amb el braç enlaire.
211 Que no és possible que deixem en aquests moments que una gent que
212 no tenen ni, ni, diríem, ni conviccions ni arrelades, que ignoren el
213 nazisme, de lo contrari no serien, no es vanagloriarien del significat de
214 una esvàstica. Jo sota una esvàstica no he vist mai més que la violència
215 i la mort. Jo sota una esvàstica no hi veig més que el "*vuela, vuela*
216 *bajo*". I una creu gamada aquell que la porta acostuma a ser un ser
217 frustrat gairebé sempre, no? Que usa la força únicament, i per lo tant sí
218 que ens preocupa, em preocupa no explicar el que va passar en els
219 meus camps de concentració, que és el menys important, sinó l'aparició
220 de nous camps de concentració, que és lo que deia avui en la xerrada. I
221 lo que s'acostuma a dir, quan els hi dic en els joves que no parlem ja
222 únicament dels meus camps de concentració, que es van quedar fa
223 cinquanta-vuit anys, el 1945, a l'Alemanya nazi, sinó que fem una
224 reflexió sobre els camps de concentració que són vostres; els camps de

225 concentració, ja dic, de Ghana o de Rhuanda, o de Sierra Leona.
226 Aquests camps de concentració que són els vostres, els camps de
227 concentració de fa pocs anys a Kosovo, els camps de concentració de
228 Palestina, on els jueus s'han oblidat del que lo que van passar, i estan
229 fent amb els demás lo que van patir ells, no? O aquells camps de
230 concentració de Guantánamo, on els americans tenen lligats de peus i
231 mans una sèrie de joves, moltes vegades no gaire més grans que
232 aquests als que dirigeixo la paraula, i que els tenen lligats de peus i
233 mans, però també amb les orelles i els ulls tapats. És quelcom que a mi
234 em va succeir, i que és el colmo de, verdaderament, de la crueltat. I són
235 els camps de concentració que hi hauran ara a l'Irak, segurament.
236 Perquè tindran que fotre gent de dintre, als camps de concentració,
237 perquè quan s'ocupa un país i així i es porta una, es xxx s'han de fer,
238 crear nous camps de concentració. Però és que acabaran aquí, els
239 camps de concentració, acabaran a l'Irak, o els, muntarem nous camps
240 de concentració, i aquesta vegada seran els d'Iran, o seran els de
241 Jordània, o seran els de Líbia, o seran els de Corea del Nord, o els de
242 San Salvador de Chiapas. I que jo els hi deia fa poques setmanes,
243 inclús, en aquests nois i noies quan em dirigia a ells, dic: "mireu-se'ls,
244 que aquests són els vostres camps de concentració, ja no són els meus;
245 els meus van quedar enrere. Però que els morts que jo deia allavòrens,
246 que deia 'els morts, els meus morts ja es van quedar fa cinquanta-vuit
247 anys a l'Alemanya nazi', però vosaltres, són aquests que apareixen a les
248 vostres pantalles, als televisors, als informatius. Són aquests morts a
249 les portades de les revistes sensacionalistes, amb dones amb les
250 criatures mortes de fam, elles amb els pits secs; aquelles dones i
251 criatures que, encara que siguin de diferent sexe, són aquest milló
252 d'infants que van morir a Etiopia l'any passat de fam, o els que moriran
253 aquest any, que es calculen cinc millons, i és la sèrie de millons; i
254 aquest són els vostres morts". I és això lo que vull comportar, aquesta
255 reflexió; que la ignorància de la història, la ignorància de la història, el
256 no prestar-hi atenció moltes vegades ens porta una altra vegada a
257 repetir errors i experiències que no teníem que haver repetit mai més. I

258 que aquesta vegada ens ha tocat més a prop; i que aquesta vegada,
259 aquesta història no és una història passada, no és una història d'una
260 gent i d'uns personatges i d'uns fets que apareixen, i que dóna la
261 impressió que pel temps i per lo lluny que queden no són cosa nostra.
262 Aquesta vegada el terror ha arribat a les portes de casa nostra, fa
263 poques setmanes, i qui sap si en qualsevol moment pot despertar-se
264 aquí, també. I que per lo tant són els nostres morts, i alguna cosa
265 haurem de fer; perquè no es poden portar ni els homes ni les dones, ni
266 els pobles a la desesperació fins que arribi el moment que sacrificuin les
267 seves vides i les vides dels demés; que haurem de fer una reflexió. I
268 haurem de mirar de que verdaderament crear, -i aquí sí que hi ha un
269 repte enorme, un repte pers, pels centres educatius; pels docents, que
270 hauran de donar una major formació social per fer persones-, en els
271 seus entorns, que són les seves famílies i els seus barris, inclús les
272 seves administracions perquè, si volen tenir bons fills, i les
273 administracions volen tenir bons ciutadans, i passar pel carrer
274 tranquil·lament, i amb una certa felicitat, tots haurem de fer alguna
275 cosa, per recuperar la solidaritat, per recuperar els valors de la pau. I
276 dir no a la guerra, però no per, per insertar-la simplement en un
277 pesquí, o parlar-ne; no. La guerra vol dir alguna cosa més, la guerra vol
278 dir cinquanta milions de morts a la Segona guerra mundial, i vol dir
279 deu milions d'ells, morts en els camps de concentració. I la guerra jo la
280 vaig patir. I en la guerra no solsament vaig patir les expulsions, inclús
281 aquestes que es veien en les pantalles dels televisors, l'any passat quan
282 bombardejaven els americans [petita pausa de 2 seg. produïda per
283 Marco no tant, creiem, per mirar d'endreçar el seu discurs, sinó
284 simplement per descansar i reprendre la locució] l'Irak, o altres han
285 bombardejat, i al fons es veien inclús aquelles imatges d'aquelles
286 explosions ataronjades, que hasta feien, mmm, feien fotogènicament,
287 doncs, donaven una bona idea, donaven una idea de, de, de, d'imatge,
288 però allò volia dir morts, allò volia dir bombes que queien sobre gent,
289 que moria en aquells moments. I la guerra jo l'he tastat, la guerra, he
290 estat a dues guerres, he estat, moltes vegades, pues patint; i la guerra

291 vol dir, també, la fam; i vol dir la por; i vol dir la gana; i volen dir inclús
292 aquells polls que se't mengen, que són tan prolífics, que et deixen per
293 tot arreu, que et portaran el tifus, i que et portaran a tot arreu. I la
294 guerra vol dir, també, pues, tornar manc, o tornar coix, o tornar
295 paraplègic. I m'agradaria que la gent que, que pensa que la guerra és
296 qualsevol cosa, que inclús, que en aquests moments hi ha qui no
297 justifica, que justifica inclús els genocidis, pensant de que els jueus han
298 de pagar car, no sé el què, però alguna cosa que han de pagar cara, que
299 en aquests moments, doncs, que se'n donguin compte, verdaderament,
300 de que la guerra és totes aquestes coses; molt més que no pas una
301 condecoració, o el estar a un acte d'heroïtat. La guerra és un perjudici
302 per a tothom; la guerra és la negació de la vida, la negació de la llibertat
303 i és la imposició. Hem de lluitar contra la guerra, i hem de ressuscitar
304 els morts verdaderament, que ens fan humans.

305 P: Creu que aquests darrers anys des del govern espanyol s'ha intentat
306 amagar una mica tota aquesta història que vostè explica, especialment
307 a les escoles, precisament?

308 M: Sí. Dissortadament, sí. Hi ha hagut un abandó. Diria de que, ehm, la
309 transició mateixa, inclús, doncs va, va ser quan menos, jo diria, quan
310 menos, va ser desafortunada; va ser desafortunada, i que alguna cosa
311 haurem de fer. Jo vaig a Alemanya perquè estic invitat pel govern
312 alemany, a la vegada que invita els seus estudiants, i amb els seus
313 alumnes; i expliquem en allà i ens permeten, paguen les despeses la
314 seva gent perquè nosaltres, els, els supervivents, expliquem lo que vam
315 passar. Ahir esta... inclús estava a Barcelona explicant a els estudiants
316 alemanys de la Deutsche Schule lo que eren els camps de concentració.
317 No tinc gaires coses que agrair a les institucions alemanyes però,
318 tanmateix, sí agraeixo de que em donguin la possibilitat d'estar als
319 camps de concentració i explicar amb els joves, amb els seus joves i
320 estudiants, el que va passar als camps de concentració, i el significat
321 del nazisme. M'agradaria molt tenir que agrair amb aquests governs que
322 hem tingut, aquests passats i alguns de més enllà, espero no tenir que

323 dir el mateix dels que tenim ara, que algú els expliqui als estudiants i
324 als alumnes espanyols, què va significar les presons també franquistes,
325 i els camps de concentració franquistes; el que van significar. I explicar
326 si aquesta història de ludibri, aquesta, aquesta dictadura, aquesta
327 dictadura que va durar quaranta anys. M'agradaria molt explicar'ls-hi
328 de que vam tenir, no l'anterior Jefe del gobierno, Francisco Franco, sinó
329 un dictador assassí que va signar penes de mort fins a l'any setanta-
330 cinc, que va manar executar en Puig Salvador Antich. M'agradaria molt
331 explicar'ls-hi totes aquestes coses, i que els porti algú; que sàpiguen on
332 estava el Camp de la bóta, i el, el Palau de Sant Jordi quan vagin a una
333 manifestació esportiva. Que sàpiguen que, mentres toqui hi havia el
334 Pavelló de les missions, on anaven les dones i les criatures que venien
335 de França, on es podrien durant anys, allà dintre; se'ls menjaven els
336 polls i les xinxes, dormint a terra sobre palla, i separades únicament
337 per uns cartrons, perquè eren les dones dels rojos. I m'agradaria
338 explicar també el que van significar trenta anys de separació entre
339 famílies; què va passar amb aquelles dones aquí, a Espanya; que van
340 tenir que pujar els seus fills sense l'ajuda dels seus pares, dels seus
341 marits, ni dels seus fills grans. I m'agradaria explicar què va passar
342 amb aquells homes que, després d'alliberats, no van poder tornar a
343 Espanya, tampoc, com els altres van fer, als seus, als seus països de
344 procedència, sí. Però nosaltres ens vam tenir que quedar, la major part
345 de nosaltres, trenta anys encara, a França perquè no vam poder tornar.
346 Què va passar amb totes aquelles vides, reconstruïdes a costa d'altres
347 vides. Voldria que se sapigués de que no va ser la gran víctima de tota
348 aquesta situació, va significar la Segona guerra, no va ser, precisament
349 i únicament, el poble, el poble, els pobles jueus; o fossin els eslaus, o
350 fossin els gitans. La gran víctima d'aquesta, de tot aquest periple que
351 podríem dir dels anys de terror a Europa, va ser el poble espanyol, el
352 qual va ser sacrificat inútilment i abans que ningú, en tres anys d'una
353 guerra no provocada per ningú, defensant la República, i més tard
354 entregats com apàtrides, com a gent sense pàtria, sense cap respecte,
355 als nazis per part del govern franquista, on van fer amb nosaltres el que

356 van voler. I que l'alliberació va ser una alliberació perquè, mentres els
357 demés pobles, les demés races, les demés nacionalitats sortien dels
358 camps de concentració i tornaven als seus països, a explicar lo que
359 havien passat als camps de concentració i estar entre els seus,
360 nosaltres vam tenir que roure encara trenta anys a França, sense poder
361 explicar res a ningú, i que ara fem esforços perquè aquesta història
362 arribi, i perquè la gent sàpiga verdaderament que el nazisme és quelcom
363 més que la parafernàlia d'un salut braç en alt, d'un himne, o de
364 qualsevol tonteria que s'expliqui. El nazisme és la mort, és la, el
365 nazisme és la superioritat de races, és la discriminació contra sers
366 humans amb la mateixa sensibilitat, encara que no tinguin el mateix
367 color, ni tinguin la mateixa religió. I contra aquestes coses,
368 verdaderament, tindrem que lluitar, perquè qualsevol tipus de
369 totalitarisme és un altre tipus de nazisme.

370 P: Bé, doncs avui ens hem permès alterar una mica el nostre horari per
371 parlar amb el senyor Enric Marco. Si en voleu saber més sobre el seu
372 testimoni, ja ho sabeu: us recomanem la xerrada que hi haurà avui a
373 les vuit del vespre al centre cívil El passeig.

374 M: Bé, agrair-vos a vosaltres, naturalment, la possibilitat que m'heu
375 donat de parlar; jo sóc un gran amant de les, de les emissions
376 comarcals; fan una bona feina; estic molt content d'estar amb ells. I
377 també, doncs, a la vegada, doncs de expressar el meu agraïment pel
378 Consell comarcal, per l'Isidre; no em queda més remei, i durant aquests
379 dies he tingut que dir moltes vegades "moltes gràcies, Isidre"; moltes
380 gràcies a l'Horaci de Tuixén, que també ha treballat molt amb comp,
381 moltes gràcies a tots aquells estaments que ens han facilitat totes
382 aquestes coses, i a la Seu, que tenia moltes ganes d'estar entre
383 vosaltres; i ja sabeu que, com sempre, estaré a la vostra disposició.

384 P: Bé, doncs des d'aquí, també nos, nosaltres, el nostre agraïment i la
385 nostra admiració per vostè, senyor Marco, i per tota la gent de l'Amical
386 de Mauthausen. Moltes gràcies per atendre'ns, i felicitats per la feina
387 divulgativa que esteu fent.

388 M: Gràcies. Bon dia a tots.

Document núm. 45*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
Entre el 14 d'abril de 2004, i el 14 d'abril de 2005.	“Alguien reta a la democracia”.
Canal:	Mitjà:
Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El present document constitueix una carta oberta d'Enric Marco que, segons ell mateix comenta en cedir-nos-en l'original, no va arribar a publicar-se enlloc.</p> <p>El punt de partida temàtic del document el trobem en uns grafitis d'indole feixista, apareguts a la façana d'un Institut de secundària. Marco expressa la seva indignació i, poc a poc, va connectant aquesta mostra de xenofòbia amb la repressió dels anys trenta, tant a Espanya com a Alemanya. Finalment, retorna al moment actual, tot apuntant la presència d'associacions d'extrema dreta que reben subvencions de l'erari públic, i d'un focus de “difusión y expedición de publicaciones totalitarias a Europa y América” situat, d'una banda, a Barcelona, a la llibreria Kalki, i de l'altra, a la llibreria Europa; comerç, aquest darrer, contra el qual Marco i l'Amical han interposat una “sentencia que tenemos recurrida desde hace años en el tribunal constitucional”.</p> <p>Pel que fa a l'estil, cal apuntar un ús abundant de la subordinada, -Marco traça un paràgraf sencer amb una sola frase, (l. 23-31)-, la metàfora gairebé omnipresent en tota la carta, i una estructura de paral·lelisme a través l'esquema “Alguien + verb”, que dóna ritme al text; ja des de bon començament, amb el títol.</p>	
Símbols emprats:	
<p>⌞, ⌟: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.</p>	

ℒAlguien reta a la democracia

1

2 Alguien hoy ha sobresaltado la democracia, alguien ha aprovechado la
3 oscuridad para pintar sobre los muros de un instituto de secundaria los
4 trazos de una *swastica* y bajo sus líneas angulosas como garfios ha
5 rematado su faena con una rúbrica amenazante de ¡Muera y abajo!

6 Sí, alguien me ha devuelto a una historia que consideraba irrepetible, a
7 un tiempo y una actitud ante la cual no puedo resignarme a la
8 lamentación, a la pasividad y al silencio, ni tan solo puedo ser
9 imparcial, puesto que soy actor y parte, y ni mis ojos ni mi
10 entendimiento se hallan dispuestos a la inhibición y el conformismo que
11 como otras tantas complicidades conducen irremisiblemente a la
12 ocultación de una historia en la que ya estuve antes, una historia
13 cuajada de *swasticas* nazis, de líctores fascistas y de los yugos y las
14 flechas falangistas que martirizaron los pueblos de Europa y de nuestro
15 propio país.

16 Alguien ha aprovechado la oscuridad, no solamente para pintar las
17 paredes de una escuela, sino que también lo ha hecho al mismo tiempo
18 favoreciendo las políticas retrógradas y los intereses y fines inconfesables
19 de los que aún mantienen los rescoldos del franquismo.

20 Son esos álguienes que gracias al descarado favoritismo y a la ayuda de
21 los que se auparon en el poder siguen tergiversando y manteniendo en
22 un olvido culpable e irresponsable la historia de todo un país.

23 Ni aún el gesto de una mal ejercida generosidad democrática les ha
24 bastado y vuelven otra vez a las andadas, regresan al punto de origen,
25 el que incubó gracias a la imposición y al chantaje a las juventudes
26 hitlerianas y falangistas en aquel proceso de intoxicación de los grupos
27 más impresionables y desfavorecidos, ayer desde el poder más absoluto,
28 hoy ofreciendo desde sus páginas mediáticas a las de sus libelos el culto
29 a la violencia, la brutalidad, la marginación racista o no y el
30 autoritarismo, condiciones para un modelo exigible para ser alguien,
31 para destacar en algo cuando lamentablemente no se destaca en nada.

32 Cualquier cosa sirve, para que alguien desde los bazares de las
33 baratijas totalitarias proporcione una parafernalia de hojalata o
34 pegatinas con rancios escudos de rapaces amenazantes, incluso
35 utilizando el logotipo de un toro ibérico, exaltación de la imbecilidad de
36 una res que embiste una y otra vez el engaño de un trapo rojo que
37 esconde arteramente el arma que le martiriza y que finalmente le mata.

38 Alguien pretende devolver a Hitler el título de defensor de una Europa,
39 cuando precisamente luchando contra ella hizo todo lo contrario,
40 alguien pretende convertir en mito al hombre que provocó una guerra
41 que costó cincuenta millones de muertos y que mantuvo esclavizados
42 durante cinco años en penales y campos de concentración millones de
43 seres humanos de todas las etnias y religiones, que sacrificó a los
44 propios niños y adolescentes alemanes empapándoles de un fanatismo
45 que les convirtió en infinidad de veces no solamente en verdugos de los
46 demás sino también en víctimas de sí mismos.

47 Alguien pretende que veamos salvadores de nuestra patria donde no
48 hubo otra cosa que un puñado de generales facciosos que fueron
49 perjuros a la bandera tricolor de la República, a la constitución y a la
50 forma de estado escogidos libremente en las urnas por el pueblo
51 español poco antes de que se levantaran en armas.

52 Quién, dónde y cuándo sigue manteniendo la falsa memoria de los que
53 victoriosos nos arrebataron nuevamente los derechos a las mujeres,
54 anularon las leyes del divorcio y aborto, quienes lo hicieron también con
55 los estatutos de autonomía, las reformas agrarias y del ejército, quienes
56 devolvieron a las escuelas confesionales la educación de todos los
57 españoles referida a una represión inaudita, quienes instauraron la
58 pena capital hasta su muerte y mantuvieron la guerra civil española a
59 perpetuidad hasta acabar con el menor signo que pudiera recordar que
60 los españoles habían librado en su tierra, frente a las *swastikas*, los
61 líctores y los yugos y las flechas, la primera batalla por la Europa
62 democrática.

63 Alguien, si quiere, porque hoy sí puede, debe liberar la historia
64 aprisionada tras los portales del archivo de Salamanca o de entidades
65 como las fundaciones Francisco Franco, Serrano Súñer y “cosas”
66 parecidas que mantienen cerradas bajo llave los documentos
67 comprometedores mientras abren aulas y centros en los que la
68 adoración a la violencia y al autoritarismo toman aires de exaltación y
69 de ritual atávico.

70 Ya va siendo hora de pasar la escoba por los rincones, levantar
71 alfombras y retirar el polvo amontonado durante la dictadura franquista
72 y mantenido pegado mucho tiempo después.

73 Algún cartero debe llamar a la puerta de las asociaciones
74 antidemocráticas y de sus variopintas complicidades, “indo-Kulturales”,
75 “ario-Kulturales”, “euro-Kulturales”, y debe hacerlo quizás con menos
76 compostura que hasta ahora y decirles, lisa y llanamente, que se ha
77 acabado el “chollo” y que de ahora en adelante se tendrán que pagar
78 ellos mismos las brochas y la pintura con la que han pintado una
79 *swastica* en la escuela y un yugo y flechas frente a mi sede.

80 Alguien deberá intervenir para que se aceleren los trámites de la
81 sentencia que tenemos recurrida desde hace años en el tribunal
82 constitucional contra la librería Europa y Pedro Varela por apología del
83 genocidio, alguien debe hacer lo mismo con respecto a la denuncia
84 interpuesta hace unos meses contra la librería Kalki y sus editoriales
85 por las mismas o parecidas causas y algunas más puestas al
86 descubierto en brillante operación por los Mossos d’Esquadra de
87 Barcelona, como la difusión y expedición de publicaciones totalitarias a
88 Europa y América.

89 Todos los demócratas debemos considerar como una de las mayores
90 indignidades que sufrimos, el que sea Barcelona, la capital de las
91 mayores manifestaciones por la paz y contra la guerra, aquella que se
92 manifiesta claramente antifascista, la que albergue el foco más
93 importante de difusión de la ideología nazi en Europa... y a eso y a

94 todos nosotros corresponde el no echar en olvido quienes fueron los que
95 les facilitaron los medios y las permisibilidades para ello.

96 Alguien debe hacer algo ¡maldita sea! Alguien, para evitar que me siga
97 considerando a mis ochenta y tres años como un rojo impenitente y
98 nostálgico empeñado en rescatar de la memoria histórica las vidas y
99 dignidades de los primeros que nos enfrentamos a una *swastica* como
100 ésta que hoy ha sobresaltado la democracia.‡

Document núm. 62*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
16 de desembre de 2004.	“El retrat”
Canal:	Mitjà:
Ràdio.	<i>Catalunya ràdio.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El present document consisteix en un reportatge, on intervenen la veu en off d’una periodista i, alternant-s’hi, la veu d’Enric Marco, que s’estén en cadascun dels temes o àmbits apuntats per la periodista.</p> <p>La peça s’enceta amb unes paraules de Marco en què parla de la utopia, per enllaçar immediatament amb un resum biogràfic per part de la periodista, que no només informa, sinó que inclou, amb l’ús del discurs raportat indirecte, la manera d’expressar-se de Marco: “L’anarquisme i el republicanisme, diu que els porta a la sang”. Cal destacar, també, que segons el relat que va filant la veu en off, Enric Marco hauria estat deportat per la gendarmeria francesa, directament a Flossenbürg.</p> <p>A més a més, Marco esmenta que hi ha testimonis escrits d’una de les seves actuacions: “I recordo perfectament que, en arribar a la Plaça Espanya, -està escrit, inclús-, em vaig posar sobre un cotxe i vaig dir de que allà s’acabava la manifestació de la CNT”.</p>	
Símbols emprats:	
<p>P: periodista.</p> <p>M: Enric Marco.</p>	

1 M: La utopia s'ha de fer realitat, com tot. El contrari és decepcionant,
2 frustrant. Val més, val més, no sé, qualsevol decepció que no pas una
3 frustració. Si ho hagués fet, o ho hagués deixat de fer; mai: ho he fet, i
4 si haig de repetir repetiré una altra vegada, tantes vegades com sigui
5 necessari.

6 P: Enric Marco és un dels catalans que van sobreviure a les atrocitats
7 dels camps de concentració del nazisme. Va néixer el 14 d'abril del
8 1921. L'anarquisme i el republicanisme, diu que els porta a la sang.
9 Amb la mare internada al psiquiàtric de Sant Boi, el van criar com van
10 poder entre tota la família. Va créixer a l'ombra dels ateneus obrers, que
11 li van obrir els ulls al món de la política.

12 M: El que votàvem era Esquerra; sempre. Els cenetistes sempre vam
13 votar Esquerra. I Esquerra, quan va estar afiliada, va estar afiliada
14 sempre a la CNT, quan va estar afiliada. Hi havia moltes coses que ens
15 lligaven: el sentit federal, el sentit federal que tenia, -que té-, el, el, que
16 té l'anarcosindicalisme, que és el mateix que trobàvem amb Esquerra
17 republicana.

18 P: Als catorze anys s'afilia a la CNT sota la influència d'un oncle
19 anarquista de pistola. De la seva mà va lluitar al front d'Aragó com a
20 suboficial de l'exèrcit republicà.

21 M: Quan dius de que "has anat a una guerra", no; jo no vaig anar a una
22 guerra, la guerra va venir a mi, no? Però quan dius això, diu, dóna la
23 impressió de que amb 15 anys, has de ser un, ha de ser l'afany
24 d'aventures, o ha de ser la inconsciència la que t'hi porta a un lloc on
25 pots matar, o, o pots morir. Nosaltres érem un jovent revolucionari;
26 nosaltres teníem una cultura revolucionària, i teníem una alternativa i
27 una eina que es deia la revolució; i amb aquesta canviàvem el món,
28 transformàvem la societat. I estàvem decidits a fer-ho.

29 P: Amb la derrota republicana, Enric Marco entra a la clandestinitat.
30 Fuig a França i la gendarmeria, ja sota control nazi, el deté i el deporta

31 al camp de concentració de Flossenbürg. Hi entra amb el número de
32 deportat 6448.

33 M: Els alemanys, quan ens, es dirigien a nosaltres, no era per dir-nos
34 que érem uns gossos, fills de gos o uns malparits. Ens deien que érem
35 “Schweins”; “bist ein Schwein”, ets un porc. “Bist ein spanisches
36 Schwein”; “ets un porc espanyol”. És clar que sí; feia anys que no ens
37 rentàvem amb sabó, no fèiem més que pudor de porc.

38 P: Les tropes aliades l’alliberen el 22 d’abril de 1945. Opta per tornar a
39 Catalunya, on passa a la clandestinitat. Organitza grups anarquistes i
40 llibertaris. Col·labora en gairebé totes les cèl·lules de l’esquerra i
41 l’extrema esquerra, que el protegeixen. El general Franco mor al llit;
42 Enric Marco és el Secretari general de la CNT quan la divisió interna, la
43 infiltració policial i el cas Escala deixen fora de joc el sindicat
44 anarquista.

45 M: Aquell dia del, del cas Escala acabàvem de, de fer una manifestació
46 d’aquell temps, amb deu mil treballadors; deu mil treballadors. Quan
47 arribo a dalt, a la Plaça d’Espanya, jo em pujo. Ja he vist coses que no
48 m’han agradat. Sempre hi havia coses, sempre hi havia coses, de
49 vegades, a les manifestacions; era natural, XXX gent, la gent s’havia de
50 mirar de defensar. I recordo perfectament que, en arribar a la Plaça
51 Espanya, -està escrit, inclús-, em vaig posar sobre un cotxe i vaig dir de
52 que allà s’acabava la manifestació de la CNT; que des d’allà no ens
53 fèiem responsables de qualsevol cosa, perquè la gent volia assaltar la
54 caserna de la policia armada que hi havia al davant, i altres volien anar
55 cap a la presó Model. Jo, pues, vaig dir que es dóna per acabada la
56 d’això, i el que volia anar a assaltar la caserna de la policia armada,
57 pues que se’n vagi, però la CNT no ho farà.

58 P: Enric Marco va viure de molt a prop els últims afusellaments del
59 franquisme; el de Chiqui, al cementiri de Cerdanyola del Vallès, i
60 l’execució de Puig Antich a la Model. Ara, des de l’Amical de

61 Mauthausen, s'esforça per mantenir viva la memòria de tots els horrors
62 viscuts.

63 M: Si us explico com van matar a en Puig Antich, potser ho entendreu.
64 Si us explico que va venir un home, que no sé d'on va venir; si del
65 nostre país, o no sé si de Valladolid, o de Segovia. Va arribar aquí i no
66 coneixia de res a en Puig Antich: ni li queia bé, ni li queia malament; ni
67 simpàtic ni antipàtic. Senzillament era la seva feina; va plantar el seu
68 potro, i després el va escanyar. Després va parar la mà, va cobrar la
69 nòmina amb els diners que nosaltres paguem amb els arbitris, i se'n va
70 anar tranquil·lament. És possible, que algú ens matés, com ens
71 mataren als camps de concentració nazi, sense acritud i sense sensació
72 de culpabilitat?

Document núm. 63*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
24 de desembre de 2004.	“El món a Rac 1”
Canal:	Mitjà:
Ràdio.	<i>Rac 1.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El present document constitueix un reportatge de <i>Rac 1</i> emès dins de l'espai “El món a Rac 1”.</p> <p>En destaquem del contingut la data concreta en què Marco hauria estat alliberat de Flossenbürg. El periodista ofereix, doncs com a dada que “L'Enric Marco va ser alliberat el vint-i-dos d'abril de 1945”. Paral·lelament, Marco introdueix els aspectes que vol tractar amb fórmules com “em pregunten de vegades”, que en justifiquen la pertinència, testimonien la curiositat que han despertat en múltiples auditoris prèviament. També es refereix a la seva actitud en les xerrades que ofereix, indicant que cada vegada es resisteix més a limitar-se a respondre les preguntes que se li formulen; ell també busca respostes en els estudiants quan els demana “i què penseu fer, perquè això no es repeteixi?”.</p> <p>Finalment, part del discurs que sabem que és propi i habitual de les intervencions de Marco, en el reportatge, ve expressat pel periodista, que n'utilitza alguns pensaments per cloure el document.</p>	
Símbols emprats:	
<p>P1: periodista que intervé en primer lloc.</p> <p>P2: periodista que intervé en segon lloc.</p> <p>M: Enric Marco.</p>	

1 P1: L'any que ve farà seixanta anys de l'alliberament dels camps de
2 concentració nazis. Durant l'holocaust van morir sis milions de jueus,
3 però també milers d'espanyols van ser assassinats en els camps de
4 concentració durant la Segona guerra mundial.

5 P2: I la majoria d'ells eren exiliats republicans que van escapar-se a
6 França després de la Guerra civil. Només en el camps de concentració
7 de Mauthausen van haver-hi prop de deu mil presoners espanyols; en
8 van sobreviure dos mil cent vuitanta-quatre.

9 P1: Per fer el primer reportatge de la temporada, la Mireia Dalmau se'n
10 va anar a parlar amb l'Enric Marco, que va passar diversos anys en el
11 camp de concentració alemany de Flossenbürg.

12 P2: L'Enric Marco va ser alliberat el vint-i-dos d'abril de 1945. L'Enric,
13 però, no va poder tornar a Catalunya fins al cap d'un any. Aquí, en
14 plena època franquista, va viure molts anys en la clandestinitat. Pel
15 camp de concentració de l'Enric hi van passar cent mil presoners; en
16 van morir setanta-tres mil.

17 P1: Aquesta, colpidora, la que sentireu, és la veritable història del
18 deportat número 6.448.

19 [Fil de música de fons, acompanyat de paraules en alemany de l'època
20 en què es vol situar l'oient].

21 M: Unes sensacions de... encara d'estrès, no ens les expliquem; costa
22 d'imaginar, totes aquestes coses, quan les expliques a aquestes alçades,
23 després dels anys que han passat. I presents uns homes i unes dones
24 aparentment normals, del mateix color de cara que nosaltres, del
25 mateix color de pell que nosaltres, i moltes vegades de la mateixa
26 religió. Com és possible de que aquells que són persones fessin amb
27 nosaltres lo que ens fan fer?

28 [Nou tall breu de fil musical]

29 M: Em pregunten de vegades “i què vas sentir, quan et vas veure en un
30 camp de concentració?”. És indescriptible. Com pots explicar de que
31 arribis després d’un viatge, que ha sigut un transport de mort, que has
32 vingut en un vagó, o has vingut en un camió, o has vingut en un vagó,
33 un vidó, un vagó d’aquells d’animals, on t’han donat menjar per a un
34 viatge de vuit o deu hores, i dura tres o quatre dies; ningú et dona més
35 aigua ni et dona més menjar. Passen els dies, la gent ja pot cridar, ja;
36 no hi ha ningú que l’obri. Comencen a caure els més dèbils. Estem amb
37 les nostres defecacions; fem de cagar i pixar en llaunes XXX tirar pels
38 forats de ventilació; en aquestes condicions arribarem als camps.

39 [Nou tall breu de fil musical]

40 M: Ens rebran, pues amb aquesta espècie de representació teatral que
41 els hi agrada; per veure quina reacció, per espantar-te, només; per
42 desanimar-te, per desmoralitzar-te. Arribaràs de vespre, amb aquells
43 reflectors que et ceguen totalment, que no ho saps ni a què ve ni a què
44 va, allò.

45 [Nou tall breu de fil musical]

46 M: I a la vegada, pues, una gent que et crida amb una llengua que no
47 entens; que no saben lo que et diuen, que et peguen, perquè, perquè
48 te’n dónes compte que t’estan cridant, et criden la llengua que no ent, et
49 diuen links, von rechts, però tu no saps que et diu que vol dir que t’has
50 de posar a l’esquerra, que t’has de posar a la dreta. Que la segona
51 vegada t’ho repeteixen; la tercera, pues amb un cop de culata, o amb
52 una patada. I si et quedes a terra, pensant que inspiraràs pietat, pues
53 estàs llest; val més que t’aixequis. I apretes a córrer, però d’això no en
54 saps res; aquests gossos que et mosseguen.

55 [Nou tall breu de fil musical]

56 I després vindrà la resta, i després vindrà el despullar-te. Però no és, no
57 és en sí el fet de la rapinya; que sí, que ens ho prenen tot, per deixar-te
58 desarmat totalment: ni una cadena, ni una polsera, ni una medalla; ni

59 una sola fotografia; res completament que et lligui, ni amb el passat ni
60 amb l'exterior, sinó que et deixa sol, totalment mut, sense tenir res que
61 recórrer. Acaronar, allò precisament que, d'una forma o altre et fa
62 l'efecte que encara conserva la tebior, o la mirada, o el, res de tot això,
63 totalment.

64 [Nou tall breu de fil musical]

65 M: M'havien pres les sabates; en el seu lloc portava un calçat de fusta,
66 que no podia arrossegar per terra perquè, amb aquelles calories, nava,
67 anava, no podia aixecar de terra, anava arrossegant-lo. Amb aquell,
68 amb aquella roba que portava, llistes blanques i blaves; brut, espellifat,
69 demacrat, amb aquella cara de gana, i amb aquella pudor que fotiem.
70 Perquè nosaltres érem un, una mala ralea, i una mala púrria. I, des
71 d'aquell moment, vam ser apàtrides. I, des d'aquell moment, la nostra
72 forma d'identificació, amb aquells triangles que ens identificaven per
73 colors. Perquè era com en un supermercat: nosaltres no teníem, no
74 teníem nom, perquè l'havia substituït un número, i no teníem, no se
75 sabia per què estàvem, sinó senzillament rebíem un qualificatiu
76 d'identificació segons el color. I jo tenia un vermell, perquè la major part
77 dels espanyols vam portar lo que en havien, ens identifiquem amb el
78 triangle blau.

79 [Nou tall breu de fil musical]

80 M: Ens miraven amb una enorme repugnància, i giraven el nas per no
81 sentir-nos l'olor; perquè els alemanys, quan es dirigien a nosaltres, no
82 era per dir'n-se "malparits", sinó que per ells érem porcs: "du spanisch
83 Schwein", és lo més corrent que ens deien; "du Schwein, spanisch
84 Schwein", "ets un porc espanyol".

85 [Nou tall breu de fil musical]

86 M: Per separat era difícil, de poder'n-se salvar, per lo tant els havies de
87 mirar de convèncer, com fos. I quina és l'opció? "Què, què és lo que
88 m'estàs oferint? Tu m'estàs parlant d'aquesta novieta, amb la qu, el dia

89 que tornis pues seràs feliç amb ella. Pues mira, a mi lo primer que
90 m'han pres a l'arribar al camp de concentració ha sigut precisament la
91 beneXXX"; aquests no hi havia que matar-los, aquests senzillament es
92 morien, sense necessitat de matar-los.

93 [Nou tall breu de fil musical]

94 M: Mories de mort natural, com deien els metges alemanys, que feien
95 certificats de mort natural; cony, i tant natural: deien que moríem
96 d'infarts. Naturalment: carregats amb aquell pedrot, pujant aquella
97 escala, a lo millor hi havien cent, cent desnivells; pujant amb allò, que
98 no podien, o que no podíem. Era moltes vegades la propina a l'acabar la
99 jornada. I moríem, havíem pogut morir d'infarts, podíem doncs morir de
100 qualsevol insuficiència; un refredat et podia costar una pulmonia,
101 perquè no teníem defenses. I moríem de disenteria; moríem del còda
102 que ens produïa aquella sopa que ens donaven, que ja no es deia ni, ja
103 es començava per no dir-se ranxo, perquè no és ranxo, era simplement
104 sopa.

105 [Nou tall breu de fil musical]

106 M: És tan difícil explicar què va succeir o què vas experimentar, el dia
107 que vas entrar en un camp de concentració; com dir què va passar en
108 les primeres hores de l'alliberament.

109 [Nou tall breu de fil musical]

110 M: I què va passar el dia que ens van alliberar? Me'n recordo de que em
111 vaig fer un tip de menjar tremendo. Vaig entrar al menjador que
112 s'havien deixat abandonat, en allà, els alemanys. Allà vaig pensar en
113 agafar un menjar net, sinó lo que hi havia en els plats, ficant-me com
114 un animal. D'això van morir alguns: van morir molta gent de gana, i
115 després van morir d'un tip. I de sortir, no podia més; quan vaig sortir,
116 em vaig agafar a les alambrades i vaig quedar-me allà una estona amb
117 una suor freda; pensava que em moria. Quan se'm va passar, vaig
118 començar a caminar, a caminar, a caminar, a caminar, a caminar...

119 [Nou tall breu de fil musical]

120 M: Quan es van alliberar els camps l'any quaranta-cinc, pues tothom de
121 seguida, les nacions que hi havia els van alliberar del jou nazi; van
122 arribar amb les seves Creu roges nacionals, i les seves institucions; van
123 arribar de seguida, els hi van arrencar els parracs, els els van tornar als
124 seus països d'origen; i, quan van arribar en allà, pues van poder
125 explicar. Però nosaltres, els espanyols, no; nosaltres no vam tenir Creu
126 roja nacional ni ningú, perquè el pacte que van fer amb el govern
127 franquista, i amb el xxx Serrano Suñer en aquell temps, va ser de que
128 nosaltres no ens mereixíem tenir pàtria.

129 [Nou tall breu de fil musical]

130 M: Vaig entrar sense cla sense documentació, i vaig estar durant
131 moltíssims anys indocumentat; moltíssims anys; fins a la mort del
132 dictador, no vaig tenir documentació. Vaig treballar on vaig poguer;
133 d'amagat, no podia anar enlloc; no tenia cartilla militar, no tenia cap
134 cap carnet d'identitat, no tenia res completament. De manera i forma de
135 que treballava, pues això, en un garaig, en un...

136 [Nou tall breu de fil musical]

137 M: I nosaltres ens vam equivocar quan vam decidir perdonar; no
138 oblidar, però perdonar sí. No, no es pot perdonar; no es pot perdonar si
139 no hi ha justícia. Si es perdona sense justícia l'única cosa que es fa és
140 aconseguir la impunitat. No es pot perdonar de cap de les formes;
141 primerament ha d'haver justícia. I per justícia no vull dir que pengin a
142 ningú, ni que el fotin a la presó, però justícia vol dir el coneixement de
143 la història.

144 [Nou tall breu de fil musical]

145 M: I cada vegada més em resisteixo; no, no és que em resisteixi, però
146 considero menys important el respondre a les preguntes d'aquella gent
147 que tinc al davant, com exigir d'ells respostes a les respostes que jo els
148 hi faig: "i què penseu fer, perquè això no es repeteixi?" "Com és

149 possible, de que vosaltres tingueu els vostres propis camps de
150 concentració, quan nosaltres vam passar per una guerra que va costar
151 cinquanta milions de morts?”. “Ara hem de perdonar Sierra Leona?”.
152 Haurem de perdonar, pues no sé, Ghana, Ruanda, San Salvador de
153 Chiapa? Haurem de perdonar Kosovo? Haurem de perdonar
154 Guantànamo?; on tenen els americans allà una sèrie de joves, que
155 diuen que són terroristes, però el tenen, els tenen reclosos, amb un
156 model de crueltat, lligats de peus i mans.

157 [Nou tall breu de fil musical]

158 M: La història i els personatges ens donen la impressió de que són
159 coses i fets que han passat fa molt de temps, i que no tenen res que
160 veure amb vosaltres. Doncs ara són més a prop; a què estem esperant
161 per reaccionar; com és possible, que no ens en donguem compte?

162 [Nou tall breu de fil musical]

163 P1: Per acabar el reportatge, hem posat la música d'aquesta pel·lícula,
164 *La vida és bella*. L'Enric Marco, el protagonista del reportatge, diu que
165 aquesta pel·lícula de Roberto Benigni és la pel·lícula que millor explica
166 com era la vida en un camp de concentració. Diu l'Enric que usar la
167 imaginació per sobreviure era la millor de les possibilitats que es tenia
168 allà a dins. La realitat, diu ell, era sovint massa crua. Per nosaltres,
169 igual que per a ell, la vida també és bella; més que res, que només en
170 tenim una.

171 [Nou tall breu de fil musical].

Document núm. 64*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
2005.	“Un legado para el futuro”
Canal:	Mitjà:
Llibre.	<i>Bundesministerium für Inneres, en col·laboració amb Amical de Mauthausen y otros campos, i Amicale de Mauthausen, déportés, familles et amis.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El document que presentem constitueix el pròleg encarregat a Enric Marco, per tal d'encapçalar el catàleg de l'exposició internacional <i>La part visible des camps / Imágenes y memòria de Mauthausen</i>, -d'edició bilingüe en francès i en castellà-.</p> <p>Des de bon començament, Marco construeix un discurs on combina allò que va succeir, amb allò que cal dur a terme; els fets passats, amb les necessàries mesures a implementar en la societat actual. I teixeix aquest equilibri presentant-se, en primer lloc, com a coneixedor i avaluador dels temps: “La fecha del sesenta aniversario de la liberación de Mauthausen adquiere un significado especial para nosotros, porque debe marcar el punto de inflexión entre el pasado y el futuro”. I en segon lloc, inserint-se en la historia, integrant-s'hi com a actor protagonista en totes les lluites. Ja ho havíem advertit en d'altres documents: el “jo” es fusiona en un “nosaltres” que, per generós davant de tota una col·lectivitat a qui fa partícep d'una sèrie d'accions, no deixa de ser eina eficaç per coronar un sol individu com a actor omnipresent; en aquest cas, fins i tot a Mauthausen, -quan Marco sempre havia mantingut que el seu camp fou Flossenbürg-: “miles de nosotros acabamos internados en Mauthausen”.</p>	
Símbols emprats:	
<p>⌚, ⌚: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.</p>	

1 ℒUn legado para el futuro

2 La fecha del sesenta aniversario de la liberación de Mauthausen
3 adquiere un significado especial para nosotros, porque debe marcar el
4 punto de inflexión entre el pasado y el futuro: la era de los testimonios
5 va cediendo el paso a la conservación de su memoria por parte de
6 generaciones más jóvenes, con el convencimiento de que, mientras
7 alguien recuerde los crímenes y honre a las víctimas, el pasado cobrará
8 valor para indagar respuestas desde nuestro presente y futuro en
9 construcción.

10 El propósito del nazismo era convertirnos a nosotros, sus víctimas, en
11 cenizas, a fin de que con ellas desapareciera la historia; sin embargo
12 nuestra presencia ininterrumpida, desde 1945 hasta la actualidad, en
13 asociaciones depositarias de la memoria y defensoras de nuestra
14 dignidad y derechos, con los relevos generacionales de familiares y
15 amigos, son la demostración más clara de su fracaso. Solidaridad y
16 lucha han sido nuestra razón de ser y actuar, en un marco emocional y
17 de reivindicación que ha sido capaz de traspasar fronteras políticas, tal
18 como nos enseñó la dura experiencia del internamiento en los campos
19 de concentración nazis. La deportación y el exterminio respondían a un
20 propósito destructor de la individualidad y la solidaridad, pero
21 justamente en los campos se tejieron lazos de amistad que desafiaron el
22 dolor y la muerte, excelente enseñanza que cobra hoy renovada
23 actualidad, con la plasmación de una exposición internacional, que
24 contribuirá a mantener en pie la memoria de los colectivos de las 20
25 nacionalidades que sufrieron en Mauthausen. Las historias vivas que
26 encarnan los centenares de imágenes que pueden contemplarse en esta
27 muestra nos dotan de autoridad moral para que nuestro testimonio
28 traspase nuestras vidas y para alejar la tentación de inscribir nuestro
29 pasado de lucha como un fenómeno alejado en el tiempo y en el
30 espacio.

31 Los republicanos españoles deportados pagamos un duro tributo por
32 nuestra implicación precoz en la lucha contra el fascismo: penamos una

33 guerra junto a compañeros de las Brigadas Internacionales, a muchos
34 de los cuales encontramos de nuevo en los campos nazis; sufrimos en
35 los campos de Francia; combatimos en todos los frentes de la Segunda
36 Guerra Mundial y en la Resistencia; y finalmente, miles de nosotros
37 acabamos internados en Mauthausen, donde murieron la mayoría,
38 mientras otros nos convertíamos en piezas clave en los núcleos de
39 resistencia del campo, una de cuyas acciones más singulares fue la
40 sustracción de las fotografías que ahora podemos contemplar. Allí
41 compartimos el dolor del trabajo esclavo, el hambre, las enfermedades y
42 la muerte y también el gozo de la liberación junto a compañeros de toda
43 Europa, entre ellos austriacos y franceses, con los cuales la historia nos
44 volvió a unir a lo largo de muchos años de exilio y nos ha reunido de
45 nuevo en un proyecto que ha cuajado en este trabajo de compromiso en
46 pro de la memoria.

47 Enric Marco

48 Presidente de la Amical de Mauthausen y otros campos, Barcelona^{II}.

Document núm. 65*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
24 de gener de 2005.	“Saber más”
Canal:	Mitjà:
Televisió.	<i>Canal de historia.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El present document correspon a un reportatge breu, configurat mitjançant una ràpida entradeta, a càrrec d'una veu en <i>off</i>, on s'introdueixen temàtica i protagonista i, tot just a continuació i durant tota la resta de reportatge, la veu d'Enric Marco.</p> <p>Hi destaquem com a nucli temàtic l'estada als camps de concentració: les condicions en què s'hi arribava, el dia a dia dins d'un <i>Lager</i>, etc. És, probablement, just aquí on rau l'interès particular del document: Marco no mira de fer didàctica sobre el perquè de l'arribada als camps, (la seva referència als valors de la República és molt minsa), i centra tota la seva expressivitat en dibuixar les condicions de sofriment viscudes als camps.</p>	
Símbols emprats:	
V: Veu en off.	
M: Enric Marco.	

1 V: Cuando, hace sesenta años, las tropas aliadas liberaron los campos
2 de concentración nazis, lo que encontraron en el interior excedía los
3 límites normales de la imaginación. Entre los supervivientes, había
4 miles de españoles que habían sido internados por haber defendido la
5 República española, o haber luchado en la Resistencia francesa. Enric
6 Marco es uno de ellos.

7 M: Vamos, en principio, defendiendo todo lo que significó para nosotros,
8 ya, el progreso y el advenimiento de la II República. Por defender la
9 igualdad de derechos, de los hombres y de las mujeres. Y por eso
10 fuimos a parar a los campos de concentración, y no únicamente por
11 nuestras convicciones políticas o ideológicas.

12 [Fil musical durant uns segons, sense discurs]

13 M: La llegada a un campo de concentración es algo que prácticamente
14 es indescriptible. Se llegaba de noche, por ejemplo, deslumbrado por los
15 reflectores que te cegaban. ¿Qué podías decir de un viaje en el cual te
16 dan la comida y el agua para un viaje que ha de durar ocho o diez hora,
17 que calculas o que te han dicho que durará ocho o diez horas, y que
18 dura tres o cuatro días, porque con, continuamente se tiene que ceder
19 el paso a los trenes de rodamiento, a los trenes militares. Y se pasarán
20 días, días en los cuales nadie te abre las puertas, nadie te da más de
21 comer, ni te da más de beber. Donde tienes que estar sobre tus propios
22 excrementos, donde tienes que estar sobre tus propios vómitos. ¿Cómo
23 puedes explicarte este mundo? Que te hayan trasladado de aquel
24 mundo en los cuales eras un ser respetado y respetuoso con los demás,
25 en donde hacías tu vida normal, y que te hayan trasladado a un mundo
26 tantísimamente irreal. ¿Cómo te puedes explicar que te traten en
27 aquellas condiciones? Que te desnuden; que te rapen de, de cabeza a
28 pies. Que te arrancarán, junto con el pelo, el pellejo. Te arrancarán todo
29 lo que llevas. Te quitarán una medalla, te quitarán una cadena, una
30 pulsera. Te quitarán una fotografía por chica que sea, que te pueda
31 recordar algún contacto con el exterior; estás solo. Se trata de
32 desarmarte, totalmente. Que no seas nada; que no seas más que un

33 instrumento en sus, en sus manos. Que seguramente se guiará por el
34 instinto de la supervivencia y nada más.

35 [Fil musical durant uns segons, sense discurs]

36 M: El primer grado de resistencia era vivir. Si ellos eran la muerte,
37 nosotros éramos la vida. Animar a aquél verdaderamente desasistido,
38 que pensaba en todo lo que había dejado atrás. Aquél que le hacía
39 mucha más falta que le dieras un golpecito en la espalda y decirle “La
40 libertad y la vida está ahí fuera. ¿No la ves, no la sientes? Pues ahí
41 está”. Hay que resistir, verdaderamente, y ésa es la verdadera posición,
42 oposición a muchísimas cosas. Y hubieron muchísimos casos más.
43 Hubieron todos los actos de sabotaje, pequeños o grandes. Cada uno de
44 ellos, cada uno de ellos era ganar la batalla de Stalingrado. Cada
45 pedazo, cada montón de carbón, cada puñado de carbón que robabas,
46 cada papel que falsificabas; cada una de estas cosas.

47 [Fil musical durant uns segons, sense discurs]

48 M: Aquellas noches tan densas, en el campo de concentración. Las
49 noches densas dentro de la barraca. Se mascaba, verdaderamente aquel
50 olor de humanidad; de humanidad, de sudores. De los sueños de
51 aquellos compañeros, de que durante el día, quizás algunos restos de
52 orgullo, de dignidad les permitían, les hacían todavía mantenerse con
53 cierta dignidad, pero cuando llegaba la noche y les vencía el cansancio
54 o el sueño, pues en un momento dado oías un, un alarido. Era como un
55 chillido, era como el grito de un animal herido; no era humano. Era de
56 alguien que el, el sueño dejaba indefenso, y entonces en sueños se
57 quejaba como un animal. Eso era un, eso era un diario sufrimiento. El
58 frío; el frío en las rodillas, el frío en las orejas. Un frío continuado, con
59 aquella ropa que teníamos de, de abrigo, que no era ni ropa de abrigo ni
60 de nada. Con aquellas manos siempre adheridas a aquel trabajo duro
61 de las c, de las, de las canteras. Y después, verdaderamente, la dureza
62 de, del trabajo convertido en castigo. El trabajo convertido en castigo lo
63 más duro posible. Y cuando intentabas evitarlo, muchas veces, y se

64 daban cuenta de ello, no era para precisamente, en vez de apiadarse de
65 que estuvieses sufriendo tanto, todo lo contrario; intentar acabar
66 reventándote.

67 [Fil musical durant uns segons, sense discurs]

68 M: ¿Cuál fue el mecanismo que me permitió a mí salvarme la vida,
69 cuando otro, quizás más, con menos razones, por otras, si es que existe
70 alguna razón para quitarte la vida, cómo es posible que lo hicieron.
71 ¿Qué pasó aquel día, de que se había de hacer un escarmiento y de mi
72 barraca, que durante horas desaparecieron unos chicos que, que
73 trabajaban fuera? ¿Qué pasó cuando el SS determinaba uno de cada
74 veinticinco, y que con el miedo de siempre veías que se iba
75 aproximando, y que tenías la conciencia de que llegaba hasta ti? Y que
76 al llegar hasta mí, pues se detuvo, y levantó el dedo índice, y me apuntó
77 así. No dijo palabra. Yo solamente sé que levanté la cabeza, le miré, y
78 creo que le dirigí la sonrisa más atractiva que haya dirigido a nadie; ni a
79 una mujer por conquistarla. Solamente sé de que, se me quedó mirando
80 seriamente; casi no frunció los labios, pero dijo: “Der Spanisch, anderen
81 Tag”, “El español, otro día”, y se fue más allá. Ciertamente, la
82 satisfacción y alegría que sientes en aquel momento, donde has estado
83 a punto, a lo mejor, por pasar por una prueba muy dolorosa, quizá la de
84 la vida, la pérdida de la vida. Aquella enorme satisfacción que se trunca
85 cuando, un poco más allá, se lleva a otro. ¿A quién se lleva? ¿A alguien
86 que hace el número 25, o alguien que da el 10 o el 12? Alguien que se
87 lleva en tu lugar. ¿Qué, qué se piensa, en aquel momento? ¿Cuál fue
88 ese, esa sonrisa de complicidad que me permitió salvar la vida cuando
89 se llevaban a otro? ¿Cómo, cómo cargas, en un momento dado, con todo
90 esto?

91 [Fil musical durant uns segons, sense discurs]

92 M: De ninguna de las maneras podemos permitir que, sobre nuestro
93 olvido, sobre el olvido de nues, de nuestros hombres, de nuestras
94 mujeres, de nuestras ideas, de lo máspreciado, se esté montando una

95 sociedad democrática en falso; una sociedad amnésica y, por tanto,
96 enfermiza. Queremos que sea la historia la que juzgue, la que juzgue a
97 los autores de todo eso. Porque la muerte perfecta, el asesinato perfecto,
98 el crimen mayor que se puede hacer, por los luchadores, por la libertad,
99 y por la democracia es, precisamente, sepultar su memoria; sepultar y
100 enmudecer su voz. El día que nos dejen mudos habrán, habrán
101 verdaderamente cometido el crimen perfecto: vidas y memoria.

Document núm. 67*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
27 de gener de 2005.	“Discurso de Enric Marco”
Canal:	Mitjà:
Vídeo.	<i>Prensa Congreso de los Diputados.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El present document correspon al discurs íntegre que Enric Marco pronuncià al Congrés dels diputats en motiu de la commemoració del 60è aniversari de l’alliberament dels camps de concentració nazis.</p> <p>Marco aprofundeix en les condicions de vida dels <i>Lager</i>. Sap que, tal vegada, aquest no és el contingut que els Diputats preveien en la seva intervenció, i adverteix, -no pas en l’inici, sinó ben bé tres minuts després de posar-s’hi-: “No voy a hacer un discurso protocolario”.</p> <p>Per bé que Marco no recorre constantment a la primera persona del singular, -tal com ell mateix procurarà recordar quan es descobreixi la mentida-, precisament per això resulta destacable apuntar com en fa un ús continuat en un fragment prou important de la seva intervenció: “puedo explicar lo que me ocurrió a mí; que me quitaron la ropa, que me quitaron el calzado, que me quitaron el nombre y me lo sustituyeron con un número. Que me quitaron mi etnia, que me quitaron la patria que tenía y en su lugar me pusieron un color”.</p>	
Símbols emprats:	
M: Enric Marco.	

1 M: Señora Presidenta de la Federación de comunidades, señora
2 Presidenta del Congreso, en principio agradecer el hecho de que esté en
3 este acto, uniéndome a este homenaje, merecido indiscutiblemente, y
4 que de una forma u otra, nos ha de recordar algo que no debemos
5 repetir. Aquéllos, también, que me han animado para que los
6 representara en este lugar, considerando de que la deportación
7 republicana española jugó un papel importantísimo, desgraciadamente
8 importantísimo. Recordar a nuestros españoles muertos en Auschwitz,
9 aquellos talleres horribles, de XXX, de la *Farben*, de la *Morovitz*, de
10 Auschwitz-Birkenau. Compañeros que no hemos vuelto a ver más, y de
11 los cuales no tenemos el menor antecedente prácticamente. Su entrada.
12 De su salida, nadie sabe nada. Ciertamente, hace sesenta años, se
13 tropezaban unos soldados del ejército soviético con 6.000 personas en
14 unas condiciones como no os podéis imaginar. De ellos murieron
15 muchos; muchos murieron semanas después. Seguimos enterrando
16 nuestros muertos; aquellos muertos que yacían sobre sus propios
17 vómitos, pestilencia. Sin saber, incluso, que habían sido liberados.
18 Aquellos que te aproximaste a ellos y les dijiste “Ya estás liberado”, y no
19 tuvieron la fuerza; ni una mueca, precisamente, para agradecer lo que
20 había ocurrido. Ya no eran capaces de nada más. Sí, Auschwitz, en este
21 60 aniversario, Mauthausen, Sachsen-Hausen, Ravensbrück,
22 Buchenwald, Dachau. Los lugares por donde pasamos tantos y tantos
23 españoles, como consecuencia de una actitud digna desde hacía
24 muchísimos años. Por lo tanto nuestro hecho, el hecho de estar hoy
25 aquí nos enorgullece. El hecho de decir también, de que junto con
26 polacos, judíos y con soviéticos, con muchos gitanos, con muchos
27 homosexuales, con muchos, con muchos Testimonios de Jehová, los
28 cuales, muchos de ellos fueron a parar a la cárcel y a los campos de
29 concentración, no por convicciones religiosas, sino simplemente por
30 objeción de conciencia. Este es un acto de homenaje muy importante;
31 probablemente, el primero que se da. A veces hemos recibido pequeños
32 homenajes, en universidades y demás, pero ya va siendo hora de que
33 alguien asumiera, Europa entera asumiera verdaderamente el acto de

34 este homenaje. Me siento orgulloso de haber vivido lo suficiente para
35 estar aquí. Y no es que vaya a pensar que me vaya a ir; no, qué va. No
36 se hagan ilusiones, que voy a durar, seguramente, ochenta y cuatro
37 años más. Quiero explicarles una historia; una historia que explique
38 ayer, y que explicaré pasado mañana. Es, ehm, a veces es la historia de
39 por qué fui a parar a un campo de concentración, la historia de por qué
40 fuimos a parar a un campo de concentración. No únicamente lo que
41 pasó allí, no únicamente de lo que fuimos víctimas; aquella agresión
42 física, aquella degradación. Desde el principio que llegabas a un campo
43 de concentración; aquel viaje inhumano. A veces nos preguntan, sobre
44 todo yo que visito los centros educativos, y que voy a encontrarme con
45 unos muchachos, a hablar de tú a tú. Porque vengo con la orla de la
46 supervivencia, y ese testimonio me permite alcanzarles. Y me preguntan
47 muchas veces “¿Qué experimentó usted? ¿Qué experimentaste cuando
48 llegaste a un campo de concentración? ¿Por qué no nos lo explicas?”.
49 ¿Cómo se lo voy a explicar? ¿Cómo os voy a explicar a vosotros que XXX
50 normal, como muchos de nosotros, que un día alguien nos embarcó en
51 un vagón de ganado, nos dieron comida para ocho o diez horas de
52 camino, y estuvimos tres o cuatro días para llegar, porque
53 continuamente teníamos que ceder el paso a uno y a otro. Nos
54 ahogábamos en nuestros vómitos, en nuestras propias heces. Nadie
55 levanta la, nadie levantó la aldaba para auxiliarnos. Y después de eso
56 llegamos a un campo de concentración, con todo aquel, todo aquel arte y
57 toda aquella representación escénica a la cual se daban tanto los nazis.
58 Deslumbrados por los reflectores, mordidos por los perros, sateados por
59 una gente en una lengua que no conocíamos. Nosotros qué sabíamos de
60 *Links und Rechts*, o de *Fünf pro Fünf*. Nosotros qué sabíamos de todo
61 esto. Ese desconocimiento de unas lin, de unas palabras en alemán te
62 podía costar la vida. Después nos despojaron de todo. Nos desnudaron
63 completamente. Nos quitaron todas nuestras pertenencias. No
64 únicamente por razones de rapiña, no; por dejarnos desnudos
65 totalmente, desprotegidos. La alianza, la pulsera, la cadena, la menor
66 fotografía; solo, desasistido, sin nada. Nada que te pudiera recordar al

67 exterior, nada que te pudiera recordar la ternura de alguien que te
68 permitía seguir viviendo con la esperanza de que lo volverías a
69 recuperar. Nos desnudaron, nos pelaron de arriba abajo. I después, y
70 después, ¿cuál fue el después? ¿Podéis imaginároslo? No voy a hacer un
71 discurso protocolario. Quizás mis palabras no sean tan sentidas, pero sí
72 qué pensaréis vosotros; de aquellas mujeres, de aquellas mujeres
73 deportadas, de todas las nacionalidades, en sus *Appellplatz*. De
74 aquellas mujeres desnudas, también. No chicas jóvenes, sino como
75 vuestras abuelas, abuelas de algunos de vosotros. Aquellas mujeres de
76 cuarenta, cincuenta o sesenta años, desnudas en sus *Appellplatz*,
77 siendo la mofa, la befa de los SS y de los capos, que se reían de ver
78 aquellas mujeres viejas, que recogían sus pechos, y se tapaban aquel
79 pubis acabado de rasurar, irritado todavía. ¿Quién puede hablar de lo
80 que significó un campo de concentración? O puedo explicar lo que me
81 ocurrió a mí; que me quitaron la ropa, que me quitaron el calzado, que
82 me quitaron el nombre y me lo sustituyeron con un número. Que me
83 quitaron mi etnia, que me quitaron la patria que tenía y en su lugar me
84 pusieron un color. Podía ser un color rojo de resistente, podía ser este
85 color azul, con el cual nos marcaron como apátridas. A los cuales nos
86 condenaron, no únicamente, no únicamente el gobierno nazi, sino aquel
87 gobierno que tenía que ser de nuestro país, de una forma u otra. Y que
88 le pareció, naturalmente, que nosotros no merecíamos ni el respeto, ni
89 el derecho a tener una patria, y una tierra que la habíamos defendido a
90 lo largo de una lucha, en la cual defendimos la legalidad, defendimos la
91 igualdad de derechos, defendimos los primeros estatutos de autonomía
92 para este país. Bien, ¿quién puede explicar todo eso? Va a ser difícil, y
93 sin embargo yo tengo que recordar, para que no se olvide; un día y otro
94 tengo que hacerlo. Y hoy aquí, satisfecho a pesar de todo, de estar entre
95 vosotros, indiscutiblemente, y asomarme, verdaderamente, a esta
96 esperanza de que esta vez la lección sea aprendida por todos; por los
97 que pueden y los que no pueden. Algún esfuerzo habrá que hacer.
98 Porque es cierto: no venimos a explicar nuestra historia, únicamente. Lo
99 hago, a lo largo del año, a lo largo del año, muchas veces, muchas: cien,

100 doscientas, trescientas, no me importa; el tiempo que tenga que tener
101 para hacerlo, ¿no? Pero queremos también decirles de que hay nuevos
102 campos de concentración, y eso lo sabéis también vosotros. Y si le digo
103 a mis jóvenes, a mis adolescentes, que de lo único que adolecen es de
104 una ignorancia de la historia, que les falta sencillamente alguien que se
105 la enseñe. Alguien decía en la mesa que hay que proceder,
106 verdaderamente, a una educación de nuestra juventud, a una
107 educación para que sepan lo que fue la historia, deciros a vosotros
108 también, que sois más jóvenes que todos, la mayor parte de vosotros,
109 que hay nuevos campos de concentración, y esos no son los míos,
110 porque los míos se quedaron, hace sesenta años, en los alem, en los
111 campos nazis; los de Auschwitz y todos los demás. Deciros que hay
112 nuevos campos de concentración, y si esos no están ahí, están en
113 Ghana o en Ruanda, o en Sierra Leona, o en Etiopía, donde los
114 chiquillos se mueren de hambre por millones. Y los campos de
115 concentración fueron los de Kosovo. Y hay que decirlo con la voz muy
116 alta, que desgraciadamente, por una serie de razones los hay en
117 Guantánamo, y también los hay en Palestina, qué duda cabe. Y en el
118 Irak, y en todas partes. Y cuántos años, y cuántas veces tendremos que
119 seguir recordando nuevos campos de concentración, hasta que llegue
120 un momento que tengamos campos de concentración aquí cerca.
121 Alguien se inventará una guerra preventiva, que coloque campos de
122 concentración aquí cerca. Y mis muertos, mis compañeros y mis
123 compañeras y mis niños, esos niños que no reían, pero que tampoco no
124 lloraban, no tenían capacidad ni llorar, tampoco. Aquellos niños
125 siempre en la oscuridad, que eran como la simiente del diablo, según
126 los nazis, y los destruían en cuanto tenían ocasión. Aquellos niños que
127 las madres no pudieron salvar. Aquellos niños que llegaban con sus
128 madres, y cuando se hacía la primera selección los ponían, los hombres
129 a un lado y las mujeres y los críos al otro. Las mujeres, las madres,
130 colocaban sus niños en un círculo, y los defendían con sus cuerpos y
131 con sus codos, porque no tenían nada más para defenderles. Cuando se
132 habla de campos de concentración, como en otros casos, se habla

133 siempre de los hombres, de lo que hicimos los hombres, o dejamos de
134 ser. Que fuimos héroes, fuimos valientes o somos víctimas, pero
135 siempre aparecen los hombres. Qué decir de las mujeres, que tuvieron
136 que defender aquellos chicos. Aquellos niños, que no pudieron, la
137 mayor parte de las veces, defenderlos y salvarlos. Esas mujeres de las
138 cuales los hombres esperamos todo: honestidad, honradez, fidelidad.
139 Que sean dignas, y que sean limpias. ¿Digna, limpia, honesta? ¿Una
140 mujer en un campo de concentración? Que lo digan nuestras mujeres
141 republicanas del campo de concentración de Ravensbrück, que lo digan
142 ellas; las dificultades que había, para incluso estar limpia. Cuando las
143 mujeres republicanas tenían que hacer una compresa con un pedazo de
144 trapo o con un cartón de un embalaje. Hay que recordar todo lo que
145 ocurrió, toda esa inmensa cosa tan turbia. Aquellas noches en el, en la
146 barraca, aquellas noches en aquel ambiente tan turbio, tan denso, de
147 humanidad, en las cuales en un momento sentías un alarido; un grito
148 de un animal herido, el grito de aquel hombre que, durante el día,
149 todavía tenía cierto orgullo, cierta dignidad para esconder sus
150 debilidades, pero que en el momento aquel se desataba. No podemos
151 repetir nuevos campos de concentración. No podemos, de ninguna de
152 las formas, volver a ver esas imágenes patéticas como entonces las
153 tuvimos, de esas madres con los críos en los brazos; muertas de
154 hambre, que no tienen sus ubres, que no tienen leche para darles.
155 Tendremos que hacer alguna cosa que no sea lamentarnos. Tendremos
156 que hacer alguna cosa que no sea solamente los homenajes. Tendremos
157 que hacer muchas cosas para que nuestra juventud ehm, de una forma
158 u otra, no se vea captada a todas estas doctrinas, y a todos estos signos
159 que hacen ver muchas veces de que Hitler defendió a Europa, cuando le
160 costó a Europa 50 millones de muertos; que se dice así, enseguida. Diez
161 millones de ellos en los campos de concentración. Habrá que hacer
162 alguna cosa para no tener a un inmigrante como enemigo, porque todos
163 fuimos inmigrantes. Habrá que dar lecciones de muchísimas cosas.
164 Habrá que XXX, rechazar la agresividad y la violencia, venga de donde
165 venga, y que nadie la pueda justificar en un ser humano. Y

166 naturalmente ya lo veis, que mi discurso no va a ir, pues, en cierta
167 forma, ni no hago, si no hago otra cosa más que repetir eso que repito
168 en las escuelas, eso que repetimos una organización como la Amical de
169 Mauthausen, que se creó para tutelar a aquellos españoles que
170 salieron; a aquellos españoles sin patria. Porque nosotros, los
171 españoles, no fuimos a parar a los campos de concentración por azar,
172 sino defendiendo postulados, y defendiendo cosas que diríamos que
173 valía la pena celebrar. Y no fuimos únicamente porque fuéramos
174 anarquistas, o comunistas, o socialistas o anarquistas de izquierdas.
175 Fuimos defendiendo la igualdad de derechos, y una España que nos
176 parecía que en aquel momento se abría al progreso. Los primeros en
177 defenderla, y así lo proclaman todos los años cuando estamos en
178 Mauthausen, -campo emblemático donde desfilamos-, y desde los
179 megáfonos de la tribuna se dice: “Ahora desfilan los republicanos
180 españoles, primeros defensores de la libertad y de la democracia en
181 Europa”. Los españoles no fuimos tan afortunados como otros. Para
182 nosotros no hubo la liberación más que a medias. Nuestro compromiso
183 en aquel momento, con la alegría, con la generosidad de la libertad
184 recién, recién recuperada, nos comprometimos a, a no olvidar nunca. Y
185 a hacerlo fehaciente, e ir por todas partes donde quiera que fuera, para
186 que verdaderamente aquello no se olvidara. También nuestro
187 compromiso fue el deseo de perdonar; de perdonar, de llegar a una
188 reconciliación y olvidar todo aquello, que lo olvidáramos todos. Quizás
189 nos equivocamos. Quizás el perdón sin justicia es la impunidad. Quizás
190 que tengamos que pensar, también, en que habrá que juzgar antes que
191 perdonar. Y nada más que eso. Los españoles no salimos de los campos
192 de concentración; fuimos los últimos. Nosotros no teníamos patria,
193 nosotros no tuvimos un gobierno, un gobierno que se acercara a
194 nosotros y nos auxiliara. No tuvimos una Cruz roja nacional y una
195 organización que nos arrancara aquellos harapos, que nos diera
196 asistencia médica. Y que luego nos enviara a nuestros países de origen,
197 donde podríamos explicar eso, lo que explicamos ahora. Lo teníamos
198 que haber hecho hace sesenta años si nos hubieran dejado. Nosotros no

199 pudimos regresar, fuimos los últimos. Cuando por fin salimos, Francia
200 nos acogió y nos dio asilo político y regresamos. Pero nosotros no
201 pudimos regresar a nuestros países a explicar todo eso. Dicen, y es
202 cierto y lo respeto, que el pueblo judío fue víctima de muchas cosas.
203 Pero para ello, para ellos hubo un fin, e incluso crearon su propia
204 patria. Nosotros no pudimos jamás. Fuimos desarraigados. ¿Qué se
205 dice, de aquellos españoles en Francia, diez, veinte, quince, veinticinco,
206 treinta años sin volver a ver a sus familias? ¿Qué se dice de las mujeres
207 rojas, que subieron a sus rojillos sin el auxilio de su marido, de su
208 padre, de su hermano mayor? Quizás que va siendo hora de eso; de
209 hacer justicia. De juzgar, no para meter a nadie en la cárcel, que no
210 queremos, pero sí para recuperar la historia. Ya veis que, seguramente,
211 al unirme a este acto, del cual me siento orgulloso, -en Cataluña, en el
212 Parlamento se está haciendo en estos momentos, seguramente un acto
213 parecido, y en muchos sitios de Europa-. Pero la deportación
214 republicana española merece también un respeto. Estamos aquí,

215 [algú de la sala emet un comentari que Marco agrairà. Tot i que resulta
216 inaudible en el tall sonor, Marco asegura que fou un “¡Viva la
217 República!”]

218 M: gracias, estamos aquí también, y creemos que debemos estar en
219 todas, todas partes. Pero creemos que esto, esto más, tiene que volverse
220 a hacer en todas partes, las veces que sea necesario, para que no se
221 olvide jamás, y que nunca más pueda darse una situación como
222 aquella. Gracias.

Document núm. 70*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
27 de gener de 2005.	“No es pot perdonar sense que es faci justícia”.
Canal:	Mitjà:
Premsa.	<i>El Punt.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El present document constitueix una breu entrevista a Enric Marco l'any en què es commemora el 60è aniversari de l'alliberament dels camps nazis. De les dues preguntes que el periodista formula a Marco, n'hi ha una, la primera, que espera l'evocació dels records de l'entrevistat: “Com recorda l'alliberament dels camps, ara fa 60 anys?”. Tanmateix, aquesta invitació a fer memòria, a donar testimoni, és gestionada per Marco des de la col·lectivitat, des del conjunt de tots aquells que foren alliberats; el “jo” individual no hi apareix mai. A més a més, de seguida amplia el focus d'atenció, i apunta cap al franquisme, la transició democràtica espanyola, Xile i l'Argentina, tot apel·lant a la consciència social i allisonant, més que no pas recordant: “no es pot perdonar sense que es faci justícia, perquè el perdó es converteix en impunitat. I la prova la tenim en la nostra pròpia història: la transició democràtica espanyola va ser una transacció fonamentada en l'oblit històric”. Tal vegada per aquest canvi de paper que ha fet l'entrevistat, de testimoni de la barbàrie a, gairebé, tertulià de l'actualitat i la més immediata història política de casa nostra, el periodista canvia, també, d'intenció i la seva segona i darrera pregunta planteja a Marco una qüestió opinable; se li demana, doncs, que desenvolupi un parer enraonat sobre unes declaracions d'un líder contemporani: “El secretari general de l'ONU, Kofi Annan, ha admès que la història de l'últim mig segle demostra que el món no ha après la lliçó d'Auschwitz. Hi està d'acord?”.</p>	
Símbols emprats:	
<p>⌚, ⌚: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.</p>	

1 L“No es pot perdonar sense que es faci justícia”

2 Albert Segura

3 Enric Marco, de 84 anys, és un dels pocs supervivents dels camps
4 d'extermini nazis que queden a Catalunya. Presideix Amical
5 Mauthausen, des d'on adverteix que oblidar la història portarà més
6 guerres i camps de concentració i pregunta quan es jutjarà la dictadura
7 franquista. Avui, Marco participa en un homenatge a Auschwitz-
8 Birkenau, a Polònia, representant els republicans espanyols víctimes
9 del nazisme.

10 **Com recorda l'alliberament dels camps, ara fa 60 anys?**

11 -“Quan ens van alliberar, estàvem decidits a perdonar, però no a
12 oblidar. Però ens vam equivocar: no es pot perdonar sense que es faci
13 justícia, perquè el perdó es converteix en impunitat. I la prova la tenim
14 en la nostra pròpia història: la transició democràtica espanyola va ser
15 una transacció fonamentada en l'oblit històric, en un perdó que s'ha
16 convertit en impunitat, perquè no s'ha jutjat res. A Xile i l'Argentina ara
17 s'estan jutjant les dictadures. Quan es jutjarà el franquisme? Hi ha
18 llocs d'Espanya on encara manen els mateixos, i la gent que va perdre
19 la dignitat encara té por. No vam acabar als camps de concentració
20 nazis per atzar, sinó a conseqüència d'haver lluitat per la democràcia”.

21 **El secretari general de l'ONU, Kofi Annan, ha admès que la història** 22 **de l'últim mig segle demostra que el món ha après la lliçó** 23 **d'Auschwitz. Hi està d'acord?**

24 -“La ignorància fa que la història es repeteixi, ens porta més guerres,
25 més genocidis. Ja no hi ha camps de concentració nazis, però sí que
26 n'hi ha a Ghana, Ruanda, Chiapas, Etiòpia, Kosovo, Palestina i
27 Guantánamo, on els americans lliguen els presoners de peus i mans, i
28 els tapen les orelles i els ulls perquè perdin tot sentit de racionalitat,
29 com em van fer a mi. Com podem tancar els ulls i oblidar que en la
30 Segona Guerra Mundial van morir 50 milions de persones, 10 milions

31 de les quals en camps de concentració? Pagarem les conseqüències amb
32 més guerres. Si portem homes i dones a la desesperació, igual que els
33 seus pobles, no podem esperar res més que la destrucció d'ells i de
34 nosaltres mateixos. El pròxim camp de concentració serà a la Rambla
35 del Raval o a la plaça Reial de Barcelona? Allà és fàcil trobar gent que fa
36 la mateixa pudor de porc, que va tan mal vestida i que té la mateixa
37 cara de gana que teníem nosaltres quan érem als camps de
38 concentració”.

Document núm. 72*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
28 de gener de 2005.	“Los republicanos no tuvimos un país al que volver para contarlo”.
Canal:	Mitjà:
Premsa.	<i>El País.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El present document constitueix un article de diari amb una petita entradeta, on se situa el lector davant d'Enric Marco i, tot seguit segons que ho apunta el periodista responsable de la peça, “un extracto de su testimonio, que hizo llorar a muchas de las decenas de personas, hijos y nietos de deportados”. Gairebé tots els temes que desenvolupa Marco al seu discurs continuen palesant-se, amb major o menor detall, en els fragments que recupera el periodista, i alternen el relat de la barbàrie nazi, amb interpel·lacions cap a la societat actual; llistem-ne uns i altres: l'arribada als camps, la importància de la història i la necessitat que els joves la coneixin, el valor que tenien els nens pels nazis, -“eran como la simiente del diablo, según los nazis. Los destruían en cuanto tenían ocasión”-, les nits dins la barraca dels camps, la relació mare-fill en un context de repressió extrema, el refús a tota agressivitat, els motius que van dur Marco a acabar en un camp, i els ideals republicans com escull pels espanyols, a l'hora de reintegrar-se en la societat després de l'alliberament.</p> <p>Sigui com sigui, tal vegada allò que cal subratllar més són, precisament, aquells temes que no han entrat dins l'article de premsa. Així, tot comparant l'extracte que ofereix <i>El País</i> amb la nostra transcripció íntegra, ens adonem que l'article no esmenta el tema dels nous camps de concentració, i que ocupa les línies 101-122 del nostre doc. 67*.</p>	
Símbols emprats:	
<p>⌚, ⌚: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.</p>	

1 LEnric Marco, catalán de 84 años, fue el único superviviente que habló
2 ayer en el acto del Congreso. Lo que sigue es un extracto de su
3 testimonio, que hizo llorar a muchas de las decenas de personas, hijos y
4 nietos de deportados.

5 “Cuando llegábamos a los campos de concentración en esos trenes
6 infectos, para ganado, nos desnudaban, nos mordían sus perros, nos
7 deslumbraban sus focos. Nosotros éramos personas normales, como
8 ustedes. Nos gritaban en alemán ‘Linke-recht (izquierda, derecha)’. No
9 entendíamos nada y no entender una orden te podía costar la vida.

10 Tengo la esperanza de que esta vez la lección sea aprendida por todos. A
11 los jóvenes, que no saben nada de la historia, les falta alguien que se la
12 cuenta.

13 Hay que recordar a esos niños, que no reían y tampoco lloraban, porque
14 no tenían capacidad, siempre en la oscuridad, que eran como la
15 siente del diablo, según los nazis. Los destruían en cuanto tenían
16 oportunidad. Aquellos niños que las madres no podían salvar. Cuando
17 llegaba la primera selección, y nos ponían a los hombres a un lado y a
18 los niños y a las mujeres a otro, las mujeres formaban un círculo y
19 defendían a sus hijos con sus cuerpos y con los codos, lo único que
20 tenían.

21 Hay que recordar toda esa cosa tan turbia. Aquellas noches en la
22 barraca, en las cuales sentías un alarido, un grito de animal herido.
23 Aquél hombre que durante el día todavía tenía cierto orgullo y dignidad
24 para esconder sus debilidades, pero que en un momento de la noche se
25 desataba. No podemos repetir. No podemos ver más a esas madres con
26 los niños en brazos muertos de hambre y las ubres vacías para darles
27 leche.

28 **“Algo más que lamentarnos”**

29 Tendremos que hacer alguna cosa que no sea lamentarnos, muchas
30 cosas para que nuestra juventud no se vea captada por estas doctrinas

31 que dicen que Hitler defendió Europa cuando le costó 50 millones de
32 muertos.

33 Habrá que hacer alguna cosa para no ver en un inmigrante a un
34 enemigo, porque todos fuimos inmigrantes. Habrá que rechazar la
35 agresividad y la violencia venga de donde venga.

36 La Amical de Mauthausen se creó para tutelar a aquellos españoles sin
37 patria. No fuimos a parar a los campos de concentración por azar, sino
38 defendiendo cosas que creíamos que valían la pena. Defendíamos la
39 igualdad de derechos y una España que nos parecía que en aquel
40 momento se abría al progreso.

41 Todos los años, cuando desfilamos en Mauthausen, desde la tribuna se
42 dice: ahora pasan los republicanos españoles, primeros defensores de la
43 libertad y la democracia en Europa. No tuvimos esa suerte.

44 No tuvimos un gobierno que nos auxiliara, que nos quitara esos
45 harapos y nos diera asistencia médica. Ni un país al que volver para
46 explicar lo que contamos ahora, que lo teníamos que haber hecho hace
47 60 años, si nos hubieran dejado. Francia nos dio asilo político. El
48 pueblo judío, que sufrió tanto, pudo crear su propia patria. Nosotros no.
49 Qué se dice de los españoles que murieron en Francia sin poder volver a
50 España. Va siendo hora de hacer justicia”.¹

Document núm. 78*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
28 de març de 2005.	“Revolució. Conclusió”
Canal:	Mitjà:
Àudios de l’associació.	<i>Amical de Mauthausen.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El present document ens ha estat cedit per l’associació <i>Amical de Mauthausen</i>, i consisteix en un enregistrament sonor on Enric Marco es dirigeix a un oient que, tanmateix, no intervé en cap tram del tall sonor. Tot i que l’hem rebut com un sola peça, i amb un sol títol, identifiquem fins a tres talls en l’àudio, que no vénen anunciats ni separats per cap afegidor sonor, però que nosaltres advertim en la transcripció.</p> <p>Marco enceta el document comparant el jovent actual amb el que va prendre part en els moviments socials dins del context de la II República. El caire de bona part del seu discurs és d’opinió més que no pas de relat, i és només en el tram final de l’àudio, on es palesarà més marcadament l’ús de la primera persona, -del plural, tanmateix, en la majoria dels casos-, i el detallisme en el comentari de fets històrics, que pretén posar de manifest que ell els patí.</p>	
Símbols emprats:	
M: Enric Marco.	

1 M: Però tingues en compte que hi ha un moment en què hi ha, hi ha un
2 moment, un país que està impregnat. Saps el que vull dir? Impregnar-
3 se, vull dir empapar-se; quelcom que no pots fixar, que ho notes de
4 sobres. I en aquells moments estem, estem dintre d'un poble ple
5 d'il·lusions en un període de progrés; en un moment en el qual hi ha un
6 esclat, i hi ha un poble que surt de l'Edat mitjana, pràcticament, per
7 plantar-se enmig del XXX. I ens atrevirem, inclús a subvertir el ses, el
8 sistema capitalista, l'economia capitalista, les formes d'explotació
9 capitalista. Que ja és molt, perquè una cosa és tenir idees; una altra
10 cosa és plasmar-les. El valor d'aquella gent no és únicament que siguin
11 uns somiatruites; no, no, no, no. El valor d'aquella gent és que fan la
12 utopia realitat. No l'ajut, no; sense la participació d'elles. Perquè, de
13 vegades es diu "les dones ens van ajudar i". Bé, "ens van ajudar"; les
14 dones van participar i van estar. I naturalment això va empènyer un
15 poble com aquell, que pràcticament no sabia llegir ni escriure, i sabia
16 els problemes socials i polítics, del seu país i d'Europa. I jo miro avui en
17 dia, i és com si tornéssim enrere. Hem perdut aquella capacitat creativa
18 que teníem; ja no ens veu amb cor de crear res. Les demés coses els hi
19 fan totes; les que siguin. Però és que el poble espanyol es plantava al
20 mig d'Europa, col·locant-se en l'avantguarda. No d'Espanya, no; a
21 l'avantguarda dels moviments socials d'Europa. Perquè jo crec que van
22 tenir por, verdaderament, van tenir por del contagi revolucionari del
23 poble espanyol, que no pas del nazisme i del feixisme. Per això van
24 acabar amb nosaltres, no? És possible que siguem, potser, una
25 referència. També som naufrags d'una experiència revolucionària.

26 [Primer tall en el document]

27 M: I lo que, lo que no aconsegueixen el professorat, lo que no
28 aconsegueixen els llibres de text, ho aconsegueix la gent que arriba a
29 ells. Per lo tant, què és el que ens manca, també? Manca comunicació.
30 En aquests moments, hi ha un buit que està claríssimament, un que en
31 podem dir generacional, digue-li. Un buit social, però que en aquests
32 moments, no saben com començar-lo. Ni, ni els adults tampoc. En

33 aquests moments, no hi ha ehm, s'ha trencat, no hi ha relació entre
34 ells, pràcticament. I els que podrien ser aliats, en aquests moments són
35 estranys; que han d'adquirir uns coneixements d'història, naturalment.
36 Que han de recuperar, en principi, aquesta, aquesta història, que és la
37 seva. Que va succeir en un moment, com van reaccionar uns homes i
38 unes dones, i nanos, inclús, de la seva edat, que van reaccionar. Com
39 va reaccionar un país davant d'unes situacions, en les quals el nazisme,
40 el feixisme ja eren latents, ja eren una realitat. La diferència que jo
41 estableixo entre aquest jovent rebel, o els revolucionàries que érem
42 nosaltres, precisament és això; de que no es veuen, no es vislumbren
43 alternatives que permetin anar més enllà. Aquesta desorientació, en
44 aquests moments, en la qual es troben. Però tanmateix, quan comences
45 a apro, a aprofundir, quan comences a parlar amb ells, te dones compte
46 de que sí que tenen sensibilitat, tenen. Per menys hi ha una cosa que sí
47 és clara de seguida: l'enorme sensibilitat que tenen davant les
48 injustícies; aquesta està clara. I moltes vegades s'equivoquen, pensant
49 de que es tracta de fer coses molt grans; coses molt grosses, com les
50 que nosaltres vam tenir ocasió de fer. Però no són les circumstàncies,
51 en aquests moments. És que hi ha una voràgine de, de, en aquests
52 moments, en aquesta societat, que no deixa que la gent s'aturi a
53 pensar, a relacionar, a reflexionar un xic.

54 [Segon tall en el document]

55 M: Aquí també va ser una gran tragèdia, i que va ser, jo diria que més
56 prolongada, i més cruel que la que van fer els mateixos alemanys.
57 Perquè aquí va ser a perpetuïtat, i no ens podem equivocar. I que si vam
58 tenir botxins allà, aquells SS que ens van matar sense acritud i sense
59 mala consciència, aquí teníem algú que també com un funcionari. Va
60 sortir en Salvador Puig-Antich, se'l va mirar a la cara, no el coneixia de
61 res, ni li queia bé ni ni queia malament, no el coneixia de res.
62 Senzillament aquell matí el va escanyar, va parar la mà, va cobrar la
63 seva nòmina, el seu sou pagant nosaltres amb els nostres arbitris, i
64 pues, després se'n va anar tranquil·lament com feien els SS. Què va

65 passar als camps? Què va passar als camps i què va significar això o
66 allò? Jo m'estimo més explica'ls-hi per què vaig anar als camps. Vaig
67 anar defensant uns significats; això és lo que vaig anar. Vaig anar a
68 defensar la igualtat de drets entre els homes i les dones; vaig anar a
69 defensar una major llibertat i democràcia. És per què vas anar; per què
70 va succeir una guerra de tres anys; per què després vas tenir que
71 caminar cap a l'exili i l'èxode; com vas convertir-te després a la
72 Resistència. I fent, i amb una coherència, i continuant la mateixa lluita,
73 vas anar camí dels camps de concentració, i com vas sortir després.
74 Com vas sortir després i vas refer la teva vida, com jo deia. Com vaig
75 refer la meva vida? Fent l'única cosa que havia fet: defensant la llibertat
76 i la vida des de que tenia quinze anys. I hasta els jueus van triar la seva
77 pàtria, però els espanyols es van convertir en apàtrides, i no van poder
78 tornar mai més.

79 [Tercer tall en el document]

80 M: I el meu camp de concentració es va alliberar un dia més tard que el
81 poble que estava al costat. I quan van alliberar el poble, el dia 22
82 d'abril, els alemanys i els americans van confraternitzar i van brindar
83 pel final de la seva guerra. I allà dalt, hi havien 1.700 homes, agonitzant
84 senzillament; als quals els hi deies "Estem alliberats", i no tenien forces
85 ni per fer una ganyota. De manera que quan em diuen de vegades
86 "L'alliberament dels camps", quin alliber, qui ens va alliberar? Quan ens
87 van alliberar? A mi no em va alliberar ningú, em vaig tenir que alliberar
88 tot sol. I vam tenir que treure els alemanys de casa seva, que seguien
89 vivint com a senyors. Els vam tenir que treure; que s'amorressin, que
90 sentissin la pudor dels, dels cadàvers dels meus companys,
91 descompostos, i després els acompanyessin i els recollissin a les seves
92 mans. Que sentissin el tacte de tot allò, XXX recordar, però ho vam
93 tenir que fer; per força. I amb l'acidesa i amb l'amarguesa per lo que
94 significava allò. Però els nostres camps de concentració, cada dia, cada
95 dia n'hi han més. I estan aquí i estan a Kosovo, han estat a Kosovo; no
96 sé, i a Ghana, o a Ruanda o a Sierra Leona, o a Palestina, o a l'Irak. O a

97 Guantànamo, naturalment, no? 50 milions de morts no van fer
98 reflexionar la gent? Amb una guerra XXX en els camps de concentració,
99 no va fer reflexionar? Que ara tinguem que tornar a començar. Quina
100 començarem, la propera vegada? XXX els hi dongui d'inventar lo que els
101 hi passi pel cap?

Document núm. 80*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
9 d'abril de 2005.	"Aquell dia"
Canal:	Mitjà:
Ràdio.	<i>COM ràdio.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El present document correspon a una entrevista mantinguda amb Enric Marco en un estudi de ràdio, i en directe.</p> <p>Marco, tot agraint l'interès que li han dedicat els periodistes, assimila "vida" amb "trajectòria"; es refereix doncs, podríem dir, als anys transcorreguts, com a mèrits i guanys acumulats.</p> <p>L'entrevistat parla de les xarxes de relació que va teixir en el camp de concentració; un tema que poques vegades havia descabdellat al llarg de les seves conferències i que, per tant, podríem aventurar que l'està construint ara, tot just per primer cop.</p> <p>Acostumat com està l'oient habitual de Marco al seu discurs, no pot deixar de sorprendre, tanmateix, en el darrer tram de l'entrevista, com farceix les seves actuacions en l'Espanya franquista d'elogis i mèrits cap a la seva persona: "jo em penso que vaig estar molt espavilat", "Vaig muntar, no sé quantes impremtes vaig arribar a muntar, i no sé quantes coses vaig arribar a fer, però enormes. Vaig arribar a tenir una impremta amb vint màquines treballant que feien, feien de tot".</p>	
Símbols emprats:	
P1: periodista que intervén en primer lloc.	
P2: periodista que intervén en segon lloc.	
M: Enric Marco.	

1 P1: Doncs avui, aquí al darrera de la peixera mirant-nos, tocant els
2 botons, l'Ignasi Rodríguez. Començant, una volta més, doncs, un viatge
3 al voltant de la memòria. Un viatge per "aquell dia". Avui, el que passa
4 és que, pels tipus de papers que hi ha sobre la taula, pel tipus d'avís
5 que tenim aquí, evidentment, doncs ha tocat fer una suma, una resta
6 més llarga, més llarga de les habituals. Perquè, quin any començarem,
7 avui, Ferran?

8 P2: 1942.

9 P1: Són seixanta-tres anys.

10 P2: Seixanta-tres anys. De fet, també és veritat que, per la personalitat,
11 per la trajectòria vital de la persona que tenim avui amb nosaltres,
12 hauríem pogut posar algunes altres dates, no et pensis.

13 P1: Ahà.

14 P2: 1935, per exemple; quan ell es va afiliar a la CNT.

15 P1: Ahà.

16 P2: O 1936, quan va lluitar pels carrers de Barcelona a favor de, en fi,
17 de la República, i de la revolució social doncs, que aquell cop d'estat del
18 general Franco i els seus militars van fer contra la República.

19 P1: Ahà.

20 P2: O aquell any 1940, suposo que devia ser, en què va tornar... 39,
21 devia tornar a Espanya en plena Dictadura, per lluitar d'altra manera
22 des de la clandestinitat.

23 P1: Tantes restes, però, no me les faràs fer, eh?

24 P2: No, no; només t'ho dic per a que et vagis situant amb la personalitat

25 P1: Sí, sí

26 P2: de la, de la

27 P1: Una vida intensa

28 P2: de la persona que ens acompanya. O quan va ser nomenat Secretari
29 general de la CNT, l'any 1977.

30 P1: Ahà.

31 P2: O el 79, quan va deixar, d'alguna manera, la militància política per
32 començar a fer militància social de tota mena, no? Qualsevol d'aquestes
33 dates són, serien bones per posar de relleu la memòria, l'activitat de la
34 persona que avui ens acompanya. Però hem triat aquesta, la del 6 de
35 març de 1942.

36 P1: I per quina raó?

37 P2: Doncs, essencialment, perquè és aquell dia el que ell va ser detingut
38 per la Gestapo.

39 P1: Ahà.

40 P2: I la "*Gestapo*", Gestapo, a partir d'aquell moment, doncs bé, el va
41 obligar a viure una vida francament complicada, per intentar sobreviure
42 en un món que, bueno, doncs intentava treure-li la dignitat com a
43 persona, i evidentment li negava la llibertat. S'hi va passar tres anys,
44 prop de quatre, en el, en un penal del III Reich, i després en un camp de
45 concentració. I bé, tot i així, allà va fer una quantitat de feina
46 extraordinària. En fi, avui li farem remenar en els llocs més fondos de,
47 del record, perquè d'això ja fa molts anys

48 P1: Molts anys; seixanta tres, exactament. I perquè aquest programa no
49 només fa memòria d'aquelles coses, diguéssim, agradables de recordar
50 i, sobretot moltes vegades també, s'ha de fer memòria d'aquelles coses
51 que no ho són tant.

52 P2: Però per això li agraïm especialment que estigui aquí amb nosaltres
53 Enric Marco, que és, ara en aquests moments, Secretari general
54 d'Amical de Mauthausen. De la gent, doncs, que fa tot el possible per a
55 que la memòria no es perdi; justament d'aquells lluitadors, aquelles

56 persones que van estar detingudes i impedides, des del punt de vista de
57 la seva llibertat. Bé, hem anat fent una ràpida mirada, ehm, per
58 algunes d'aquestes coses. Suposo que la memòria és selectiva i, de tant
59 en tant, vol oblidar algunes coses, no? O no? O en el cas d'Enric Marco
60 es prefereix recordar conscientment aquelles coses que algunes altres
61 persones segur que farien un esforç per tatxar de la memòria?

62 M: Si, no; m'agrada recordar-les, naturalment. Aquell dia; no sé, aquell,
63 aquells dies. No sé, qualsevol dia. Jo em penso de que n'he viscut molts
64 de dies, d'aquests que podrien tenir una remarcable, i t'agraeixo perquè
65 veig que coneixes bona part de la meva vida, de la meva trajectòria. Però
66 jo volia recordar, pues entre aquell dia, quan tenia deu anys i sortia de
67 l'escola. S'acabava de proclamar la II República espanyola, i sortia
68 aquell dia cridant "Visca Macià, mori Cambó".

69 P1: Ahà

70 M: [Riu]

71 P1: Al cap de dalt

72 M: Me'n recordo, d'aquell dia

73 P1: al cap de de dalt de les Rambles, segurament.

74 M: Sí, tota la gent cridava "Visca Macià, mori Cambó", i jo també. Va
75 ser, jo em penso que el meu primer compromís polític. Des de llavors no
76 el vaig abandonar.

77 P2: I això era perquè; perdó, eh, que sé que ens allunyem. Però, no puc,
78 no

79 P1: No, clar, clar

80 P2: no puc evitar la pregunta. Això era induït perquè formava part de,
81 d'una consigna d'algun partit polític? O hi havia un estat d'ànim

82 M: Hi havia un estat d'ànim.

83 P2: que va fer que aquesta consigna s'acabés convertint en la consigna
84 del dia, no?

85 M: Sí, sí, sí. Va ser, va ser la veu que es va sentir arreu, en aquells
86 moments. I jo sortia; era un escolar, de deu anys.

87 P2: Deu anys.

88 P1: Amb deu anys ja anaves cridant això pel carrer.

89 M: I els meus companys sortien, i també cridaven "Visca Macià". Bueno,
90 al cabo d'una estona em vaig quedar sol; com sempre, no? Després
91 sempre m'he acabat quedant sol, no? Però sí va ser una data per... Però,
92 és clar, nosaltres vivíem en un entorn, en una família de
93 lliurepensadors; escola racionalista, escoles cooperatives obreres. Més o
94 menys teníem una idea de que passava alguna cosa. Algunes vegades
95 faltava un familiar; doncs, després arribava una, una targeta postal de,
96 de Fernando Po, de les Canàries. Qui eh, més o menys t'anaves donant
97 compte que succeïen coses. I que després que, moltes vegades doncs,
98 quan passava alguna coseta, doncs veies que canviaven de domicili tot
99 sovint; canviaven de domicili tot sovint. Va venir l'octubre del, del 34.
100 També, l'oncle treballava a *La humanitat*, el meu pare treballava a *La*
101 *Vanguardia*. Doncs au, carrega els trastes de més. De manera que dies,
102 d'aquells dies en vaig poder, ehm; recordo moltíssims dies d'aquells. I
103 deia en Mascarell de que aquell dia que em va detindre la Gestapo

104 P2: Ahà.

105 M: va ser un dia per recordar, també. També aquell que em va jutjar
106 un, un Consell de guerra i, i jo penso que van ser molt magnànims,
107 perdonant-me la vida. I, naturalment, i enviant-me a reclusió
108 indefinida. I aquell dia que em, que em van alliberar; que va ser un 23,
109 un 23 d'abril de 1945. I que ni vaig prestar-hi atenció, que era el dia de
110 la Diada de Sant Jordi

111 P(1, 2?): [Riu].

112 no estava jo per Diades de Sant Jordi, en aquells moments. D'aquells
113 dies en tinc molts. Aquell dia, ehm, que a Sant Boi es va celebrar el
114 primer 11 de setembre.

115 P2: La Diada de l'11 de setembre de

116 M: Va ser un dia

117 P2: d'allà a Sant Boi.

118 P1: Anem a pams. En tot cas, ja anirem repassant una mica tot, però
119 comencem xifrant-nos en el que hem decidit

120 M: Sí.

121 P1: per fer d'aquell dia, el 6 de març del 1942. Quin són els records
122 concrets que porta aquell 6 de març?

123 M: Aquell 6 de març em detenia la Gestapo en el meu propi camp de
124 concentració. M'enviaven a la comandància que tenien a la
125 *Blumenstrasse*. Jo era molt jove, no vaig caure en que... Després sí me'n
126 vaig donar compte, que el, que aquell 6 de març era precisament el sant
127 del meu pare, el, del meu pare, que es deia Tomàs. I llavors, Santo
128 Tomás era el 6 de març, malgrat de que les coses hagin canviat, inclús
129 en el calendari. Però sí el fet de que em detinguessin, que se
130 m'emportessin a la *Blumenstrasse*. Aquell dia en el qual vaig pensar que
131 era l'últim, l'últim de la meva vida; quan em van agafar. Jo era molt
132 jove, hmm..., havia acabat com a oficial de l'exèrcit de la República, i
133 em donava la impressió de que això era un cert mèrit. Doncs, si alguna
134 vegada ho vaig pensar, al cabo d'una estona ja, ja era per oblidar.

135 P2: Ja va veure com que no, no?

136 M: Estava en un racó, apallissat; apallissat bàrbarament entre tres SS.
137 Estava sobre els meus propis vòmits m'havien fallat els esfínters,
138 m'havia cagat i pixat a sobre; era un dia per no oblidar.

139 P2: Ahà.

140 M: Em van arrossegar fora, al pati. Sense desvestir-me, em van ruixar
141 amb una mànega i em van entrar una altra vegada dintre. I vaig, durant
142 deu dies vaig dir que, suportar allò... Mai vaig demanar la mort, però sí
143 que allò s'acabés, i moltíssimes vegades va ser un dia...

144 P2: Què buscaven, amb les pallisses?

145 M: Bé, aquelles coses que feia l'Enric Marco; pues també en el camp de
146 concentració. Aquells sabotatges, aquelles ajudes, aquella forma de fer
147 arribar

148 P2: O sigui que ells sabien que participaves de la

149 M: Sí, sí...

150 P2: xarxa clandestina del camp

151 M: Sí, sí, sí; naturalment que sí que ho sabien, i...

152 P2: Intentaven que delatessis la xarxa, m'imagino.

153 M: I, naturalment, no vaig poder evitar-ho. Quan me'n vaig donar
154 compte, van haver-hi unes senyals de que, de que estava passant
155 alguna cosa al meu voltant. I quan vaig intentar, doncs, cobrir-me, ja va
156 ser massa tard; ja no vaig poder-ho salvar, no? I després, aquell, tot
157 aquell temps que vaig passar internat en un penal; aquells sis mesos
158 incomunicat, sense parlar amb ningú, cagant i pixant dintre de la
159 mateixa cel·la, treballant dintre de la cel·la. Aquells trenta dies a les
160 fosques, castigat per haver-me, per no haver acabat la feina en la data.
161 Dies com... Inclús el dia que em van condemnar a reclusió indefinida,
162 aquell tribunal de Hamburg, que va ser un dia per recordar perquè
163 havia salvat la vida. I reclusió indefinida, em penso que vaig arribar,
164 vaig arribar a la cel·la, vaig estirar les cames a sobre del banc de treball,
165 i vaig pensar "te'ls has tirat, xavalet. Al menos, la vida no te l'han pres".
166 Va ser un dia per no oblidar-lo mai més.

167 P2: Segur. Suposo que; en fi, és difícil de, de preguntar, i segur que de
168 respondre, però un pot arribar a desitjar, en aquells instants, quan

169 t'estan apallissant d'aquesta manera, -que se'ns fa difícil, als que no ho
170 hem viscut-, un pot arribar a desitjar que simplement s'acabi, i que la
171 pallissa impliqui la mort? O la vida es manté com a esperança sempre?
172 O suposo que això depèn de cada persona, no?

173 M: Que s'acabi, sí. Que desitgés la mort, mai. Vam sortir del camp,
174 moltes vegades, la gent que va voler viure; per sobre de totes les coses,
175 quan tan fàcil era abandonar-se a, a la mort, no? Era molt més fàcil. Jo
176 no; jo, lo meu, el meu compromís, era la vida. La vida, jo sabia que la
177 vida estava allà a fora; encara que me la barressin els murs i les
178 filferades, la vida i la llibertat estava allà a fora. I si era capaç de
179 resistir, l'única forma de sortir. No, no vaig voler-ho mai. I després, la
180 satisfacció, d'una forma o altra, que també t'ajudava, de poder ajudar
181 els demés. Jo era molt jove, tenia una enorme vitalitat; sempre l'he
182 tingut. I, possiblement, un esperit messiànic, també, de salvar als
183 demés. També, també compta, eh, també compta. I probablement això
184 també em va salvar moltíssim. Robar un grapat de carbó era guanyar la
185 batalla d'Stalingrad. O falsificar un paper per a que algú sortís d'un
186 comando, i pogués anar a un altre lloc. Aquestes satisfaccions eren dies
187 i dies memorables; sempre ho van ser-ho, eh.

188 P2: Abans has dit alguna cosa així com que vas estar sis mesos
189 incomunicat? Quants dies?

190 M: No, vaig estar-hi nou mesos.

191 P2: Nou mesos.

192 M: 270 dies.

193 P2: No els has oblidat, no?

194 [Marco no respon la pregunta del periodista, creant-se un moment de
195 silenci].

196 P2: Incomunicat vol dir no parlar amb ningú?

197 M: No parlar amb ningú.

198 P2: No veure ningú?

199 M: No.

200 P2: Els carcellers, m'imagino.

201 M: M'obrien, hmm... No, tampoc.

202 P2: Tampoc.

203 M: M'obrien la porta al matí, sempre no hi havia un carceller sol,
204 sempre hi havia una SS amb el, amb el carceller, que acostumava a ser
205 un pres. M'obrien la porta al matí, i, i donava una passa endavant, i
206 dipositava la cubeta en la qual cagava i pixava, i el gerro de l'aigua. Feia
207 una passa enrere, em tancaven. Al cabo d'una estona tornaven a obrir;
208 l'un el tenia buidat, i l'altre el tenia ple. I al cabo d'una altra estona,
209 després de tancar, al cabo d'una estona passaven, em posaven un
210 cullerot de cafè amb un tros de pa, i sense parlar mai amb ningú; mai.
211 Vaig estar 270 dies sense parlar amb ningú. 270 dies en els quals hi va
212 haver-hi de tot. XXX un dia memorable, també. Després de 270 dies,
213 doncs inclús recordo un matí, un matí de que, apretant amb el front
214 contra els murs de la cel·la, jo penso que si hagués tingut una miqueta
215 més de voluntat hauria fotut els murs a terra.

216 P2: XXX.

217 M: Però em va faltar alguna cosa. Però vaig tenir un mal pensament,
218 que com una mala consciència m'arrossega, i sobretot en aquest temps.
219 Vaig pensar que, si hagués tingut una bomba prou grossa, l'hauria
220 abraçat al pit i hauria fet saltar el penal de Kiel sencer, i potser
221 Alemanya. Penso que als homes i les dones no se'ls pot portar a la
222 desesperació. Qui crea desesperats, es llaura la seva pròpia desgràcia i
223 la seva pròpia ruïna. 270 dies més tard sortia. Va ser algo memorable,
224 vaig recuperar els colors. Va ser una orgia de colors, quan vaig sortir. A
225 la meva cel·la només hi havia els blancs, els grisos i els negres, durant
226 270 dies.

227 P2: Que no hi havia ni una sola finestra ni res que

228 M: Sí, hi havia una finestra inaccessible que l'obria i la tancava amb
229 una pèrtiga. Tenia una cubeta al racó per cagar. Tenia una petita pica
230 de pedra adossada a la paret, sense aixeta; l'alimentava amb el gerro
231 d'aigua. Amb prou feines si m'hi cabien les mans, per rentar-me les
232 mans, i posant-me de puntetes, em podia rentar el cul.

233 P2: Ahà.

234 M: Posant-me de puntetes. Van passar moltes coses en aquella cel·la.
235 Aquella primavera de 1942, que vaig veure aparèixer el cel allà dalt.
236 Aquella zon, està al XXX, i està tocant, davant dels països escandinaus.
237 Sempre està plovent, sempre està núvol, sempre està nevant. I vaig
238 veure aparèixer el cel blau, i vaig sentir el xisclar de les gavines, i les
239 corredisses i els cants dels empleats, dels, dels fills dels empleats de les
240 presons, que jugaven en els seus patis. I jo era molt jove. Jo era molt
241 jove, i el meu delicte havia estat això: intentar un món millor per tots
242 plegats. Doncs, després d'aquests 270 dies, va ser una explosió de
243 colors, el tornar a sortir. Van haver dies molt memorables, en els quals,
244 i de vegades inclús segueixen sent memorables algunes nits, me'n torno
245 al camp de concentració. Perquè de vegades encara hi torno. I, de
246 vegades, dintre d'aquest cabdell que, en el qual tinc tantes vides, i no,
247 no una sola, sinó tantes vides. De vegades estiro de la punta d'aquest
248 cabdell, i m'apareix una data memorable, i a lo millor, en un racó, una
249 cosa que ja no sabia ni que havia existit, de la qual no tenia ni idea.

250 P2: I que torna a la memòria, no?

251 M: I que torna a la memòria, en aquells moments. Torna a la memòria, i
252 a lo millor dius "però si no sabia ni que hi érets!". Van haver molts dies
253 per recordar, dies memorables. També van haver-hi alguns que em van
254 donar satisfaccions; el naixement de les meves filles. Una defunció que
255 vaig estar esperant durant molts anys; pensa que vam estar molts,
256 esperant-la, no? Em vaig beure el vi, em vaig veure el cava, em vaig

257 beure l'aigua mineral; ja no em quedava res per beure. El tio es va
258 resistir com un desesperat

259 P2: Això ja és una mica

260 P1: Això és uns anys després.

261 [Periodistes i entrevistat riuen]

262 P2: Ja hi arribarem, ja hi arribarem. Ara estàvem amb aquells 270 dies;
263 també costa d'imaginar, 270 dies dintre d'una cel·la sense parlar amb
264 ningú.

265 P1: Dies i nits, clar.

266 P2: Suposo que, suposo que pel cap hi deu, hi deu passar tot.
267 L'administració d'aquelles hores deu ser, al final deu ser un mecanisme
268 per sobreviure, no? Decidir

269 M: Sí.

270 P2: unes determinades rutines.

271 M: Hi ha... De vegades ens han preguntat això de com és possible, de
272 que uns ens salvéssim, i uns altres es quedessin. Com és possible, com
273 deia un company meu que un dia, quan parlàvem, em deia, -era un
274 company polac-, i deia, amb una taula rodona que estàvem en un camp
275 de concentració, onte encara hi vaig ara, no? Doncs hi deia "nosaltres
276 no ens hauria estranyat de que el Henrich, pues que l'haguessin penjat,
277 no ens hauria estranyat més". Però deia aquell pobre polac "a mi, lo que
278 no comprenc és com jo, un dia, vaig sortir de, de casa meva per anar a
279 comprar el diari a baix, a la plaça, al moment que arribaven als camps,
280 que arribaven els camions nazis..." i amb el diari sota el braç, i sense
281 tenir temps de llegir-lo, se'l van carregar i el van tenir tres anys en un
282 camp de concentració, exactament igual que a mi. Sí, va ser, va ser
283 força dur, i van haver-hi dies que vaig tenir, pensar de tot. Després vaig
284 anar a parar altra vegada al camp de concentració; a un nou camp de
285 concentració. I allavòrens tot va ser dur. En aquella fàbrica de mort.

286 P2: Al camp de concentració van ser tres anys, no?

287 M: Tres anys.

288 P1: Després d'aquests 270 dies.

289 M: Se'ns van menjar, se'ns van menjar; o ens va menjar la tuberculosi i
290 el tifus. I pujant, i carregats amb aquella, amb aquella feina que fèiem
291 tan dura. Senzillament, que et sortia el f, no el fetge, com diuen els
292 catalans; et sortia tot. Donava la impressió que, en arribar a dalt de tot,
293 quan acabaves aquella feina, t'havia de sortir les entranyes, t'havien de
294 sortir per la boca; donava la impressió que et sortirien les entranyes per
295 la boca.

296 P2: Quina, quina feina? Quina era la feina?

297 M: Hmm... Sempre teníem una feina dura, fins que no van poder
298 desplaçar-me, que em van desplaçar, després, com a mecànic. Sempre
299 la primera feina era carregar pesos, carregar pesos amunt i avall.
300 Aquella famosa carretera, de Maut, aquella, aquella famosa escala de
301 Mauthausen dels 186 esglaons. Aquells desnivells del, del meu camp de
302 Flossenbürg. Aquells 100 desnivells, quan pujàvem carregats amb
303 alguna llosa que, de vegades, amb una pedra que pesava més, gairebé
304 més que nosaltres; una pedra, 30-35 kilos, quan molts de nosaltres no
305 arribàvem als 40. La mort dels teus companys, moltes vegades. Aquells
306 morts, morts per la disenteria. Aquells morts ignomiosos, que els
307 mataven els còlics. Aquella sopa que ens donaven, era tantíssimament,
308 tantíssimament diürètica. Que un dia vei, veies passar els teus
309 companys embolicats amb una flassada, deixant darrera seu un
310 reguerot de merda. I XXX en pocs dies, doncs veies passar-los ja tapats,
311 com a zombies a les palpentres, deixant rere seu un reguerot de sang. I
312 s'asseien en aquelles latrines que teníem fora, en aquelles latrines
313 grosses com, d'un metre de diàmetre i, en posició fecal, com si
314 estiguessin cagant, alguns d'ells van qued, deixar-hi la vida. Van haver-
315 hi dies de tot tipus. Dies en els quals et vas sentir degradat, humiliat on
316 més. Ser digne era moltes vegades el preu de la mort; el preu de la vida.

317 Que un dia, un dia d'aquells, un SS, a l'hora de sortir del barracó, et
318 digués: "*spanisch, hast Hunger?*" Si tenia gana; sembla que se n'enfotia,
319 si sempre teníem gana. "*Komm hier*". I et feia anar allà on tenien els
320 gossos, i et tirava el menjar a terra, et feia posar les mans a l'esquena i
321 et deia "menja, doncs, si vols". I menjant com un animal, com un gos;
322 omplint la panxa, naturalment. Aquell dia de que, un dia s'havia de fer
323 un càstig

324 [Marco veu que s'ofega, i atura el discurs uns instants]

325 P2: Tot el que, tot el que necessitis parar, para perquè, fins i tot a
326 nosaltres ens costa XXX, escoltant el que ens estàs explicant.

327 M: A veure si em recupero la veu; perdó.

328 P2: Podem fer una cosa.

329 P1: Fem una cosa.

330 P2: Podem fer una cosa.

331 P1: Posarem una de les cançons que, -en aquest programa sempre
332 posem cançons d'aquell any, músiques que sonaven en el món. I
333 posarem una d'aquestes cançons; se n'han de posar tres, i ara tocava
334 posar-la, a més a més. Ens recuperem

335 M: Bé, si toca posar-la...

336 P1: tots plegats, i seguim una mica.

337 [P1 introdueix la cançó que sonarà i hi dóna pas]

338 P1: Avui, recordant aquell 6 de març del 1942; el dia que el nostre
339 convidat, Enric Marco, és detingut per la Gestapo. I amb aquestes
340 històries esfereïdores que ens explica que, d'altra banda, tant de bo
341 serveixin per a que la gent sigui conscient que aquest tipus de coses no
342 haurien de passar; evidentment, mai més. La naturalesa humana,
343 realment, és, és, és complicadíssima, no? És a dir, com pot ser que faci
344 que passin aquestes coses?

345 M: No, ehm... La gent els hi dóna la impressió, moltíssimes vegades, que
346 són coses que han passat; que no passen.

347 P1: Ahà.

348 M: La qüestió és que segueixen passant.

349 P1: Segueixen passant a molts racons del món.

350 M: La qüestió, la qüestió és de que moltes vegades, quan parlo de
351 camps de concentració, i tinc que parlar-ne molt sovint, -avui he tingut
352 que fer dues xerrades a dues escoles diferents abans d'arribar fins aquí-
353 i els hi dic a els nanos que pensin en els seus camps de concentració.
354 Els meus es van quedar fa seixanta anys en els camps de l'Alemanya
355 nazi, però hi ha nous camps, no? I no estan a l'Alemanya nazi. Estan a
356 Ghana, o estan a Rhuanda, o estan a Sierra Leona.

357 P1: Ahà; sí, sí.

358 M: Han estat a Kosovo.

359 P1: Ahà.

360 M: Estan a Guantánamo, on tenen uns nanos, siguin terroristes o no ho
361 siguin, en unes condicions com gairebé, com em van tenir a mi.

362 P2: I ara quan

363 M: Emmanillat de peus i mans.

364 P2: Ara quan, quan ens, quan ens ho explicaves

365 M: Tapats els ulls.

366 P2: certament hem repassat tots mentalment, -n'estic segur-, tots els
367 que ens escolten, doncs tots els camps de concentració que sabem que,
368 que existeixen, no? Per això està bé parlar des de l'experiència personal
369 perquè, moltes vegades, aquestes coses semblen noms sense
370 continguts, i quan la gent que ho ha viscut ens ho explica, doncs hi
371 posa contingut; contingut concret, no? En aquell moment, en aquells

372 tres anys; bé, van passar moltes coses. Vosaltres anàveu seguint el, el
373 que succeïa fora? És evident que allà vàreu muntar xarxes, doncs, de,
374 de, de relació amb l'exterior, no? I una mica per afiliacions polítiques,
375 no?

376 M: Era difícil; no, no arriben les notícies com així. Però ja es
377 començaven a traspuar. I després sempre miràvem els que, més ja
378 després, ja vam anar sortint de les pedreres, i ens vam anar col·locant
379 en les diferents indústries d'armament que les empreses alemanyes van
380 muntar dintre dels camps de concentració. Teníem inclús, algunes
381 vegades, alguna relació amb població, amb personal civil

382 P1: De fora.

383 M: que treballaven als llocs més especialitzats, no? I sempre s'escapava
384 alguna cosa; un tros de diari que embolicava un esmorzar... Ehm...
385 Algunes vegades intentant a veure si t'explicaven alguna cosa.
386 Agegantant, naturalment, totes les form, tot el que, tot el que podíem.
387 Però sí vam crear unes xarxes de relació. La gent que estaven en serveis
388 de, de, de ràdios, o en serveis, verdaderament, en els quals tenien accés
389 a algunes, a algunes, a algunes notícies. O bé inclús aquells que
390 estaven als serveis com ordenances; que estaven propers,
391 verdaderament, amb els, amb els, amb els comandaments, i que sentien
392 en les converses. I tot això ens servia, pues per després confeccionar lo
393 que podíem no tenir en paper, no tenir en bolígrafs. O la tinta; tenia que
394 ser en llapis, pues en aquell temps, com podíem. Un llapis era un
395 tresor, fer-te'n amb ell. Però sí; poc a poc, anàvem fent.

396 P2: Suposo que l'esperança, des d'aquest punt de vista, anava sent un
397 factor que, els que havíeu aconseguit sobreviure, els que, per la
398 joventut, per la fortalesa, per la vitalitat, aconsegúeu, doncs, no, en fi,
399 no morir en aquell context, anàveu

400 M: I això, i això va anar augmentant i, quan s'anaven desenvolupant les
401 coses, i s'anaven donant compte que, ja eren tantes les victòries que ja
402 no celebraven amb tanta facilitat, nosaltres anàvem prenent,

403 verdaderament, força, ànims, i l'esperança anava prenent un cos, que
404 XXX no hi havia esperança de cap tipus. Però sí poc a poc, la gent se'n
405 va donar compte que sí que, possiblement, que valia la pena de resistir
406 per viure, perquè, és possible, era possible, verdaderament, el que
407 aconseguíssim a la fi sortir-se'n.

408 P1: I al final ho vau aconseguir.

409 M: Sí, a la fi ho vam aconseguir, però no et pensis que va ser fàcil.

410 P1: Ahà.

411 M: Jo, hi ha coses que dic, "aquell dia, aquell dia", -que no sé si és el
412 moment-, aquell dia de l'alliberament, aquell alliberament.

413 P1: Sí, sí.

414 M: Quin va ser, l'alliberament? Durant setmanes encara vam estar
415 enterrant morts.

416 P1: Ahà.

417 M: Vam estar enterrant a la gent que se'ns moria, que se'ns moria; la
418 gent que no vam poder salvar. Aquell 23 d'abril de 1945, quan es va
419 alliberar Flossenbürg i, i que a alguns dels meus companys em vaig
420 acostar, d'aquests que havien saltat dels llits, de la Rivière, perquè ja no
421 hi havia serveis, havia fugit tothom. I que els hi deies que estaven
422 alliberats, i que no tenien forces ni per fer una ganyota. Aquell dia vam
423 enterrar molta gent. I durant els dies que van seguir. No va ser, moltes
424 vegades que ens presenten aquesta jarada, aquesta alegria, aquest fet
425 que arriben els alliberadors

426 P2: I recordes els primers alliberadors, els recordes? Físicament, et van
427 quedar gravats?

428 M: Sí, sí, sí; van quedar gravats.

429 P2: Eren, de quin exèrcit eren?

430 M: Americans.

431 P2: Americans.

432 M: Del tercer cos. Però tenien altres coses que fer. Nosaltres no érem un
433 objectiu a cobrir. Nosaltres érem una cosa que es van trobar camí dels
434 objectius que tenien que cobrir. Van passar de passada. Lo seu no era
435 alliberar camps; lo seu, per exemple, era cobrir un objectiu d'una
436 ciutat, d'una capital, d'un lloc d'armament. Després, quan els hi van
437 interessar moltes coses que havien d'aprofitar dels alemanys, també
438 arribar abans que hi arribessin els russos. Però lo nostre no va ser el, el
439 seu objectiu. Per lo tant, ens van trobar una mica desairats i,
440 possiblement, els espanyols més que caps.

441 P1: Una situació agredolça, no?

442 M: Aquell dia de l'alliberament, inclús pels espanyols, després quan van
443 començar a emportar-nos, se'n van donar compte que aquell dia no
444 tenia el significat que tenia pels altres. Pels altres l'alliberament va ser,
445 va representar sortir dels camps de concentració, tornar als seus
446 pobles, trobar la sortida, les, les, les portes. Trobar un govern que
447 vingués, el seu govern, dels seus països, ja lliures de la, del, del nazisme
448 i del feixisme, i trobar els seus Creu roja nacionals, i les seves
449 organitzacions benèfiques, arrancant-lis els parracs, dona'ls assistència
450 mèdica, i després enviant-los als seus països. On van tornar fa seixanta
451 anys, i van poder explicar el que havien passat en els camps de
452 concentració del nazisme. Però, i els espanyols?

453 P1: Clar.

454 M: Els espanyols que no teníem pàtria ni teníem govern; que no teníem
455 ningú que ens aliviés. Perquè s'han de recordar moltes coses de la
456 història. Que l'única dictadura feixista que va quedar a Europa va ser la
457 franquista. Gràcies a aquells tractats amb les bases i demés que encara
458 el sostenen, no? I quan França, al fi, -que va ser una alegria, també-,
459 ens va concedir asil polític, perquè poguéssim tornar. Vam tornar a

460 França; alguns a Amèrica i alguns a la Unió soviètica. Però nosaltres no
461 vam poder tornar a Espanya.

462 P1: Ahà.

463 M: I els homes, els homes que inclús tenien una família a Espanya,
464 moltes vegades en van crear-ne una altra a França, passats deu,
465 quinze, vint, vint-i-cinc i trenta anys. I les dones roges, aquelles dones
466 que van pujar els seus fills a Espanya, sense pare, sense marit i sense
467 criatures. Que van pujar els rojillos aquells; doncs també van ser. Jo dic
468 moltes vegades això: que ens van passar moltes coses, i no vull canviar
469 cromets amb ningú. Però inclús els jueus van poder crear la seva
470 pàtria. Nosaltres la vam perdre; alguns no la van recuperar mai més
471 perquè van morir apàtrides.

472 P2: Abans de que tornessis cap aquí, la, la, la, tu en aquells moments
473 encara eres un militant organitzat, -suposo que es pot dir així-, de la
474 CNT.

475 M: Sí.

476 P2: Suposo que les famílies polítiques o ideològiques anaven mantenint
477 xarxes. La xarxa de la CNT a França es va mantenir com una xarxa
478 forta, no, tinc entès?

479 M: Sí, va ser una xarxa molt forta. Els anarquistes érem una gent de, de
480 molts ànims i de molt de coratge. Enteníem molt bé la solidaritat. Es
481 feien sentir perquè tenien una forma, una espontaneïtat, espontània de,
482 d'organitzar-se. Ademés, que van ser els primers combatents; ja venien
483 de molt lluny. I no obeïen consignes, sinó que, perquè es ving, vingués
484 de la Rússia estalinista, ni molt menys; ho tenien bastant, bastant clar,
485 no? Molt solidaris, molt solidaris sobre totes les coses. I sí, em penso
486 que van demostrar, van demostrar una militància decidida a tot.
487 Nosaltres, nosaltres volíem parir un món nou, i havíem perdut una
488 revolució

489 P2: Sí, sí.

490 M: i era qüestió, mirar d'una forma o altra de tornar als nostres orígens.
491 I seguïem tenint una eina que es deia la revolució, i amb aquesta
492 canviariem el món; al menos ens ho pensàvem, que el canviariem. No es
493 tan utòpic perquè nosaltres vam pensar, sobretot els joves, que la
494 utopia s'havia de fer realitat, que només es tractava d'això.

495 P2: D'aconseguir-ho, no?

496 M: I és lo que vam fer, i és lo que intentem encara, no? Ara, jo mateix;
497 fer la utopia realitat. Parlar d'aquelles fàbriques de mort és molt; la
498 degradació continuada. No va ser únicament l'agressió física, sinó la
499 degradació continuada. No el fet de que entressis en un camp de
500 concentració i et deixessin nu. Que et rapessin de dalt a baix, genitals
501 incluit, que era bastant dolorós. No es tractava d'això. Era el fet que t'ho
502 prenien tot. No era únicament rapinya; era deixar-te nu. Era prendre't
503 una aliança, de prendre't una polsereta, una cadena, una fotografia per
504 petita que fos. Es tractava de deixar-te desprotegit. Indefens
505 anímicament, que no hi ha res, no hi ha res que et pogués posar la, la,
506 l'esperança, que et pogués posar la fe. No, es tractava deixar-te, des,
507 destrossadament, hmm...

508 P2: I en la teva personal experiència, la relació amb els demés que
509 estaven com tu, suposo que en aquestes situacions les persones
510 expressem tot; lo millor i lo pitjor, m'imagino.

511 M: Sí, sí

512 P2: És això, el que deus tenir

513 M: Sí.

514 P2: com a

515 M: També.

516 P2: record, o com a patrimoni, no?

517 M: Sí. Els homes, igual donen, en un moment donat, proves d'una
518 enorme dignitat, donen d'una enorme dignitat, una vegada, per una
519 tonteria, com de vegades són tan febles que arriben fins a lo més
520 humiliant. Però són, només són home i dones, senzillament. I per lo
521 tant, jo no m'he atrevit mai a jutjar un, perquè un moment donat
522 tingués una, tingués una debilitat, per greu que fos. Com podia ser, en
523 un moment donat, doncs robar el menjar d'un company; a lo millor, no
524 dintre d'unes hores, però un altre dia oferia el que tenia. Depenia del
525 moment en el qual et trobaves. Ademés, no tots érem joves. No a tots
526 l'atzar ens va protegir.

527 P1: Ahà.

528 M: El fet de ser joves ens permetia, pues, imaginar, somniar a vida, la
529 llibertat més enllà dels, dels, dels barrots. Jo de vegades als nanos els
530 hi explico, quan els hi explico d'aquestes coses, dic: "s'ha escrit molt,
531 però jo tinc una pel·lícula que em fa recordar coses, que és *La vida és*
532 *bella*

533 P1: Ahà.

534 M: I aquell sostraure's de la realitat és lo que vam poder aconseguir els
535 joves, que tenim la capacitat d'imaginar i de somniar més enllà. Però
536 aquells homes que eren grans, aquells homes de que tenien famílies,
537 que havien perdut lo que havien adquirit, els; jo no tenia res, jo anava
538 molt lleuger d'equipatge. Però aquella gent que els hi havien pres tot,
539 què els hi podies dir? Hi va haver gent que no va necessitar, no va tenir
540 necessitat de matar-lo d'un tret, ni envia'l a la càmera de gas; es va
541 morir, senzillament, perquè no va veure les raons per seguir vivint. I
542 moltes vegades ens va passar això; aquella gent, a la qual intentaves
543 convèncer, li deies: "jo també estic com tu, i tampoc estic en el meu
544 país, i has de resistir". I et deien: "de què em parles, Heinrich? Em vols
545 parlar d'aquesta novietat, que dius que vas deixar quan te'n vas anar
546 voluntari a la guerra espanyola, o quan tenies quinze anys, i vas dir que
547 quan tornessis seríeu feliços? Ens vols parlar d'aquesta Espanya que

548 dius, que el dia que tornis, que ens cantes els costums de la teva terra?
549 Però jo què et puc explicar; quina és la teva opció? Tu potser tornaràs a
550 veure aquella novieta. La meva dona i les meves criatures me les acaben
551 de prendre al moment d'entrar al camp de concentració, i segurament
552 no les tornaré a veure mai més. I tu ens parles d'aquesta Catalunya que
553 ens cantes, dels seus costums, de les seves coses. Doncs a mi, quan se
554 m'enduien els camions nazis, he girat la vista enrere, i he vist el meu
555 poble, com cremàveu el meu barri. Jo no tinc poble, jo no tinc on
556 tornar”.

557 P2: Suposo que arriba un moment que un determinat nombre de
558 persones perden la, l'esperança absolutament, i es deixen anar, no?

559 M: Sí, sí. Va haver, va haver qui no va sapiguer-ho suportar, que no va
560 poder. Aquells que eren creients, que a lo millor es van quedar en un
561 racó, i que van dir “que sigui lo que Déu vulgui”; Déu va passar volant
562 molt alt sobre els camps de concentració. I la imatge d'un Crist
563 crucificat no va ser una excepció dintre dels camps de concentració,
564 perquè van ser molts, els crucificats. Però indiscutiblement, van haver
565 alguns que no van poder-ho suportar. Aquells que es tiraven als
566 filferros, a les filferrades electrificades que teníem al nostre voltant. Que
567 es tiraven als filferros; un dia decidien acabar. O aquells que, que van
568 triar, per exemple, aquella famosa escala de, escala de Mauthausen.
569 Des de dalt de tot de l'escala fins a baix de la pedrera hi ha setanta-vuit
570 metres d'alçada. Alguns d'aquells que pujaven per aquella escala,
571 carregats amb aquella llosa, quan arribaven a dalt llançaven la pedra,
572 llançaven la cadireta que portaven, s'estiraven a terra uns instants, i
573 després s'acostaven allà, a aquell espatat. Avui s'ha tancat per una, per
574 una reixa de ferro per a que no caigui ningú. A llavòrens alguns
575 d'aquests s'acostaven i... Joestic segur que es quedaven mirant al buit,
576 sense acabar-se de decidir. Fins que, un moment, pues recuperaven la
577 llibertat volant una estona, recuperant-la. Si tenien sort, es trencaven el
578 cap, en arribar a baix. Si no la tenien, estaven gemegant tota la jornada,
579 perquè no els deixaven que ningú els auxiliés. Fins que a la tarda,

580 mentre les vagonetes que portaven el granit anaven a l'estació d'embarc,
581 els cossos dels meus companys, trencats, i les eines que s'havien
582 espatllat, anaven cap a l'esquerra; cap al taller, cap a la càmera de gas,
583 cap a la rivièra, o cap al crematori. Van ser moltes vides, cadascuna
584 dintre de l'altra. No és estrany de que desaparegués tanta gent, i que
585 ara, a hores d'ara, no sapiguem on són. Al meu camp, al meu camp van
586 passar 100.000 persones; són simples xifres dels alemanys. En van
587 morir 73.000.

588 P1: Setanta-tres mil.

589 M: I els altres vint-i-set on estan, els altres 27.000? No els han pogut
590 trobar. Els tenim escampats pels comandos, van anar a parar aquí i
591 allà. Per tota la Bohèmia, a XXX, a Liechtenstein; a tot arreu, van anar
592 a parar. No sabem res d'ells. De quan en quan, a lo millor doncs apareix
593 un. Ens diuen que ha mort, que ha deixat d'existir. Hi ha hagut qui no
594 ho ha pogut suportar, no ha donat sentit a la seva vida. Algú que s'està
595 preguntant encara, per què és viu i els altres van morir. Per què, hmm,
596 molts de nosaltres, pues vam fer coses i no ens va passar res a última
597 hora, o poca cosa. Hi va haver-hi algú, com aquell company meu,
598 simplement per haver anat a comprar el diari, es va passar tres anys,
599 sense haver fet res, en un camp de concentració.

600 P2: Tornem-hi a posar un petit apunt de, de música. Abans ens has dit,
601 quan el micro estava tancat, que de música se'n sentia molta, en els
602 camps de concentració. Que és una imatge que no, que tampoc és fàcil
603 d'imaginar, no?

604 P1: Després ens ho expliques. Ara sentirem una, una de les coses que
605 sonava en aquell 1942. De vegades es fa difícil, això de, en alguns
606 programes, doncs de, però el món era això.

607 [P1 introdueix la cançó que sonarà i hi dóna pas].

608 P1: Avui viatjar no és fàcil, com deia el nostre convidat. Però viatjant per
609 aquell 6 de març del 1942, arrencant el viatge aquell 6 de març, el dia

610 que el nostre convidat, Enric Marco, el detenia la Gestapo, i explicant-
611 nos, doncs, d'una manera directa, crua i absolutament clara, doncs la
612 situació que va haver de viure durant tants i tants anys. Va arribar un
613 moment en el qual, de tota manera, tu vas decidir ehm, deixar l'exili i
614 tornar a lluitar en el teu país, en la resistència antifranquista, no? Com
615 la pens, aquesta decisió?

616 M: No, sempre vaig pensar de que la lluita, jo sempre vaig pensar de
617 que la meva feina estava

618 P2: Però hi ha gent que es va quedar a l'exili, diguéssim.

619 M: Sí, sí, sí. Vol dir de que no siguessin militant, no siguessin militant.
620 Jo em penso que sempre, en tots els espanyols, tota la, els republicans
621 espanyols tots van militar; sempre. Tots van ser resistents. A un nivell o
622 altre. Encara que fos amb la seva actitud, amb les seves paraules; tots
623 van ser resistents, tots van ser. Altres més actius, altres més joves,
624 probablement. Amb més condicions per fer-ho, amb menys, amb menys
625 responsabilitats. I això també va pesar molt. I per lo tant, jo em vaig
626 posar de seguit a les ordres de, dels meus companys, i a l'any, de
627 seguit, pràcticament, al cabo d'un any, d'un any i mig, es tornava a
628 estar una altra vegada a Espanya. I no em va ser fàcil perquè...
629 Indocumentat; quan alguna vegada vaig tenir alguna documentació,
630 pues va ser una documentació falsa. I així vaig estar durant, durant
631 molts anys.

632 P2: I vas, en aquesta tornada, vas passar per casa o vas viure en la
633 clandestinitat?

634 M: No, no, no; en la clandestinitat.

635 P2: I a casa no sabien...?

636 M: No. No tenia casa, ja. I ademés, era perillós, inclús, tenir casa.
637 Pràcticament, la gent quan venien aquí, tot estava cantada. Espanya
638 era un

639 P2: Molt perillós.

640 M: una gran comissaria de policia. Em deia en Cruanyes, temps enrere
641 que parlàvem, i començava, diu: “vam tenir tres milions de fitxes
642 policials reconegudes”. Tres milions de fitxes policials en aquell temps.
643 Vol dir de que era molt difícil. Anar a la casa d’un company era cantar-
644 lo a ell, perdre’l a ell i perdre’t tu mateix. Inclús, de vegades, quan
645 venien, va arribar un moment que inclús l’organització interior va tenir
646 que dir a l’exterior “no ens envieu ningú més, ja us ho direm, perquè
647 quan arriben, les caigudes són de tots; ells i nosaltres. Caiem tots
648 plegats”. I a llavòrens pues vam intentar reconstruir-la. Vaig portar
649 una, ehm, jo em penso que vaig estar molt espavilat, i havia assistit a
650 les primeres caigudes, a la primeria, i per lo tant sabia de que l’única
651 garantia aquí era ser tu sol, i no deixar darrera ningú que es pogués
652 perdre ni perdre’t a tu a la vegada. I així i tot, vaig fer coses molt grans.
653 Vaig muntar, no sé quantes impremtes vaig arribar a muntar, i no sé
654 quantes coses vaig arribar a fer, però enormes. Vaig arribar a tenir una
655 impremta amb vint màquines treballant que feien, feien de tot. I en
656 aquell talleret que tenia, que em tenien cobert, pues en allà entraven els
657 cotxes, s’emportaves les coses, i entraven i sortien, i la gent, pues, si
658 XXX, prestava atenció. I vaig estar molt a l’aguait sempre. Vaig tenir
659 molt de compte, perquè sabia lo que havia passat. No vol dir que vaig
660 poder evitar-ho tot sempre, però al menos vaig intentar sempre salvar el
661 màxim que vaig poder. Quan estàvem parlant abans, ha sigut un
662 moment, i en sentir aquesta música m’ha recordat de que nosaltres,
663 nosaltres als camps de concentració sempre teníem música.

664 P1: Ahà.

665 M: No era aquesta, eh. Això era música de negres.

666 P1: Ahà.

667 M: Això era música de macacos. Això era la música que ballaven i
668 cantaven els *Untermenschen*, els sers de segona espècie. Aquesta és la
669 música que no podien escoltar els adolescents alemanys, ni la podien

670 cantar ni la podien ballar, com altres coses que no podien fer, perquè
671 les normes i l'ordre nazi, això no ho permetia. Però de música de
672 cambra, no ens va faltar. I després teníem les nostres bandes, teníem
673 una banda que ens acompanyava si sortíem a treballar fora a les
674 pedreres o demés, o a les indústries que hi havia pels voltants, doncs
675 ens acompanyava la banda, tots els matins fins a la sortida.

676 P1: Una banda en directe, tocant.

677 M: En directe, en directe.

678 P1: Mentre vosaltres treballàveu, venia la banda i tocava.

679 M: Sí, sí, i tocava. Les bandes eren bandes, moltes vegades eren gitans,
680 però en banda, en bandes. I, a la vegada, a la tornada ens estaven
681 esperant, també. També tenien la costum d'acompanyar quan algun
682 s'havia de penjar, també anava la banda al davant. Anava al davant, al
683 darrera portaven amb un carretó, com fos, portaven el que havien de
684 penjar. El voltaven per tots els carrers del *Lager*. I després de tot això,
685 pues se n'enfotien bastant i el penjaven, i ens el tenien un parell de dies
686 penjat, amb la llengua fora. Quan entràvem i sortíem, teníem
687 forçosament que passar al davant d'aquell penjat, i mirar'ns-el fit a fit.
688 Ai de nosaltres, que no aixequéssim la vista i ens el miréssim de fit a fit.
689 Música no ens en va faltar mai.

690 P1: I la banda, mentre el penjaven, anava tocant.

691 M: Sí, sí.

692 P1: I quin tipus de cosa tocava?

693 M: No, van tocar alguna cançó francesa, *J'attendrais...*

694 P2: I música militar, m'imagino.

695 M: I música, música de Wagner i demés, donant, donant més força a
696 això. I després celebraven les seves victòries pels altaveus. Els altaveus
697 ressonaven a tot el camp.

698 P2: La música, suposo que ells consideraven...

699 M: Home, la música de, de, de

700 P2: Dels guanyadors.

701 M: germànica, la música, germànica

702 P2: Tot lo altre era

703 M: sobretot, no?

704 P2: lo altre era l'art, l'art perdut, no? L'art...

705 M: És que quan parlem de camps de concentració i tot allò, la gent es
706 pensa de que la major part, ho associa sempre als deportats i als
707 presoners de guerra. Però deportats i presoners de guerra és a partir de
708 l'esclat de la 2a Guerra mundial, a partir de l'any 40, 39-40, quan,
709 naturalment, els camps de concentració són plens de nosaltres. Però els
710 primers camps de concentració, o primers camps de reeducació, es
711 creen coincidint amb la pujada al poder d'en Hitler, i aniran, no
712 precisament els enemics del règim. Aniran aquells nanos i aquelles
713 noies que es pentinen d'una forma que no és l'adequada, que vesteixen
714 d'una forma que no és l'adequada, que es comporten d'una forma que
715 no és l'adequada. Són aquells que fan campana a un Institut, i si un dia
716 els sorprenden, els envien a un camp d'aquests, per a que s'acostumin a
717 ser uns bons alemanys com ser. I d'aquests camps de concentració
718 aniran els homosexuals, hi aniran els testimonis de Jehovà; no perquè,
719 per, únicament per creences religioses, sinó per objecció de consciència.
720 I aniran a parar els geperuts i els mancs, i tots aquells discapacitats
721 que no es poden veure, pels carrers de, de

722 P1: Clar, clar

723 M: de les poblacions alemanyes. Han de ser, ha de ser algo perfecte. I
724 que, per lo tant, ni la música ni les costums de la raça ària van tenir
725 que... Jo sempre dic que la gent hauria de més el *Mein Kampf*, el llibre
726 que va escriure en Hitler, per conèixer el nazisme. Però, és clar; la gent

727 es pensa de que, de que en, de que en Hitler no pot dir altra cosa més
728 que, d'una forma o altra, pots exalçar el nazisme. Doncs és tot el
729 contrari. Llegir el *Mein Kampf*, és llegir en què es basa el nazisme. I el
730 fet d'aquestes declaracions de principis, en les quals diuen que la raça
731 germànica és una raça superior a totes les demés, i que són uns
732 privilegiats i que estan cridats per governança, i que estan decidits a
733 fer-ho fins a les últimes conseqüències, i que caigui qui caigui. I que el
734 seu imperi durarà mil anys, i que s'estendrà per tota Europa. I un
735 esglaió més a sota de nosaltres hi hauran aquests que som nosaltres. A
736 sota d'ells, doncs, serem nosaltres, que haurem de crear i haurem
737 d'edificar, com esclaus que serem; com esclaus blancs, però esclaus, a
738 última hora. I que més avall hauran de ser aquells que hauran de ser
739 destruïts, que seran els esclaus, i que seran els gitans, i que seran els
740 jueus. Llegir això és suficientment per donar-se compte

741 P1: És un antídot, és

742 M: lo que dóna de sí.

743 P1: és el propi antídot

744 M: Exacte, és l'antihumanisme.

745 P2: Sí, sí; justament l'antihumanisme. En fi, ara hi continuariem
746 estones i estones i estones, perquè realment, Enric, Enric Marco ens
747 has impressionat amb la teva memòria, i amb la teva manera de, de
748 recordar, que és absolutament colpidora.

749 P1: Ens queda un minutet. Pots explicar què és el que en aquests
750 moments esteu fent des de l'associació?

751 M: Sí, estic fent quelcom que em penso que s'havia de fer, i no és
752 precisament explicar què va passar en els camps de concentració, ni
753 demés. Vaig a explicar per què vaig anar en un camp de concentració.
754 Defensant la legalitat de la República, acabades de guanyar les
755 eleccions, les esquerres en aquell Front popular, en l'any 36. Acabant
756 de guanyar aquelles eleccions

757 P2: El febrer del 36.

758 M: el front d'esquerres, una cosa molt semblant a això, aquest tripartit,
759 que això els hi dic a els nanos, també: "allò s'assembla molt a lo que
760 vam defensar a llavòrens". I portar a els nanos a dir'ls-hi: "espero que
761 ara la història ens faci conèixer; que vosaltres sapigueu, que sapigueu
762 vosaltres que en allà on hi ha El corte anglés, hi havia una presó enorme
763 de dones, que era la Presó de Les corts. I que en allà on hi ha el, el, el
764 Palau de Sant Jordi, hi havia el Palau de les missions, on anaven les
765 dones *rojas*, que venien de França, que allà sobre palles, morien. Se les
766 menjaven el chin, els chinchas i els polls. I que algú porti als nanos, i
767 els hi digui que aquella sorra de la Vila olímpica, del Camp de la bóta,
768 tantes vegades es va ensagnar amb la, amb la sang dels que van, dels
769 afusellats. I que algú els hi digui que a Barcelona també hi ha camps de
770 concentració; Poble nou, a Horta. Que algú els hi expliqui aquesta
771 història, que és necessari que els expliqui. I espero que aquesta vegada
772 vagi de debò. I sí que estem fent això, i estem fent el Memorial
773 democràtic, i estem fent totes les coses, i generant material educatiu. I
774 ens hem comprat un local, nosaltres que ens n'anem de la vida,
775 pràcticament. Hem buidat la guardiola, l'hem llençat perquè mai més
776 tindrem un cèntim, i estem creant, al dia a dia, i la consciència amb el
777 testimoni des del nostre, les nostres vides. I dient-lis als nanos "nanos,
778 ha arribat l'hora, i és hora del relleu; us estàvem esperant durant molts
779 anys".

780 P1: Enric Marco, gràcies.

781 P2: No hi, no hi afegim res més

782 P1: No, no

783 P2: està molt bé, així.

784 P1: està claríssim. Gràcies per ajudar-nos a fer, però sobretot, gràcies
785 per haver fet que nosaltres visquem en aquests moments d'aquesta
786 manera.

- 787 M: Moltes gràcies a vosaltres. A vosaltres, això us sab, molt de temps.
- 788 [P1 acomiada el programa donant pas a la tercera cançó prevista dins
- 789 l'espai].

Document núm. 81*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
Poc després del 14 d'abril de 2005.	“Bundeskanzler der Bundesrepublik Deutschland”.
Canal:	Mitjà:
Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El present document constitueix una carta escrita per Enric Marco, i dirigida al canceller alemany Gerhard Schröder poc després d’haver “deixat enrere els 82 anys”. Marco enceta l’escrit introduint l’Amical i el paper que desenvolupa, tot advertint del perill de nous camps de concentració en l’actualitat. Paral·lelament, fa palès el preocupant desconeixement de la història, i la necessitat de recuperació del passat, de la memòria; no pas per “revantxisme o per una nostàlgia fora de lloc”, sinó per evitar que s’acompleixi el “tòpic” de que “l’oblit dels errors obliga a repetir-los”. Tot seguit, el remitent manifesta el seu agraïment a les persones i institucions alemanyes que ajuden a “omplir les pàgines d’aquesta història que encara està en blanc”. Tanmateix, el tema de fons de la carta és ben concret: la necessària representació en territori alemany, de la peça teatral <i>Les Reines</i>, que té l’objectiu de “testimoniar, a través d’una peça teatral, el que signifiquen el sofriment, les tortures i humiliacions, i en moltes ocasions, la mort de les deportades”. Aquesta reivindicació serveix a Marco per estendre’s en la situació de la dona als camps, i imprimir-hi l’emotivitat i el detallisme de què farceix, també, les seves xerrades: “A l’atemptat físic es va afegir el seu sofriment com a mares, germanes o filles, que van veure silenciats els seus efectes, sense resposta la seva tendresa, inclòs condemnades moltes d’elles a la pèrdua del goig o del dret a la maternitat”.</p>	
Símbols emprats:	
<p>ℒ, ≡ : marquen, respectivament, l’inici i el final d’un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d’origen.</p>	

1 ℒBundeskanzler der
2 Bundesrepublik Deutschland
3 Herrn Gerhard Schröder
4 Willy Brandt Strasse, 1
5 D-10557 Berlin
6 Sr. President,
7 L'amical de Mauthausen i altres camps de concentració nazis és
8 l'Associació que agrupa els antics deportats als camps, familiars i amics
9 de l'Amical.
10 Les finalitats de la nostra organització és mantenir el compromís que
11 vam adquirir en la nostra alliberació ;no oblidar mai més!, no oblidar el
12 que va succeir per evitar la seva repetició.
13 Dissortadament, aquest desig no s'ha fet realitat. Actualment seguim
14 tenint nous camps de concentració, encara que aquests no siguin
15 alemanys nazis i el genocidi es repeteix arreu del món, inclòs en els
16 països europeus tornen a aparèixer els signes que van identificar les
17 ideologies totalitàries, l'agressivitat, el racisme, la manca de respecte
18 pels drets humans, i es fa evident l'abandó dels valors que caracteritzen
19 una societat conscient i solidària.
20 Actualment, seguim assistint al desconeixement de la història més
21 immediata i ignorància dels fets i de les causes que els motivaren.
22 El tòpic es fa realitat quan constatem que l'oblit dels errors obliga a
23 repetir-los.
24 No és doncs per revantxisme o per una nostàlgia fora de lloc que ens
25 veiem obligats a insistir en la recuperació de la memòria històrica i fer
26 rellevant aquells aspectes que inexplicablement resten en segon pla.

27 En aquest sentit volem expressar el nostre reconeixement a les
28 persones i institucions que presten la seva col·laboració per omplir les
29 pàgines d'aquesta història que encara estan en blanc.

30 En aquest sentit ens hem trobat agradablement sorpresos amb el
31 projecte de testimoniar, a través d'una peça teatral, el que signifiquen el
32 sofriment, les tortures i humiliacions, i en moltes ocasions, la mort de
33 les deportades, especialment en el camp de Ravensbrück, lloc on van
34 patir captiveri milers de dones. Creiem molt convenient, essència que es
35 conegui l'extraordinària capacitat de sacrifici, de dignitat i de coratge de
36 les nostres companyes. Ningú es va significar tant com elles i també
37 ningú ha estat més injustament ignorat. Creiem doncs que ja és hora de
38 fer-ho evident, que tothom sàpiga que van ser les "Reines" i una de les
39 formes més adients és el projecte que ens ha presentat de la peça
40 teatral "Les Reines", de la que és autora Marisa Esteban, corresponent
41 la direcció a la Sra. Ulrike Ottinger. Igualment, considerem molt
42 encertat que aquesta peça es representi en el lloc dels fets, així com en
43 els països nacionalitzats de les que van ser deportades de Ravensbrück.

44 En aquest sentit hem presentat el nostre ajut a les gestions que s'han
45 fet en el nostre país per obtenir el reconeixement i ajuts oficials i hem
46 obtingut la satisfacció de que el Govern de Catalunya i Institucions
47 hagin atorgat aquest recolzament i ajuda econòmica. També en el
48 projecte de programació del futur Fòrum de les Cultures.

49 Tanmateix, hem de lamentar l'oposició de les fundacions culturals
50 d'indústries alemanyes, empreses que precisament es van aprofitar, en
51 el seu dia, de l'esforç dels presos que estaven internats en els camps de
52 concentració nazis, empreses que van assistir, indiferents, al tracte
53 indigne que van sofrir aquells homes i dones i que van danyar la seva
54 condició humana.

55 No podem comprendre que es manifesti semblant rebuig quan es tracta
56 d'una manifestació que no pretén altre cosa que fer rellevants uns fets

57 ja constatats. Unes accions que de cap de les formes fem responsable a
58 l'Alemanya actual.

59 Malauradament, i amb el pas dels anys estem assistint a la natural
60 desaparició dels qui van ser protagonistes d'una època de terror i d'uns
61 fets que penso sincerament que ningú va merèixer, però que segueixen
62 sent una realitat que no devem oblidar.

63 És per aquesta raó que cal que les fundacions, en aquest cas,
64 reconsiderin a seva posició, i en aquest sentit, recordar com a precedent
65 la disposició que va permetre el just reconeixement social inclòs les
66 indemnitzacions que van acompanyar-les els homes i dones que havien
67 estat explotats com a conseqüència dels convenis del propi estat nazi i
68 les empreses alemanyes. Un empar que va situar en el just lloc unes
69 accions arbitràries.

70 Fa uns mesos, en el camp de Ravensbrück es va recordar novament a
71 les dones de totes les nacions que van estar internades. Van ser milers
72 de dones a les que la seva condició femenina no va lliurar de les
73 tortures i humiliacions, de les brutalitats, víctimes de pràctiques
74 inhumanes, i dels experiments mèdics i quirúrgics. A l'atemptat físic es
75 va afegir el seu sofriment com a mares, germanes o filles, que van veure
76 silenciats els seus efectes, sense resposta a la seva tendresa, inclòs
77 condemnades moltes d'elles a la pèrdua del goig o del dret a la
78 maternitat.

79 Aquesta última visita a Ravensbrück l'hem fet amb l'ajut dels Serveis de
80 la Joventut, de les dones i de la Conselleria d'Ensenyament del nostre
81 país.

82 Ens han acompanyat alumnes i professorat de diferents centres
83 educatius que fan treballs de recerca històrica. Han tingut ocasió de
84 veure el que ja els havíem explicat i una vegada més hem establert fonts
85 de raonament.

86 No podem defraudar la generositat i capacitat de comprensió que han
87 demostrat i en aquest sentit hem de rebutjar qualsevol impediment que
88 sorgeixi. La posició actual de les fundacions alemanyes és inclòs
89 inconvenient políticament.

90 Sr. President, jo mateix vaig ser un “haflinge”, en el seu país i en el
91 meu, més que una víctima un resistent. He deixat enrere els 82 anys,
92 durant els quals m’he enrecordat sempre, defensant la vida i la llibertat,
93 la meva i també la seva. Mai vaig establir diferències, així vaig lluitar
94 per a una Alemanya democràtica i per als homes i les dones alemanys.

95 Espero que hagi pogut comprendre tot el que vull expressar-li i el que
96 volem representar i desitjo sincerament que m’entengui, ja que, encara
97 que estem lluny, el coneixem prou bé per merèixer-nos aquesta
98 confiança.

99 Res més, Sr. President, ara és el seu torn.

100 Cordialment,

101 Enric Marco

102 President de l’Amical de Mauthausen i de tots els camps de
103 concentració nazis.♣

Document núm. 88*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
Després d'abril de 2005.	“Prof. Dr. Sigrid Jacobeit”.
Canal:	Mitjà:
Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El present document constitueix una carta escrita per Enric Marco a Sigrid Jacobeit, “directora del Gedensktate de Ravensbrück”, tal com Marco adverteix. A mesura que avancem en la lectura de la carta, en veiem el motiu clar: la demanda de bona entesa a Jacobeit, que sembla no estar d'acord amb la representació de la peça teatral “las Reinas”. Destaquem-hi, en primer lloc, la tendència de Marco a sentir que tots els patiments li pertanyen; bé perquè els ha protagonitzat el, bé perquè aquells que pateixen són “companys”. En la carta que presentem, el vincle que estableix el remitent amb les dones deportades als camps és tan estret, que ell mateix n'ha d'acabar donant alguna explicació o, si més no, mirar de refermar l'argument: “Aquellas mujeres de Ravensbrück que fueron nuestras madres, nuestras novias y esposas, nuestras hijas y hermanas, ¿porque de alguien lo fueron, no es cierto?”. Paral·lelament, Marco també busca que el destinatari s'encomani d'aquests vincles afectius i, tot just escrit el fragment que ara citàvem, l'acaba de reblar amb: “Que pudieron ser también las tuyas, quizás lo fueron”. I de fet, en el decurs de la carta, podem identificar fins a quatre estadis diferenciats dins del procés d'allò que Marco tants cops persegueix: la comunió amb el receptor; apuntem-los ordenadament. En primer lloc, el remitent demostra admiració pel destinatari; en segon lloc, l'inclou en una labor i un sentiment comuns; en tercer lloc, el remitent es presenta com allò que el destinatari necessita; en quart i darrer lloc, observem una certa amenaça que, de retruc, serveix a Marco per descriure's ell mateix.</p>	
Símbols emprats:	
<p>ℒ, ℑ: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.</p>	

1 ℒProf. Dr. Sigrid Jacobeit,

2 Estimada señora,

3 En primer lugar expresarte la profunda simpatía que me inspiraste
4 desde que nos conocimos en Ravensbrück el año pasado, con motivo del
5 acto conmemorativo del homenaje a las mujeres deportadas, un
6 sentimiento que compartieron el resto de los españoles jóvenes y
7 mayores a quienes atendiste tan efusivamente como atentamente.

8 Para todos nosotros, Sigrid Jacokeit, Neus Català, Marisa Esteban,
9 érais las personas, nuestras personas, aquellas que por su historia,
10 actitud y profesionalidad iban a ayudarnos a sacar del anonimato a las
11 más infelices entre las infelices, con sus debilidades y sus horrores,
12 con su fragilidad física y su entereza moral.

13 Aquellas mujeres de Ravensbrück que fueron nuestras madres,
14 nuestras novias y esposas, nuestras hijas y hermanas, ¿Por qué de
15 alguien lo fueron, no es cierto? Que pudieron ser también las tuyas,
16 quizás lo fueron, muchas de ellas siguen siéndolo en otros lugares y
17 circunstancias, porque aún pareciendo mentira, aun no lo hemos
18 conseguido, a pesar de tus esfuerzos y los nuestros. No hemos
19 conseguido hacer llegar sus quejas y dolores, porque cualquier esfuerzo
20 es baldío si no supone reconocer hoy en su grito silencioso las voces de
21 ayer en las orillas del Schwedt See.

22 No pretendemos hacer simplemente una heroína de las mujeres de
23 Ravensbrück, pero sí explicar que su condición femenina no las libró de
24 los padecimientos que sufrieron los hombres, todo lo contrario, fueron
25 condenadas y vejadas precisamente por ello, y el simple hecho de
26 procurar mantenerse limpias y dignas cuando era tan difícil o más que
27 mantenerse vivas, supuso un nuevo sacrificio.

28 No pretendemos crear mitología ni tampoco mitos, pero sí el
29 reconocimiento al sacrificio de un grupo de adolescentes martirizadas

30 que deben reinar para siempre en la historia de la humanidad como
31 ejemplo de lo que no debió ser.

32 Todos nosotros, tú también, hemos hecho un enorme trabajo para
33 llegar hasta donde ahora estamos, un trabajo no exento de dificultades
34 e inconvenientes. Buena parte de él lo habéis hecho juntas tú y Marisa,
35 nosotros, desde lejos, sabíamos que podíamos confiar en vosotras y en
36 lo que estabais haciendo. No conocíamos a los Sres. Morsch, Julian
37 Nesieben o el administrador Ohlauser, pero la garantía era vuestra
38 gestión y las noticias que nos llegaban y que de ninguna de las maneras
39 presagiaba la amenaza actual.

40 Hemos llevado a todas partes, a las instituciones, centros educativos,
41 grupos de historiadores, medios informativos y a la opinión pública la
42 programación como se había concertado: tema, lugar y fecha del
43 estreno teatral de “las Reinas”. Me pregunto dónde estoy ahora!

44 Mi querida amiga, no podemos negarnos a un llamamiento que está
45 dentro de nosotros, nada debe justificar un abandono, sea cual sea su
46 razón. Debemos contribuir a desandar el camino que llevó al dolor y a la
47 desesperanza, desandar ese camino, liberar nuevamente el campo de
48 Ravensbrück, y esta vez para siempre... y esta vez debemos hacerlo
49 juntos... y nada en mi vida me resultaría más grato que hacerlo cogido
50 de tu mano, a Neus Català y a Enric Marco a cada lado... puede que
51 nada en tu vida te recompense tanto.

52 Creo pues que debes hacer un nuevo esfuerzo para comprenderme.
53 Hace mucho tiempo que entendí que perdonar me hacía mucho daño,
54 no quiero seguir maldiciendo a nadie, ni por viejos ni tampoco por
55 nuevos agravios... quiero sencillamente estrechar tu mano sabiendo que
56 es una mano amiga, mirarte a los ojos, besar tus mejillas y decirte
57 solamente “ya falta poco Sigrid! Únicamente más sensibilidad y más
58 reconocimiento, seamos los primeros aunque otros llegaron antes.

59 Es necesario hacer la representación de “las Reinas... tú también te lo
60 mereces. Dejemos de lado las diferencias y los errores, siempre han

61 existido en actos como este... lo nuestro es despejar nubes e
62 inconvenientes. Vamos a hacer “las Reinas”. No permitas ni des lugar a
63 que siga maldiciendo y que ese gusanillo que me atormenta muchas
64 noches me siga hincando el diente.

65 Entre tú y yo no conociéndonos apenas, ha existido siempre un
66 sentimiento de consideración y respeto. El próximo martes os reuniréis
67 nuevamente. Quéjate cuanto quieras, muéstrate tan ofendida y
68 agraviada como lo consideres, incluso pon condiciones si parece
69 oportuno y rectificable... pero no me falles Sigrid, ni como amiga ni
70 tampoco como directora del Gedensktate de Ravensbrück. Yo no estaré
71 para defender el proyecto de “las Reinas”, no te opongas, por favor...
72 dudo que la historia te disculpara y aún a pesar mío... yo tampoco.

73 Gracias.

74 Enric Marco[¶]

Document núm. 89*

Data:	Títol o espai de la divulgació:
Maig de 2005.	“L’alliberament de Flossenbürg”.
Canal:	Mitjà:
Llibre.	<i>L’avenç.</i>

Descripció del contingut:

El present document correspon a un article d’Enric Marco sobre l’alliberament dels camps nazis, -Flossenbürg en particular-, per a una revista de publicació mensual. La peça en el seu format original, ocupa tres pàgines i, si valorem per un instant el seu contingut segons aquesta mesura, és destacable que en tota la primera pàgina de l’article no hi apareix el “jo” d’en Marco; ni com a individualitat, ni submergit en un col·lectiu. Això però, no vol dir que ell no hi deixi petges, en el text; petites empremtes que conviden el lector a imaginar, a dibuixar el tipus d’autor que ha creat l’article que estan llegint. Són alguns comentaris que confegeixen a l’identitat de Marco pinzellades, sovint, d’expert historiador que valida les etiquetes quan les troba adequades, -“Va ser un èxode obligatori cap al sud. Se’n van dir, no sense raó, les marxes de la mort”-, com també, de jutge legitimat per sospesar les accions dels homes i emetre’n veredictes més o menys coberts d’ironia o indignació, -“un alemany que havia residit a Amèrica –el qual, encantat per la propaganda nazi, va tornar a la glòria germànica ressorgida per Hitler per maleir més tard mil vegades l’error del seu retorn-.

El “jo”, però, apareix; tant diluït en el conjunt de deportat, com separant-se’n per tal de deixar clara la pròpia trajectòria i definir-se com a lluitador per la vida, la justícia i la pau: “La guerra m’havia esclatat als quinze anys [...] El temps se m’havia avançat nou anys, en tenia 24 [...] Vaig tornar a l’única feina que sabia fer: viure per viure, i fer-ho lluitant per la llibertat.

Símbols emprats:

ℒ, ℑ: marquen, respectivament, l’inici i el final d’un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d’origen.

1 HENRIC MARCO

2 L'ALLIBERAMENT DE FLOSSENBÜRG

3 Va ser aquell matí, ara fa seixanta anys, encara des del despatx de la
4 Kommandatur del camp, un dels presos, escrivent a l'oficina, el txec
5 Emil Lesak, feia constar en el comunicat diari i també a crits des dels
6 altaveus: “En aquest moment interrompo l'informe... els lliberadors són
7 aquí... dia 23 d'abril de 1945, 10:50 hores!”.

8 El dia anterior, diumenge, havien aparegut les banderes blanques sobre
9 el poble de Flossenbürg, la idíl·lica vila dels Sudets, fregant la frontera
10 de Txecoslovàquia. El seu alcalde, en companyia d'un alemany que
11 havia residit a Amèrica –el qual, encantat per la propaganda nazi, va
12 tornar a la glòria germànica ressorgida per Hitler per maleir més tard
13 mil vegades l'error del seu retorn-, havia rebut al mig del carrer major
14 les tropes del tercer exèrcit nordamericà, rendint el poble i els seus
15 habitants. Només es va registrar una baixa, la d'un membre del
16 *Volkesturm* (milícies populars nazis, aquelles que caçaven els evadit
17 com si fossin conills). Aquesta va ser la pèrdua total soferta en la
18 conquesta de Flossenbürg.

19 Alemanys i nord-americans podien respirar satisfets per com havia
20 estat d'incruenta l'operació i fins i tot començar a confraternitzar i
21 brindar per la fi de la guerra.

22 Tanmateix, oblidat conscientment o inconscientment pels alemanys,
23 ignorat pels llibertadors, existia, a pocs centenars de metres del poble,
24 un camp de concentració, un dels primers que van crear els nazis el
25 1938, i en aquest lloc, abandonats per tothom, voltats per la misèria i la
26 fam, entre la incertesa i el terror més absoluts, agonitzaven els 1.600
27 malalts i moribunds que havien quedat en el KZ [Camp de
28 Concentració], després de l'evacuació general ordenada per Himmler,
29 per evitar la caiguda a mans de les tropes aliades dels que podien ser
30 testimonis dels seus crims.

31 Va ser un èxode obligatori cap al sud. Se'n van dir, no sense raó, les
32 marxes de la mort, que van deixar en les cunetes de les carreteres i en
33 els boscos milers de cadàvers de dones i homes, esgotats per les
34 penalitats o executats pels escamots de seguretat i neteja, llargues
35 columnes de quatre o cinc mil Häftlingen [presoners], fàcils de
36 confondre, pels avions aliats, amb formacions militars, arrossegant les
37 seves despulles fins a ser assolides per les avançades del tercer exèrcit
38 americà, pocs dies després, de vegades solament unes hores.

39 En la major part dels cementiris de les poblacions al voltant de
40 Flossenbürg i al llarg de la ruta que va recórrer la *Todesmarsch* [Marxa
41 de la Mort] es troben els monòlits i les esteles que recorden que sota
42 seu, en fosses comunes, reposen les restes de les víctimes d'aquell últim
43 acte de la barbàrie nazi. El KZ central, el *Mutterlager*, va tenir 134
44 comandos externs de treball explotats per les empreses alemanyes,
45 incloent-hi la DESt [empresa de les SS que explotava els presoners a les
46 pedreres]. Encara avui, en el petit cementiri hi ha enterrats molts dels
47 primers Häftlingen; i al mig de l'espai, ocupat per les lloses que
48 recorden les diferents nacionalitats, entre elles l'espanyola, un túmul
49 cobert de gespa, l'*Aschenpyramide*, la piràmide de les cendres, cobreix
50 el forat on es buidaven les cendres i els ossos no consumits del
51 crematori.

52 L'alliberament va arribar tard per a molts dels tuberculosos, típics i
53 disentèrics, per als ferits gangrenats. Alguns ja no tenien ànims ni per
54 somriure, ni per una ganyota quan els dèiem que érem alliberats i
55 encara menys estaven per alegries i festes. Els últims dies, abandonats
56 de tots els serveis mèdics i sanitaris, havien saltat dels llits de la *Revier*
57 [infermeria] i jeien estirats als carrers del Lager [camp], repenjats a les
58 parets de les barraques, engarfiats a les maleïdes filferrades que encara
59 semblaven barrar el pas a la vida i a la llibertat. Vaig girar la vista a
60 redós, vaig amagar la cara entre les mans i vaig sentir caure les
61 llàgrimes de desconsol i de ràbia.

62 Durant les primeres setmanes van seguir registrant-se dotzenes de
63 morts diàries. Ja no sabíem qui eren els qui morien, ja no reconeixíem
64 ni les seves cares ni els seus ossos, cada vegada més iguals. La misèria
65 i l'embrutiment en uns, la desesperació i la ira en altres, feia anys que
66 ens amarava. Si fins aleshores ens havia mort la fam, ara, a alguns, ens
67 rebentava un tip de patates mal cuites o una ració militar de proteïnes
68 desproporcionades. Sí, fins i tot vam haver de reclamar respecte i
69 consideració per als morts, però ho vam haver de fer amb la còlera als
70 llavis i l'acidesa més amarga al cor. Vam obligar els alemanys a sortir de
71 casa seva, on seguien vivint honorablement, reclamant dels
72 comandaments nord-americans –que no podien entendre aquella
73 situació inimaginable ni sabien com resoldre-la, ja que l'alliberament
74 dels camps no constava entre els objectius militars a complir per les
75 seves forces-, que fossin els habitants i funcionaris alemanys d'aquells
76 pobles els qui recollissin les despulles escampades i descompostes dels
77 nostres morts, que sentissin l'olor i el seu contacte abans de donar-los
78 sepultura. Era la trista compensació, la revenja a la indiferència i a la
79 insensibilitat que havien demostrat la major part d'ells quan ens veien
80 desfilant esclaus entre esclaus des de la superior alçada de les voravies
81 dels seus carrers i places.

82 Els uns havíem maleït, altres resat. Una bona part dels deportats van
83 entrar en els camps com a creients i en van sortir descreguts. Déu no
84 va respondre les súpliques en els camps nazis i el propi martiri de
85 Jesus Crist no era un fet excepcional enmig de tant sofriment i horror;
86 tots érem crucificats.

87 On ens havien portat, on érem, què pretenien? Encara no tenia vint
88 anys quan m'havien detingut a França, i des de llavors havien passat
89 tres anys llargs; en el meu saldo personal, comptaven detencions,
90 interrogatoris, l'estada en un penal incomunicat durant mesos fins
91 arribar al judici que em condemnaria a reclusió indefinida en un camp
92 de concentració.

93 -¿Algú ens pot dir quan durarà això, deu anys, vint, cent? ¿Què en
94 fareu, de nosaltres?

95 -Ja ho decidirem quan s'acabi la guerra. No en sereu tants perquè sigui
96 un problema.

97 Entretant, Flossenbürg, amb els seus ganxos i patíbuls, el crematori, la
98 cambra de gas, l'Arrest-hof [calabós], el camp dels soviètics aniquilats
99 diàriament, Flossenbürg, estació final probablement i més fam i més
100 fred, tota la fam i el fred del món, en les dues pedreres de la DESt, en
101 l'espessor humana dels barracons, en l'*Appellplatz* dels interminables
102 recomptes, de vegades nus totalment, alguns castigats a romandre dia i
103 nit a 15 i 20 graus sota zero en el cru hivern de Baviera, per als més
104 dèbils la mort, per als forts el privilegi de seguir morint cada dia.

105 Ara, després de seixanta anys, on és allò o aquells que van decidir que
106 en endavant la meva existència aniria a part, que la meva llibertat la
107 limitarien no a la raó i el respecte sinó els murs i les filferrades, que el
108 vestuari llistat del *Drillich* i aquell maleït i inestable calçat amb la sola
109 de fusta m'estigmatitzarien en qualsevol lloc i circumstància i que un
110 número sota un triangle suplantaria el meu nom, la meva ètnia, el meu
111 tot, mentre que, esquilat regularment com una ovella, descobriria el
112 meu pelat crani d'infeccions cada vegada que cridessin "*Mütze ab, Mütze*
113 *auf*" [poseu-vos, treieu-vos la gorra]. Que un règim d'esclavitud
114 disposaria de la meva vida i que d'aquesta a la mort podia haver-hi
115 menys d'una passa, mitja paraula, un gest o la simple ignorància d'un
116 "*Links, Rechts*" [a l'esquerra, a la dreta] o d'un "*fünf pro fünf*" [de cinc en
117 cinc]. I així va ser fins el 23 d'abril, que no vaig recordar que fos Sant
118 Jordi, de 1945. Acabava de complir 24 anys i eren les 10:50 h quan va
119 ser alliberat el KZ de Flossenbürg, vint-i-quatre hores després de que la
120 vila del mateix nom festegés la fi de la seva guerra.

121 **Quina vida a recuperar?**

122 Després va venir allò de refer la vida, un curt temps de consideracions i
123 abraçades, després unes paraules de conhort, un copet a l'esquena i

124 una empenta convincent per l'arrencada des del punt de partida
125 indicat.

126 Però, ¿quina vida a refer, a recuperar? La guerra m'havia esclatat als
127 quinze anys en aquell juliol de 1936 en què uns militars perjurs i
128 facciosos, juntets amb els "altres", gent d'ordre, de creences i de
129 prestigis havien decidit engegar la pau a fer punyetes i amb ella la
130 lectura dels primers còmics de 50 cèntims, els diumenges de bicicleta
131 de lloguer i el futbol de patacada a la plaça del barri. Aquella vida
132 mantinguda amb quatre xavos sisats a la cistella del mercat i aquelles
133 pessigolles que començaven a burxar el meu sexe.

134 Refer la vida... res de propietat... res a rescabalar. Tot havia quedat just
135 per començar. El temps se m'havia avançat nou anys, en tenia 24.
136 S'havien consumit il·lusions, havien passat ignorats els primers amors i
137 el primer petó. Qualsevol punt de partida quedava esborrat, altra feina
138 tenia que recordar, empaitar el temps i sofrir el seu desgast.

139 Vaig tornar a l'única feina que sabia fer: viure per viure i fer-ho lluitant
140 per la llibertat.

141 Ningú no em podia alliberar ni tenia res a refer. Ni tan sols els
142 americans del tercer cos aquell abril de 1945. I estava segur que tampoc
143 ningú era capaç de fer-ho per mi.

144 Però potser sí que els trenta anys de lluita i de clandestinitat que van
145 seguir van ser la vertadera forma de refer la vida allà on la vaig deixar.¶

Document núm. 90*

Data:	Títol o espai de la divulgació:
1 de maig de 2005.	“Informe de presidència”.
Canal:	Mitjà:
Informe.	<i>Arxiu Marco.</i>

Descripció del contingut:

El present document correspon a un informe de gestió elaborat per Enric Marco per a l'Amical de Mauthausen, en qualitat de president d'aquesta associació.

Per bé que un tipus de text com el que presentem, -un informe d'elaboració anual-, demana un to expositiu, trobem que també hi fan estada alguns dels trets lingüístics de Marco que hem anat veient en les seves xerrades i contactes amb els mèdia, i que li assegurin l'actualització i el manteniment del personatge de deportat. Així doncs, trobem ja en el tercer paràgraf la creació d'un vincle amb les dones deportades: “Ravensbruck, [...] donde fueron a parar miles de mujeres, entre ellas un grupo de un centenar de republicanas españolas, entre las cuales se encuentra nuestra compañera de Junta de la Amical y mía de cautiverio, Neus Català”. Fixem-nos com, tot i estar tractant el reconeixement que l'Amical ha aconseguit per a les dones republicanes que foren dutes als camps nazis, també aquí el Marco deportat, el resistent que patí el jou del nazisme, acaba per prendre forma.

I una segona ocasió d'incloure's en un col·lectiu, Marco la troba mentre dedica unes paraules a totes aquelles persones afins a l'associació que han mort recentment: “Estos últimos tiempos se han ido marchando algunos de mis compañeros de militancia, de guerra, de luchas y cautiverios”.

Símbols emprats:

⌞, ⌟: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.

1 LINFORME DE PRESIDENCIA

2 Existen diferentes razones para considerar que llegamos a esta
3 asamblea en condiciones de cierta excepcionalidad, y el hecho de la
4 conmemoración del sesenta aniversario de la liberación de los campos
5 nazis es una de ellas, como lo es también el que este año sea
6 Ravensbrück junto con Mauthausen los campos de referencia de la
7 deportación española.

8 El hecho de considerar Mauthausen como el campo emblemático de la
9 deportación republicana no ha sorprendido a nadie ya que siempre ha
10 sido así y como punto de encuentro de los peregrinajes y
11 conmemoraciones, sin que eso signifique menospreciar o dejar en el
12 olvido otros lugares de otros compañeros que sufrieron el cautiverio por
13 doquier. Simplemente se escogió por ser aquél que registró el mayor
14 número de deportados españoles en el que murieron las tres cuartas
15 partes de los más de siete mil que entraron y en el que se encontraron
16 el mayor número de supervivientes.

17 Auschwitz, Buchenwald, Dachau, Bergen-Belsen, Flossenbürg,
18 Oranienburg, Sachsenhausen o bien Ravensbrück, este último
19 específico para mujeres, donde fueron a parar miles de mujeres, entre
20 ellas un grupo de un centenar de republicanas españolas, entre las
21 cuales se encuentra nuestra compañera de Junta de la Amical y mía de
22 cautiverio, Neus Català. Todos y cada uno de estos campos, de
23 cualquier campo donde estuvieron españoles, son igualmente
24 representativos.

25 Otra de las razones de excepción y que llega con singular importancia
26 es el reconocimiento del trabajo de la AMICAL, el fruto de nuestras
27 charlas, exposiciones, publicaciones, la intervención en la recuperación
28 de la memoria histórica, una labor que incansablemente ha mantenido
29 nuestra asociación en sus diferentes etapas y dado como resultado un
30 grado de credibilidad que asocia decisivamente la AMICAL a la
31 conmemoración del 60 aniversario.

32 Ciertamente no han sido estos los únicos factores de este valor en alza,
33 han sido también los trabajos de los historiadores, los medios y la
34 sensibilidad política que han significado los cambios, especialmente a
35 nivel de Estado, donde se ha dado un giro de 90 grados, y en Cataluña,
36 siempre más receptiva, pero actualmente asumiendo mayores
37 responsabilidades y trabajos para la recuperación de la memoria que
38 nos sitúan en línea y punto de referencia para investigadores e
39 interesados.

40 En este sentido, no solamente hemos ampliado nuestro campo de
41 relaciones a nivel de organismos, gobierno de Estado y de nuestro país,
42 sino que actualmente nuestro ámbito de actuación corresponde a lo que
43 no debemos olvidar, ya que la AMICAL es una organización de carácter
44 estatal, y lo es porque así fue fundada a su nacimiento y nuestro
45 crecimiento y presencia actual en las comunidades de Andalucía,
46 Valencia, Aragón y Castilla la Mancha no hacen otra cosa que cumplir
47 con esta obligación. Esta condición es la que nos hizo insistir en la
48 organización de subdelegaciones AMICAL.

49 Una descentralización de la AMICAL que, respetando las especificidades
50 y autonomías, pueda aumentar las posibilidades de atender, facilitar y
51 mejorar nuestro trabajo allí donde corresponda o donde nos lo
52 reclamen.

53 Esta fue la propuesta que se hizo a Jordi Riera y los compañeros de
54 Figueres y que desafortunadamente no fue considerada, pero que no
55 dejamos de ofrecer a todos aquellos que estén dispuestos a aceptarla
56 desde la garantía y obligación del cumplimiento de los acuerdos y
57 normas que establecen nuestros estatutos y acuerdos de asamblea.

58 Sin cualquier veleidad triunfalista me siento orgulloso de haber formado
59 parte de un equipo envidiable por su capacidad y voluntad puesta a
60 prueba cuando estamos finalizando un periodo que se ha significado
61 por la fidelidad a una misión de compromiso con los sobrevivientes, la
62 prestación de su testimonio y la de aquellos más cercanos que

63 asumieron su historia. Hacer una especial mención a aquellas
64 colaboraciones que en el día a día han demostrado con su dedicación la
65 estima y el respeto a la AMICAL.

66 Estos últimos tiempos se han ido marchando algunos de mis
67 compañeros de militancia, de guerra, de luchas y cautiverios, no es
68 necesario nombrarlos, yo y todos los guardamos en la memoria y
69 seguirán siendo puntos de referencia, pero una ola de gente joven se
70 acerca a la AMICAL, ya no únicamente para escuchar vivencias y
71 conocer aquella historia que finalmente descubren, sino con el ánimo de
72 construir la suya propia, frutos del ejemplo de una lucha para la
73 libertad y la democracia, ramas de un árbol que han dado frutos
74 espléndidos, ellos son la juventud en la que tenemos que creer porque
75 ellos están deseando ser creídos.

76 Es en este cambio, relevo generacional, donde ha estado nuestra
77 principal preocupación, el local y sus equipamientos, el discurso de
78 futuro, hasta un compromiso social, las propuestas y alternativas, los
79 proyectos a veces osados pero necesarios, ya irreversibles, todo junto se
80 presentan como la reclamación de un nuevo protagonismo.

81 Este es el reto al que debíamos responder si queríamos contribuir a la
82 construcción de un futuro para nuestra asociación y aquí estamos
83 dando cuentas una vez más de la gestión de la AMICAL de Mauthausen
84 e incitaros a una participación que honra a los que la ejercitan.

85 Enric Marco

86 Presidente

Document núm. 92*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
1 de maig de 2005.	"30 Minuts"
Canal:	Mitjà:
Televisió.	TV3.
Descripció del contingut:	
<p>El present document constitueix la participació d'Enric Marco dins el reportatge "Ravensbrück: l'infern de les dones". La transcripció que presentem ha estat extreta d'arxius penjats a Internet, atès que <i>Televisió de Catalunya</i> no ens ha distribuït la còpia original de l'espai, sinó una de posterior al dia 11 de maig que conserven a l'arxiu, i que ja no compta, precisament, amb les intervencions de Marco. Encara en el moment de redacció d'aquesta capçalera, el web del programa "30 Minuts" en justifica l'absència i el nou muntatge: "En el dia d'avui, 11 de maig del 2005, hem conegut que Enric Marco, president de l'Amical de Mauthausen, no havia estat mai internat en cap camp de concentració nazi i, per tant, demanem disculpes a la nostra audiència per haver incorporat en el nostre programa un testimoni que va faltar a la veritat. Enric Marco havia donat el seu testimoni durant molts anys per tot Europa, en llocs tan emblemàtics com el Congrés dels Diputats espanyol. La seva trajectòria de lluita antifeixista li havia merescut moltes distincions, fins i tot la Creu de Sant Jordi, i res ens podia fer sospitar que el seu testimoni faltava a la veritat". Pel que fa als eixos temàtics del discurs de Marco, hi advertim el testimoniatge directe de dones penjades a la forca, i la seva relació amb preses de camps veïns. Cal destacar, però, per damunt de tot, el relat d'una partida d'escacs jugada, -i guanyada-, contra un SS, i que serà sovint citada pels mitjans de comunicació en descobrir-se la impostura de Marco.</p>	
Símbols emprats:	
M: Enric Marco.	

1 M: Quan es penja gent, i es penjarà gent, inclús del camp de
2 concentració del, del comando de, de la Neus, portaran doncs, jo me'n
3 recordo al menos de quatre dones penjades, penjades, que les van
4 treure de la infermeria. Van penjar-les, portades únicament per penjar-
5 les a Flossenbürg.

6 Recordo des de lluny, alguna vegada; eren les meves dones i les meves
7 amants. Al veure-les passar, des de lluny, per les filferrades, veure-les
8 passar i, jo era molt jove, i intentar atreure'ls l'atenció amb molt de
9 compte. I no sé si era la meva il·lusió, el pensar de que alguna d'elles es
10 va recollir alguna vegada el mocador, i va fer així, amb un gest de
11 coqueteria; i em va mirar fixament. Aquella nit va, va ser molt més
12 emotiva.

13 M'ho havien pres tot, al camp de concentració; tot. M'havien deixat nu,
14 m'havien deixat totalment indefens. No per únicament per rapinya, sinó
15 per deixar-me indefens totalment. Ni una polsera, ni una cadeneta, ni
16 una medalla, ni una petita fotografia; nu, nu, nu. Indefens, totalment,
17 que no tinguessis una fita, un punt de referència, que et mantingués
18 l'esperança, la fe. El gest d'aquella dona i la seva visió és, va ser per mi
19 l'aliment; existia, la vida. Hi havien dones, encara, en aquell món; en
20 aquell món d'home sols i de mort. Hi havien dones, també, eh. I això va
21 ser una cosa que no va tenir preu, i que no em va durar quinze dies. I a
22 més, si és que cada vegada que recordava que hi havien dones que
23 havien desfilat al davant meu; i allò va ser emotiu en molts aspectes,
24 naturalment, un munt. Em vaig retrobar, em vaig retrobar amb el propi
25 sexe, que indiscutiblement el tenia.

26 M: Els déus un dia devien dir "Fins ara has estat un pobre mortal que
27 has passat per qualsevol cosa. Ara és l'hora dels déus. És el teu
28 moment". I aquell dia, sí, jo me'n recordo que va haver-hi un dia que
29 vaig escollir. Estava ensenyant, més que jugant, ensenyant a un
30 company meu a fer, en fi, a jugar als escacs. I vaig veure que, sobre la
31 taula, reflectia un, una ombra, i vaig aixecar la vista i vaig veure un SS.
32 Me'l va, li va fotre una patada, el va fotre fora del banc, i va picar així al

33 taulell, i em va dir que continuéssim. El que volia, es tractava de
34 guanyar, de, de demostrar-me una vegada més la seva superioritat. Jo,
35 a fi de comptes, què era, un desgraciat, ademés espanyol; un llatí, un
36 mediterrà. I vaig jugar la partida, i em va passar pel cap que si l'havia
37 de jugar, l'havia de guanyar amb totes les conseqüències. I vaig anar
38 guanyant-li les peces; no era contrincant per mi. Fins que a última
39 hora, preconcebudament, el vaig deixar amb el rei, només. I li vaig fer
40 jaque mat, i li vaig girar el rei sabent, verdaderament, lo que allò em
41 podia costar. Però era el moment en què m'havien escollit; aquell
42 moment era el meu, aquell no me'l podien arrabassar de cap de les
43 maneres. Vaig pensar que sí, vaig, em vaig quedar convençut, de que
44 passés el que passés, m'havia recuperat com, com ser. Aquell dia vaig
45 recuperar la dignitat; vaig guanyar la batalla d'Stalingrad.

46 M: Les marxes de la mort. És l'evacuació dels camps. Pocs dies abans,
47 pocs dies abans l'Enrich Himler diu que s'evacuïn els camps, que els
48 presoners siguin traslladats cap a l'interior d'Alemanya. Hi han dues
49 versions, totes dues són acceptables; l'una, de que no caiguéssim en
50 mans dels aliats perquè poguéssim explicar el que hi havia; l'altra, tinc
51 una altra, potser no és tan emblemàtica, però jo em penso que tots els
52 exèrcits de tots els temps, sempre com a botí s'han emportat els
53 presoners.

54 M: Vam demanar al comandament de les forces americanes que ens
55 donguessin de lo que hi havia, perquè ells es van quedar astorats.
56 Perquè, és clar, ells quan els camps de concentració no eren el seu
57 objectiu, de les forces. Els objectius de les forces eren uns altres; eren
58 uns objectius que tenien a les cartes militars. Però quan tu deies que
59 estaves així, i així en un camp de concentració, deien "No és el nostre
60 objectiu". "Sí, però vosaltres què voleu dir, que no us quedeu, que
61 marxeu?". "Pues sí, sí, nosaltres marxem. Els nostres objectius estan en
62 aquesta ciutat, i aquesta i aquella. I aquell pont o aquell nus de
63 carreteres; és aquell el nostre objectiu". "Però és que les patrulles
64 alemanyes encara estan en retirada, i encara ens poden fer una

65 escabatxinada”, que la feien encara. Però deien “Aquests no són els
66 nostres objectius”.

67 M: Vam tenir que treure als alemanys de, de casa seva on vivien; on
68 seguien vivint honorablement. I que, i que verdaderament volia que
69 sortissin, que tactessin, que els toquessin, que ensumessin els, els, els
70 cossos dels, dels nostres companys; que sapiguessin lo que eren. I van
71 tenir que anar-se’n amb el nas tapat, i jo tinc les imatges, amb el nas
72 tapat, no els hi va quedar més remei que agafar-los, i enterrar-los ells
73 mateixos. Vam voler, va ser la revenja dels morts.

74 M: Quantes vegades haurem de dir que, que inclús ens vam equivocar
75 quan vam dir que estàvem decidits a perdonar. Vam decidir que no, no
76 s’oblidaria mai, que nosaltres no ho permetríem. Una guerra que havia
77 costat 50 milions de morts; d’ells, 10 milions en els camps de
78 concentració alemanys. No era possible. Vam pensar allavòrens en
79 l’alegria, aquesta alegria de l’alliberament, que ens, ens donava la
80 impressió que ja havia passat tot. Tant com ens quedava per passar,
81 encara, no? Ens vam pensar que havíem d’obl, que havíem de perdonar.
82 No es pot perdonar. Quan diu, quan diu en Primo Levi, “que perdonin
83 els morts”. Nosaltres no podem perdonar si no es fa justícia. Perquè, si
84 no es fa justícia, el perdó és la impunitat. I els meus companys encara
85 segueixen sense haver recuperat la seva dignitat.

Document núm. 98*

Data:	Títol o espai de la divulgació:
6 de maig de 2005.	“Els últims de Mauthausen”.
Canal:	Mitjà:
Premsa.	<i>El Periódico.</i>

Descripció del contingut:

El present document constitueix un reportatge de premsa que, amb el tema dels republicans deportats de fons, centra el seu focus en la figura d'Enric Marco. La peça la conformen una breu entradeta del periodista i, tot seguit, la veu del protagonista.

D'entre els temes que desenvolupa Marco, destaquem-ne la noció d'alliberament incomplet a què ja ha fet referència moltes vegades en les seves conferències, i que al·ludeix a tots aquells deportats que, sent republicans, no varen poder retornar al seu país d'origen. Paral·lelament, també desenvolupa la qüestió de la solidaritat en els camps.

En qualsevol cas, val la pena destacar la manera com Marco entra en l'àmbit emocional dels presos. En primer lloc, ofereix una descripció objectiva del dia a dia dels camps; l'alimentació, les temperatures extremes, l'esforç físic, etc. Després però, tot aprofitant aquestes condicions ja exposades, -el fred, en l'exemple que proposem-, n'ofereix la percepció del pres: “la sensació d'estar sol, que l'endemà tornaria a fer el mateix fred, la mateixa humitat”.

Pel que fa al paper de Marco com a actor dins de la barbàrie nazi, en aquest cas deixa que el lector identifiqui les qualitats de ser jove, tenir força mental, i ser capaç de somniar, amb ell mateix, però no se les atribueix personalment en cap moment.

Símbols emprats:

¶, ¶: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.

1 L'Els últims de Mauthausen

2 El govern espanyol rendeix per primera vegada homenatge als milers de
3 deportats espanyols als camps de concentració nazis. El reconeixement
4 arriba als escassos supervivents quan ja són octogenaris.

5 Marc Marginedas

6 REPORTATGE

7 El reconeixement ha arribat per fi, encara que tard. Quan els escassos
8 supervivents dels més de 10.000 deportats espanyols als camps
9 d'extermini nazis que encara viuen són ja octogenaris, per primera
10 vegada un Govern espanyol s'avé a retre homenatge als patiments dels
11 ciutadans que van lluitar per la II República, van haver de fugir del seu
12 país després de la derrota e 1939 i van treballar en règim d'esclavitud
13 per a l'Alemanya nazi. El temps no ha esborrat de la memòria les
14 pallisses, ni la gana, ni les humiliacions.

15 ENRIC MARCO

16 PRESIDENT AMICAL DE MAUTHAUSEN

17 “Sobreviure en un camp de concentració és cosa de sort i força mental”

18 El dia de l'alliberament no va ser un dia d'excessives alegries per a
19 nosaltres. Per als espanyols no era més que això, semblava que
20 estiguéssim lliures però ni tan sols podiem tornar al nostre país.
21 Tampoc podiem ser com els altres, que podien sortir i es trobaven amb
22 un reconeixement i organitzacions d'ajuda. La ració diària en un camp
23 de concentració era escassa. Al matí, un cafè –i aquest cafè vol dir
24 qualsevol cosa- i una mica de pa. Després, al migdia, ens donaven mig
25 litre o un litre de menjar. I en dèiem litre perquè era precisament això,
26 tot líquid. Després, al vespre, et donaven unes cullerades de llet agra,
27 de iogurt o un tros d'embotit. El que més ens afectava era la disenteria,
28 i el fred, aquell fred tan terrible, de 15 o 20 graus sota zero. L'esforç
29 físic, la sensació d'estar sol, que l'endemà tornaria a fer el mateix fred,

30 la mateixa humitat. Que la roba que et posaves tornaria a fer pudor de
31 dimonis una altra vegada. No podíem intimar amb els nostres
32 carcellers. Els nostres carcellers estaven educats i a més sabien que si
33 el seu comportament no era el que s'esperava que havien de fer, anirien
34 a parar al front de l'est, cosa que els preocupava molt. Ells eren els
35 funcionaris de la mort, però funcionaris al capdavant, i simplement
36 obraven en conseqüència. Era perillós intimar amb ells, sobretot per la
37 seva part. Si en alguna ocasió hi va haver contacte, era perquè
38 interessava. Als camps de concentració va tornar a sorgir el valor de la
39 solidaritat. En alguns centres es va aconseguir treure una persona que
40 feia una feina molt dura falsificant papers, subornant un *kapo* o un
41 membre de les SS. Sobreviure en un camp de concentració és tant una
42 qüestió de sort com de força mental. També hi influeix el fet de ser jove.
43 La teva capacitat d'imaginar i de somiar també és important, i aquest és
44 un patrimoni dels joves. A aquestes altures ja no albergo sentiments
45 d'odi per ells. Però, tot i amb això, encara segueixo preguntant-me com
46 va ser possible que aquell procés de deshumanització es pogués haver
47 donat en una nació amb tanta cultura com aquella.

**LA CONSTRUCCIÓ D'UN PERSONATGE
CONVINCENT A TRAVÉS DE LES
ESTRATÈGIES LINGÜÍSTIQUES:
EL CAS D'ENRIC MARCO**

TESI DOCTORAL

Dirigida per la Dra. Montserrat Vilà Santasusana

VOLUM ANNEX 3

RICARD INGLÉS YUBA

Doctorat en Llengua i literatura catalanes i

Estudis teatrals

Departament de Filologia Catalana

Universitat Autònoma de Barcelona

2014

Document núm. 100*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
9 de maig de 2005.	“Comunicat del Sr. Enric Marco Batlle”.
Canal:	Mitjà:
Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El present document correspon a un comunicat escrit per Enric Marco i entregat “en mà”, -tal com ell mateix remarcarà en successives entrevistes-, a alguns mitjans de comunicació.</p> <p>L’escrit es compon de cinc punts, però ens agradaria destacar-ne el segon. Marco, després de reconèixer “No haver estat internat al camp de Flossenbug”, introdueix un “tot i que” a la seva confessió; és aquest “però” que s’encarregarà d’anar fent valdre en totes les intervencions als mitjans, tant en les immediatament posteriors a la descoberta de la mentida, com en les situades més enllà en el temps, -ja siguin documentals, o bé entrevistes, sobretot arrel de la descoberta d’una nova impostura en el “cas Alicia Esteve”, o fins i tot articles de defensa confeigits un o dos anys més tard, etc.-.</p>	
Símbols emprats:	
<p>⌞, ⌟: marquen, respectivament, l’inici i el final d’un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d’origen.</p>	

1 L̄COMUNICAT DEL Sr. ENRIC MARCO BATLLE

2 Davant les informacions que han circulat en els darrers dies sobre la
3 meva biografia, vull reconèixer els següents punts:

4 1.- Haver sortit cap a Alemanya en una expedició de treballadors
5 espanyols a finals de 1941.

6 2.- No haver estat internat al camp de Flossenbug tot i haver patit
7 empresonament en règim preventiu i sota l'acusació de conspiració
8 contra el III Reich.

9 3.- Haver retornat a Espanya a l'inici de 1943 després d'haver estat
10 alliberat.

11 4.- Haver fet pública la meva biografia, amb aspectes que deformen la
12 realitat, l'any 1978, molt abans de la meva vinculació a l'Amical
13 Mauthausen i d'altres camps, en els últims 6 anys.

14 5.- Com a conseqüència renuncio als meus càrrecs a l'Amical i deixo en
15 suspens les meves activitats a aquesta associació.

16 Barcelona, 9 de maig 2005

17 [Signatura d'Enric Marco]=

Document núm. 102*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
11 de maig de 2005.	“A l’any 2001 el govern...”
Canal:	Mitjà:
Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El present document constitueix una carta d’Enric Marco adreçada al president de la Generalitat de Catalunya, i amb la intenció de retornar la Creu de Sant Jordi que aquesta institució li concedí, en part, pel seu passat de deportat als camps nazis que provat, ara, fals.</p> <p>Tot i la brevetat de l’escrit, en l’escrit hi conflueixen, concentrats, dos arguments que Marco descabdellarà àmpliament als mèdia. En primer lloc, i amb relació directa al guardó que ara retorna, el remitent apel·la al gruix de la seva trajectòria personal: “es destacava com a mèrit, no únic, la seva qualitat de supervivent dels camps d’extermini nazis”. El fet que la Generalitat de Catalunya mateixa, en atorgar la Creu de Sant Jordi a Marco, ja llistés altres motius més enllà de la deportació per premiar-lo, brinda una cuirassa a l’ex-president d’Amical, a l’hora de fer-se valdre als mitjans.</p> <p>Pel que fa al segon argument revisitat per Marco un i altre cop als mèdia, en la carta s’expressa breu però clarament; el remitent qualifica la “qualitat de supervivent dels camps d’extermini nazis” com “un extrem fals”. Per tant, no fa recaure en la mentida tot el pes; més aviat la deixa a una banda, reconeixent-la però minimitzant-la, i destaca que “no va faltar el seu empresonament i captiveri pel règim nazi alemany”.</p>	
Símbols emprats:	
<p>ℒ, ℑ: marquen, respectivament, l’inici i el final d’un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d’origen.</p>	

1 LA l'any 2001 el govern de la Generalitat de Catalunya va concedir a
2 l'Enric Marco Batlle el Guardó de la creu de Sant Jordi en
3 reconeixement a la seva trajectòria personal, entre aquesta i d'altres es
4 destacava com a mèrit, no únic, la seva qualitat de supervivent dels
5 camps d'extermini nazis, un extrem fals, malgrat que no va faltar el seu
6 empresonament i captiveri pel règim nazi alemany.

7 Considero com obligació moral i amb l'ànim de desgravi més sincer,
8 retornar el guardó que s'hem reclama, i li presento amb vostè i la
9 institució que presideix les meves més profundes disculpes.

10 11 de Març de 2005 [Error del manuscrit original. La data correcta és
11 11 de Maig de 2005]

12 Enric Marco Batlle.

13 [Signatura d'Enric Marco]

Document núm. 104*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
11 de maig de 2005.	“El matí de Catalunya ràdio”
Canal:	Mitjà:
Ràdio.	<i>Catalunya ràdio.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El present document constitueix una entrevista telefònica a Enric Marco dins l'espai <i>Els matins de Catalunya ràdio</i>, un cop descoberta la seva impostura. Hi destaca el to literari que Marco segueix imprimint a certes seqüències, sobretot quan respon a la pregunta de per què havia mentit: “Probablement també perquè la veu dels meus companys pràcticament ja era extingida, [...] Prenia la paraula en nom dels meus companys que ja no els hi arribava la veu, i que les seves comes no eren lo suficient segures, ja, per poder-se desplaçar, o la seva veu per poder fer arribar”. Marco recorre a les seves pròpies paraules en les xerrades que ha ofert a escoles i centres de cultura, com a escut per tal de defensar-se, d'exculpar-se. Pretén palesar la seva bona voluntat i, alhora, demana la complicitat de tota persona que hagi format part, en algun moment, d'algun dels auditoris que se l'han escoltat, o que tingui ara la inquietud i l'interès per acostar-se a les seves intervencions, i descobrir-hi la pretesa honestedat que mira de fer entendre ara. S'assigna les etiquetes de “falsari” i “impostor”, però ho fa per neutralitzar-les, ja que tot just després esmenta que és gràcies a ell que els seus companys de l'Amical reben el seu primer homenatge, un reconeixement per part de l'Estat. Finalment, indica al periodista la manera com s'hauria de plantejar la qüestió, tot proposant les preguntes que seria oportú de formular-li.</p>	
Símbols emprats:	
<p>P: periodista.</p> <p>M: Enric Marco.</p>	

- 1 P: Senyor Marco, bon dia.
- 2 M: Bon dia.
- 3 Aquest matí vostè és notícia, i ehm, i ens agradaria saber ehm, què és el
4 que ha passat ehm, en el sentit que vostè havia dit a tothom que havia
5 estat a Flossenbürg i, i no és veritat.
- 6 M: No, no és veritat. Ara, naturalment de que això és, ehm, no és veritat
7 que no vaig estar a Flossenbürg, però sí que vaig estar detingut per la
8 Gestapo i per les autoritats alemanyes, i reclòs en el penal de Kiel
9 durant l'any quaranta-u, quaranta-dos.
- 10 P: Per qu...?
- 11 M: Acusat d'altra traïció, d'alta traïció i conspiració contra el III Reich.
- 12 P: Per què va dir que havia estat a Flossenbürg?
- 13 M: Mira és un, ehm, diríem era per portar un discurs probablement més
14 proper a lo que volia dir, en quant a l'agressivitat i violència.
15 Probablement també perquè la veu dels meus companys pràcticament
16 ja era extingida. I, de totes maneres, qualsevol que escolti, que escolti
17 les meves xerrades, sabrà perfectament que una de les coses que deia
18 era precisament això, de que prenia la paraula en nom dels meus
19 companys que ja no els hi arribava la veu, i que les seves cames no eren
20 lo suficient segures, ja, per poder-se desplaçar, o la seva veu per poder
21 fer arribar. Que sempre vaig aport, parlar d'agressivitat i de, de, el
22 rebuig a la violència, i que sempre, i això estarà en el record dels
23 alumnes i dels molts mestres, sempre vaig dir quan hi vaig anar-hi, que
24 jo únicament, el fer aquesta tasca que estava fent, no és res més que un
25 catalitzador. Lo que procurava senzillament era portar el dubte o la
26 curiositat per períodes de la nostra història silenciada, i que aquesta
27 era lo que pensava.
- 28 P: Però...

29 M: Aquest infantilisme, -que ho és-, d'haver-me, possiblement perquè
30 Flossenbug el vaig conèixer, perquè em vaig identificar, -perdó [Marco
31 estossega]-, no he dit res que no s'ajusti a la veritat, salvo aquesta
32 condició d'haver-me, d'haver-me fet passar per un supervivent d'un
33 camp de concentració.

34 P: Però vostè entén el, el mal que ha fet als seus companys?

35 M: No, jo no els hi he, no els hi he fet cap mal; penso que cap ni un.
36 Sempre, sempre he defensat la seva dignitat, indiscutiblement; mai l'he
37 posat en entredit el seu treball. I de cap de les maneres es pot pensar;
38 tot el contrari: podria dir que a través de tots els centenars i centenars
39 de xerrades que he fet en les quals sempre he ponderat, he ponderat el
40 seu patiment, i per quines raons ho havien fet. Jo també havia patit,
41 perquè, és clar, no em vaig quedar al marge; jo també ho vaig patir,
42 això, sinó que alguna de les raons per les quals vaig fer això. Mai, de
43 cap de les formes; i tots els meus, tots els meus esforços, inclús els
44 últims, per portar, per portar un homenatge a la resistència, i a la sub, i
45 a la, i a la, i a la resistència, a la deportació alem, espanyola, que vaig
46 portar fins ara, fins ara. En bona part, -i això tothom ho haurà de
47 reconèixer-, en bona part ha sigut gràcies a l'esforç conjunt que he
48 portat amb l'Amical de Mauthausen, perquè això fos reconegut. Per lo
49 tant, de cap de les maneres, si els meus companys han rebut, en
50 aquests moments, un homenatge, el primer homenatge oficial que se'ls
51 hi feia, indiscutiblement ha sigut perquè algú com jo, aquest falsari, per
52 exemple, o aquest impostor, en quant a lo que es parla de Flossenbürg,
53 és aquí. Per què, en comptes de planteja'ns-ho d'aquesta forma, no ens
54 ho plantegem d'una altra manera? "Vostè, senyor Enric Marco, va ser
55 detingut per la Gestapo?". Sí. "Vostè va estar reclòs en el penal de
56 Kiel?". Sí. "Vostè va estar acusat d'alta traïció i de conspiració contra el
57 tre Reich, III Reich, i va passar-s'hi gairebé un any a la presó?". Doncs
58 sí. Doncs per què...

59 P: Però...

60 M: ...no ho plantegem d'aquesta manera?

61 P: Ehm, vostè té vuitanta-quatre anys?

62 M: Sí.

63 P: Va néixer l'any 1921.

64 M: Sí.

65 P: Ahà. La mentida se li ha anat fent grossa, o vostè va actuar
66 conscientment des del primer moment?

67 M: No, no, no. Jo lo que vaig pensar és "se m'ha anat fent grossa". No
68 vaig fer-ho conscientment, sinó lo que va semblar de que a última hora
69 que no era res més que substituir els meus companys en les xerrades
70 que ja no podien anar a fer, -perquè va ser així-; amb això vull dir, no
71 tan sols vull dir, no tan sols que en quedem pocs, sinó que els que
72 queden no estan, no han tingut la sort de tenir aquesta salut que tinc
73 jo, o que he tingut jo xxx, malgrat els meus vuitanta-quatre anys, però
74 indiscutiblement això s'ha fet gros; s'ha fet gros i no m'he donat compte
75 i, indiscutiblement s'ha, s'ha, s'ha s'ha substituït una cosa
76 insubstituïble. Amb l'enorme necessitat que hi havia d'explicar tot el
77 període des de la II República, tot el que havia representat, i que jo
78 havia viscut com a vailet i que havia sentit; i els anys, i els tres anys de
79 la lluita, en la qual vaig participar inclús com a voluntari. I després, tot
80 el, tot el demés que he tingut que explicar en quan al rebuig de la
81 violència i de l'agressivitat; de la discriminació. Parlar de la immigració,
82 com jo he parlat de la immigració; és que se m'ha d'escoltar, s'ha
83 d'escoltar el meu discurs, per donar-se'n...

84 P: Ja...

85 M: compte...

86 P: Però...

87 M: xxx

88 P: entenc que si furta una dada tan elemental com que vostè no va estar
89 a un camp de concentració, per més versemblant que sigui el seu relat,
90 i per més que parli en nom dels seus companys, sempre hi haurà algú
91 que digui “hi ha gent que s’inventa que ha estat en un camp de
92 concentració”?

93 M: Sí, sí, sí. Naturalment que hi serà; hi serà més d'un . Però aquest
94 dematí ja he escoltat les veus que també m'han reconfortat; les veus
95 d'aquells que m'han dit “coneixem la teva feina, tot lo que tu has fet”;
96 els meus propis companys. No és cert lo que s'ha dit en alguns
97 moments, que jo he presentat la di, he presentat la, no m'han obligat a
98 presentar la dimissió; l'he presentada jo, la dimissió, considerant de que
99 això pogués arribar verdaderament a, a, a arribar a embrutar l'Amical.
100 L'Amical es mereix tot el respecte; si ha sigut una organització que ha
101 volgut canviar, inclús, en el seu tarannà i que, de ser una organització
102 de, de la gent que va sortir supervivent, per sobreviure i per, perquè en
103 aquells moments s'havien de defensar els seus interessos, i després
104 naturalment explicar lo que havia passat, hem nat ev, hem nat, hem
105 nat evolucionant cap a una organització de títol més social, més lligada
106 a la societat, i comprenent què és lo que estava passant. I,
107 indiscutiblement, posant com a punt de referència la història, doncs
108 portar el discurs de que la història es repeteix, i que era necessari
109 verdaderament de fer obrir els ulls, de lo que havia passat, perquè no es
110 tornés a repetir.

111 P: Pensa demanar disculpes?

112 M: Disculpes, les demano a tothom aquell que s'ha sentit, a tothom
113 aquell que s'ha sentit verdaderament frustrat, que s'ha sentit estafat;
114 amb aquells sí. A altres, que en seran molts, en seran molts, no se fins
115 a xxx donar, presentar disculpes, donar'ls-hi una explicació; no vull
116 justificar, no tinc res que justificar. Les coses que les, que vaig declarar,
117 la meva declaració és lliure totalment, i la vaig portar a mà; a mà ahir,
118 jo prob, a cada un dels diaris, la vaig portar a mà perquè arribés més
119 aviat. I vaig mantenir el, ehm, el telèfon, i podia haver donat alguna

120 altra història que no fos aquesta, no? La meva, la que tenia que donar,
121 si haig de donar alguna altra cosa. L'explicació és aquesta. I no cal dir
122 quin és el meu estat d'ànim, no? No cal dir, perquè, és clar,
123 naturalment. Però que, bueno, estic acostumat a, a la lluita, i això no
124 vol dir de que rebutgi tot això. Jo sento a aquells que se sentin frustrats
125 i defraudats; sento, però que recupe, que d'una forma o altra reflexionin
126 també una mica, perquè jo sempre en els meus, en els meus discursos i
127 en les meves xerrades, -centenars de conferències-, sempre deia igual:
128 "no vinc a impactar-vos amb les meves paraules i amb les imatges que
129 passo, sinó a portar-vos una reflexió, perquè aquelles coses que van
130 succeir no es tornen a repetir una altra vegada.

131 P: Pensa...?

132 M: Lo que vull és que reflexionin.

133 P: Pensa continuar fent conferències?

134 M: Conferèn?

135 P: Si pensa continuar fent conferències.

136 M: Si em criden, sí. Si em criden, no tindrè cap més remei, i tindrè que
137 explicar tot això, tindrè que començar-ho per disculpar, en principi. I
138 aquí el que em vulgui acceptar, pues tornaré a fer exactament lo mateix
139 que sempre he fet: rebutjar la, la, reflexar els totalitarismes; recordar
140 aquesta part de la nostra història, de la nostra història, que no es
141 coneix, i a la vegada pues lluitar contra l'agressivitat i contra la
142 violència.

143 P: [Percebem la intenció d'encetar una nova pregunta, però Marco no
144 s'atura].

145 M: Probablement més tranquil; a lo millor més net, una vegada que,
146 naturalment, que acabi de passar això; una vegada que acabi la
147 lapidació, indiscutiblement, suposo, suposo que tindrè, suposo prou
148 forces encara per continuar encara una feina que, durant molts anys,

149 ha sigut el meu punt de mira; no n'he tret res de tot això, més que la
150 satisfacció que he vist reflexada en aquells alumnes que després,
151 aquells nanos que m'escoltaven sense sapiguer què és lo que anaven a
152 escoltar, que et començaven a escoltar sorpresos de, de, de que algú els
153 hi vingués a explicar una història que no era la d'ell mateix, sinó la
154 història del nostre país i la història de la humanitat. He portat un
155 discurs, no únicament, no únicament de, de de camps de concentració,
156 sinó de vida, estic segur; de vida, i això ho han conegut tots. Ho sento
157 molt, ho sento moltíssim per tots aquells que se sentin defraudats; totes
158 les disculpes, totes les disculpes del món no són suficients, però
159 sobretot que reflexionin sobre la resta.

160 P: Senyor Marco, gràcies per haver-nos atès, i bon dia.

Document núm. 108*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
11 de maig de 2005.	“Els matins de TV3”
Canal:	Mitjà:
Televisió.	TV3.
Descripció del contingut:	
<p>El present document constitueix una entrevista a Enric Marco tot just el dia en què els mitjans de comunicació comencen a fer-se ressò de la seva mentida.</p> <p>La peça és de gran importància perquè, del debat generat en el decurs de l'espai, Marco seleccionarà aquelles opinions que juguen al seu favor, i que en posteriors contactes amb els mèdia, utilitzarà com a arguments d'autoritat per refermar-se. En aquest sentit resulta clau la intervenció, -prèvia a l'entrevista, però inclosa durant la xerrada-, de Josep Maria Terricabras: “Ell és un mentider que diu la veritat. I això em sembla extraordinàriament important. I per tant, jo diria que, si l'hem cregut fins ara, l'hauríem de continuar creient, perquè el que ell deia era veritat, encara que mentís sobre si mateix”.</p> <p>D'altra banda, les preguntes del periodista duen Marco a plantejar-se què en queda, ara, de tot allò que ell explicava; quina és la veritat del seu discurs: “La meva veritat és la d'un home que ha intentat, d'una forma o altra, d'acostar la història del, del seu país, i dels seu homes”.</p>	
Símbols emprats:	
M: Enric Marco.	
P: Periodista.	
T1: Veu telefònica que participa dins l'entrevista en primer lloc.	
T2: Veu telefònica que participa dins l'entrevista en segon lloc.	

1 M: que dir, verdaderament, a lo que van passar els meus companys.
2 Però i lo que vaig passar jo? És que no compta tampoc? No compta
3 aquella espasa que vaig tenir a sobre d'aquella pena de mort, que no
4 sabia quan es consumaria fins que no es va fer el consell de guerra?
5 Com es pot dir que fos això, únicament? Els maltractos simplement
6 dintre, la feina, el no acabar-la un dia, els trenta dies a les fosques en
7 un, en un calabós. Com es pot dir, de que sigui comparable? És clar
8 que no és comparable; si ho vols comparar d'aquesta manera, no és
9 comparable. Però jo sé, jo sé lo que vaig passar allà dintre, i lo que vaig
10 tenir que passar, i lo que vaig tenir que patir. Per lo tant, canviar
11 l'escenari; em vaig sentir de que, alhora de, de que em transmudava, i
12 em convertia en un supervivent. Em sentia que jo també era un
13 supervivent. Que era i que he sigut un supervivent, i segueixo sent un
14 supervivent de la barbàrie nazi. Segueixo sent un supervivent per lo
15 tant, sí, han canviat altres coses. I que naturalment no tenen
16 justificació, i de que els meus companys s'hagin sentit traïts perquè no
17 era un dels seus. I com és, que no era un dels seus? Com s'atreveix
18 algú a dir que no era dels seus? Únicament perquè no estava en un
19 camp de concentració, únicament per això. Doncs jo sí que m'he sentit
20 un d'ells, i són els meus companys. Ningú podrà de cap de, de cap de
21 les formes, que cada vegada que parli d'ells, segueixi representant els
22 meus companys.

23 P: Vostè en algun moment, senyor Marco, no sé quan, i per tant ens ho
24 pot explicar ara, va tenir la sensació, convertida en necessitat, que la
25 seva vivència, el seu drama, la seva aventura mereixia ser tan
26 reconeguda com la dels seus companys dels camps de concentració?

27 M: No ho vaig valorar mai. Sí vaig sentir la necessitat de fer-ho quan
28 tenia que anar a fer aquestes xerrades, amb les úniques cor, la manera,
29 precisament, de cridar la seva atenció, moltes vegades era venir amb
30 l'aureola del supervivent. L'aureola del supervivent, portant a aquest
31 tipus amb aquest tema, que era precisament tema de recuperació de la
32 història, tema del, dels camps de concentració nazis. Podies arribar més

33 aviat, amb més facilitat amb una aureola. Però, si alguna vegada el fi ha
34 justificat els medis, si alguna vegada, per descomptat els meus medis
35 van ser tan honestos com podien haver estat sense engany. I ho dic
36 amb tota la sinceritat del món, i he vingut en aquí, i estic atenent tot el
37 dia una sèrie de coses. He escoltat la ràdio des de bon matí, de bon
38 principi, i se m'ha dit de tot. Verdaderament, la gent no ha analitzat. Jo
39 em fa l'efecte de que, que no ha estat, en bona part no ha estat així,
40 com en una sèrie d'informacions que apareixen. No esperava aquest
41 dematí, jo pensava que la cosa seria difícil, que em costaria bastant, i
42 havia parlat amb els meus, però lo que no pensava és que seria
43 tantíssimament dur; fins a l'extrem de que no hi hagués el
44 reconeixement de quins són els mòbils que han inspirat aquesta cosa
45 meva.

46 P: Ara, ara hi entrem una mica més en detall. Quan, quan el van
47 descobrir, a vostè?

48 M: Mira, jo ehm, des del moment d'arribar, des del moment d'arribar ja
49 intento, al cabo de poc, intentar els primers sabotatges. Estava en un
50 lloc privilegiat; reparava motors del, dels *Schnellbot*, i com que era
51 reparació, com que era reparació pues em permetia, pues treballar amb
52 els marins i amb coses. Jo era un xicot, era un mecànic, i vaig
53 començar a sabotejar els motors. Deixava les maril, els seients de les
54 vàlvules perquè es perdés, es perdés força, perdessin força. Fins que
55 arriba un moment, un dia se m'acosta un, un alemany, el Bruno
56 Tchankovitz, suposo que avui mort, perquè no l'he pogut trobar mai,
57 malgrat que ho he intentat. En Bruno Tchankovitz se m'acosta i, a la
58 seva manera, com va poder, em va preguntar si jo era comunista. I li
59 vaig dir que no, que naturalment no ho havia estat, però que a què es
60 referia. Diu "és que estan passant coses i estàs, has inspirat sospites, i
61 en aquests moments t'estan vigilant. Estàs sota vigilància, t'està vigilant
62 aquest que", diu, "el Horst, que és del partit i un, un funcionari de la
63 Gestapo". Aquesta va ser una de les raons per les quals jo ja vaig
64 intentar ehm, cobrir-me. Vaig deixar de fer lo que estava fent, però hi

65 havien més coses i va ser, per les coses més senzilles, van ser
66 precisament per les que vaig anar a parar. Aprofitava, aprofitava que
67 Portugal era neutral i arribava la seva premsa, arribava als kioskos
68 alemanys, i en aquests, en aquesta premsa portuguesa, la qual podia
69 llegir amb facilitat, podia saber com, com anava la guerra, de quina
70 manera, i a llavòrens amb això feia lo que en podríem fer, feia una
71 espècie de, de, de, de compost en el qual introduïa les notícies de, en
72 realitat què és lo que estava passant amb la guerra a Alemanya, què és
73 lo que estaven perdent els alemanys, quines eren en aquells moments
74 les derrotes dels italians i demés. I això va ser escampat, i fer això tota
75 aquesta tasca és lo que va despertar, sobretot. Perquè una prova és que
76 els meus testimonis, la gent que m'acusa en aquí són dos espanyols.
77 Són dos espanyols; un ja és mort, l'altre no, està a l'altre full. L'un és el,
78 en Jaume Poch, està a baix. Ja ho diu: testim

79 P: Jaume Poch Torres.

80 M: Jaume Poch Torres.

81 P: I José Regoledo Canales.

82 M: José Regoledo Canales, de Valladolid. Seran les dues persones, els
83 dos espanyols, que en el moment del primer interrogatori es presenten
84 per acusar-me de conspiració contra el III Reich.

85 P: De tota manera, durant aquests darrers dies: quan vostè s'ha sabut
86 descobert?

87 M: Jo he pensat de que, de que descobrir-se, es podia descobrir. No
88 pensava de que, m'havia fet la idea que tampoc era tan greu, inclús pel
89 que em tingués que descobrir. Tampoc era tan greu si es fixava sobre la
90 feina que estava fent, quins eren els mòbils que perseguia, lo honest
91 que havia estat. Tota la dignitat i la vida que havia traspuat als meus
92 companys, perquè segueixen sent els meus companys. Ells ja poden
93 renegar de mi; per mi segueixen sent els meus companys. I a la vegada,
94 perquè havia pensat en una retirada, i en el meu informe de gestió ja

95 plantejava de que, que l'Amical havia cobert una etapa important de la
96 seva vida, que havia estat el record i el referent de la història. Però en
97 aquests moments era una cosa més; l'Amical havia aconseguit
98 endinsar-se dintre del món educatiu, havia aconseguit a través del se,
99 de la sèrie d'històries, de conferències que s'havien donat. Sempre un
100 discurs ponderat i reflexiu, perquè mai he portat la gent a l'impacte. Ho
101 he dit sempre: "ni les meves imatges ni les meves paraules us han
102 d'impactar; tot el contrari: us vull portar una reflexió. Per què va passar
103 allò, què va significar aquella destrucció

104 P: Ningú no té dubte avui, que vostè ha estat tan imbuït d'aquell drama,
105 que vostè no ha enganyat sobre el drama. L'únic que ha enganyat és
106 sobre la seva persona. A partir d'aquí ehm, jo voldria que vostè escoltés,
107 o tornés a escoltar la reflexió que feia el professor Josep Maria
108 Terricabras aquest matí en aquest programa, a la tertúlia, just després
109 d'haver escoltat la seva primera intervenció telefònica. Escolti'l.

110 [Es convida Marco a escoltar una peça que forma part d'un tram
111 anterior d'*Els matins de TV3* en què un tertulià expressa la seva opinió
112 sobre Marco i el conductor de l'espai també hi intervé].

113 T: A mi em sembla que és molt important tenir present, que ell diu la
114 veritat del que menteix. Ell és un mentider que diu la veritat. I això em
115 sembla extraordinàriament important. I per tant, jo diria que, si l'hem
116 cregut fins ara, l'hauríem de continuar creient, perquè el que ell deia
117 era veritat, encara que mentís sobre si mateix. I és molt important això.

118 P: És, seria la veritat de la mentida.

119 T: No, la veritat del mentider.

120 [Fi del tall. A partir d'aquí, continua l'entrevista amb Enric Marco].

121 P: La seva és la veritat del mentider, senyor Marco?

122 M: Pues penso que, d'una forma o altra, sento que lo que ha dit és
123 veritat. Jo sento que és veritat. Segueixo pensant, ara, i em sembla que

124 t'ho he dit, segueixo pensant ara, que aquesta veritat portada per un
125 mentider, és portada. Lo que passa és que ara ja, ara ja no sóc el
126 mentider. Però la meva veritat segueix sent vigent. I la meva veritat,
127 encara, si tinc ocasió, seguiré portant-la allà on sigui necessari portar-
128 la.

129 P: Però quina és, avui, la seva veritat?

130 M: La meva veritat és la d'un home que ha intentat, d'una forma o altra,
131 d'acostar la història del, del seu país, i dels seu homes. Dels seus
132 companys i les seves companyes que ho van ser-ho en tots els temps;
133 perquè la gent ho sapigués. I la meva veritat és també el fet de constatar
134 que, malgrat tot lo que va passar, en aquell, en aquell conflicte, en
135 aquells anys del terror nazi, i malgrat els cinquanta milions de morts, i
136 malgrat els milions de gent que va morir en els camps de deportació,
137 segueixen havent camps de concentració, segueix morint la gent. I que
138 tinc que anar-ho a portar, i ho dic, i la part del meu discurs
139 precisament més important és aquesta: arribar a una reflexió per a que
140 no es repeteixi aquesta història. I dissortadament haig de contestar,
141 constatat de que és així. I el meu discurs havia variat fins a l'extrem
142 que jo els hi deia als nanos: "No vinc a respondre les vostres preguntes,
143 sinó que us haig de preguntar què penseu davant d'un món com
144 aquest, quina ha de ser la vostra reacció". Què passa en aquests
145 moments? Venia i estava sentint per la ràdio del taxi, seixanta, seixanta
146 morts avui a Bagdad, a l'Iraq. No sé, què passa amb aquells nanos de,
147 de, de, de l'Iraq, que li van caure les bombes a sobre, sense haver comès
148 altre delictes que aquest, el de la discriminació, la discriminació que
149 encara és una realitat, i el qual he combatut, inclús en les escoles, amb
150 nanos de signe nazi. Què passa amb això? Clar que aquesta és la meva
151 veritat i la seguiré, la seguiré portant una altra vegada. Perquè ademés
152 és necessari, és necessària, naturalment.

153 P: És la força de la seva convicció?

154 M: Naturalment.

155 P: De la seva convicció antinazista, antifeixista, la que l'ha portat a
156 vostè a inventar-se una part de la seva vida?

157 M: Sí, naturalment; està claríssim. Està claríssim que una part de la
158 meva vida, una part de la meva vida que no he pogut cobrir, l'he cobrit
159 amb, l'he cobert amb una mentida, però formava part, formava part de
160 tota aquesta història. Per donar-li més verosimilitud, però la realitat és
161 que tinc la convicció, tinc la convicció que l'Enric Marco encara fa falta;
162 tinc aquesta convicció. I si em tornen a cridar, o si tornaré a anar-hi
163 una altra vegada, i tantes com sigui necessari. És igual, hi haurà qui
164 m'acceptarà o qui no. Quan sortia de casa meva, al bar han sortit a fer-
165 me així [Marco gesticula amb la mà una salutació] i telefonades, n'he
166 tingut algunes que diuen "No volem sàpiguer; sabem lo que hi ha de tu,
167 Enric, i et coneixem, no d'ara, dels vells temps, i de la Universitat, i dels
168 teus temps, dels combats socials". Què passa, amb l'Enric Marco que va
169 aixecar la veu fa seixan, després de seixant-cinc anys, al Parlament per
170 dir "Visca, Visca la República". Què passa, no existeix aquest home? És
171 un pícaro, només? Un pícaro de quina picardia? De que m'he ap, què és
172 lo que m'he aprofitat? Qui? Què és lo que m'he aprofitat? Una Creu de
173 Sant Jordi que se m'ha donat per moltes més coses? Que l'haig de
174 tornar? Si no em fa res, de retornar-la, si és així. Però on queda la meva
175 lluita, la meva lluita social?

176 P: Per tant, vostè mateix m'admet que tot plegat ha estat perquè vostè
177 busca reconeixement públic.

178 M: No. No, de cap de les maneres. No, de cap de les maneres.

179 P: Doncs què busca? O què ha buscat?

180 M: Lluitar. Lluitar, molt. Tornar com vaig tornar, després del judici i
181 haver salvat la vida, i vaig tornar a la meva cel·la com em van tornar,
182 quan em van tornar, i vaig veure que havia salvat la vida; va ser per mi
183 una victòria. Aconseguir, aconseguir per algú la millora, a una escola
184 pública, en algun lloc. Quina reconeixença tinc per això, jo? Ha estat
185 una lluita constant; les hores i hores. Quin és el meu reconeixement?

186 Asseure'm en un volant amb 84 anys i fer mil kilòmetres d'una tirada,
187 per arribar a un lloc per fer una xerrada, i entornar-se'n l'endemà al
188 dematí sense esperar res més; amb el temps just. Amb el temps just,
189 just, únicament per anar a dinar. Quina ha estat la meva, quan sempre
190 he dit que aquest reconeixement que he volgut jo, o aquest
191 reconeixement que tu dius. Aquest reconeixement sempre l'he cercat en
192 les escoles i en els alumnes als quals la meva, la meva, el meu discurs
193 podia servir.

194 P: Si jo el comprenc bé a partir de tot el que ens està dient avui, que em
195 sembla, sincerament, molt revelador, senyor Marco, vostè va convertir
196 la seva vida en una causa, i a favor de la causa, vostè va emmascarar la
197 seva vida.

198 P: Sí. Així és. He emmascarat la meva vida moltíssimes vegades per
199 continuar. I si, quan he acabat amb una causa, sempre n'he tingut una
200 altra per començar a defensar, i per tornar-hi a ser. I tantes vegades
201 com sigui. I quan ha estat, i tornaré, tornaré, además. Perquè això
202 m'està esperonant ara, ara m'està esperonant; m'he trobat molt més
203 ensorrat dies enrere. Ahir, quan vaig fer agafar i vaig portar el meu
204 comunicat, que el vaig portar personalment, personalment per a que
205 arribés el més, a tot arreu, el vaig portar personalment, doncs ja sabia
206 de que, lo que significaria tot això. Lo que no pensava, naturalment, que
207 arribaria fins a l'extrem de convertir-me, verdaderament, en la primera
208 pàgina dels diaris; no ho pensava, això, això sí que no ho pensava. La
209 crítica m'estava molt bé; no val la pena, no val la pena. Algú ha dit que
210 sóc un pícaro, i que he estat un falsari. Falsari, sí; un impostor, sí,
211 també, en moltes coses. Ehm, no m'acabo de

212 P: En quines altres coses?

213 M: No ho sé, jo em penso de que, en coses que

214 P: Vostè té una mica la sensació, avui, que li resulta difícil discernir de
215 la seva pròpia vida, la veritat de la mentida?

216 M: Sempre ha estat així. Si no hagués estat perquè he canviat de vida
217 moltes vegades. Perquè jo he, cada vegada que he començat

218 P: Vostè avui no pot certificar què és cert, del que vostè explica que ha
219 viscut, i què és fantasia?

220 M: No, tant com això, no. Tant com això, no. Però sí, verdaderament, sé
221 discernir, verdaderament. I potser sí, que hi ha una mica de barreja, i
222 potser sí que hi ha una mica de barreja. Tot plegat forma part de, jo
223 diria que de la mateixa trama; lo que hi ha de fantasia, i lo que hi ha de
224 realitat. Però ha sigut una fantasia feta realitat a cada moment. No ha
225 sigut una fantasia perquè sí, no. Jo he fet la fantasia, com la utopia:
226 realitzable; i l'he realitzat.

227 P: A qui li va entregar vostè el comunicat ahir?

228 M: Als diaris. Vaig anar a cada una de les, de les, de les, les tres que hi
229 ha en el carrer de Consell de cent. Després he anat a *La Vanguardia*, els
230 més importants, i els vaig entregar en mà tots.

231 P: I a l'Amical Mauthausen, a qui ho va; perdoni, i com és, doncs, que
232 els diaris, o que alguns diaris he, he llegit que el van intentar localitzar
233 ahir, i que no el van localitzar?

234 M: No, no. Llavòrens ahir no em van localitzar, primerament perquè
235 estava a fora. Primerament, jo

236 P: Llavors, no va entregar el comunicat; no va fer

237 M: Va ser a la tarda; els vaig entregar tots, ahir a la tarda els vaig
238 entregar

239 P: I a l'Amical Mahausen, Mauthausen, a qui el va entregar?

240 M: L'Amical de Mauthausen també en tenia un.

241 P: Ja. A qui el va entr; el va entregar vostè personalment, aquest
242 comunicat?

243 M: Sí, sí.

244 P: Renunciant als càrrecs?

245 M: Sí, el vaig deixar.

246 P: A qui li va donar? Li va donar a algú en mà?

247 M: Sí, a la junta.

248 P: A la junta. A la vicepresidenta, a la presidenta en funcions?

249 M: Sí, a la presidenta, és clar; això ja ho saben.

250 P: A la senyora Rosa Toran?

251 M: A la Rosa Toran. No he sigut destituït en cap moment. No he estat
252 destituït. No, no, no; és per posar les coses en el seu puesto.

253 P: Ja, i

254 M: I de cap, i cada un

255 P: Posem-les al seu lloc.

256 M: i cada un dels meus companys, de cada un dels meus companys he
257 tingut una abraçada, o una estretada de mans.

258 P: Perdoni un moment. Posem les coses al seu lloc; ja que vostè ho diu,
259 no tinc cap inconvenient, al contrari. Senyora Rosa Toran, bon dia i
260 bona hora. Senyora Toran, bon hor, bon dia.

261 T1: Digui, bon dia.

262 P: Bon dia. Vostè està, ehm; vaja, vostè és la vicepresidenta de l'Amical
263 Mauthausen, però es fa càrrec de la presidència.

264 T1: En funcions, sí

265 P: En funcions, des del moment que el senyor Marco, a qui vostè estava
266 veient a través de la televisió i estava escoltant, ha presentat la
267 renúncia. Ha presentat la renúncia o vostès l'han destituït?

268 T1: A veure. És que això, exactament, són dues fases, eh. La primera és
269 la

270 P: Expliqui-les, si us plau.

271 T1: XXX, jo la vaig assumir el dia 2 de maig.

272 P: Perquè va ser el dia que vostès van saber que el senyor Marco no
273 havia explicat la veritat?

274 T1: Ehm, vam tenir davant nostres les informacions sobre aquest fet,
275 d'un falsejament i, paral·lelament, vam contrastar amb les informacions
276 que ens aportaven el senyor Enric Marco. Davant les conclusions que
277 vam treure, era que realment hi havia hagut un falsejament de la seva
278 trajectòria i, a partir d'aquell moment, es van prendre decisions que van
279 ser fetes públiques als llocs que ens semblava que calia explicar-ho, eh.
280 Tenint en compte que, en aquell moment, jo ja vaig assumir la
281 presidència en funcions.

282 P: Vostè, d'aquí uns instants, farà una roda de premsa per explicar la
283 versió que en tenen des de l'Amical Mauthausen. De tota manera, vostè
284 està veient el senyor Enric Marco, no sé quan han parlat per darrera
285 vegada vostès dos, què li vol dir?

286 T1: Bé era, era una gran, un gran dolor el que sentíem, sobretot perquè
287 nosaltres havíem estat enganyats, i, nosaltres volia dir l'associació, i
288 bàsicament aquí hi ha el tema dels deportats i els seus familiars, eh,
289 que és, realment, el que ens importa.

290 P: Ahà. Quan han parlat, vostès dos, per última vegada?

291 T1: Doncs vam parlar, avui és, el dilluns.

292 P: Ahà. Vostè se sent enganyada, pel senyor Marco?

293 T1: Em sento enganyada, sí.

294 P: Li va dir així a ell, directament?

295 T1: Sí. Clar, ell sap que hi ha hagut una, un falsejament del fet,
296 especialment, i una admissió de que ell no havia sigut un, un deportat a
297 Flossenbürg.

298 P: Tot això, ehm, senyora Toran, vostès ho descobreixen a partir de la
299 informació que els passa el professor Bermejo?

300 T1: Bé, ehm, ho descobrim a partir d'una informació que no ens passa.
301 És que això s'ha de matisar molt bé.

302 P: Expliqui-ho si us plau, perquè

303 T1: El Benito Bermejo no fa arribar aquest informe a l'Amical, que era el
304 lloc, el primer lloc on hauria d'haver arribat.

305 P: Per què?

306 T1: No ho sabem.

307 P: El senyor Bermejo amb qui hem parlat aquest matí en directe des
308 d'Àustria, perquè ara és allà, deia que ell no perseguia aclarir cap cosa
309 en relació a cap persona, i ell, per tant, el que tampoc no volia, a partir
310 dels descobriments o dels aclariments, millor dit, que va anar fent, era
311 enterbolir la commemoració que s'estava preparant en motiu del 60è
312 aniversari de la fi dels camps de concentració, i per tant de
313 l'alliberament, i la fi de la 2a Guerra mundial a Europa.

314 T1: Bé, si no volia enterbolir-ho, hagués hagut de passar aquesta
315 informació, fa bastant de temps, en el moment en què la tenia. Si no es
316 va enterbolir la celebració d'homenatge als deportats, que aquesta era la
317 finalitat, doncs va ser a mercè de les mesures que vam prendre des de
318 l'Amical. El senyor Benito Bermejo no forma part de l'Amical. Per tant,
319 nosaltres vam ser els que vàrem decidir que el senyor Enric Marco no
320 estés present en els actes d'homenatge, nosaltres vàrem ser els que vam
321 decidir que deixava de ser president. Nosaltres som els que vam decidir
322 que s'havia de comunicar el fets d'una manera clara a les institucions
323 implicades, al govern espanyol, a la Generalitat de Catalunya, i als

324 deportats, que van assabentar-se'n en el primer dia que estàvem a
325 Mauthausen, que va ser la primera ocasió que vam poder-los reunir.
326 Mentre que les altres institucions ja estaven assabentades abans de
327 realitzar el viatge a Mauthausen. És a dir, nosaltres vam considerar que
328 les persones ehm, directament relacionades amb l'homenatge, que era
329 l'Amical, havíem de prendre mesures internes. Les vam prendre. Que
330 s'havia de dir la veritat que teníem fins aquell moment, que era la no, el
331 no, la no ehm, condició de deportat del senyor Enric Marco. Això es va
332 explicar el primer dia que vam trobar-nos a Mauthausen, és a dir, el dia
333 5 de maig. Va ser quan també es va decidir que la persona que llegiria
334 el discurs que havia de llegir el senyor Marco, fos un deportat. I, també,
335 doncs, lògicament, les institucions que estaven implicades. Teníem molt
336 clar que no es podia confondre una persona amb l'Amical, una amical
337 que portava, jo diria, nou mesos, si no gairebé un any preparant aquest
338 homenatge.

339 P: Vostè creu, vostè creu, senyora Toran, que en algun moment el
340 senyor Marco va arribar a confondre l'Amical amb la seva persona, o la
341 seva persona amb l'Amical?

342 T1: Jo no, jo no puc donar la meva opinió. Jo em penso que és el senyor
343 Marco, qui té que, realment, ehm; les vides són molt complexes, vull
344 dir, ell és l'únic que està, que està legitimat per explicar realment la
345 seva trajectòria.

346 P: Vostè l'entén, el senyor Marco? Vostè aquests dies, reflexionant sobre
347 tot plegat, ha arribat a la conclusió que pot arribar a entendre, -la qual
348 cosa no vol dir necessàriament compartir-, el que ha fet el senyor
349 Marco?

350 T1: Puc entendre-ho, però no ho puc justificar.

351 P: Gràcies, senyora Toran, per aquesta atenció cap aquest programa.

352 T1: Gràcies a vosaltres.

353 P: Què ha de dir, senyor Marco?

354 M: Bé, va ser de mutu acord, i jo vaig signar la, la, la, lo que es va
355 enviar, la informació que s'enviava a les institucions, la vaig signar jo
356 mateix, també, de manera de que hi havia, inclús, la meva signatura, en
357 això.

358 P: Ja ha sentit la senyora Toran; l'entén però no es pot justificar. Vostè
359 té justificació pel que ens ha dit abans. Vostè, a la seva família, també
360 els hi va explicar aquesta història pública que ara resulta que no és
361 certa?

362 M: Sí, naturalment; ho he tingut que explicar, naturalment.

363 P: No els hi havia explicat mai?

364 M: No.

365 P: O sigui, la seva família ha estat la primera enganyada?

366 M: Bueno, sí; en aquest aspecte, sí. Tanmateix, ehm

367 P: O sigui, vostè no ha tingut mai confiança per explicar la veritat de la
368 seva vida, ni a la seva família?

369 M: No, no, no, perquè jo suposo de que ho considerava una altra vida.

370 P: Vostè ha tingut dues vides?

371 M: Desdoblament.

372 P: Desdoblament?

373 M: Desdoblament, no ho sé; potser.

374 P: Ha consultat amb algun especialista

375 M: Ah, no

376 P: com per a que li hagi garantit que vostè pateix desdoblament de
377 personalitat?

378 M: No, no, no; no sóc d'aquests que pensen de deixar-ho en mans d'un
379 altre que em faci una anàlisi. Sempre m'ha donat la impressió que els
380 anàlisis me'ls havia de fer jo, i inclús aplicar-me justícia jo mateix. I si
381 m'haig d'aplicar justícia, pues bé, hi haurà de tot. I en alguns casos
382 sortiré malparat, en alguns casos sortiré malparat, ara, quin dubte hi
383 ha, en alguns casos no sortiré malparat.

384 P: Perdoni un moment; què m'està dient? Quan vostè diu que si, que la
385 justícia vostè se l'aplica vostè mateix. Quina justícia creu que es mereix
386 vostè mateix en aquesta situació?

387 M: Mereixo la, la sorpresa, em mereixo aquest escàndol que s'ha fet al
388 voltant de la meva persona. Em mereixo més coses, però jo em penso de
389 que la gent, abans de, abans de, d'aquests mereixements, s'haurà de
390 mirar no únicament, una mica més. Qui és l'Enric Marco, a part de
391 l'impostor, i aquestes coses? No el que va patir la presó aquí i allà, sinó
392 quina ha sigut la seva, la seva tasca i què és lo que ha fet. I quantes,
393 quants centenars i centenars i centenars de cartes he rebut ehm, dient
394 que han reconegut la història a través de la meva persona. I les dels, i
395 les de tants claustres, que han considerat que he obrat com a
396 catalitzador, per entrar dintre de la memòria històrica. I de la història,
397 no dels camps de concentració únicament, sinó de la història quan ells
398 eren incapaços, perquè no venien amb l'aureola que jo portava. I
399 naturalment que això ho vaig considerar un útil. Era un, ha sigut un, si
400 arribes a pensar-ho, ho parlava amb la Rosa l'altre dia, "no sé per què
401 ho vas fer-ho, això, si tu a l'Amical igual tenies lloc. Igual tenies un lloc,
402 donat de que això, el fet d'haver estat empresonat". I no el fet d'haver
403 estat empresonat, a l'Amical pot haver-hi, no gent, únicament, que han
404 estat supervivents, -els supervivents dels que han estat a camps de
405 concentració, aviat no en quedarà cap-, i la feina es tindrà de continuar
406 fent, doncs novament, i contínuament també. No puc ehm, en aquests
407 moments no m'és molt fàcil el fer-me una anàlisi de mi mateix, però
408 penso de que sempre en la balança de la meva vida, sempre hi han

409 hagut pros i contres, i no puc dir que hagi caigut sempre pel costat
410 negatiu; tot el contrari.

411 P: La seva família com ha reaccionat?

412 M: Ah, ells coneixen ehm, com diu la meva dona, “L’Enric de trenta
413 anys, qui me’l canvia? No hi haurà ningú que me’l faci canviar; ja sigui
414 lo que sigui. Ha estat un company meravellós i, per lo tant, m’és igual
415 tot, m’és igual totalment”. Les meves filles m’han dit exactament el que
416 per elles he estat un pare admirable, “un pare que sempre has estat per
417 nosaltres”, que s’ha expressat sempre amb la seva sensibilitat, amb el
418 seu amor, no únicament en les coses més baladís.

419 P: No li han retret en cap moment, que vostè els hagi mantingut
420 enganyats

421 M: Mai.

422 P: durant tants anys?

423 M: Mai. Mai m’ho han retret

424 P: En el moment que els hi va haver de dir vostè, que els havia
425 enganyat, com s’ho va plantejar i què els hi va dir?

426 M: Els hi vaig dir que, indiscutiblement, hi havia hagut una falsetat; no
427 havia estat mai en un camp de concentració. Sí els hi explicava això, de
428 que havia estat a la presó, i això, i això, i això; i tot això. I, naturalment
429 ehm, i m’he posat en les seves mans. Era molt natural de que ells,
430 perquè he sigut un, jo penso de que he sigut en altres aspectes una
431 persona admirable, penso de que he estat una persona admirable, que
432 ha estat en molt

433 P: Vostè es té per una persona honesta?

434 M: Sí.

435 P: Vostè avui manté que és honest.

436 M: Sí.

437 P: Però en canvi hi pot haver persones que s'hagin sentit frustrades, per
438 exemple, l'Ernest de Sabadell, que és un estudiant d'Història, que va fer
439 un treball, ara fa un mes, sobre vostè. Ernest, bon dia.

440 T2: Bon dia.

441 P: Quina sensació tens?

442 T2: Bueno, és una sensació de, és que no sé com descriure-ho. És una
443 mena d'impotència, de sentir-me enganyat; jo i tots els companys que
444 vam estar-hi. Vull dir, vam omplir un claustre, vam omplir un teatre
445 escoltant-lo, apuntant el que ell deia, això ho vam interioritzar, ho vam
446 parlar els uns i amb els altres i clar; un es lleva, i veu que això no és
447 real. Jo l'intento entendre, i, i sé que tot això està recobert d'una
448 voluntat de, d'ensenyar i de fer entendre a la gent, però hi han moltes
449 maneres. I també és una manera de faltar el respecte a molta gent que
450 ha patit.

451 P: Estàs dolgut.

452 T2: Home sí, la veritat és que sí, perquè jo entro en una necessitat
453 d'aprendre història

454 P: Sí, perdona un moment; pots baixar una mica el volum del receptor,
455 del televisor?

456 T2: Sí, sí.

457 Ho dic perquè estem a punt d'aconseguir, lamentablement, un
458 acoplament en el sol. Perdona, digues, Enric. [el periodista confon el
459 nom de la persona que participa telefònicament]

460 T2: Aquest és el, no, jo simplement

461 P: Què li dius, tu a l'altre Enric?

462 T2: Jo intento entendre tot el que ha passat, però hi han coses que no,
463 no tenen justificació. Hi han mentides que, per molt que, per molt que
464 es vulguin ehm, justificar, no es poden justificar. Simplement això. I
465 mostrar, doncs, aquest sentiment de frustració.

466 P: Moltes gràcies per atendre aquesta trucada i per la teva participació.
467 Digui.

468 M: Dues coses, dues coses. Hi ha una cosa en què valora la meva
469 capacitat educativa. Diu en un moment donat, que valora
470 verdaderament el valor de, educatiu que he donat a la meva xerrada; o
471 a les meves xerrades. És això, lo que he volgut portar. La meva figura
472 només ha servit per ehm, com a catalitzador. Sempre vaig dir-ho i
473 repetir-ho, i ell ho tindrà que recordar; sempre vaig dir “Vinc amb
474 l’aureola del supervivent, per això m’és fàcil; és captar la vostra atenció.
475 Després ja coneixereu la història”. Ho vaig dir, ho he dit mils de
476 vegades; sempre. I davant dels mestres, exactament: “La feina us la
477 deixo a vosaltres, jo només vinc a obrir, verdaderament, com a
478 catalitzador, una esquerda en aquesta assignatura tan àrida” com he
479 dit sempre, de la Història, que ningú vol entendre. I que em proposo,
480 verdaderament, que la gent s’interessi. Sense la meva presència, en
481 aquest institut, probablement aquest alumne, o un grup d’alumnes no
482 haurien fet treball, aquest treball de recerca històrica.

483 P: Vostè cobrava per anar als instituts?

484 M: No.

485 P: No ha cobrat mai? De la Generalitat?

486 M: De la Generalitat, teníem un conveni, però no tenia res que veure
487 amb mi, no tenia res que veure amb mi, és el conveni que hi ha
488 establert, i això, naturalment, és conveni amb l’Amical. I, quan s’ha
489 rebut alguna aportació, o s’ha rebut, ha anat sempre a parar a l’Amical.
490 I quan s’ha rebut, i hi han hagut algunes dietes de despeses, s’han

491 comptat per kilòmetres que pagava, únicament per kilòmetre que
492 pagava.

493 P: Vostè també va ser el màxim responsable de la CNT a Catalunya.

494 M: Sí.

495 P: Durant un temps.

496 M: Ahà.

497 P: Corregeixi'm si la memòria em falla: vostè va assumir la màxima
498 responsabilitat de la CNT quan va esclatar la bomba a Escala?

499 M: No, va ser abans.

500 P: Va ser abans.

501 M: Sí.

502 P: Però vostè, el cas Escala, que va esquixar molt negativament a la
503 CNT ehm, li va, permeti'm l'expressió, li va esclatar a les mans, eh. Tot
504 el que vostè ens explicava com a líder de la CNT en aquella època,
505 també ha estat falsejat?

506 M: Què explicava, com a líder de la CNT?

507 P: No, no, el que fos.

508 M: No, lo que fos, mai ha estat falsejat. Era la meva

509 P: Vostè no

510 M: lluita constant.

511 P: Vostè no

512 M: Era la meva lluita al dia.

513 P: No, no, jo li pregunto perquè,

514 M: Mai.

515 vostè sap perfectament que revisant la seva vida, la seva projecció
516 pública, que a més té la de president de la Federació de les associacions
517 de pares d'alumnes de secundària, és clar; avui és legítim que les
518 persones que han treballat amb vostè, que han col·laborat amb vostè,
519 que l'han escoltat a vostè, en qualsevol dels àmbits pels que s'ha mogut,
520 es preguntin si aquesta fantasia que vostè, amb la que vostè ha
521 il·lustrat la seva vida pel que fa als camps de concentració, no la pot
522 haver posat també a disposició de les altres accions socials

523 M: A on, a no?

524 P: en les quals també ha col·laborat. No, no, pregunto.

525 M: No, no, pregunto jo. En el meu treball constant en les lluites socials?
526 En el conflicte de Roca? En el conflicte de benzineres? Assumint el cas
527 Escala? Qui pot dubtar de la meva voluntat? Qui pot dubtar inclús dels
528 meus apallissaments, en la FPAC, en la meva defensa de, del, de
529 l'Escola pública? Qui pot dubtar? El meu fet d'aconseguir, d'aconseguir
530 extensions, extensions com vàries extensions. El fet de, d'haver lluitat
531 per l'Escola pública com ho he fet sempre? Està claríssim, però
532 claríssim. Com hi ha d'haver-hi el més petit dubte, del que va significar
533 estar a l'aguait a l'alcanç de tothom? Aquí està, només heu de fer,
534 només heu de fer que adreçar-vos a la FPAC i preguntar a algú de la
535 FPAC. Només heu de fer que adreçar-vos durant el temps que vaig
536 estar, dels anys que vaig estar al Consell escolar d'educació de, de, de
537 Barcelona. Preguntar a qualsevol dels responsables quina va ser la
538 meva, el meu comportament i quina va ser la meva línia.

539 P: En, entengui'm, senyor Marco.

540 M: Per favor

541 P: Entengui'm que avui pugui haver, jo li plantejo que avui pugui haver
542 moltes persones, que puguin dubtar de quina fiabilitat mereixen tots els
543 seus posicionaments públics durant tot aquest temps. Això avui és
544 legítim, perquè avui són moltes les persones

- 545 M: Bueno, pues
- 546 P: que han descobert que vostè, en part, ha enganyat.
- 547 M: De totes maneres.
- 548 P: I jo
- 549 M: jo no sé, en realitat
- 550 P: jo no l'acuso de res.
- 551 M: No, no. En realitat, jo no sé què estic fent aquí, doncs. Si de lo que
- 552 es tracta aquí és de jutjar l'Enric Marco, o lo que es tractava
- 553 senzillament era venir a parlar sobre uns fets que havien ocorrit aquí.
- 554 Això ja va més enllà de les meves possibilitats humanes, eh.
- 555 P: No, no
- 556 M: Arribar, arribar a posar-me ja contra les cordes d'aquesta forma,
- 557 inclús arribant a dubtar de qualsevol, bueno, és que ja és el colmo, ja.
- 558 Jo pensava de que, verdaderament, pensava que hi havien alguns
- 559 atenuants, com ha dit aquest xicot; hi havia uns atenuants, en el meu
- 560 pas per, per, per, per allà on hagi estat, a l'Amical. No pensava que el
- 561 dubte, si és tantíssimament enorme per arribar a negar-me el, el pa i la
- 562 sal, ja.
- 563 P: Senyor Marco, no em malinterpreti; ningú li nega res. Jo li he fet una
- 564 pregunta a partir d'una premissa; avui hem descobert que vostè ens ha
- 565 explicat una part de la seva vida que no respon a la realitat.
- 566 M: Sí, però aquesta no és l'altra
- 567 P: D'acord
- 568 M: a la qual vols explicar-te, no?
- 569 P: D'acord. Jo només li he preguntat si vostè avui pot entendre aquelles
- 570 persones, que a partir d'aquest descobriment

571 M: No.

572 P: puguin dubtar d'altres coses.

573 M: No, no.

574 P: Vostè diu que no, perquè no hi són, i jo me'l crec, i no tinc per què
575 dubtar-ho

576 M: No les puc entendre, però és igual.

577 P: i no vull que interpreti això com cap mena de judici a ningú. En
578 qualsevol cas, vostè, i li torno a agrair, ha acceptat la nostra invitació,
579 vostè s'ha sentit en el deure d'explicar-se, i aquí ho ha fet. Les seves
580 explicacions han quedat molt clares; crec que claríssimes. Són
581 explicacions al resultat, i rectificui'm si la meva conclusió no és
582 correcta, de la lluita per una causa. Per il·lustrar bé aquesta causa, ha
583 falsejat una part de la seva pròpia història; l'ha emmascarat, l'ha
584 engrandit. L'ha magnificat per aconseguir micròfons, càmeres, tribuna
585 de projecció, per poder explicar quina és la motivació principal de la
586 seva vida; la lluita per una causa, correcte?

587 M: Sí, l'única cosa, que no ha sigut la profusió de micros, sinó ha sigut,
588 ha estat dintre dels instituts; aquesta és la labor més considerable. Lo
589 que hagi donat, i el meu informe de gestió ho diu ben clarament, quines
590 han sigut les meves intervencions davant de càmeres, i quines han
591 estat les meves intervencions, i les més gratificants, i les més
592 abundants, àmplies totalment, han estat en els centres educatius. De
593 l'única cosa, era l'únic lloc que podies trobar la gratificació d'un noi o
594 d'una noia, que s'acostava i que mirava de saber alguna cosa més de la
595 història, i de quina forma podia fer un treball d'història. Els treballs
596 d'història que s'han fet, i els treballs que s'han fet en aquest cas,
597 sempre he fugit de qualsevol treb, de qualsevol treball que tractés de la
598 meva persona; sempre n'he fugit. I la major part dels treballs que tenim
599 d'història en l'Amical són treballs sobre els camps de concentració, i
600 sobre els camps de concentració. No sobre la persona de l'Enric Marco.

601 P: Acabem. Té una càmera al darrera meu que l'enfoca directament. Si
602 vostè creu convenient adreçar-se a aquesta càmera per demanar
603 disculpes, ho pot fer. Si vostè creu que no cal, vostè mateix.

604 M: Naturalment que haig de demanar disculpes a aquells que s'hagin
605 sentit frustrats, a aquells que s'hagin sentit enganyats o estafats. Em
606 permeto que facin una reflexió, cosa que sempre he demanat; sempre
607 que es fes una reflexió. De manera i forma que a tots ells, naturalment,
608 lamento moltíssim el succeït; per ells i, i no me'n vaig de gratis, per
609 descomptat.

610 P: Senyor Marco, gràcies per la confiança una altra vegada. Si alguna
611 pregunta li ha semblat excessivament punyent, vull que entengui que
612 les circumstàncies que vostè mateix ens ha revelat, m'han fet entendre
613 professionalment, que aquest era avui el meu paper. Hagués preferit no
614 viure'l; també li dic, de debò.

615 M: És igual.

616 P: Perquè jo personalment i com a professional, també avui podria
617 arribar a considerar que en alguns moments, puc haver participat en
618 una part d'aquesta fantasia. Moltes gràcies.

619 M: Molt bé, gràcies a tothom.

Document núm. 115*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
12 de maig de 2005.	“Entrevista: Enric Marco Expresident de l'Amical Mauthausen”.
Canal:	Mitjà:
Premsa.	<i>Avui.</i>
Descripció del contingut:	
<p>Aquest document consisteix en una entrevista de premsa a Enric Marco, després que ell mateix fes arribar als mitjans de comunicació un comunicat de confessió. Hi ha tres qüestions fonamentals a destacar. La primera té a veure amb el joc de concessions i reivindicacions que du a terme Marco en el decurs de l'entrevista; el seu “No vaig passar per un camp de concentració, però...”; la fórmula “perquè si bé no vaig ser deportat a un camp de concentració,...”. En aquest sentit Marco amorteix l'efecte de la concessió esmentant escenes i dades que el puguin seguir avalant com a víctima del nazisme. Així, apunta com li “van infligir uns interrogatoris tremends, cruels”, i esmenta el seu pas pel penal de Kiel, on hauria romàs “reclòs durant mesos i mesos incomunicat [...] enclaustrat i treballant”; per acabar reblant una i altra dada amb “vaig conèixer què era el nazisme”. La segona qüestió a què al·ludíem representa l'exercici de Marco per transformar una mala praxi, en un gest meritori i important per a l'entitat que representa. Ens referim, doncs, a l'intent de presentar en positiu les seves xerrades, -“d'alguna manera vaig ser un revitalitzador”-, o de simplificar-ne la intencionalitat; de vegades, despullant-les del seu contingut històric per rescatar-ne ara, només la lliçó moral; o encara, l'esforç per subratllar que les seves conferències estaven, també, farcides d'història de la II República i la Guerra civil, i que sí que les coneix, perquè les va viure intensament.</p>	
Símbols emprats:	
<p>⌚, ⌚: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.</p>	

1 L'ENTREVISTA: Enric Marco Expresident de l'Amical Mauthausen

2 “No tinc cap inconvenient a tornar la Creu de Sant Jordi”. “No vaig estar
3 en un camp de concentració, però sí en un penal nazi, on vaig patir
4 interrogatoris terribles”.

5 Andreu Gomilla

6 **A.G. Per què va explicar que havia estat en un camp de**
7 **concentració sense ser veritat?**

8 E.M. Sempre he estat un home molt combatiu. Sempre he tingut causes
9 a defensar. No vaig passar per un camp de concentració, però sí que
10 vaig estar en un penal, sí que vaig estar en un camp de treballadors. I
11 allí em va detenir la Gestapo per les meves activitats. Em van portar
12 detingut; vaig estar uns dies detingut, em van infligir uns interrogatoris
13 tremends, cruels, per saber l'abast del que estava fent. I després quan
14 va acabar tot això em van enviar al penal de Kiel [nord d'Alemanya], a
15 on vaig estar reclòs durant mesos i mesos incomunicat. Durant aquest
16 temps, em van enviar l'acusació del fiscal, que era per alta traïció i
17 conspiració contra el III Reich. Llavors em van fer un judici a Hamburg,
18 on em van processar per aquests delictes. Per tant, no vaig estar en un
19 camp de concentració, però sí vaig estar privat de llibertat durant mesos
20 i mesos, enclaustrat i treballant. Aquesta és una de les coses que poso a
21 l'altre costat de la balança, perquè si bé no vaig ser deportat a un camp
22 de concentració, vaig conèixer què era el nazisme. Vaig conèixer la
23 degradació i la humiliació quan anava a treballar i em tiraven fora de la
24 vorera per fer-me caminar per la calçada. De totes aquestes coses, de
25 tot el que va patir la gent, en vaig prendre bona nota i després,
26 naturalment, vaig intentar transmetre-les a partir de la meva persona i
27 dels relats i de la vida que jo no coneixia i que sentia i que interpretava
28 de la gent que havia passat pels camps.

29 **A.G. Amb la seva experiència, per què decideix explicar una**
30 **mentida?**

31 E.M. Moltes vegades els mitjans que utilitzes no són els més adequats...
32 Jo vaig arribar a l'Amical fa uns cinc anys. La gent que hi havia, els
33 supervivents que hi quedaven, eren molt grans, amb poca capacitat per
34 poder anar amunt i avall. I d'alguna manera vaig ser un revitalitzador.
35 Jo tenia un company que havia estat a la guerra amb mi i vaig
36 començar a fer aquesta feina d'anar a xerrar, de recordar els que havien
37 estat als camps de concentració, a explicar la meva història... Una
38 història que començava quan era nano, a dotze anys, i vivíem la II
39 República. Explicava que als 16 anys vaig marxar al front a defensar el
40 que significava la II República.

41 **A.G. Hi ha un punt de la seva confessió una mica confús. Vostè diu**
42 **que va anar a Alemanya l'any 1941 amb un grup de treballadors**
43 **espanyols. Ho va fer des de França o des de Catalunya?**

44 E.M. Vaig sortir d'Espanya. La resta és la meva història, la bola
45 inventada. Això que em vaig embarcar a Barcelona per anar a Marsella
46 no és veritat... Aleshores estaven reclutant gent per anar a treballar a
47 Alemanya. I jo m'hi vaig apuntar i gràcies a això vaig sortir del país. El
48 que passa és que ens retenien el passaport i viatjàvem en vagons
49 vigilats per les milícies de Pétain, de manera que no hi havia forma de
50 pujar o baixar. Així vaig arribar a Alemanya, on em van enviar a
51 treballar a unes drassanes. Com a mecànic, m'era fàcil sabotejar els
52 motors. Jo era a reparació de motors. Fins que un dia va venir un
53 alemany a dir-me que estava sota sospita i que si jo era comunista o
54 alguna cosa així, i que la Gestapo em vigilava. D'altra banda, em
55 dedicava a explicar als meus companys com anava la guerra. No sabia
56 alemany, però comprava la premsa portuguesa que hi havia i feia una
57 mena de traducció als meus companys espanyols i portuguesos... Dos
58 espanyols em van denunciar i vaig patir uns interrogatoris terribles...

59 **A.G. ¿No creu que la seva mentida alimenta les tesis**
60 **negacionistes?**

61 E.M. No, de cap manera. Perquè dic el que vaig conèixer.

62 **A.G. Hi ha alguns supervivents, com Neus Català, que diu estar**
63 **força indignada i dolguda amb vostè...**

64 E.M. Això de la Neus Català és una altra cosa, més personal. Jo diria,
65 tot i que no és el moment, que és a causa d'un cert allunyament, o
66 enfrontament amb l'Amical. Els de l'Amical saben que tot això que està
67 dient la Neus Català no és cert.

68 **A.G. A l'Amical tampoc no estan gaire contents, amb vostè. Què els**
69 **diria?**

70 E.M. Que continuïn la seva feina, aquesta feina última que estaven fent
71 en aquesta última etapa, que és la de l'obertura generacional: ser útil a
72 la societat a part de ser útil, com en el passat, als supervivents i als
73 seus familiars. L'Amical ha aconseguit tenir el seu local obert a totes
74 hores... I que continuïn treballant amb els estudiants, parlant
75 d'història, perquè això dels camps de concentració es repeteix un dia
76 rere l'altre. Jo m'he limitat a evocar els valors de la solidaritat i de l'ajut
77 mutu. I a partir de la forma amb què se'm presentava, vaig aprofitar
78 senzillament per introduir aquest missatge. Un missatge que és honest.

79 **A.G. El conseller Joan Saura ha avançat que s'estudiava fer-li**
80 **tornar la Creu de Sant Jordi que li van concedir l'any 2001 i la**
81 **Generalitat ja ho ha decidit...**

82 E.M. No hi tinc cap inconvenient. Tot i que la Creu de Sant Jordi no és
83 una cosa que se m'atorga pel meu pas per l'Amical, sinó per
84 moltíssimes coses més. Però, indiscutiblement, jo que conec en Saura
85 des que era un menut i penso que és una de les persones més
86 frustrades [per aquest cas], no tinc cap inconvenient a retornar la Creu.
87 No sols està a disposició d'ell, sinó que d'una manera o altra la hi faré
88 arribar.ﷻ

Document núm. 131*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
12 de maig de 2005.	“Con la aureola de deportado...”
Canal:	Mitjà:
Premsa.	<i>La Vanguardia.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El present document constitueix una entrevista de premsa a Enric Marco tot just després de descobrir-se la seva mentida.</p> <p>En volem subratllar, sobretot, el primer tram de la peça, en el qual la periodista focalitza les seves preguntes cap a l'any 1978; moment en què Marco hauria inventat la seva estada al camp de Flossenbürg, segons com queda reflectit al llibre <i>Los cerdos del comandante</i>, editat aquell any. Ens sembla destacable que l'entrevistat opti per mentir en la resposta: en lloc d'admetre haver donat testimoni com a deportat al llibre de Constante i Prades que apuntàvem, s'inventa una altra publicació, que tindria com a tema central el penal de Kiel, i que en justificaria, encara en el moment de l'entrevista, la seva participació, -atès que en cap moment s'ha desmentit el seu empresonament preventiu per sabotatge a la ciutat-. Immediatament després de la mentida que acaba de produir, -i que no hem advertit en cap altre document-, incita la periodista a fer un salt en el temps, i se situa, ja, ben bé a l'any 2000; punt on ja ha comprovat sentir-se còmode, perquè pot comptar amb el coixí de “la necessària divulgació del nazisme a les escoles”, de “la imprescindible aureola del deportat per a captar l'atenció dels auditoris”. Vegem aquest doble moviment que hem descrit: “Se estaba escribiendo un libro en el que se hablaba del penal de Kiel, en Alemania, en el que yo estuve preso en el año 1942, y expliqué mi experiencia allí. Bastante más adelante, por un compañero de armas entré en contacto con Amical de Mauthausen”.</p>	
Símbols emprats:	
<p>⌚, ⌚: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.</p>	

1 L“Con la aureola de deportado me ganaba la atención para explicar los
2 horrores del nazismo”

3 Silvia Hinojosa

4 Enric Marco (Barcelona, 1921) había contado tantas veces y con tal
5 convencimiento su espeluznante experiencia en el campo de
6 concentración de Flossenburg (Alemania) que nadie imaginó que
7 pudiera ser mentira. Ni siquiera sus antiguos compañeros de al Amical
8 de Mauthausen, la asociación que agrupa a los deportados españoles y
9 que acaba de desbancarle de la presidencia tras descubrir el engaño.
10 Dolidos, muchos atan cabos y recuerdan que a veces no acababa de
11 cuadrarles su relato, aunque reconocen que nadie ha trabajado por la
12 memoria de los deportados como él. Durante treinta años, Marco
13 engañó a todo el mundo, hasta que hace unos días empezó a circular el
14 rumor de que un historiador no había encontrado su nombre en los
15 archivos de Flossenburg.

16 **-La primera referencia sobre su falso paso por un campo de**
17 **concentración está en una biografía suya de 1978. ¿Qué necesidad**
18 **tenía de inventarse un pasado?**

19 -Fue una coincidencia. Se estaba escribiendo un libro en el que se
20 hablaba del penal de Kiel, en Alemania, en el que yo estuve preso en el
21 año 1942, y expliqué mi experiencia allí. Bastante más adelante, por un
22 compañero de armas entré en contacto con Amical de Mauthausen...

23 **-Eso fue hace seis años. Hablábamos del engaño de 1978.**

24 -Sí, está relacionado. Cuando empecé a colaborar con Amical, los
25 deportados que conocí allí estaban físicamente muy cansados y no
26 podían seguir el ritmo de conferencias, entrevistas que requiere la labor
27 de propagar la memoria. Yo sí, y empecé a ganar protagonismo. Algunos
28 compañeros me dicen que no necesitaba inventar nada porque con mi
29 historial podía representar a la Amical. Pero sí tenía necesidad: el
30 mensaje era una cosa, pero quien lo explicaba tenía que ser otra.

31 **-¿Piensa que no le hubieran prestado atención?**

32 -Sí. Por eso hice ese papel. Yo explicaba mi experiencia como preso del
33 nazismo, pero también la historia de la deportación, y con la aureola de
34 deportado me ganaba la atención de los chavales cuando iba a dar
35 conferencias. Piense que en una asignatura tan árida como la historia
36 es necesario ofrecer estímulos. Yo no hablaba de mí, sino de por qué
37 fuimos a parar a los campos, y mucho antes que todo eso.

38 **-Pero se lo inventó en 1978.**

39 -Sí, en ese momento salía el libro en el que aparecía un compañero y
40 aproveché para decir que también había estado allí... La aureola la
41 tenían los campos de concentración.

42 **-Usted viajó a Alemania en una expedición de trabajadores en 1941**
43 **y regresó a España en 1943. En medio estuvo preso. ¿Qué ocurrió**
44 **allí?**

45 -Cuando llegamos a Metz nos distribuyeron y me enviaron a los
46 astilleros en Kiel. Estaba en mantenimiento e hice varios sabotajes a
47 motores de los torpederos hasta que me avisaron de que me vigilaban. A
48 principios de 1942, una mañana me detuvo la Gestapo y pasé diez días
49 de durísimos interrogatorios. Me enviaron al penal de Kiel, me
50 desnudaron y me lo quitaron todo, como a la gente que fue a los
51 campos, y me dieron el *drillich* (el uniforme rayado de los deportados).
52 Estuve en celdas de castigo, incomunicado y a oscuras. Sobreviví y en
53 esos meses tuve tiempo para pensar.

54 **-Era prisión preventiva. Pudo regresar a España.**

55 -Sí. En el juicio me acusaron de conspiración contra el III Reich, pero
56 un intérprete me ayudó y volví a España con un permiso vacacional de
57 30 días, del que no regresé.

58 **-¿Qué le han dicho sus compañeros de Amical de Mauthausen?**

59 -Me he despedido de muchos con un abrazo y un apretón de manos.
60 Reconocen que una cosa es la persona y otra el farsante, y creo que
61 también reconocen que nada de lo que he hecho ha sido en beneficio
62 propio.

63 **-Algunos han sido muy duros con usted, se sienten engañados.**

64 -Sí, es posible que me lo recriminen. Pero mi agenda estaba llena de
65 actos y era un trabajo necesario que los deportados no podían hacer.

66 **-Ahora que el globo se ha pinchado, ¿se siente liberado?**

67 -Pretendía que esto se fuera acabando. He buscado mi propia
68 liberación. Y en todas estas explicaciones que estoy dando hay una
69 cierta penitencia. Además, mi caso no desmiente el genocidio o lo que
70 pasaron mis compañeros y yo mismo.¶

Document núm. 134*

Data:	Títol o espai de la divulgació:
A partir del 13 de maig de 2005.	“Benvolgut company”.
Canal:	Mitjà:
Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>

Descripció del contingut:

El següent document és una carta d'Enric Marco adreçada, -segons ens comenta en cedir-nos-en una còpia-, a tot el conjunt de membres de l'Amical de Mauthausen. Hem de suposar que s'escriu a partir del dia 13 de maig, un cop fets, el comunicat oficial de la mentida, i totes les immediates entrevistes als mitjans de comunicació.

El text té dues intencionalitats ben marcades; la primera, podríem aventurar, pretén ser un suport per a la segona. Tot seguit les esmentem i en recuperem algunes seqüències. Quant al primer objectiu, diríem que Marco intenta reflectir el respecte que sent cap als seus companys de l'Amical: “Amb tu, amb vosaltres, els qui he sentit i segueixo sentint com a companys, sí em resulta difícil explicar-me”. Val a dir, però, que aquesta mostra de respecte serveix a Marco, també, per definir-se, ell mateix, encara com un membre més, dins de tot el conjunt de deportats: “segueixo sentint com a companys”. Pel que fa a la segona intencionalitat de la carta, destaquen en el text una sèrie de verbs en imperatiu que, dirigits als “companys” a qui s'adreça, pretenen generar en ells una reflexió que els dugui a entendre l'ex-president de l'Amical. Així, “Fes un esforç”, “Valora”, o encara “et prego que pensis serenament”, són les ordres que encapçalen tota una sèrie de propostes que Marco llança als destinataris, i que ha seleccionat curosament per tal que no hi hagi lloc pel debat: “si en alguna ocasió et vaig col·locar en una situació indigna, si et vaig faltar o insultar el teu passat històric”.

Símbols emprats:

⌚, ⌚: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.

1 ℒBenvolgut company,

2 Aquesta comunicació amb tu, em resulta molt més difícil que les dures
3 relacions amb els mitjans de comunicació que en cap moment, durant
4 aquests dies, he deixat d'afrontar. Uns mitjans de comunicació, els
5 quals, després d'haver-los tractats, han deixat de merèixer-me cap
6 respecte.

7 Amb tu, amb vosaltres, els qui he sentit i segueixo sentint com a
8 company, sí em resulta difícil explicar-me.

9 S'han dit tantes coses sobre la meva persona i conducta que sembla
10 com si ja estigués d'antuvi tot disposat, dat i beneït. Per aquesta raó et
11 prego que pensis serenament si en alguna ocasió et vaig col·locar en
12 una situació indigna, si et vaig faltar o insultar el teu passat històric.

13 Fes un esforç per situar-me en l'ocasió i circumstància en què m'has
14 conegut. Valora el que ha significat la meva presència i discurs, allà on
15 hagi estat o fet sentir com a representant de l'Amical.

16 No tracto de justificar tant la meva impostura com aconseguir que
17 entenguis la intenció que em va guiar. És inacceptable que una part
18 simple del meu passat signifiqui un descalabre tan greu com per a fer
19 trontollar l'Amical i la seva credibilitat si no és que us rendiu davant
20 d'un mentider a mitges com l'Enric Marco.

21 Aquests dies he estat escrivint unes quantes coses, he cercat papers,
22 documents, encara em falten, però quelcom queda clar, mentre tu i com
23 tu molts d'altres patiu en el camp víctimes dels nazi, jo també,
24 empresonat a al vegada que tu en condicions semblants, patia les
25 conseqüències d'una militància antifeixista que no acabarà més que en
26 mi.

27 Els camins van ser diferents, de vegades no els pots triar, ja que els
28 condicionaments i les circumstàncies també manen, però ho vaig fer
29 com vaig entendre millor i sempre donant la cara.

30 Res més.

31 Les meves disculpes més sinceres, company.

32 Enric Marco

Maig del 2005

Document núm. 135*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
A partir del 13 de maig de 2005.	“Benvolguts claustreres, professorat i alumnes”.
Canal:	Mitjà:
Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El següent document és una carta d'Enric Marco adreçada, segons s'indica en l'encapçalament, a “claustreres, professorat i alumnes”. Hem de suposar que s'escriu a partir del dia 13 de maig, un cop fets el comunicat oficial de la mentida, i totes les immediates entrevistes als mitjans de comunicació. Com ja hem advertit en d'altres documents, la carta ve encapçalada pel reconeixement cap a la vàlua del destinatari; de retruc, però, aquesta admiració conté una reivindicació personal: “us he conegut i valorat, he rebut mostres del vostre respecte i consideració”. D'alguna manera, doncs, Marco condiciona l'opinió dels Centres educatius quant a la seva mentida, recordant-los l'actitud que mantingueren quan ell els oferí el seu testimoni i pronuncià una conferència. I, de fet, el remitent convida els Centres a recordar el propi contingut de les xerrades i a fer-ne una reflexió. Primerament, els n'esmenta els punts fonamentals, -“torneu a escoltar-me en la història de la barbàrie nazi, en el preàmbul sobre la II República i el període del Franquisme-, però a continuació, fins i tot hi afegeix un cert títol d'autor en alguns blocs, una poetització de certes parts: “les fosses del silenci”, “el cant als valors de la pau i de la solidaritat”. I encara, Marco s'autocita i inclou en la carta un fragment de les seves conferències, en què ja advertia: “No vull que l'impacte colpidor de les imatges que heu vist ni la meua veu i paraules us restin la capacitat de discernir i reflexionar.”</p>	
Símbols emprats:	
<p>⌚, ⌚: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.</p>	

1 ℒBenvolguts claustreres, professorat i alumnes

2 Durant aquests últims anys he passat per infinitat de centres
3 educatius, el vostre un d'ells, us he conegut i valorat, he rebut mostres
4 del vostre respecte i consideració y aquesta ha estat la retribució més
5 esplèndida a una feina que no puc ni sento inútil, infamant ni
6 inoperant, malgrat les formes en que s'ha presentat.

7 Ni les meves condicions actuals de pura supervivència ni la situació i
8 context en què està submergit l'afer Enric Marco són les millors i més
9 adients, ni per estendre'm en l'escriptura ni per suplicar el mínim tracte
10 de favor.

11 Però sí m'atreveixo a demanar que torneu a escoltar-me en la història
12 de la barbàrie nazi, en el preàmbul sobre la II República espanyola i el
13 període del Franquisme, en les fosses del silenci, en el rebuig a la
14 violència, en la discriminació i l'agressivitat, les d'abans i les d'ara, ja
15 que sempre vaig considerar que calia fer del MAI MÉS un missatge
16 recent per sempre més, escolteu-me en el cant als valors de la pau i de
17 la solidaritat.

18 Recordeu unes paraules: “No vull que l'impacte colpidor de les imatges
19 que heu vist ni la meua veu i paraules us restin la capacitat de discernir
20 i reflexionar. Us vull serens i lúcids amb els ulls i l'oïda ben oberts, però
21 sobretot amb l'enteniment encara més per poder jutjar”.

22 Ara depèn tot de vosaltres. Podeu seguir recuperant la memòria
23 històrica i estic segur que per a aquesta feina no us faltaran les millors
24 ajudes, les de la pròpia Amical, i anar forjant a la vegada la vostra
25 pròpia, o bé abandonar l'ànim de saber, d'esbrinar, de trobar respostes i
26 donar per bo que un sol mentider és capaç de donar-vos la volta. Val
27 més doncs que arraconeu el que considereu indesitjable i silencieu si
28 cal la veu allà on us soni falsa, però continueu si us plau, us feu falta.

29 Ara no és moment per triar el gra de la palla, deixeu a banda, perquè
30 m'anima el convenciment que un dia sospesarem justament un i altra.

31 Res més, les meves més sinceres disculpes.

32 [Signatura d'Enric Marco]=

Document núm. 136*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
A partir del 13 de maig de 2005.	“Crec que encara no fa...”.
Canal:	Mitjà:
Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El següent document és una carta d'Enric Marco adreçada a les presons que havia visitat com a membre de l'Amical. Les parts o blocs temàtics que hi podem destriar corresponen, gairebé sempre, a aquelles que poden advertir-se en altres cartes de Marco dirigides a col·lectius que l'havien convidat com a testimoni de la barbàrie nazi. Així doncs, hi localitzem en primer lloc, una mescla de consideració, respecte i solidaritat cap al destinatari: “potser algú encara em recorda, algun dissortat repetidor, condició que si en una escola no és greu, en el vostre cas és tràgic”. Tanmateix i tal com hem vist a la resta de cartes, Marco sap assignar-se el mèrit d'haver fet seus, també, aquells a qui acaba de demostrar respecte: “gràcies a la vostra atenció i respecte es va establir un corrent de comunicació i confiança. Les cartes que més tard em van arribar van ser-ne bona prova”. D'altra banda, també trobem la descripció, a manera de recordatori, de les conferències de Marco; primer assigna una etiqueta convenient a les parts que li convé recordar, -“una història de captiveris i presons, de gents víctimes i de botxins, de marginacions i agressions” (s'hi adverteix una generalització, i l'ús inequívoc de “presons”)-, i just a continuació, s'autocita recuperant advertiments que va fer als presos en el seu moment. Finalment, al tram final de la carta i constituint l'element diferenciador del document, Marco interpel·la els responsables de les presons; podriem dir que els situa com a autoritats que el van avalar i, indirectament, els convida a defensar-lo o retractar-se de la seva actuació.</p>	
Símbols emprats:	
<p>ℒ, ℑ: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.</p>	

1 Crec que encara no fa un parell d'anys vaig visitar la vostra presó,
2 potser algú encara em recorda, algun dissortat repetidor, condició que
3 si en una escola no és greu, en el vostre cas és tràgic.

4 Us vaig explicar una història de captiveris i presons, de gents víctimes i
5 de botxins, de marginacions i agressions en les èpoques del franquisme
6 al nostre país i dels totalitarismes nazis a Europa.

7 Arrel d'aquella història i gràcies a la vostra atenció i respecte es va
8 establir un corrent de comunicació i confiança. Les cartes que més tard
9 em vab arribar van ser-ne bona prova. Vaig atrevir-me a més i vaig
10 parlar-vos també de les meves presons, dels meus "chapats" i d'aquell
11 vorejar un abisme en el qual jo també vaig estar a punt d'estavellar-me.

12 Us vaig dir, recordeu-vos que fora, embolcallats junt amb la llibertat
13 encara es mantenen com un parany, les condicions o condicionants que
14 feien delinquir novament fins a convertir-te en causa i raó per mantenir
15 un engranatge de la que éreu peces fonamentals.

16 "Que allà fora us estan esperant i que alguns, molts, donen per fet que
17 tornareu a la presó fins que un dia us quedareu definitivament i a
18 l'arribar a aquest punt s'haurà tancat el cercle".

19 No feia apostolat quan deia que era menester no sols coratge i esperit
20 d'esmena, sinó també una forta dosi d'intel·ligència i que us havieu de
21 dotar de formació, capacitats i el respecte per als demés si volíeu salvar
22 els obstacles i accedir a la satisfacció pròpia de que sigui allà on sigui
23 heu deixar de ser de moneda de canvi en una societat que té marcats
24 uns valors i també els mecanismes convenients per devaluar-los quan
25 convé o fa falta.

26 Suposo que a hores d'ara, ja sabeu que vau tenir davant un personatge
27 meitat mentida, meitat veritat, però el que us va explicar era ben cert i
28 per vosaltres més que ningú, contrastables.

29 Les meves excuses si us he faltat.

30 No és per afany de notorietat que aquesta és una carta oberta, sinó
31 perquè em vaig guanyar aquest dret ara fa uns anys visitant les presons
32 i les seves gentes, defensant-les i proposant alternatives per les seves
33 rehabilitacions. Oi, Sr. Vallès, Conseller de Justícia? Oi, Sr. Albert
34 Batlle, Secretari de Centres Penitenciaris?

35 Enric Marco.

36

Maig de 2005.¶

Document núm. 137*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
A partir del 13 de maig de 2005.	“Sr. Director”.
Canal:	Mitjà:
Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El següent document és una carta d'Enric Marco adreçada a aquells diaris que, “Hace unas semanas”, rebien el comunicat oficial de la mentida. Marco s'hi refereix al començament del document, i trobem interessant la descripció que ell mateix en fa, atès que en ressalta el caràcter de confessió sense matisos ni peròs: “En esta declaración no había prácticamente nada que supusiera atenuantes ni justificaciones a esta conducta”. Pel que fa als eixos temàtics que vertebraven la carta, en podem apuntar dos de fonamentals. D'una banda, Marco descriu el procés d'explicació de la seva mentida als mitjans, i el presenta com una lluita que l'ha desgastat, i fins l'ha dut a plantejar-se el suïcidi: “Estuve muchos días andando por esos mundos de los micrófonos y los platós sin gozar ni tan siquiera de la ayuda que me pudiera prestar el talante cínico que se me atribuyó y que jamás conseguí ni tuve [...]. En este sentido dí de sí hasta el agotamiento más absoluto [...] ciertamente existían otras alternativas, podía haber escogido la huida, escapar durante unos meses o para siempre, incluso adoptando una decisión mucho más trágica, pero que no me planteé seriamente y que si apareció en un momento dado, lo fue sin proponérmelo, deseando llegar al final pero no al precio de la vida”. D'altra banda, s'estableix una comparació entre la mentida de Marco, i una “sociedad cuajada de mayores imposturas y falsedades”, per concloure que, la seva, ha estat una impostura amb una finalitat elogiada: “todos esos embusteros que no mienten como Enric Marco para recordar las luchas por la libertad y los derechos humanos”.</p>	
Símbols emprats:	
<p>⌞, ⌟: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.</p>	

1 ℒ.Sr. Director,

2 Hace unas semanas le entregaba personalmente una declaración en la
3 cual denunciaba públicamente mi propia impostura y suplantación con
4 respecto a mi atribuida presencia en los campos de los deportados. En
5 esta declaración no había prácticamente nada que supusiera
6 atenuantes ni justificaciones a esta conducta. Después, y a lo largo de
7 aquellos días me esforcé en explicarme continuamente sin ahorrar
8 disimulos, lo he hecho hasta la extenuación, ciertamente existían otras
9 alternativas, podía haber escogido la huida, escapar durante unos
10 meses o para siempre, incluso adoptado una decisión mucho más
11 trágica, pero que no me planteé seriamente y que si apareció en un
12 momento dado, lo fue sin proponérmelo, deseando llegar al final pero no
13 al precio de la vida, esto es algo que aprendí en una jefatura de la
14 GESTAPO de Kiel en el primer interrogatorio y más tarde a lo largo de
15 mi cautiverio en el penal donde, como trabajador forzado, estuve
16 internado a lo largo de 1942. Afortunadamente, existen mecanismos de
17 autodefensa. Pero, sin embargo, y a raíz de todo lo que me ha ocurrido,
18 entiendo que algunos animales racionales o no, acorralados, decidan
19 concluir con tanto sufrimiento. En este sentido e incluso en las
20 condiciones en que me encontré, consideré lo más adecuado y preferible
21 abstenerme de mayores explicaciones, ya lo hice antes por cualquier
22 medio y por cierto, no me faltaron ayudas ni facilidades interesadas
23 para ello. Naturalmente, no doy el caso por acabado, pero considero
24 que, alejado del impacto y crispación y del mecanismo del escándalo, se
25 podrá valorar el “afer” Enric Marco con la serenidad y rigor que se
26 merecía su conducta, evitando sacarla del contexto e intención en que
27 se dieron, que más que atacar mi credibilidad, concluyeron apareciendo
28 más bien como una devaluación de su discurso en el cual traté siempre
29 sobre la necesaria recuperación de la memoria histórica, situándola en
30 el presente como punto de referencia.

31 Con toda sinceridad, y sin intentar escapar de nada, ni mucho menos
32 de las imposturas y falsedades que ya reconocí, no pude evitar sentir la

33 injusticia de verme convertido en única y sobresaliente piedra de
34 escándalo de una sociedad cuajada de mayores imposturas y falsedades
35 que las mías, de todos esos embusteros que no mienten como Enric
36 Marco para recordar las luchas por la libertad y los derechos humanos,
37 si no que lo hacen para provocar las guerras, los que después no se han
38 andado con preámbulos ni disimulos al asegurar su intención de seguir
39 manteniéndolas, incluso amenazando en extenderlas, o los velados
40 embaucadores de todo tipo y estilo que hipotecan vidas, bienes e
41 ilusiones, o falsear voluntades políticas. Dónde están las campañas, a
42 semejanza de la mía, para exigir la petición de devolución del premio
43 Nobel de la Paz al Sr. Kissinger, principal sponsor de la operación
44 Condor, que contribuyó decisivamente a fundar dictaduras
45 sudamericanas que costaron represiones infinitas y miles de víctimas
46 inocentes? Pero aún condenado y convicto, no me encuentro
47 afortunadamente entre ellos.

48 Si lo hago desde mi reconocida impostura, desde la misma en que
49 defendí la libertad y la democracia, ensalzando desde ella los valores de
50 la solidaridad, de la paz y el rechazo de la agresión y la violencia viniera
51 de donde viniera, aunque lo haya hecho desde una voz que no me
52 correspondía y con el trazo de una escritura irregular pero no torcida.

53 Estuve muchos días andando por esos mundos de los micrófonos y los
54 platós sin gozar ni tan siquiera de la ayuda que me pudiera prestar el
55 talante cínico que se me atribuyó y que jamás conseguí ni tuve,
56 tampoco desde la satisfacción enfermiza del masoquista, ni tan solo la
57 de un simple complemento vitamínico que reforzara mi ánimo. En este
58 sentido dí de sí hasta el agotamiento más absoluto, lo hice consciente y
59 consecuentemente de que debía excusarme por suplantaciones e
60 imposturas, incluso por errores de apreciación. Pero difícilmente nada
61 ni nadie será capaz de convencerme de que he faltado al respeto y a la
62 dignidad de los supervivientes de los campos porque haya explicado su
63 historia, que es parte también de la mía, ni porque haya dejado de
64 esforzarme en su continuo homenaje y reconocimiento en todo lugar y

65 momento. Nunca ha habido en mis palabras otro interés y acción que
66 no supusiera respeto, consideración y recuperación de derechos o
67 indemnizaciones.

68 Añado y acabo Sr. Director que nadie tiene derecho a tironear de mi
69 pellejo hasta salpicar la organización que ha representado, que
70 representa con mayor derecho y dignidad la resistencia y la deportación
71 de los republicanos españoles.

72 En cualquier tiempo y en cualquier lugar, a lo largo de su existencia y
73 mucho antes de llegar a ella, la Amical ya tenía demostrado su coraje y
74 entrega, pero actualmente, y quizás ahí le duele, también ha
75 demostrado una efectividad y mayor capacidad de servicio que nunca.
76 Antes de ello y no por mi causa, existieron los que participaron en la
77 ocultación de la verdad sobre el holocausto nazi. Librerías como la
78 librería Europa o la Kalki han editado las publicaciones que han
79 envenenado las mentes de nuestros jóvenes. Los Varela y muchos otros,
80 convertidos en ensalzadores o justificadores del racismo y de las
81 doctrinas totalitarias.

82 Pues bien, ahora más que nunca también merece el soporte y ayuda
83 que frecuentemente le ha faltado y estoy en la seguridad que lo
84 obtendrá por méritos propios y no porque alguien, aun sin
85 proponérselo, haya ocupado el lugar y tomado determinaciones que
86 solamente a ella corresponden.

87 Finalmente y aún desde esta triste condición del que poco puede perder
88 rechazar cualquier suposición de que en la Amical pueden existir
89 espacios consentidos en los cuales se medra fácilmente ni covachuela
90 de mediocres advenedizos y aún mucho menos acepto que algún grupo
91 de negacionistas o escépticos, los hubo siempre, aproveche la
92 coyuntura para negar lo que continuamente se revela como cierto e
93 indiscutible, la verdad de la barbarie nazi en los años del terror en
94 Europa, una verdad que se puede contrastar hoy mismo ante los
95 actuales y continuos brotes y signos de violencia que se siguen

96 manifestando e identificándose como siempre lo hicieron junto con las
97 ayudas de los de siempre y con los apoyos y ayudas de los de siempre y
98 todo esto mucho antes de descubrirse a Enric Marco y su superchería.
99 Antes de ello existieron los amigos de ocultar la verdad del holocausto
100 nazi.

101 Conozco suficientemente a la AMICAL y a sus gentes, a los más capaces
102 y a los menos, a los de a pie y los del día a día y también aquellos que
103 nos hacen llegar su participación y aliento y mantengo la confianza, que
104 siempre tuve en todos ellos. No siempre estuve, soy simplemente un
105 recién llegado de hace seis años, pero tampoco vi durante todo este
106 tiempo a todos los que ahora me denigran, lo de lanzada a moro muerto
107 es algo que viene de muy atrás en la historia, y sin mi y con los otros,
108 pero con los otros antes y también después la AMICAL ha de salir
109 reforzada. Limpia, sin la menor salpicadura. No existe absolutamente
110 razón alguna para que deba sentirse responsable de falta alguna nada
111 ni por acción ni por omisión, naturalmente sumida en la consternación
112 y perplejidad más absoluta, sintiéndose defraudada ante un Enric
113 Marco sea el que sea que ha confundido e infringido reglas que aún no
114 estando escritas deben obligar éticamente a todos por un igual, pero
115 también no olvidando de valorar en profundidad los hechos.

116 Espero que en algunas de las páginas de los periódicos a los que he
117 dado tanto lugar a hablar quede un hueco donde quepan estas líneas
118 que no pretenden otra cosa si no de pedir excusas públicamente a mis
119 compañeros por todos estos trastornos que jamás deben ser añadidos a
120 una tarea difícil desde los medios y recursos con que se han tenido que
121 afrontar tantas necesidades. Cuando menos hasta el momento en que
122 ponía punto y final a mi compromiso con una entidad a la que también,
123 como una más de las víctimas del nazismo, debía servir.

124 Finalmente dar las gracias a la AMICAL por existir y haberme
125 proporcionado la ocasión de haber tratado con hombres y mujeres con
126 los que he compartido los mismos fines, aún por caminos diferentes.

127 Sinceramente,

128 Enrique Marco Batlle

Document núm. 220*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
Novembre 2005.	“Tampoco es fácil, hoy, reconocer el campo”.
Canal:	Mitjà:
Llibre.	Península.
Descripció del contingut:	
<p>El següent document presenta una carta d'Enric Marco, inclosa dins del volum <i>Los campos de concentración nazis. Palabras contra el Olvido</i>; un compendi de testimonis i articles sobre el nazisme, editat per Rosa Toran, Secretària general de l'<i>Amical</i>.</p> <p>Reproduïm la carta tal i com apareix al llibre citat, respectant aquelles marques de l'editora, que fan notar que el document es publica fragmentat.</p> <p>El contingut de la carta ens presenta un Enric Marco desitjós d'establir contacte amb un suposat company seu a Flossenbürg. Tanmateix, a mesura que avancem en la lectura del document, trobem més elements propis d'un discurs públic, que no pas d'un text íntim adreçat a un antic company.</p> <p>En l'edició consultada del llibre que signa Toran, -encara no s'havia fet pública la impostura de Marco-, la carta se'ns presenta com “Carta inédita de Enric Marco a Gianfranco, compañero de Flossenbürg”.</p>	
Símbols emprats:	
<p>ℒ, ℑ: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.</p>	

1 ↳Tampoco es fácil, hoy, reconocer el campo. Queda lo justo para no
2 confundirlo con un parque o con el jardín interior de la urbanización
3 que, actualmente, cubre buena parte de los antiguos cimientos de los
4 barracones [...]

5 Han respetado la *AppelPlatz*, desde donde nos pasaban lista dos o tres
6 veces al día, o más, cuando se hacía en forma de castigo, y donde se
7 quedaron tiesos para siempre infinidad de “inservibles” incapaces de
8 resistir en cueros los -20 o hasta -30 °C de las noches invernales del
9 este bávaro [...]

10 Esta vez, y a pesar de la buena voluntad y la ayuda prestada por el
11 gobierno del *Land* de Baviera y del extraordinario esfuerzo y capacidad
12 del *Büro* de información y archivo histórico del KZ-Grab de Flossenbürg,
13 no hemos respondido en el *AppellPlatz* más de 32 voces, supervivientes
14 de las 18 nacionalidades que se hospedaron en “nuestro campo”. Ha
15 sido en este momento en que no he podido evitar la congoja ni tampoco
16 dejar de formular un deseo, “que aquel mal viento que alentó la
17 soberbia, el racismo, el autoritarismo y el ansia de poder y que significó
18 el desprecio por la vida y la libertad ajenas, hasta extremos difíciles de
19 comprender, no vuelva jamás”.

20 Pero ¿es suficiente con formular un deseo? Ahora, como hace cincuenta
21 años, se nos siguen planteando las mismas preguntas, acosando,
22 solicitando unas respuestas esperanzadoras que no indulten a todos
23 [...] ¿Estamos dispuestos a perdonar? ¿A olvidar? Convendrás que no es
24 fácil responder sin contradicciones, amigo Gianfranco.

25 Han pasado muchos años desde todo aquello. Soy más joven que tú,
26 pero ya cumplí los setenta y ocho y ya casi debiera tener agotada mi
27 capacidad para la ira y el odio, pero [...] ¿recuerdas los cementerios de
28 los pueblos que rodean Flossenburg [...] y los lugares que albergaron su
29 casi centenar de *Komandos* externos de trabajo? [...]

30 Perdonar, Sí. Olvidar, NO [...] ¿Es así de sencillo? ¿Es éste el
31 compromiso? Esta tarde regresaba de un programa de radio [...] La

32 entrevistadora fijaba su interés en conocer mi opinión sobre la aparición
33 de ciertos brotes de ese racismo irreflexivo e intolerante que se nutre del
34 desconocimiento de la historia y de la ignorancia de los propios orígenes
35 [...]

36 Quizá recurrimos demasiadas veces a la historia para juzgar el
37 presente, pero en mi caso no puedo dejar de recordar que la violencia,
38 incluso la “justa”, ha ocupado la mayor parte de mi existencia y por
39 tanto me resulta fácil identificar sus signos y alcance. Y me preocupa
40 sobre todo cuando reconozco en la parafernalia y las expresiones
41 pandilleras de algunos de nuestros jóvenes y adolescentes las que
42 afamaron desgraciadamente las SS nazis [...].[¶]

Document núm. 224*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
29 de desembre de 2005.	“Trenco el silenci”.
Canal:	Mitjà:
Premsa.	<i>Diari de Sant Cugat.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El present document constitueix un article d'Enric Marco publicat a la premsa local de la seva ciutat natal. L'elaboració, per part del mateix diari local, i tot just descoberta la mentida, d'un "escrit" que "no era gaire extens i es limitava a donar una notícia que aquells dies estava a tots els mitjans de comunicació", serveix ara a Marco per encetar el seu text amb un agraïment cap al diari. Alhora, se serveix de les característiques del rotatiu per justificar que en aquell moment, únicament se li dediquessin un parell de ratlles: "Coneixent les limitacions d'espai del diari i els condicionants que això significa, vaig comprendre la seva concisió i també que no fos un manifest en defensa del santcugatenc Enric Marco". Advertim en aquesta seqüència, a més, com Marco és conscient que està escrivint per a un mitjà local de Sant Cugat, i es presenta a sí mateix com "el santcugatenc Enric Marco", no havent-ho fet mai abans enlloc. A banda d'aquest agraïment inicial, i després d'haver contextualitzat el seu vincle amb el diari, diguem encara, que l'elogi que fa de "l'escrit" sobre la mentida li serveix tothora per criticar la resta de publicacions sobre "l'afer Marco". Podem, també, mirar d'assenyalar la resta de nuclis temàtics que farceixen l'article. Primerament, Marco justifica el perquè del seu "trenco el silenci"; situa el moment com l'adequat per a una reflexió pausada, i emfasitza a qui van dirigides les paraules que escriu. A continuació, es convida el lector a fer memòria, i es recorden les paraules amb què l'autor del text es dirigia als seus auditoris, i els advertia que no perdessin mai l'esperit crític. Finalment, s'aventura un retorn del Marco divulgador.</p>	
Símbols emprats:	
<p>⌞, ⌟: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.</p>	

1 L'En primer lloc, vull agrair l'escrit que, fent-me referència, va aparèixer
2 fa uns mesos en una plana del *Diari de Sant Cugat*. No era gaire extens i
3 es limitava a donar una notícia que aquells dies estava en tots els
4 mitjans de comunicació. Coneixent les limitacions d'espai del diari i els
5 condicionants que això significa, vaig comprendre la seva concisió i
6 també que no fos tampoc un manifest en defensa del santcugatenc
7 Enric Marco.

8 En tot cas, en aquelles circumstàncies de sorpresa i desconcert, atïades
9 fins a l'infinit i l'escàs coneixement del personatge i la seva trajectòria,
10 era arriscat assumir excessives responsabilitats periodístiques. Però,
11 com a mínim, el vostre escrit no resultava una nota atemptatòria més a
12 qualsevol cosa que pogués afectar-me. Gràcies per aquelles línies que
13 em van concedir, quan més falta em feien i quan fins a la més
14 insignificant mostra d'ajut i solidaritat m'era valuosa. Gràcies per no
15 caure en la "lleugeresa" malvolent dels meus més que crítics ofensors
16 que van menysprear, ignorar, proves i antecedents importants i decisius
17 que vaig posar a disposició dels grans mitjans mediàtics i dels
18 inquisidors des del primer moment.

19 Durant els dies, setmanes, que vaig ser objecte de rabiosa actualitat,
20 l'afer Enric Marco va obtenir una audiència molt superior a l'obtinguda
21 pel debat a les Corts espanyoles sobre l'estat de la nació amb el qual va
22 coincidir. Aquest és un fet que ja fa pensar. En aquells moments un
23 dels mitjans de comunicació de Sant Cugat se'm va adreçar amb el
24 propòsit de fer-me una entrevista. No era el millor moment per a mi,
25 s'entén. La perspectiva de seguir alimentant emissores i premsa, els
26 quals m'havien ofert entrevistes sense limitació d'hores i dies, de
27 molèsties i patiments ja em resultava insuportable. Vaig manifestar la
28 meva escassa disponibilitat indicant que no es tractava d'una negativa
29 definitiva sinó d'un ajornament durant uns dies, unes setmanes potser.
30 Ara bé, per raons que puc entendre perfectament, vull creure fins i tot
31 de respecte al meu estat d'ànim, no se'm va tornar a proposar ni
32 tampoc vaig reclamar aquell interès.

33 Després de més de sis mesos, aquesta és la primera vegada que trencó
34 el silenci que jo mateix em vaig imposar. És la primera vegada i ho faig
35 adreçant-me als meus conciutadans i a l'opinió pública de Sant Cugat,
36 a la gent que conec i em coneixen, als incondicionals que van trucar
37 immediatament expressant-me el seu ajut, als amics i molt
38 especialment als qui m'han conegut o bé creuen haver-ho fet
39 últimament en unes circumstàncies i una notorietat que,
40 dissortadament, han condicionat la reflexió i la imparcialitat quan una i
41 altra més falta em feien. Una ponderació i un judici que a mi, malgrat el
42 que sembla, no m'han mancat en aquells moments i situacions en què
43 són summament exigibles.

44 En aquest sentit, cal fer memòria, fer-ho ara en què és millor hora per a
45 la reflexió. Vull recordar als qui em van escoltar, aquell èmfasi que
46 posava en les meves paraules en el transcurs de les "xerrades" que vaig
47 donar al llarg dels sis anys en què aquestes activitats van ser la raó
48 primordial i més gratificant de la meva existència. Que no siguin
49 l'impacte de les imatges que us exposo ni les paraules que m'heu sentit
50 dir les que moguin les vostres capacitats i voluntats, sinó la seva serena
51 valoració i els coneixements que poso a la vostra disposició. Us vull ben
52 serens i decidint en l'elecció, ja que, en cas contrari, vosaltres i jo
53 mateix haurem perdut el temps i l'oportunitat de conèixer o fer
54 conèixer, de jutjar aquesta història que és la vostra també, en tota la
55 seva dimensió. No sols fixant-la en la cronologia dels fets, en el seu
56 caràcter anecdòtic o en els seus personatges, de vegades protagonistes
57 involuntaris de la història, sinó en la humanitat que es desprèn de les
58 seves vides i de la seva projecció.

59 Alguns amics diuen que encara és aviat per tornar-hi, alguns em fan
60 referència d'un polític que va quedar ben penjat per audaç i coratjós, el
61 qual, després de molt de temps, encara no ha estat perdonat. Algú
62 proper a ell em va aconsellar que desendollés la tele, tanqués la ràdio i
63 deixés de llegir els diaris durant un temps. Fins i tot els que han patit
64 junt amb mi aquesta inqualificable agressió diuen que ho deixi córrer,

65 que no val la pena que presti atenció als enemics de sempre, als
66 ignorants i companys de viatge, fins i tot aquells que no poden acceptar
67 que encara quedin persones que fan coses sense l'empara d'una
68 consigna, una nòmina, unes sigles o un carnet.

69 Però Sant Cugat és el meu poble, encara que transformat en una ciutat
70 de 70.000 habitants, amb els quals difícilment podria identificar-me si
71 no fos perquè molts d'ells són les persones que vaig conèixer fa més de
72 35 anys en una cercavila, anant cap a Sant Medir o en una festa de
73 tardor, des de la junta d'una APA i en un consell escolar reivindicant la
74 milloria d'una escola pública de qualitat i en les manifestacions de
75 caràcter social, també tots els altres, els que més tard m'han conegut
76 després als instituts, als ateneus, als casals, a les biblioteques o a les
77 xerrades socials dels grups de joves que van intentar des d'una masia
78 “okupada” fer de la utopia realitat.

79 Res més, i sense altre ànim que donar-vos una explicació, això és el que
80 tinc per oferir-vos.

81 ENRIC MARCO BATLLE

82 Expresident de l'Associació Amical de Mauthausen i veí de Sant Cugat

Document núm. 225*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
5 de gener de 2006.	“Han silenciats la meua veu i ara la meua feina és difícil de cobrir”.
Canal:	Mitjà:
Premsa.	<i>Diari de Sant Cugat.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El document que presentem correspon a una entrevista a Enric Marco publicada a la premsa local de Sant Cugat, i en correspondència directa amb l'article que Marco hi havia escrit exactament set dies abans.</p> <p>Paga la pena destacar els dos elements que prenen més pes en l'entrevista i que, d'alguna manera, la periodista ja deixa que surin en el titular amb què encapçala la peça. Pel que fa al primer, trobem la textualització per part de Marco, de quin ha estat el paper dels mitjans de comunicació: “Han vist tan sols l'home que no ha dit una veritat i no han explicat que tota la resta era cert. Han silenciats la meua veu”; -val a dir que aquest darrer extrem es contradiu amb el <i>leitmotiv</i> de l'article que Marco signava en aquest mateix diari la setmana anterior, i on afirmava “trenco el silenci que jo mateix em vaig imposar”.</p> <p>Quant al segon element que anunciàvem, ens trobem amb una reivindicació per part de Marco, del seu paper de divulgador; no només en subratlla la utilitat, sinó que evidencia el buit que s'ha creat des que ell no s'hi dedica: “la feina de divulgació que jo feia no la fa ningú”.</p>	
Símbols emprats:	
<p>ℒ, ℑ: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.</p>	

1 †Santcugatencs

2 Per SUSANA DÍAZ

3 UNA VIDA DE LLUMS I OMBRES

4 Sis mesos després de l'escàndol provocat per la notícia que el
5 santcugatenc Enric Marco, de 84 anys, mai no havia estat presoner al
6 camp nazi de Flossenburg, l'expresident de l'associació Amical de
7 Mauthausen ha decidit trencar el seu silenci per reivindicar la tasca de
8 defensa de la llibertat i de divulgació històrica que ha dut a terme
9 durant molts anys. Conscient que la seva credibilitat ha quedat tocada
10 després de manipular la seva biografia, Marco vol recuperar la
11 confiança dels joves i menys joves per explicar-los una història que va
12 més enllà de les vivències a l'Alemanya nazi i que, segons diu, algunes
13 productores de cine volen narrar.

14 **Per què ha decidit tornar a explicar la seva història ara?**

15 Sé que amb l'article que vaig publicar la setmana passada al *Diari de*
16 *Sant Cugat* pot començar de nou un enfrontament, però no es tracta
17 d'això. Amb aquesta tornada el que vull que es reconegui és que Enric
18 Marco també forma part de la història d'aquest país i que la història de
19 la Segona República que van defensar en dues guerres, de l'exili interior
20 i exterior i de com la gent va anar a parar als camps de concentració
21 d'aquí i d'allà no s'oblidi. I, sobretot, entre els joves perquè tenim un
22 problema d'agressivitat, d'ignorància de tot el que passa al seu voltant,
23 una manca de valors i de voluntat per canviar el món.

24 **Però vostè va mantenir una mentida sobre la seva vida durant**
25 **molts anys, això és un bon exemple?**

26 Jo vaig explicar sempre la veritat sobre la meva història, el detall del
27 camp nazi va ser el menys important de tot el que m'ha passat a la vida.
28 Sempre he mantingut una actitud de rebel i de defensa de les llibertats i
29 la democràcia i no tinc cap culpa d'haver estat a tot arreu, en el seu
30 moment.

31 **Creu que l'opinió pública ha estat massa dura a l'hora de jutjar-lo?**

32 Hi ha gent que es va passar de rosca en articles i tertúlies i dubto molt
33 que vulguin rectificar. Han vist tan sols l'home que no ha dit una veritat
34 i no han explicat que tota la resta era cert. Han silenciats la meua veu i
35 ara, la feina de divulgació que jo feia no la fa ningú.

36 **I quina és la seva història real, com va arribar a Alemanya?**

37 Vaig marxar voluntàriament l'any 1941 per esquivar la meua situació de
38 clandestinitat i el servei militar. Allà vaig començar a treballar a
39 l'empresa Deutsche Berke Kiel i quan hi portava pocs mesos, em va
40 detenir la Gestapo, acusant-me d'alta traïció, sabotatge i atemptats
41 contra la constitució del Tercer Reich i de l'Estat alemany. Vaig passar
42 sis dies a mans de la Gestapo, que no és qualsevol cosa, i després vaig
43 ingressar al penal de Kiel durant nou mesos.

44 **Què li va passar al penal?**

45 Les condicions eren les mateixes que als camps de concentració. Em
46 van rapar i desinfectar a l'entrada, vaig passar mesos incomunicat, en
47 una petita cel·la sense res més que un llit, un forat per cagar i pixar i
48 un banc de treball. Les condicions de treball eren molt dures, no tenies
49 manera d'escapar i si no treballaves et colpejaven i et portaven a la
50 cel·la de càstig.

51 **Com va aconseguir sortir d'allà i tornar a Espanya?**

52 Després de nou mesos, el 30 d'octubre de 1942 es va celebrar el meu
53 judici, però no vaig quedar en llibertat sinó que la Gestapo em va enviar
54 a treballar en un camp de treball a la Universitat de Kiel. Vaig sortir
55 d'allà gràcies a la intervenció d'un intèrpret del camp que em va ajudar
56 a anar a un altre lloc molt marginal, la Hagennugh Fabrik. Des d'allà
57 vaig sortir cap a Espanya en un comboi de treballadors l'any 1943, amb
58 un permís de vacances al qual no tenia dret i que vaig estar falsificant
59 durant un temps. Reconec que vaig fer la imbecilitat d'atribuir-me

60 l'estada en un camp de concentració quan no era necessari, perquè jo
61 també vaig tenir la meva experiència a l'Alemanya nazi.

62 **És conscient que hi haurà molta gent que no el creurà?**

63 És clar, però tinc documentació que acredita el que dic i un
64 reconeixement de l'OIM com a esclau del nazisme. A més, necessito que
65 els meus amics, que la gent de Sant Cugat que conec de tota la vida i
66 que m'han tingut per un ciutadà que van respectar, no se sentin
67 avergonyits i confosos. Enric Marco no és tan sols l'estada a Alemanya,
68 sinó molt més: és la meva labor de lluita social des de la CNT, des de la
69 FAPAC o els deu anys al Consell Escolar Municipal de Barcelona.

70 **Després del que va passar, quina és la seva relació amb l'Amical de**
71 **Mauthausen?**

72 Amb tot el que va passar es va viure un moment de crispació i de
73 tremendisme excessiu i innecessari a la junta de l'Amical. Durant mig
74 any no hi ha hagut cap tipus de relació fins fa 15 dies, quan la junta em
75 va saludar, arran de la mort d'Antònia Garcia. Quan jo vaig arribar a
76 l'entitat, la gent no tenia forces per tirar endavant i explicar la seva
77 història i jo vaig ser la seva veu a les escoles i per tot el món. Aquella
78 veu ja no existia, no els vaig suplantar.

79 **I ara quins projectes té?**

80 Tinc tants documents guardats i em queden tantes coses per explicar...
81 Ara, a més, hi ha una sèrie de productores que volen parlar de la
82 història d'Enric Marco, però tinc molta por.👎

Document núm. 227*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
A partir del 12 de gener de 2006.	“Dret a rèplica”.
Canal:	Mitjà:
Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El següent document presenta una carta adreçada per Enric Marco a la secció “Els lectors” del <i>Diari de Sant Cugat</i>, com a resposta a una altra opinió d’una lectora, apareguda al rotatiu amb anterioritat, i que criticava Marco, i el diari per atorgar-li una excessiva atenció mediàtica, primer amb la publicació de l’article “Trenco el silenci”, i tot just una setmana després, amb l’aparició d’una entrevista. Val a dir que el “dret a rèplica” de Marco no fou mai publicat; el document que presentem és, doncs, el manuscrit que ell mateix ens ha cedit.</p> <p>Pel que fa al contingut de la carta, hi volem destacar l’intent de Marco per explicar tot allò que ha viscut, tot repetint, sovint, seqüències que havien conformat el discurs de les seves conferències. En alguns casos, fins i tot n’amplia els detalls i es deté en elements que no apareixien en les xerrades.</p> <p>I en qualsevol cas, tal vegada sigui un sol element que, per damunt de la resta, atorga singularitat al document que presentem. Ens referim al moment en què Marco malda per fer ben notòria la seva incapacitat, a l’hora de fer entendre una determinada situació a algú que no l’ha viscuda; aquest giny li serveix per situar-se en un pla d’expertesa respecte a la seva destinatària: “Com explicar-li aquell esclat de cel blau a través dels barrots [...] Com fer-li entendre el missatge. El que significa un raig de sol com a senyal de la infinita llibertat.</p>	
Símbols emprats:	
<p>⌚, ¶: marquen, respectivament, l’inici i el final d’un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d’origen.</p>	

1 DRET A RÈPLICA

2 Sense ànim de polemitzar, si d'aclarir, em permeto usar del dret a
3 rèplica per respondre a la carta que, signada per la senyora Ballester,
4 no individual, apareixia en la secció **els lectors** del diari de Sant Cugat
5 del 12 de Gener i en la qual es jutjava la meva conducta i persona de
6 forma rotunda i concloent qualificant-la "d'individu".

7 En principi la Sra. Ballester expressa la seva estranyesa pel fet que el
8 diari de Sant Cugat hagi prestat les seves pàgines tan fàcilment i amb
9 tanta assiduïtat. Crec que no hi ha motius per escandalitzar-se per
10 aquesta circumstància, ja que la primera ocasió va ser a petició meva,
11 per carta, i agraint una actitud prudent i equànime en moments força
12 crispats.

13 També en la mateixa carta, 29-12-05, manifestava els meus
14 raonaments i sentiments com a ciutadà d'un poble en el que hi visc des
15 de fa més de trenta anys i on hi tinc fills, amics, companys i gents amb
16 els qui em trobo diàriament.

17 A la segona ocasió, l'entrevista apareguda en el següent número, si va
18 ser-ho de mutu acord i considerant que completaria la carta anterior.
19 En aquest cas vaig proveir a la redacció de documents oficials i oficiosos
20 sobre les meves afirmacions, entenent que les meves paraules
21 naturalment ja no basten. Són documents que també estan a la seva
22 disposició per completar els seus escassos i negatius coneixements
23 sobre l'Enric Marco, fruit estic segur d'aquesta ignorància doncs no puc
24 creure en l'existència d'una predisposició gratuïta o de qualsevol altra
25 raó.

26 En aquest sentit vull respondre el següent:

27 En primer lloc, jo també vaig perdre dues guerres en les quals vaig
28 lluitar... i encara més, vaig perdre una revolució social que molts de
29 nosaltres, els més joves posseïts d'una rauxa revolucionària i
30 inconformista, vam creure que transformàriem la societat. Vaig perdre

31 també la pau i vaig conèixer les repressions i clandestinitats. Tampoc
32 les coses en el post franquisme i la transició van resultar-me fàcils, sinó
33 tot al contrari, el meu capítol de detencions i coaccions, les imatges del
34 meu cos apallissat i torturat apareguda en publicacions d'aquella època
35 són prou eloqüents.

36 En segon lloc, les gents que volien fugir d'Espanya en el període 1940-
37 41 no tenien les possibilitats que vostè indica, no existien encara les
38 xarxes d'evasió ni tampoc els passadors i sols i gràcies als
39 contrabandistes especialment, es va poder fer alguna cosa. Vostè deu
40 saber que estava prohibida la lliure circulació per les zones frontereres i
41 de muntanya sense salconduit, i havies d'estar "net" i justificar-ho per
42 poder-hi obtenir, fins i tot els pastors estaven obligats a fixar els seus
43 itineraris i horaris de pas. Es va prohibir la cacera i la guàrdia civil
44 tenia les bases en els pobles i en els mateixos boscos pentinant les
45 zones contínuament. I la meva experiència en un intent de fuga es va
46 saldar amb una gran frustració i en un ensurt que va poder resultar
47 definitiu per a mi i per al meu cosí.

48 Reconegui Sra. Balaguer, que d'haver estat tan fàcil marxar a França,
49 centenars de milers d'espanyols i espanyoles haurien fugit de l'espanya
50 franquista i en quan a emigrar a Amèrica, des de França naturalment
51 tampoc era fàcil si no tenies influència o gaudies d'un nom i prestigi per
52 accedir-hi.

53 En tercer lloc, està molt equivocada si pensa que les coses que vaig
54 explicar eren únicament fruit de la imaginació i dels coneixements
55 adquirits a través de les vivències i fets relatats dels deportats i
56 resistents. Jo també els vaig patir igual que ells i vaig conèixer
57 l'esclavisme nazi, les humiliacions i els mals tractes, encara que en el
58 meu cas tingués la "sort" que fos en un penal i no en un camp; i
59 sincerament Sra. Ballester, i sense intenció d'introduir elements de
60 distracció, dubto que els milers d'espanyols que van sofrir captiveri
61 durant la repressió franquista estiguin disposats a acceptar l'existència
62 d'escales de mèrits entre el fet d'estar empresonat a La Model, Les

63 Corts, Les Ventes, Carabanchel o el Penal de Deusto, comparant-les
64 amb les confinacions a les companyies de treball militaritzat i o les
65 colònies penitenciàries des de les que es van remeiar els estralls de la
66 guerra, van treballar en condicions d'esclavisme creant les grans obres
67 del règim des del "Valle de los Caídos" fins els pantans i "els polos de
68 desarrollo", reconstruint els temples i fent-ne de nous.

69 També jo vaig vestir l'uniforme a ratlles, "el drílic", calçat amb uns
70 esclops i tocat amb una gorra, la famosa "Mutze", cobrint habitualment
71 un crani pelat. Rapat, desinfectat, untat amb un ungüent pudent i
72 corrosiu, numerat, vaig ser confinat en una cel·la de la segona planta
73 "abteilung zwei", l'última del passadís, a l'esquerra, tocant el lloc on es
74 buidaven les orines i excrements i ens omplien les gerres d'aigua. A la
75 cel·la no hi havia lavabos ni aixetes, ni receptacles adequats per
76 evacuar. Sols una petita pica de pedra adossada a la paret amb un
77 desguàs en la que amb prou feina m'hi cabien les mans per rentar-me
78 la cara i posar-me de puntetes per a rentar-me el cul. Una cubeta sense
79 tapadora per a cagar i pixar i un grapat de retalls de revistes per
80 eixugar-me a les quals mai agrairé suficientment més que el seu servei
81 higiènic les imatges que m'establia un lligam amb l'exterior. Una llitera
82 de només 50 cm d'amplada, fermada al mur per dues frontisses amb
83 dues potes plegables i una cadena que la recollia i mantenia subjecte a
84 la paret. Es tractava de guanyar espai en benefici del banc de treball.
85 Per descomptat, estava terminantment prohibit estendre-la durant la
86 jornada. Una màrrega de només de dos dits de gruix. El mobiliari es
87 completava amb una taquilla que contenia un plat i una cullera
88 d'alumini, un raspall, mai vaig entendre la seva utilitat, i un llibre
89 d'oracions, salms, bilingüe, en alemany amb caràcters gòtic i en llatí,
90 aquest últim sortosament entenedor. Un targetó amb el meu nom, com
91 sempre mal escrit, el Marco el van entendre com un nom enlloc de com
92 un cognom, i unes instruccions significatives. Incomunicació total i
93 empresonament indefinit.

94 Una cullerada de “cafè” o una llesca de pa fosc, mig litre de sopa al
95 migdia i unes cullerades de formatge fos o de llet agre al vespre, de
96 vegades un tros d’embotit o una “mandonga” de carn dura i mal
97 trossejada, excepcionalment alguns diumenges en una xarxeta un
98 grapat de patates petites i negres, bullides amb pell, malgrat estar
99 moltes vegades podrides.

100 Jornades de treball extenuants, del matí al vespre, de dilluns a
101 diumenge al migdia, sense ocasió d’excusar-se o escapolar-se de res.
102 Tots els matins, després del “cafè”, el Wachmeister portava una caixa
103 plena de material, peces metàl·liques sortides de fundició per desbastar
104 amb l’ajuda de llimes, eines que et lliuraven junt amb el material.
105 Metres i metres de corda gruixuda de cànem per esfilagarsar. La polsina
106 de la fibra ressecava el nas i la gola i t’irritava els ulls, però el més dur
107 era arrencar, pelar amb els dits els cables d’instal·lació elèctrica, per
108 aprofitar l’aram de les canonades que els alemanys arrencaven de les
109 ciutats conquerides.

110 Nou mesos en aquestes condicions Sra. Ballester, nou mesos de
111 confinament en aquella cel·la, l’espai de la qual no vaig conèixer la seva
112 proporció en metres, però sí la vaig mesurar en passos, sis endavant i
113 sis enrere, quatre a l’esquerra i quatre a la dreta. Des de llavors m’ha
114 quedat l’hàbit de fer passes que compto quan espero en algun lloc.

115 Després va arribar aquella primavera de 1942 quan l’Enric Marco tenia
116 just vint anys i malgrat la incertesa i la desesperança no va poder evitar
117 commoure’s davant les sentors i remors exigents de la vida exterior, el
118 piuleig dels ocells i l’estrident xisclar de les gavines, les veus i els cants
119 de la quitxalla dels funcionaris i guardians de la presó que jugaven en
120 els seus patis i jardins. Els ha sentit vostè alguna vegada en llocs i en
121 circumstàncies com aquelles? Doncs preguntí als qui van patir
122 empresonament a la Model.

123 Sembla com si tots els infants dels móns carcelaris es posin d’acord per
124 riure i jugar a aquestes hores de la tarda. Com explicar-li aquell esclat

125 de cel blau a través dels barrots, un cel net d'un blau excepcional en el
126 Land de l'Schlewig-Holstein, en el mar del Nord, davant d'Escandinàvia
127 on el clima acostuma a ser plujós o nevat, el mar es glaça i les boires i
128 les temperatures baixen freqüentment als 25° negatius. Com fer-li
129 entendre el missatge. El que significa un raig de sol com a senyal de la
130 infinita llibertat.

131 De vegades no podia evitar aquell nus a la gola i una angoixa que em
132 feia tremolar de cap a peus i em pregunto si alguna vegada en aquestes
133 condicions no vaig travessar l'última frontera. Doncs bé, de tot allò
134 guardo ferides que no puc, ni poden entendre, ni poden diagnosticar,
135 però que, malgrat els anys passats, afloren en ocasions novament i
136 durant uns minuts tornen a fer de mi un ninot desencaixat i sacsejat
137 per mi mateix.

138 La mort ni la bogeria no em van voler tampoc durant els dies en la cel·la
139 de càstig, aquella cel·la sota els patis humits, enreixada de dalt a baix,
140 sense porta ni finestra, un banc de ciment per dormir, fent esforços per
141 sostreure'm a la realitat, imaginant la vida més enllà dels murs i els
142 barrots. D'altres ho van fer sobre les filferrades i les barraques dels
143 "lagers", amb la convicció que es tractava de resistir, d'aquantar perquè
144 la llibertat era com un llumet al final de tot i perquè els colors, les gents
145 i els amors seguien esperant-me fora. Tot des del més al no res, a dintre
146 o fora.

147 Sí, vaig arribar voluntàriament a Alemanya, per diverses raons com
148 també n'hi van arribar d'altres. És difícil fer-ne una tria, ni jutjar ningú,
149 ni tan sols podria identificar més de mitja dotzena.

150 Van ser als volts del Nadal de 1941, poques setmanes abans de festes,
151 tres mesos més tard, el 6 de març de 1942 era detingut per la Gestapo
152 en el propi "lager" de la DWK. Els primers cops em van caure a sobre
153 aquella matinada. Després d'estirar-me fora de la llitera, descalç i a mig
154 vestir, vaig arribar a la caserna de la Blüten Strasse. Durant sis dies
155 vaig ser el seu inquilí. Els interrogatoris durs i continus, el fred, la por,

156 la roba sempre humida enganxada a la pell. El cos cagat i pixat, la
157 humiliació pura i dura va formar part dels mètodes per “fer-me cantar”,
158 per comprometre a d’altres que no havien anat més enllà que escoltar-
159 me, prendre consciència, portar-los al reconeixement del que significava
160 el nazisme i des del rebuig la possible resistència. Vaig aguantar perquè
161 no valia la pena descarregar tortures ni violències quan a fi de comptes,
162 de les meves ja no em podia lliurar. Hauria estat una injustícia fer-ho
163 pagar als demés.

164 El penal de Kiel va representar un llarg calvari. Els mesos d’aïllament,
165 el treball en solitari, van ser altres tortures que afegir a les que ja eren
166 comuns. Pendent d’un judici que no acabava d’arribar. I quan així va
167 ser, els càrrecs de la fiscalia de l’alt tribunal de Hamburg que el van
168 precedir van ser els d’alta traïció, conspiració contra el III Reich i contra
169 la constitució de l’Estat Alemany. Tot el temps fins el judici va significar
170 l’espera interminable que em separava del que podia ser el veredicta
171 d’una llarga condemna o d’una execució.

172 Puc seguir furgant en els meus gairebé 85 anys i no aconsegueixo
173 trobar una altra cosa des de que tinc raó i consciència que la meva
174 rebel·lia contra la repressió i l’arbitrarietat, però també he topat,
175 dissortadament, amb la incomprensió de molts dels que, tot i
176 respectant-me, han pretès situar-me en el lloc “adequat” i deixar de ser
177 molest o inoportú.

178 Mai... mai, vaig pertànyer a la OJE o al SEU falangista, ni tampoc vaig
179 estar afiliats als sindicats verticals. Mai, mai vaig servir a les files d’un
180 exèrcit com no fos voluntàriament, i en el franquista mai, encara que
181 signifiqués la pèrdua de la llibertat o potser la vida. Mai em vaig
182 presentar a cap depuració social o militar acabada la guerra ni després.
183 Encara les tinc pendents, potser era això que s’esperava de mi en
184 comptes de resultar tan diferent i tan coherentment rebel.

185 Enric Marco. 𐀀

Document núm. 229*

Data:	Títol o espai de la divulgació:
Maig de 2006.	“Sr. Joaquim Roglan”.
Canal:	Mitjà:
Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>

Descripció del contingut:

El següent document presenta una carta d'Enric Marco dirigida a un dels entrevistats a l'espai de *Com Ràdio* conduït per la periodista Glòria Serra la temporada 2006. Pel que en deduïm del contingut, el convidat de Serra hauria fet al·lusió a la mentida de Marco; ell mateix textualitza en la carta el moment radiofònic: “Però hi va haver un moment en que gratuïtament i fora de context es va atrevir a fer un comentari sobre la meva persona i conducta, tan ofensiva com malèvola”.

Al marge dels motius exactes que generen l'enuig de Marco, o precisament per la necessitat de reivindicació personal que l'atac del convidat li ha generat, resulten d'especial interès les definicions que ell mateix fa de “l'Enric Marco”, -gairebé sempre, dirigint-se a ell mateix en 3a persona-; apuntem-ne algunes que ajudaran a copsar el to de la carta: “l'Enric Marco no va ser mai un fals represaliat”; “L'Enric Marco sempre va ser un guerriller, encara ho és”; “l'Enric Marco no s'ha estalviat res, econòmicament els bancs ho saben prou bé, però de la seva vida va fer una inversió de voluntat i lluita i no és just que es pessigui la credibilitat que té merescuda.

Finalment, destaquem la manera com Marco nominalitza la seva mentida. En aquest cas, l'anomena “una distorsió en la seva història”; -la de “l'Enric Marco”, aquella 3a persona on tants cops hem vist que projecta la seva defensa.

Símbols emprats:

⌞, ⌟: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.

1 Sr. Joaquim Roglan,

2 Fa unes setmanes vostè era entrevistat a Com radio en un programa de
3 la Glòria Serra, sent el motiu de l'entrevista un llibre escrit sobre l'Oriol
4 Soler Sugranyes, llibre que naturalment he adquirit, ja que és un tema
5 que en el seu dia vaig viure d'aprop. També perquè el MIL i les seves
6 gents, "abans i després" van gaudir de l'afinitat i la solidaritat que la
7 major part van negar o menystenir. Més d'un cop vaig haver d'auxiliar
8 al Santi en els seus atacs epilèptics, també tingué una estreta relació
9 amb en Garriga Paiteví, l'Emili Pardiñas i en Jan Marc, coneixent els
10 Pons Llobet i Puig Antich i vaig ser dels pocs que van assistir a
11 l'enterrament d'en Salvador en aquell nitxo cedit pels Pons Llobet a dalt
12 de tot del cementiri de Can Tunis.

13 El taller de mecànic de la Travessera va ser un punt referent per a en
14 Marc Palmés, la Magda Oranich, en Jordi Oliveras i d'altres com ells, els
15 quals vaig haver de defensar a cops de puny al despatx del passeig de
16 Sant Joan. En Leyra que em va rescatar de la comissaria del carrer de
17 Llúria quan es disposaven a acabar la feina que havien començat al
18 carrer. Com en Xirinachs que encara deu recordar el mecànic que
19 acudia davant de la Model quan estava sol i de vegades voltat dels
20 neonazis d'en Rayuela emprenyant-lo amb els seus himnes, pasquins i
21 insults. De vegades, si la cosa es posava "chunga" el muntava en el 850
22 junt amb la Teresa o Vicenta, no ho recordo bé, i els portava fins a
23 Consell de Cent-Meridiana al Clot al vespre.

24 Encara conservo, amb caràcter anecdòtic, un taló bancari (naturalment
25 impagat) de l'Oriol Arau, primer advocat d'en Puig Antich i amic de la
26 família. L'Oriol era un nano que ho cremava tot.

27 Naturalment que vostè difícilment pot tenir tota la informació i
28 testimoniatge que va voltar tot allò, i entenc perfectament que hagi
29 transcrit tot el que ha pogut recollir. Li ben asseguro que el manifestat
30 en l'entrevista resultava prou convincent i fonamentat.

31 Però hi va haver un moment en que gratuïtament i fora de context es va
32 atrevir a fer un comentari sobre la meva persona i conducta, tan
33 ofensiva com malèvola, i que solament podré disculpar si després de
34 donar una simple ullada sobre els quatre papers que li envio, reconeix
35 la seva ignorància sobre l'Enric Marco, al qual han perjudicat més els
36 ignorants, mediocres i companys de viatge que no pas els enemics de
37 sempre.

38 Espero que reconegui que l'Enric Marco no va ser mai un fals
39 represaliat, i que el seu lloc va estar en la lluita, cosa no gens difícil,
40 doncs hi va haver uns temps en els quals les possibilitats de participar i
41 prendre part activa estaven a l'alcanç de gentes que no entenien
42 l'existència d'altra forma, des de qualsevol racó o estadi, sense mesura,
43 mirant sempre endavant, decidint sobre el terreny, en les cruïlles, però
44 oblidant, dissortadament, els flancs al descobert.

45 L'Enric Marco sempre va ser un guerriller, encara ho és, i espero que
46 malgrat tot el que m'ha passat sigui capaç de continuar... i miri potser
47 aquestes quatre lletres i els quatre papers que li envio, una prova de
48 que el vailet de disset anys que va acompanyar al Quico Sabaté l'any
49 1938, despenjant-se pels barrancs i cingles del Montsec, per atemptar
50 les rereguardes franquistes de Tremp i Camarassa, encara manté el seu
51 compromís. Vostè deu ignorar que el primer grup guerriller de
52 Catalunya es va crear a la 121 brigada de la 26 divisió, sent el seu
53 organitzador el Quico.

54 Miri Senyor Roglan, l'Enric Marco no s'ha estalviat res, econòmicament
55 els bancs ho saben prou bé, però de la seva vida va fer una inversió de
56 voluntat i lluita i no és just que es pessigui la seva credibilitat que té
57 merescuda pel fet de què existeixi una distorsió en la seva història.

58 Si ho troba convenient, en podem parlar. D'una i altra forma m'és
59 deutor.

60 Enric Marco

61 Maig 2006¹

Document núm. 230*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
Maig de 2006.	“La gran il·lusió”
Canal:	Mitjà:
Vídeo.	<i>Art 3 Pro.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El present document és un documental elaborat per un estudiant de la Universitat Autònoma de Barcelona, en què s’alternen fragments d’una discussió d’aquest mateix estudiant i d’altres companys seus en un terrat, fragments d’assajos teatrals, i fragments d’entrevistes que l’alumne feu a Marco, mesos després d’haver-se descobert la seva impostura, i a diferents escenaris. En la transcripció que presentem hi incloem únicament els fragments de les entrevistes entre l’estudiant i Marco. Hi marquem les separacions entre fragment i fragment, així com també advertim els talls que, dins d’un mateix fragment d’entrevista, l’editor ha decidit fer i que, per tant, ens informen que una part del discurs de Marco ha estat eliminat. Resulta d’especial interès la descripció de Marco del moment en què arriba a l’Amical de Mauthausen. De les seves paraules se’n desprèn una predisposició a sincerar-se amb l’associació des de bon començament, i mirar de col·laborar-hi com allò que, en descobrir-se la mentida, seguirà considerant cert: “al cabo de vint anys, al venir a l’Amical, al venir a l’Amical, i després quan va aparèixer aquesta, ja em sento, ja em sento ehm, diríem amb la legitimitat de dir: no he estat en un camp de concentració, però per mi, sóc un resistent, senzillament he estat també víctima del nazisme, i he combatut amb ells, contra ells sempre”. Paral·lelament, Marco analitza les seves pròpies conferències, i admet: “I venia aquella part en la qual tocava la fibra de la gent”.</p>	
Símbols emprats:	
E: Estudiant entrevistador	
M: Enric Marco.	

1 [Fragment 1: l'estudiant entrevistador i Enric Marco enceten una
2 entrevista dins la Sala d'actes de la UAB, sis mesos després de la
3 descoberta de la mentida].

4 E: Bueno, què; què sents al ficar-te aquí dins?

5 M: Sense l'ànim de donar, de fer masses justificacions, ni, ni esperar
6 tampoc, verdaderament, un judici pel qual s'han de tenir més proves i
7 més elements per fer-lo, però malgrat tot em sento, més que en d'altres
8 llocs, em sento en deute amb la gent que va estar aquí i que van sortir
9 impressionats de les coses que els hi havia dit. Però sí de que, totes les
10 coses que vaig dir s'ajustaven a la veritat, totes totalment, i ademés
11 amb un enorme respecte per les persones, i pels fets històrics i
12 persones que havien estat protagonistes d'això. Ja no es tracta,
13 únicament, de que jo també hagués estat una víctima del nazisme, un
14 resistent del nazisme dintre de l'Alemanya nazi, lo qual verdaderament,
15 era una cosa prou insòlita, no? Com que dissortadament, després més
16 tard, donat l'esclat que va tenir, de la forma que es va, que es va
17 presentar, no vaig tenir temps ni ocasió, perquè no la vaig tenir, ocasió,
18 malgrat la meva intenció de fer-ho, no vaig tenir ocasió d'explicar-me.

19 [Tall de l'editor].

20 M: Jo penso que, més que ningú, em sento, verdaderament, amb ganes,
21 verdaderament, d'explicar-me; de que m'entenguin, jo voldria dir, que
22 m'entenguessin. Jo voldria de que els historiadors, després d'escoltar
23 les coses que tinc, entenguin les meves raons també. Això és lo que vull.

24 [Fragment 2: continua l'entrevista a la Sala d'actes de la UAB].

25 M: Any 78, aproximadament, que és quan apareixo per primera vegada,
26 en un llibre d'en Constante i del Pons Prades, pues es dóna que ehm, és
27 els moments en els quals estic escrivint, ho tinc en aquí, estic escrivint
28 a les autoritats diplomàtiques, no, no hi ha manera de trobar-ne res
29 completament, i a llavòrens en Pons Prades, que és un escriptor i
30 periodista, ademés d'haver estat un combatent, un combatent

31 antifeixista i historiador, doncs se n'entera, se n'entera de que jo he
32 estat presoner dels, dels alemanys.

33 [Tall de l'editor].

34 A llavòrens vindrà, el sabia de “tu has estat a Alemanya, vas estar pres
35 dels alemanys?” Dic “sí”, i li explico. Lo que passa que tinc la debilitat a
36 llavòrens, no d'explicar únicament lo de la meva detenció per la
37 Gestapo, i de les acusacions de que se'm ve de, de tot això, sinó de que,
38 i de l'empresonament meu, i de tot això, sinó que tinc la debilitat de
39 perdonar, la credibilitat del meu discurs, donat que no tinc cap prova,
40 m'atreuria a dir que he estat en un camp de concentració.

41 [Fragment 3: continua l'entrevista a la Sala d'actes de la UAB]

42 M: Passaran vint anys, passaran vint anys, i al cabo de vint anys, al
43 venir a l'Amical, al venir a l'Amical, i després quan va aparèixer
44 aquesta, ja em sento, ja em sento ehm, diríem amb la legitimitat de dir:
45 no he estat en un camp de concentració, però per mi, sóc un resistent,
46 senzillament he estat també víctima del nazisme, i he combatut amb
47 ells, contra ells sempre.

48 [Fragment 4: continua l'entrevista a la Sala d'actes de la UAB].

49 E: Una altra pregunta sobre el tema de Flossenbürg ehm, tu em vas
50 explicar en algun, en algun moment que havies anat vàrios cops

51 M: Sí.

52 E: al mateix camp de concentració, fins i tot

53 M: Em rebien com un supervivent.

54 E: Sí, no? I fins i tot, amb la intenció de reinventar una mica la teva
55 història, perquè clar, l'havies de justificar, no?

56 M: Clar, naturalment.

57 E: Llavòrens, no...

58 M: I intentar, ademés, intentar, pues moltes coses, explicar les, s'han
59 explicat les vides de Dachau: les històries de Dachau, de Mauthausen,
60 d'Auschwitz ehm, de tot arreu, de molts més camps de concentració.
61 Però ningú s'hi havia fixat en Flossenbürg.

62 E: El fet de que vostè digués una certa mentida per comunicar d'una
63 manera més directa al públic, creus que es pot justificar, o...?

64 M: Jo em penso que ehm, s'ha de jutjar pels resultats.

65 E: Clar, això

66 M: S'ha de jutjar pels resultats, no sóc jo per ficar-me. A mi em servia,
67 però lo que verdaderament ho confirmava era, era la recepció, i la
68 resposta que et donaven. Si allò, que no era exagerat, que era veritat
69 ademés, ehm, servia, doncs el resultat el justificava.

70 E: Ja.

71 [Fragment 5: l'estudiant entrevista Marco a casa seva. En aquest cas, la
72 xerrada té lloc tres mesos després de descobrir-se la mentida; per tant,
73 és prèvia a la conversa que té lloc a la Sala d'actes de la UAB i que,
74 tanmateix, l'editor ha volgut que encetés el documental].

75 M: No vaig tenir mare; es pot dir que no vaig tenir mare. Només em va
76 parir, només em va parir; just només em va parir. I és aquelles coses,
77 també, d'excepció. Tinc el certificat en aquí, eh, tinc el certificat del
78 psiquiàtric, no? Però el fet de que ehm, de que em veiés en aquelles
79 circumstàncies. No puc dir que la meva infància fos una infància
80 desesperada, tampoc, pel fet de que no tingués mare.

81 E: Ni família, ni...

82 M: No. No ho recordo així, eh; un parell de coses, només, potser un
83 parell de coses, no? Però la meva mare va entrar, va entrar a Sant Boi
84 que tenia jo, que estava de set o vuit mesos, segons diu en estat de
85 gravidesa, i vaig néixer en allà. I allà va morir ella, va morir ella l'any

86 53. Perquè vaig demanar dates de la seva mort. Ara, el nen, el nen no
87 apareix per enlloc.

88 [Tall de l'editor]

89 E: No apareix?

90 M: No. Jo suposo que devien de, que en aquell temps també, encara que
91 es fos lliurepensador, anarquista i com fos, el fet de tenir un boig a
92 casa, devia ser també, devia ser una ignomínia o una cosa que s'havia
93 d'amagar. Suposo que em devien, acabat de parir, pues em devien
94 embolicar amb un mocador de farcells, i em devien treure per la porta
95 del dar, per la porta de serveis.

96 E: Però certificat de naixement en tens, per això, no?

97 M: Mana?

98 E: Certificat de naixement, sí que tens.

99 M: Sí, és clar. Però apareixo ja, apareixo nascut a Barcelona. I a
100 llavorens ha sigut una cosa obsessionant per mi, ha sigut la meva
101 mare.

102 [Fragment 6: Marco i l'estudiant continuen l'entrevista a casa del
103 primer].

104 M: M'hi portaven, sobretot, m'hi portava la, la que va ser la que em va
105 fer de mare, perquè sempre he caigut de peus. Jo he tingut molta sort;
106 he tingut la sort d'estar a la presó i que no em matessin, he estat a la
107 presó, he estat en un penal i he tingut la sort de que no em matessin,
108 vaig anar a la guerra i vaig tenir la sort de que no em matessin, i vaig
109 tenir la sort que, quan em van apallissar, no em van deixar inútil. Per lo
110 tant he tingut, he sigut una persona amb molta sort. I com que tenia
111 tanta sort, pues vaig néixer sense mare. Però, com que tenia tanta sort,
112 la tieta, la tieta Caterina va tenir una criatura ehm, catorze dies abans
113 que jo; el dia 1 d'abril, i va morir. No sé si va morir de part, o si va morir
114 seguidament, i jo vaig heredar la teta de la tia, de la tieta i de la mama,

115 que se'n deia, li deia mama, jo li deia mama, no? Un diumenge a la
116 tarda, arribava la tieta, sempre la madrina m'hi portava, portava una
117 carmanyola amb llom arrebossat i una mica de fruita, i els, i tothom
118 estava, la gent que anava de visita, esperaven que sortissin, i a
119 llavòrens parlaven, i hi havien escenes de tot. Perquè els bojos sempre
120 donen la culpa de, donen la culpa a la família, -jo penso que moltes
121 vegades tenen raó-, del fet de que estiguin recluses, no, que no surtin. I
122 me'ls mirava a tots, sempre he estat molt observador, i la meva mare
123 era de les últimes que sortien. Sortia amb aquella bata amb llistes
124 blanques i blaves, com la que jo vaig portar després al penal, al penal
125 alemany, i venia eixugant-se les mans, encara. Era una de les més
126 pobres desgraciades que hi havia. Jo me la mirava a ella i deia "Aquesta
127 diuen que és la meva mare? Però que diferenta és de la dels demés. Els
128 demés nens tenen una altra classe de mare. Podria ser aquella"; jo em
129 mirava d'altres que semblaven més maques. "Podria ser aquella", que
130 veia més esvelta, "Aquella podria ser la meva mare, eh". Però no, la
131 meva mare era una altra. Era una dona que arribava en allà, baixeta,
132 una mica rodoneta, amb una pell fina, rosada; era de Breda. Què va
133 pensar, la meva mare, el dia que em va parir, si és que li van deixar uns
134 moments als braços, quan a l'endemà o a l'altre o a l'altre, amb els pits
135 plens de llet, no haver tingut, no va tenir un bebè al seu costat. Això ha
136 sigut una cosa que per mi ha sigut al·lucinant; què va ser, com va
137 reaccionar, què li van dir. A llavòrens sí, recordo lo que ella va dir, una
138 tarda d'aquelles que ehm, que menjant gairebé sense aixecar la vista de
139 lo que menjava, arreplegava lo que sobrava, s'ho embolicava per endur-
140 s'ho cap endintre, i va dir "Em fan treballar molt, molt. Em fan treballar
141 molt, però m'han dit que si treballo molt, molt, em tornaran el meu fill".
142 Jo suposo que encara devia pensar que, si treballava i treballava,
143 encara li tornarien el fill. Aquell fill que no sé què li van fer, com la van
144 enganyar, la van enganyar dient-li "Te'l tornarem, sí, però ara no és el
145 moment, perquè ara no estàs preparada. Li devien dir cosa semblanta.
146 De manera i forma de que han sigut de les coses colpidores que m'han
147 quedat com a record de la meva mare. Aquest, i aquella presència

148 d'aquella dona, que me l'he mirava; tenia les mans, del lleixiu i de la
 149 sosa càustica, les tenia totes blanques d'aquí. I jo em mirava les mans
 150 de la meva mare i deia "Quina mare més estranya i quines mans més
 151 rares".

152 [Fragment 7: Marco i l'estudiant continuen l'entrevista a casa del
 153 primer].

154 M: Després va morir una àvia meva, i allavòrens vaig pujar a la Trinitat.
 155 Vaig pujar a la Trinitat i allavòrens em vaig trobar amb el fill del, del
 156 barber, que no sé què se n'ha fet, que suposo que deu ser mort, ja, i em
 157 va plantejar una cosa que estaven fent, la gent de Santa Coloma, i era el
 158 primer grup, però fixa't tu, creat, creat el mes de febrer, quan encara no
 159 havia acabat la Guerra civil. Fixa't quina particularitat; és la Unió de
 160 Joventuts Antifeixistes, que es diu UJA, la UJA; signa com a UJA. I era
 161 una cosa que buscava des de feia molts anys, i jo preguntava a tothom,
 162 però tothom era més jove que jo; no hi havia ningú que ho hagués
 163 viscut. I jo deia "és que jo me'n recordo que estava a la UJA". "No home
 164 no, tu t'equivoques; deurien ser les Joventuts llibertàries o alguna
 165 cosa". No, no; ni era la FAI, ni era la CNT, ni era la UGT, ni era tampoc
 166 el POUM, no. Era la UJA, i a última hora apareix la UJA, que em va
 167 semblar, de vegades, de quan en quan, recupero una cosa d'aquestes.

168 [Tall de l'editor].

169 M: Però em trobo, em retrobo amb la història quan menos m'ho crec, en
 170 un racó m'apareix una història que no he pogut mai, mai provar. Que
 171 no he pogut mai provar, que la meva fatalitat ha sigut que els
 172 testimonis m'han desaparegut tots. I que jo sempre he anat per lliure.

173 [Fragment 8: Marco i l'estudiant continuen l'entrevista a casa del
 174 primer].

175 M: Qualsevol moment de que anaves, fos una cua per l'oli, per un
 176 patracol d'oli, com les dones els hi passava, per una barreta de pa, per
 177 una entrada, per una entrada del teatre, per un bitllet de ferrocarril

178 allavòrens, que les comunicacions anaven, qualsevol. El moment de que
179 estaves gairebé a punt d'agafar, algú et fotia un cop de colze, i amb
180 unes insígnies d'excombatent o d'excautiú, o de l'exèrcit o de qualsevol
181 força de, de, de seguretats, et fotia un cop de colze i es fotia al davant
182 sempre. Ja m'havia passat, ja m'havia passat, no feia gaire, de que algú
183 es va posar, d'aquests falangistes, un grup ademés, era un grup, es van
184 poder posar al davant, i no vaig voler. Coses d'aquestes que són
185 pocasoltes, però que demostraven que jo no podia estar de cap de les
186 maneres. M'era impossible aquella impotència, aquell poble, aquell
187 poble humiliat, que passava per tot. Aquells delinqüents miserables, per
188 miserables, míser; delinqüents míser, de quatre quartos, de nanos
189 d'aquells. Aquelles dones que feien l'estraperlo amb els entrepans a sota
190 les faldilles, m'entens? Aquelles mossetes, aquelles mossetes que
191 s'enduien els fills de puta dels cadells dels, dels, dels burgesos catalans,
192 eh, que se'ls enduien cap a Castelldefels. Que quan les tenien
193 despullades, que quan les tenien despullades, arrencaven el cotxe i les
194 deixaven al mig de la carretera despullades, i després els hi anaven
195 tirant les sabates i la roba. Totes aquestes coses, aquestes humiliacions
196 tantíssimament grans. Un poble que passava gana per tot totalment.
197 Que robaven l'un a l'altre, que van degradar de la forma que van
198 degradar. Que les famílies tenien el seu racionament, cada un,
199 personal, i que els hi repartien el pa, aquella barreta de pa, pa negre
200 pràcticament, de blat de moro. I que cada un de la família, se'l marcava,
201 i lligava amb el seu tovalló, si és que tenia un tovalló, igualment se'l
202 marcava. Però que, durant la nit, el pare robava el fill, o el fill robava la
203 mare tallant una partícula, una pel·lícula d'aquell pa; li tallava, el
204 desembolicava amb compte, a la matinada, senzillament, o a qualsevol
205 hora, i tallava una llesqueta de pa, del pa de la seva mare, o de la seva
206 germana, o del seu pare, o els pares de. D'això les mares no se
207 n'adonaven, però els altres sí. Tot aquest, tot això, tota aquesta
208 degradació d'humiliació on van portar el poble. Què vols que et digui?
209 Aquelles cooperatives desaparegudes totalment, les biblioteques;
210 exhaurit tot, robats, espoliats, buidades les caixes de resistència. No es

211 podia viure, Miquel, jo no podia viure. Jo no podia viure en aquelles
212 condicions, en aquelles condicions pidolant-ho tot. No podia ser de cap
213 de les maneres.

214 [Fragment 9: Marco i l'estudiant continuen l'entrevista a casa del
215 primer].

216 M: Una de dos; o m'immolava, o tenia que marxar costés el que costés.

217 E: I vas decidir anar a Alemanya.

218 M: I vaig decidir; no, en principi vaig decidir passar a França. Però, tal
219 com li deia a una que em deia de que per què me'n vaig anar a França,
220 li deia "és que no era fàcil, anar a França". No t'hi podies acostar; hi
221 havia un cinturó sanitari, i allavòrens havies de passar, arribar-te a, a,
222 a la frontera, no sé si eren 25 kilòmetres, havies d'anar amb un
223 salvoconducte, si no tenies un salvoconducte, que volia dir tenir bons
224 antecedents, antecedents nets, no podies passar. Va coincidir en que va
225 sortir l'anunci aquell a la premsa, en el qual es demanava gent per anar
226 a treballar a Alemanya. No com diu el Bermejo, a les fàbriques
227 d'armament, perquè això és mentida; perquè la gent no sabia lo que
228 anava a fer. I em vaig apuntar en una oficina que hi havia, que van
229 muntar en aquí, encara hi deu haver, a l'anuari de comerç té que haver-
230 hi el nom de la, el nom i inclús el lloc, inclús el domicili de la *Deutsche*
231 *Werke Kiel*, que portava gent cap allà, que no sabíem on anàvem; no
232 sabíem on anàvem. Després va resultar ser uns astillers, que va ser on
233 vaig anar a parar.

234 [Fragment 10: Marco i l'estudiant continuen l'entrevista a casa del
235 primer].

236 M: I així vam arribar a un camp de treballadors vora de Kiel. I a mi em
237 van assignar en el millor lloc que hi havia per poder fer sabotatge, per
238 poder fer coses, que era a reparació i manteniment de llanxes, de
239 llanxes, de llanxes torpedineres; les *Schellbot*, que eren llanxes ràpides.
240 Portaven tres motors de vint cilindros, de vint cilindros cada un,

241 Mercedes Benz, que feia, em feia llàstima de fer-los malbé; t'ho
242 asseguro, que feia llàstima. Vint cilindros, en un XXX d'alumini, anaven
243 dos al davant i dos al darrere, hòstima, feia una llàstima de mirar-te'ls.
244 Així com a professional, com a mecànic, feia llàstima. I allà vaig anar a
245 parar. Si hagués estat en una barr, en una, en una fàbrica fent una
246 sèrie, hauria estat possiblement més difícil, no? Bueno, al penal no vaig
247 poder-ho fer. Però en aquí m'era relativament fàcil; me'n vaig donar
248 compte que era facilíssim. Com a expert, ja tenia, ja tenia ehm, havia fet
249 un bon aprenentatge, encara que hagués sigut un parell d'any o tres;
250 tenia un bon aprenentatge. Doncs, vaig començar a sabotejar-los;
251 deixava XXX, en les vàlvules, fins que un dia, pues, van notar, en les
252 proves que feien van notar que hi havia una pèrdua de, de potència, i a
253 llavòrens van mirar doncs quin equip ho estava fent, i van anar a parar
254 al meu equip. "Ja ho neteges ben net?", i vaig dir "Ah, no! No, no; jo les
255 manilles em pensava que ho feia un altre, això!". "No ho feies tu?". "Jo,
256 què haig de fer? La meva feina és una altra". "Tu tenies que haver fet
257 això". "Ah, doncs no en tenia ni idea". Era un toc d'atenció. Era un toc
258 d'atenció, i ja vaig anar amb compte. Però el mal és de que, així com
259 això no es va poder provar, lo que sí van poder provar és la tasca que
260 estava fent al camp de treballadors.

261 [Fragment 11: Marco i l'estudiant continuen l'entrevista a casa del
262 primer].

263 E: Em vas comentar que vas conèixer a un; et vas fer amic d'un
264 alemany allà, no?

265 M: Sí, sí, sí. Però de seguida, eh.

266 E: Sí, no?

267 M: Perquè els Nadals els vaig passar amb ells, ja.

268 E: Saps com es deien?

269 M: Bruno, Brunot Tchankovitz. Ja m'agradaria trobar-lo. El trobaríem,
270 però no he pogut, jo.

271 [Tall de l'editor]

272 M: Pues era diferent. Jo, en comptes de dir señorita, deia Fräulein,
273 m'entens? I aquí va començar una relació, molt més íntima amb la seva
274 dona, molt més íntima amb la seva dona, i ehm, que em va ajudar
275 moltíssim, i a llavòrens, pues mira, així vaig començar a aprendre. Però,
276 al cabo de, un mes, devia ser a finals de febrer, no portava gairebé ni
277 tres mesos, un matí, un migdia, ja, a l'hora de l'entrepà, la Katie
278 m'enviava entrepans al seu home. No el vaig trair del tot, no el vaig trair
279 del tot, perquè una vegada en un guix em va muntar un cor, i el vaig
280 partir per la meitat i vaig dir "aquesta meitat és de la Katie per tu, i
281 aquesta per mi". Em deia així, a la seva manera. Jo no sé si el paio se'n
282 donava compte. Era més gran que jo, molt, tenia un ull d'aquells
283 blancs, vull dir, no era excessivament atractiu, però era una bona
284 persona. El Bruno era una bona persona. I un migdia, doncs, a l'hora
285 dels entrepans, em va cridar, a les dotze em va cridar apart, ja
286 acabàvem, i em va dir, "Du bist, bist kommunist?". I jo dic "Nein!", jo
287 no. Comunista, a més, no ho havia estat mai. Però, vull dir, comunistes
288 allavòrens ho érem tots, no, com en el franquisme. I diu, dic "No, per
289 què?". Diu "perquè fa, fa un temps que estàs sota vigilància". I vaig dir,
290 "Sota vigilància?". Diu "Sí". Dic "I doncs, i qui em vigila?". "Mira", diu,
291 "primer, aquell, en Horst", un xicot que, inclús treballant, portava el
292 braçalet del partit nacionalsocialista, i "aquell t'està vigilant", -que va
293 ser amb el famós que vaig fer la partida d'escacs-.

294 E: Sí, m'ho vas comentar.

295 M: Que va ser amb ell, amb qui la vaig fer. Que no va ser tan violenta,
296 ni molt menys, però que va ser així mateix; va ser així mateix. I voltat de
297 tots els, els nazis, voltat de tots els nazis, i veien amb quina facilitat,
298 amb quina facilitat un tio, molt més apàtic, molt més fort que jo, doncs

299 E: Però no jugava millor que tu, als escacs?

300 M: Que va! Això és lo que no sabien. Que jo, em va sorprendre de veure
301 que jo jugava molt bé als escacs. Jo ho era; jugava als escacs. A mi

302 m'havien ensenyat a jugar als escacs de molt menut a les cooperatives,
303 m'entens? Vaig arribar a estar en segona de Catalunya.

304 [Fragment 12: Marco i l'estudiant continuen l'entrevista a casa del
305 primer].

306 M: Des de març de 1942, pues ehm, em detindran en el meu propi
307 camp de, de treballadors. Em deté la Gestapo a la matinada. Entren, em
308 foten, d'una revolada em treuen de la llitera, dormo a baix, i em
309 començaran a apallissar. Em fotran contra la paret, despullat, em foten
310 les patades als testicles, als testicles d'esquena, i m'apallissaran ben
311 apallissat. A llavòrens després, quan se n'atipen, doncs miren lo que hi
312 ha per aquí i per allà, descalç i sense vestir-me em fan sortir a fora i,
313 mes de març amb el fred que fot que pela, descalç i tot, i llavors
314 m'estaran esperant amb un cotxe allà a la recepció, a l'entrada, que
315 l'entrada està tancada, també, i se m'emportaran cap a Kiel, a la
316 Blumenstrasse, que és la, és la, la, la, la caserna central de la Gestapo.
317 I allà em tindran des del dia 6 de març fins al dia 11. Apallissant-me
318 contínuament, amb interrogatoris continus, continus. Demanaré moltes
319 vegades que allò s'acabi, la mort no, però que s'acabi; defecat, pixat i
320 cagat a sobre. El coll a fora, a les llambordes de, llambordes petites, que
321 sembla que les estigui veient, dels patis, aquells patis humits, sempre
322 humits. Em ruixaran amb una mànega cada vegada per treure'm la
323 merda, per entrar un altre cop. No se m'assecarà la roba en moltes,
324 moltes setmanes; tindrè la roba sempre humida a sobre. I de vegades,
325 pues, mirant enlaire en aquell pati, mentres em deixen allà tot moll,
326 miraré; a dalt de tot es veu que es van estrenyent els murs, i a dalt de
327 tot apareix aquell cel blau que em donava la vida, que em feia viure, i
328 que em va, que em reconciliava. No van poder; per matar-me m'havien
329 de fotre a les fosques, per acabar amb mi. Era una forma, i així i tot,
330 me l'imaginava; m'imaginava els colors, la vida a fora, més enllà. I allà
331 vaig entrar, i no vaig sortir només que per anar cap a una cel·la de
332 càstig, o per sortir cap al judici que em van fer a últims d'octubre,
333 principis de novembre de l'any 1942. M'obrien, allà estava, tenia una

334 cel·la, una cel·la petita, ja dic, no puc dir mai, com deia a les xerrades
335 sempre, no puc dir els metres quadrats que tenia; sis passes endavant i
336 sis passes endarrere, quatre a l'esquerra i quatre a la dreta. Una cubeta
337 per cagar i pixar ehm, no hi havia desaigue. Una pica, petita pica de
338 pedra adossada a la paret; sense desaigue, també. L'alimentava amb el
339 gerro. Una petita pica de pedra, amb prou feines si t'hi cabien les mans
340 per rentar-te la cara, i posant-te de puntetes et podies rentar el cul. Un
341 banc de treball, això sí; un banc de treball ocupava gairebé tot el lloc.
342 Una petita llitera, que es penjava amb una cadeneta i es baixava amb
343 dues potes, amb una lona, ai amb una esterilla, una colchoneta de, com
344 deia jo, de tres dits de gruix. I el llum te'l treien, el llum no el manaves
345 tu, el manaven ells, el llum. Ells te l'encenien o te'l prenien. Després
346 veia el *Wachmeister*, et portava la capsa, portava la caixa a un pres, et
347 portava la caixa amb el material que havies de treballar, i les llimes per
348 fer-ho. I treballar fins al migdia. Al migdia, mig litre de naps, mig litre
349 perquè en dèiem litres, tot era sop, tot era caldo, tot era aigua. I apa, a
350 tornar-hi una altra vegada fins al vespre. Al vespre, dues cullerades de,
351 de formatge fresc, o de llet agra, algunes vegades un tros d'embotit, i
352 apa, una mica més de pa. I fins l'endemà. Així d'aquesta forma, m'hi
353 vaig passar allà, allà aïllat, totalment sense parlar amb ningú. Per això
354 sé, sé lo que és silenci, sé lo que és sostraure's a la, a la realitat. I
355 trobar forces de tu mateix, i sostraure't, he somniat cada vegada que ha
356 sigut necessari somniar; he somniat la llibertat, he somniat la vida, i els
357 amors, i els colors. Quan vaig sortir del, del penal, per portar-me; no, ja
358 quan vaig sortir, quan vaig sortir, perquè sortir-me, en portar-me al
359 judici em van portar, em van treure amb un furgó fins a dintre el pati,
360 vaig descobrir els colors; vaig tornar a recuperar-los. I la gent pot
361 pensar, "Carai, recuperar els colors"; a la meua cel·la, durant nou mesos
362 només hi van haver-hi els grisos, els negres i els blancs. Els colors els
363 vaig recuperar ehm, vaig recuperar els grocs, els vermells, els
364 ataronjats; va ser una orgia de colors, el dia que els vaig poder tornar a
365 veure. Em van tornar la vida una altra vegada. No em tenien que haver
366 deixat anar; no em tenien que haver ensenyat els colors una altra

367 vegada. Me'n vaig donar compte de que no era possible que acabessin
368 amb mi; de cap de les maneres.

369 [Fragment 13: Marco i l'estudiant continuen l'entrevista a casa del
370 primer].

371 M: Total, que durant molts mesos, molts mesos vaig estar pendent
372 d'una sentència de mort, pendent dels càrrecs, i jo pues, mira,
373 m'espavilava per escriure amb aquell paper que em donaven i, i hi han
374 coses que no les pots dir perquè són de ciència ficció, i que solsament
375 les persones que han estat a la presó en condicions com les meves,
376 pensen i diuen que han fet coses semblants. Com fer un joc d'escacs, a
377 lo millor, d'unes quantes, d'unes quantes peles de taronja. O fer com jo
378 feia, que com que no tenia temps d'escriure, perquè em donaven una
379 hora i no em podia esplaiar, perquè havia d'escriure d'una forma molt
380 rudimentària, i utilitzava de vegades, pues el llibre de salms, com una
381 forma de, de diccionari. I allavòrens, pues m'arrencava al dematí,
382 m'arrencava un botó, del *Drilich*, i quan posava la, quan posava la gerra
383 i la cubeta, deixava el botó. I això volia dir de que m'havia caigut un
384 botó i que, quan després la cubeta i la gerra doncs, junt amb el botó,
385 m'havien deixat una agulla de cosir i una filada de fil, per cosir-me el
386 botó. Que ells no sabien que jo utilitzava l'agulla com a tinta, com a
387 pluma. Que ells no sabien de que la meva tinta era una mica de sang;
388 una goteta, no gaire, eh. Costa, eh, de treure sang d'aquí. Em feia una
389 miqueta de sang, em feia una miqueta de saliva, o una goteta d'aigua. I
390 era la meva tinta. Només la gent que ha estat a la presó, que ha estat en
391 aquestes condicions que he estat, -i no sóc excepcional, hi haurà molta
392 gent que ha estat en aquestes condicions-, saben el que és el fer, el fer
393 de la ficció fer-ne una realitat.

394 [Fragment 14: Marco i l'estudiant continuen l'entrevista a casa del
395 primer].

396 E: Tinc una pregunta. El fet d'explicar tant l'altra història, diguéssim,
397 l'altra versió, la versió falsa, no el porta en algun moment a acabar
398 creient-se la, la mentida?

399 M: Ho sento, és que tinguis en compte que jo he viscut amb els, amb els
400 deportats.

401 E: Ja, però...

402 M: Han sigut amics meus. Arriba un moment de que sento, les seves
403 coses les sento pròpies, perquè jo he patit el mateix; jo he estat
404 humiliat, jo he estat apallissat, i sento totes les coses que han passat
405 ells. Perquè jo he passat per una part d'elles, encara que hagi estat en
406 un altre, en un altre lloc i d'una altra manera. És clar que no és el
407 mateix, de vegades les circumstàncies no són les mateixes. Tampoc és
408 el mateix, tenir pendent un, una execució, una pena de mort durant
409 tants mesos.

410 E: Ahà.

411 M: Tampoc era així. Tampoc ells ehm; ells podien més o menys
412 escapolar-se una miqueta de la feina, perquè s'havien de fer mil coses
413 per, per sobreviure. I a mi, si em donaven 250 peces, s'havia de
414 desvastar 250 peces. I que el fet de no, de no, de tenir que compartir
415 tanta misèria com vam tenir que compartir en els camps de
416 concentració, jo no vaig poder compartir res de tot això; ni la meua por,
417 ni el meu fred. Ni la meua fam, no vaig poder compartir, me la vaig tenir
418 que empassar sencera.

419 [Fragment 15: Marco i l'estudiant continuen l'entrevista a casa del
420 primer].

421 M: Això se surt de totes les coses que hem parlat, però és que l'Enric és
422 totes aquestes coses. L'Enric Marco és totes aquestes coses més. I la
423 gent les captava; hi ha gent que, la gent. No és que el meu missatge fos
424 més acabat o menys, no. És perquè la gent sabia que les coses que deia
425 eren veritat. Estava convençuda, la gent, de que les coses que deia eren

426 veritat. I que inclús, jo penso que una bona part de la gent, i una prova
427 és la molta gent que em va trucar

428 E: Ahà.

429 M: Les molts centenars de gents que em van telefonar, i que em van dir
430 “Ho entenem perfectament, i per mi ja n’hi ha prou”. És per mi, per qui
431 no hi ha prou. Ja, ara ja a aquestes alçades, ja estan disposades a
432 acceptar que l’Enric va fer una bona feina; i punto. No vaig faltar mai,
433 mai, mai a la veritat. No vaig faltar a la veritat mai. No pot dir ningú,
434 mai que jo fos un embaucador ni un falsari; només hi ha una distorsió
435 de la meva història. Això és lo que voldria que s’acceptés. Comencem a
436 discutir, allavòrens, sobre aquesta distorsió de la història. I sobre,
437 verdaderament, lo iniquo d’aquest atac a la història, introduint un, un,
438 una falsetat. Diguem-ne, m’agradaria entrar en aquesta història,
439 m’agradaria que, en comptes d’haver-me omplert de, d’oprobri i
440 d’insídies que van fins a parlar d’un, d’un passat vergonyós, com si el
441 passat vergonyós tingués que veure alguna cosa, que no existeix, aquest
442 passat vergonyós, és un passat de lluita. Però que és igual, lo que
443 estàvem tractant no era això. Lo que no estic disposat a acceptar, és
444 que un cert presentador, en un plató, i se m’estava fent una entrevista,
445 i en aquells moments, no sé si per casualitat o per no casualitat, hi
446 havia la Maria Galiarda, que estava, havia vingut a presentar la
447 pel·lícula aquella, el Tapas. Jo l’havia conegut a Madrid; l’havia conegut
448 en la presentació del llibre que era d’Auschwitz. Però és que el
449 presentador va cridar la Maria Galiarda, i me la va portar fins al plató.

450 E: Ja.

451 M: Va ser un abús. Allavòrens em va dir “¿Le conoces, María, le
452 conoces?”. I ella diu “Sí, tuve la satisfacción de conocerle en Madrid”.
453 “¿Y qué te pareció?”. Dice “Con esta vitalidad y este bigotazo, de la
454 forma que se expresaba, me pareció muy bien. Y ahora, lo que se dice
455 de él, pues si lo que se dice de él es cierto, pues que es un gran actor”.

456 [Fragment 16: Marco i l'estudiant continuen l'entrevista a casa del
457 primer].

458 M: Com nosaltres, quan sortim al carrer els vespres, i si estem, si estem
459 al Raval, o estem per allà als portals de, als portals de la Plaça reial, i
460 veurem una gent que s'assembla molt, a aquella gent que desfilava,
461 quan anàvem als llocs de treball bruts, espellifats, de qualsevol forma. I
462 foten una pudor, acosta't a ells. I venia aquella part en la qual tocava la
463 fibra de la gent, per a que sàpiguen que la solidaritat. I la discriminació,
464 verdaderament, hem de mirar d'arrasar-la. Jo els hi deia "Igual que
465 nosaltres, igual que aquesta gent que ara en sentiu llàstima, que sentiu
466 parlar de la història, que van ser víctimes dels nazis, verdaderament, i
467 víctimes de bona part dels alemanys, bona part dels, del poble alemany,
468 però que nosaltres també tenim aquestes víctimes al nostre voltant, i
469 fan la mateixa pudor, i van igual d'espellifats. I no hi ha ningú que els
470 vulgui veure; exactament igual, exactament igual que van fer amb
471 nosaltres els alemanys. Això ens va passar a nosaltres, i hi ha algú que
472 se n'ha oblidat, verdaderament. Hi ha algú que no se'n dóna compte
473 que, davant seu, té unes víctimes d'un altre autoritarisme, que és el
474 d'aquesta societat, que no perdona que siguin uns desgraciats, uns
475 fracassats, uns naufrags d'aquesta, d'aquesta vida. Em vaig convertir
476 amb no sé què; em penso que estava agitant alguna cosa. Potser no era
477 conscient, verdaderament, però penso que en aquestes cartes que hi
478 han en aquí, on han dit o em diuen els nanos, em diuen els nanos "Jo
479 pensava, vivia en un altre món; m'has obert els ulls".

480 [Tall de l'editor]

481 M: Una alumna de 3r d'ESO, la Laura Pallarès, que diu: "Com ja t'he
482 dit", acaba, part de la seva carta, diu "jo tinc molta sort de tenir el que
483 tinc. He sigut molt egoista pensant solament en els meus problemes, i
484 oblidant que en aquests moments hi ha molta gent morint-se de gana, o
485 sense família, per exemple. I dir-li també de que estic segura que tots
486 els meus companys de classe pensen igual que jo. Com ja t'he dit,
487 moltes gràcies per tot el que fa, i t'animo a seguir cap endavant.

488 Realment admiro la teva tasca i, novament gràcies”. Diu “Per començar
489 li volia agrair moltíssim que vingués a la meva escola a explicar les
490 seves vivències personals. Realment, crec que és molt positiu donar
491 aquest tipus de xerrades als joves, ja que nosaltres som els primers que
492 no respectem altres cultures diferents a les nostres, i que moltes
493 vegades insultem a negres, jueus, marroquins, únicament pel seu color
494 de pell, o simplement perquè potser la gent pensa que no són igual que
495 els altres. També es va referir alguna vegada a la gent indigent, que no
496 tenen casa o cap lloc per viure, i que tant ho fan, tant ho fan pel carrer.
497 Jo sempre que en veia un pel mateix carrer que jo, intentava fer com si
498 no hi fos. Però no és igual com qualsevol altre persona? Per què fer com
499 si no hi fos? Això és ignorar els problemes del món en aquests
500 moments, i és molt negatiu per tots els que hi vivim. Abans de que vostè
501 vingués, el nostre tutor ens havia informat sobre aquest tema, i ja
502 m’imaginava que la gent ho devia passar molt malament, però va haver-
503 hi una cosa de la seva xerrada que em va sorprendre realment, i que
504 sincerament em va tocar el cor: el companyerisme que hi havia. Com
505 algú, o vostè personalment, es jugava la vida per salvar un altre
506 company malalt o amb problemes. Aquesta és una mostra d’amistat
507 increïble”.

Document núm. 232*

Data:	Títol o espai de la divulgació:
5 de gener de 2007.	“Dossier. Història d’una mentida”
Canal:	Mitjà:
Premsa.	<i>Presència.</i>

Descripció del contingut:

El present document constitueix la selecció de dues peces extretes d’un reportatge sobre Enric Marco publicat pel setmanari del diari *El Punt*: una entrevista a Enric Marco, i part d’una de les seves xerrades als IES.

Pel que fa a l’entrevista, hi destaquem la manera com Marco s’ocupa de posar sempre les paraules adequades a l’hora de definir quin ha estat, i és encara, el seu paper dins la societat. Així, endreça les raons o les motivacions que el podrien haver dut a divulgar la barbàrie nazi als Instituts, i resumeix: “En bona part, vaig obrir les portes a la recuperació de la memòria històrica, i les meves conferències eren precisament classes d’història”. I en referència a la suposada vigència, encara avui, de tot allò que aportava i relatava: “Estic convençut que el missatge que portava l’Enric Marco, la defensa del dret a la vida i el dret a la llibertat, continua sent vigent i necessari”. Paral·lelament, Marco verbalitza les reaccions d’alumnes i professors. Pel que fa a aquests darrers, recorda “una professora que després d’una xerrada em va dir que la meua lliçó havia estat una història de vida i d’humanitat”.

Quant a la xerrada oferta a un IES, hi advertim l’elogi dels joves que Marco ja ha fet en d’altres ocasions i, sobretot, l’ús de la 1a persona del singular; en cap cas es fon en un col·lectiu, i es dibuixa a si mateix com un resistent a qui mai van poder arrabassar la llibertat, “perquè la llibertat no era d’ells sinó meua”.

Símbols emprats:

⌚, ⌚: marquen, respectivament, l’inici i el final d’un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d’origen.

1 ℒ[Entrevista a Enric Marco].

2 Enric Marco. / Fals deportat al camp de concentració de Flossenbürg

3 “La meva història era la veritat explicada per un mentider”

4 PAU LANA O / CARME VINYOLE S

5 “Vull recordar als qui em van escoltar aquell èmfasi que posava en les
6 meves paraules en el transcurs de les xerrades que vaig fer al llarg dels
7 sis anys en què aquestes activitats van ser la raó primordial i més
8 gratificant de la meva existència.” Ho reproduïm literalment de l'article
9 “Trenco el silenci”, publicat el desembre de 2005 en la revista
10 d'informació local Tot Sant Cugat, en el qual Enric Marco es dirigeix als
11 seus conciutadans i, amb un to força contingut i serè, els convida a
12 valorar la seva trajectòria personal més enllà de l'escàndol que el va
13 convertir en personatge de “rabiosa actualitat” en aquells dies del maig
14 del 2005 en què va obtenir, i no s'està de remarcar-ho, “una audiència
15 molt superior a la del debat a les Corts Espanyoles sobre l'estat de la
16 nació”. I ho esmentem perquè, quan han passat gairebé dos anys des
17 que es va veure obligat a assumir la seva llarga impostura i s'ha esvaït
18 l'interès mediàtic generat entorn d'una epopeia que probablement mai
19 ino serà atrapada per la realitat, continua decidit a recuperar la seva
20 presència pública per posar-la al servei d'una “causa justa”, que és la
21 de “donar veu als silenciats de la història” i que ell, amb la seva enorme
22 capacitat de transmissió de situacions i vivències, ja siguin pròpies o
23 alienes, autèntiques o imaginàries, diu que se sent capaç d'encarnar. És
24 ben cert que l'èmfasi el manté viu, i la legitimitat, perduda en descobrir-
25 se que no era el deportat número 6448 ni cap altre, la rescata del fet
26 per a ell incontrovertible d'haver estat de tota manera un esclau del
27 nazisme, tal com li ha reconegut l'Organització Internacional per les
28 Migracions (OIM), oficina encarregada d'indemnitzar els treballadors
29 forçats del Tercer Reich.

30 -“Jo encara puc explicar coses interessants per comprendre la història
31 del nostre país i sé que tinc un deute molt gran que és el de reivindicar

32 no la meva figura sinó aquella realitat de la qual em vaig fer portaveu i
33 que és inqüestionable i digna de ser coneguda, estudiada i recordada.
34 En bona part, vaig obrir les portes a la recuperació de la memòria
35 històrica, i les meves conferències eren precisament classes d'història
36 perquè no em limitava a la narració de les terribles condicions de la vida
37 dels camps, sinó que tractava les causes polítiques i socials que havien
38 portat a la construcció d'aquella monumental maquinària d'extermini
39 estesa per tot Europa i els motius pels quals tants espanyols hi van
40 anar a parar. Les lliçons d'aquell passat també em servien, sobretot
41 quan m'adreçava als joves, per crear consciència sobre les presons del
42 present, sobre Palestina, sobre Guantánamo, sobre el racisme... Estic
43 convençut que el missatge que portava l'Enric Marco, la defensa del dret
44 a la vida i el dret a la llibertat, continua sent vigent i necessari.”

45 **-Amb quina credibilitat considera que pot transmetre avui aquest**
46 **missatge? No deixa de ser una paradoxa que la persona que amb**
47 **més força i convicció havia difós la situació dels camps no**
48 **n'hagués trepitjat mai cap.**

49 -“No em van internar a Flossenbürg però sí que vaig patir
50 incomunicació durant nou mesos al penal de Kiel i vaig ser torturat per
51 la Gestapo, per tant, sé del que parlo. La meva història era la veritat
52 explicada per un mentider. Com va dir un important filòsof, de la boca
53 d'aquest mentider que és l'Enric Marco n'han sortit les veritats de la
54 història del nostre país.”

55 **-Construint-se una identitat com a resistent i com a deportat**
56 **durant la Segona Guerra Mundial pretenia, en el fons, ocultar**
57 **l'existència d'aquell altre Enric Marco que se'n va anar a treballar**
58 **voluntàriament a l'Alemanya del Führer?**

59 -“No. Quan vaig marxar a Alemanya tenia 20 anys i cap altra manera
60 per sortir d'un país i d'una dictadura que m'ofegava. I un cop allà, em
61 van detenir i acusar de conspiració i altra traïció al Tercer Reich.”

62 **-Potser no ho trobava prou mèrit per representar la memòria de les**
63 **víctimes?**

64 -“Dir que havia estat en un camp de concentració va ser una gran
65 equivocació, però m’adonava que d’aquesta manera era més convincent
66 i podia difondre millor el patiment dels deportats. Recordo una
67 professora que després d’una xerrada em va dir que la meva lliçó havia
68 estat una història de vida i d’humanitat, i la veritat és que molts
69 alumnes es posaven en la pell de la història a través de les meves
70 narracions. Ningú no els havia explicat mai una realitat semblant.”

71 **-Vol dir que s’identificaven amb l’heroi?**

72 -“Mai no em presentava com un heroi, al contrari, sovint advertia que
73 després d’una hora d’interrogatoris els herois es fonen. Si s’identificaven
74 amb alguna cosa era amb la veritat que transmetia amb la força de les
75 meves idees.”

76 **-Podia arribar a ser molt explícit detallant les humiliacions i les**
77 **crueltats exercides pels nazis. D’on obtenia literatura tan precisa?**

78 -“De la meva pròpia investigació, de converses amb els deportats o de
79 lectures de fullets i llibres sobre el camp. Jo, abans de parlar sempre
80 em documento.”

81 **-És conscient que va traspasar la línia i que amb la seva mentida**
82 **va perjudicar la causa que pretenia defensar?**

83 -“Ho reconec i ho lamento. Tinc un deute amb tota la ciutadania, amb
84 les víctimes, amb l’Amical, amb els mestres que em van confiar els seus
85 alumnes. Només puc dir que davant d’ells estic despullat i disposat al
86 que sigui per respondre de la meva responsabilitat”.

87 [Fragments d’una xerrada de Marco inclosos en el document original].

88 Una conversa amb alumnes

89 Enric Marco feia 300 sessions per curs als IES. En resumim una. Tema:
90 la immigració

91 PAU LANAO/CARME VINYOLES

92 L'EXPLICACIÓ

93 Segurament que molts professors i alumnes de Catalunya es
94 reconeixeran com a participants de debats com el que ara sintetitzem.
95 Es va fer el 8 de març del 2002, hi van participar un grup d'estudiants
96 del cicle superior de secundària (entre 14 i 16 anys), amb el propòsit de
97 parlar sobre el tema de la immigració, i va ser gravat amb el
98 consentiment de tots els assistents. Els noms dels alumnes són ficticis
99 en consideració al temps passat i al fet que el jove que es declara racista
100 ha superat àmpliament el prejudici. Hem optat també per respectar la
101 llengua d'expressió de cada un perquè il·lustra una realitat que cal tenir
102 present. En peça a part, titulada *Esclau o lliure*, reproduïm la molt
103 sentida introducció de l'acte a càrrec d'Enric Marco, amb referències al
104 seu suposat pas per un camp de concentració.

105 **JAVI.** *“Lo que no mola es que vengan aquí del palo; te vienen a quitar el*
106 *trabajo, te lo vienen a quitar todo, y ¿qué pasa? Que el gobierno les*
107 *ayuda, vienen de pobres pero van con Alfa, con chándal Adidas, con*
108 *Nike, ¿de dónde sacan el dinero? Yo digo, ¿por qué a mí no me ayuda el*
109 *gobierno y a ellos sí? Así es como salen los racistas, los skins. Un moro*
110 *pilla una moto y el poli no le dice nada, y tú te robas un chicle y te meten*
111 *en el trullo. Entonces lo que pasa es que los skins hacen lo que no hacen*
112 *los polis.”*

113 **JOAN.** “No vénen a robar, vénen a buscar feina, a treballar, i si han
114 vingut en pastera han pagat prou i s'han arriscat molt per jugar-se-la
115 després cometent un delictes i fent que els expulsin. Potser n'hi ha que
116 roben, però no ho fan tots; s'ha d'anar en compte a dir que tots són
117 iguals.”

118 **MARC.** “He vist gent de tots colors traient navalles i robant motos. A
119 l’institut, la majoria dels cops, quan hi ha baralles, no és per provocació
120 dels immigrants, sinó per provocació de la gent que està en contra
121 d’ells.”

122 **JAVI.** “*No estoy diciendo que, de diez emigrantes, los diez sean unos*
123 *ladrones. Yo no me relaciono con ellos pero conozco a uno que ha venido*
124 *a mi casa a pedir alguna cosa y, si yo le tengo que pedir algo, también se*
125 *lo pido porque ese es uno que se ríe conmigo y no se ríe de mí. Estoy*
126 *seguro que muchos de los emigrantes son buena gente, pero un*
127 *montonazo de ellos da la casualidad que no, que no se quieren integrar.”*

128 **ENRIC MARCO.** “Hauríem de veure què significa *integrar-se*, però estic
129 segur que molt immigrants si quan arriben trobessin una manera digna
130 de guanyar-se la vida, amb les mateixes condicions i salaris que les
131 persones autòctones, s’integrarien més. Per tant, no es tracta de dir
132 ‘immigració sí’ o ‘immigració no’, sinó que hem d’anar més a fons, hem
133 de veure per què s’immigra i en quina situació viu una persona
134 immigrada. I ens adonarem que no som adversaris ni enemics, que
135 estem més a prop del que pensem perquè a tots els éssers humans ens
136 fan patir les mateixes coses i reaccionem per buscar la supervivència i
137 una vida en llibertat.”

138 **ANNA.** “Veig que si fan grups és una manera de defensar-se, i no
139 m’agrada gens que es formin bàndols: nosaltres contra els immigrants i
140 els immigrants contra nosaltres, així no arribem enlloc. Potser hauríem
141 d’anar més contra el sistema que no contra els immigrants que estan
142 igual que nosaltres. Tot plegat és un problema de pobresa, tant d’ells
143 com de la gent pobra d’aquí. Entre tots hauríem de fer més per canviar
144 la societat i no donar la culpa als immigrants de tots els problemes.”

145 **MARC.** “Això que es compren roba Nike ho valoro com una prova
146 d’integració a la cultura del consumisme que ens domina a tots. Una
147 altra cosa és que als immigrants ningú no els posa les coses fàcils, per
148 més que diguin. Si vols treballar i ho has de fer per quatre xavos perquè

149 no et donen papers, com et vols integrar? I si entres en una discoteca i
150 et miren malament només per la teva pinta, o si, sense saber ni com et
151 dius, ni com et va la vida, et comencen a insultar o t'apallissen... No és
152 la millor manera!"

153 **OLGA.** "A més, fan les pitjors feines, les que ningú no vol fer. L'altre dia,
154 vaig passar per una obra i em vaig fixar que tots els que treballaven
155 amb el martell eren immigrants. I si hi ha un metge blanc i un de negre,
156 el que agafaran per treballar és el blanc encara que el negre estigui més
157 capacitat."

158 **ENRIC MARCO.** "Com ha dit en Marc, només amb una mirada n'hi ha
159 prou per demostrar rebuig. Sense que hagi fet res, encara que tinguis
160 diners per pagar una cervesa... Però no hem de parlar més de races,
161 sinó de desigualtats. Penseu que a en Michael Jackson ningú no
162 l'impedeix entrar en un bar. Si no ens posem d'acord per conviure, els
163 immigrants tindran molts problemes, però nosaltres també."

164 **JAVI.** "*Yo le tengo respeto a usted, que es mayor y nadie le va a*
165 *molestar, pero le quiero decir que ahora los jóvenes estamos viviendo una*
166 *época muy dura. Nos peleamos entre nosotros. Yo me voy a la plaza y le*
167 *aseguro que sin decir nada ya me están diciendo algo, me miran mal.*"

168 **ENRIC MARCO.** "Però i tu, què els dius a ells?"

169 **JAVI.** "*Hombre, ellos saben que soy racista.*"

170 **ENRIC MARCO.** "Si d'entrada ja els declares la guerra... Per què, en lloc
171 d'atacar el més dèbil, no denunciem el poder econòmic que dicta les
172 normes, que decideix on crearà llocs de treball i on mantindrà les
173 poblacions en la pobresa?"

174 **JAVI.** "Esto no es culpa mía, esto es la puta vida."

175 **ANNA.** "No és culpa teva, però tampoc de l'immigrant. Si som cent i ens
176 barallem perquè n'hi ha tres a qui interessa barallar-se, on queda la
177 nostra intel·ligència? Ho perdrem tot. En canvi, si ens ajuntem, tindrem

178 força per solucionar els problemes. És penós que tothom vagi a la seva
179 i, encara pitjor, que hi hagi gent que es dediqui a destruir el qui té a
180 sota. Jo penso que anar més ensota per fer el que et fan a tu és cosa de
181 gent covarda. Si comencem a anar així, acabarem a hòsties, però a
182 hòsties de veritat, perquè no haurem ni fet un esforç per mirar
183 d'entendre'ns.”

184 [La introducció d'Enric Marco a la xerrada]

185 Esclau o lliure

186 Enric Marco acostumava a utilitzar la seva suposada condició de
187 deportat com a antídote per combatre les actuals manifestacions del
188 racisme. Amb aquestes emotives paraules va introduir la sessió que
189 hem resumit:

190 “Em produeix una gran satisfacció que m'hàgiu convidat perquè entre
191 vosaltres, entre la gent jove, sempre hi aprecio formes molt positives i
192 pràctiques de viure en llibertat i això m'estimula la il·lusió de la lluita
193 dels ideals. Vull dir-vos en primer lloc que allà, al camp, van creure que
194 obligant-me a complir les seves ordres, a fer el que ells manaven, em
195 prendrien la facultat d'escollir entre sentir-me esclau o lliure. Que en
196 fer-me patir la fam, el fred i el dolor un dia i un altre, em tornaria
197 insensible a qualsevol cosa que no fos l'instint per la supervivència més
198 primària. O que uniria les meves llàgrimes als clams dels turmentats i
199 que tots plegats sucumbiríem en la desesperació i en el sentiment
200 col·lectiu d'una mort anunciada. S'equivocaven. No van poder evitar que
201 somrigués, encara que fos d'amagat, que compartís aquella aigua bruta
202 que anomenaven *sopa* amb aquell a qui feia més falta, que m'animés a
203 fer una broma per endolcir, per un moment, els trets d'una cara. No em
204 podien arrabassar la llibertat per més que m'humiliessin, perquè la
205 llibertat no era d'ells sinó meva, i envoltant-me de murs van fer-me
206 sentir encara més ganes de ser lliure. Aquesta experiència us ha de
207 servir per prendre consciència de fins on es pot arribar quan s'engega
208 l'engranatge de l'odi, quan es comença a mirar malament algú pel color

209 de la seva pell. Recordo les generacions hitlerianes marcant el pas
210 desafiadores, empastifant parets amb consignes de supremacia racial,
211 destrossant aparadors, apallissant jueus, comunistes, socialistes,
212 homosexuals, gitanos, catòlics... Potser només volien ser herois però es
213 van convertir en assassins. El racisme no és cap broma.”¹¹

Document núm. 235*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
3 d'octubre de 2007.	“Cinc preguntes. L’Alicia va donar veu a qui no en tenia”.
Canal:	Mitjà:
Premsa.	<i>Avui.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El següent document correspon a una entrevista a Enric Marco, i publicada els mateixos dies en què es coneixia la impostura d’Alicia Esteve, una barcelonina que va fer-se passar per supervivent de l’atac terrorista a les Torres bessones de Nova York.</p> <p>Destaca, per damunt de tot, -i n’és bona prova que la conductora de l’entrevista en faci titular-, la voluntat de Marco d’empatitzar amb Alicia Esteve; entén les raons que l’han poguda dur a mentir i, tot descrivint-les, ell s’hi emmiralla i pot refermar, un cop més les finalitats positives de les seves xerrades. Vegem-ho: “Diuen que no ho va fer per raons econòmiques, de manera que potser aquesta noia, des de la seva ficció i identificació amb les víctimes de l’11-S, i ho dic perquè també és la meua experiència personal, es va convertir en la veu dels qui no poden parlar. Una veu possiblement més suggerent”. Tot seguit, acabant de defensar Esteve però, de retruc, acabant de justificar la seva pròpia actuació, rebla el comentari: “Per això, no sé fins a quin punt el seu cas hauria de ser objecte de crítica”.</p>	
Símbols emprats:	
<p>⌚, ⌚: marquen, respectivament, l’inici i el final d’un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d’origen.</p>	

1 **LCINC PREGUNTES**

2 “L’Àlicia va donar veu a qui no en tenia”

3 Enric Marco

4 **EXPRESIDENT AMICAL DE MAUTHAUSEN**

5 **1-Vostè va mentir sobre la seva estada en un camp d’extermini**
6 **nazi. Com se sent?**

7 Bé, bé. Però abans que res, vull poder-me explicar. No pretenc
8 justificar-me. Només que em deixin que m’expliqui. Tot el dolor que
9 porto dins, això no ho sap ningú prou bé! Fa més de dos anys i mig de
10 tot allò i encara no ho he aconseguit oblidar.

11 **2-Després de tot l’enrenou causat, se sent silenciàt?**

12 El 14 d’abril vaig fer 86 anys. Per tant, és fàcil pensar que estic acabat.
13 Ara bé, no n’hi ha prou amb això: se m’ha de fer morir. Però, qui farà
14 callar l’Enric Marco? Ningú! Molts m’han preguntat: “Per què et vas
15 equivocar?”. I jo els dic: “I tu? Tu no t’equivoces mai?”.

16 **3-Ha tingut ofertes per explicar la seva història?**

17 Un canal de TV volia fer-me passar pel polígraf a canvi de diners. Els
18 vaig dir que no.

19 **4-Però vostè la va fer grossa. Com ho veu ara?**

20 Llavors no me’n vaig adonar. Tot va començar el 1978 quan l’Eduard
21 Pons Prades em va venir a veure. No sé com aquell dia vaig acabar
22 dient-li que jo també havia estat en un camp de concentració, quan no
23 em feia cap falta. Amb l’historial que jo tenia, dient que havia estat en
24 un penal alemany per un delictè d’alta traïció contra el Tercer Reich n’hi
25 hauria hagut prou. Però dir que el 1941 me n’havia anat
26 voluntàriament a Alemanya no ho hauria entès ningú...

27 **5-Amb la seva vivència, què pensa d’Àlicia Esteve?**

28 De seguida que vaig saber la notícia vaig pensar que tornarien a
29 aparèixer comentaris sobre mi. Diuen que no ho va fer per raons
30 econòmiques, de manera que potser aquesta noia, des de la seva ficció i
31 identificació amb les víctimes de l'11-S, i ho dic perquè també és la
32 meva experiència personal, es va convertir en la veu dels qui no poden
33 parlar. Una veu possiblement més suggerent. Per això, no sé fins a quin
34 punt el seu cas hauria de ser objecte de crítica.

35 Elena Yeste¹

Document núm. 237*

Data:	Títol o espai de la divulgació:
Febrer de 2008.	“Benvolguts companys”.
Canal:	Mitjà:
Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>

Descripció del contingut:

El següent document presenta una carta d'Enric Marco dirigida als seus antics companys de l'Amical de Mauthausen, i en motiu del seu viatge a Alemanya, a la recerca de nous documents que puguin refermar el seu captiveri i patiment sota el jou del nazisme.

La finalitat del document l'apunta el propi Marco en el darrer paràgraf, i volem destacar-ne la manera en què és expressada; allò que sembla una advertència tranquil·litzadora pels companys descontents, de no pretendre posar excuses a una mentida prou clara, es converteix finalment en una reivindicació de mèrits: “Vull que quedi clar que el que pretenc rescatar no és la credibilitat de l'Enric Marco sinó la del lluitador, la del militant, la del secretari de la CNT, vicepresident de la FAPAC i president de l'AMICAL que va fer de la camaraderia i la solidaritat les seves millors qualitats”.

Paral·lelament, Marco presenta la recerca de documentació a Alemanya com una intensa vivència, una certa lluita: “M'he trobat amb fets i coses difícils d'empassar, algunes sorprenents sense deixar de ser molt tràgiques” [...] “Ha estat molt dur, però aquest viatge de retorn l'havia de fer malgrat tot el trasbals que ha significat”. A més a més, l'ex-president de l'Amical malda per descriure en el cos de la carta, el respecte que desperta en l'equip que l'acompanya: “sento com creix el respecte que els mereixo ara que coneixen el testimoni recollit d'aquest passat, tan diferent del que van creure com del que van suposar”.

Símbols emprats:

⌚, ⌚: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.

1 L Benvolguts companys,
2 Us faig arribar uns quants papers. Forment part de la documentació
3 que he aconseguit en l'últim viatge a Alemanya. Podria dir-ne a
4 l'Alemanya nazi ja que aquest capítol de la meva vida, una d'elles, tenia
5 aquesta finalitat concreta. En tot cas no en puc explicar d'altra ja que
6 calculo que les dues terceres parts de la meva "estada" les vaig passar
7 empresonat.

8 En aquesta ocasió, al contrari dels decepcionants intents anteriors, se
9 m'han facilitat les "coses". Des dels Ministeris de Justícia, d'Interior,
10 fins a les direccions de museus, presons i penals, he estat rebut amb
11 tota mena de consideracions. Els Ajuntaments m'han prestat la seva
12 ajuda. Els directors dels centres penitenciaris m'han rebut i
13 acompanyat, posat guies a la meva disposició, fins i tot en l'antiga i
14 temuda GESTAPO, avui ESTAPO, de la Blumenstrasse, naturalment no
15 he tingut accés a espais reservats com les cel·les de càstig o dels
16 interrogatoris.

17 He passat per despatxos, se m'ha indicat respectuosament un seient i
18 una taula i sobre aquesta m'han col·locat unes carpetes ja esgrogueïdes
19 en les quals destacava el meu nom.

20 Ha estat molt emocionant malgrat el trauma que ha significat trobar-te
21 amb tota aquella pila de documents que informaven sobre l'Enric
22 Marco: ordres, dates, les detencions, els informes, fins i tot hi ha els
23 que porten el nom i segell de la Wilhelmstrasse berlinesa. Ignorava que
24 els havia preocupat i emprenyat tant. L'arxiu de l'Alt Tribunal de
25 Hamburg m'ha facilitat una còpia de l'acta del seu Alt Tribunal, forma
26 part d'un gruixut llibre de tapes fosques i el meu nom encapçala una de
27 les pàgines. A continuació del meu, n'apareixen d'altres, tots alemanys.
28 He preguntat si tots eren detinguts polítics. M'han respost que sí. N'hi
29 ha una infinitat, ignorava que hagués existit una oposició tan forta. Un
30 altre dels fets singulars és els que apareixen amb una "T" afegida, amb
31 unes senyals que no deixen gaires dubtes. El fet d'estar escrit amb els

32 caràcters germànics que acostumaven a utilitzar els SS no m'han
33 permès el traduir-los encara adequadament, però ho tinc en marxa.

34 M'he trobat amb fets i coses difícils d'empassar, algunes sorprenents
35 sense deixar de ser molt tràgiques. Per exemple el fet de què la escassa
36 correspondència, autoritzada després de molts mesos a escriure, un sol
37 plec i en alemany, no sols apareix subratllada i censurada, cosa
38 natural, sinó descobrir que mai va ser enviada, en tot cas reconec que
39 alguna la vaig escriure perquè fos llegida pels alemanys.

40 He recordat alguns llocs, està tot molt canviat. Han passat molts anys,
41 va ser tot buidat i de les gents, dels funcionaris, dels caps i dels
42 "Wachmeisters" no se'n sap res o bé tenen ordres de no recordar-ho. No
43 queden testimonis vius, algunes gents properes o familiars s'han negat
44 a parlar-ne, "Alles tot", tot és mort repetien, no cal parlar-ne. Hi va
45 haver algú, la identitat del qual em va facilitar l'alcaldia, que va barrar-
46 me el pas posant el peu al dentell de la porta. Tanmateix també he
47 trobat qui ha volgut ajudar-me sense conèixer-me de res com en aquell
48 temps en Bruno i la Katty, per sobre de tot les gents esclaten com un
49 miracle que no sempre tenim ocasió d'apreciar.

50 L'Ajuntament de Kiel em va informar de la mort dels meus amics i gents
51 que m'interessaven. També em va facilitar el lloc on reposen les restes
52 d'en Bruno Schankovitz i de la Katty, un amic i un amor alemanys que
53 se la van jugar per mi. Són dues lloses grises i humides en el racó d'un
54 cementiri perifèric i que amenacen desallotjar-los el proper any. Llegir
55 els seus noms i donar-los per definitivament perduts m'ha recordar-los
56 m'ha costat entendre-ho emocionalment. Sense cura de ningú estan
57 abandonades des de fa molt de temps. Veurem què puc fer ja que ara
58 que les he trobades he de procurar retenir-les algun temps, una parell
59 d'anys, per poder portar unes flors i recordar-los. Tot és una qüestió de
60 peles i jo no en tinc gaires.

61 Ha estat molt dur, però aquest viatge de retorn l'havia de fer malgrat tot
62 el trasbals que ha significat. M'han destorbat les càmeres, les

63 gravacions i els guionistes que em van acompanyar, tot i que sento com
64 creix el respecte que els mereixo ara que coneixen el testimoni recollit
65 d'aquest passat, tan diferent del que van creure com del que van
66 suposar. Hi ha hagut moments que els he engegat a la merda i he
67 arribat a odiar els micròfons i la presència d'aquest que sento com un
68 muntatge estrany a la meva espontaneïtat.

69 Deixo a la vostra capacitat el deduir i treure les conclusions que
70 considereu i espero que pugui seguir fent-vos arribar allò que us
71 serveixi.

72 Vull que quedi clar que el que pretenc rescatar no és la credibilitat de
73 l'Enric Marco sinó la del lluitador, la del militant, la del secretari de la
74 CNT, vicepresident de la FAPAC i president de l'AMICAL que va fer de la
75 camaraderia i la solidaritat les seves millors qualitats. No podré oblidar
76 mai el que vam compartir i fer plegats... que no va ser poc.

77 Enric Marco Batlle

78 [Signatura d'Enric Marco]

79

Febrer 2008

Document núm. 238*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
Maig de 2008.	“Si no dices quien eres alguien dirá lo que no eres”.
Canal:	Mitjà:
Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El següent document correspon a una carta d'Enric Marco dirigida a un company. Hi plana, com a teló de fons, com a atmosfera creada per Marco, la reclusió; el silenci imposat. Se situa el destinatari en una mena d'espera angoixant, -tot just trencada amb la carta-, que Marco mateix descriu com “tres años largos, que en muchas ocasiones han resultado tres largas y obsesionantes eternidades”.</p> <p>Pel que fa als eixos temàtics que vertebreren el document, podem destacar dos interessos principals que haurien motivat la carta; d'una banda, l'exposició al destinatari de bona part del contingut de les xerrades que Marco va fer entre l'any 2000 i el 2005, i de l'altra, la minimització de la seva mentida, tot diluint-la entre una labor reivindicativa i social sense aturador, sempre a favor de la llibertat i els drets humans i que, en darrera instància, li ha acabat comportant molts patiments; des de les crítiques immediates a la descoberta de la mentida, fins a un càstig major, que ha consistit en silenciar la seva veu, i que tindria motivacions polítiques, atès que Marco sempre ha estat molt crític amb certs centres de poder dins del sistema. Ell mateix, en el darrer tram de la carta, ho expressa així: “las consecuencias del descubrimiento de la impostura de Enric Marco y su paso por un campo de concentración resultaron ser mucho mas graves que el hecho en si”.</p>	
Símbols emprats:	
<p>⌚, ⌚: marquen, respectivament, l'inici i el final d'un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d'origen.</p>	

1 ❧SI NO DICES QUIEN ERES ALGUIEN DIRA LO QUE NO ERES

2 Ya ves, todavía vivo y manteniendo el pulso, aunque algo más alterado
3 su ritmo y lenta su pulsación.

4 Han pasado tres años largos, que en muchas ocasiones han resultado
5 tres largas y obsesionantes eternidades. Siguiendo los consejos de los
6 amigos he aguardado todo este tiempo aunque por descontado no ha
7 sido inactivo ni tampoco en vano, pues he tenido lugar incluso para
8 convertirme en abuelo.

9 Eres una de las personas a las cuales debo una explicación cuando
10 ahora, por fin he decidido romper mi silencio. Ya se que vas a decir que
11 no es necesario ni es tu caso, que me conoces lo suficiente para no
12 dudar de mí, pero, con mi credibilidad aún por los suelos es mejor así y
13 asegurarse, tampoco es cuestión de cargarlo a méritos contraídos
14 anteriormente.

15 Asimismo los amigos que lo vivieron de cerca consideraron preferible
16 dejar pasar un tiempo, aguardar a que se serenaran los ánimos y los
17 afectos del impacto para llegar a una reflexión y conclusión más lúcida,
18 incluso para mi mismo que no acertaba a comprender la magnificación
19 de los hechos.

20 Entretanto he ido recogiendo testimonios y papeles, este fue mi
21 compromiso, algunos de ellos ya los tenía entonces e intenté que
22 sirvieran para demostrar que las acusaciones que se me hacían no iban
23 más allá de una distorsión de mi propia historia, una historia que como
24 todas ellas, la tuya, la mía o y la de cualquier otro tienen más de una
25 lectura, faltó poco para que lo que costó tanto sacrificio y esfuerzo fuera
26 a parar a la papelera de un plató de TV3. sin merecer la menor
27 consideración, ni el valor de una simple ojeada. Finalmente he llegado a
28 la conclusión de que mi suerte estaba ya decidida de antemano
29 independientemente de los errores que la propiciaron y que reconozco y
30 lamento. Me había convertido en un personaje políticamente
31 inoportuno, molesto y prácticamente ingobernable, imposible de

32 sobornar y por si fuera poco con una credibilidad en aumento, alguien
33 que explicaba la historia desde los entresijos y desde sus propias
34 vivencias.

35 Poco tiempo antes de que estallara todo, participando en un acto
36 antifascista en Perpiñan uno de sus organizadores se me acercó para
37 decirme “No se si te has dado cuenta, pero la gente está pendiente de lo
38 que dices y hasta a nosotros nos resultaría difícil hoy desautorizarte”.
39 Debió alertarme el aviso como si lo fuera de navegante, pero yo no estoy
40 acostumbrado a cambiar de rumbo y así seguí, recuperando esa
41 historia que ha de ser memoria como punto de referencia y no como
42 finalidad.

43 Mi discurso fue haciéndose más crítico. No bastaba con hablar de los
44 exilios, los penales y los campos de exterminio, había que explicar el
45 porque se fue a parar a ellos... y empecé desde el principio, desde el
46 esclavismo social, de los incipientes movimientos obreros y de sus
47 luchas, desde la de la simple supervivencia hasta las de solidaridad y
48 apoyo mutuo y así hasta las últimas consecuencias. Retrocedí a los
49 años veintes y treintas, en los que viví infancia y adolescencia, para
50 acercarme a los 2000.

51 Hablé de las gentes llegadas del sur a Barcelona en aquellos tiempos de
52 mi niñez, de los emigrantes que se hacinaron al llegar a la capital de las
53 fábricas del textil y de los talleres mecánicos, en cuchitriles, en una
54 habitación estrecha donde dormían encogidos como conejos y sin otra
55 sala de estar que la taberna. Los que construyeron la primera línea de
56 Metro cavando en sus túneles, “esa línea número uno del metro de
57 Barcelona por donde hoy viajáis”. Ellos fueron los que trabajaron de
58 peones, “a pico y pala” levantaron los palacios de la exposición de 1929
59 en Montjuich, que aún se mantienen en pie y de la que hoy disfrutáis.

60 Aquellas gentes, vuestros abuelos, los míos, que hicieron el trabajos
61 más duro, el más sucio y el peor pagado, como ahora en que yo que
62 tengo tanto visto, y sabido veo en vuestros “sudacas” y “negros de

63 mierda” aquellos nuestros “murcianos y charnegos”. Son las mismas
64 gentes aún con distinto color y distinto idioma, pero con las miserias de
65 siempre.

66 Aludí a aquella república, que aún escasa, tardía e insuficiente ilusionó
67 a un pueblo estableciendo la igualdad de derechos, los primeros
68 estatutos de autonomía, Catalunya y Euskadi, la separación de la
69 iglesia y del estado la enseñanza laica, pública y gratuita e incluso se
70 atrevió a iniciar una, aunque tímida, reforma agraria y la limitación del
71 poder del ejército.

72 Y así me fue... y al bajarme del estrado del palacio del congreso de los
73 diputados en Madrid, donde estuve flanqueado por el embajador de
74 Israel y de Esperanza Aguirre, algunos y alguienes ya habían torcido el
75 gesto y me estaban aguardando para pedirme cuentas por haber osado
76 decir “que, si bien, afortunadamente, ya no tenemos campos de
77 concentración en Alemania no nos faltan en Guantánamo ni en
78 Palestina y el muro de Gaza no tiene nada que envidiar al de Berlín. Ha
79 cesado el genocidio judío pero ahí están Ghana, Ruanda, Sierra Leona,
80 Kosovo o Chiapas con millones de seres sacrificados y algo habrá que
81 hacer para evitarlo en vez de lamentarse solamente o perorar sobre
82 ello... y quizás deberíamos agarrar alguna vez la cacerola por el mango.

83 No había cruzado el umbral de la sala del congreso cuando me llenaron
84 de improperios e insultos... embustero, antisemita... hasta Saramago, a
85 mi, a quien se había tildado de embustero hasta la saciedad al airear la
86 verdad del exterminio nazi, se me ingresaba en la galería de los anti
87 judíos yo que nunca lo fui, ni lo soy.

88 Hasta mis compañeros de junta en la Amical, a mi regreso a Barcelona,
89 lo consideraron una imprudencia política y me indicaron que era
90 preferible que me mostrara más discreto. Y supongo que también
91 alguien se escandalizó, cuando me signifiqué como antimilitarista y me
92 posicioné abiertamente contra el enganche militar voluntario o forzoso,

93 profesional o de tutelaje, algo que ya había puesto a prueba desde mi
94 propia deserción.

95 Ya llevaba seis años de conferencia en conferencia, institutos, ateneos,
96 centros cívicos, en salas de actos de universidades, también en las
97 escuelas de rehabilitación, entre los okupas e incluso en las cárceles.
98 Seis años prestando mi voz y mi brazo a mis compañeros deportados,
99 ya era hora de añadir algo más –“llevo años respondiendo a vuestras
100 preguntas y es mi responsabilidad el responderlas para eso estoy entre
101 vosotros, pero quizás ya va siendo hora de que respondáis a las mías...
102 ante un mundo deshumanizado como este, con el cual os mostráis en
103 desacuerdo, frente a un sistema restrictivo y opresor cual es vuestra
104 respuesta... un nuevo gimoteo o el coraje de la toma de conciencia?”.

105 Ciertamente no hice historia desde el artículo aislado o escribiendo un
106 libro, la historia es una asignatura árida y desamparada, que aparece
107 entre los jóvenes como cosa ajena y de un pasado cuajado de abuelos y
108 de sus inútiles “batallitas”.

109 A la historia aparte de rigor hay que prestarle vida y sentimiento y así
110 sin menguarle veracidad es como lo hice ante los adolescentes de los
111 institutos, de uno en uno, en los construidos en mitad de los polígonos
112 industriales, entre montones de desperdicios y chatarra, en aquellos
113 centros de los barrios marginados en los que maestros y profesorado
114 no solamente tienen que encajar el desinterés de los alumnos, si no
115 también las miserias de las familias y de su entorno, donde a los
116 docentes no les queda ni tan solo el recurso de la sanción o la expulsión
117 del alumno, a nadie, ni por ninguna razón, puesto que es lo que están
118 deseando la mayoría, a veces tuve que aguardar a que concluyeran la
119 última “calada” para entrar en el aula y conseguir, después de un rato,
120 llamar su atención.

121 En las universidades, en las aulas de adultos, en las cárceles, donde
122 hablé de mis experiencias de preso, de “chapaó”, de sus soledades y
123 frustraciones, en las que me reconocía... y aconsejé que se espabilaran

124 aprovechando cuantas posibilidades se pusieran a su alcance, porque
125 de lo contrario, a su salida se encontrarían en las mismas condiciones y
126 situación que les llevaron a infringir la “ley”. Que a fin de cuentas de lo
127 que se trataba era de mantener a buen recaudo a protestotes y
128 delincuentes, contra más tiempo mejor, quince días o quince meses...
129 preferiblemente quince años.

130 Entre los grupos de incorporación social, considerados aun
131 “recuperables”, con los okupas y contestatarios, haciendo de la “palabra
132 la mejor y más eficaz” forma de expresión y conocimiento.

133 Las gentes, los chavales y las chavalas, se quedaron sorprendidos
134 cuando les dije que el ejército que en los informativos de la televisión
135 ven desfilan tan marcial y vistosamente con sus fusiles tan bien
136 alineados y con la cabrita en primer plano no había ganado una sola
137 guerra fuera de su país, que Flandes, Cuba, Filipinas, Santo Domingo,
138 Estados Unidos, Marruecos, todas perdidas y el ejército español un
139 pudridero e instrumento de represión. Y esa marina de guerra en donde
140 dice la historia que su mayor gloria fue hundirse en el Callao y de la cual
141 podréis sentir os orgullosos si os alistáis en ella y vestís su albo
142 uniforme, sabed que su última victoria lo fue en la batalla de Lepanto
143 en el año del Señor, allá por el 1570 y tantos, naturalmente si
144 descontamos la de la batalla de la isla de Perejil, en la cual nos
145 cubrimos de gloria. “Y si después de esto estáis todavía dispuestos a
146 alistaros, cuando menos ya vais informados”.

147 Pero, que en todo caso las guerras no hacen héroes si no víctimas y que
148 a los muertos les preceden los miedos, el frío, el hambre, la suciedad y
149 los piojos.

150 Y algunos se sobrecogieron cuando hablé de los enterrados en cualquier
151 parte, cuando me referí a las “fosas del silencio” en donde estuve casi
152 desde el principio, en aquel hoyo mal cubierto, en Piedrafita de Babia,
153 en las cunetas o bajo el asfalto de las carreteras. Aquellos huesos que
154 quedaron al descubierto y que royeron y se llevaron los perros, de los

155 cuales decía el cura de Piedrahita, cuando se le denunció el hecho, que
156 pertenecían a gente tan malvada que hasta la tierra los rechazaba. Y les
157 dije y no de oídas de aquellos familiares y amigos que me rogaron que
158 retirara las banderas colocadas sobre los hoyos, no porque no las
159 consideraran objeto de respeto, si no porque “aún agradeciendo lo que
160 están ustedes haciendo, desenterrando a nuestros muertos, nosotros no
161 nos hubiéramos atrevido a tanto, aún reconociendo que por el
162 significado y causa de esas banderas perdieron sus vidas... aún así,
163 gracias, pero preferimos que las retiren... porque ustedes, mañana o
164 pasado, regresaran a sus Barcelonas, Bilbaos, Valencias o Madriles y
165 nosotros seguiremos en nuestros pueblos otra vez bajo la amenaza de
166 los caciques... y aún tenemos miedo de los mismos que asesinaron a
167 nuestros padres y hermanos, raparon y purgaron con aceite de ricino a
168 nuestras madres, que después confiscaron sus tierras y sus casas,
169 robaron sus animales y la bicicleta de mi hermano... sí... aunque
170 parezca mentira ya llevábamos veinticinco años de recuperación de la
171 democracia.

172 Hablé del Corte inglés de la Diagonal de Barcelona, del lugar donde
173 estuvo aquella cárcel de mujeres franquista, donde las monjas, más
174 funcionarias de prisión que hermanas de la Caridad, explotaron rojas y
175 comunes en los talleres y campos de cultivo, les robaron sus hijos o los
176 descastaron. Aquella prisión de la Trinidad donde las Cruzadas
177 Evangelistas, de triste memoria, ahogaron el ánimo de las presas
178 libertarias.

179 Recordé ese Palau Sant Jordi donde se celebran actualmente los
180 grandes conciertos y eventos deportivos que se construyó sobre el
181 antiguo Palacio de las Misiones, dentro del cual se hacinaron las
182 mujeres rojas y sus rojillos llegados de Francia con engaños y miserias,
183 donde se las comían los piojos y las chinches, separados unos y otros
184 por tabiques de cartón, durmiendo sobre jergones de crin, con los
185 servicios cegados y el abandono más absoluto.

186 Esas nuevas playas del Forum y de Can Tunis adonde hoy vais de
187 “marcha” y a bañaros cuyas arenas se empaparon de la sangre de los
188 fusilados”.

189 La nueva ciudad olímpica repleta de restaurantes o las instalaciones
190 actuales en el Valle de Hebrón fueron lugares donde estuvieron los
191 campos de concentración barceloneses –porque Barcelona también tuvo
192 sus campos: el “Cánem”, la Sangonera”, Horta”- y la prisión militar en
193 ese Castillo de Montjuich, que temí desde niño, en que oí hablar de
194 “leyes de fugas”, de semanas trágicas y de Ferrer y Guardia, y en cuyos
195 fosos y contra sus muros fusilaron a Lluís Companys y a centenares de
196 hombres y mujeres.

197 La cárcel Modelo, donde el franquismo dio garrote vil como en los
198 tiempos feudales, en donde me mataron a Salvador Puig Antich, aquella
199 mañana en que más de uno fue verdugo y más de uno víctima.

200 Y cuando hablé de exilios y destierros no me olvidé de los exilios
201 interiores que no fueron menos y no duraron cinco años como en
202 Francia o América, ni concluyeron con la victoria de los aliados, si no
203 que duraron cuarenta años más, y al hablar de resistencias heroicas,
204 les recordé que las rojas, en el país del franquismo, subieron sus hijos
205 sin la ayuda de maridos, padres o hermanos, huidos, muertos o en
206 prisión, que a los “rojillos” les faltaron el sostén y el ejemplo de sus
207 hermanos mayores.

208 Recordé unas gentes que cruzaron la frontera francesa en 1939,
209 después de tres años de guerra, pero añadí que entre ellos los habían
210 que empezaron a huir desde Andalucía y Extremadura tres años antes.
211 Que se malogró una revolución y que sus mayores enemigos no fueron
212 precisa y únicamente los franquistas, nazis y fascistas.

213 Que no solamente iba a explicar lo que había ocurrido en las cárceles y
214 en los campos nazis, si no las razones por las que miles de españoles
215 fueron a parar a ellos, a miles de kilómetros de distancia, y que ocurrió
216 cuando al fin fueron liberados los españoles, los últimos, sin patria y no

217 sin dificultades. Que pasó con los jóvenes que se encontraron con
218 quince años en una guerra y salieron de un campo o una cárcel a los
219 veinticuatro, sin oficio, en país extranjero y ante una lengua extraña?
220 Se les dijo “ahora a reconstruir vuestras vidas, que vidas ¿las que no
221 habían empezado ¿...y donde estaba el primer amor y el primer beso
222 ¿dónde el oficio o la profesión ¿las ilusiones o inclinaciones por ellos...
223 donde quedó el hogar. Cuanto tiempo tuvieron que resistir los que
224 dejaron atrás mujer e hijos en un país al que no podían regresar,
225 cuanto tuvieron que olvidar para sobrevivir estableciendo nuevas
226 relaciones y vínculos e incluso creando nuevas familias?

227 Esta era la verdadera historia, la que valía para reconocer la enorme
228 tragedia de nuestro pueblo. –Preguntad a vuestros abuelos y abuelas
229 sacarlos de sus silencios, algunos todavía arrastran remordimientos,
230 imaginando flaquezas y desvíos, avergonzados por supuestas
231 indignidades, como si la dignidad fuera fácil de mantener y en
232 ocasiones, si ha lugar, su precio, la vida.

233 Bien, para ser leído después de tanto tiempo, ya basta, en realidad, en
234 infinidad de ocasiones he pensado venir a verte... y explicarte.

235 Estoy escribiendo bastante, pero a quien le importa el antes y después
236 de Enric Marco, puede que algún heterodoxo de pacotilla que ocultaba
237 una supuesta militancia sindical en el fondo de un sindicato con menos
238 afiliados que metros cuadrados y ha urdido supongo que con una
239 ignorante o malévola intención una serie de calumnias que no se tienen
240 en pie no por su impostura si no por su propia ridiculez y ni que decir
241 que no existe prueba ni testimonio alguno que pueda avalarlas, puesto
242 que nunca fueron ciertas, es más cuando ocasionalmente nos
243 encontramos y tuvo la osadía de tenderme la mano le dije solo, pública
244 y solemnemente –no voy a querellarme contigo por calumniador aun
245 mereciéndolo, no es mi estilo, no lo es el de los libertarios, lo haré ante
246 el juicio de la organización y porqué la honestidad de los militantes que
247 la representaron así lo exige y es exigible.

248 Por descontado no tengo demasiado tiempo para necios, lenguaraces y
249 tanto compañero de viaje, lo lamentable es la irresponsabilidad de algún
250 repetidor de calumnias que lo hace, aún a pesar de haberse tenido que
251 tragar, fantasmadas y desmentidos en otro tiempo. Probablemente me
252 daban por muerto o tranquilamente jubilado, no... solamente han
253 conseguido silenciarme y ya me diréis a quien ha beneficiado.

254 Espero que tengas ocasión y tiempo para atenderme, en cualquier caso
255 te seguiré escribiendo enviándote “papeles”, quizás no con la
256 tranquilidad deseable, mi corazón ya tiene más de un bocado.

257 Ya juzgarás, pues a pesar de estos tres largos años y del hartazgo que
258 se dieron conmigo desde el principio, siguen ahí, aguijoneando, sin
259 reconocer que lo “mío” es cuando menos, uno de los mayores actos de
260 ocultación de la historia, aunque se reconozcan, muchos de ellos,
261 pregonando a bombo y platillo como los defensores de la recuperación
262 histórica.

263 En cualquier caso, las consecuencias del descubrimiento de la
264 impostura de Enric Marco y su paso por un campo de concentración
265 resultaron ser mucho más graves que el hecho en sí.

266 Enric Marco... solamente estuvo en una cárcel de la Gestapo durante
267 unos días... y unas noches, pues se hicieron con él por turnos y a
268 jornada completa en alguna ocasión, eso sí, con la dedicación que
269 acostumbró a acreditar a la GeheimsStaatPolizei, luego “mejoró”,
270 trabajando en régimen de esclavitud en un penal nazi casi un año.

271 Después fue juzgado bajo las acusaciones de “alta traición,
272 conspiración activa contra el III Reich y contra la constitución alemana”
273 a todas luces “méritos” insuficientes para rellenar su certificado de
274 sangre azul antinazi

275 Saluciones y sana reflexión

276 Enric Marco^{dl}

Document núm. 240*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
1 de juliol de 2009.	“De tabac en sé més d’una xuclada”.
Canal:	Mitjà:
Carta.	<i>Arxiu Marco.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El document que presentem consisteix en un escrit d’Enric Marco; una “carta oberta”, tal com ens ha volgut precisar en cedir-nos-en còpia, -per bé que no recorda si la hi van publicar enlloc, en el seu moment-.</p> <p>El contingut de la carta desenvolupa, fonamentalment, records de Marco en la seva participació combatent a la Guerra civil, i durant el seu captiveri a Kiel. En aquest sentit ens interessa subratllar la manera com se’ns presenten, aquests records; de quina forma s’opera en l’estructura del document per tal de crear la pertinència, un cop més, de les vivències personals de Marco. Mirarem d’apuntar el giny narratiu recurrent a un exemple prou conegut de la literatura: Marco fa servir la “magdalena proustiana”; a través d’una petitesa de la vida quotidiana, la memòria de l’observador evoca una realitat del passat. En el cas que ens ocupa, el desllorigador el constitueixen una carta d’un lector a un diari i, reforçant l’efecte d’allò que s’hi explica, el rètol en una paret de “Prohibit fumar”. Vegem com se’ns presenta el punt concret en què Marco anuncia l’evocació dels seus records: “He fet un glop al cafè, s’ha quedat fred, he aixecat la vista i llegit un avís enganxat a la paret, és tracta d’una ordenança, prohibint de fumar en aquest espai i una advertència de què el tabac perjudica la salut. La memòria s’ha fet enrere en un intent per recordar-me quan i com vaig decidir no convertir-me en fumador, qui em va aconsellar o prohibir no aviciar-me evitant la submissió”.</p>	
Símbols emprats:	
<p>⌚, ⌚: marquen, respectivament, l’inici i el final d’un document escrit reproduït íntegrament, tot respectant-ne les marques o faltes d’origen.</p>	

1 L'IDE TABAC EN SÉ MÉS D'UNA XUCLADA.

2 Fa un cert temps, per a mi totes les coses tenen un cert temps, va
3 sorprendre'm la lectura d'una "carta al director", publicada en un diari
4 barceloní.

5 Eren únicament unes poques línies, doncs les cartes al director no
6 acostumen a disposar de l'espai i indulgència a que pensen tenir dret
7 els que s'hi acullen.

8 En aquest cas es tractava de la vivència personal d'un infant, un dels
9 molts drames que van sofrir els perdedors durant la llarga nit del
10 franquisme, una època en que la injustícia, l'abús i l'autoritarisme van
11 emparar la impunitat i el menyspreu. Arraconat durant molts anys en
12 el bagul dels records es el curt relat d'un fet que avui pot semblar
13 quelcom baladí, ja anecdòtic i per descomptat no apareix en un
14 memorial o en les pàgines d'un llibre de història.

15 En ell s'explica l'apallissament d'un vailet de pocs anys sorprès per
16 l'enllustrada potada d'una bota militar quan recollia restes de cigarretes
17 sota els veladors i cadires dels bars de la plaça de Catalunya, el Rigat,
18 el Casino militar o el Zúric, llocs on asseien la seva arrogància de
19 perdona vides els pacificadors i salvadors de valors i pàtries.

20 Va ser un cop de peu dur, com el que es dona a una bestia, al que van
21 seguir abans de tenir temps d'aixecar-se de terra els insults i les
22 fuetades amb una fusta de muntar, sinònim d'un poder i d'una crueltat
23 sense pal·liatius, que mai pot obtenir el perdo de cap amnistia ni cap
24 transició sense comptar amb els Manel's com aquest que signava una
25 carta al director amb una amarguesa renovada malgrat els anys
26 passats.

27 Però el gest de mantenir apretats, convulsivament els punys sobre les
28 burilles acabades de collir sense deixar-les anar, malgrat el càstig, eren
29 el primer gest de resistència, la resposta a la ràbia continguda. Una
30 coïssor molt més forta que els insults i les fuetades, i l'orgull de la

31 batalla guanyada, la satisfacció a l'arribar a cas i posar sobre la
32 flassada que cobreix els genolls de l'avi dos grapats de collites !Au avi,
33 ja tens per unes quantes pipades!

34 Vaig estar a punt de cercar el contacte amb en Manel a través del diari,
35 i agrair-li la sortida de l'armari de l'anonimat, en el qual dissortadament
36 segueixen amagant-se tants nets i tants avis, tantes històries i tants
37 curts relats...

38 Això ho he començat a escriure aquest matí en un tovalló de paper,
39 prenent un cafè al bar de sota de casa, es un costum, més aviat un vici
40 aquest dèria d'escriure a tot arreu... recordo que vaig començar fent el
41 diari mural de la 3 Cia. Deixant el fusell repenjat al parapet o a la
42 trinxera i aprofitava qualsevol marge o bocí de paper per un esborrany i
43 després, sempre que vaig poder, recollint o sent recollit per fer-ne
44 paraula escrita... i amb el temps, sempre el temps, vaig acabar fent
45 contes per les escoles i memoritzant aquella poesia del silenci que vaig
46 rimar entre els murs d'una cel·la per no morir en solitud... i imprimint
47 en la ment amb la lletra més grossa i més tossuda... VIDA i LLIBERTAT

48 He fet un glop al cafè, s'ha quedat fred, he aixecat la vista i llegit un avís
49 enganxat a la paret, és tracta d'una ordenança, prohibint de fumar en
50 aquest espai i una advertència de què el tabac perjudica la salut. La
51 memòria s'ha fet enrere en un intent per recordar-me quan i com vaig
52 decidir no convertir-me en fumador, qui em va aconsellar o prohibir no
53 aviciar-me evitant la submissió, els mals hàbits i les addiccions.

54 He seguit fent memòria i m'he vist al voltant d'un foc de campanya on
55 de vegades ens asseiem i entreteníem matant polls, posàvem una llauna
56 al foc i els llençàvem dintre i els rostíem amb una delectació sàdica que
57 tenia molt de revenja. La major part dels meus companys eren majors
58 que jo, a mi em deien el xaval, com ho feia l'oncle Anastasi, amb qui
59 vaig anar a la guerra un juliol del 36, a llavors en les files del
60 voluntariat revolucionari hi havia homes i dones de totes les edats,
61 però, a partir de la militarització van marxar bastants anarquistes que

62 rebutjaven l'ordre castrense, després i molt especialment a l'any 38 van
63 començar a arribar, procedents de les lleves, homes que haurien pogut
64 ser els meus pares i joves com a germans grans, dels primers en dèiem
65 els “quintos del sac”, doncs de vegades portaven l'equip militar en un
66 sac, l'exèrcit republicà ja començava a anar just d'equipaments, la
67 bufanda, el tapaboques, la flassada, un parell de llonganisses i un pa
68 rodó, una foto de família i potser, amagat, al fons de tot un rosari, els
69 segons amb 18 i 20 anys van fer-se conèixer com les quintes del
70 “biberó” i el “chupete” i principalment van anar a parar a l'Ebre, jo amb
71 17 ja era un veterà i sergent.

72 No vaig trigar gaire a notar quina era una de les majors preocupacions
73 dels meus companys d' “armes”... el tabac, la ració que els corresponia
74 els resultava insuficient i a les trinxeres no hi havia possibilitats
75 d'adquirir-ne, jo, malgrat la meva joventut, tenia la meva ració com els
76 demes i la guardava gelosament en el macuto, una part per portar-la
77 quan baixava de permís, que mai arribava sencera, com tampoc el
78 subministre que intendència ens avençaven als permisionaires, doncs
79 uns quilometres abans d'arribar a Barcelona “assaltaven” el tren grups
80 de dones i criatures amb unes cares d'afamades que era impossible
81 negar la generositat d'un xusco”, un pot de carn o un paquet de mata-
82 quintos, l'altre la distribuïa quan els demes tenien la seva consumida,
83 hem recordo observant les seves reaccions i en sorprenia el seu
84 nerviosisme, l'ànsia des de el moment que tenien l'inesperat present del
85 tabac a les mans, el “liat” de la cigarreta, la llepada al paper amb els
86 llavis tremolosos, l'encesa amb el “chispero” i finalment la xuclada
87 fonda, infinita, escalfant els budells i l'estomac, no ho acabava
88 d'entendre, però, si sentia una certa enveja.

89 Després, en molts anys, hem vaig veure en els carrers d'una terra
90 estranya, caminant pel baix de la calçada, escortat per una parella de la
91 Feld-Gendarmerie adscrits a la caserna de la Gestapo de la
92 Blumenstrasse, durant el temps en que van retenir-me abans de deixar-
93 me anar definitivament, ja portava nou mesos de captiveri i treballs

94 forçats al penal i sospitava que ara tornat novament a la seu de la
95 policia de seguretat de l'estat no me'n sortiria, malgrat haver salvat la
96 pell en el judici.

97 Des de que m'havien jutjat em portaven tots els matins, a la universitat
98 de Kiel a classificar llibres i publicacions espanyoles, romanien al meu
99 costat tota la jornada i en tornaven a la tarda a la caserna on sovint el
100 ranxo havia passat deixant el meu plat buit o be algú havia menjat
101 aquell dia doble, en tot cas fos qui fos segur que va seguir quedant-se
102 amb gana i el fet de que el brasiler Laerde de Silva, company de furgó i
103 captiveri durant un curt temps i circumstancia, en guardes unes restes
104 de "suppe", potser en justa reciprocitat i sentit de solidaritat, quan una
105 i altre virtut en aquelles condicions es feien tant difícils de practicar,
106 gratificaven aquest meu criticable i consagrat messianisme que mai he
107 pogut dominar. En tot cas la solidaritat i l'ajut mutu son un miracle
108 quan la vida de cadascú depèn no pas d'un plat de sopa o d'un "xusco"
109 sencer si no d'unes soles i simples cullerades de sopa i d'un simple i sol
110 tros de pa.

111 Pel camí vorejant la vorera, no hem deixaven trepitjar l'acera no fos que
112 la contamines, anava parant compte de que no m'enganxes cap vehicle
113 que se'm portes per endavant, mirava de reüll les dones i les criatures
114 que em cridaven molt l'atenció, anava amb el cap cot com la meva gossa
115 quan ara la porto a passejar, la mirada atenta per terra per si trobava
116 quelcom que aprofitar, de vegades tenies sort i arreplegaves unes
117 puntes de pur o de cigarreta. D'altres, si no estaves llest, la potada als
118 dits o el cop de culata al clatell et feia deixar anar la collita, però valia la
119 pena per que encara que seguia sense ser un fumador sempre vaig tenir
120 qui ho feia al meu voltant.

121 Des de la caserna de la GehemigStaat Polizei es distribuïen les gents
122 que arribaven contínuament, uns a treballs i serveis a penals o camps o
123 qui sap a on. Arribaven a les nits, de matinada, a les fosques, trepitjant-
124 nos a l'entrar, s'acomodaven entre renecs allà on queien, dormíem a
125 terra, sobre un dit de palla, i sota i sobre, per guanyar espai, de la taula

126 que teníem com únic mobiliari. Així que arribava es feia un cercol i si
127 havia tingut sort buidava les butxaques i descobria el “tresor”... després
128 els veia amb aquelles mans tosques i dures, com les meves,
129 maltractades pel desbastament de peces de foneria i recuperació de
130 cableria, triaven el paper i els filtres bavejats sense perdre ni un sol bri
131 de tabac, no se amb quin paper el “liaven”, si recordo per xocant la
132 forma de encendre'l, feien saltar unes xispes rasant un tros de
133 “gillette” sobre una pedra, acostaven un boci de drap cremat com
134 cendra que s'encenia fàcilment i amb aquest, el maldestre i bonyegut
135 cigar.

136 Mai vaig veure tal mostra de delectació, se'l passaven de l'un a l'altre,
137 un cop de colze reprenia al que s'entretenia en la xuclada... i per uns
138 minuts veies desaparèixer de les se es cares el fred, el cansament, la
139 gana, la por... Sabeu ara per que tinc tant de respecte al tabac? Doncs
140 perquè en sé molt de pipades sense haver-ne fumats mai.

141 Enric Marco. 𐀀

Document núm. 241*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
22 d'octubre de 2009.	“Entrevista d'elaboració pròpia”.
Canal:	Mitjà:
Enregistrament d'àudio.	--
Descripció del contingut:	
<p>El present document constitueix l'entrevista que vàrem fer a Enric Marco, amb permís seu per poder-la enregistrar i transcriure sencera.</p> <p>En destaquem, en primer lloc, la predisposició de Marco, -verbalitzada constantment al primer tram de l'entrevista-, a l'hora de donar explicacions sobre la seva mentida als mitjans: “no vaig dubtar a anar; em vaig avançar, inclús”. Tanmateix, dóna a entendre que les explicacions que va adreçar als mitjans no van quedar prou ben recollides.</p> <p>Posa punt d'inici a la seva mentida, fixant-lo en l'any 1978 o 1979. Pel que fa als possibles motius, n'esmentarà dos, però abans apunta unes precisions. Així, trobem per exemple, la voluntat de manifestar una certa dificultat, precisament a hores d'ara, per escatir els motius exactes de la mentida: “Són molts anys, verdaderament; hi han racons i coses que s'obliden amb facilitat”. Pel que fa als motius pròpiament, sintetitzem-los: 1) pensar que, havent estat empresonat, interrogat i apallissat per la Gestapo en una de les seves comissaries i, posteriorment, retingut a un penal, era equiparable amb el confinament dins d'un camp de concentració. 2) Creure que admetre haver estat un treballador voluntari a l'Alemanya nazi no era una bona imatge a l'hora de condemnar i ensenyar l'horror dels totalitarismes.</p>	
Símbols emprats:	
T: Tesinand.	
M: Enric Marco.	

1 Avui, dijous 22 d'octubre de 2009, entrevistem l'Enric Marco Batlle,
2 quatre anys després d'aquell maig de 2005, en què reconegué
3 públicament no haver estat pres en cap camp de concentració de
4 l'Alemanya nazi, tal com ell havia mantingut des de l'any 1978.

5 T: Ehm, Sr. Marco, trobant-nos ara com ens trobem lluny ja d'aquella
6 primavera de 2005 en què vostè rebé preguntes per part de tot tipus de
7 mitjans de comunicació de l'àmbit català, voldria encetar aquesta
8 entrevista amb l'interrogant que més proliferà entre l'opinió pública, per
9 tal que, potser ara amb la perspectiva que aporta el pas del temps, el
10 pugui respondre com cregui convenient. Aquest interrogant és: ¿per què
11 va inventar-se el seu captiveri en un camp de concentració nazi?

12 M: Bé, en principi dir que sí, de que vaig rebre moltes preguntes. Vaig
13 estar obert a tot tipus de mitjà de comunicació; no vaig dubtar a anar, -
14 em vaig avançar, inclús-, però de que també vaig donar algunes
15 respostes. Lo que lamentablement que aquestes respostes no es
16 recollissin en aquests moments que em penso de que haurien servit per
17 fer-nos una idea, verdaderament, del que hi havia. I possiblement en
18 aquestes respostes ja hi havien algunes de les quals es feia menció
19 d'algunes de les raons per les quals em vaig inventar el captiveri. Jo em
20 penso de que s'ha de fixar en el temps en què passa. En la primera
21 notícia que hi ha, i la primera vegada que jo en parlo, d'això, ja és en
22 l'any setanta-vuit o setanta-nou, possiblement sí. Em sembla que és per
23 aquest temps que uns companys de, del sindicat, de professions
24 liberals, pues, com és el, en Pons Prades, avui dissortadament, un gran
25 company, amb el que vaig militar en moltes qüestions, pues em fa una
26 entrevista, i en la qual pues jo, pues faig aquesta declaració. Hi han
27 varios raonaments, podríem ser; han passat molts anys i no puc situar
28 verdaderament quins van ser únicament els motius. Són molts anys,
29 verdaderament; hi han racons i coses que s'obliden amb facilitat. Però
30 sí tindrè que dir que en tot, en tot, en tot moment potser van haver-hi
31 dos errors, o un error quan menys d'apreciació: el fet de que havia estat
32 un, hmm, presoner dels nazis; el fet de que, més que una víctima dels

33 nazis, vaig ser un resistent, -la documentació que hi ha verdaderament
34 dels mitjans avui en dia, que hem aconseguit dels, dels, dels medis, dels
35 mitjans penalistes, i de presons i de més en el, en l'Alemanya nazi ho
36 indiquen que és així mateix-; més que una víctima sóc un resistent,
37 doncs lluito contra el règim nazi; en una sèrie d'actes, com els càrrecs
38 de la fiscalia, més tard dels tribunals nazis, pues em fan, i pels quals
39 després sofriré un judici. Per lo tant, no em vull pensar de que
40 suposava de que era un mèrit equiparable, el fet de que, malgrat de no
41 haver estat en un camp de concentració, pues havia estat empresonat;
42 que havia, en les condicions en què ho vaig estar-ho; la meva detenció
43 va ser una detenció molt dura, amb uns interrogatoris molt durs; -la
44 Gestapo no era precisament una entitat benèfica-, i els, la setmana
45 pràcticament que vaig estar entre ells va ser duríssima, en la qual,
46 pues, es va intentar de que digués, inclús, coses de verdaderament,
47 que, que no podia dir perquè tampoc no havien existit. Puc dir, en
48 referència a això, de que mai vaig comprometre ningú; la qüestió va
49 quedar morta en el, en la meva persona, donat de que tampoc no hauria
50 servit de res, verdaderament, que hagués anat més enllà. Aquestes
51 serien una de les raons; el fet de pensar de que, verdaderament, era
52 equiparar-me. L'altra va ser el fet de que, no em penso de que fos el
53 millor, la millor imatge, aquesta verdaderament d'haver sortit amb una
54 expedició; per les raons que fossin, i amb una expedició de treballadors
55 cap a l'Alemanya nazi. I després, naturalment, perquè, d'una manera o
56 altra, el fet de parlar d'un camp de concentració nazi, sembla que no és
57 el mateix que parlar d'una presó, d'un penal. Probablement perquè van
58 haver-hi pocs espanyols en les meves condicions, que jo, en les
59 condicions en què vaig estar-hi jo com a resistent, dintre de l'Alemanya
60 nazi. No me'n, jo algunes vegades he pensat de que no podem mesurar
61 quina és el mèrit equivalent a l'escala de mèrits, dins d'haver estat en
62 un camp de concentració franquista, o haver estat a la presó Model, o
63 haver estat a Carabanchel. Jo no em penso de que es pugui mesurar
64 una cosa per l'altra, i puguem posar-hi. Però d'una forma o altra potser
65 vaig caure en aquest primer error, precisament, de considerar de que

66 tenia la mateixa, els mateixos drets o la mateixa empenta, per una raó o
67 per altra, perquè tot constava dintre de la mateixa lluita antifeixista.
68 Després, més tard, perquè la condició de, de supervivent dels camps
69 nazis tenia un, una, una, un element que cridava molt l'atenció a l'hora
70 de fer les conferències. De manera que, a partir d'aquí, a partir d'aquí,
71 sobretot, sobretot sempre, el que vaig pensar va ser en el valor que tenia
72 davant d'una conferència, d'un escrit; davant de l'auditori en el qual em
73 dirigia, de la mateixa forma que hi ha hagut gent que ha escrit història.
74 Vaig fer història, història-realitat, història-veritat, perquè sí; perquè les
75 meves paraules van ser aquestes, i perquè cada una de les meves
76 conferències, només se m'ha de sentir en les gravacions. Cada una de
77 les conferències, dissortadament no estaran totes; és clar, si en feia
78 centenars, o en vaig fer-ne centenars, però en un moment o altre, en un
79 moment donat, apareix la, la, la lliçó, diríem, o l'acte de, de dignitat, de
80 dignitat; el fet de la humanitat dels homes i dones que van patir tot
81 aquell jou, tot el que els va passar als camps de concentració, i els que
82 no van ser als camps de concentració. Però verdaderament lo que vaig
83 voler va ser això: homes i dones supervivents, com s'ho van passar, de
84 quina manera; volgüent, volgüent apropar-me tot el que vaig poder a les
85 persones a les quals em dirigia. I aquesta va ser la meva finalitat. Per
86 què m'ho vaig inventar? Em vaig inventar, en principi, perquè no vaig
87 ser jo que ho va cercar-ho. I una prova és de que jo desapareixo;
88 després d'això, d'aquesta, d'aquesta presència en un llibre, i en una
89 entrevista amb en Pons Prades i en Mariano Constante, de l'Enric
90 Marco no se'n torna a parlar més en quant a camps de concentració.
91 Fins que arribo, pràcticament, a l'Amical de Mauthausen; que ja arribo
92 passats molts anys. Jo arribaré en l'any, a l'Amical arribo en l'any 19...
93 2000. Jo diria que en el 2000; són cinc o sis anys, sis anys que estic,
94 els sis anys que hi estic, que arribo de la mà del company Ricard
95 Zamora, ai del Josep Zamora, que va estar company meu durant la
96 guerra, a una unitat de l'exèrcit popular. Això és el que em va guiar, i lo
97 que em va fer mantindre tot això. Jo em penso de que, si es mira bé,
98 utilitzo algunes vegades el personatge Enric Marco, però no és en

99 benefici del seu ego, ni per engrandir la seva figura, sinó tot el contrari:
100 és per explicar algunes coses en les quals sempre està. La història dels,
101 dels meus companys, XXX, dels meus companys de concentració nazis,
102 és la meva història com un presoner forçat, i com un resistent nazi a les
103 presons nazis. No sé si aquesta és la, la resposta; sempre dir,
104 verdaderament, que vaig estar molt orgullós de com es van rebre les
105 meves paraules; com me'n vaig adonar del sentiment, com vaig sentir
106 com s'emocionava la gent, i no me'n vaig aprofitar d'aquesta emoció per
107 res, completament, sinó únicament perquè hi hagués una presa de
108 consciència de la gent que em sentia. Pensant també de que la paraula
109 és la millor forma d'arribar a la gent, i partint d'allò que he dit moltes
110 vegades, i és que l'assignatura de, d'història és una assignatura molt
111 àrida, i que costa molt d'arribar-hi; mentres que la paraula és càlida, i
112 perquè les coses que explicava en referència, eren la meva pròpia
113 història, encara que insertat en un altre escenari que no fos un camp de
114 concentració.

115 T: Durant els seus gairebé cinc anys de contacte amb l'associació
116 Amical de Mauthausen, primer com a Secretari, i més tard com a
117 President, vostè pronunciava, -ho ha esmentat fa uns instants-, segons
118 han recollit els mitjans, unes dues-centes conferències per any.
119 Expliqui'ns: com eren aquestes conferències?

120 M: Bé, penso que intentaven recollir, ehm, una història d'abans i de
121 després dels camps de concentració. No es tractava de simplement
122 aparèixer com, ehm, fent una història victimària, únicament, sinó que
123 es tractava d'explicar la història que havia portat a uns homes i unes
124 dones, verdaderament, de tots els països, no únicament els republicans
125 espanyols, malgrat que venien d'una lluita molt anterior. Es tractava
126 d'explicar l'abans i després, el perquè s'havia arribat als camps de
127 concentració. Això de dir "vaig aparèixer en un camp de concentració,
128 en un camp de concentració o altre; que venia de França i que allà,
129 pues, vaig ser capturat, i em van enviar...", em semblava de que no
130 donava la dimensió de lo que és la verdadera història. A llavors, la

131 verdadera història tenia que començar allà on va començar, des de que
132 jo vaig tenir, podríem dir, nocions de raó del que vaig veure als meus
133 voltants, el que van patir la meva família, els nostros entorns. Parlar
134 dels anys 20 i dels anys 30 era parlar també, quan parlava dels anys
135 20, parlava, fent a la vegada, equiparant la situació en aquells moment
136 que hi havia; recordava aquella pobra gent que van venir de terres del
137 sud a la Barcelona, la gran urb. Dels tallers i de les fàbriques de teixits,
138 i que venien caminant inclús per les carreteres; que arribaven aquí, i
139 sortien com van poguer. I les equiparava, aquesta gent que no arribaven
140 caminant per les carreteres, ni venien amb aquells trens que en deien
141 els "Sevillanos", amuntegats uns sobre els altres, sinó que venien amb
142 unes pateres. Volia que es conegués aquesta història, aquesta. I que les
143 coses no havien canviat tan excessivament com per oblida'ns-en. I això
144 volia dir fer història; volia dir fer història dels anys 20. I volia parlar dels
145 moviments obrers en principi, que havien estat; les vagues de
146 supervivència, i com d'aquestes vagues de supervivència per un salari o
147 per unes condicions de treball, es van transformar en unes vagues per
148 solidaritat en les quals els obrers, certs obrers, un grup d'obers d'una
149 fàbrica o d'un barri, es solidaritzaven amb uns altres, senzillament;
150 amb lo qual vol dir de que el moviment XXX, el moviment obrer anava
151 quatllant amb una presa de consciència. Es tractava de parlar d'aquella
152 República, que jo tenia 10 anys quan es va commemorar, com si fos,
153 quan es va commemorar, i que va ser com una premonició; i en la qual
154 tenia que dir coses que, malgrat de que jo era un llibertari, i era a
155 llavòrens un xavalet, però tenia tanta família de la qual, pues, em feien
156 història, i la vivia; que, malgrat de ser poca cosa, per nosaltres la
157 República, -diria jo, insuficient-, no es pot negar que va, va significar
158 alguna cosa, i s'havia d'explicar. Perquè, de la República, aquests noiets
159 que m'escoltaven, -noiets i no noiets, perquè vaig tenir que parlar amb
160 els pares d'aquests noiets, o amb els avis d'aquests noiets, perquè
161 alguns d'aquells homes, pues, m'esperaven quan acabava una
162 conferència a un institut o a un poble, i em deien, avere si podia venir a
163 la tarda a donar una xerrada al centre o a l'ateneu. I jo deia, "però

164 bueno, jo he vingut per aquí per parlar amb uns nois en aquí a un
165 institut, o a una ciutat”. I em deien “sí, sí, però és que precisament han
166 vingut, el meu fill ha vingut a dinar a casa i m’ha dit ‘pare’ o ‘avi, ha
167 vingut un senyor a l’escola i ens ha explicat unes coses que tu no, que
168 tu no ens has explicat mai. És que no les coneixes? És que no les saps?
169 Potser que et convindria que, que parléssiu amb ell”. I aquella tarda, en
170 comptes de tornar-me’n, després d’haver donat dues conferències en un
171 institut, una darrera l’altra, pues em quedava. Me n’anava i prenia
172 qualsevol cosa, i a la tarda pues me n’anava al Centre a parlar amb
173 aquesta gent i parlar-lis de la República; com havia parlat amb els seus
174 fills. I què era la República? Bueno, pues de la República no se’n parla.
175 Es parla de la Guerra, perquè va ser dura, la van patir molts, i van, van
176 parlar també de l’exili, de tot lo que va significar l’exili, la fugida cap a
177 França; i después dels camps de concentració, que és la raó per les
178 quals, sobretot, se m’ha cridat per estar aquí. I..., però de la República
179 ningú en parla. Pues jo vinc a parlar de la República. I per què vam
180 anar a parar als camps de concentració? Vam anar a parar als camps
181 de concentració, precisament, com a conseqüència, verdaderament, de
182 l’arribada de la República, que va instaurar una sèrie de drets:
183 d’igualtats entre homes i dones, i dels primers estatuts; l’Estatut
184 d’autonomia, i del País Basc i Catalunya, i de la igualtat de sexes, i del
185 fet de que les dones que a llavòrens no tenien, podien obrir un compte
186 corrent, ni signar una contracta de treball, ni res completament sense
187 l’autorització del seu pare, o del seu marit, ho poguessin fer. I l’intent
188 que va tenir, encara que sigui dèbil, aquella República assetjada com va
189 estar, per fer una reforma de, per fer una reforma del camp, intentant
190 que els terratinents deixessin anar aquelles terres que no conreaven
191 mai. O bé, de lo contrari, pues una reforma de l’exèrcit, que encara li va
192 costar. Totes aquestes qüestions, verdaderament, condicions del treball
193 molt millors de les que havien estat fins a llavòrens. I jo me’n recordo i
194 ho dic, perquè com, com, un petit llibertari, jovenet llibertari llavòrens,
195 doncs, i ja traient, ja sent una miqueta gallet, el dia que vaig veure el
196 meu pare arreglat un diumenge per sortir, li vaig preguntar on anava i

197 em va dir: “pues vaig a votar”. I jo li vaig inclús criticar, i li vaig dir:
198 “però com és possible de que tu t’atreveixis a anar? Els llibertaris no
199 creiem en les eleccions i en aquesta forma de pantomima política”. I em
200 va dir: “fill meu, les coses que ens ha donat la República no les podem
201 perdre”. I així és com vaig entendre algunes coses, i és el que vinc a
202 explicar: què va ser la República, per què vam lluitar durant tres anys,
203 defensant les coses que havíem guanyat durant la República, i inclús
204 amb un intent de revolució, intent revolucionari de transformació de la
205 societat, i que en aquells moments algú s’havia aixecat per aixafar-ho.
206 No era un aixecament militar més, i això els hi tenia que dir; no va ser
207 un aixecament militar més, no; va ser un aixecament, senzillament, per
208 acabar, d’arrel, amb totes les idees progressistes, i amb totes les
209 ideologies que hi havien. Va ser aquesta la raó per la qual va haver-hi
210 aquella guerra que va durar tres anys. I a continuació, pues era explicar
211 tot lo que venien, com aquella gent que van fugir, que van fugir mig
212 milió de persones cap a França. Però que abans de fugir de Catalunya,
213 ja, cap a la frontera, havien vingut fugint d’Extremadura o d’Andalusia;
214 feia tres anys que hi havia gent que fugia. I després tot lo que va
215 significar, pues, aquella resistència en la qual no hi havia ningú, ningú,
216 qualsevol que hi hagués estat, jo, qualsevol altre que hi hagués estat,
217 doncs hauria tingut la mateixa, verdaderament, si hagués tingut
218 possibilitats, segurament que hauria fet lo mateix. Perquè nosaltres
219 sempre vam ser resistents, i perquè nosaltres no vam pensar de cap de
220 les maneres que hagués acabat la lluita. Moltíssima menys gent, i fora
221 d’Espanya, verdaderament, no va pensar mai de que acabés la lluita,
222 sinó de que era solament una batalla perduda. És això lo que vaig
223 volguer explicar. Explicar tota aquesta història no és explicar
224 únicament lo que s’havia passat en els camps de concentració, o en
225 aquells penals o presons on vaig estar jo, no; era molt més. I que s’havia
226 d’explicar certes coses. I s’havia d’explicar per què els alemanys, els
227 nazis, ens tractaven tan malament. I s’havia d’explicar quin era el
228 procés de deshumanització del nazisme; no era una cosa qualsevol,
229 quan ens maltractaven com ens maltractaven. Quan arribaven a

230 l'assassinat és perquè consideraven que nosaltres no érem ni persones,
231 ja. Primerament havia de destruir-se el ser humà; després de fer això,
232 es podria matar-se, et podien destruir com si fos una bèstia, com si fos
233 un animal. Aquest procés de conscienciació, aquest procés de reflexió al
234 qual volies arribar; inclús, inclús quan jo veia hmm, m'han dit alguns
235 joves alemanys, quan jo he estat donant conferències, també, al, als
236 camps de concentració, o al mateix Flossenbürg, en el quan doncs vaig
237 ser moltes vegades adoptat com un camp de concentració en el qual hi
238 havia estat. Però quan els alemanys em deien "nosaltres ara, els joves
239 alemanys, nosaltres quan els retraiem als nostres pares i als nostres
240 avis, com no van fer res més, no van fer res pels supervivents; no pels
241 supervivents, pels, pels presos que veien passar pels seus carrers,
242 algunes vegades, pues els hi diem 'i com no vau fer alguna cosa, quan
243 ja se sabia lo que eren els camps de concentració, perquè els veieu
244 passar, els penats?'. I jo inclús m'atreviria llavors a dir 'què és lo que
245 havien de fer per nosaltres?'. 'Quina pietat o consideració podien sentir
246 els vostres avis, els vostres pares, quan ens veien passar arrossegant els
247 peus, bruts, espellifats, amb aquella mala olor?'. Amb XXX de les mans,
248 sense atrevir-nos a aixecar la vista. Quina consideració i pietat podien
249 tenir? Al contrari; no: sentien el fàstic per la nostra mala olor, i sentien
250 inclús una mica de prevenció, una miqueta de por perquè semblàvem
251 animals. És aquesta la història que vaig voler explicar, una història de
252 consideracions; un apropament als sers humans, amb tots els errors,
253 verdaderament, i amb tot el que s'havia passat. I tot això era una
254 història que no, no era únicament una història dels camps de
255 concentració, sinó que anava, ehm, molt més enllà, i molt més abans.

256 T: La confessió de la impostura li ha provocat judicis tant positius com
257 negatius, per part d'articulistes i tertulians i, tanmateix, des de llavors
258 vostè no ha ofert cap conferència més per parlar del nazisme. Aquest fet
259 es deu a una voluntat personal d'apartar-se de l'àmbit públic o a
260 reticències externes?

261 M: No ha estat per voluntat pròpia que no he pogut, ehm, fer-ho més. I
262 salvo rares excepcions, molt rares excepcions, molt rares excepcions,
263 com han estat aquí en el meu poble, en el qual, després d'un temps,
264 van, a part que em van permetre, i em van publicar algunes coses en el
265 seu diari, sinó de que inclús en la seva emissora em va trucar, al cabo
266 d'algun temps, per dir-me que una persona com jo, a la qual
267 consideraven que havia fet tantes coses en l'ordre social i ciutadà, com
268 és possible de que hagués mantingut la impostura de, d'això. Per lo
269 tant, jo sempre he acudit, cada vegada que, que m'han cridat. He estat
270 entre les XXX, les puc comptar amb els, no, no, ni amb els dits d'una
271 sola mà. Van ser tres o quatre vegades; una vegada a Ràdio Barcelona,
272 una altra al COM amb la Sílvia Còppulo i en Lasarte; en Lasarte. Però
273 salvo això, no mai me s'ha cridat. No se m'ha cridat mai per fer una
274 conferència més. A llavòrens, quan va passar això, algunes de les, dels
275 grups amb els quals havia estat, o quantitats, em van dir 'quan hagi
276 passat tot això, quan hagi passat tot això, mirarem d'aclarir-ho', però
277 ha passat molt de temps. Hi ha hagut algun interès en mantenir-me en
278 silenci; jo em penso que ha estat aquest el cas. Que s'ha castigat, jo
279 diria que pels medis de comunicació, com a, ehm, com a corporativista,
280 com a corporativisme; s'ha castigat el fet de que, els, els, els mentís, els
281 enganyés, a ells. Perquè s'ho van creure, i així mateix ho van publicar.
282 Ehm, me'n guardaré ben bé prou de dir que no van ser prou estrictes;
283 com sí ho va fer-ho un periodista, en David Bassa, que em coneix bé,
284 que m'havia tractat molt bé; que m'havia tractat, i que en un moment
285 donat, va dir que nosaltres també, els periodistes també haurien de fer
286 una reflexió al respecte; acceptar amb tanta facilitat, no només l'Enric
287 Marco, sinó qualsevol altre. Voldria dir, també, que en les meves
288 conferències, hi ha una cosa verdaderament que, també, suposo que a
289 algú, segur, perquè, algú amb més, amb més, amb més qualitat que jo, i
290 probablement amb més contactes i medis, hmm, reconeix, i és que
291 quan jo faig, lo que en podríem dir una de les meves últimes, ehm,
292 actuacions públiques, que serà en el Congrés dels diputats, a Madrid,
293 doncs m'atreviria a afirmar de que, si bé dissortadament, sortosament,

294 sortosament, han desaparegut els camps de concentració a l'Alemanya
295 nazi, hi ha nous camps de concentració. Hi ha nous genocidis que ja no
296 són els dels jueus, sinó d'altres ètnies i d'altres gents, tant innocents
297 com van ser, com els jueus. El fet d'haver dit això, ja sé que no va caure
298 bé; jo aquell dia en el Congrés estava flanquejat per l'ambaixador
299 d'Israel en una banda, i a l'altra banda l'Esperanza Aguirre, que no feia
300 gaire que havia fet un, un panegíric del, del, de l'actuació en aquells
301 moments d'Israel, per mi tan, tan tortuosa i tan lamentable com la que
302 van tenir en el seu dia els nazis. Per lo tant, això també verdaderament
303 no va fer-me gaires aliats. La prova és que quan vaig baixar de la tarima
304 del Congrés, -encara recordo la Carme Chacón feta un mar de
305 llàgrimes-, en Romeda XXX passejant-se em va dir pràcticament de tot,
306 i XXX una abraçada, venia a dir-me quelcom, quelcom que és dur
307 inclús per dir-ho, així públicament, i és que les paraules no sé si van
308 ser de la mateixa Carme Chacón, que em va dir "Enric, tu has dit, t'has
309 dirigit a la gent d'una forma i d'una manera que nosaltres no som
310 capaços de fer-ho; de poder-ho fer, doncs som polítics. I les coses que tu
311 has fet, has dit, referint-te i mirant a l'Esperanza Aguirre, nosaltres no
312 podem fer-ho, sense trencar aquesta relació que s'ha de tenir sempre
313 entre polítics per aguantar. Vull dir-te de que, des d'aquell moment, ja
314 en vaig tenir uns, uns enemics que no pensava, i en baixar, ja dic,
315 abans de sortir de la sala, es va acostar el meu company, Enric Urraca,
316 que a llavors estava a l'Amical, i m'havia acompanyat a Madrid; -jo no
317 acostumava a anar a uns llocs d'aquest tipus sol, sinó que sempre em
318 feia acompanyar d'algú que em feia de testimoni-, i em va dir: "tu no
319 saps quan, com et miraven, de la forma que et miraven; amb quin odi,
320 ehm, l'ambaixador d'Israel i l'Esperanza Aguirre". I va ser així; abans
321 d'acabar de sortir, una miqueta més enllà, ja em vaig trobar dues o tres
322 persones que em van dir 'antisemita', que em van dir 'embustero', que
323 em van dir 'Saramago'. (Riu) quan posava un exemple, un exemple
324 d'antisemitisme, jo que no havia estat mai antisemita, em vaig convertir
325 en un moment donat en un antisemita, per haver-me atrevit a dir que
326 hi havia nous camps de concentració i hi havia nous genocidis, i

327 holocausts, encara que aquesta vegada no estiguessin a, a l'Alemanya
328 nazi. Bé, no sé si he respost a aquesta pregunta. Si, per lo que dic,
329 perquè, de, de les raons per les que no se m'ha cridat, no sé quines.
330 Probablement, jo tenia que potser haver fet un esforç per haver-me
331 acostat en els llocs; jo sabia que se'm podia entendre amb més facilitat,
332 probablement. Però, probablement, a lo millor tampoc no eren els llocs
333 on era més important de, d'acudir. En aquests llocs on la gent, pues
334 encara m'hauria, els hauria agradat escoltar-me i demés, és el, eren els
335 que menos m'havia d'adreçar. Jo em penso que lo que tenia que haver
336 fet, i em tenien d'haver permès, amb tot el, amb tot el reconeixement,
337 eren aquests llocs, verdaderament, on havia de tornar a convèncer una
338 altra vegada. Els havia convençut d'una sèrie de coses, verdaderament,
339 que eren veritat; no vaig mentir, només respecte a poques coses i amb
340 poques mentides, en tot el meu discurs, ehm. Però d'altres llocs,
341 verdaderament, em sembla que sí, que probablement, ara probablement
342 no ho sé. En aquests moments tinc alguna proposta sobre la taula,
343 verdaderament. Van haver-hi altres propostes, verdaderament, que
344 podia haver aprofitat, però eren propostes en les quals se'm proposaven,
345 verdaderament, intercanvi de diners a canvi d'aparèixer en un d'això, en
346 un programa de televisió. Se m'han arribat a proposar, per unes
347 fotografies, o per passar per un, un dictàfon o qualsevol cosa, mils
348 d'euros; mils d'euros, que es diu de seguida. El pensar que,
349 verdaderament, de fer-me una entrevista aquí a Barcelona, venir des de
350 Madrid aquí a fer una entrevista a Barcelona, i després de fer-me-la, i
351 quedar conformes, telefonar-me des de Madrid per dir-me "hauríem de
352 fer-li un, un fotògraf que tenim a Barcelona, i vindrà a fer unes fotos".
353 "Ah, no! No, ja n'hi ha prou de fotos, fetes d'arxiu; per què voleu, què
354 és lo que voleu fer ara, verdaderament?" I telefonar-me al cabo de, pues
355 l'endemà per dir-me "hem consultat amb la directora, -o amb el
356 director-; han pensat què li semblarien 5000 euros per fer-li unes
357 fotografies?". O uns diners d'aquí i d'allà. No haig de posar-hi noms a
358 les coses; hi han suficients, hi han programes a la televisió, o hi han
359 hagut programes a la televisió verdaderament lo suficient escandalosos

360 per escandalitzar-me a mi mateix, i verdaderament se n'aprofiten de la
361 gent que estan disposades, per les raons que siguin, no sé quines, el
362 tenir o donar una versió, verdaderament, que s'acomodi a aquesta mena
363 de, de presència davant dels d'això. Mai, mai acceptaré de cap de les
364 maneres; ni un cèntim, ni verdaderament una, una actuació que sigui,
365 que serveixi per restar-me dignitat, o per restar dignitat a lo que he
366 estat i he representat. Però m'hi trobarà qualsevol. M'és igual parlar per
367 quatre-cents persones o cinc-cents, que treballar per mitja dotzena; ja
368 m'hi havia trobat. M'apropava a mitja dotzena, i sempre deia igual: "si
369 m'és igual!"; si m'és igual, m'és igual, per parlar per sis, que parlar per
370 sis-cents, exactament ara. Ara exactament, i exactament igual. I si
371 alguna vegada tinc que anar a algun lloc, i algú m'ha de recriminar, se
372 m'ha d'aixecar i m'ha d'oferir una crítica, estic disposat. I em semblarà
373 molt bé, molt bé, poder-hi respondre. Perquè probablement aclariré el
374 dubte a un, un ignorant. Probablement duré a una reflexió a un
375 company de viatge que, en un moment donat, es va deixar portar per
376 l'escàndol i per aquella desorbitada, verdaderament, descrèdit de l'Enric
377 Marco, però que estaria decidit. I una prova és de que, si apareix algun,
378 -i és possible de que apareguin algunes imatges en algun moment
379 donat-, penso de que en aquests moments, pues no sé, potser sí de que
380 en aquests moments, jo estat decidit a fer una cosa, verdaderament
381 sense cap, tenir cap interès, i sense res completament, en la qual pues,
382 probablement, ojalá es despertí un debat; es despertí un debat i una
383 controvèrsia que em permeti sortir d'aquest silenci que m'ha estat
384 imposat, verdaderament, perquè pugui prendre la paraula una altra
385 vegada, i pugui aclarir les coses. I qui sap si encara poder anar a parlar
386 amb la gent i si, verdaderament, que, hmm, que el món no ha canviat
387 tant, per a que no sigui necessari, una vegada, la veu de l'Enric Marco
388 XXX algun més; per aclarir una miqueta les coses, o per a que hi hagi
389 una presa de consciència, -potser ara més que mai. I així estem; estic
390 obert, com ara ho estic amb tu, i amb qualsevol que sigui necessari. No
391 m'hi fa res anar on tinc que anar. No em fa res.

392 T: En moltes de les declaracions que vostè va fer arran de la descoberta
393 de la mentida, hi va fer aparèixer l'argument d'una major eficàcia
394 divulgativa, de l'estricta finalitat didàctica. Així doncs, considera que
395 l'Enric Marco ha, diguem-ne, protagonitzat i dinamitzat una labor
396 necessària?

397 M: Sí, n'estic ben segur. N'estic ben segur, perquè la paraula és, és, és
398 el vehicle, verdaderament, principal, verdaderament, en la relació entre
399 les gents. I perquè a la gent ens falta mirar als ulls, i veure les seves
400 emocions, i, i captar què és el que estan sentint. I veure la gent com
401 canvia, i veure en una xerrada un grup reticent, que quan arribes ja, ja
402 ho saps, i demés. I algú que t'ho diu, després: "hi ha un grup aixís
403 aixàs". És precisament al que adreçava, m'adreçava més per a que fes
404 una reflexió. Hi ha una labor didàctica, hi ha una labor inclús activa;
405 activa, d'explicació. Hmm... hi ha un número de, del *Presència* en el
406 qual, del *Presència* de *El punt diari*, en el qual es parla d'una entrevista,
407 una de les conferències, alguna entrevista que havia tingut amb,
408 després de les conferències. Inclús amb elements d'aquests neonazis, o
409 nazis; sobretot joves, indiscutiblement, sobretot joves, que no sabien ni
410 què representava una esvàstica, ni què representava el nazisme, perquè
411 ni ho sabien. Pensaven que era una cosa de riure, i una cosa de portar
412 una insígnia com si fos una chapa. Va haver-hi una labor divulgativa;
413 va haver-hi una, una labor de mestre, eh, i XXX de la història. No va
414 ser, per això dic, no va ser únicament el parlar dels camps de
415 concentració, sinó el parlar, verdaderament, d'humanitat, i de parlar de
416 la pau, i de parlar de les guerres. I de parlar de, de totes aquelles
417 qüestions. Era això lo que vaig voler; vaig voler de apropar-me a la gent,
418 verdaderament, amb coses que passaven pel seu costat, o, o una
419 miqueta lluny, i que no les havien captat. Hmm... tinc cartes, tinc
420 centenars i centenars de cartes; centenars, encara en tinc, jo. Si algú
421 les vol recopilar, si algú se les vol llegir, i em fa el favor, verdaderament,
422 de després fer-me'n un llibre; pues m'agradaria molt tenir-les a mà.
423 Recordo aquella noieta de Molins de rei, que l'endem, que em va dir en

424 una carta “avui he estat escoltant el senyor Enric Marco al meu Institut.
425 Quan he anat al migdia a casa meva, m’ho he menjat tot; hasta la carn i
426 el peix. Jo no sabia que els infants passaven tanta fam”. O aquell noi de
427 Santa Perpètua. les monges em van arribar a dir, -perquè també hi
428 anava, als centres confessionals; allà on em cridessin. Sempre que no
429 em possessin, indiscutiblement, mai traves a lo que digués. Tant si era
430 cap al poder eclesial, com si fos XXX. I alguna d’aquelles monges que
431 m’havien dit “escolti, vostè sap lo que, aquell grup; hi havia un noi que
432 l’he vist parlar amb vostè, amb tres o quatre més. I què li han dit?”.
433 “Home, volien saber coses”. “Escolti’m, jo li posaria un ciri, a vostè, si
434 arriba a convèncer aquests nois per a que tornin una miqueta a la
435 sensatesa; no dic a la religió, sinó a la sensatesa”. I recordar aquell noi
436 que em va dir: “estic,estic en un, sóc una persona molt depressiva;
437 estic desesperat. Havia pensat en llevar-me la vida. I jo l’he escoltat a
438 vostè avui, i he sentit l’amor que té a la vida. Per vostè la vida, li fa, se li
439 fa necessari; respira per la vida i per la llibertat. He sentit què va passar
440 en aquella cel·la, en la qual va estar 270 dies i 270 nits. I aquells, i
441 aquells, aquelles setmanes que va passar a les fosques en una cel·la de
442 càstig. Com va treure forces de voluntat, com va sortir de tot allò, com
443 va somniar, com va tenir que, que lluitar per no caure ni en la
444 demència, ni en la possibilitat de treure’s la vida, com jo havia pensat,
445 fins escoltar-lo a vostè. A vostè li puc deure una vida que espero, espero
446 que canviï senzillament, i que m’hagi donat elements per fer coses; cosa
447 que havia perdut. Com aquestes hi ha dotzenes i dotzenes de cartes en
448 les quals els nanos ens expliquen, ens expliquen quines és lo que han
449 sentit; XXX. I no parlen dels camps de concentració, ni parlen del
450 presoner Enric Marco, ni aquell, ni aquella persona que va dir que havia
451 estat en un camp de concentració. Em parlen de la pau, em parlen de la
452 llibertat, i em parlen de les guerres. I em parlen que van tenir un avi
453 que també va estar a l’exili. Una àvia, que va estar així, i que reconeix
454 en les meves paraules, les paraules que algunes vegades alguns dels
455 seus parents els hi van explicar. “Per lo tant, vostè no fa res més que
456 explicar, una vegada més, la vida; d’una forma més extensa, d’una

457 forma més didàctica, lo que em va dir el meu avi, lo que em va dir la
458 meva àvia”. Això va ser, sortia cada dematí de casa meva, de vegades a
459 les sis del dematí, perquè tenia que anar lluny, a 150 kilòmetres a fer
460 una xerrada, i l’havia de fer quan començava a l’Institut la primera
461 classe. I això volia dir de que tenia que conduir moltes i moltíssimes
462 hores, i de vegades no anar sempre amb les mateixes condicions, i de
463 que no va ser un sacrifici, sinó que va ser, -jo em penso que va ser-, lo
464 millor que vaig fer. Diria que inclús amb XXX que estic més orgullós
465 que aquell temps de voluntariat a les milícies confederales, o a l’exèrcit
466 popular, o inclús en les lluites que vam tenir dintre d’aquesta
467 clandestinitat, que algunes vegades la vaig portar sol, perquè un
468 llibertari no necessita, per lluitar no necessita gaires coses, ni necessita
469 masses organitzacions per fer-ho.

470 T: Així doncs, diria que l’Enric Marco és necessari, encara, avui?

471 M: Jo diria de que, hmm..., Enric Marcos poden haver molts; jo no sóc
472 patronímic. Lo que pot servir, jo em penso que se’n necessiten molts,
473 que vagin per les escoles, que vagin pels instituts, que vagin per les
474 universitats, que vagin als centres cívics i als ateneus, i que expliquin a
475 la gent; que comencin, primerament que res, a que prenguin
476 consciència, verdaderament, del que són i on estan. I llavorens passar, i
477 explicar’ls-hi aquesta història, senzillament, que és la història de
478 sempre, és la seva història. No estic explicant res més que la seva
479 història; la història de tots els moviments socials que s’han fet, de
480 l’esforç que van fer tots els homes i les dones. Que aquesta canalla que
481 ara puja, senzillament, a les quals s’han enllaminat amb tantes coses,
482 als quals tindrem que tornar, verdaderament, apropant’ns-se a ells,
483 apropant’ns-se a ells i parlar-ne. I arribar, verdaderament, a, a
484 consensos. Segurament que uns XXX. Segurament ens hauran
485 d’explicar moltíssimes coses que, a simple vista, també escandalitzen.
486 Jo, com van fer els mitjans de comunicació en aquell temps,
487 escandalitzats per l’actuació de l’Enric Marco, tinc el dret, també, a
488 escandalitzar-me pel fet de les coses que estan succeint avui en dia. I

489 aixecar la veu, verdaderament, que no arriba, perquè jo no tinc els
490 medis per aixecar la veu sobre coses que han estat passant, que han
491 estat passant, escandalitzant-me per aquests companys de viatge, que a
492 llavòrens van fer coro, i que ara també el fan, davant de certes
493 situacions. Jo em penso de que mai em van, em van fer guardons; no
494 masses, tampoc, perquè no els vaig buscar, tampoc. Vaig, més aviat,
495 vaig pensar en els meus companys, i els homenatges van ser per ells.
496 No em va, algun d'ells, o algun d'elles, dels meus mateixos companys,
497 que van estar als camps de concentració, com Mauthausen i demés,
498 diuen "l'Enric Marco va fer molt per nosaltres"; només els hi heu de
499 preguntar. Només XXX; i, salvo algun, verdaderament, va ser que va
500 arribar més enllà. Pues, verdaderament, no em penso que puguin estar
501 queixosos, verdaderament, del company, del company Enric Marco per
502 lo que va fer per ells. Jo em penso que puc escandalitzar-me molt més
503 perquè li entreguessin el Premi Nobel a Van Kissinger, o a molts més,
504 XXX; que el mateix Aznar demanés una contradeclearació, defensava
505 inclús, em sembla que no fa gaire al Congrés, i no estic molt lluny,
506 verdaderament, no semblava XXX estar gaire lluny. Jo em penso que tot
507 això, aquella gent que van preparar guerres. Jo no vaig estar parlant, jo
508 no vaig anar parlant als Instituts per parlar de guerres, sinó per parlar
509 de pau i de solidaritat; per parlar d'història.

510 T: Si hagués de fer una nova conferència, davant d'un auditori de joves,
511 com es presentaria cap a ells? Què els explicaria de vostè? Què els
512 voldria transmetre?

513 M: Bé, probablement emplearia, pues, [s'escura la gola] perdó, amb les
514 mateixes paraules que començava moltes vegades les meves xerrades;
515 "que no siguin únicament les meves paraules, i les imatges que us vaig
516 a passar, les que situïn, us posicionin. Penso de que no, penso de que
517 aquí, sobre la taula, estic disposat a respondre les preguntes que em
518 feu. I avui, avui, avui que han passat les coses que han passat, posades
519 aquí sobre, avui que no tinc aquella credibilitat que em vau concedir en
520 un moment donat, a la meva paraula, una sèrie de papers, i de proves i

521 de coses que verdaderament us convencessin, més enllà de les meves
522 paraules. Però sense deixar d'afegir aquesta paraula, que a fi de
523 comptes tindrieu que reconèixer com, com a document, després de,
524 d'haver-me llegit, i després d'haver parlat amb mi". Penso de que el meu
525 discurs no canviaria en gaire, després. Sí, naturalment, lamentar la
526 frustració, la decepció, perquè penso que en un moment donat, ells que
527 em van fer de mi lo que jo no vaig ser mai, -jo no vaig ser mai, voler ser
528 mai un personatge. Quan alguna vegada vaig ser protagonista d'alguna
529 cosa és perquè algú em va empènyer dient "puja tu, que ho faràs més
530 bé; digue'ho tu, que tens millor paraula". Però que, verdaderament, no
531 vaig ser jo, el qui m'hi vaig col·locar en el lloc, sinó que més gent que,
532 verdaderament, van considerar oportú. I això no va fer que no satisfés,
533 verdaderament, no el meu ego, sinó em satisfés el ser el portador d'una
534 història que valia la pena de recordar.

Document núm. 242*	
Data:	Títol o espai de la divulgació:
16 de desembre de 2009.	“El matí de Catalunya ràdio”
Canal:	Mitjà:
Ràdio.	<i>Catalunya ràdio.</i>
Descripció del contingut:	
<p>El present document correspon a una entrevista de ràdio amb Enric Marco, mantinguda en directe, i des dels estudis de l'emissora. Marco es mostra cofoi de poder dirigir-se a uns oients novament, i titlla la seva mentida de “suposada impostura; que, a fi de comptes, ja es veurà amb el que explico, que és solsament una distorsió de la meva història”. No dubta en corregir el seu interlocutor, que l’ha presentat considerant que “torna a fer un pas endavant, aquesta vegada per rehabilitar-se públicament”. L’entrevistat no hi està d’acord: “Lamento lo que estàs dient de, XXX, la intenció de rehabilitar-me. Jo no tinc que rehabilitar-me”. Segons Marco, “la història es justifica per si mateixa”. El periodista pregunta al seu convidat si es considera un personatge, després que Marco s’hagi referit a sí mateix amb aquesta etiqueta, amb l’ús de la tercera persona: “el personatge Enric Marco”. En percebre la sorpresa del periodista, que vol dur-lo a refermar-se en la qüestió o matisar-la, Marco opta per espolsar-se qualsevol responsabilitat o voluntat d’esdevenir personatge, i declara ser el producte d’allò que han construït els altres. Es confessa, tot ell, resultat dels “puja tu, que ho fas més bé”, o “tu, que tens la veu més clara”; o “que tens la, aquesta facilitat de paraula”. Paral·lelament, el periodista insistirà, repetidament durant el document, en demanar a Marco el perquè de la mentida sobre l’estada a un <i>Lager</i>.</p>	
Símbols emprats:	
P: periodista.	
M: Enric Marco.	
T: Veu d’un oient que participa telefònicament.	

1 P: Ara m'ho explica. L'11 de maig de 2005, Catalunya es llevava
2 impactada per una notícia impensable: el president de l'associació
3 Amical de Mauthausen, -l'associació que agrupa les víctimes del
4 nazisme a tot l'Estat-, Enric Marco, mai havia estat en un camp de
5 concentració alemany. La notícia la va destapar un historiador que va
6 descobrir incoherències en el relat de Marco. Fins aleshores, com a
7 president de l'Amical de Mauthausen, Marco havia portat arreu les
8 històries més colpidores de supervivència i patiment sota el nazisme,
9 des d'una suposada experiència personal al camp de Flossenbürg. A
10 partir d'aquell moment, va ser destituït com a president, va retornar la
11 Creu de Sant Jordi, va patir un judici públic de magnituds similars a
12 les de la seva mentida. Ara, Enric Marco torna a fer un pas endavant,
13 aquesta vegada per rehabilitar-se públicament. Divendres s'estrena el
14 documental *Ich bin Enric Marco*, -jo sóc Enric Marco-, on el protagonista
15 retorna al seu passat real; i és que la vida real d'Enric Marco també és
16 digna d'explicar: va sabotejar llanxes torpederes nazis en una drassana
17 a Kiel, va ser detingut per propaganda antinazi, i va passar un any en
18 una presó nazi, on va patir pallisses i tortures. El documental, dirigit
19 per Santiago Fillol i Lucas Vermal, s'estrena divendres i avui parlem
20 amb el seu protagonista. Senyor Enric Marco, molt bon dia.

21 M: Bon dia.

22 P: Com està?

23 M: Ehm, bé; trempat i eixerit, com diuen als pobles, no? I amb aquelles
24 ganes de viure que sempre he tingut, naturalment. I ademés, perquè
25 penso de que aquesta és la possibilitat amb, diria jo, la primera vegada
26 en els quals se'm permet dirigir-me a tothom, a tota la gent que es va
27 quedar espordida quan es va descobrir aquella suposada impostura;
28 que, a fi de comptes, ja es veurà amb el que explico, que és solsament
29 una distorsió de la meva història. I que, verdaderament, en aquests
30 moments, pues la possibilitat que tingui de sortir d'aquest silenci,
31 perquè ha estat un silenci; un silenci en bona part imposat. No he
32 tingut ocasió ni mitjans per poder-me adreçar a ningú, per explicar les

33 coses. No per jov, no per rehabilitar-me [riu breument]. Lamento lo que
34 estàs dient de, XXX, la intenció de rehabilitar-me. Jo no tinc que
35 rehabilitar-me ni espero, naturalment, de que tingui que justificar les
36 coses. Jo em penso que la història es justifica per si mateixa. I avui,
37 avui en dia que ja la meva credibilitat, credibilitat està per terra, que
38 sempre tinc que anar amb un document i amb un paper que po, que
39 estigui sempre explicant i donant fer de les coses que dic, es pot veure
40 que la història no és aquella, sinó que és una altra història bastant més
41 diferent. I que permet, no únicament fer aparèixer el personatge Enric
42 Marco com, co, com és, sinó verdaderament què és lo que el va voltar en
43 aquells moments, XXX

44 P: Vostè és un personatge?

45 M: No, jo sóc el personatge que els demás han volgut que fos. Jo era
46 aquell al qual algunes vegades deien “puja tu, que ho fas més bé”, o “tu,
47 que tens la veu més clara”; o “que tens la, aquesta facilitat de paraula”.
48 Per lo tant, si algú em va induir, van ser les persones, verdaderament,
49 que tenien necessitat de, o consideraven que jo podia ser la seva veu.

50 P: I això vol dir que la seva mentida era compartida?

51 M: No, jo no crec que això, la meva men, la meva mentida fos
52 compartida perquè, quina mentida... ?

53 P: El fet que vostè havia estat en un camp de concentració; que no, que
54 no va ser el cas.

55 M: Clar, aquí està la distorsió d'aquesta història que és aquesta: no he
56 estat en un camp de concentració, he estat a un penal durant gairebé
57 un any, fent treballs forçats. He estat, quan em va detenir la, la, la
58 Gestapo a primers de març del 1942, pues vaig estar sis dies a la cel·la,
59 a la caserna de la *Blumenstrasse*; lo qual no cal dir de que, precisament
60 la Gestapo, no era una entitat benèfica ni molt menos, sinó que vaig
61 patir, durant sis dies, totes les tortures que, de totes maneres, porto
62 avui, inclús aquí, d'una forma succinta, i tot lo que va significar, d'una

63 forma molt escueta des de la meua, des de la meua detenció, en aquell 6
64 de març de 1942, fins que sortiré ja, últims del 42; pràcticament tot, tot
65 l'any. Passant per tot lo que vaig arribar a passar; l'aïllament total, ehm,
66 bueno, això és el que podríem dir caràcter íntim, anectdòtic de tota
67 persona que està en aquestes condicions. Per lo tant

68 P: Porta papers, ara. Vull dir

69 M: Sí, sí, sí.

70 P: Vol dir que, que hi haurà gent que posarà en dubte la vida que veurà
71 en el documental?

72 M: Mira

73 P: Que no se la creuran? Que diran "Bah, escolti'm, això és el que vostè
74 em diu ara, però com ho podem provar?"

75 M: Sí. Ehm, de totes formes, aquesta, aquest cas, en aquest cas, si el, i
76 el documental el van acompanyar, no únicament amb en Lucas i en
77 Santi, sinó moltes més gentes que a la vegada van ser testimonis d'allò.
78 Van gravar, van filmar els documents, però jo no en vaig tenir prou de
79 tot allò, dels centres penitenciaris onte havia estat, dels centres
80 històrics onte havia estat. Del propi Alt tribunal de, de Hamburg, al
81 qual va delegar Berlín les, les pesquisses, i la meua detenció. Ehm, són
82 documents a les meves mans avui en dia, que ja no estan on han estat
83 únicament filmats, sinó que són documents; documents que puc
84 mostrar. Per això dic que la meua credibilitat no serveix per res
85 completament. No em faig il·lusions respecte a tot això, malgrat de que
86 hi hagi molta gent, pues que sí creu en mi; que em diu "bueno, és una
87 llàstima, Enric". Bueno, però no és això. Jo sabia de que això no
88 serveix, de que no em serveix i que, per lo tant, jo haig de portar un
89 document a les mans sempre. Tinc documents de tot, totalment

90 P: Ahà.

91 M: de tot, totalment. De tot lo que va significar. I ja dic de que

92 P: Parlem d'aquest moment. Parlem del, del moment en el que, en el que
93 un historiador, justament, li fa tornar a l'eix real de la seva vida; és a
94 dir, marca, ehm, la ficció, la, la mentida que l'acompanya a partir d'un
95 moment de la seva vida.

96 M: Sí. Però

97 P: Com viu aquell moment, vostè?

98 M: Bueno, va ser, ehm

99 P: Dir "m'han enganxat"?

100 M: pocs dies, pocs dies, pocs dies abans, pocs dies abans em vaig
101 assabentar de que apareixia en una pàgina. No ho sabia, apareixia en
102 una pàgina, no en tenia ni idea, que apareixia una pàgina en la qual es
103 denunciava el fet de que jo hagués marxat d'Espanya amb un comboi, i
104 amb un comboi de volunta, de treballadors voluntaris, de treballadors
105 voluntaris; és una altra cosa a explicar, però vaja.

106 P: Que això és veritat, diguéssim.

107 M: Sí, sí. És tan, tan veritat com aquella gent que van tenir que marxar
108 voluntàriament, perquè a Espanya no podien estar, perquè es morien de
109 gana, perquè es morien de misèria, perquè les condicions polítiques que
110 es donaven ens ofegaven, senzillament. Perquè era un ofec humiliant,
111 que únicament la canalla que teníem, que ens, que ens, que ens va
112 arribar, ens va arribar aquella guerra, que ens va caure a sobre amb
113 quinze anys i que, portat per una rauxa revolucionària, vam pensar que
114 transformariem a la societat. I que, tot d'un plegat, després de tres anys
115 de, de lluites ens vam trobar amb una situació en la que verdaderament
116 ens ensorràvem. Era més colpidor, molt més, aquell cop.

117 P: El que passa és que vostè va decidir anar a Alemanya, justament, en
118 un moment

119 M: Vaig decidir

120 P: en què manaven els nazis

121 M: anar a Alemanya. Doncs, sí, sí, sí, bueno; que em fots al davant a
122 mi. Jo la vr, aquí, aquí es tracta de que has de marxar; has de fugir. Ja
123 no pots amb més, estàs ofegat; t'asfixies. T'asfixies, és l'ambient, com
124 està tot, ehm...

125 P: Per què tria Alemanya?

126 M: No, perquè és l'única cosa, l'única que dóna facilitats. Si, en comptes
127 d'això, hagués estat França, o hagués estat, ehm, qualsevol lloc. Lo que,
128 pues es tractava, era de marxar.

129 P: Però és l'Alemanya nazi. Com vostè

130 M: És igual, és igual

131 P: arriba allà?

132 M: és igual, és igual. És una fugida que, podiem dir, cap endavant, amb
133 lo qual ja veurem què és lo que passarà i lo que resulta. Tinc que fer el,
134 tinc que presentar-me al Servei militar, cosa que no vull fer de cap de
135 les maneres, que no faré de cap de les maneres, lo qual vol dir que estic
136 condemnat a anar a un penal militar o alguna cosa per l'estil; perquè jo
137 no em presentaré. Jo ja ara, sóc una persona indocumentada. He sigut,
138 he sigut, sóc encara, ara, actualment, sóc encara retirat de tot, sóc
139 subo, suboficial del, de l'exèrcit republicà. No em presentaré a cap
140 depuració de tipus social, laboral, ni XXX. No estaré afiliat a cap dels
141 organismes de l'Estat, i per lo tant ja visc com una marginació que jo
142 mateix m'he buscat. He participat en la primera organització que es
143 munta, la UJA, des de l'acabament, des de, des de la caiguda de, de, de
144 Barcelona fins al final de la guerra; la primera caiguda de la Unió de
145 Joventuts Antifeixistes, cosa que és, inclús, desconeguda. Que els joves
146 ens organitzéssim inclús abans de la, que s'acabés la guerra, ja de
147 forma clandestina, amb les primeres caigudes i lo que van representar.
148 De manera que és una situació en la qual lo que es planteja,
149 senzillament, és tirar cap endavant. Ehm...

- 150 P: Insisteixo que la fugida és
- 151 M: Sí, sí, sí; la fugida.
- 152 P: és a una, a una Alemanya nazi.
- 153 M: És igual...
- 154 Que si aquí hi havien manques de llibertats, allà, diguéssim que la cosa
155 encara anava pitjor.
- 156 M: Bueno, això, ehm...
- 157 P: O no?
- 158 M: Podríem, podríem, ehm; ja veurem. Podríem discutir; ehm,
159 històricament, podríem discutir, estadísticament. Jo em penso que en
160 Franco va matar molts més espanyols que no pas el, el, que no pas en
161 en Hitler va matar alemanys, o que en Mussolini va matar italians.
162 Aquesta és una realitat. En van matar-ne molts; jueus i de totes les
163 races, verdaderament. En els camps, en les presons; va caure
164 moltíssima gent. Però, ehm, en Francisco, en Francisco Franco es pot
165 aixecar amb el, amb el, verdaderament, amb el, amb el rècord aquest en
166 què ell va matar més espanyols.
- 167 P: Bueno, però escolti, no em, no em defensarà Hitler ara?
- 168 M: No, no, no! Me'n guardaré prou de defensar en Hitler, perquè jo amb
169 en Hitler, jo amb en Hitler em converteixo jo, en arribar allà, em
170 converteixo de seguida en un resistent. Ojo! No una víctima. Tot això
171 també ho he discutit. Jo no seré una víctima a la qual la capturen aquí
172 o allà, i se l'emporten cap a, cap a Alemanya. Jo no; jo seré una persona
173 que escullo la meva lluita dintre de l'Alemanya nazi. Escullo la meva
174 XXX, i els documents que tenim alemanys, alemanys i espanyols,
175 indiquen, verdaderament, quins són els, inclús els, els, els càrrecs que,
176 que m'imputa el fiscal, una vegada que són detingut, i una vegada que
177 sóc, que sóc XXX, i estar XXX. Diu així mateix, en aquesta XXX que tinc
178 que, de la fiscalia del jutj, la fiscalia, "presumpte acte de sabotatge,

179 crimen de lesa patria, alta traición, XXX i atemptat contra la constitució
180 del III Reich, conspiració i acció pro, propagandística activa contra del
181 poble alemany". Em sembla que els càrrecs són suficients per
182 considerar de que tot això

183 P: Què va fer? Què va fer per a que li

184 M: Home, a mi no m'era

185 P: li possessin aquests càrrecs?

186 M: Ehm, mira, ehm; entrar com vaig entrar, amb aquell arsenal, amb
187 aquells astillers a treballar per mi, omplien, a la secció on estava, era
188 una secció de, de manteniment i conservació de llanx, de llanxes
189 torpedilleres. Em donava la possibilitat de fer actes de sabotatge
190 perquè, a fi de comptes, tampoc, tampoc era tan perillós si no
191 t'enganxaven. Si t'enganxaven, sí. Però, si no, jo no era una persona
192 que, que feia, tenia que fer cinc-centes peces, i tenia que fer-les fer, i no
193 en podia faltar ni una. I jo era una persona que, verdaderament, estava
194 en un lloc, en una secció, en la qual podia fer mil potinades i més. Jo,
195 com a mecànic, coneixia prou lo que es podia fer. Per lo tant, sabotejar
196 els motors de les llanxes torpedineres no era gens difícil, quan no es
197 tractava de trencar res sinó, per deix, per exemple deixar-te bruts els
198 seients de les vàlvules, per exemple, lo qual, lo qual, no tancaven bé i
199 significava una pèrdua de, de, de força

200 P: De potència. A vostè el van enganxar, amb això.

201 M: Ehm, bueno...

202 P: I què li va passar?

203 M: Bueno, en el, en el, en el d'això que, que apareix en el, en el

204 P: El documental

205 M: el documental, la pel·lícula, pues això ja s'explica. Jo ja he començat
206 a fer aquesta tasca. En la tasca en el camp de treballadors, pues faig

207 exactament, al camp de treballadors de, de, de l'empresa, faré
208 exactament igual. Faré tasca de proselitisme, aprofito els retalls de
209 diaris, dels, dels, dels diaris portuguesos que, més o menys, deixen
210 anar alguna notícia, per donar, verdaderament, diríem, verosimilitud a
211 les coses que dic. Faré còpies de tot, i posaré en evidència,
212 verdaderament, com va la guerra, que això no és possible, que no està
213 perdut tot. O faré l'act, tas, tas, tasca de proselitisme. Un matí, un matí,
214 des de que vaig arribar a últims dels quaranta-u, pues hi ha hagut, he
215 tingut relacions amb alguna fam, amb alguns alemanys. Hi ha una
216 parella alemanya, que, de la qual tindrè, faré amiatat i, un matí
217 d'aquells, treballam a la mateixa secció, d'aquí vindrà la coneixença, i el
218 Bruno Tchankovitz, que padeix dissortadament en aquesta, en aquest
219 documental, doncs em crida, em crida, i jo ja he après una miqueta
220 d'alemany. Poqueta cosa, però ja porto un parell o tres de mesos, i
221 m'acosta i em diu que, ehm, em crida al, em crida a una banda i em diu
222 "du bist, du bist, ehm, kommunist?" I jo dic, "no". Amb dues raons;
223 primera, perquè no he sigut mai comunista, i espero no tenir-ho que ser
224 mai. I, a la vegada, naturalment, perquè no podia pas dir semblanta
225 cosa. I pregunta, diu "per què?" Diu "perquè, mira, en aquests moments
226 t'estan, estàs sota vigilància i hi han hagut, hi han hagut coses que
227 poden passar com a negligència, que tu mateix has dit que no te n'has
228 donat compte, que quedava brut això, que es quedava d'això, però
229 indiscutiblement, aquí hi ha unes persones que t'estan vigilant", que
230 eren alguns dels elements del partit, i un element que acabava d'entrar,
231 de la Gestapo, que era el que, era el que verdaderament incidia en tot
232 això. Em va posar, amb, allò em va salvar la vida; per això, a en Bruno i
233 a la Katty, sempre els hi tindrè que, pensar de que em van salvar la
234 vida. Des d'aquell moment, em vaig convertir, vaig, vaig procurar
235 convertir-me en, en el més complidor, i vaig deixar de fer la propaganda
236 que estava fent; però havia fet tard. El 6 de març de 1942, ehm, a la
237 matinada van entrar a la barraca, em van estirar de, de la llitera, em va
238 fotre contra la paret, i allà mateix, despullat, van començar ja, a
239 apallissar-me. Fotien les patades als genitals, per darrere. I d'allà, pues

240 ja vaig anar a la *Blumenstrasse*, on vaig estar, vaig entrar aquella
241 mateixa matinada, i vaig sortir sis dies després, de tantes tortures,
242 d'haver-me vomitat a sobre, sobre els meus vòmits, sobre els meus pix,
243 pixats, cagat.

244 P: Escolti'm; si això, si això fos així, ehm, aquesta història seria
245 suficient potent com per a que vostè no se n'hagués hagut d'inventar
246 cap, no?

247 M: Per què?

248 P: Que si, si això que m'explica ara és així, no hagués estat necessari
249 que vostè s'inventés res.

250 M: Ah, és clar; naturalment.

251 P: Per què s'ho va inventar?

252 M: No, no, aquest és el cas; és que XXX aquest és el cas. Això és una
253 cosa que, verdaderament, inclús els

254 P: Vostè no veu que, que gent que pugui tenir familiars que hagin estat
255 en camps de concentració, ehm, s'hagin pogut sentir malament per la
256 usurpació que vostè va fer? Perquè hi ha molta gent que deia, diu "quan
257 ha, quan algú ha passat per un camp de concentració, normalment no
258 en vol parlar". I cridava l'atenció que vostè en pogués parlar amb, amb,
259 amb tant realisme.

260 M: No, no. Això no és, ni aquesta, ni aquesta afirmació és veritat. No en
261 parlaven la gent, verdaderament, que per una raó o altra, no, ehm, no
262 eren capaços de fer-ho; jo què sé. Però, entre els meus companys de la,
263 de l'Amical, els companys sobretot que, que feien aquestes feines, -no
264 vaig fer-ho jo, únicament, no vaig fer-ho jo únicament-, doncs van
265 haver-hi bastants, i feien exactament la mateixa feina que havia fet jo,
266 la mateixa feina que havia fet jo; la feina d'anar pels Centres, pels
267 Centres, pels Instituts, per molts Centres. Ehm, el Josep Zamora, en

268 Escuert, en Roig; van haver-hi molts, no un, ni dos, ni tres. Els més
269 atrevits, els més agosarats.

270 P: Però vostè, per exemple, anava, anava a entrevistes, o com aquesta, o
271 a altres, altres bandes. I estava explicant una cosa, que manifestament
272 vostè en el fons sabia que no era veritat?

273 M: Bueno, ehm

274 P: Què pensava?

275 M: parlem-ne, que no era veritat. Jo he estat en un penal, en un penal

276 P: Però vostè no ha estat en un camp de concentració.

277 M: No, no, no, no; no hi he estat. Però hi podria haver estat
278 perfectíssimament.

279 P: Sí home, però no hi era.

280 M: Bueno, però és igual, és igual. Però, de totes maneres, comencem
281 amb una escala, farem una escala de valors, no? Fem una escala de
282 valors? Vale, què graduem? Graduem, avere: què és lo que
283 verdaderament pesa més? Quin és el que té més, més graus? Què és el
284 que podria ser, ja no dic honors, però més reconeixements? El que va
285 estar a la Model, o el que va estar en un camp de concentració
286 franquista? Avere, quina és l'escala de valors? Avere, què passa aquí?
287 Qui és

288 P: Però sí jo no

289 M: No. Qui és més o qui és menys?

290 P: Jo no qui per valorar-ho

291 M: Ah, no, no, no

292 P: el que sí que li dic, el que sí que li dic és que, una cosa o l'altra,
293 cadascú ha d'explicar la que és veritat per ell, no?

294 M: Bueno, ehm, diria, tindria que dir una altra cosa de més. De totes
295 maneres, jo lo que intento, d'una manera o altra, és portar la història,
296 una assignatura tan àrida com és, la història als Instituts, als Centres,
297 verdaderament on pot trobar una acollida. No la història dels camps de
298 concentració, ojo, no la història de la gent que va anar a parar als
299 camps de concentració. Jo, lo que vull explicar és la història del perquè
300 es va anar a parar als camps de concentració. Jo no explico lo que van
301 passar als camps de concentració els meus companys, o els que jo, o lo
302 que jo mateix, ehm, dic en primera persona; no. Jo dic què és el que va
303 passar i per què s'hi van anar, i per què es va lluitar durant tres anys
304 de, de de guerra. I què va representar aquella República del 31, què va
305 representar per la igualtat de drets entre els homes i les dones, i els
306 primers estatuts d'autonomia per Euskadi i per Catalunya. Jo explico,
307 verdaderament, lo que va ser el moviment obrer, lo que jo vaig viure; lo
308 que jo vaig viure, lo que vaig conèixer. Jo, que vaig néixer dintre d'una
309 família com aquella a la qual, cada conflicte teníem que ca, que ca, que
310 canviar, que canviar, de, de, de lloc a viure. Jo lo que vull explicar és la
311 història, no únicament el fet, sinó el perquè s'hi va al camp de
312 concentració. Per què aquelles persones que travessen la frontera en
313 l'any 39 vénen corrents des de fa tres anys des d'Extremadura o des
314 d'Andalusia. Jo penso que la història que s'ha d'explicar és una altra.

315 P: Però que aquesta història, que aquesta història es pot explicar en
316 tercera persona, però vostè

317 M: No.

318 P: un moment, no sé quin

319 M: No.

320 P: de la seva vida, decideix

321 M: No és tan

322 P: parlar-la en primera persona.

323 M: Però és, parlo molt poc en primera persona. Jo em penso que lo que
324 s'ha parlat, lo que se n'ha, s'ha fet, és que van sortir una sèrie de coses
325 en els diaris i demés, en els quals, i després s'ha incidit sobre això. Lo
326 que no ha fet, lo que no han fet la gent ha sigut llegir les meves
327 gravacions, lo que jo deia. Lo que jo deia a la canalla quan els hi deia
328 “no cregueu en les meves paraules i en les meves imatges, únicament;
329 us vull ben lúcids. Jo lo que vull, senzillament, és que no sentiu en
330 aquests moments l'influx de tot això, sinó que valoreu lo que, lo que us
331 estic dient”. Jo lo que els hi volia dir era tot això; que la història de totes
332 i totes aquestes coses, i lo que estava succeint, inclús en aquests
333 moments. Lo que volia senzillament, potser era una sèrie, un pas de
334 messianisme, probablement. Potser, no, no, potser no; segur, que vaig
335 triar el fet de, de, d'atribuir-me una estada a un camp de concentració
336 perquè la gent m'escoltava amb més facilitat. I és clar que la gent
337 m'escoltava amb més facilitat, que era més fàcil, de. I que si vaig
338 utilitzar aquesta arma, la vaig utilitzar, verdaderament, però no en
339 benefici propi. Jo no, mai, en benefici propi. Ni la meua

340 P: N'era conscient, de tota manera, sempre, o va haver-hi un moment
341 que vostè es va creure la mentida, i la tenia absolutament incorporada?

342 M: No, la podia tenir incorporada, perquè havia patit tant com els meus
343 companys havien patit en un camp de concentració. La podia tenir,
344 perquè els havia conegut, perquè havia viscut amb ells. Perquè havia
345 estat a Flossenbürg moltíssimes vegades. Perquè vaig adoptar, inclús, el
346 camp de concentració de Flossenbürg perquè, allà monolit, ehm, la
347 memòria de catorze de, de, de catorze espanyols, als quals mai ningú
348 havia portat una flor des de, anys i panys!

349 P: Però vostè hi va anar anys més tard.

350 M: Sí, sí; hi havia anat, però no hi havia, no hi anava

351 P: No hi havia ni guerra.

352 M: No hi anava, no hi ha anat ningú. Per descomptat no hi havia anat
353 ningú. Però que jo sabia que no eren catorze espanyols, els que havien
354 passat per Flossenbürg. Jo vaig mirar arxius, i me'n vaig donar compte
355 que havien dotzenes i dotzenes d'espanyols, que havien anat a parar als
356 comandos del voltant de Flossenbürg, i que havien desapa, desaparegut
357 en aquests comandos. I vaig intentar reincorporar, reincorporar tot això
358 de la meva gent. No va ser, no vaig, la, en mi qualsevol que ehm, que
359 senti alguna de les meves xerrades, se'n donarà compte,
360 verdaderament, que en poques vegades, en rares, rares ocasions, jo
361 assumia el paper de personatge, sinó que parlava de, generalitzava
362 sobre els meus companys; sobre lo que havien patit, sobre lo que havien
363 patit.

364 P: Ahà.

365 M: I no d'altra manera.

366 P: Això, el dia que es descobreix, comporta una, una reacció. L'opinió
367 pública absolutament contrària a vostè, fins al punt que vostè torna,
368 per exemple, la Creu de Sant Jordi.

369 M: Sí.r

370 P: I la Generalitat fa una nota.

371 M: Sí, fa una nota en la qual; una nota, a mi no em van enviar una nota
372 acusant el rebut de la, de la, de la Creu. Quan vaig enviar la Creu, quan
373 la vaig retornar, vaig dir que lo que no volia era, primerament, molestar
374 el Govern, que lamentava, lamentava, senzillament, si els havia
375 molestat, o els havia ocasionat algun perjudici, i que els hi tornava,
376 però que pensessin de que, a mi, la Creu de Sant Jordi, i aquí està en el
377 Currículum, quan et concedeixen un guardó d'aquests, es fa
378 naturalment un informe per indicar les raons per les quals es

379 P: Però van fer un texte, oi?

380 M: I a llavòrens el texte deia, reconeixia verdaderament, quin havia
381 sigut el meu paper, dintre del, del moviment obrer, quin havia estat del
382 moviment educatiu, i en el moviment ciutadà. I d'aquí, anem a totes les
383 coses que verdaderament, pues no se n'ha parlat.

384 P: Però la Generalitat li va acceptar, la renúncia, o no?

385 M: Jo és que, no m'ha dit, no m'ha acceptat la renúncia. A mi no m'ha
386 acceptat res, perquè jo no sé que m'hagi acceptat. L'única cosa que
387 m'apareix és aquella nota, dient que el Govern de la Generalitat no tenia
388 intencions de retirar la Creu de Sant Jordi a l'Enric Marco, i a la vegada
389 una coletilla, una miqueta indignant, humiliant per mi, que deia "per no
390 sentar un precedent". No sé què volia dir aquest "sentar un precedent",
391 si és que tenien sospites de que n'hi havia algun altre de que no se la
392 mereixia, i descobrien, amb raó. No sé si encara, en aquests moments,
393 ehm, encara serveix. A lo millor a algú, que no ha tornat la Creu de
394 Sant Jordi, a pesar XXX de que tingui en aquests moments uns càrrecs,
395 que per mi són molt més humiliant, molt més indignants; molt més,
396 molt més, dic, de considerar-los un delicte, que no pas aquesta distor,
397 distorsió d'una història, en la qual sí apareix un impostor. Però aquest
398 impostor no és perquè no sigui un lluitador antifeixista, no és perquè no
399 sigui un lluitador, o un resistent nazi, al nazisme, ni moltes més coses,
400 sinó per altres raons, i aquí ho tens, ehm... De manera i forma que, on
401 està, no sé, la veritat o la mentida.

402 P: Quin va ser el sentiment, quan va veure que la mentida es descobria?

403 M: Jo pensava de que se'm reconeixeria lo que jo pensava.

404 P: Però el primer sentiment què és? És un sentiment de vergonya? És
405 un sentiment de por? És un sentiment de, de, de no entendre, perquè
406 un ja s'ho ha fet veritat per ell mateix?

407 M: No, això no. Jo lo que, jo em penso de que van haver-hi un parell o
408 tres de coses que potser m'enganyo jo mateix. El fet, com te deia, el fet
409 de pensar de que això és una distorsió de la història, i el fet que digui

410 de que he estat en un camp de concentració sense, sense ser-hi. Però
411 que he estat en un penal, i que he passat per tot lo que he passat. De
412 vegades, en algunes ocasions, potser, pues pitjor que els meus
413 companys; pitjor que els meus companys. Va haver XXX la desgràcia
414 que va entrar a un camp de concentració i el primer dia va palmar, no?
415 Eh? I hi ha qui s'hi va tirar cinc anys, perquè això era una qüestió, una
416 qüestió de sort. Però, ehm, la sensació que vaig tenir, és de que queia
417 tot a sobre, que lo primer que s'havia de fer era, ehm, cobrir la meva
418 organització, que no en tenia cap culpa i, per lo tant, vaig presentar la
419 dimissió. Ojo; vaig presentar la dimissió. Ho tinc signat i fet. I en el
420 moment que jo mateix, ehm, jo mateix, quan es fa el comunicat que
421 portaré als diaris, el portaré jo mateix als diaris. Jo el portaré; jo
422 mateix, personalment, aquella mateixa tarda el portaré perquè surti el
423 més aviat possible, i que la meva organització no tingui que veure's, en
424 un moment donat, tacada com... Que és una de les raons per les quals,
425 si en aquests moments intento recuperar, verdaderament, coses de
426 l'Enric Marco, és perquè l'Enric Marco ha estat un home representatiu
427 com

428 P: L'Enric Marco és vostè.

429 M: Sí, sí, però que ha sigut un home que ha estat representatiu. Que no
430 ha sigut l'Enric Marco, sinó que ha sigut el Secretari de la CNT, que ha
431 estat el Secretari, que ha estat durant molts anys, durant molts anys ha
432 estat a la FAPAC. Que poden parlar escoles i instituts. Que si tenen,
433 que si tenen un institut és gràcies a que l'Enric Marco pues, com
434 sempre va ser, com mateix amb l'Amical, va lluitar com un desesperat,
435 sempre. Perquè jo no sé altra cosa, més que fer això; només fer això.
436 Ehm, fa un... Després de passar aquestes coses, un dia em van cridar
437 de *Ràdio Barcelona*, crec que era, i algú em va preguntar de que, diu
438 “sembla ser que hi ha hagut un conseller, no vull pas dir el nom, que
439 diu de que l'Enric Marco ha sigut un vell militant; no patim per ell. Jo
440 no pateixo, perquè tornarà a trobar una causa justa per la qual lluitar”.

441 Jo sempre he trobat una causa justa per la qual lluitar. Jo no puc estar
442 sense lluitar per una causa justa.

443 P: Per una causa justa s'hi val la mentida?

444 [Es crea un silenci de 4 segons fins que Marco no reprèn la paraula i
445 respon].

446 M: No m'ho plantejo, perquè jo no menteixo contínuament.

447 P: Ho ha fet una vegada, per això li pregunto.

448 M: No, no. Jo no, jo no em penso de que sigui així. Però penso que
449 també tindriem, i aquí XXX tindriem que començar a filosofar. I la
450 veritat què és, i la mentida què és, no? Jo us recomanaria un llibret de
451 Nietzsche, i llegiu-lo; qué és la veritat i què és la mentida, i si la veritat
452 és verdaderament una sèrie de, una constitució o una forma
453 d'organització de la qual s'ha dotat la societat per poder castigar a uns o
454 castigar als altres. Però no vull entrar a filosofar, de totes maneres.

455 P: Sense filosofies; un, o està en un camp de concert, de concentració,
456 o no hi és.

457 M: És clar, però ja t'ho est, ja t'ho torno a repetir; a llavòrens vaig caure
458 en això. Sí és veritat. Quan va passar això, alguns dels meus companys
459 em van dir "sembla mentida que, amb el currículum que tens, quina
460 necessitat tenies d'augmentar-lo?". Tornem a ser-hi una altra vegada,
461 eh? No, bué, penso, no pen, no sóc un publicista ni faig marketing, però
462 indiscutiblement, el fet de, de parlar de camps de concentració, [Marco
463 fa un silenci de 6 segons] davant dels nanos, era convence'ls ehm,
464 contra el nazisme; contra lo que significava. Parlar de dignitat. Quan es
465 va descobrir això, va sortir inclús una cèlebre, va sortir aquella
466 pintoresca partida d'escacs, en les quals es va, es va escenificar i tut, i
467 tot; a tv, Tv3 ho va fer, ehm...

468 P: Jugant contra un oficial alemany.

469 M: Ehm, sí. I contra un oficial alemany. No sé com no, la gent no va
470 donar-se'n compte del que deia perquè, si se'n donen compte, i si
471 escolten les meves paraules, sabran què és lo que volia dir. Volia dir,
472 senzillament, que hi ha un hom, un moment, en els homes, en el qual
473 els homes que no són res i que són pobres gents, homes i dones que
474 sob, que sobrev, sobreviuen com poden, que llepen el cul de qui sigui,
475 de Maria Santíssima, a lo millor per una patata. I que tanmateix, hi ha
476 un moment en el qual diuen "prou, s'ha acabat". I aquell dia, aquell dia;
477 sigui en un camp de concentració nazi, o sigui a un ca, a un camp de
478 concentració espanyol, o sigui en una presó, o altre. Hi ha algú, un
479 home o una dona que diu "prou". I aquell

480 P: Vostè ho va escenificar en una partida

481 M: i aquell dia

482 P: entre vostè i un oficial alemany jugant a escacs en un camp de
483 concentració, però que aquesta vegada no es va produir.

484 M: No, no es va produir, però sí, sí vaig voler dir als nanos, -i aquí està
485 la lliçó-, sí els hi vaig voler dir als nanos, senzillament als nois que
486 m'escoltaven, de que hi ha un moment en què la gent, en què els homes
487 i les dones, lo que menos, lo que menos els importa ja, és la vida, i la
488 supervivència. I jo em penso que és això. Lo que ha passat és
489 senzillament que s'ha, s'ha escoltat poc. S'ha escoltat poc, s'ha llegit
490 poc de lo que, de lo que va dir l'Enric, senzillament. I vam arribar a lo
491 que vam arribar.

492 P: Escolti'm, estan arribant moltes comunicacions de, dels oients,
493 ehm... I per exemple, aquesta, si no li sap greu, li llegeixo. Diu

494 M: Sí.

495 P: "Com editor de l'obra *Un clam de llibertat. Vivències d'en Josep Simon*
496 *i Mill*, obra escrita per l'historiador Ramon Salvador Valentines, i
497 editada l'agost del 2003, pregaria que l'Enric Marco demanés públiques
498 disculpes de la seva intervenció a la ciutat de Berga, en el decurs de la

499 presentació de l'obra suara esmentada, atès que allà, a la tardor del
500 2003, en Marco posà en dubte algunes coses que en Simon expressava
501 en les seves peripècies a Mauthausen. En aquells moments, ningú de
502 nosaltres sabíem que, al cap dels anys, es descobriria el que es va
503 descobrir. Estic a la vostra disposició pel que calgui”, i deixa un, un
504 número de telèfon. Recorda el moment?

505 M: No, no recor. Recordo haver estat a Berga, com a tot arreu, i sembla
506 mentida que aquesta persona, que em va invitar precisament a, a un
507 acte que no va ser multitudinari ni molt menys, ehm... Recordo que era
508 una nit que, ehm, i com sempre on em vaig negar, ehm... Al Simó Mill jo
509 el vaig anar a visitar, quan verdaderament el visitava molt poca gent;
510 com a company. Vaig acompanyar a historiadors que volien parlar amb
511 ell i que, i que, i com sempre vaig fer de matxaca, vaig fer de conductor,
512 i de tot. I per mi, el Simó, el Simó, el qual vaig apreciar, apreciar molt, i
513 al qual vaig conèixer, em mereix tots els respectes. I sí, no sé quin
514 capítol d'això jo vaig poder dubtar, quan en Simó Mill pues va ser una
515 persona, verdaderament molt sensata.

516 P: Però ell

517 M: Parlava d'una forma sensata

518 P: sí que va estar a Mauthausen, eh?

519 M: Sí home, clar; naturalment. I va ser una XXX, i a la qual vaig
520 apreciar molt. I si, verdaderament, ehm, en algun moment jo. Una cosa
521 és de que jo digués que estigués en un camp de concentració. Ara,
522 dubtar de la paraula de, de, d'en Simó, m'estranya moltíssim que això
523 es digui, quan vaig ser de les persones que verdaderament van intentar,
524 d'una forma o altra, verdaderament, de que la seva obra, la, inclús el
525 llibre, al que em vaig acostar. De manera i forma de que, si en algun
526 cas, ehm, que dubto i m'ho tindrè que mirar, m'ho tindrè que mirar
527 amb tota la, amb tota la bona fe, inclús parlar amb el, amb l'escriptor
528 que va fer la d'això

529 P: Miri, deixa, deixi un telèfon, i li podem demanar

530 M: No, no, si ja ens devem conèixer. Jo suposo que ja ens devem
531 conèixer.

532 P: Ahà.

533 [Breu silenci en què Marco fa un sospir].

534 P: No sé; no sé si en aquest temps de silenci s'ha passat més temps,
535 ehm, pensant que volia fer un documental, i justament explicar aquesta
536 altra història, demanat perdó, ehm... Diu que no, eh?

537 M: què, de què, de què? Bueno, avere; de què haig de demanar perdó?
538 De l'infundi? No he sigut traïdor; no he sigut traïdor. No m'he aprofitat
539 de res completament. He enaltit sempre els meus companys que han
540 estat als camps de concentració. He estat un lluitador antifeixista. De
541 què més haig de, de què en un moment vaig dir que vaig estar en un
542 camp de concentració sense haver-hi estat. Però, i per què ho vaig dir-
543 ho? Què em va reportar, això? Em va reportar milions d'euros? Em va
544 reportar el tenir una casa sumptuosa? Em va reportar tenir un cotxe,
545 ehm, després de tants anys de ser mecànic? Vaig, vaig estrenar-ne un?
546 No sé lo que és acceptar una influència de ningú completament. I no he
547 estat mai en cap organització que, d'una forma o una altra, em lligués.
548 He estat una persona, un llibertari; naturalment, això sí.

549 P: La satisfacció on li venia, a la vanitat?

550 M: De lo que rebia dels nanos; de la consciència d'això. D'haver, de
551 veure, de rebre, ehm... Tinc centenars, centenars. Si vols venir un dia a
552 casa, pots agafar una pila de cartes així. De nois, de gent, de les quals
553 m'expressaven els seus sentiments. Jo, quan acabava una xerrada, deia
554 "No en tinc prou, amb això. M'agradaria molt de que em féssiu, de les
555 coses que heu escoltat, de les que heu vist; que em feu un petit
556 treballat. Passeu-lo als vostres mestres, que me'l facin arribar; o
557 vosaltres mateixos. Jo sols tindrè amb vosaltres una conferència".
558 Agafava una carta d'una noieta de, de Molins de Rei, que diu: "Senyor

559 Enric Marco, aquest dematí l'he estat escoltant. A l'arribar a casa meva
560 al migdia m'ho he menjat tot, hasta la verdura i el peix. Jo no sabia que
561 els nens passaven tanta fam". El recordar aquella gent que deia "El meu
562 avi, el meu avi, eh no, no m'ha explicat mai res", però, això. Trobar-te
563 que, després d'haver fet dues xerrades a un Institut, d'una persona
564 gran que et deia "Per què no es queda una miqueta, una estona a la
565 tarda, i ve a l'ateneu? I ens fa una xerrada". I deia "És que jo vinc més
566 aviat per la joventut i demés, perquè és lo que m'interessa". I més amb
567 els brots de neonazisme que hi han; que els captava, que n'hi han
568 tants, denunciats per mi. I deia, i "I a què ve, això?". "Pues és que el
569 meu fill avui, pues l'ha estat escoltant, i ens ha dit a l'arribar a casa,
570 que nosaltres ni l'avi ni jo havíem parlat res d'aquestes coses, i que,
571 bueno, o és que no ho sabeu, o què és. Per lo tant, potser que parleu
572 amb ell".

573 P: Home, hi ha una, hi ha una funció fantàstica, que és justament
574 aquesta; la recuperació de la memòria històrica, i de posar sobre la
575 taula aspectes gravíssims de, de la convivència humana, com el que es
576 donava, evidentment, en el nazisme. Però, no calia; no calia posar-se
577 vostè allà on no era no?

578 M: Bueno, això, això t'ho sembla. A mi, la meva percepció, la meva
579 percepció era que era necessari per cridar més l'atenció. Perquè aquesta
580 ehm, ressaltés encara més les coses. Perquè eren veritat, les coses. Les
581 coses que deia eren veritat. Jo no vaig dir mentides, jo no vaig dir
582 mentides; jo vaig dir veritats.

583 P: Aplicades a vostè, sí.

584 M: [Aixecant ostensiblement el to de veu] No, no, no, no, no! No vol dir
585 de que hi hagués alguna cosa amb algun moment, de tipus personal,
586 que aquesta l'assumeixo; que no em va reportar cap benefici, de cap

587 P: Sí, sí.

588 M: de cap, en fi, de cap de les maneres. Per lo tant, per lo tant, no és
589 tan gros. Perquè, quan una acció porta com a condició, porta el rebre
590 un benefici, jo em penso que és molt diferent, que no el fet de que
591 d'això. Jo, jo voldria ehm, amb poques paraules, jo voldria llegir-vos un
592 extracte de quina és, verdaderament, després de la recollida que vam fer
593 de tot, de tota la documentació

594 P: Ahà.

595 M: en els centres penitenciaris on vaig estar i demés. A mi m'agradaria
596 pues que, s'ha fet ehm, s'ha fet un recull, i diu: "Traducció dels
597 documents de detenció de l'Enric Marco. Detenció per la Gestapo el 6 de
598 març de 1942 en el camp de treball de la DVK, conduït al quartel de la

599 P: a Kiel.

600 M: de la Gestapo a Kiel; a la *Blumenstrasse*. 11 de març, després de sis
601 dies d'interrogatori, és ingressat en el penal de Kiel a les 14 hores.
602 Delictes que se li imputen, atemptat contra la constitució del III Reich,
603 conspiració i acció propagandística activa contra el poble alemany.
604 Pressió preventiva i incomunicació". "12 de març de 1942", en el punt 2:
605 "parte mèdic: fuertes dolores en la columna vertebral, espalda y
606 lumbares. XXX." No és d'estranyar; després de sis dies d'interrogatoris
607 per la Gestapo.

608 P: Parlem

609 M: "Estat psíquic, normal. Tipus de treball, indesxifrabre. Orden de
610 detenció pels delictes consignats anteriorment, abaix; acta pel treball".

611 P: Vostè recorda el dia que va, que va començar a explicar que vostè
612 havia estat en un camp de concentració? El primer dia; el dia que aquell
613 discurs passa a ser el seu.

614 M: Fa molts anys. Fa molts anys, i no serà una cosa que es faci des de
615 l'Amical, per exemple.

616 P: Però

617 M: Serà una cosa... No, serà una cosa que això serà sobre els anys
618 setanta-vuit, setanta-nou. Hi ha un company, en Pons Prades, amb el
619 qual hi tinc una certa amistat, en el Sindicat de professions liberals. És
620 periodista, i ha estat un, i ha estat un lluitador antifranquista, i, ehm,
621 doncs està fent un llibre d'entrevistes, i ha sentit a dir de que jo, pues
622 he estat presoner dels nazis, i vindrà, i amb ell serà la primera vegada
623 que diré que he estat en un camp de concentració.

624 P: Quan li fan una entrevista per un llibre, eh?

625 M: Sí. A llavòrens, ehm, a llavòrens, a partir d'aquí, després ja queda

626 P: institucionalitzat, de que això és així.

627 M: No, no, no, no. Queda en aquí, i ja no se'n parla mai més. Ja no se'n
628 parla mai més, fins als anys, fins l'any 99, serà; 99 o 2000, en el qual
629 entraré a l'Amical.

630 P: Va ser víctima d'aquell moment, doncs?

631 M: Però, a llavòrens serà però. Però entretant, és clar, entretant he
632 tingut altres tasques que fer. No m'he cuidat d'això, ni he assumit lo
633 que podríem dir, ehm

634 P: Els riscos que comportava.

635 M: Els riscos que comportava i demés, sinó que, durant tot aquell
636 temps, estaré a la Federació de pares d'alumnes de Catalunya. Jo em
637 penso de que, instituts com els de Sant Llorenç de Morunys, o el de
638 Tona, o el del Farràs, saben perfectament, què és lo que va fer l'Enric
639 Marco.

640 P: Ahà.

641 M: Que si hi ha una escola, que si hi ha una escola com

642 P: Evident, evident

643 M: com la del

644 P: però

645 M: com la del Figaró, dirà: “pues si aquell poble no va morir per, sense,
646 sense tenir canalla, va ser perquè l’Enric Marco”. I està registrat, i tinc
647 les cartes, verdaderament, perquè naturalment, avui ja dic, la meua
648 credibilitat. És que jo, en aquests moments, tinc un, estar obert a tots
649 els centenars de documents, i a la consulta de qui vulgui, per saber
650 quina ha estat la trajectòria

651 P: Ahà.

652 M: la trajectòria ehm, social, i

653 P: Justament per això, imagino

654 M: I militant Enric Marco.

655 P: que per això surt aquest documental. Però, al llarg d’aquest temps,
656 abans de ser descobert: no va sentir pudor, en el moment d’haver
657 d’explicar la història verbalment? Aquella història que li havia confessat
658 a una persona que estava a punt de fer un llibre, i que potser en aquell
659 moment, aquella història quedava més rodona si vostè havia estat en
660 un camp de concentració?

661 M: No. M’he donat compte, sobretot, el gran equívoc que va ser, el gran
662 error que va representar això. El gran error XXX. Més que res, diria jo,
663 per les conseqüències que tindrà. Ojo, per les conseqüències que tindrà.
664 Perquè si, si la impostura de l’Enric Marco és tractada d’una altra forma

665 [Marco sospira uns instants]

666 P: L’Enric Marco és vostè.

667 M: Sí, amb menos oportunitat. Amb menos oportunitat que
668 oportunisme, eh, que és la de, la de l’homenatge, la de l’homenatge amb
669 els republicans espanyols. I aquí hauríem de parlar, qui és,
670 verdaderament, com es belluga l’Enric Marco. Com cerca, com va, els
671 viatges que fa a Madrid. Com intenta, verdaderament, ehm, involucrar,

672 diríem, el govern de la Nació per a que, per, per primera vegada es faci
673 un homenatge als republicans espanyols; perquè és això, lo que jo vull.
674 Lo que jo que jo vull pels meus companys, és de que per fi, per fi un
675 govern demòcrata, un govern demòcrata reconeix quin és el paper que
676 juga, que ha jugat la República

677 P: Ahà.

678 M: que ha jugat la República. I el que és. Una prova la tindràs, que
679 inclús, jo amb el, amb el, jo no assistiré per diver, per diverses raons,
680 no assistiré.

681 P: Ahà.

682 M: I naturalment, però de totes maneres, en aquells moments lo que
683 sento és això. Jo em penso de que era necessari haver dit, haver dit que
684 l'Enric Marco va ser un impostor, però, i aquest però, que és el que
685 tenia que haver, que haver explicat la gent, passava des dels instituts,
686 des de les escoles. Tot el lloc on vaig estar, onte als nanos els tenia
687 d'haver explicat que de la boca d'un mentider, pues havien sortit les
688 veritats.

689 P: Ahà.

690 M: I sortia. Va haver qui va dir, inclús, de que, i recordo, recordo un
691 conseller que va dir "L'Enric Marco ha portat la història als Instituts,
692 perquè

693 P: Clar.

694 M: la història és això". Que he pagat un, que he pagat? Home, penso
695 que he sigut el que ha pagat un preu més alt; més alt que ningú.

696 P: Ahà.

697 M: Em va dir un psiquiatre, un psicòleg d'aquells que em veien com si
698 fos un cas molt especial, ehm "Vostè és compulsiu" ehm, moltíssimes

699 coses, verdaderament. Quan em voli, intentaven fer-me una teràpia, jo
700 els hi feia a ells, indiscutiblement, quan els sentia.

701 P: Li han diagnosticat

702 M: Qui em va dir

703 P: alguna

704 M: "Mira al teu voltant

705 P: alguna disfunció psíquica, o no?

706 M: No

707 [Marco acompanya la negació amb una expressió sonora que la reforça]

708 M: com, com...?

709 P: Home, però diu que s'ho ha mirat, no? Que hi ha hagut

710 M: És clar que sí; és clar! Home és que no podia ser d'una altra forma,
711 XXX d'una altra forma. Ademés, un individu que té el poder de, de, de
712 d'estar a tot arreu. Me cago en la mar; en aquest país va haver un
713 moment que la revolució estava al carrer, només havies de baixar a la
714 cera, per comprometre't.

715 P: Ahà.

716 M: Lo que passava és que havia de baixar-se, a la cera. I jo vaig baixar a
717 la cera moltes vegades; cada vegada que fos necessari. I ara encara que
718 fos ara. Ara encara que em quedo amb les ganes de no poder intervenir.

719 P: Senyor Marco, ehm, qui vol intervenir és justament en, en Ramon
720 Guitó. És l'autor del mail que li, que li llegia fa un moment sobre, ehm.
721 De fet és l'editor de l'obra *Un clam de llibertat. Vivències d'en Josep*
722 *Simon i Mill*. Té inconvenient?

723 M: Ah, no; no tinc cap inconvenient.

724 P: Doncs el saludem. Ramon Guitó, bon dia

725 T: Bon dia.

726 P: L'està escoltant el, el sr. Marco. Si es posa els auriculars, si és tan
727 amable. Endavant.

728 T: Aviam, Enric. Jo no he vist, jo no vull discutir mai el, la feina que has
729 fet; mai. N'hi haguessin uns quants com tu. Ara bé, penso que el silenci
730 que has mantingut aquest temps, l'havies de continuar mantenint. El
731 perquè ho vas fer-ho, només ho sabràs tu, i penso que només tens dret
732 de saber-ho tu. I prou. Ara, tots els altres ens vam trobar, i ens hem
733 trobat una bona mica, si no enganyats, traïts. A Berga no t'hi vaig
734 convidar jo. Tinc entès que no t'hi va convidar ningú. Però, bé; hi eres.
735 La taula de la presentació d'aquell llibre, i tinc en aquí, perquè ho he
736 hagut de buscar corrents i de pressa via, via ordinador, la gent que
737 havíem de ser a la taula: Joan Ballarà, Ramon Salvador Valentines, que
738 és l'autor del llibre; Daniel Díaz i Escolies, el prologuista; i jo com a
739 editor. Tu eres allà, i encara no he entès mai què hi vas venir-hi a fer.
740 Això és tot. Sí que em va sapiguer molt greu, a mi i a tots, i sobretot a
741 en Josep, sobretot a en Josep, és que algunes coses, algunes
742 expressions que ell va basar al llibre, -que el llibre no el va escriure en
743 Josep, el va escriure el Ramon Salvador Valentines

744 P: Ahà.

745 T: historiador-, ho possessis en un cert dubte, jo no ho sé si se n'ha anat
746 a l'altre barri perdonant-ho o no. Jo tinc els meus dubtes. Ehm, punt i
747 apart, o punt final per la meva banda.

748 P: Molt bé.

749 T: No tinc ganes de discutir res, de si és veritat, si no és veritat; no.
750 Punt. Jo, el que sí que m'agradaria, és que, si algun dia se'n recorda el
751 perquè ho va dir-ho, com a mínim que, en silenci, demani disculpes a
752 qui les ha de demanar. No a mi, eh. No a mi, sinó a en Josep.

753 P: Gràcies, Ramon Guitó

754 T: D'acord.

755 P: per intervenir a *El matí de Catalunya ràdio*.

756 T: Moltíssimes gràcies a vosaltres.

757 P: Ehm

758 M: Bueno

759 P: Senyor Marco

760 M: sense ànim, sense ànim de discutir, no recordo res d'això. Sí podria
761 dir, sí podria dir també, que en aquells dies pujava a Berga per altres
762 coses. Hi havien hagut unes agressions en un Institut, en un, un parell
763 de nanos. Les feien neonazis. A un Institut de Berga vaig tenir que
764 anar-hi, consultar, anar a veure amb, amb al Consell de l'escola, vaig
765 parlar amb la direcció per dir'ls-hi què és lo que succeïa, quan aquest
766 nano era agredit en els lavabos. D'això n'hi ha, inclús, la constància de
767 que vaig denunciar-ho als Mossos d'esquadra, per indicar què és lo que
768 succeïa.

769 P: Senyor Marco

770 M: No indico

771 P: Sense, sense, sense, ehm, voler tampoc

772 M: No ho diguis així, home, no et disculpis de res.

773 P: No, però, no, ehm. Més que aprofundir en, en el fet de per què hi era
774 o per què no hi era, jo penso que el testimoni que acabem d'escoltar, el
775 que marca és això; que valor molt la feina que vostè pugui fer, però que
776 també, justament per aquest testimoni en primera persona que potser
777 podia posar en dubte d'altres que sí que ho van patir en les seves carns,
778 potser sí que hi ha un punt de sensibilitat ferida en molta gent que ens
779 escolta. I en aquest punt, jo crec que era la intenció del nostre
780 comunicant. I al mateix temps, molta gent també se sorprendrà de per
781 què ara vostè fa un documental. Com volent dir, escolti'm, si això ha

782 passat i la gent, doncs, en certa mesura valora la, el seu testimoniatge,
783 viscut o no, de coses que poden ajudar per la, la reflexió i la memòria
784 col·lectiva, doncs que potser el més prudent no era fer tampoc ara
785 aquest documental? Per què ho fa?

786 M: Primerament, ehm, els meus esforços no són d'ara. Des de l'any 78 i
787 79, ehm, en correspondència, inclús, amb les autoritats ja
788 diplomàtiques d'aquell temps, intento aconseguir, verdaderament, "Què
789 passa amb l'Enric Marco, que no podem trobar documentació a
790 Alemanya, que no apareix res". Tot ha desaparegut a partir de l'any 65,
791 XXX.

792 P: Parla de vostè com si fos una altra persona; és vostè, Enric Marco.

793 M: Sí, sí; naturalment. I intentaré llavòrens, intentaré llavòrens, trobar
794 documentació que verdaderament, és que no arriba, no arriba el
795 document; és que l'Enric Marco ni apareix, que hagi estat detingut, ni
796 hagi estat res; no apareix res. I a llavòrens intentaré, durant molt de
797 temps, em costarà moltíssim, de trobar algun document. Ehm, faig
798 algun viatge a Alemanya, intentant. Vaig als centres penitenciaris onte
799 havia estat. I no aconseguixo, ni, fins que, fins que trobo, en trobaré.
800 No sé, podria portar-te, ehm, papers en els quals hi han propostes
801 d'una sèrie d'emissores i de cadenes en les quals se m'ofereixen per fer
802 cosa semblanta. Cosa que no accepto, jo. I a llavòrens, [Marco s'escura
803 la gola], perdó, a llavòrens em trobaré de que hi han un parell de
804 companys, periodistes, de que em diuen "potser sí de que ja és hora, de
805 que se sàpiga alguna cosa. I apareix el Santi, i el Santi i el Lucas són els
806 que s'intenta fer això. Ells tenen la possibilitat, inclús la possibilitat
807 dels mitjans per fer-ho, que jo no els he tingut, de cap de les maneres. I
808 seran els que, amb els quals faré aquest viatge a Alemanya. Per lo tant

809 P: No el situa

810 M: no és que intenti, no és que intenti, en aquests moments, el, el, el
811 aparèixer; ni molts més. A mi m'era igual, arribar avui tard aquí o no;
812 tant se me'n donava. I si quan hagués arribat aquí, XXX

813 P: Ho hem notat.

814 M: Sí, pues havia passat, pues mira, pues, pues és igual. No tinc
815 intencions, ni molt menys, d'enaltir, ni de, ni la meva figura ni molt
816 menys. Penso de que, el viatge aquest que he fet, inclús vaig anar a
817 Flossenbürg, inclús vaig demanar permís al director, al director del
818 centre, i del centre que està al mateix camp de concentració, el qual ja
819 coneixia, de les vegades que vaig anar; vull dir que no van ser una ni
820 dos, ni tres. Em va estrènyer la mà, em va abraçar, i em va dir que
821 aquell, d'una forma o altra, malgrat de que no hagués estat el camp de
822 concentració, ell sabia lo que havia fet, jo, pel camp de concentració i
823 pels meus companys.

824 P: Senyor Marco

825 M: Ha sigut una de les grans satisfaccions. Lo que no se m'ha concedit,
826 i tindria de dir més coses, i tindria de dir més coses. I tindriem que fer
827 història, verdaderament, d'aquella pàgina que tinc, en la qual hi han
828 cinc noms, quatre d'alemanys i un d'espanyol, que sóc jo el que
829 l'encapçala. Dels cinc que hi van haver-hi, dos, dos, dos els van penjar.
830 Dels quals vam sortir-ne, per casualitat. I parlar d'aquell Bruno
831 Tchankovitz, i d'aquella

832 P: Van sortir-ne d'on?

833 M: Tinc un, tinc, tinc un llibre d'actes. Tinc unes pàgines d'un llibre
834 d'actes de l'Alt tribunal de Hamburg, delegat des de, des de la
835 *Wilhelmstrasse* de Berlín, en el qual apareix Enric Marco amb la seva
836 concessió, els temps d'entrada i de més, i un en una llista.

837 P: Ahà.

838 Era un lloc; si hagués sigut una tele, probablement, possiblement

839 P: De la presó, vol dir, eh?

840 M: Sí, sí. No, no, és el jutjat, és el judici. O sigui, gràcies al Lucas i al
841 Santi que tenen les possibilitats i els mitjans, que jo no tinc. Perquè jo

842 no tinc mitjans, no arribo ni a mileurista, jo tinc vuit-cents i pico
843 d'euros de pensió i no tinc res més. Però vull dir de que ells sí, que els
844 tenien, aquests mitjans. I a llavòrens van XXX. Em va semblar que, per
845 la recomanació que em feien els meus companys de, de *El Punt*, de *El*
846 *punt diari*, era possible el fer-ho. Ells em coneixien bé, i a llavòrens vaig
847 tirar endavant. De manera i forma que, en cap de les moments, en cap
848 dels moments, ni penso, ni penso de cap de les formes que això serveixi,
849 serveixi, únicament per què, pues per descobrir la història. Perquè no
850 és l'Enric Marco, és l'Enric Marco, Secretari de la CNT. I és l'Enric
851 Marco, com a lluitador. I és l'Enric Marco de la FPAC. I és l'Enric Marco
852 de l'Amical Mauthausen

853 P: És vostè.

854 M: de la qual vaig ser XXX. M'entens? És això, lo que vull dir. I encara,
855 quan es va fer, quan es va fer el, quan es va fer l'homenatge, aquest
856 homenatge pel qual vaig lluitar tant, que inclús hi van haver-hi un pic,
857 hi va haver-hi un grup dels Mossos d'esquadra i dels Consellers que hi
858 van anar-hi, que tot això. I que inclús, l'última, una de les últimes coses
859 que vaig fer va ser signar, signar els poders per un procurador, per un
860 procurador, per denunciar a la, al, al, al, als fatxes de, de, d'en Varela, i
861 als de la, de la

862 P: Queda clara la seva voluntat. També a Argentina, eh?

863 M: Naturalment.

864 P: Senyor Marco, moltíssimes gràcies per ser a *El matí de Catalunya*
865 *ràdio*.

Document núm. 243*

Data:	Títol o espai de la divulgació:
18 de desembre de 2009.	“Tch bin Enric Marco”
Canal:	Mitjà:
Televisió.	<i>Corteyconfecció/Intermedio.</i>

Descripció del contingut:

El present document consisteix en un documental on Marco retorna a Alemanya, i intenta trobar traces del seu passat; evidències que l'ajudin a reconstruir la seva història com a víctima del nazisme. La cinta s'encapçala amb les declaracions de Pau Lanau i Carme Vinyoles, periodistes que havien confegit un reportatge sobre Marco al setmanari *Presència*, un cop descoberta la mentida. De les seves intervencions, cal destacar la descripció que Vinyoles fa de Marco: “Lo que es seguro es que es un gran narrador, osea, un gran actor y un gran narrador; en el buen sentido de la palabra. En todos, en todos, en capacidad dialéctica, en buena comunicación, [...] en ordenación del discurso, y en ir poniendo esas puyas emotivas que frapan”. Paral·lelament, Pau Lanao exposa allò que ell anomena “Los dos viajes de Marco”, evidenciant les diferències entre, d'una banda, aquell primer recorregut segons el qual Marco marxava de Barcelona per unir-se a la Resistència francesa, i era capturat per les falanges col·laboracionistes d'en Pétain i, d'altra banda, aquell altre viatge que Marco encara manté haver fet, un cop descoberta la impostura. Paral·lelament, el documental presenta diversos escenaris clau per a Marco. Aquests són: l'estació de Metz, el port de Kiel, la casa on havia viscut Katy Schankovitz, un cementiri on fou enterrat un company seu d'aquell temps, un arxiu històric on Marco localitza cartes seves no enviades, el penal de Kiel, la comissaria de Blumenstrasse i, finalment, el camp de concentració de Flossenbürg.

Símbols emprats:

A: Acompanyant.

M: Enric Marco.

1 [Bloc 1: Enric Marco davant de l'estació de trens de Metz].

2 M: Es que cuesta, eh, rebobinar tantos años. No sabes por, casi casi no
3 sabes por dónde empezar, porque se, se agolpan, los recuerdos se
4 agolpan. Se amontonan el uno sobre el otro. En estos momentos el, el
5 poderlos separar y darles una forma, requiere un esfuerzo enorme; son
6 muchísimos años. Y tantas emociones, cuesta ir las recogiendo;
7 cosiéndolas la una a la otra pues, me es difícil.

8 [Imatges i retalls de diari sobre les expedicions de treballadors cap a
9 Alemanya].

10 M: Al llegar aquí y hacerse cargo, los alemanes ya, que aquí es donde se
11 podría decir que se hizo el relevo, y entonces la gente que nos ha
12 llevado, escoltada hasta entonces, me acuerdo que son milicianos, van
13 vestidos de negro todo, ya es invierno, van con, con traje de pana,
14 boina, una cara de bruto que da miedo. Y, y aquí es donde se dará el
15 relevo. Y el ejército alemán, o las fuerzas alemanas poli, de policía,
16 porque son las fuerzas alemanas de policía, se harán cargo del, del
17 convoy hasta llegar, hasta llegar a Kiel. O por el camino, es posible que
18 por el camino quede, se quede algún grupo. Porque no creo que todos
19 fueran a Kiel, sino que supongo que algunos irían, irían a Kassel, o
20 hacia Stuttgart, no sé. No todo el mundo fue contratado al mismo lugar.
21 Y yo me fui allá al norte, arriba de todo. Me daba lo mismo. Sí, pues
22 hasta aquí llegamos.

23 M: Me gustaría explicarme dónde iba. Me gustaría explicarme dónde
24 iba. Y qué es lo que pretendía, pero, tsé.

25 M: Ni de puntetes, tu! Les vies, més vies. Més vies i més vies.

26 [Bloc 2: Enric Marco dins d'un cotxe, en direcció a Kiel].

27 M: Ai, "Con lo fácil que es", me dicen los amigos. "No te preocupes,
28 hombre, si dentro de unos años no se acuerda nadie de ti". Y yo sé que
29 se acuerdan; si no, mira, después de dos años y pico, ahí están todavía.
30 Ahí están hurgando; hurgando y hurgando, una y otra vez. Y nada,

31 ahora tengo el nieto, y con el nieto también podría haber sido un
32 hombre feliz, me podría haber ahorrado muchísimas cosas. Me podría
33 haber ahorrado ir explicando historia por ahí, indiscutiblemente. Como
34 me podría haber ahorrado todas estas luchas.

35 [Tall de l'editor]

36 M: Claro, es que no tenía nada de Kiel. De Kiel no tengo nada. Y, a
37 pesar de que ahora hayan salido algunos escritos y demás, algunas
38 cosillas, no, no, no tengo nada, que, que, que me permita haberlo,
39 tocarlo verdaderamente, como ahora que lo voy a, a tocar, a recordar,
40 y voy a dar testimonios.

41 [Bloc 3: Enric Marco a la ciutat de Kiel].

42 M: De las últimas imágenes que recuerdo yo, ya debieron ser ehm, en el
43 43, en el primer trimestre, entre el primer y el segundo. Todavía parece
44 ver, todavía los buques de guerra; los acorazados, los cruceros
45 acorazados de, de la marina del Reich, que llegaban de Francia. Y el
46 lugar donde fui a trabajar, que fui ahí en la, en la *Deutsche Werke Kiel*,
47 donde ahora ven esas grúas tan enormes.

48 [Imatges antigues de la ciutat].

49 M: Estoy aquí porque tengo que estar y recuperar esto, pero no es
50 aquellos lugares donde verdaderamente regreso con alegría. Sino que
51 regreso con esta incertidumbre. Y sin embargo, a pesar de todo, pues he
52 sentido necesidad de encontrar cosas de las que dejé aquí. Y me faltan
53 datos, y me faltan pruebas, para mí, incluso, para buscar; no sé lo que
54 me espera al final, detrás de todo esto.

55 [Imatges de sales de treball].

56 M: Yo llego aquí a últimos de, me parece que debe ser de noviembre y,
57 en pocas semanas, pues establezco una cierta relación amistosa con
58 más de uno. No veo de que hayan muchos nazis aquí, no veo; salvo
59 algún joven de las Juventudes, que incluso ayuda, no? El Horst, que

60 será con el que haré la célebre partida de ajedrez, que tuvo poco que ver
61 con aquélla. La partida de ajedrez es que es en un momento de, de esa,
62 de esa falsedad, de esa impostura, la cual explica un paso por un
63 campo de concentración. Me atreví a decir, y se grabó y se filmó una
64 partida de ajedrez jugada contra un SS.

65 [Es recupera aquell fragment, emès dins l'espai 30 minuts, en què
66 Marco relatava la seva partida d'escacs contra un SS].

67 A: Pero entonces, la escena del ajedrez con Horst y todo eso, es una
68 historia real trasladada?

69 M: Sí. Sí, sí, sí; es una historia real. Pasó en un barracón de estos; en el
70 comedor. En el comedor precisamente. Lo que pasa es que le di un
71 realce, le di un realce, porque lo que siempre intenté es de que, el
72 discurso que llevara, aunque fuera el discurso del embustero, pues
73 diera, fuera una lección. Una lección de que no hay héroes, no los hay
74 nunca; duran dos horas, en un interrogatorio. Y eso sí que lo probé en
75 el [riiu], en el cuartel de la Gestapo de Blumenstrasse; eso sí lo probé.
76 Duras, duras muy poco. Me dijo Bruno "Hay un nuevo, hay un agente
77 de la Gestapo, es una persona que ha entrado nuevo, es el nuevo que
78 ha entrado, que está, ya lo ves, hace poca cosa en la sección, hace poca
79 cosa, arriba y abajo, pero ésa es la persona que está al tanto de lo tuyo,
80 porque vaya, en estos momentos hay un información de que estás, no
81 solamente saboteando, sino que en el campo de trabajo has montado
82 una especie de célula de resistencia, y estás haciendo proselitismo,
83 haciendo propaganda". De manera y forma de que, si no hubiera sido
84 por Bruno...

85 [Bloc 4: Enric Marco dins d'un cotxe, dirigint-se al domicili del nebot de
86 Bruno Schankovitz].

87 M: Bruno fue la persona que, primeramente, primeramente me prestó,
88 diríamos, una amistad. Fue la persona, una de las personas que
89 primeramente conocí, y de las que me demostraron su simpatía. Y es de
90 los que después jugó un papel importante, de prevenirme en un

91 momento dado, cuando ya era objeto de, de, de, de, de una persecución
92 ya, por parte ya, de, de la Gestapo que me podía haber costado la vida
93 en aquellos momentos. Si él no me previene y me dice, me previene y
94 me pregunta primero si yo soy un enemigo de Alemania, y después me
95 dice, además, cuando le digo “Bueno, y de dónde lo sacas, que sea un
96 enemigo?”. Yo no llevaba un cartel que decía que era un antinazi.
97 Hiciera lo que hiciera, era suficientemente inteligente como para no
98 morder el cañón de una escopeta. Y claro, ojalá hubiera podido
99 establecer, o restablecer aquella, aquella relación que tuve con Bruno y
100 con Katie. No me ha sido posible, y me acerco a, al sobrino, intentando,
101 creo que de una forma u otra, acercarme a algo que no existe. Pero no
102 es eso únicamente, es que quisiera expresarle lo que significó para mí,
103 pues, uno y otro. Y, y además me gustaría, como que tuve la relación,
104 fue muy corta, pues preguntarle, casi casi preguntarle cómo eran, cómo
105 eran. Y incluso a ver cómo murieron. También me interesa saber,
106 también me interesa saberlo, porque después a lo mejor para olvidarlo
107 después, pero sí me interesa alguna cosa con respecto a ellos. Una de
108 las razones de estar aquí es ésa, no únicamente recuperar ese trazo de
109 la historia que me hace falta por una serie de razones, que yo me sé
110 muy bien, sino que además y íntimamente, pues me interesa eso.

111 [Enric Marco llegeix una adreça que té impresa en un full i, tot seguit,
112 arriba a un domicili particular. Tot seguit, estableix contacte amb el
113 nebot de Bruno, però aquest no li permet cap tipus de conversa, segons
114 com Marco mateix explica en les escenes immediatament posteriors a la
115 topada amb el propietari de la casa. El protagonista del documental
116 seguirà buscant algú que pugui donar-li qualsevol referència sobre el
117 matrimoni Schankovitz]. (29:56)

118 [Bloc 5: Enric Marco conversa amb un matrimoni alemany a la casa on
119 viu. La parella, segons informen, és propietària d'una casa antiga que
120 havia pertangut a una de les famílies amb propietat a Kiel des de finals
121 del s. XIX i que, per tant, haurien estat a la ciutat durant la 2a Guerra
122 mundial. Un amic de la parella, mentrestant, intentarà localitzar la

123 propietària del domicili que, segons ha indicat, segueix vivint al mateix
124 barri].

125 [Transcrivim aquells fragments que ens semblen pertinents del discurs
126 d'Enric Marco, en conversa amb la parella alemanya i l'amic].

127 M: Ich suche einen Freund; nach 60 Jahren, ist difficil [Busco un amic;
128 després de 60 anys és difícil].

129 M: Ich war in Gefängnis Kiel [Vaig estar a la presó de Kiel], und Bruno
130 Schankovitz und Katie, [i en Bruno Schankovitz i la Katie], no sé cómo
131 ehm, demostraron ser unos buenos amigos.

132 M: Y me ayudaron.

133 [El marit pregunta a Marco, com pot un soldat espanyol haver acabat a
134 la presó de Kiel. Ell].

135 M: Bueno, llegamos como trabajadores españoles a Alemania. Und
136 nacher [I després], pues pasaron cosas; yo qué sé, qué decirles. No sé
137 ehm, expresarles que, que contra los alemanes no tuve grandes cosas,
138 sí contra las armas de los alemanes. Y que, bueno, es difícil de explicar
139 sin saber, incluso, la afinidad política que tienen ellos; a lo mejor te
140 metes aquí de pies, te metes la pata. Pero que, que no fue
141 sencillamente, que yo no fui a parar a la cárcel por delincuente.

142 [L'amic torna, du notícies sobre l'antiga propietària, -ha afirmat
143 conèixer un Schankovitz-, s'afegeix a la conversa, i mintuts més tard,
144 entra la propietària amb el seu marit].

145 M: Yo pasé las Navidades de 1941 con Katie y con Bruno.

146 M: Wir machen Musik, trinken... [Posàvem música, bebiem...].

147 [Bloc 6: Enric Marco davant de la tomba dels Schankovitz].

148 M: Bueno, ahora es cuando me entero de su edad; tenía diez años más
149 que yo, únicamente.

150 [Bloc 7: Enric Marco a l'Arxiu estatal de Schleswig-Holstein].

151 M: Es que hay correspondencia mía sin abrir; o sea, de que no llegó
 152 nunca a su destinatario. No lo entiendo; además hay, está escrito en un
 153 alemán casi correcto. No lo entiendo, porque yo no creo que supiera
 154 tanto alemán, y ni que me dirigiera a nadie de España en alemán, a
 155 pesar de que la obligación que tenía era de escribir en alemán. Si
 156 alguien tradujo, y luego las autoridades consideraron conveniente, en
 157 que esta correspondencia ehm, fuera a España, y por tanto la
 158 retuvieron y aquí está, que la acaban, eso sí que lo habéis notado, que
 159 la acaban de abrir ahora. Unas cartas que escribí yo en el año 42. Tiene
 160 cojones. ¿Por qué lo tuvier, retuvieron las cartas? ¿Era costumbre?
 161 Pregúntales, si era costumbre entonces.

162 M: Decían después “Es que no supimos nada de ti”. Cada uno hizo su
 163 vida, pero es que esto rompió una serie de relaciones. Cuando llego el
 164 momento de decir, “Bueno, es que nadie me esperó”; pues “Cómo te
 165 íbamos a esperar, si no dijiste nada”.

166 [Bloc 8: Enric Marco al penal de Kiel].

167 M: Yo qué sé, si fue en una de éstas, o fue en una de éstas. Yo no me
 168 atrevo a asegurarlo, pero me gustaría, me gustaría; ¿han abierto o han
 169 cerrado? ¿Han abierto? No sé si han abierto, porque no tengo necesidad
 170 de entrar; no sea que, no sea que me pillen dentro.

171 [Marco enceta conversa amb un pres].

172 M: Ich war hier ein Jahr, in II Welt Krieg, verstehen Sie? [Jo vaig ser
 173 aquí tot un any, durant la 2a Guerra mundial, m'entén?]. Aber nicht ein
 174 visiteur. Ich bin Spanisch, rot Spanish [Però no sóc pas un visitant. Jo
 175 sóc espanyol, un espanyol roig].

176 [Dirigint-se novament al seu acompanyant].

177 M: Y estaba por aquí, en un segundo o tercero piso. Aquí estaban las
 178 celdas de castigo, las Spertzelle. ¿Todavía están? No hay, celdas de

179 castigo no hay. Ahí estuve yo; ahí dentro, a oscuras. Sin luz, ni nada. Y
180 aquí, los Polak, sobretodo los polacos, aquí trabajaban a la intemperie;
181 todos muertos de frío. Y entonces no habían estos funcionarios de
182 prisiones, sino que eran más duros. Y a veces los SS.

183 [El pres amb qui ha mantingut l'anterior breu conversa s'adreça a
184 Marco novament, interessant-se per la seva época de pres].

185 M: Aber teuer, aber teuer. Ein Jahr, aber teuer [Un any, però 'car'. Aquí
186 no sabem si Marco confon els termes 'teuer' i 'long', que vol dir llarg, o
187 si és una tria conscient].

188 M: Diese Gefängnis ist anders. Meine Gefängnis, keine lavabo, keine
189 lavabo [Aquesta presó és diferent. La meva presó, cap lavabo, cap
190 lavabo]. Ehm, no sé; nada, ni cama, no habían camas. Petite, ein
191 kleines Bett [Petit, un llit petit]. Immer allein, immer allein [Sempre sol,
192 sempre sol]. Y estaba prohibido hablar. Mira, parlen, ahora hablan
193 ruso. Silvar estaba prohibido, hablar ist verboten, sprechen ist verboten
194 [està prohibit, parlar està prohibit]. Ist verboten, todo está verboten;
195 alles ist verboten [tot està prohibit]. Y además te sacudían, entonces. Y
196 ahora seguramente que esto ya no pasa. Pero entonces te pegaban. Pero
197 lo he encontrado tan distinto. Ya me temía que me lo habrían quitado
198 todo. Yo temía que me habrían quitado, que me habrían quitado las
199 cosas. Y ehm, no el recuerdo, el, el, el volver otra vez, y encontrarme
200 con el, con el recuerdo otra vez, y decir "Es así", y esto fue una realidad
201 en su día; ahora fue un recuerdo, en su día fue una realidad. Pero es
202 que no, no, no he podido, no he podido, no he podido hallarlo. Me voy
203 con, con una tristeza enorme.

204 A: ¿Qué recuerdo tienes ahora?

205 M: No sé. Ahora es una vorágine, porque ya digo, quizás me hubiera
206 quedado más tranquilo, si lo hubiera quedado XXX; esto es una
207 vorágine, esto es un vorágine. Tengo que seguir recordándomelo y
208 montándomelo, y me lo tengo que dibujar. Me lo tengo que dibujar, y
209 tengo que darle cuerpo yo. Tengo que darle yo cuerpo, porque cuando el

210 cuerpo existía... Es como si me lo hubieran enterrado otra vez, lo mismo
211 que me han enterrado a Bruno y me han enterrado a Katy, en estos
212 momentos, y eso me lo han enterrado ya. Ha desaparecido, no tengo
213 idea, no tengo una imagen; no tengo nada, completamente. No tengo
214 nada completamente. Lo pasé mal, pero aun habiéndolo pasado mal,
215 tendría que, tendría que tener el derecho, verdaderamente, a recuperar
216 eso; a recuperar eso: la vida, y la muerte también, si la tuve que
217 recuperar, también. Eso es lo que no me han permitido recuperar;
218 hasta eso me han quitado. Esto me duele muchísimo, me duele en el
219 alma. El peso de, de todo esto me duele en el alma.

220 A: Pero no tienes recuerdos, ahora, estando aquí?

221 M: No. ¿Los mismos? Tengo frío. Eso es todo lo que tengo.

222 M: Uno, dos, tres, cuatro, cinco, seis. Volvía otra vez para allá, y volvía a
223 decir uno, dos, tres, cuatro, cinco, seis. Había uno, dos, tres, izquierda.
224 Habían uno, dos, tres. Y todavía ahora, todavía ahora, cuando estoy
225 esperando en un lugar, incluso en una parada de un bus o cualquier
226 cosa, todavía, sin darme cuenta, todavía hoy, uno, dos, tres, cuatro,
227 cinco, siempre seis y vuelta otra vez; uno, dos, tres, cuatro, cinco, seis.
228 Hasta pegarte contra la pared, ¡coño!

229 [Marco plora].

230 M: Aquí hemos llegado, hasta aquí. No sé cómo debieron pasar otros, no
231 lo sé.

232 A: Tú también has venido aquí a descubrir tu verdadero pasado.

233 M: Claro.

234 M: Y lo que yo te pregunto es, este pasado en carne y hueso durante
235 años, lo tuviste escondido para ti mismo, en la medida en que todos los
236 días hablabas de

237 M: Escondido para todo el mundo, para mí mismo; ahí se quedó en un
238 rincón. Ahí se quedó en un rincón. Mi familia nunca ehm, nunca supo

239 de que yo había mentido, un embuste. Mi familia, cuando se enteró, es
240 cuando se enteró el resto de gente que Enric Marco no había estado en
241 Flossenbürg. Naturalmente. Y, pues entonces, en aquellos momentos
242 dijo “No importa. No importa”. Y ha habido mucha gente que no les
243 importa. I ha habido muchísima gente que me ha dicho “No, no, si a mí
244 no me tienes que explicar. Yo te conozco de tantas y tantas cosas,
245 verdaderamente, que no me tienes que explicar. No te tienes que hacer
246 justificar”. Yo creo que sí; precisamente es a ellos que les debo esta
247 explicación. Y se la debo, a esa sociedad de que se dejó, nuestras
248 gentes, tantas y tantas gentes que, que, en un momento, los medios, los
249 medios se lo presentaron de una forma, y se lo creyeron a pies juntillas.
250 Y allí está. Y los chavales también se lo creyeron a pies juntillas. Y faltó
251 poco para que me lapidaran, y me apedrearán por las calles. Faltó muy
252 poco, no sé cómo no se atrevieron a apedrearme por las calles, porque
253 lo podrían haber dicho, lo podrían haber hecho, y hubiera encontrado
254 justificado que lo hubieran hecho, porque alguien les hubiera animado
255 a hacerlo, ¿no? Entonces es ésa, la cuestión. Vengo no únicamente,
256 porque si vengo a recuperar esto, debo recuperar un personaje que
257 juega, que juega un papel en la historia. Y el personaje, dejémonos de
258 banda, de lado, es el personaje que juega el papel en la historia, y por
259 qué lo hace. Cuáles son las razones para hacerlo, y verdaderamente
260 entonces, si mi discurso, ¿no? Si mi discurso y las cosas que dije, si
261 perjudicaron verdaderamente al conocimiento de la historia, y si en
262 algún momento intoxicqué a alguien. Nunca; siempre dije la verdad. Y
263 cuando expliqué un campo de concentración de Flossenbürg, lo hice de
264 acuerdo con los archivos de Flossenbürg, con las visitas que hice. Y si
265 lo hice con respecto a otro campo de concentración, fue también con
266 respecto a las vivencias de mis compañeros, a lo que habían dicho, y
267 basándome también en, verdaderamente, en los documentos que
268 existían, en las historias que había, lo que recogí. ¡Coño, soy un
269 historiador también! Soy un historiador también, no soy cualquier cosa.
270 Y por lo tanto, y cuando me fui a hacer la carrera de historia, era
271 precisamente el máximo, verdaderamente, de fuerza a la historia. No

272 para disfrazarla como luego la disfracé; porque no hice más que
273 disfrazarla, pero lo que había dentro era un personaje de carne y hueso,
274 que movía el disfraz, pero nada más, movía el disfraz. Eso es lo que a mí
275 me duele, mis chicos. Y tengo ganas de que verdaderamente, pues
276 aparezca esta historia, para que los profesores puedan decirles a sus
277 chicos, -aquellos han desaparecido, desgraciadamente, han
278 desaparecido-, puedan decirles a sus chicos “Hombre, tampoco no fue
279 así. Que cuando depositamos esa confianza en Enric Marco, es que se
280 la merecía; esa confianza en Enric Marco. Y cuando me refiero a ellos, si
281 me refiero a vosotros y hablo con vosotros, es precisamente porque
282 creísteis en mí, y si creísteis en mí es justo que os dé una explicación;
283 os la debo. Esta explicación se la debo. Y esto es lo que vamos a hacer:
284 darles una explicación, que la debo. No me interesan rehabilitaciones ni
285 nada; a mí qué coño me van a explicar. Ya tengo bastante con mi nieto,
286 y con mis hijas, y con mi mujer. Y con el respeto que me han
287 manifestado muchos, pero ya va siendo hora que alguien diga “Tampoco
288 no fue tanto, y Enrique Marco no mintió”. Aunque fuera un embustero.
289 Era capaz de hacer 200 y 300, 200, más de 200 conferencias cada, cada
290 año; se dice enseguida, ¿eh? 200 conferencias. Entrar en un lugar y dar
291 tres o cuatro; una detrás de la otra. No tenía tiempo prácticamente ni
292 de tomar un café. Y a veces me mareaba, al bajar de la tarima me
293 mareaba, y decía “Me he mareado un poco”. Y me decían “Nosotros, si
294 tuvieras que estar tres o cuatro horas seguidas, también estarías
295 mareado, también estaríamos mareados”. Pues eso. Y es eso, y si tengo
296 ocasión, verdaderamente, de recoger y que la gente pues, crea en las
297 cosas que digo, o en las cosas que he dicho. Que no crean en mí, pero
298 en las cosas que he dicho, sí. Jamás, jamás mentí. Me queda toda esta
299 batalla que vendrá ahora. Qué os creéis, ¿que esto va a salir gratis? ¿A
300 mí me va a salir gratis? A vosotros sí que os va a salir de gratis; a
301 vosotros sí que os va a salir de gratis y hasta os servirá. A mí sólo me va
302 a servir para nuevas preocupaciones, para nuevas discusiones, y para
303 nuevo sufrimiento. Y además yo lo sé, yo lo sé, que va a ser así.

304 [Bloc 9: Enric Marco situat a un dels miradors de la ciutat de Kiel].

305 A: Enric, ¿no crees que tu problema ehm, no se podría, no sé, que sería
306 más natural terminar esta historia, cerrarla, pasar página, yendo a
307 Flossenbürg y asumiendo tu impostura cara a cara?

308 M: No, si a mí, ir a Flossenbürg y asumir mi impostura no me cuesta
309 nada; nada completamente. Ir y decirles que, “Que os engañé en esto,
310 pero no os engañé en esto otro”. Decirles que lo único, que explicó cómo
311 era el campo de concentración de Flossenbürg, que no lo conocía nadie.
312 Nadie, nadie se acordaba de él. Fue Enric Marco. El hecho de que,
313 verdaderamente, la bandera que hay colocada en aquella capilla la llevó
314 Enric Marco, porque no había ninguna, entre todas las banderas de
315 todas las naciones que habían, todas, todas las que tuvieron gentes, allí
316 distintas nacionalidades, no había ninguna bandera española. No hay
317 ninguna bandera que represente a los españoles. Tuvo que ir Enric
318 Marco a llevar esta bandera. Y yo, lo que expliqué de Flossenbürg,
319 donde quiera que lo llevó, era la vida del campo de concentración; cómo
320 se vivió, cómo se murió, cómo se huyó, de aquella forma que nos
321 tuvieron, en aquellas miserias. No hice más que recoger la propia
322 documentación, que editó y que dio a conocer la, el, el, la dirección
323 que hay actualmente en el, en el campo, -que hoy es un museo,
324 diríamos; un museo-, fue la que yo tomé, y las vivencias de mis
325 compañeros. Y no añadí una cosa que fuera falsa; ni una sola. Si tengo
326 que pedirles perdón, es haberles dicho que yo había estado en el campo
327 de concentración. Pero también ellos tendrían que reconocer, en su
328 tiempo, su debido tiempo, que yo fui la persona que dio a conocer, e
329 inició una historia, que es en español, y se lo comuniqué incluso, que
330 mi intención es escribir en español, puesto que no se ha hablado jamás
331 del campo de concentración de Flossenbürg; que tuvo 140 comandos, y
332 fue unos, un campo de concentración que se creó en el año 38, que es
333 de los más antiguos, y del cual no se conocía ni había ningún interés en
334 conocerlo. Ahí estaba Mauthausen, y ahí estaba ehm, Belsen, y estaba
335 Dachau. Y se acabó, y aquí se acababa. Yo adopté a Flossenbürg, que

336 me pareció que, el hecho que únicamente hubiera una losa con catorce
337 españoles muertos, y que en el monolito que hay digan Spanien; catorce
338 entre miles y miles de rusos, y de polacos, y de judíos, porque esos
339 catorce españoles también, se merecían también que alguien los
340 recordara. Pero yo creo que no va a ser fácil, ni va a ser fácil, tampoco,
341 cuando, cuando intenten de una forma, dar a entender, dar cuenta de
342 que, de que bueno, de que esto es; ¿yo qué sé? De que es un montaje, o
343 que no sería tanto, o que Enric Marco no sufrió tanto. A fin de cuentas,
344 bah, estuvo en un, en un penal, y se le dio, no se lo pasó tan mal; un
345 penal no es un campo de concentración, y demás. Y a pesar de que yo
346 no alardeo de sufrimiento, verdaderamente yo lo pasé lo mal
347 suficientemente, como para invitar a cualquiera de mis detractores, que
348 se pasen tres meses, o un mes, o quince días en la Gefängnis [presó],
349 incluso en las condiciones que está ahora.

350 [Bloc 10: Enric Marco a la comissaria de la Blumenstrasse de Kiel].

351 [Tot comentant una fotografia d'època d'una cel·la d'aquelles
352 instal·lacions].

353 M: Seis pasos adelante, uno, dos, tres, uno, dos, tres. Éste era el
354 ventanuco.

355 [En una cambra de la comissaria de policia; l'únic lloc del recinte,
356 conservat talment com era l'any 42].

357 M: No habían colchonetas. Había algo de paja. No habían bancos,
358 tampoco. Había una mesa, y no había nada más. Dormíamos debajo de
359 la mesa, encima de la mesa. Por estas puertas, por las noches y las
360 madrugadas, llegaban expediciones. Entraban pisoteándonos.
361 Estábamos tendidos aquí, y los que entraban, a oscuras, nos
362 pisoteaban. Y luego nos acomodábamos como podíamos. Aquí entraba
363 cantidad de gente, y los unos apilados encima de los otros. Pero los que
364 pasaban, que estaban de paso, en transporte, que llegaban aquí y se
365 quedaban una noche, y de aquí pues es de suponer que salían para,
366 para los campos.

367 A: ¿Cómo, cómo te fuiste enterando, tú, de dónde habías estado?

368 M: Bueno, tardé, tardé; sobre todo, a la vuelta de España,
369 naturalmente. A la vuelta de España es cuando uno se dará cuenta,
370 realmente, en dónde ha estado, y lo que no ha visto, y lo que ha dejado
371 por ver. Se Sabe mucho de sufrimiento y saben mucho de palizas y
372 demás. Pero el hecho de los campos de exterminio propiamente dicho,
373 no. Además, campos de exterminio propiamente dichos, en el territorio
374 alemán hay pocos; como tales campos de exterminio. Eso no quiere
375 decir que los campos de concentración, los campos de trabajo, los
376 campos de trabajo, pues juegan ese papel, verdaderamente, juegan ese
377 papel, verdaderamente al exterminio por el agotamiento. El exterminio
378 por el agotamiento, y la cámara de gas para acabar, naturalmente. Y los
379 crematorios para limpiarlo; nada más para limpiarlo, incinerarlo, y se
380 acabó. Nosotros lo hacemos actualmente, también. De manera y forma
381 que a la vuelta es cuando uno se enteró de muchísimas más cosas de
382 las que había tenido ehm, cierta intuición, pero que no había llegado a,
383 a suponer jamás; lo que significó, a pesar de que eso se fue viendo. Y la
384 solución final viene much, viene algo más tarde; cuando se da la
385 solución final. Entretanto, pues bueno.

386 [Bloc 11: Enric Marco a Flossenbürg].

387 M: Bien, ya lo veis; todo esto estaba escalonado y veías los distintos
388 barracones de los cuales no queda nada. Y aquí, esto son los cimientos
389 de algunas de las barracas que todavía existían, ¿no?

390 M: Los SS tenían toda, la radio, las emisoras. Y desde aquí se daban las
391 instrucciones. Pero claro, no os voy a hacer, no os voy a mostrar el
392 campo. No creo que sea eso, ¿no? Sino el hecho de encontrarme aquí
393 como me encuentro, y este desasosiego, y; es que me sentí muy
394 identificado con todo esto, hasta el extremo de sentirlo como propio,
395 verdaderamente. Quizás porque tenía una experiencia parecida, pero a
396 pesar de todo ello, esto es, sigue siendo mi, mi, mi campo de
397 concentración, y mis compañeros. No sé, es un sentimiento. Un

398 sentimiento que no puedo ehm, y por esto siento este desasosiego.
399 Como si hubiera faltado a un compromiso.

400 M: Esto es como un calvario, ¿no? Como un Via crucis.

401 M: Cada año, una fiesta, una flor, un recuerdo, cinco minutos de
402 discurso, y si ha lugar, una nueva placa. Y hasta el año que viene.

403 M: ¿A que si pidiera perdón quedaría todo el mundo más satisfecho?
404 Menos yo, naturalmente. ¿De qué coño tengo que pedir perdón? ¿De las
405 consecuencias? Eso sí lo lamento, eso sí lo lamento. ¿Pero pedir perdón
406 de qué? ¿Qué crimen es el que he cometido? ¿Qué crimen cometí? No
407 sé, si es que es eso lo que se espera de mí, para que yo también me
408 quede tranquilo, y sea perdonado, y quién sabe. Con haber reconocido
409 los errores, pues que se me aplique la penitencia. Creo que, que sin
410 haber reconocido los errores ya se me han, se me ha infligido suficiente
411 castigo. Que me juzgue quien pueda.